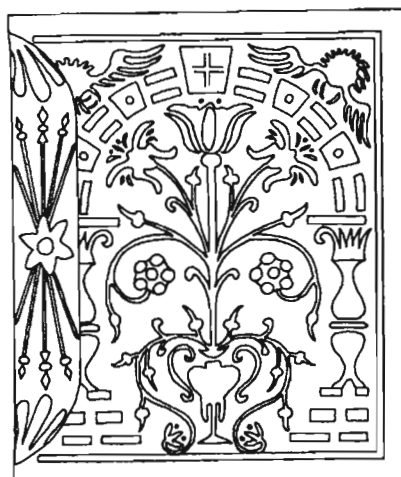

ARCHEOLOGICKÉ
VÝSKUMY
A
NÁLEZY
NA SLOVENSKU
V ROKU 2002

**ARCHEOLOGICKÉ VÝSKUMY
A NÁLEZY
NA SLOVENSKU
V ROKU 2002**

Na obálke renesančná kachlica z Prešova.
Auf dem Umschlag eine renaissancezeitliche Kachel aus Prešov.

ISSN 0231-925X
ISBN 80-88709-65-2
EAN 9788088709657

OBSAH - INHALT

Mapa lokalít 1 - Karte der Fundorte 1	12
Prehľad lokalít 1 - Übersicht der Fundorte 1	13
Mapa lokalít 2 - Karte der Fundorte 2	18
Prehľad lokalít 2 - Übersicht der Fundorte 2	19
Juraj Bartík (Archeologické múzeum SNM, Bratislava) - Zdeněk Farkaš (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Pokračovanie výskumu v Blatnom	23
Fortsetzung der Grabung in Blatné	23
Jozef Bátor (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Eneolitické nálezy zo Zlatých Moraviec	24
Äneolithische Funde aus Zlaté Moravce	24
Gabriela Brezňanová (Súľovská 109, Gemerská Poloma) - Noémi Laczková (Diakovce 628)	
Krátky zisťovací výskum v Dubovanoch	24
Kurze Feststellungsgrabung in Dubovany	25
Gertrúda Brezinová (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Jozef Bezák	
Nálezy z Očkova	25
Funde aus Očkov	26
Nálezy zo Žabokriek nad Nitrou	27
Funde aus Žabokreky nad Nitrou	27
Jozef Bujna (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Ľubomíra Kaminská (Archeologický ústav SAV - VPS, Košice)	
Ďalší laténsky hrob z Cejkova	27
Das weitere latènezeitliche Grab aus Cejkov	29
Róbert Daňo - Ján Hunka (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Prieskum v katastri Šoporne	29
Geländebegehung im Kataster von Šoporňa	29
Jozef Ďuriš (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Záchranný výskum v Zlatých Moravciach	29
Rettungsgrabung in Zlaté Moravce	31
Marcela Ďurišová (Pamiatkový ústav, Košice)	
Výskumy v Košiciach	32
Grabungen in Košice	32
Kristián Elschek (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Záchranný výskum na sídlisku z doby rímskej v Plaveckom Štvrtku	32
Rettungsgrabung im Bereich einer Siedlung der Römischen Kaiserzeit in Plavecký Štvrtok	33
Zdeněk Farkaš (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Eneolitické nálezy z tehelne v Pezinku	33
Äneolithische Funde aus der Ziegelei in Pezinok	34

Záchranný výskum v Pezinku	34
Rettungsgrabung in Pezinok	35
Ľudské pozostatky z Vištuku	35
Menschliche Überreste aus Vištuk	36
Zdeněk Farkaš (Archeologické múzeum SNM, Bratislava) - Lubomíra Kaminská (Archeologický ústav SAV - VPS, Košice) - Janusz K. Kozłowski (Instytut Archeologii, Uniwersytet Jagielloński, Kraków, Polsko) - Jiří A. Svoboda (Archeologický ústav AVČR, Brno, Česká republika)	
Prvé výsledky revízneho výskumu v jaskyni Dzeravá skala	36
Die ersten Ergebnisse der Revisionsgrabung in der Höhle Dzeravá skala	38
Eva Fottová (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Záchranný výskum germánskeho sídliska z mladšej doby rímskej v Šali-Veči	39
Rettungsgrabung einer germanischen Siedlung aus der jüngeren römischen Kaiserzeit in Šala-Veča	40
Lýdia Gačková (Zemplínske múzeum, Michalovce)	
Hromadný nález mincí v Michalovciach	41
Münzdepotfund in Michalovce	42
Marta Giertlová (Múzeum v Kežmarku, Kežmarok)	
Ukončenie výskumu zaniknutej stredovekej osady v katastri Slovenskej Vsi	43
Abschluss der Grabung von einer mittelalterlichen Wüstung im Kataster von Slovenská Ves	44
Marta Giertlová (Múzeum v Kežmarku, Kežmarok) - Miroslav Števík	
Prieskum na lokalite Margecianka v katastri obce Studenec	44
Erkundung auf der Fundstelle Margecianka im Kataster der Gemeinde Studenec	46
Eva Hajnalová - Mária Hajnalová - Jana Mihályiová (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Archeobotanické nálezy zo starších archeologických výskumov na Slovensku	47
Plant Remains from Some Earlier Archaeological Excavations in Slovakia	50
Mária Hajnalová - Jana Mihályiová (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Archeobotanické nálezy zo zberov a náhodných nálezov	51
Archeobotanical Finds from Archaeological Field Prospection and Accidental Finds	51
Archeobotanické nálezy zo záchranných výskumov uskutočnených v roku 2002	52
Archeobotanical Finds from the Rescue Excavations Undertaken in 2002	52
Milan Hanuliak (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Záchranný výskum historickej radnice vo Zvolene	53
Rettungsgrabung des historischen Rathauses in Zvolen	53
Eva Horváthová (Archeologický ústav SAV - VPS, Košice)	
Záchranný výskum v Brehove	54
Rettungsgrabung in Brehov	55
Záchranný výskum v Košiciach	55
Rettungsgrabung in Košice	56
Novoobjavené náleziská z východnej časti Slovenského Krasu	57
Neuentdeckte Funde aus dem östlichen Teil des Slowakischen Karstes	57
Prieskum v Šebastovciach a Ždani	57
Erkundung in Šebastovce und Ždaňa	58

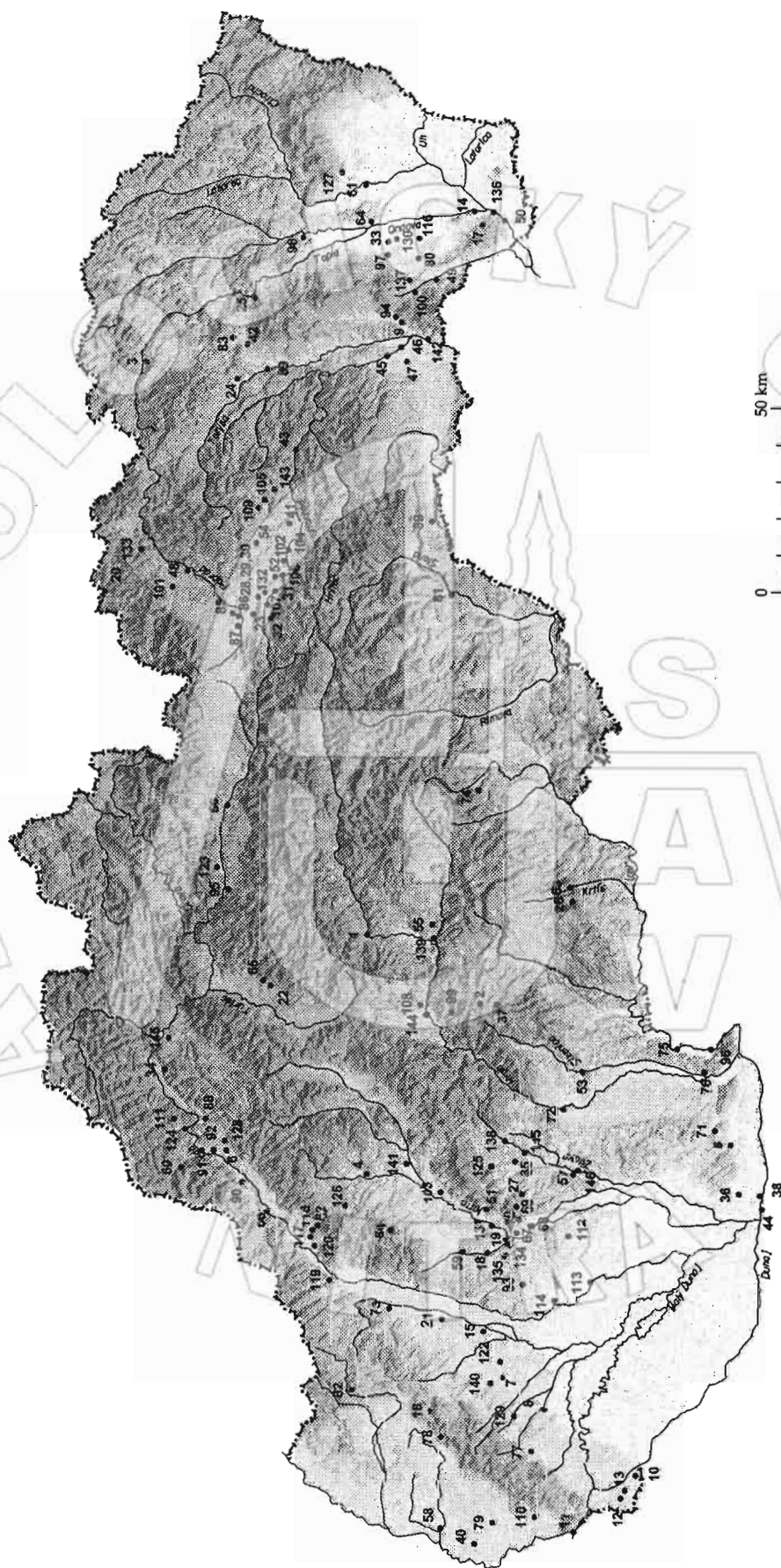
Erika Hrašková (Pamiatkový ústav, Lučenec)	
Výsledky sondážneho výskumu v chodbe bývalého väzenia na hrade Modrý Kameň	58
Ergebnisse der Sondageausgrabung im Gang des ehemaligen Gefangnisses auf der Burg Modrý Kameň	59
Rastislav Hreha (Archeologický ústav SAV - VPS, Košice)	
Výsledky prieskumu na trase optického kábla na východnom Slovensku	59
Ergebnisse der Erkundung auf der Trasse des optischen Kabels in der Ostslowakei	61
Prieskum na stavbe prípojky plynovodu Sečovce - Albínov	62
Erkundung auf der Baustelle des Anschlusses der Gasleitung Sečovce - Albínov	62
Ján Hunka - Eva Kolníková (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Prírastky mincí v Archeologickom ústave SAV v roku 2002	62
Münzzuwachs im Archäologischen Institut der SAW in 2002	64
Ivan Cheben (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Hrobové a sídliskové nálezy z Trenčína-Biskupíc	65
Grab- und Siedlungsfunde aus Trenčín-Biskupice	67
Igor Choma (Krajský pamiatkový úrad, Trnava) - Jozef Urminský (Západoslovenské múzeum, Trnava)	
Nález kostrového hrobu v Podbranči-Podzámku	68
Fund eines Skelettgrabs in Podbranč-Podzámok	68
Ľubomíra Kaminská (Archeologický ústav SAV - VPS, Košice) - Marek Nowak (Instytut Archeologii, Uniwersytet Jagielloński, Kraków, Poľsko) - Marián Vizdal (Katedra všeobecných dejín FF PU, Prešov)	
Správa z archeologického výskumu v Moravanoch	68
Bericht aus der Archäologischen Grabung in Moravany	69
Mária Kotorová-Jenčová (Vlastivedné múzeum, Hanušovce)	
Nové nálezy na hradnom vrchu v Sedliskách-Podčičve	70
Neufunde auf dem Burgberg in Sedliská-Podčičva	70
Ivan Kuzma - Martin Bartík - Ján Rajtár (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Letecká prospekcia na juhozápadnom Slovensku	70
Luftbildprospektion in der Südwest-Slowakei	74
Ivan Kuzma - Ján Tirpák (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Rondel v Žitavciach	78
Rondel in Žitavce	78
Jozef Labuda (Slovenské banské múzeum, Banská Štiavnica)	
Výskum na žile Špitaler v Banskej Štiavnici	79
Grabung auf der Ader Špitaler in Banská Štiavnica	79
Systematický výskum Starého mesta v Banskej Štiavnici	79
Systematische Grabung der Altstadt in Banská Štiavnica	80
Róbert Malček (Lesnícke a drevárske múzeum, Zvolen)	
Siedma sezóna výskumu výšinného sídliska Lieskovec-Hrádok	80
Siebte Grabungssaison in der Höhensiedlung Lieskovec-Hrádok	81
Klára Marková (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Pavol Hránek (Azovská 5, Bratislava)	
Ďalšie nálezisko v Malých Levároch	81
Weitere Fundstelle in Malé Leváre	81

Klára Marková - Marián Samuel (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Ďalšie nálezy zo Zvončína	82
Weitere Funde aus Zvončín	82
Marta Mácelová (Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica)	
Stredoveké nálezy na Dolnej ulici v Banskej Bystrici	83
Mittelalterliche Funde auf der Straße Dolná ulica in Banská Bystrica	83
Róbert Májsky (Obrancov mieru 1154, Púchov)	
Archeologické nálezy z okolia Bánoviec nad Bebravou(?) a Cejkova	83
Archäologische Funde aus der Umgebung von Bánovce nad Bebravou(?) und Cejkov	83
Zberové nálezy zo stredného Považia	84
Lesefunde aus dem mittleren Waag-Gebiet	86
Záchranný výskum v intraviláne Púchova	87
Rettungsgrabung im Gemeindegebiet von Púchov	88
Tomáš Michalík (Bánovská 128, Trenčianska Turná)	
Nález terry sigilaty v Trenčianskej Turnej	88
Funde von Terrasigillata in Trenčianska Turná	88
Komplex paleolitických sídlisk v okrese Trenčín	89
Komplex paläolithischer Siedlungen im Bezirk von Trenčín	92
Zora Miklíková (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Zvieracie zvyšky z doby rímskej v Beluši	92
Animal Remains from the Roman Period in Beluša	93
Osteologická analýza hrobu z Trenčína-Biskupíc	94
Osteological Analysis of the Grave from Trenčín-Biskupice	94
Peter Milo (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Prieskum povodia Radošiny	95
Begehung des Radošina-Tals	96
Elena Miroššayová (Archeologický ústav SAV - VPS, Košice) - Martin Novák (Baštová 3, Košice)	
Pokračovanie záchranného výskumu a prieskumu na stavbe prvej etapy plynovodu Zemplín	97
Fortsetzung der Rettungsgrabung und der Erkundung auf dem Bau der erste Etappe von der Gasleitung Zemplín	98
Vladimír Mitaš (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Nové nálezy z Hostovej	99
Neue Funde aus Hostová	99
Nové nálezy zo Svätoplukova	99
Neue Funde aus Svätoplukovo	100
Tamara Nešporová (Trenčianske múzeum, Trenčín)	
Prieskum vo Veľkej Hradnej	100
Erkundung in Veľká Hradná	101
Nálezy z výšinných sídlisk západného a stredného Slovenska	101
Funde aus den Höhensiedlungen in der West- und Mittelslowakei	102

Gabriel Nevizánsky (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Stredoveký sídliskový objekt z Rumanovej	102
Mittelalterliches siedlungsobjekt aus Rumanová	103
Ondrej Ožďáni - Gabriel Nevizánsky - Ján Hunka (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Prieskum a tachymetrické zameranie hradiska v Horných Plachtinciach	103
Erkundung und tachymetrische vermessung der burgwallanlage in Horné Plachtince	104
Výsledky prieskumu na hrade v katastri obce Ozdín	105
Ergebnisse der erkundung auf der burg im kataster der gemeinde Ozdín	106
Karol Pietra (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Peter Mosný (Pamiatkový ústav, Banská Bystrica)	
Zisťovací výskum v Žiari nad Hronom	107
Feststellungsgrabung in Žiar nad Hronom	108
Peter Roth (Podtatranské múzeum, Poprad)	
Sledovanie zemných prác pri plynofikácii kostolov v Poprade-Matejovciach a Hranovnici	108
Verfolgung der erdarbeiten bei der installierung der gasleitung in den kirchen in Poprad-Matejovce und in Hranovnica	109
Matej Ruttkay (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Záchraný výskum v Nitre-Dražovciach	109
Rettungsgrabung in Nitra-Dražovce	110
Vrcholnostredoveké a ranonovoveké nálezy v Martine	110
Hochmittelalterliche und frühneuzeitliche funde in Martin	111
Pohrebisko z doby sťahovania národov v Tesárskych Mlyňanoch	112
Gräberfeld aus der völkerwanderungszeit in Tesárske Mlyňany	113
Nové nálezy na Hornom Požitaví	113
Neufunde im oberen Žitava-gebiet	114
Matej Ruttkay - Mário Bielič (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Vrcholnostredoveká pec neznámeho účelu v Pastovciach	115
Hochmittelalterlicher ofen unbekannten zwecks in Pastovce	116
Jaroslava Ruttkayová (Ponitrianske múzeum, Nitra)	
Nálezy z mladšej železnej doby a rímskej doby v Čeladiciach	117
Funde aus der jüngeren eisenzeit und der römerzeit in Čeladice	117
Marián Samuel (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Pokračovanie výskumu Zoborského kláštora	118
Fortsetzung der Grabung im areal des Zobor-Klosters	119
Zdobený hrot šípu do kuše z Ostrého Kameňa	120
Verzierte armbrustpfeilspitze aus Ostrý Kameň	120
Prieskum v okolí kostola sv. Štefana Kráľa v Kuzmiciach	120
Erkundung in der umgebung von der hl. Stephan-Kirche in Kuzmice	120
Marián Samuel - Peter Bednár (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Výskum sakristie na Nitrianskom hrade	121
Grabung in der Sakristei auf der Nitraer Burg	122

Marián Samuel - Mário Bielich - Róbert Daňo (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Nález mamuta v Salke	123
Fund eines Mammuts in Salka	123
Marián Samuel (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Ján Jahn (Katedra ekológie a enviromentalistiky, Fakulta prírodných vied UKF, Nitra) - Ján Hunka (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Prieskum zaniknutých hút v pohorí Trábeč	124
Erkundung der abgegangenen Hüttenwerke im Trábeč-Gebirge	125
Jaroslava Schmidtová (Mestské múzeum, Bratislava)	
Archeologické výskumy MMB pri novostavbách v Bratislave-Rusovciach	125
Archäologische Grabungen SMB bei den Neubauten in Bratislava-Rusovce	126
Ďalšie dôležité poznatky o rozlohe civilnej časti Gerulaty	126
Weitere wichtige Erkenntnisse über das Ausmaß des zivilen Teiles von Gerulata	126
Záchranný archeologický výskum na stavbe Jarovce - Rusovce - Čunovo	127
Archäologische Rettungsgrabung auf der Baustelle Jarovce - Rusovce - Čunovo	127
Jaroslava Schmidtová - Jitka Jezná (Mestské múzeum, Bratislava)	
Kamenná stavba s podlahovým vykurovaním z Bratislav-Rusoviec	127
Steinbau mit der Fußbodenheizung aus Bratislava-Rusovce	128
Jaroslava Schmidtová - Jitka Jezná - Barbora Weberová (Mestské múzeum, Bratislava)	
Pohrebisko z doby sťahovania národov v Bratislave-Rusovciach	129
Das Gräberfeld aus der Völkerwanderungszeit in Bratislava-Rusovce	130
Jaroslava Schmidtová - Barbora Weberová (Mestské múzeum, Bratislava)	
Záchranný výskum na stavbe Jarovce - Rusovce - Čunovo	130
Rettungsgrabung auf der Baustelle Jarovce - Rusovce - Čunovo	130
Ďalšie poznatky o rozlohe vicusu severozápadne od kastela Gerulata	131
Weitere Erkenntnisse über das Ausmaß des Vicuses nordwestlich des Kastells Gerulata	131
Predstihový výskum pred stavbou fary v Bratislave-Jarovciach	131
Vorsprungsgrabung vor dem Bau der Pfarre in Bratislava-Jarovce	132
Marián Soják (Archeologický ústav SAV - VPS, Spišská Nová Ves)	
Prieskum a výskum v oblasti Spiša	132
Untersuchungen und Grabungen im Zips-Gebiet	141
Marián Soják (Archeologický ústav SAV - VPS, Spišská Nová Ves) - Anton Suchý (Jilemnického 13, Svit)	
Sídľiskové nálezy zo Spišských Tomášoviec	142
Siedlungsfunde aus Spišské Tomášovce	142
Danica Staššíková - Štukovská (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Prieskumy v Dubovanoch	143
Erkundungen in Dubovany	143
Pokračovanie výskumu pohrebiska v Dubovanoch	144
Fortsetzung der Grabung des Gräberfeldes in Dubovany	144
Susanne Stegmann - Rajtár (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Sondážny výskum na hradisku Žibrica	145
Sondagegrabung auf dem Burgwall Žibrica	146

Vítazoslav S t r u h á r (Liptovské múzeum, Ružomberok)	
Záchranný výskum v kaštieli sv. Žofie v Ružomberku	147
Rettungsgrabung im Kastell von hl. Zsafia in Ružomberok	148
Zuzana Š i m k o v á (Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, Liptovský Mikuláš) - Ján Z a c h a r (Krajský pamiatkový úrad, Žilina)	
Prieskum polohy Ráztoky v Liptovskom Mikuláši	148
Erkundung der Lage Ráztoky in Liptovský Mikuláš	149
Božena T o m á š o v á (Vlastivedné múzeum, Prešov) - Július B é r e š (Archeologický ústav SAV - VPS, Košice)	
Výskum na sídlisku II v Prešove	149
Erkundung auf der Siedlung II in Prešov	150
Vladimír T u r č a n (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Pokračovanie revízného výskumu stavebného komplexu z doby rímskej v Stupave	150
Fortsetzung der Revisionsgrabung des Baukomplexes aus der Römerzeit in Stupava	151
Vladimír T u r č a n (Archeologické múzeum SNM, Bratislava) - Eric V r b a (Boston Univesity, USA)	
Výskum germánskeho sídliska v Stupave	151
Grabung auf einer germanischen Siedlung in Stupava	151
Marián U l i č n ý (Krajské múzeum, Prešov)	
Záchranný výskum stredovekého kostola v Gregorovciach	151
Rettungsgrabung der mittelalterlichen Kirche in Gregorovce	152
Výskum v mestskej pamiatkovej rezervácii Prešov	152
Grabung Denkmalschutzgebiet in Prešov	153
Marián U l i č n ý (Krajské múzeum, Prešov) - Gabriel L u k á č (Pamiatkový ústav, Levoča)	
Druhá etapa záchranného výskumu Radničného námestia v Bardejove	153
Zweite Etappe der Rettungsgrabung auf dem Rathausstadtplatz in Bardejov	154
Predstihový výskum v Červenom Kláštore	154
Vorsprungsgrabung in Červený Kláštor	154
Jozef U r m i n s k ý (Západoslovenské múzeum, Trnava)	
Dokumentácia stredovekého a novovekého osídlenia v historickom jadre Trnavy	154
Erfassung von mittelalterlicher und neuzeitlicher Besiedlung im historischen Kern von Trnava	157
Vladimír V a r s i k (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Záchranný výskum v Jakubove	157
Rettungsgrabung in Jakubov	158
Jozef Z á b o j n í k (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Neznáme nálezy zo známych archeologických lokalít	159
Unbekannte Funde aus bekannten archäologischen Fundstellen	162

Mapa 1. Mapa lokalit k prehľadu archeologických výskumov a nálezov na Slovensku v roku 2002 (číslovanie nálezisk zodpovedá poradovým číslam v tabuľke na s. 13-17).
 Karte 1. Karte der Fundorte zur Übersicht der archäologischen Grabungen und Funde in der Slowakei im Jahre 2002 (die Nummern der Fundstellen entsprechen den laufenden Zahlen in der Tabelle auf S. 13-17).

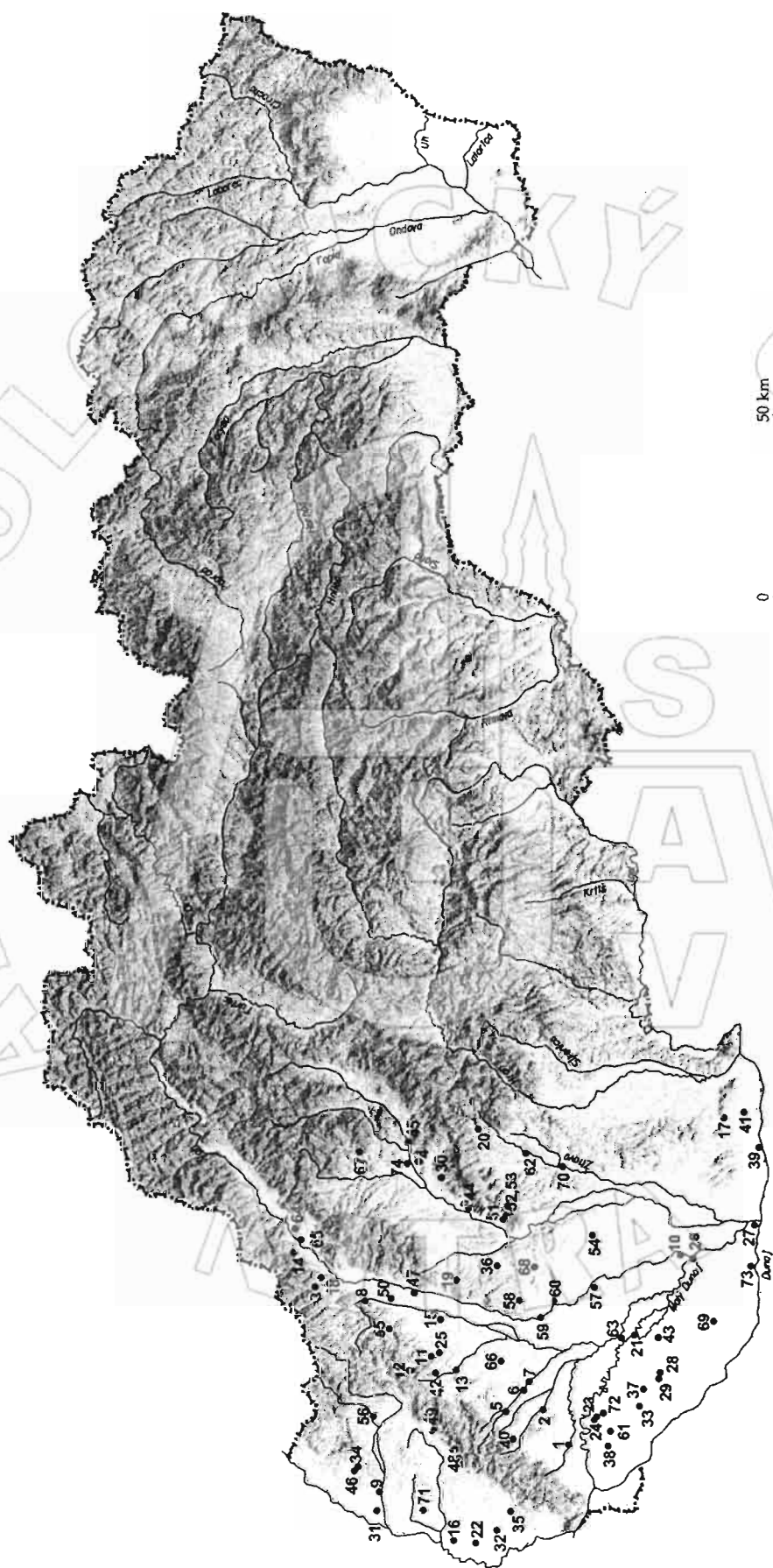
Prehľad slovenských lokalít, na ktorých sa v r. 2002 uskutočnili výskumy alebo zistili archeologické objekty, nálezy a pod. (Poradové čísla zodpovedajú číslam na mape 1).

Poradové číslo	Obec (lokalita)	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov												Príspevok na strane		
			pravek	paleolit a mezolit	neolit	doba				stredovek				bez možnosti datovania			
						eneolit	bronzová	halštatská	laténska	rímska a stahovania národov	stredovek	6.-9. storočie	10.-12. storočie			13.-16. storočie	novovek
1	Banská Bystrica	Banská Bystrica											*			83	
2	Banská Štiavnica	Banská Štiavnica											*	*	*	79	
3	Bardejov	Bardejov											*	*		153	
4	Bánovce nad Bebravou	Bánovce nad Bebravou				*										83	
5	Bátorove Kosihy	Komárno										*				159	
6	Beluša	Púchov							*				*	*		84; 92	
7	Biely Kostol	Trnava							*							62	
8	Blatné	Senec		*	*	*					*					23	
9	Blažice	Košice-okolie				*			*	*	*					59	
10	Bratislava-Čunovo	Bratislava												*		127	
11	Bratislava-Devín	Bratislava				*	*	*				*				48	
12	Bratislava-Jarovce	Bratislava							*							62; 131	
13	Bratislava-Rusovce	Bratislava							*	*				*		125; 126; 127; 129; 130; 131	
14	Brehov	Trebišov			*							*	*			54	
15	Bučany	Trnava				*										49	
16	Buková	Trnava											*			120	
17	Cejkov	Trebišov	*					*								27; 83	
18	Čab	Nitra		*	*	*	*	*					*	*		95	
19	Čakajovce	Nitra		*	*						*	*	*	*		95	
20	Červený Kláštor	Kežmarok											*	*		154	
21	Dubovany	Piešťany		*?	*?	*?	*	*	*	*	*	*				24; 143; 144	
22	Folkušová	Martin						*								62	
23	Gánovce	Poprad											*	*		132	
24	Gregorovce	Prešov											*			151	
25	Hanušovce nad Topľou	Vranov nad Topľou							*							60	
26	Horné Plachtince	Veľký Krtíš				*										103	
27	Hostová	Nitra			*											99	
28	Hôrka	Poprad				*		*			*	*	*	*		132	
29	Hôrka-Ondrej	Poprad				*		*					*	*		132	
30	Hôrka-Primovce	Poprad			*	*		*		*	*	*	*	*		132	
31	Hrabušice	Spišská Nová Ves										*				62	
32	Hranovnica	Poprad												*		108	
33	Hriadky	Trebišov		*				*	*							62	

Poradové číslo	Obec (lokalita)	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov													Príspevok na strane	
			pravek	paleolit a mezolit	neolit	eneolit	doba				stredovek				novovek		bez možnosti datovania
							bronzová	halštatská	laténska	rímska a sťahovania národov	stredovek	6.-9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie			
34	Hričovské Podhradie	Žilina				*							*	*		84	
35	Choča	Zlaté Moravce				*										114	
36	Choťín	Komárno							*		*					62; 160	
37	Ilija	Banská Štiavnica				*										48	
38	Iža	Komárno							*							51; 63	
39	Jablonov nad Turňou	Rožňava				*										57	
40	Jakubov	Malacky				*			*				*			157	
41	Jamník	Spišská Nová Ves				*						*				137	
42	Kapušany	Prešov							*							60	
43	Kluknava	Gelnica										*?	*			141	
44	Komárno-Velký Harčáš	Komárno							*							63	
45	Košice	Košice-mesto			*							*	*			32; 55	
46	Košice-Krásna nad Hornádom	Košice-mesto	*		*											60	
47	Košice-Šebastovce	Košice-mesto				*	*			*		*	*			57	
48	Krížová Ves	Kežmarok	*	*	*		*		*			*				135	
49	Kuzmice	Topoľčany				*						*	*			120	
50	Ladmovce	Trebišov												*		98	
51	Lefantovce-Horné Lefantovce	Nitra												*		124	
52	Letanovce	Spišská Nová Ves			*	*	*	*	*		*					137	
53	Levice-Kalinčiakovo	Levice				*										52	
54	Levoča	Levoča		*?		*?			*			*	*			136	
55	Lieskovec	Zvolen					*		*					*		80	
56	Liptovský Mikuláš	Liptovský Mikuláš				*?						*	*			148	
57	Lúčnica nad Žitavou	Nitra	*						*	*	*	*				113	
58	Malé Leváre	Malacky					*							*		81	
59	Malé Ripňany	Topoľčany							*?							51	
60	Mestečko	Púchov							*							51	
61	Michalovce	Michalovce										*	*			41	
62	Mníchova Lehota	Trenčín		*												91	
63	Modrý Kameň	Veľký Krtíš												*		58	
64	Moravany	Michalovce			*											68	
65	Necpaly	Martin												*		63	
66	Nemšová-Luborča	Trenčín					*									49	
67	Nitra-Dražovce	Nitra				*					*	*				109	
68	Nitra-Staré Mesto	Nitra									*	*	*			63; 121	

Poradové číslo	Obec (lokalita)	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov													Príspevok na strane
			pravek	paleolit a mezolit	neolit	doba					stredovek				bez možnosti datovania	
						eneolit	bronzo	halštatská	laténska	rimska a sťahovania národov	stredovek	6.-9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie		
69	Nitra-Štitáre	Nitra				*	*	*					*		145	
70	Nitra-Zobor	Nitra							*				*	*	118	
71	Nová Vieska	Nové Zámky												*	51	
72	Nový Tekov	Levice						*							52	
73	Očkov	Nové Mesto nad Váhom		*	*		*				*	*			25	
74	Ozdín	Poltár					?						*		63; 105	
75	Pastovce	Levice											*		52; 115	
76	Pavlová	Nové Zámky					*				*				160	
77	Pezinok	Pezinok				*							*	*	33	
78	Plavecký Mikuláš	Malacky		*	*	*	*			*			*		36	
79	Plavecký Štvrtok	Malacky	*						*						32; 34	
80	Plechotice	Trebišov	*							*	*				60	
81	Plešivec	Rožňava					*								57	
82	Podbranč	Senica											*		68	
83	Podhorany	Prešov	*		*		*				*				60	
84	Podhradie	Topoľčany						*					*		101	
85	Poprad-Matejovce	Poprad		*?	*	*	*	*?	*?	*	*	*	*	*	108; 134	
86	Poprad-Spišská Sobota	Poprad								*					133	
87	Poprad-Veľká	Poprad												*	134	
88	Považská Bystrica	Považská Bystrica							*	*					84	
89	Prešov	Prešov					*		*	*		*		*	149; 152	
90	Pruské	Ilava		*						*			*		84	
91	Púchov	Púchov					*			*			*	*	49; 85; 87	
92	Púchov-Dolné Kočkovce	Púchov					*		*				*		48	
93	Rumanová	Nitra					*						*		49; 102	
94	Ruskov	Košice-okolie													61	
95	Ružomberok	Ružomberok		*									*	*	147	
96	Salka	Nové Zámky		*											123	
97	Sečovce	Trebišov								*					62	
98	Sedliská	Vranov nad Topľou					*		*				*		70	
99	Sklené Teplice	Žiar nad Hronom											*	*	51	
100	Slanské Nové Mesto	Košice-okolie			*		*								61	
101	Slovenská Ves	Kežmarok											*		42	
102	Smižany	Spišská Nová Ves					*								139	
103	Solčany	Topoľčany								*					63	

[illegible]

Mapa 2. Mapa slovenských lokalít, na ktorých sa v roku 2002 uskutočnila letecká prospekcia (príspevok na s. 70).
 Karte 2. Karte der in den Jahren 2002 durch die Luftprospektion festgestellten slowakischen Fundstellen (Beitrag siehe S. 74).

Poradové číslo	Obec (lokalita)	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov													
			pravek	paleolit a mezolit	neolit	eneolit	doba				stredovek				novovek	bez možnosti datovania
							bronzová	halštatská	laténska	rínska a sťahovania národov	stredovek	6.-9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie		
34	Letničie	Skalica														*
35	Lozorno	Malacky														*
36	Lukáčovce	Nitra									*			*	*	
37	Michal na Ostrove	Dunajská Streda														*
38	Miloslavov	Senec														*
39	Moča	Komárno														*
40	Modra	Pezinok									*			*		
41	Mužla-Jurský Chlm	Nové Zámky														*
42	Naháč	Trnava														*
43	Ohrady	Dunajská Streda														*
44	Oponice	Topoľčany									*			*		
45	Partizánske	Partizánske									*		*	*		
46	Petrova Ves	Skalica														*
47	Piešťany	Piešťany														*
48	Plavecké Podhradie	Malacky									*			*		
49	Plavecký Peter	Senica														*
50	Pobedim	Nové Mesto nad Váhom									*	*				
51	Podhorany	Nitra						*	*							
52	Podhorany-Mechenice	Nitra			*											
53	Podhorany-Sokolníky	Nitra					*									
54	Poľný Kesov	Nitra									*			*		
55	Prašník	Piešťany			*											
56	Senica	Senica													*	
57	Šaľa	Šaľa								*						
58	Šalgočka	Galanta														*
59	Šintava	Galanta			*?											
60	Šoporňa	Galanta														*
61	Štvrtok na Ostrove	Dunajská Streda														*
62	Tesárske Mlyňany	Zlaté Moravce								*						
63	Tomášikovo	Galanta													*	
64	Trenčín	Trenčín					*				*			*	*	*
65	Trenčín-Záblatie	Trenčín														*
66	Trnava	Trnava			*		*			*	*			*		
67	Uhrovec	Bánovce nad Bebravou									*			*		
68	Veľké Zálužie	Nitra														*
69	Veľký Meder	Dunajská Streda								*						

POKRAČOVANIE VÝSKUMU V BLATNOM

Juraj Bartík - Zdeněk Farkaš

Blatné (okr. Senec), poloha Pustáky, záchranný výskum polykultúrnej lokality. Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

V r. 2000 prebehol na lokalite záchranno-zisťovací výskum zacielený na datovanie vyorávaných ľudských kostí. Na ploche 333 m² sa odkryli sídliskové jamy z mladšej doby kamennej, ako aj hroby z doby bronzovej a stredoveku (*Bartík/Farkaš 2001*). Pokračovanie výskumu umožnila podpora občanov a vedenia obce, ako aj pomoc Stredného odborného učilišťa na Komenského ul. v Pezinku. Na odkrytej ploche 570 m² sa v r. 2002 zachytili početné praveké objekty, z ktorých sa z objektívnych príčin (predovšetkým chýbajúce pracovné sily v neskorých jarných mesiacoch a v lete a veľká kubatúra výplne jám) podarilo celkom alebo čiastočne preskúmať dvadsaťdva. Prevládali veľké hliniská a zásobné jamy, často v superpozíciách. Sprievodný materiál, pomerne chudobný a z veľkej časti pozostávajúci z mazanice, ich zväčša umožňuje zaradiť do obdobia kultúry ľudu s mladšou lineárnou keramikou a železovskej skupiny; jednu zásobnicovú jamu možno zaradiť do priebehu badenskej kultúry. Podľa početných zlomkov mazanice, stavebných jám orientovaných približne v smere S-J a ojedinelých kolových jám tu možno rátať s dlhými kolovými stavbami zo stredného neolitu. Z intrúzií vo výplni objektov a zo zberu na odhumusovanej, ale kompletne nepreskúmanej ploche je doložené aj osídlenie z obdobia skupiny Bajč-Retz, pravdepodobne zo záverečného stupňa lengyelskej kultúry (ludanická skupina), z mladšej doby rímskej a zo včasného stredoveku.

Pohrebisko zo staršej doby bronzovej

Pokračovanie výskumu bolo zacielené predovšetkým na skúmanie pohrebiska nitrianskej kultúry. Pretože už v r. 2000 sa zistila jeho južná hranica, odkryv nadviazal na pôvodnú plochu z opačnej strany. Očakávanie veľkého rozsahu pochovávaní sa nepotvrdilo a skupinu hrobov sa podarilo ohraničiť aj zo severu a východu, čím k známym 30 hrobom pribudlo ďalších 13. Vzhľadom na prísne dodržiavany pohrebný rituál sa už pred antropologickým vyhodnotením dá predpokladať, že na preskúmanej časti pohrebiska v Blatnom uložili 14 žien a dievčat, ako aj 26 mužov a chlapcov. U troch porušených kostier sa nepodarilo zistiť pôvodnú orientáciu. Dvadsaťtri hrobov (zo 43) obsahovalo inventár z trvanlivého materiálu. Zaujímavé sú hroby detí (aj v kojeneckom veku), mužský jedinec pochovaný bez lebky a hrobová jama bez pochovaného, avšak s priloženou mäsitou potravou. Nálezy z hrobov zodpovedajú najstaršej fáze nitrianskej kultúry. Postavenie pohrebiska na počiatku doby bronzovej potvrdzujú dve nádoby patriace protoúnětickej kultúre a skupine Leitha.

Pohrebisko z včasného stredoveku

V r. 2002 sa našli dva kostrové hroby, jeden z nich v nerituálnej polohe na bruchu a so železným nožíkom, ktoré možno iba rámcovo zaradiť do včasného stredoveku. Okrem nich sa na odkrytej ploche objavil aj ojedinelý žiarový pohreb v urne, bez sprievodného materiálu.

Literatúra

Bartík/Farkaš 2001 - J. Bartík/Z. Farkaš: Výskum pohrebiska zo staršej doby bronzovej v Blatnom. AVANS 2000, 2001, 27-28.

FORTSETZUNG DER GRABUNG IN BLATNÉ: Die Grabung in Blatné (Bez. Senec) im J. 2002 knüpfte an die Grabungsergebnisse aus dem J. 2000 an, als auf der Fläche von 333 m² jungsteinzeitliche, bronzezeitliche und mittelalterliche Siedlungsgruben erfasst wurden (*Bartík/Farkaš 2001*, 27-28). Im J. 2002 wurden auf der freigelegten Fläche von 570 m² zahlreiche urzeitliche Objekte gefunden, von denen insgesamt 22 ganz oder teilweise untersucht wurden. Es dominierten große - Bau und Vorratsgruben, die oft in Superposition lagen. Das ziemlich arme und größtenteils aus Lehmverputz bestehende Begleitmaterial erlaubt die Datierung der Objekte in die Periode des Volkes mit jüngerer Linearbandkeramik und in die Zeit der Želiezovce-Gruppe, eine Vorratsgrube kann in den Verlauf der Badener Kultur datiert werden. Die Intrusion in der Verfüllung der Objekte und die Lesefunde auf dem enthumusierten, aber komplett ununtersuchten Boden belegen auch die Besiedlung aus der Zeit der Bajč-Retz-Gruppe, wahrscheinlich aus der Endphase der Lengyel-Kultur (Ludanice-Gruppe), aus der jüngeren römischen Kaiserzeit und aus dem Frühmittelalter. Das Gräberfeld aus der älteren Bronzezeit: Im J. 2002 kamen zu den 30 bekannten Gräbern 13 weitere Gräber hinzu. Der strikt einhaltende Bestattungsritus ermöglicht schon vor der anthropologischen Auswertung die Annahme,

dass auf der untersuchten Fläche des Gräberfeldes in Blatné 14 Frauen und Mädchen und 26 Männer und Jungen gelegt wurden. Bei den drei gestörten Skeletten ist es nicht gelungen, ihre ursprüngliche Orientierung festzustellen. 23 Gräber (von 43) enthielten Inventar aus haltbarem Material. Die Funde der Gräber entsprechen der ältesten Phase der Nitra-Kultur. Die Datierung des Gräberfeldes in den Anfang der Bronzezeit belegen auch zwei Gefäße, die der Voraunjetitzer-Kultur und der Leitha-Gruppe angehören. Frühmittelalterliches Gräberfeld: Im J. 2002 wurden weitere zwei Skelettgräber gefunden. Ein Skelett lag in nicht ritueller Lage auf dem Bauch und mit einem Eisenmesser. Außer den Skelettgräbern wurde auf der freigelegten Fläche auch ein vereinzelt Brandgrab in der Urne und ohne Begleitmaterial gefunden.

ENEOLITICKÉ NÁLEZY ZO ZLATÝCH MORAVIEC

Jozef B á t o r a

Zlaté Moravce (okr. Zlaté Moravce), intravilán mesta, poloha **R á z u s o v a u l.**, náhodný nález, črepy, badenská kultúra. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Pri zemných prácach vo svojej záhrade našiel O. Chren črepový materiál, z ktorého k najvýraznejším patria dva okrajové črepy.

O p i s n á l e z o v

1. Črep z okraja šálky s mierne esovitým profilom, so zvyškom pásikového ucha. Na pleciach šálky sa nachádza rad horizontálne usporiadaných jamiek. Materiál obsahuje jemnú prímes piesku, farba povrchu šedá (obr. 1: 2).
2. Zlomok z okraja kónickej misy s mierne do vnútra zahnutým okrajom. V hornej časti misy sa nachádza výzdoba pozostávajúca z horizontálne usporiadaných jamiek. Materiál obsahuje jemnú prímes piesku, farba povrchu šedohnedá (obr. 1: 1).

Črepový materiál, ktorý možno datovať do obdobia badenskej kultúry, prináša informáciu o novom doteraz nevidovanom eneolitickom sídlisku v intraviláne mesta. Osídlenie badenskou kultúrou je v Zlatých Moravciach doložené viacerými nálezmi. K najvýznamnejším z nich patrí nález hlinenej klenbovej pece v r. 1956 medzi Zlatými Moravcami a miestnou časťou Chyzerovce (*Porubský 1959, 133*).

L i t e r a t ú r a

Porubský 1959 - J. Porubský: Eneolitická hlinená pec v Zlatých Moravciach. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 133-137.

ÄNEOLITHISCHE FUNDE AUS ZLATÉ MORAVCE. Im Gemeindegebiet der Stadt Zlaté Moravce (Bez. Zlaté Moravce), im Garten von O. Chren, wurde bei den Erdarbeiten Scherbenmaterial der Badener Kultur gefunden, das die Existenz einer neuen und bisher nicht erfassten Siedlung aus der Zeit des mittleren Äneolithikums belegt. Von den älteren Funden der Badener Kultur im Gebiet der Stadt gehört zu den bedeutendsten der Fund eines Tonofens mit einem Gewölbe, der beim Bau des Familienhauses von J. Šťastný im J. 1956 zwischen Zlaté Moravce und dem Gemeindeteil Chyzerovce entdeckt worden ist (*Porubský 1959, 133*).

KRÁTKY ZISŤOVACÍ VÝSKUM V DUBOVANOCH

Gabriela B r e z ň a n o v á - N o é m i L a c z k o v á

Dubovany (okr. Piešťany), intravilán, poloha **M a j e r s k á u l.**, sídlisko, pohrebisko(?), prieskum, zisťovací výskum, neolit(?), doba bronzová(?). Uloženie nálezov: Balneologické múzeum, Piešťany.

Na Majerskej ul. v Dubovanoch sa postavili dva bytové domy. Pozdĺž oboch boli do sprášového podlažia v r. 2002 dodatočne vyhlbené dve ryhy pre základy balkónov. V ryhe I, hĺbokej 65 cm, boli prieskumom zistené fragmenty ľudskej lebky, vyčnievajúce zo severnej steny v hĺbke 31-38 cm. Ostatné steny ryhy boli sterilné. Ďalšie fragmenty rozbitej lebky sa nachádzali v sekundárnej polohe v bezprostrednom okolí tejto ryhy. Podrobnejší výskum polohy fragmentov lebky a okolia nálezu nebol možný, pretože nález zachádzal pod betónovú platňu stavby.

Vo vzdialenosti 470 cm severne od ryhy I sa nachádzala ryha II, v ktorej bola jasne viditeľná škvrna

tmavej pôdy v časti južnej a západnej steny. To bolo podnetom pre krátky výskum s cieľom zistiť charakter a priebeh tohto zásahu do spráše a zistiť jeho prípadnú súvislosť s fragmentmi lebky v ryhe I. Z tohoto dôvodu sa realizovali dve sondy. Sondou A sa zistilo, že spomínaná škvrna tmavej pôdy patrila žľabu, ktorý bol 115 cm široký a prebiehal v smere V-Z. V mieste odkrytia tento žľab pretínalo potrubie novodobého vodovodu. Neskôr sa uskutočnil priečny rez žľabom na mieste, ktoré nebolo narušené novodobým zásahom potrubia. Zistil sa jeho profil mal tvar písmena V a dno bolo v hĺbke 130 cm. Z jeho výplne sa získalo osem pravekých črepov (obr. 2: 1-4), zvieracie kosti a kúsky mazanice. Nálezy sa koncentrovali predovšetkým pri jeho dne. Získaný materiál bol málo výrazný, takže objekt sa dá datovať len rámcovo do praveku: neolit(?) - doba bronzová(?). V Dubovanoch sa v posledných rokoch uskutočnilo niekoľko záchranných výskumov, ktorými boli objekty z praveku už zistené (*Staššíková-Štukovská 2000*). Vychádzajúc z profilu a predovšetkým z nálezov mazanice je možné, že ide o žľab pravekého domu.

Sondou B sa spojili ryhy I a II. Súvislosť medzi nálezom fragmentov lebky a pravekým objektom sa nepotvrdila. Pre nález časti lebky je dôležité, že približne 250 m JV od miesta tohto nálezu v intraviláne obce bolo skúmané včasnostredoveké pohrebisko (*Staššíková-Štukovská/Kustár 1997, 171*), ktorého výskum prebieha aj v súčasnosti. Vzdialenosť medzi nimi je pomerne veľká, takže otázku, či je publikovaný nález časti lebky súčasťou uvedeného pohrebiska, vyriešia až ďalšie výskumy.

Literatúra

Staššíková-Štukovská 2000 - D. Staššíková-Štukovská: Pokračovanie výskumu v Dubovanoch. AVANS 1998, 2000, 170-171.

Staššíková-Štukovská/Kustár 1997 - D. Staššíková-Štukovská/R. Kustár: Záchranný výskum v Dubovanoch. AVANS 1995, 1997, 171.

KURZE FESTSTELLUNGSGRABUNG IN DUBOVANY. Auf dem Baugrundstück von zwei Häusern in Dubovany (Bez. Piešťany) wurde in der Rille für die Balkonfundamente neben einem der Häuser ein Einzelfund von Schädelfragmenten entdeckt. In einer nicht weit entfernten Rille wurde ein urzeitliches Objekt erfasst. Durch einen Schnitt konnte der Verlauf des 115 cm breiten Grabens festgestellt werden. Aus seiner Verfüllung wurden acht Scherben, Tierknochen und Lehmverputzstücke gewonnen. Es kann angenommen werden, dass es sich um den Graben eines Hauses handelt. Auf Grund des nicht genug ausgeprägten Materials kann er nur rahmenhaft in die Urzeit oder in die Periode des Neolithikums(?) - Bronzezeit(?) datiert werden. Ob der Fund von Schädelfragmenten mit frühmittelalterlichem Gräberfeld zusammenhängt, das jetzt in der Entfernung von 250 m SÖ im Gemeindegebiet von Dubovany D. Staššíková-Štukovská untersucht, ist noch fraglich.

NÁLEZY Z OČKOVA

Gertrúda Březinová - Jozef Bezák

Očkov (okr. Nové Mesto nad Váhom), sídlisko, paleolit, neolit, mladšia doba bronzová, stredovek, 8.-10. stor. Uloženie nálezov: súkromná zbierka.

Nálezisko sa nachádza SZ od obce, tesne nad a pod známou očkovskou mohylou. Situované je na južne orientovanom svahu s nadm. v. 173-210 m. Nevýrazný materiál získaný zberom na tomto južnom svahu publikoval I. Kuzma (*Kuzma 2001*). V tomto príspevku sú spracované predmety, ktoré v r. 2002 získal zberom žiak J. Ondrejko. Ten ich poskytol na zdokumentovanie a publikovanie.

Opis nálezov

Nálezy sa koncentrovali v dvoch miestach. Na polohe I sa našli úštepky, ostatné predmety pochádzajú z polohy II.

a) poloha I - Dlhé Diely (obr. 3): patinované úštepky, ktoré s veľkou pravdepodobnosťou možno zaradiť do staršej doby kamennej (obr. 4: 1-10). Rámcovo možno hovoriť o mladom paleolite. Iba jeden úštep (jurský pazúrik) je so slabou patinou. Mohol by patriť aj do neolitu (obr. 4: 11). Podobné dve čepele z jurského podkrakovského pazúrika sa našli v zásype objektu 47 v Patinciach, poloha Čierny hon. Sú datované do železovskej skupiny (*Cheben 1987, 309*).

b) poloha II - Brehy (obr. 3): z prieskumu tohto územia pochádzajú fragmenty nádob a drobné predmety. Fragment tunelového uška sivohnedej farby pravdepodobne časovo patrí do velatickej kultúry mladšej doby bronzovej (obr. 5: 3).

Opis ďalších nálezov

Keramika

1. Horná časť nádoby s Ø ústia 140 mm. Okraj von vyhnutý, hranený, materiál stredne drsný s prímiesou kamienkov, vonkajší povrch hnedočervený a lom sivočierny. Na pleciach výzdoba s viacnásobnou obvodovou vlnovkou a pod ňou obvodové línie (obr. 5: 6).

2. Horná časť nádoby s Ø ústia 130 mm. Okraj von vyhnutý, materiál stredne drsný, sivohnedej farby, dnu sivočierny. Tesne pod hrdlom obvodové línie a pod nimi obvodová viacnásobná vlnovka (obr. 5: 7).

Drobné nálezy

1. Železná obojstranná strelka s dutou tuľajkou (obr. 4: 15).

2. Železná jednostranná strelka s dutou tuľajkou (obr. 4: 14).

3. Železný predmet, ktorý by mohol byť nástroj (prerážač?; obr. 4: 12).

4. Železné šidlo (obr. 4: 17).

5. Železný nástroj (obr. 4: 13).

6. Železné šidlo (obr. 4: 16).

7.-8. Zliatky, pravdepodobne olova (dosť ťažké; obr. 5: 1, 2).

9.-10. Zlomky kostených predmetov (šidla?; obr. 5: 4, 5).

Vyhodnotenie a datovanie nálezov

Dva fragmenty hrncovitých nádob možno datovať do 8.-10. stor. Z ostatných predmetov si zasluhujú pozornosť strelky. Jedna patrí k strelkám s tuľajkou typu 1a (obr. 4: 15) s obojstrannými krídelkami (Ruttkay 1976, 327, Abb. 54: 1a), ktorá sa vyskytuje na slovanských pohrebiskách datovaných do 9. až polovice 10. stor. Druhá (obr. 4: 14) patrí k typom strelky s tuľajkou s jedným krídelkom (Ruttkay 1976, 327, Abb. 54: 1c). Časté sú v slovanskom horizonte z 9.-10. stor. Známe sú aj z pohrebísk datovaných do rozhrania 8.-9. stor. napr. zo Šebastoviec (Budinský-Krička/ Točík 1991).

Už výskumná činnosť v oblasti Považia hlavne v r. 1953-1959 upozornila na intenzitu osídlenia tejto oblasti v mladšej dobe bronzovej a v dobe rímskej (Kolník 1956; Paulík/ Kolník 1966). Potvrdené je aj stredoveké osídlenie na viacerých polohách v obci. V mieste dnešného cintorína bolo pohrebisko datované do 11.-12. stor. Na polohe Prvé potoky na západ od obce sa zistila zaniknutá dedina z 10.-11. stor. a na polohe Chríby zasa zaniknutá dedina datovaná do 11.-12. stor. V záhrade C. Ščepku je doložené sídlisko datované do 11.-12. stor. (Pramene 1999). Materiál, ktorý sme mali k dispozícii, potvrdil aj osídlenie v staršej i mladšej dobe kamennej a aj v slovanskom období.

Literatúra

Budinský-Krička/ Točík 1991 - V. Budinský-Krička/ A. Točík: Šebastovce. Gräberfeld aus der Zeit des Awarischen Reiches. Katalog. Nitra 1991.

Cheben 1987 - I. Cheben: Výsledky záchranného výskumu v Patinciach. Štud. Zvesti AÚ SAV 23, 1987, 307-329.

Kolník 1956 - T. Kolník: Popolnicové pohrebisko z mladšej doby rímskej a počiatku sťahovania národov v Očkove pri Piešťanoch (Výskum 1953 a 1955). Slov. Arch. 4, 1956, 233-300.

Kuzma 2001 - I. Kuzma: Nálezy z Očkova. AVANS 2000, 2001, 105-106, obr. 65.

Paulík/ Kolník 1966 - J. Paulík/ T. Kolník: Pohľady do minulosti Považia. Mohyla z mladšej doby bronzovej a pohrebisko z mladšej doby rímskej v Očkove. Bratislava 1966.

Pramene 1999 - Pramene k dejinám osídlenia Slovenska z konca 5. až z 13. storočia. Bratislava, hlavné mesto SSR a západoslovenský kraj. Nitra 1999, 399-400.

Ruttkay 1976 - A. Ruttkay: Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis zur ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei (II). Slov. Arch. 24, 1976, 245-395.

FUNDE AUS OČKOV. Očkov (Bez. Piešťany), Siedlung, Paläolithikum, Jungbronzezeit, Mittelalter, 8.-10. Jh., Deponierung der Funde: Privatsammlung. Die Fundstelle befindet sich nordwestlich der Gemeinde, dicht über und unter dem bekannten Hügelgrab von Očkov. Der südlich orientierte Hang (173-210 m ü. d. M.) bildet einen Sporn, der im Südwesten durch einen Hohlweg abgetrennt ist. Die aus diesem Hang gewonnenen Lesefunde veröffentlichte auch I. Kuzma (2001). Im vorliegenden Beitrag wird das Lesefundmaterial bearbeitet, das von dem Schüler J. Ondrejko im J. 2002 gewonnen wurde. Er hat das Material zur Dokumentation und Veröffentlichung gestellt. Die Funde konzentrierten sich auf zwei Stellen. Die in das Paläolithikum datierten Abschlüge befanden sich in der Lage I - Dlhé Diely (Abb. 4: 1-11) und andere Funde stammen aus der Lage II - Brehy. Das Fragment des Gefäßhalses wird in die Velatice-Kultur datiert (Abb. 5: 3), zwei Fragmente von topfförmigen Gefäßen werden in das 8.-10. Jh. gelegt (Abb. 5: 6, 7). Eisen- und Beingegegenstände können wahrscheinlich in das 9.-10. Jh.

datiert werden (Abb. 5: 4, 5; 4: 12-17). Bei den im Feuer verschmolzenen Metallstücke, wahrscheinlich von Blei, ist eine nähere chronologische Datierung problematisch (Abb. 5: 1, 2).

NÁLEZY ZO ŽABOKRIEK NAD NITROU

Gertrúda Březinová - Jozef Bezák

Žabokreky nad Nitrou (okr. Partizánske), intravilán obce, keramika, stredovek, 11.-13. stor. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Pri hĺbení pivnice rodinného domu P. Bezáka v intraviláne obce, sa našiel črepový materiál. Majiteľ domu ho odovzdal na spracovanie.

Opis nálezov

1. Fragment hrnca. Zachovalý okraj s Ø ústia 180 mm. Materiál stredne drsný, s prímiesou kamienkov, dobre vypracovaný a vypálený, farba hnedá so sivohnedými flakmi. Na kruhu točený. Na pleciach výzdoba v tvare obvodových vrypov (obr. 6: 3).

2. Fragment spodnej časti na kruhu točenej nádoby. Materiál stredne drsný, s prímiesou kamienkov, dobre vypracovaný a vypálený. Po obvode jemné línie (obr. 6: 2).

3. Okraj nádoby, Ø sa nedá určiť. Na kruhu točená. Materiál stredne drsný s prímiesou kamienkov, dobre vypálený a vypracovaný, tehlovočervenej farby (obr. 6: 1).

Fragmenty patria časovo do jedného úseku. Datované sú do stredoveku, do 11.-13. stor. Na časovo zhodné nálezy z blízkych polôh v intraviláne obce sa došlo v r. 1975 (Pramene 1999) a v r. 1994 (Březinová 1995), kedy pri budovaní vodovodného uzáveru medzi bytovkou a ZŠ bol porušený kostrový hrob. Zo zásypu pochádza nádoba datovaná do stredoveku (11.-13. stor.).

Literatúra

Březinová 1995 - G. Březinová: Žabokreky nad Nitrou, intravilán obce. [Nepublikovaná nálezová správa NS 13529/95]. Dokumentácia AÚ SAV Nitra.

Pramene 1999 - Pramene k dejinám osídlenia Slovenska z konca 5. až z 13. storočia. Bratislava, hlavné mesto SSR a západoslovenský kraj. Nitra 1999, 377, 399-400.

FUNDE AUS ŽABOKREKY NAD NITROU. Žabokreky nad Nitrou (Bez. Partizánske), Gemeindegebiet, Keramik, Mittelalter, 11.-13. Jh. Bei der Ausschachtung des Kellers des Familienhauses von P. Bezák im Gemeindegebiet hat man Scherbenmaterial entdeckt. Der Hausbesitzer hat das Material zur weiteren Bearbeitung abgegeben (Abb. 6). Diese drei Fragmente gehören zeitlich in eine in das Mittelalter (11.-13. Jh.s) datierte Stufe. Die zeitlich nahen Funde aus den nicht weit entfernten Lagen im Gemeindegebiet wurden im J. 1975 (Pramene 1999) und im J. 1994 (Březinová 1995) entdeckt, als beim Bau des Wasserleitungsverschlusses zwischen dem Wohnhaus und der Grundschule ein Skelettgrab gestört wurde. Das Gefäß aus der Verfüllung wird in das Mittelalter (11.-13. Jh.) datiert.

ĎALŠÍ LATÉNSKY HROB Z CEJKOVA

Jozef Bujna - Ľubomíra Kaminská

Cejkov (okr. Trebišov), poloha Tokajský vrch, doba laténska, pohrebisko, žiarový hrob. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Počas terénneho výskumu realizovaného pod vedením Ľ. Kaminskej v r. 2001 na známej gravettenskej lokalite Cejkov I bol odkrytý aj žiarový hrob z doby laténskej (Kaminská a kol. 2002). Hrob bol zachytený pri hĺbení SZ okraja sondy 4/2001. Sonda s rozmermi 5x2 m bola umiestnená 115 m južne od vrcholu Tokajského vrchu a orientovaná v smere V-Z. Východný okraj sondy sa nachádzal na rozhraní svahu kopca s jemným sklonom na juh a prudkého zrázu na východnú stranu.

V SZ profile sondy sa hrobová jama farebne nerysovala, takže bola zistená až po zachytení nádob. V prechodnom horizonte, medzi vrstvou ornice hrubou asi 20 cm a vrstvou sprašovej hliny, bola po zachytení povrchu nádob a celkovom začistení zistená hrobová jama, ktorá sa nevýrazne odlišovala o niečo tmavšou farbou hlinitej výplne premiešanej s uhlíkmi.

Hrobová jama mala pôdorys nepravidelného štvoruholníka so zaoblenými rohmi. Zistený bol iba jeden rozmer, azda šírka, približne 85 cm (obr. 8: 1). Jama bola hlboká iba 12-15 cm. V západnej časti dna jamy boli na kôpke sústredené kalcinované kostičky, čiastočne pravdepodobne orbou rozťahnuté aj medzi poškodené nádoby. Medzi kostičkami bol uložený kovový inventár - tri bronzové a pravdepodobne tiež tri železné spony, bronzový a železný náramok a ďalšie železné zlomky. Dve nádoby, vzhľadom na plytkosť hrovej jamy poškodené zrejme orbou, boli uložené na východnej strane kôpky kalcinovaných kostí. Druhá z poškodených nádob sa pri vyzdvíhovaní inventára rozpadla na drobné nerekonštruovateľné zlomky. Za poskytnutie hroveho celku na odborné spracovanie a publikovanie ďakujem autorke výskumu.

Opis nálezov

1. Bronzová spona s pätkou členenou masívnou sploštenou guľôčkou a s nezachovaným, pravdepodobne predĺženým koncom, opierajúcim sa alebo kliešťovito prichyteným na čiastočne zachovaný symetrický oblúkovito-rámovitý, vysoko klenutý, zrejme hladký lúčik tenkého prierezu, pravdepodobne krátke vinutie 2+2 závitov malého priemeru 5 mm s vonkajšou tetivou. Dĺžka spony asi 40-42 mm. Rekonštruovaná zo zlomkov zachovaných po vyzdvíhnutí (obr. 9: 1).

2. Bronzová spona s pätkou, členenou masívnou sploštenou guľôčkou a ukončenou menším diskom (tzv. vázovitá päťka), dotýkajúcou sa rámovito-oblúkovito nízko klenutého hladkého lúčika, krátke vinutie 2+2 závitov priemeru 7-8 mm s vonkajšou tetivou. Dĺžka spony asi 50 mm. Čiastočne rekonštruovaná (obr. 9: 2).

3. Drobná bronzová spona v zlomkoch zachovaných po vyzdvíhnutí. Päťka pravdepodobne členená drobnou guľôčkou s predĺženým profilovaným koncom, lúčik priečne vrúbkovaný, vinutie malého priemeru 4 mm, počet závitov presne nezistiteľný - 4 a viac. Dĺžka spony asi 30 mm. Pravdepodobná rekonštrukcia z drobných zlomkov (obr. 9: 3).

4. Železná spona s predĺženou pätkou členenou guľôčkou a predĺženým koncom svorkovito prichyteným o vrchol pravdepodobne asymetricky vyššie klenutého lúčika, krátke vinutie 1+1 závit veľkého priemeru 18 mm s vonkajšou tetivou. Dĺžka spony asi 100 mm. Rekonštruovaná zo zlomkov zachovaných po vyzdvíhnutí (obr. 9: 4).

5. Železná spona v zlomkoch zachovaných po vyzdvíhnutí. Päťka nezachovaná, pravdepodobne vyššie oblúkovito klenutý hladký lúčik tenkého prierezu, predĺžené vinutie na osi, 5+5 závitov malého priemeru 6 mm s vonkajšou tetivou. Dĺžka ešte 45 mm. Neúplne rekonštruovaná (obr. 9: 5).

6. Uzatvorený kruh - náramok(?) z bronzovej tyčinky s výliatkom po odlievacej forme, tzv. Gußzapfen, vnútorný priemer 43-45 mm, hrúbka tyčinky 5 mm, dĺžka výliatku 15 mm, priemer 10-12 mm (obr. 9: 6).

7. Železný pásový náramok s profilovaným telom zdobeným na vonkajšej strane celoplošnou puncovanou výzdobou. Dva kolky v tvare obdĺžnikovej kartuše vyplnenej tromi alebo štyrmi krúžkami sú vyrazené na spôsob parketového vzoru. Vnútorný priemer 30-38 mm, šírka náramku 12-13 mm, šírka rozvinutého pásika 18-22 mm (obr. 9: 7a, b).

8. Železný neúplne zachovaný nit s hlavičkou zrejme oválneho tvaru, rozmery ešte 10x18 mm, výška 10 mm (obr. 9: 8).

9. Drobné zlomky pravdepodobne ďalšej bližšie nerekonštruovateľnej železnej spony.

10. Hlboká misa s nízkym mierne roztvoreným ústím, jemne zhrubnutým okrajom a kónickou dolnou časťou. Materiál jemne drsný, svetlej sivohnedej až sivočiernej farby, s jemnou prímесou drobných teliesok tmavšieho sfarbenia. Výška 75 mm, Ø ústia 182 mm, vonkajší Ø okraja 196 mm, Ø dna 85 mm (obr. 8: 2).

11. Drobné črepy z nerekonštruovateľnej nádoby. Materiál jemne plavený, lom tehlovočervenej farby, na povrchu čierny povlak.

12. Malé množstvo nie úplne kalcinovaných ľudských kostičiek, zachovali sa tiež väčšie úlomky. Podľa antropologického určenia P. Kubálka ide o nedospelého jedinca vo veku 5-15 rokov.

Pokračujúcim terénnym výskumom paleolitických vrstiev boli na lokalite odkryté viaceré hroby. V r. 1960 boli nájdené dva hroby, z nich jeden s inventárom vekerzugského charakteru a druhý žiarový z doby laténskej (Bánesz/Pieta 1961). Okrem nich boli zistené tiež plytko zahĺbené objekty so zvyškami ohňom deformovaných bronzových zlomkov, zliatkov skla a črepov, ktoré pravdepodobne taktiež súvisia s latenským pohrebiskom. V r. 1962 bol odkrytý v poradí druhý laténsky žiarový hrob, tentokrát s výzbrojou (Benadik 1964). Z povrchového zberu z r. 1973 pochádza nález rituálne deformovaného železného meča a zlomkov laténskej keramiky, pravdepodobne z tretieho laténskeho žiarového hrobu (Pieta 2001). Vyššie popísaný hrobový celok teda rozmnožuje počet dosiaľ zistených hrobov na tejto lokalite. Podľa bohatého inventára s viacerými výraznými predmetmi, najmä sponami, patrí do sklonku stupňa LT B2 (Bujna 2003). Vzhľadom na dosiaľ známe nálezy z tejto lokality tu môžeme predpokladať väčšie pohrebisko z doby laténskej s pochovávaním zrejme od konca stupňa LT B1 minimálne do konca stupňa LT B2, pravdepodobne však tiež v stupni LT C1.

Literatúra

Bánesz/Pieta 1961 - L. Bánesz/K. Pieta: Výskum v Cejkove I v roku 1960. Štud. Zvesti AÚ SAV 6, 1961, 5-29.
Benadik 1964 - B. Benadik: Mladohalštatské nálezy v dobe laténskej. Arch. Stud. Mat. 1, 1964, 85-91.

Bujna 2003 - J. Bujna: Spony z keltských hrobov bez výzbroje z územia Slovenska. Typovo-chronologické triedenie LT B- a LT C1-spôn. Slov. Arch. 51-1, 2003, 39-108.

Kaminská a kol. 2002 - L. Kaminská/D. Hudler/M. Novák/S. Tomášková: Archeologický výskum Tokajského vrchu v Cejkove roku 2001. AVANS 2001, 2002, 77-78.

Pieta 2001 - K. Pieta: Laténsky meč z hrobového nález v Cejkove. AVANS 2000, 2001, 30-31.

DAS WEITERE LATÈNEZEITLICHE GRAB AUS CEJKOV. Während der Terraingrabung im J. 2001 auf der bekannten gravettienzeitlichen Fundstelle Cejkov I wurde ein latènezeitliches Brandgrab freigelegt. In der Grabgrube mit viereckigem Grundriss waren auf einem Haufen kalzinierte Knochen zusammen mit dem Metallinventar konzentriert, das aus drei Bronze- und wahrscheinlich auch drei Eisenfibeln, Bronze- und Eisenarmringen und einem Eisenniet bestand (Abb. 9). Von zwei hinsichtlich der Flachheit der Grabgrube durch das Pflügen gestörten Gefäßen ist es gelungen, nur die Schüssel zu rekonstruieren (Abb. 8: 2). Der restliche Grabfund erhöht die bisher bekannte Zahl der festgestellten Gräber auf dieser Fundstelle auf fünf, davon ein Brandgrab mit dem Inventar der Vekerzug-Gruppe und vier latènezeitliche Brandgräber.

PRIESKUM V KATASTRI ŠOPORNE

Robert Daňo - Ján Hunka

Šoporňa (okr. Galanta), poloha Za Jarčom, sídlisko, povrchový zber, stredovek, 14.-16. stor. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Lokalita sa nachádza na JZ svahu pahorku asi 400 m od potoka Jarč. Z pomerne malej plochy (50x50 m) získali autori príspevku 224 fragmentov keramiky (črepy), značne poškodených poľnohospodárskymi prácami. Väčšiu časť nálezového celku tvoria nezdobené tenkostenné a hrubostenné črepy malých rozmerov (150 ks). Keramik, z ktorej pochádzajú, bola zhotovená z piesčitej hliny a mala bledo- až tmavošedú, čiernu a tehlovočervenú farbu. Menší počet črepov z tiel nádob (22 ks) bol zdobený jednou alebo viacerými vodorovnými ryhami, príp. žliabkami. V črepovom materiáli sa vyskytuje aj 15 fragmentov z dna nádob. Podľa zachovanej profilácie pochádzajú pravdepodobne z hrncovitých alebo džbánovitých nádob. Z okrajov hrncov, mís a pravdepodobne džbánov pochádza 31 črepov. Medzi nimi sú zastúpené hlavne okraje vodorovne alebo šikmo zrezané a okraje gambovitého tvaru. Keramický celok dopĺňa ešte šesť drobných fragmentov úch.

Na základe spomenutého črepového materiálu môžeme lokalitu datovať do obdobia 14. až 16. stor. V tesnej blízkosti polohy sa nachádzala pôvodná cesta spájajúca Nové Zámky a Trnavu, ktorá využívala blízke brody cez rieku Váh v Šintave a v Šoporňi-Štrkovci. Podľa miestnej tradície sa práve v mieste lokality nachádzal zájazdny hostinec (ústna informácia). O podobnom type osídlenia by svedčila aj pomerne malá plocha, z ktorej pochádzajú spomenuté nálezy.

GELÄNDEBEGEHUNG IM KATASTER VON ŠOPORŇA. Šoporňa (Bez. Galanta), Lage Za Jarčom, Siedlung, Lesefundmaterial, Mittelalter - 14.-16. Jh., Unterbringung der Funde: Archäologisches Institut der SAV in Nitra. Aus einer verhältnismäßig kleinen Fläche (ca. 50x50 m) gewannen die Autoren dieses Beitrags 224 Keramikfragmente (Scherben), die durch landwirtschaftliche Arbeiten beschädigt sind. Einen größeren Teil des Fundmaterials bilden unverzierte dünn- und dickwandige Scherben kleiner Ausmaße (150 Stück). Den Rest bilden verzierte Scherben (22 Stück), Bodenfragmente (15 Stück) und Mundsäumfragmente (31 Stück) und Henkel (6 Stück). Die Besiedlung hängt wahrscheinlich mit dem ursprünglichen Nové Zámky und Trnava verbindenden Weg zusammen.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V ZLATÝCH MORAVCIACH

Jozef Ďuriš

Zlaté Moravce (okr. Zlaté Moravce), poloha Nám. A. Hlinku, záchranný výskum, sídlisko, novovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

V mesiacoch september-október 2002 realizoval AÚ SAV Nitra záchranný archeologický výskum

v kanalizačnej ryhe I pri kladení novej kanalizačnej siete v dĺžke 22,65 m a šírke 1,20 m. Výskum prebehol na ploche južne od nárožného domu na Nám. A. Hlinku a Bernolákovej ul., resp. SZ od miestnej križovatky, v miernom svahu pahorkatiny vzniknutej penundáciou terás (kvartér) s nadm. v. 196/8 m. n. m v prevažne hlinitých sedimentoch. Počas výkopu kanalizačnej ryhy I došlo k narušeniu novovekých sídliskových objektov. Okamžite sa uskutočnil menší záchranný výskum, pri ktorom sa odkrylo sedem profilov poškodených novovekých sídliskových objektov. Jednotlivé objekty mali charakter zásobných (odpadových?) jám alebo plnili výrobnú funkciu (objekt 1, 2, 3, 4A/B, 5A/B, 6, 7; obr. 11).

Objekt 1 bol vo výraznom stratigrafickom vzťahu k objektu 2 (t.j. objekt 1 prekryval starší objekt 2, teda objekt 1 je mladšieho charakteru). Objekt 1 obsahoval množstvo črepov, fragmenty keramických kachlíc, misky s glazovaným okrajom (tégliky?), hlinené platne, spečený výmaz zo stien (hrnčiarskej pece) a zlomky železných kovaných klinec. Celý archeologický materiál sa nachádzal v premiešanej forme. Neúplná nálezová situácia poukazuje skôr na deštrukciu pece prenesenú na sekundárne miesto do odpadovej (hnojnej?) jamy, kde sa vzhľadom na variabilitu keramického sortimentu nedá vylúčiť ani možnosť viacnásobného vývozu keramického odpadu na dané miesto. Deštrukcia pece, zasýpaná na primárnom mieste, je menej pravdepodobná. Objekt 1 sa predbežne môže interpretovať ako odpadová vrstva z deštrukcie hromadného výpalu keramického materiálu (v sekundárnom uložení) v odpadovej (hnojnej?) jame. Datovanie keramického materiálu do 17.(?)/18. stor., resp. zač. 19. stor.(?).

Opis nálezov (obr. 12-14)

1. Črepy majú charakter novovekej keramiky zo 17.(?)/18. stor./zač. 19. stor.(?; *Ruttkayová/Ruttkay 2002*, obr. 12, 13). Jemnozrnná naplavená hlina, tenkostenná keramika točená na kruhu, sivá kvalitne vypálená, tenkostennejšia biela, sivohnedá, tehlovočervená, glazovaný povrch (zelená glazúra), nezdobená. Hrnčovitá nádoby, džbány, poháre, misovité nádoby, misky, hlboké misky s glazovaným okrajom z hrubozrnejšieho materiálu, s tehlovočerveným jadrom a sivým povrchom (pričom tvar vzdialene poukazuje aj na technickú keramiku - tégliky).

2. Keramické štvorcové komorové kachlice, nezdobené, zdobené (úponkový laliový motív), občasné náznaky glazovaného povrchu. Hrubozrnejšia hlina tehlovočervenej farby, so sivým až sivohnedým povrchom. Kachlice majú charakter novovekých kachlíc zo 17.(?)/18. stor./zač. 19. stor.(?; *Holčík 1978*, obr. 14; *Krajč 1997*, príloha 16).

3. Hlinené platne zachované v zlomkoch (štvorcovité, obdĺžnikovité?), hrubozrnejšia hlina s tehlovočerveným jadrom, sivý až sivohnedý povrch. Možná konštrukčná súvislosť s keramickými kachlicami (súčasť keramických kachiel - podložné platne podmurovky tvoriace klenbu).

Objekt 2 bol vo výraznom stratigrafickom vzťahu k objektu 1 a objektu 3 (t.j. objekt 2 bol prekrytý mladším objektom 1 a mladším objektom 3, teda objekt 2 je staršieho charakteru). Na základe tvarových analógií a výskytu tvarovo príbuzného objektu 6 v danej kanalizačnej ryhe I sa dá predbežne predpokladať, že objekt 2 bola pôvodne zásobná jama hruškovitého tvaru, ktorá sekundárne plnila funkciu odpadovej jamy bez bližšieho určenia, čo naznačuje i dodatočná úprava - rozšírenie lievikovitého ústia (*Ruttkayová/Ruttkay 2002*, 450, 460). Absencia archeologického materiálu znemožňuje jeho bližšie datovanie, avšak evidentná horizontálna stratigrafia (mladší objekt 1 a objekt 3 prekryval starší objekt 2, pričom objekty 1 a 3 obsahovali novoveký keramický materiál zo 17.(?)/18. stor., zaraďuje objekt 2 prinajmenšom do bezprostredne staršieho obdobia (neskorý stredovek až včasný novovek, 16.-17. stor.).

Objekt 3 bol vo výraznom stratigrafickom vzťahu k objektu 2 (t.j. objekt 3 prekryval starší objekt 2, teda objekt 3 je mladšieho charakteru). V profile sa javil ako obdĺžnikovitá jama. Samotný objekt bol ohraničený hnedou a tehlovočervenou prepálenou vrstvou, tvoriacou estrich. Výplň objektu tvorila vrstva rozdrobenej mazanice a uhlíkov, vrstva prepáleného vápna s fragmentmi uhlíkov a mazanice, súvislá vrstva uhlíkov, zlomky trosky a sypká hnedožltá vrstva so zvyškami mazanice, uhlíkov a vápna. Jednotlivé vrstvy boli nakoniec prekryté hrubým zásypom hnedožltej vrstvy s rozdrobenou mazanicou a uhlíkmi, ktorá bola prerušovaná súvislými koncentrovanými vrstvičkami rozdrobenej mazanice. Vedľa objektu 3 boli ďalšie dva objekty (objekt 4A/B, objekt 5A/B) podobného charakteru s rozsahom vzájomných vzdialeností 1 až 3,5 m, čo poukazuje na existenciu celej batérie vápenných pecí. Na základe vzdialených tvarových analógií (*Kos 2002*, 9-15, obr. 1, 2, 3) a podobného zloženia jednotlivých vrstiev, resp. podobných nálezových situácií, sa objekt 3 javil ako výrobný - vápenná pec v deštrukcii (*Kos 2002a*, 3-8; *2002b* 9-15, obr. 1, 2). Absencia archeologického materiálu znemožňuje jeho bližšie datovanie, avšak evidentná je horizontálna stratigrafia (mladší objekt 3 a objekt 1 prekryvali starší objekt 2, pričom objekt 1 obsahoval novoveký keramický materiál zo 17.(?)/18. stor. Podobné dva črepy novovekého rázu sa nachádzali aj v objekte 3. Z daných okolností plynie, že výrobný objekt 3 mal svoje funkčné obdobie v 17.(?)/18. stor.

Objekt 4A sa v profile javil ako obdĺžnikovitá jama, pričom bol prefatý kanalizačnou šachtou s priemerom 1 m a kanalizačným potrubím. Samotný objekt bol ohraničený hnedou a tehlovočervenou prepálenou vrstvou, tvoriacou estrich. Výplň objektu tvorila trosky, prepálené vápno, prepálená mazanica, sypká hnedožltá vrstva s rozdrobenou mazanicou, uhlíkmi a vápnom. Jednotlivé vrstvy boli prekryté výraznou rozdrobenou vrstvou so zlomkami mazanice a uhlíkov, ktorá bola prekrytá zásypom hnedožltej

vrstvy. Objekt 4A/B: na základe vzdialených tvarových analógií a na základe podobného zloženia jednotlivých vrstiev, resp. podobných nálezových situácií, sa tento objekt javí ako výrobný - vápenná pec v deštrukcii (*Kos 2002a*, 3-8; *2002b*, 9-15). Absencia archeologického materiálu znemožňuje jeho bližšie datovanie, avšak jednoznačná funkčná príbuznosť objektu 4A/B s objektami 3 a 5A/B ho nepriamo datuje do 17.(?)/18. stor.

Objekt 5A sa v profile javil ako obdĺžnikovitá jama so širokým žlabom (1 m) na dne objektu. Samotný objekt bol ohraničený hnedou a tehlovočervenou prepálenou vrstvou, tvoriacou estrich. Výplň objektu tvorili vrstvy trosky a prepáleného vápna, ktoré boli prekryté zásypom sypkej hnedožltej vrstvy s rozdrobenou mazanicou, uhlíkmi a vápnom. Objekt 5A/B: na základe vzdialených tvarových analógií a podobného zloženia jednotlivých vrstiev, resp. podobných nálezových situácií, sa objekt 5A/B javí ako výrobný - vápenná pec v deštrukcii (*Kos 2002a*, 3-8; *2002b*, 9-15). Absencia archeologického materiálu znemožňuje jeho bližšie datovanie, avšak jednoznačná funkčná príbuznosť objektu 5A/B s objektami 3 a 4A/B ho nepriamo datuje do 17.(?)/18. stor.

Objekt 6 bol vyplnený hnedožltým sedimentom, premiešaným spletítm systémom korieňov. Hruškovité telo tohto objektu malo rozmery 145x120 cm s výrazne úzkym lievikovitým ústím. Ide o zásobnicovú jamu menších rozmerov, čo potvrdzuje aj max. priemer tvarov zásobnicových jam (160x230 cm) zo stredovekej osady v Zlatých Moravciach (veľkoobchod Jednota). Objekt 6 bol bez archeologického materiálu. Na základe tvarových analógií sa dá bezpečne predpokladať, že tento objekt slúžil ako zásobná jama hruškovitého tvaru bez ďalšieho dodatočného využitia, teda došlo tu asi k jej jednorázovému zasypaniu, čo naznačuje aj jednoliata kompaktnosť jej výplne (*RuttKayová/RuttKay 2002*, 450, 460). Absencia archeologického materiálu znemožňuje jeho bližšie datovanie. Dá sa iba nepriamo odhadnúť vek zásobnej jamy na základe porovnania s objektom 2 (možná zásobná jama), ktorý bol v horizontálnej stratigrafii s objektami 1 a 3, obsahujúcimi keramický materiál zo 17.(?)/18. stor. Objekt 6 a objekt 2 by potom patrili prinajmenšom do bezprostredne staršieho obdobia (neskorý stredovek až včasný novovek, 16.-17. stor.).

Objekt 7 bez bližšieho datovania. Podľa črepu nájdeneho v profile by sa jeho datovanie mohlo pohybovať približne v rozmedzí 17. a 18. stor. Porušenie stability pravého profilu kanalizačnej ryhy 1 v záverečnom úseku od objektu 7 až po koniec kanalizačnej ryhy I (bez prísypu dna kanalizačnej ryhy I, hĺbka 4 m) spôsobilo, že kvôli bezpečnosti práce sa objekt bližšie neurčil a nezdokumentoval.

Literatúra

Holčík 1978 - Š. Holčík: Stredoveké kachliarstvo. Bratislava 1978.

Kos 2002a - P. Kos: Výzkum stredoveké vápenky v Mokré u Brna. In.: Arch. Technica 13, Brno 2002, 3-8.

Kos 2002b - P. Kos: Experimentální výpal vápna v peci ze 16. století u Mokré. In.: Arch. Technica 13, Brno 2002, 9-17.

Krajíc 1997 - R. Krajíc: Středověká kachlová kamna v Táboře. (Arch. výzkum v Křížkové ulici čp. 28). Tábor 1997.

RuttKayová/RuttKay 2002 - J. RuttKayová/M. RuttKay: Záchranný archeologický výskum stredovekej osady v Zlatých Moravciach. Arch. Historica 27, 2002, 447-461.

RETTUNGSGRABUNG IN ZLATÉ MORAVCE. In den Monaten September/Okttober 2002 realisierte das Archäologische Institut der SAW in Nitra bei der Legung eines neuen Kanalisationsnetzes eine archäologische Rettungsgrabung in der Kanalisationsrinne I.- Länge: 22,65 m, Breite 1,20 m. Während der archäologischen Rettungsgrabung wurden sieben Siedlungsobjekte festgestellt, die in das Spätmittelalter bzw. in die Neuzeit datiert werden. Das Objekt wird anhand des keramischen Materials an das Ende 17. und in den Anfang des 18. Jh.s. (?Anfang des 19. Jh.s.) datiert. Das Objekt 2 wird auf Grund der stratigraphischen Beziehung indirekt in das Spätmittelalter bis in die frühe Neuzeit (16.-17. Jh.) datiert. Die Objekte 3, 4, 5 werden auf Grund des keramischen Materials und der stratigraphischen Beziehung an das Ende des 17. bis in den Anfang des 18. Jh.s. datiert. Das Objekt 6 wird auf Grund der funktionalen Analogien und der indirekten stratigraphischen Beziehung indirekt in das Spätmittelalter bis in die frühe Neuzeit (16.-17. Jh.) datiert. Das Objekt 8 kann ohne nähere Datierung rahmenhaft in die Neuzeit gelegt werden.

VÝSKUMY V KOŠICIACH

Marcela Ďurišová

Košice (okr. Košice-mesto), mesto a mestské opevnenie, pamiatkový a archeologický výskum, predstihový výskum, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Krajský pamiatkový úrad, Košice.

a) poloha Mäsiarska ul. 14, pamiatkovo-archeologický výskum, novovek. Sondáž v suteréne objektu ukázala, že priečelie budovy bolo založené do prepálenej kultúrnej vrstvy, ktorá obsahovala prepálenú mazanicu, kamene a črepy. Prevažná väčšina keramických nálezov je renesančná, najmladšie nálezy sú datovateľné do 2. polovice 18. stor. Vzhľadom na charakter vrstvy a nálezov možno predpokladať, že sa tu nachádzal čiastočne zahĺbený objekt dreveno-kamenná-zemnej konštrukcie. Po jeho zániku v 2. polovici 18. stor. došlo k výstavbe podpivničeného kamenného murovaného domu.

b) poloha Mäsiarska ul. 16, pamiatkovo-archeologický výskum, stredovek, novovek. V suteréne objektu bol odkrytý drevený komorový objekt rozmerov 1x1,3 m. Dno objektu bolo v hĺbke 0,5 m pod jeho povrchom. V rohoch objektu boli stojné trámy, obvodové steny boli tvorené drevenými polgulatinami. Objekt bol zahĺbený do podlažia. Podľa negatívov stojných trámov v obvodovej stene suterénu dosahovala výška objektu min. 2,8 m. Z jeho zásypu pochádzajú nálezy datovateľné do 16.-19. stor. Pod dnom objektu sa našli úlomky renesančnej keramiky. Drevený komorový objekt bol situovaný v mestskej komunikácii. Na západnej strane sa dotýkal kamennej obvodovej steny (pravdepodobne areálu dominikánskeho kláštora), ktorej vznik môžeme klásť do stredoveku. Zánik dreveného komorového objektu súvisí s výstavbou kamenných murovaných podpivničených stavieb na Mäsiarskej 18 a 16 ešte v období renesancie. Funkcia dreveného komorového objektu nie je zatiaľ určená.

c) poloha Hradbová ul., mestské opevnenie, vnútorný hradbový múr a parkan, predstihový výskum, stredovek, novovek. Sonda bola situovaná do parkanu, k lícu vnútorného hradbového múru, kde bola viditeľná časť zamurovaného klenutého otvoru. Archeologickým výskumom sa zistilo, že klenutý otvor má v spodnej časti priepust pre kanalizáciu. Svetlá výška hornej časti otvoru bola 2,3 m, šírka 1,1 m, svetlá výška priepustu min. 0,3 m, jeho šírka 1,2 m. Do priepustu ústil kamenný kanál pravouhlého profilu. Jeho dno bolo vydláždené okruhliakmi, prekrytý bol plochými kameňmi - fylitmi. Z výplne kanála pochádza novoveký materiál. Klenutý otvor vo vnútornom hradbovom múre sa dá interpretovať ako kulisová bránka, v spodnej časti s priepustom pre kanál, vybudovaná paralelne s hradbovým múrom.

GRABUNGEN IN KOŠICE. Durch Grabungen im Kellergeschoss in der Mäsiarska Str. 14 in Košice (Bez. Košice-Stadt) wurde ein Fragment des Objektes von der Holz-Stein-Erde-Konstruktion festgestellt. Das Objekt ging in der 2. Hälfte des 18. Jh.s. zugrunde, als an seiner Stelle die Stirnseite des Hauses gebaut wurde. Im Kellergeschoss des Hauses in der Mäsiarska Str. 16 in Košice wurde ein hölzernes Kammerobjekt mit rechteckigem Grundriss mit Ausmaßen von 1x1,3 m und der 0,5 m Tiefe untersucht. Die ursprüngliche Höhe des Objektes erreichte mindestens 2,8 m. Das Objekt wurde im Weg in der Renaissance-Zeit aufgebaut. Seine Lebensdauer war kurzfristig, seine Funktion wurde nicht näher bestimmt. Durch die Grabung im Zwinger in der Hradbová Str. in Košice wurde die Kulissenpforte der inneren Schanzmauer mit der Kanalisationsschleuse in unterem Teil freigelegt. Der Steinkanal, der ein rechteckiges Profil hatte, mit Gerölln gepflastert und mit flachen Phylliten überdeckt war, kann in die Neuzeit datiert werden.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM NA SÍDLISKU Z DOBY RÍMSKEJ V PLAVECKOM ŠTVRTKU

Kristian Elschek

Plavecký Štvrtok (okr. Malacky), poloha Obora, predstihový záchranný výskum, polykultúrne sídlisko, pravek všeobecne, doba laténska, ťažisko doba rímska. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Bratislava.

V rámci investičnej akcie „Intenzifikácia PZZP Láb II. stavba“ (investor Nafta Gbely a. s.) sa uskutočnil v jarných mesiacoch 2002 prieskum koridoru stavby v dĺžke približne 10 km. Na polohe Obora v Plaveckom Štvrtku bola zistená nová archeologická lokalita, ktorá sa nachádza asi 1 km severne od centrálného areálu Nafty Gbely.

Na základe nálezov keramiky z prieskumu bola lokalita datovaná do obdobia praveku (všeobecne), doby laténskej a najmä do doby rímskej (ťažisko nálezov). Prvá etapa výskumu sa uskutočnila v mesiacoch október až december 2002 (druhá bude zrealizovaná v r. 2003) pod vedením autora článku; technickými pracovníkmi na výskume boli P. Červen a M. Vrabec. V časti koridoru stavby bola zrealizovaná geofyzikálna prospekcia céziovým magnetometrom (J. Tirpák). Archeologický výskum prebiehal vo vybranej časti koridoru stavby, kde sa v ornici zistila najvýraznejšia koncentrácia nálezov, najmä fragmentov keramiky, zvieracích kostí a mazanice. Ornica bola odstránená mechanizmom UDS spravidla po podlažie. Časť výskumnej plochy, kde sa koncentrovalo najviac nálezov a objektov, bola odhumusovaná po podorničie, aby sa nezničila časť nálezov ležiacich tesne nad podlažím. Medzi archeologické objekty patria sídliskové jamy, polozemnice kolovej konštrukcie a žlaby. Doteraz bola preskúmaná plocha približne 0,3 ha.

Skúmané sídlisko sa rozkladá na terase potoka vo vzdialenosti 50-150 m od jeho pôvodného toku (dnes odkanalizovaného) v dĺžke asi 300 m. Koridor stavby pretína lokalitu priečne. Na mapách z 18. a 19. stor. vidieť v okolí lokality hustú sieť potokov. V blízkom okolí lokality sa nachádzajú viaceré lokality najmä z doby rímskej (Elschek/Marková 2000, 59), niektoré boli potvrdené aj leteckým snímkaním, na snímkach boli zachytené polozemnice z doby rímskej.

Medzi nálezy z výskumu patrí keramika z mladšej doby rímskej (3.-4. stor.). Ide o domácu germánsku a provinciálno-rímsku keramiku. Provinciálno-rímska keramika je zastúpená napr. fragmentami reliéfne zdobenej Terry sigillaty a prstencovitými miskami zdobenými kolkovaním. V objektoch sa nachádzala tiež mazanica a veľké množstvo zvieracích kostí. Pre archeobotanickú analýzu sa na preplavenie odobralo aj väčšie množstvo vzoriek pôdy. Vo výskume sa bude pokračovať v jarných mesiacoch 2003.

Literatúra

Elschek/Marková 2000 - K. Elschek/K. Marková: Archeologický výskum a prieskum na Záhorí v záujmovom území podzemných zásobníkov plynu. AVANS 1998, 2000, 53-64.

RETTUNGSGRABUNG IM BEREICH EINER SIEDLUNG DER RÖMISCHEN KAISERZEIT IN PLAVECKÝ ŠTVRTOK. Anfangs des J. 2002 konnte während der Prospektion im Bereich einer neugeplanten Gas-Pipeline in Plavecký Štvrtok (Bez. Malacky) eine neue polykulturelle Fundstelle aus der Urgeschichte (allgemein), der Latènezeit und der römischen Kaiserzeit entdeckt werden. Während der Rettungsgrabung konnten mehrere Siedlungsgruben, Grubenhäuser von Pfostenkonstruktion und Gräben erforscht werden. Zu den Funden aus Objekten gehörten folgende: germanische handgemachte Keramik, provinzialrömische Keramik (u. a. mehrere Fragmente von Terra sigillata), zahlreiche Tierknochen und gebrannter Lehm. Die Grabung wird im J. 2003 fortsetzen. Im Nahbereich der Fundstelle befinden sich mehrere germanische Siedlungen, die durch systematische Begehungen und Luftbildprospektion entdeckt worden sind (Elschek/Marková 2000, 59).

ENEOLITICKÉ NÁLEZY Z TEHELNE V PEZINKU

Zdeněk Farkaš

Pezinok (okr. Pezinok), poloha Lažárna, hlinisko tehelne, záchranný a predstihový výskum, eneolit. Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

Pri neplánovanej ťažbe hliny na JV okraji hliniska Pezinských tehelní, a. s., ležiaceho na miernom svahu nad potokom Mahulanka, porušili dva praveké objekty. Na prilahlej ploche s rozmermi 770 m² sa na geologicky pestrom podlaží (zvetralinový materiál, íly, ílovité hliny, zahlinený piesok, štrk a pod.) zachytilo deväť zreteľných objektov a najmenej dve ďalšie sfarbenia sa pri začisťovaní stratili.

K výraznejším nálezom patrí zásobnicová jama (obj. 1/02) boľerázskej skupiny s početným keramickým materiálom vo výplni a zoskupenie piatich kolových jám v sektoroch D a E/1 a 2. Tri z nich sú zdvojené a pravdepodobne tvorili súčasť väčšej nadzemnej konštrukcie, zabiehajúcej už mimo odkrytej plochy (obj. 2-5/02). Zvyšok kruhovej jamy boľerázskej skupiny (obj. 6/02) v sektore B/7 a nepravidelný zásah oválneho tvaru (obj. 7/02), pravdepodobne z obdobia mladého eneolitu, dokladajú výrazné zníženie pôvodného terénu odhumusovacími prácami v minulosti, po ktorých sa zrejme zachovali iba tie časti objektov, ktoré výraznejšie zasahovali do pôvodného podlažia. Zaujímavú situáciu sa podarilo zachytiť aj v sektoroch B až D/3-4, kde sa na pôvodnom podlaží rozprestieral asi 5-6 m široký pás sýto čiernej piesčitej zemin, v hornej časti prekrytý početnými zlomkami mazanice, pod ktorou a medzi ktorou sa

nachádzali fragmenty keramiky, zvieracie kosti a kamenná štiepaná industria. Medzi nálezmi bola aj hlinená cievka a spodná časť pravdepodobne antropomorfnej plastiky s analógiami v okruhu jevišovskej kultúry a rívnáčskej skupiny. Keramický materiál možno zaradiť do dvoch období, do bolerázskej skupiny a záverečného stupňa eneolitu, bez možnosti jednoznačného kultúrneho zaradenia. Asi 20 cm hrubá vrstva čierno sfarbeného piesku pod mazanicou bola takmer bez nálezov. Tie sa opäť začali objavovať na pôvodnom podloží, ktoré je členené viacerými nepravidelnými zásahmi, pripomínajúcimi kratšie žlaby (obj. 8/02) alebo kolové jamky. Situácia nevylučuje, že ide o pozostatok nadzemnej stavby.

Vzhľadom na závažnosť súčasných aj starších nálezov (Farkaš 1998, 5 a.n.) sa bude vo výskume pokračovať.

Literatúra

Farkaš 1998 - Z. Farkaš: Archeologické nálezy z Pezinka-tehelne. In: Zbor. SNM. Archeológia 8. Bratislava 1998, 5-26.

ÄNEOLITHISCHE FUNDE AUS DER ZIEGELEI IN PEZINOK. Bei einer nicht geplanten Förderung von Ton am südöstlichen Rand der Tongrube von „Pezinské tehelne, a. s.“ (Ziegelei in Pezinok, AG) in Pezinok (Bez. Pezinok) wurden zwei urzeitliche Objekte gestört. Auf der anliegenden Fläche mit Ausmaßen von 770 m² wurden auf dem geologisch bunten Unterboden (verwittertes Material, Lehmarten, lehmartige Tonarten, Schotter usw.) neun deutliche Objekte erfasst und mindestens zwei weitere Färbungen sind beim Putzen verloren gegangen. Kulturell können sie in die Periode der Boleráz-Gruppe und in das näher nicht spezifizierte Jungäolithikum datiert werden. Es kann nicht ausgeschlossen werden, dass das 5 bis 6 cm breite und 20 cm dicke Band von sattschwarzer Sanderde, das im oberen Teil mit zahlreichen Lehmbruchstücken, Keramik, Tierknochen und steinerner Spaltindustrie durchgemischt ist und beim Unterboden in mehrere unregelmäßige an Pfostengrübchen oder kürzere Gräbchen erinnernde Eingriffe übergeht, den Überrest eines größeren oberirdischen Baues darstellt.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V PEZINKU

Zdeněk Farkaš

Pezinok (okr. Pezinok), poloha Farský kostol Nanebovzatia P. Márie, záchranný výskum, eneolit, stredovek. Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

Záchranný výskum pri farskom kostole v Pezinku bol vyvolaný sanačnými prácami vonkajších stien budovy a pozostával zo sledovania výkopu pre drenážny systém. Ryha hlboká 0,4-0,7 m a široká okolo 0,6 m zväčša prešla len mnohonásobne porušené stredoveké až novoveké vrstvy, premiešané so zlomkami maltoviny, strešnej krytiny a ľudských kostí. Len pri SZ stene kostola zachytil výkop okolo barokovej kaplnky staršie murivo, sčasti tvoriace základ mladšej prístavby. Deštruovanú stredovekú stavbu s rozmermi 4x5,2 m delila škára od pôvodného múru kostola a jej základ zasahoval do hĺbky 0,6-0,9 m od súčasnej úrovne terénu. Murivo, v zachytenej časti hrubé okolo 0,8-1,0 m, pozostávalo zväčša z lomového kameňa, v malom množstve doplneného zlomkami tehál, spájaného kvalitnou vápennou maltou. V strede dlhšej steny prístavby, paralelnej s múrom kostola, sa od zvyšku muriva výrazne odlišovala časť pozostávajúca z veľkých okruhliakov a pôvodne ohraničená sekundárne zamurovanými gotickými stavebnými článkami, napr. zvyškom rebra. Nemožno preto vylúčiť, že okruhliaky boli výplňou pôvodného otvoru, širokého asi 1,8 m. Základy stavby zapustili do syto čiernej zeminy, s gotickým keramickým materiálom datovateľným približne do 15. stor. Prístavba azda istý čas slúžila ako nezvyklý severný vstup do kostola, orientovaný smerom k sídlu donátorov (k pôvodnému vodnému hradu, erby zemepánov sa zachovali na klenbe presbytéria), ktorý neskôr pravdepodobne upravili na kaplnku.

Východne od barokovej kaplnky, medzi neskorogotickým náhrobným kameňom a operákom odkryli v sekundárnej polohe pozostatky niekoľkých osôb so stopami násilia na lebkách - strelné rany a údery zahroteným predmetom.

Zvyšok ďalšieho neznámeho múru sa našiel pri SZ rohu dnešnej sakristie a už v minulosti bol tak porušený, že nemožno jednoznačne zistiť jeho vzťah k dodnes stojacim gotickým murivám. Zachoval sa z neho fragment 1,2x1,3 m, s pôvodnou osou vedúcou od západu na východ. Východná časť múru bola zničená už v minulosti, západný koniec je lícovaný. V mieste, kde by sa múr mohol teoreticky pripájať na murivo kostola, je v stene kaverna široká 0,4 m, zabiehajúca aj pod mladšiu sakristiu. Výskumom sa

zistilo, že v týchto miestach k pôvodnému múru kostola so zvyškami omietky v dnešnej podpovrchovej časti primurovali na škáru 0,2 m hrubú plentu, tvoriacu súčasť základového muriva. Zvyšok novoobjaveného múru je zapustený 0,72-1,0 m pod úroveň súčasného podlažia a nasadá na tmavú hnedočiernu vrstvu s výraznými stopami ohňa, mazanicou a keramikou z 15. stor., medzi ktorou sa ojedinelo objavujú aj fragmenty pravekých nádob. K zatiaľ ojedinelým predmetom patrí železný hrot strely do kuše. Novoobjavené murivo, pozostávajúce z lomového kameňa s prímiesou zlomkov tehál, korytkovitej strešnej krytiny a spájané kvalitnou vápennou maltou, je mladšie ako kostol ale staršie ako sakristia, ktorej základy prakticky nezasahovali do pôvodného terénu (obr. 7).

Okrem murív sa pod oporným pilierom pri tzv. južnom vchode našla väčšia, len čiastočne opracovaná opuková platňa, pravdepodobne sekundárne premiestnená zo staršieho hrobu.

RETTUNGSGRABUNG IN PEZINOK. Die Rettungsgrabung bei der der Mariä Himmelfahrt geweihten Pfarrkirche in Pezinok (Bez. Pezinok) wurde durch Sanierungsarbeiten der Außenwände des Gebäudes hervorgerufen und bestand in der Beobachtung des Aushubs für das Dränsystem. Der Aushub bei der nordwestlichen Wand der Kirche erfasste um die barocke Kapelle herum eine ältere Mauer, die teils das Fundament eines jüngeren Annexbaus bildete. Den destruierten mittelalterlichen Bau mit Ausmaßen von 4x5,2 m trennte von der ursprünglichen Kirchenmauer eine Fuge ab, deren Fundament die Tiefe von 0,6 bis 0,9 m von dem gegenwärtigen Geländeniveau erreichte. Die Mauer, die im erfassten Teil die Dicke von 0,8 bis 4 m erreichte, bestand größtenteils aus Bruchstein, in kleinen Mengen auch durch Ziegelbruchstücke ergänzt, der mit gutem Kalkmörtel verbunden war. In der Mitte der längeren Wand des Annexbaues, die mit der Kirchenmauer parallel war, unterschied sich erheblich von dem Rest der Mauer ein aus großen Geröllen und ursprünglich mit sekundär eingemauerten gotischen Baufragmenten (z. B. Rest einer Rippe) bestehender Teil. Es kann daher nicht ausgeschlossen werden, dass die Gerölle die Verfüllung einer etwas 1,8 breiten Öffnung bildeten. Die Baufundamente wurden in die sattschwarze Erde eingelassen, zusammen mit gotischem keramischem Material, das ungefähr in das 15. Jh. datiert wird. Der Annexbau diente zeitlang als ein ungewöhnlicher Eingang in die Kirche, der zum Sitz der Donatoren orientiert war, zu der etwa 200 m entfernten ursprünglichen Wasserburg. Die nächste unbekannte Mauer, bzw. deren Rest, wurde in der nordwestlichen Ecke der heutigen Sakristei gefunden und schon in der Vergangenheit war die Mauer so gestört, dass ihre Beziehung zu den heute existierenden gotischen Mauern nicht eindeutig festgestellt werden kann. Von der Mauer ist nur ein Fragment mit Ausmaßen von 1,2x1,3 m erhalten geblieben, mit ursprünglicher vom Westen nach Osten führender Achse (Abb. 7). Außer den Mauern wurde unter dem Stützpfeiler bei dem sog. Südeingang der Kirche eine größere und nur teilweise bearbeitete Plänerplatte gefunden, hierher wahrscheinlich sekundär aus einem älteren Grab umgezogen.

ĽUDSKÉ POZOSTATKY Z VIŠTUKU

Zdeněk F a r k a š

V i š t u k (okr. Pezinok), intravilán, dom 68, záchranný výskum, neolit(?). Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

Pri kopaní základov pre záhradný domček v záhrade Š. Krchňáka na temene tiahlej sprašovej vyvýšeniny medzi dvoma vodnými tokmi bola narušená časť objektu, ktorý sa v JV profile javil ako 0,74 m do podlažia zahĺbený široký žlab so stenami pozvoľna klesajúcimi k lavorovitému dnu, ležiaci pod 1,04-1,06 m hrubou vrstvou svetlohnedej zemin. Približne v strede zásahu bola v čase príchodu archeológov do profilu vyhlbená drobná nika, v ktorej bolo vidno zvyšky ľudských kostí. Z nej syn majiteľa pozemku vyzdvihol zemným mechanizmom poškodenú ľudskú lebku. Z technických dôvodov bolo možné objekt len čiastočne preskúmať výrezom do steny profilu. V ňom sa našli ďalšie roztrúsené, len sčasti v anatomickej polohe uložené ľudské pozostatky - druhá lebka obrátená záhlavovým otvorom smerom hore, pri nej časť trupu toho istého jedinca s fragmentom hornej končatiny, samostatne ležiaca časť ruky a silno strávená dlhá kosť. Pri mŕtvych nebol žiaden archeologický materiál, len plochý riečny okruhliak. Zadnú stenu objektu sa nepodarilo zachytiť.

Datovanie nálezu azda umožňujú črepy odkryté vo vrstve nad objektom, predovšetkým masívne uško z putne, ktoré jednoznačne možno zaradiť do obdobia kultúry Iudu s lineárnou keramikou alebo do železovskej skupiny.

MENSCHLICHE ÜBERRESTE AUS VIŠTUK. Im grabenförmigen Objekt in Vištuk (Bez. Pezinok), das beim Bau eines Gartenhauses gestört wurde, sind unvollständige Reste von zwei Menschen gefunden worden. Sie befanden sich in einer nicht anatomischen Lage und wurden von einem unbearbeiteten Flussgeröll begleitet. Die Datierung des Fundes ermöglichen vielleicht die Keramikfragmente aus der Zeit der jüngeren Linearbandkeramik bis aus der Periode der Želiezovce-Gruppe, die in der Schicht über dem Objekt gefunden worden sind.

PRVÉ VÝSLEDKY REVÍZNEHO VÝSKUMU V JASKYNI DZERAVÁ SKALA

Zdeněk Farkaš - Lubomíra Kaminská - Janusz K. Kozłowski - Jiří A. Svoboda

Plavecký Mikuláš (okr. Malacky), jaskyňa Dzeravá skala, lovecké táborisko, sídlisko, revízny výskum, paleolit, neolit, eneolit, doba bronzová, doba rímska, stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice a Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

Revízny archeologický výskum jaskyne sme sa rozhodli realizovať v nadväznosti na grantový projekt 2/1073/2 "Počiatky mladopaleolitickej civilizácie v strednej Európe (osobitosti kultúrnej adaptácie Homo sapiens sapiens v klimatických podmienkach periglaciálneho pásma na území Slovenska)", ktorým sa aj Slovensko podieľa na riešení európskej problematiky a ktorý je koncipovaný na báze medzinárodnej spolupráce. Cieľom revízneho výskumu bolo novými metódami a za účasti odborníkov z rôznych prírodovedných disciplín spresniť fázy osídlenia jaskyne a presnejšie charakterizovať obdobia, v ktorých sa uskutočnili s dôrazom na prechod medzi stredným a mladým paleolitom.

Na zabezpečenie medzinárodnej spolupráce pri terénnom výskume a následnom spracovaní výsledkov bola podpísaná Dohoda o spolupráci medzi Archeologickým ústavom SAV Nitra, Archeologickým ústavom AV ČR Brno a Instytutom Archeologii UJ, Krakov, Poľsko. Okrem toho participujú na výskume i následnom spracovaní nálezového materiálu aj ďalší odborníci zo SNM Bratislava, z PrF UK Bratislava, z PřF KU Prahy, Českej geologickej služby v Prahe a iní. Brigádnikmi na výskume boli študenti archeológie a antropológie z deviatich univerzít, hlavne z Poľska, Čiech a Moravy, pre ktorých bol výskum povinnou letnou praxou, ale zúčastnili sa ho aj študenti archeológie z Bratislavy, Barcelony (Španielsko) a z Canberra (Austrália). Finančné prostriedky na výskum sme získali na grant „Dzeravá skala: Early Upper Palaeolithic in the Middle Danube Region“ od nadácie L.S.B. Leakey Foundation, San Francisco, USA.

Jaskyňa sa na nových mapách označuje názvom Dzeravá skala, avšak do literatúry bola uvedená pod viacerými názvami. J. Hillebrand nazýval jaskyňu Pálffy-bárlang (Pálffyho jaskyňa), F. Prošek ju označil názvom Dzeravá skala. Výsledky výskumu, aj keď nikdy neboli úplne spracované a publikované, urobili z lokality pojem známy v svetovej paleolitickej literatúre. Preto aj my používame názov Dzeravá skala.

Jaskyňa Dzeravá skala leží na západnej strane Malých Karpát, v Mokrej doline, na JV od Plaveckého Mikuláša. Je 18 m široká a 22 m dlhá. Vchod je 10 m vysoký, nachádza sa 37 m nad hladinou potoka v nadm. v. 450 m n. m. a je orientovaný na východ. Okrem amatérov jaskyňu skúmal v r. 1912-1914 J. Hillebrand (1914) a neskôr, v r. 1950, F. Prošek (1951). Z výskumov pochádzali početné pamiatky z doby kamennej.

Po vyčistení jaskyne sme na severnej strane odkryli profil F. Proška z päťdesiatych rokov. Podľa zachovanej dokumentácie - Proškovej správy o výskume - mal byť, a aj bol, pôvodný profil chránený vystavaným kamenným múrikom. Odkryli sme jeho prostrednú časť v dĺžke 5 m. Za ním sme otvorili dve sondy s rozmermi 2x2 m, medzi ktorými sme nechali 1x2 m veľký kontrolný blok. Prvú sondu bližšie k východu, a teda viac východne orientovanú, sme označili ako pracovná plocha 1 (PP1) a druhú, označenú ako pracovná plocha 2 (PP2), za kontrolným blokom, sme situovali viac západným smerom, teda do vnútra jaskyne (obr. 15). Obidve plochy sme odkrývali súbežne po 5 cm vrstvách. Všetky sedimenty boli preosiate a časť z nich preplavená. Všetky archeologické pamiatky a kosti zvierat boli nivelované a zamerané na osi x a y. Po každej 5 cm vrstve bola vyhotovovaná kresbová dokumentácia, dopĺňovaná aj fotografiami dôležitých nálezových situácií a objektov. Pracovnú plochu 2 sme odkryli celú až po skalné dno v hĺbke 280 cm. Na konci výskumu sme steny výkopu prikryli hrubou PVC fóliou a zasypali sme ho. Pracovnú plochu 1 sme odkryli do hĺbky 190 cm. V jej výskume chceme pokračovať v roku 2003.

Stratigrafia (obr. 16)

Pri hodnotení stratigrafických pomerov v jaskyni vychádzame z prvej správy P. Havlíčka a L. Smolíkovej (Havlíček/Smolíková 2002). Vzorky na datovanie C¹⁴ sme odobrali zo všetkých častí, ale výsledky zatiaľ nie sú k dispozícii. Hornú časť súvrstvia je tvorí humusovitá vrstva, ktorá je delená prepálenými a uhlíkovými polohami (vrstva 1). Nálezy z nej patria prevažne eneolitu a neolitu. Táto

holocénná časť je od pleistocénnych vrstiev oddelená polohou penovca (vrstva 2), kladeného do holocénného maxima (atlantik).

Hornú časť pleistocénneho súvrstvia tvorí spraš (vrstva 3), ktorá bola do jaskyne nafúkaná alebo premiestnená. Je jemne zvrstveným ekvivalentom k paleopôdam z neskorého OIS 3. Vrstva 4 je pod predchádzajúcou vrstvou. Obsahuje však viac humusu a ostrohranné úlomky vápencov. Vykazuje známky premiestnenia (najmenej vo dvoch fázach) a silné mechanické porušenie. V spodnej časti PP1 sa nachádzajú dve viac humusovité polohy (4a' a 4a''), medzi ktorými je vrstva 5a s ostrohrannými úlomkami vápencov. Analogické vrstvy v jaskyniach sú obvykle korelované s raným OIS 3.

Spodné vrstvy 6-10 zodpovedajú hlboko uloženým jaskynným hlinitým nánosom, ktoré boli do jaskyne zavlečené komínom z povrchu. Časť tohto materiálu bola premiestňovaná a vytriedovaná, takže nemá žiadny priamy vzťah k pôvodnému podnebiu a k miestu vzniku. Vrstvy 4 a 5 ukazujú chaotické usporiadanie a sfarbenie od zelenej po sivú (prítomnosť fosfátov). V niektorých častiach sa vyskytli polohy červenohnedej hliny (vrstva 6), ktorá podľa mikromorfológie zodpovedá sedimentom reliktných pôd skupiny terrae calcis. Napriek tomu, že celé súvrstvie je postihnuté rôznymi post-depozičnými procesmi, domnievame sa, že nepotvrdzuje hypotézu F. Proška o výraznom soliflukčnom rozvlečení sedimentov (kryoturbácia). Allochtonné komponenty prevládajú aj vo vrstve 10.

Archeológia

Na vrstve jaskynného sintru, prekrývajúcej pleistocénne usadeniny, leží sivočierna humusovitá kultúrna vrstva, členená nepravidelne rozloženými prepálenými plochami. Časť z nej vychádzajúcich objektov prenikla cez vápenité usadeniny (penovec) do starších paleolitických kultúrnych vrstiev. Hrúbka holocénnnej kultúrnej vrstvy nebola všade rovnaká (od 10 do 45 cm) a narastala smerom ku vchodu do jaskyne. Z vrstvy a objektov sa vyzdvihol početný archeologický materiál - z plochy asi 6,5 m² vyše 1000 pomerne drobných fragmentov keramiky, kamenná štiepaná industria, kostené a parohové nástroje, kostené a perleťové kotúčky s otvorom v strede, prevŕtané zvieracie zuby, deväť zlomkov medených predmetov (špirálka, dva zlomky masívnych pásových náramkov, pliešok, časti plochých tenkých pásov, azda súčastí náramkov a drobný krúžok), osteologický a paleobotanický materiál. Zvláštnu pozornosť si zaslúži ojedinelý ľudský zub. Najstaršie neolitické osídlenie je doložené niekoľkými zlomkami nádob z obdobia kultúry ľudu s lineárnou keramikou (zatiaľ bez bližšej možnosti datovania). Väčšinu nálezov možno zaradiť do záverečného obdobia lengyelskej kultúry, predovšetkým ludaníckej skupiny, so zreteľnými vplyvmi kultúry Balaton-Lásinja, resp. skupiny Bisamberg-Oberpullendorf. Na príležitostné návštevy jaskynného priestoru v nasledujúcich obdobiach poukazujú ojedinelé fragmenty nádob z okruhu badenskej kultúry, azda z neskorého eneolitu až staršej doby bronzovej a mladšej doby rímskej. Spomedzi fragmentov stredovekej keramiky, rámcovo datovanej do 15. stor., sa vymykajú zlomky kachlíc, ktoré nevylučujú, že v tomto období v Dzeravej skale stáli prístrešky vybavené pomerne dokonalým vykurovacím zariadením.

Z pleistocénnej vrstvy 3 pochádza drobná industria (retušované čepele, čepeľka s otupeným bokom, vrtáky), ktorá ju datuje do neskorého mladého paleolitu a/alebo do neskorého paleolitu s magdalenienskymi alebo epigravettienskymi elementami. Vrstva 4 taktiež obsahovala industriu malých rozmerov, okrem iného napr. mikroškrabadlo, či tvary skrátené retušou z neskorého mladého paleolitu.

Vrstvy 4a, 5 a 5a obsahovali štiepanú kamennú industriu gravettienu (škrabadlá, retušované čepele), fragmenty hrotu z mamutoviny a perlu zo zvieracej kosti.

Vo vrstve 9 sa nachádzali pamiatky z včasného mladého paleolitu (aurignacien?), tvorené štiepanou kamennou industriou (retušované čepele, škrabadlo) a fragment kosteného hrotu azda mladečského typu.

Z vrstvy 11 pochádza retušovaný úštep. Pri preplavovaní sedimentov z vrstiev 9-11 sme získali početné drobné kamenné úštepy, drevené uhliky a prepálené kúsky hliny, ktoré svedčia o tom, že pri opakovaných návštevách jaskyne boli zakladané ohne a v ich blízkosti sa štiepali kamenné nástroje.

Pri čistení pred profilom pred pracovnou plochou 1 sme z hliny zo starších výskumov získali jeden plošne retušovaný hrot z radiolaritu. Tvarom je najviac podobný listovitým hrotom z neskorého stredného paleolitu alebo szeletienu.

Plocha výskumu bola viackrát zameraná a na konci výskumu bolo vyhotovené geodetické meranie. Odoberaté vzorky sedimentov budú podrobené rôznym druhom analýz: granulometrii, röntgenovej difrakcii, chemickým analýzám, spektrometrii, paleopedológii. Zvieracie kosti z pleistocénnych sedimentov sme odoberali na datovanie metódou C¹⁴.

Literatúra

- Havlíček/Smolíková 2002 - P. Havlíček/L. Smolíková: Kvartérné geologické a paleopedologické zhodnocení jeskynní výplně v Dzeravé skale [Rukopis]. Praha 2002.
Hillebrand 1914 - J. Hillebrand: Az 1913, évi barlangkutatásaim eredményei. Barlangkutatás II, 1913, 115-124.

Prošek 1951 - F. Prošek: Výzkum jeskyně Dzeravé skaly v Malých Karpatech. Arch. Rozhledy 3, 1951, 293-298, 309-310.

DIE ERSTEN ERGEBNISSE DER REVISIONSGRABUNG IN DER HÖHLE DZERAVÁ SKALA. Die Revisionsgrabung der Höhle Dzeravá skala wurde im Anschluss an das Grantprojekt 2/1073/21: „Anfänge der jungpaläolithischen Zivilisation in Mitteleuropa (Besonderheiten der kulturellen Adaptation von Homo sapiens sapiens unter Bedingungen der pariglazialen Zone auf dem Gebiet der Slowakei)“ in Zusammenarbeit mit dem Archäologischen Institut der Akademie der Wissenschaften der Tschechischen Republik Brno und dem Archäologischen Institut der Universität Krakov realisiert. An der Grabung und der Analyse des Fundmaterials kooperieren auch Forscher aus dem Slowakischen Nationalmuseum in Bratislava, der Naturwissenschaftlichen Fakultät der Comenius-Universität in Bratislava, Naturwissenschaftlichen Fakultät der Karls-Universität in Praha und aus dem Tschechischen Geologischen Dienst u. a. Die Höhle Dzeravá skala liegt auf der westlichen Seite der Kleinen Karpaten, in Mokrá dolina (Mokrá Tal), südöstlich von Plavecký Mikuláš. Die Höhle ist 18 m breit, 22 m lang und der Eingang ist 10 m hoch. Der Eingang in die Höhle liegt 37 m über dem Bachspiegel, 450 m ü. d. M. und ist nach Osten orientiert. Die Höhle Dzeravá skala wurde (außer Amateuren) von J. Hillebrand in den Jahren 1912-1914 (1914) und später, im J. 1950 von F. Prošek (1951) untersucht. Die Grabungen lieferten zahlreiche Denkmäler vor allem aus der Steinzeit. Im nördlichen Teil der Höhle, mit erhaltenem Profil von F. Prošek, wurden zwei Arbeitsflächen (PP1 und PP2) mit Ausmaßen von 2x2 m freigelegt, zwischen denen ein 1 m breiter Kontrollblock geblieben ist (Abb. 15). Beide Flächen wurden parallel nach 5 cm Schichten freigelegt. Alle Sedimente wurden durchgeseibt und ein Teil von ihnen geschleust. Alle archäologischen Denkmäler und Tierknochen wurden nivelliert und ihre Maße auf die x- und y-Achsen übertragen. Nach jeder 5 cm-Schicht wurde eine Zeichnungsdokumentation erstellt (Abb. 16), die durch Fotos von wichtigen Fundumständen und Objekten ergänzt wurde. Die Arbeitsfläche 2 wurde ganz bis zur Felsensohle in der 280 cm Tiefe freigelegt. Am Ende der Grabung wurden die Wände des Aushubs mit einer dicken PVC-Folie und der Erde überdeckt. Die Arbeitsfläche 1 wurde bis in die 190 cm Tiefe freigelegt. Die obere Schicht der Schichtenreihe bildet eine humusartige Schicht, die durch durchgebrannte Flächen getrennt ist. Die Gruben aus dieser Schicht reichen über den Sepiolith bis in die pleistozäne Schicht 3 hin. Aus dem Neolithikum ist hier die Besiedlung mit den Trägern der Kultur mit der Linearbandkeramik belegt. Die zahlreichsten Funde (Keramik, steinerne Spaltindustrie, Bein- und Geweihwerkzeuge, Bein- und Perlenscheibchen mit der Öffnung in der Mitte, durchgebohrte Tierzähne, neun Bruchstücke von kupfernen Gegenständen, ein menschlicher Zahn) gehören zur äneolithischen Ludanice-Gruppe (aus der Endphase der Lengyel-Kultur) mit deutlichen Einflüssen aus dem Umkreis der Balaton-Lásinja-Kultur, bzw. der Bisamberg-Oberpullendorf-Gruppe. Eine kleinere Zahl von Denkmälern gehört der Badener Kultur an. Es kamen auch Keramikfunde aus der jüngeren Rörnerzeit und Kacheln aus dem 15. Jh. vor. Pleistozäne Schichten sind von den holozänen durch die Schicht 2 abgetrennt, die aus holozänem Sepiolith besteht. Die Schicht 3 besteht aus Löß. In der Schicht 3 wurden auch kleinere Stücke von steinerner Spaltindustrie aus dem späten Jungpaläolithikum und/oder aus dem Spätpaläolithikum mit magdalénienzeitlichen oder epigravettien-zeitlichen Elementen gefunden. Die folgende Schicht enthält auch die Industrie aus dem späten Jungpaläolithikum. Aus den Schichten 4a, 5 und 5a stammen gravettoide steinerne Spaltindustrie (Kratzer, retuschierte Klingen), Fragmente aus der Mammutspitze und eine Perle aus Tierknochen. Die unteren Schichten 6-10 entsprechen tiefen höhlenartigen Tonablagerungen, die in die Höhle aus der Oberfläche durch den Kamin gebracht wurden. Ein Teil von diesem Material wurde verlagert und sortiert. In der Schicht 9 befanden sich Funde aus dem frühen Jungpaläolithikum (Aurignacien?). Die Funde bildeten vor allem steinerne Spaltindustrie (retuschierte Klingen, Kratzer) und ein Fragment der Beinspitze (vielleicht des Mladeč-Typs). Aus der Schicht 11 stammt ein retuschierter Abschlag. Beim Schleusen von Sedimenten aus den Schichten 9-11 wurden zahlreiche kleine Steinabschläge, Holzkohle und durchgebrannte Tonstücke gewonnen, die die Tatsache belegen, dass bei den wiederholten Höhlenbesuchen Feuer angelegt wurden und in deren Nähe auch Steinwerkzeuge gespaltet worden sind. Trotz der Tatsache, dass die ganze Schichtenreihe von verschiedenen Postdepositsprozessen betroffen ist, nehmen wir an, dass sie die Hypothese von F. Prošek über eine ausgeprägte soliflukationsartige Zerstreuung der Sedimente (Kryoturbation) nicht bestätigt. Beim Putzen vor dem Profil vor der Arbeitsfläche 1 wurde aus Ton aus den älteren Grabungen eine flächenartig retuschierte Spitze aus Radiolarit gewonnen. Der Form nach ist sie den blattförmigen Spitzen aus dem späten Mittelpaläolithikum oder dem Szeletien sehr ähnlich. In allen Schichten befanden sich zahlreiche Tierknochen, unter denen vor allem Knochen des Höhlenbären überwogen haben.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM GERMÁNSKEHO SÍDLISKA Z MLADŠEJ DOBY RÍMSKEJ V ŠALI-VEČI

Eva Fottová

Š a I a (okr. Šaľa), časť Veča, poloha K e č k e m é t s k a, niva, sídlisko, mladšia doba rímska, záchranný výskum. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Lokalita leží v ľavobrežnej nive Váhu na pieskovej dune, na východnom okraji intravilánu mestskej časti Veča, v severnom a SZ úseku pozemku nového obytného komplexu, ohraničeného ulicou F. Kráľa. Plocha bola donedávna využívaná ako poľnohospodárska pôda. Záchranný výskum bol vyvolaný rozsiahlou stavebnou činnosťou na novom obytnom komplexe na ploche približne 5,6 ha. Išlo o niekoľko stavebných akcií: „Výstavba 79 radových rodinných domov“, „Cesty a IS obytný komplex na ul. F. Kráľa“ a „Tri bytové domy“, ktorých investormi boli mesto Šaľa a Invest, spol. s r.o. Výskum prebiehal vo dvoch etapách, v mesiacoch marec-jún a november-december 2002.

Priamo z ohrozenej plochy neboli doteraz známe žiadne nálezy. Ani povrchovým prieskumom na jeseň 2001 sa nepodarilo, vzhľadom na zatravnený povrch, jednoznačne doložiť, či ide z archeologického hľadiska o exponovanú polohu. V blízkosti staveniska sú evidované nálezy zo sídliskových objektov mladorímskeho obdobia, získané pri obhliadke výkopov inžinierskych sietí na stavbe sídliska v Šali-Veči (Hunka/Roth 1987, 57) a z ryhy teplovodného kanálu v Židovskej Veči (Točík 1984). Záujem o lokalitu bol podmienený aj výskytom keramického materiálu na parcele bezprostredne susediacej so stavebným pozemkom, ktorý sme získali od členov archeologického krúžku v Šali.

V čase nášho príchodu na stavenisko už prebiehali zemné práce, pričom došlo k porušeniu niekoľkých objektov. Následným sledovaním situácie pri sťahovaní ornice a kontrolnými rezmi sme stanovili rozsah osídlenia a pristúpili k plošnému odkryvu na miestach priamo ohrozených stavebnou činnosťou. Výskum sa realizoval v troch sondách - SA, SD, SE. V ďalších dvoch sondách - SB, SC - ktoré boli situované v južnej časti staveniska, sa nezistili antropogénne zásahy.

Sonda A sa skúmala v súvislosti s výstavbou severnej komunikácie. Pre stavebné účely bol odhutmovaný pás široký 14 m a dlhý 150 m. Južná časť plochy bola porušená kanalizačnou ryhou. Nálezy sa koncentrovali v západnej polovici na úseku dlhom 95 m. Zachytili sme dve polozemnice so šesťkolovou schémou stavebnej konštrukcie, dve zásobné jamy, exploatačné jamy a jamy bez bližšieho určenia. Vo východnej časti skúmanej plochy sondy A sa nachádzala terénna depresia, vyplnená materiálom z príľahlého sídliska. V súvislosti s hĺbením kanalizačných prípojek sa južne od SA zdokumentovali ďalšie sídliskové objekty a jeden hrob, ktorý bol v subpozícii k sídliskovému objektu.

Sonda D bola situovaná pod nájomnými domami v severnej časti staveniska, s rozlohou 60x40 m. Osídlenie sa doložilo v západnej polovici, pričom východná polovica bola bez antropogénnych zásahov. Na jej ploche sme odkryli tri polozemnice so šesťkolovou schémou stavebnej konštrukcie, zásobnú jamu a jamy s bližšie neurčenou funkciou. Okrem uvedených objektov sa v severnej časti plochy SD zachytili skupiny kolových jám. V južnej časti bol okraj terénnej depresie, ktorá klesala smerom na juh k SA.

Sonda E - v novembri a decembri sa preskúmal posledný úsek na mieste stavby štrnástich rodinných domov sondou s rozmermi 85x16m. Okrem jedného objektu so štvorkolovou schémou stavebnej konštrukcie s pomerne plytkým výkopom a zásobnou jamou sa v tejto časti lokality vyskytovali prevažne exploatačné jamy nepravidelného tvaru. Vo východnej časti sa zachytil okraj terénneho zlomu, od ktorého klesalo podlažie smerom k spomínanej depresii v SA a SD. Podobnú situáciu sme zaznamenali aj pri južnej stene SE, výplň tvoril sídliskový materiál s veľkou koncentráciou mazanícovej deštrukcie.

Podľa druhu objektov a nálezového materiálu môžeme nálezisko klasifikovať ako germánske sídlisko. Bližšie nedatovateľný je nález jedného kostrového hrobu, ktorý je bezpečne starší ako sídliskový germánsky objekt situovaný nad ním.

Opis nálezov

Z výskumu pochádza bohatý keramický materiál. Domáca germánska produkcia je zastúpená hrncami, misami a šálkami. Predstavuje najmä v ruke robenú hrubostennú kvalitu (obr. 17: 8, 10, 15, 18, 20, 21), zdobenú vrypami, odtlačkami nechtov a presekávaním okrajov, ojedinelo vlnkovaním (obr. 17: 3). Okrem toho sa tu vyskytuje aj domáca na kruhu robená tenkostenná keramika s kvalitne vypracovaným povrchom, zdobená žliabkovaním alebo hrebeňovou výzdobou (obr. 17: 7, 9, 16, 19). Bohaté zastúpenie v nálezovom súbore má importovaná keramika - panónska jemná šedá s tmavohnedým a čiernym povrchom, panónska tehlová s červeným maľovaním, napodobneniny terry sigilaty s nekvalitným glazovaním (obr. 17: 4) alebo tenkostenná sivá keramika s drsným povrchom. Tvarovo sa predbežne dajú doložiť misy (obr.

17: 5) a poháre s prehýbanými stenami (obr. 17: 17). Oporou pri datovaní sú predovšetkým početné fragmenty terro sigilaty, ktoré pochádzajú z rheinzaberských (obr. 17: 11, 14) a westendorfských (obr. 17: 12, 13) dielní (určoval E. Hrnčiarik). Na základe týchto nálezov datujeme rámcovo celý súbor do 3. stor. Výskyt samostrelových spôn s vysokým zachycovačom, prípadne derivátov barbarských a provinciálnych spôn s polkruhovým záhlavovým štítkom v kombinácii s trojuholníkovou pätkou (obr. 17: 1) toto časové zaradenie podporujú. Zo sídliska pochádza aj ďalší, na Slovensku v poradí tretí, exemplár polabskej spony so širokým plochým plechovým do pravého uhla prehnutým lúčikom (*Kolník 1962*, 278, porovnaj k tomu obr. 17: 2). Okrem uvedenej produkcie sa tu vyskytuje početný súbor drobných nálezov bežnej dennej potreby. Ako sa na základe prvotného spracovania materiálu ukázalo, nálezy troch mincí z 2. stor. patria skôr k antikvárnym exemplárom sídliska z 3. stor., ktorému časovo zodpovedá nález denára z obdobia vlády Alexandra Severa (viď príspevok *Hunka/Kolníková 2003* v tejto ročenke).

Záchranným výskumom sa podarilo odkryť výsek germánskej osady, ktorá pokračuje západným a SZ smerom v miestach nového sídliska. Jej pokračovanie východným smerom nebolo zistené. Nevyjasnená zostáva otázka južnej hranice osady, ktorá s najväčšou pravdepodobnosťou prechádza južne od skúmanej SE, na pozemkoch záhrad rodinných domov.

Význam osady v nemalej miere spočíva aj v stratigrafických pomeroch na lokalite. Stratigrafické jednotky z rímskeho obdobia boli prekryté záplavovou vrstvou hrubou 60-80 cm. Na tejto vrstve bola uložená ornica a recentné navážky. Vďaka tomu tu došlo k odkrytiu časti zakonzervovaného sídliska.

Literatúra

Hunka/Kolníková 2003 - J. Hunka/E. Kolníková: Prírastky mincí v Archeologickom ústave SAV v roku 2002. AVANS 2002, 2003, 62.

Hunka/Roth 1987 - J. Hunka/P. Roth: Sídlisko z mladšej doby rímskej v Šali-Veči. Štud. Zvesti AÚ SAV 24, 1987, 57-66.

Kolník 1962 - T. Kolník: Žiarové pohrebisko z doby rímskej v Šali-Veči. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 277-280.

Točfk 1984 - A. Točfk: Nálezová správa AÚ SAV 10786/84 [nepublikované].

RETTUNGSGRABUNG EINER GERMANISCHEN SIEDLUNG AUS DER JÜNGEREN RÖMISCHEN KAISERZEIT IN ŠALA-VEČA. Šala, Teil Veča (Bez. Šala), Lage Kečke-métska, Aue, Siedlung, jüngere römische Kaiserzeit, Rettungsgrabung. Deponierung der Funde: AI der SAW, Nitra. Die Fundstelle liegt in der linksufrigen Waag-Aue auf der Sanddüne, im östlichen Teil des Gemeindegebiets von Veča. Das Grundstück wurde noch vor kurzer Zeit landwirtschaftlich bearbeitet. Die Rettungsgrabung wurde durch eine ausgedehnte Bauaktivität an dem neuen Wohnkomplex mit einem Flächenausmaß von ca. 5,6 ha hervorgerufen. Die Grabung verlief in zwei Etappen: in den Monaten März-Juni und November-Dezember 2002. In der Nähe des Bauplatzes sind Funde aus den Siedlungsobjekten der jungromischen Kaiserzeit erfasst, die bei der Besichtigung der Ausschachtungsarbeiten von Ingenieurnetzen auf der Baustelle der Wohnsiedlung in Šala-Veča (*Hunka/Roth 1987*, 51) und aus der Rille des Warmwasser-Kanals in Židovská Veča gewonnen wurden (*Točfk 1984*). Das Interesse an der Fundstelle wurde auch durch das Vorkommen von keramischem Material, das wir von den Mitgliedern des archäologischen Zirkels gewonnen haben, bedingt. Das keramische Material stammt dabei aus dem Grundstück, das unmittelbar an dem Baugrundstück grenzt. Die Grabung wurde in drei Schnitten realisiert - SA, SD, SE. In zwei weiteren Schnitten - SB, SC - die im südlichen Teil der Baustelle lagen, wurden keine anthropogenen Eingriffe festgestellt. SA - Schnitt mit Ausmaßen von 14 m Breite und 150 m Länge. Die Funde konzentrierten sich in der westlichen Hälfte. Erfasst wurden zwei Halbgrubenhütten mit dem Sechs-Pfosten-Schema der Baukonstruktion, zwei Vorratsgruben, Exploationsgruben und Gruben ohne nähere Funktionsbestimmung. In dem östlichen Teil des Schnittes SA befand sich eine Terraindepression. Südlich des Schnittes SA wurden weitere Siedlungsobjekte und ein Grab entdeckt.

SD - Schnitt mit Ausmaßen von 60x40 m. Entdeckt wurden drei Halbgrubenhütten mit dem Sechs-Pfosten-Schema der Baukonstruktion, eine Vorratsgrube, Gruben ohne nähere Funktionsbestimmung und Gruppen von Pfostengruben. Im südlichen Teil befand sich der Rand der Terraindepression, die südlich in der Richtung zum Schnitt SA senkte. SE - Schnitt mit Ausmaßen von 85x16 m. Außer einem Objekt mit dem Vier-Pfosten-Schema der Baukonstruktion, mit relativ flachem Aushub und der Vorratsgrube kamen in diesem Teil der Fundstelle vorwiegend Exploationsgruben unregelmäßiger Ausmaße. Nach der Art der Objekte und des Fundmaterials kann die Fundstelle als eine germanische Siedlung bestimmt werden. Der Fund eines Skelettgrabes ist nicht näher datiert. Es kann aber mit Sicherheit gesagt werden, dass das Grab älter ist als das über ihm situierte germanische Siedlungsobjekt.

Aus der Grabung stammt auch reich vertretenes Keramikmaterial. Die heimische germanische Produktion ist durch Töpfe, Schüsseln und Tassen vertreten. Sie stellt vor allem mit der Hand angefertigte dickwandige Qualität dar (Abb. 17: 8, 10, 15, 18, 20, 21), die durch Ritze, Nagelabdrücke und Durchschlagen der Säume und vereinzelt auch durch Einstemplung verziert sind (Abb. 17: 3). Außerdem kommt hier auch die heimische scheibengedrehte Keramik vor. Sie ist dünnwandig und hat gut ausgearbeitete Oberfläche und ist mit Riefen oder Kammstrich verziert (Abb. 17: 7, 9, 16, 19). Reich vertreten ist auch die importierte Keramik - pannonische Keramik - fein grau mit dunkelbrauner und schwarzer Oberfläche, pannonische Ziegelkeramik mit roter Bemalung, Nachahmungen von Terra sigillata mit schlechterer Glasierung (Abb. 17: 4) oder dünnwandige graue Keramik mit rauer Oberfläche. Was die Form der Keramik betrifft, können vorläufig die Schüsseln (Abb. 17: 5) und Gläser mit verbogenen Wänden belegt werden (Abb. 17: 17). Eine Stütze bei der Datierung bilden vor allem zahlreiche Fragmente von Terra sigillata, die aus den Werkstätten in Rheinzabern (Abb. 17: 22) und in Westendorf (Abb. 17: 12, 13) stammen (bestimmt von E. Hrnčiarik). Auf Grund der Funde wird der ganze Komplex rahmenhaft in das 3. Jh. datiert. Durch das Vorkommen von Armbrustfibeln mit hohem Nadelhalter, bzw. von Derivaten der barbarischen und provinziellen Fibeln mit halbkreisförmiger Kopfplatte in Kombination mit dreieckigem Fußabschluss (Abb. 17: 1) wird unsere Datierung gestützt. Aus der Siedlung stammt auch das in der Slowakei dritte Exemplar (Kolník 1962, 278) von der Fibel mit breitem flachem in den rechten Winkel gebogenem Blechbügel (Abb. 17: 2). Außer der angeführten Produktion kommt hier auch ein zahlreicher Komplex von Kleinfunden des alltäglichen Gebrauchs vor. Wie es sich auf Grund der primären Bearbeitung des Materials gezeigt hat, gehören die Funde von drei Münzen aus dem 2. Jh. eher zu den antiquarischen Exemplaren der Siedlung aus dem 3. Jh., der auch der Fund eines Denars aus der Zeit der Herrschaft von Alexander von Sever angehört (Hunka/Kolníková 2003). Bei der Rettungsgrabung ist es uns gelungen, einen Ausschnitt von einer germanischen Ansiedlung freizulegen, die noch in westlicher und nordwestlicher Richtung, an den Stellen der neuen Siedlung, fortläuft. Ihre Fortsetzung in der östlichen Richtung ist nicht festgestellt worden. Ungeklärt bleibt die Frage der südlichen Grenze von der Siedlung, die sich mit größter Wahrscheinlichkeit südlich dem Schnitt SE zieht, auf den Grundstücken der Gärten von den Familienhäusern. Die Bedeutung der Siedlung besteht auch in stratigraphischen Verhältnissen der Fundstelle. Stratigraphische Einheiten aus der römischen Kaiserzeit wurden mit 60-80 cm starker Überschwemmungsschicht überdeckt. Auf dieser Schicht lagen auch die Ackerkrumme und rezente Füllerde. Dank diesem Umstand kam es zur Freilegung eines Teiles von der aufrechterhaltenen Siedlung.

HROMADNÝ NÁLEZ MINCÍ V MICHALOVCIACH

Lýdia Gačková

Michalovce (okr. Michalovce), poloha Nám. osloboditeľov 58 (centrálna zóna), hromadný nález, dar, stredovek až novovek. Uloženie nálezov: Zemplínske múzeum, Michalovce.

Členovia MO Slovenského rybárskeho zväzu narazili v Michalovciach na Nám. osloboditeľov v júli 2002 pri hľbení ryhy pre plynový prípojkou na väčší počet mincí a zlomky keramiky. Do Zemplínskeho múzea sa mince a črepy z úložnej nádoby dostali vďaka Ing. J. Žákovi, majiteľovi predajne v blízkosti náleziska. Pracovníci múzea počas obhliadky miesta nálezu i okolitého terénu zachránili ďalších 11 mincí. Hromadný nález, uložený v nádobe, sa nachádzal v hĺbke približne 40 cm pod povrchom chodníka. Tenkostenná nádoba svetlozlatej farby predstavuje pravdepodobne džbán vajcovitého tvaru s úzkym hrdlom oddeleným od tela dvojicou žliabkov (hrdlo a pásikové ucho so stopami zelenej polevy sa nezachovali). Džbán bol zhotovený z jemne plavenej hlíny, kvalitne vypálený. Rozmery: max. v. 180 mm, Ø výdute 130 mm, Ø d. 75 mm (obr. 10).

Nález obsahoval spolu 593 ks mincí. Prevažujú v ňom mince domáceho pôvodu - uhorské denáre a poldenáre kráľov Mateja Korvína (1468-1490, denáre, 49 ks), Vladislava II. (1490-1516, denáre, oboly, 90 ks), Ľudovíta II. (1516-1527, denáre, oboly, 84 ks) a Ferdinanda I. (1528-1556, denáre, oboly, 361 ks). Najstaršie denáre sú z r. 1468-1470. Najmladšie z r. 1556 naznačujú možnú dobu ukrytia nálezu do zeme. Väčšina uhorských mincí bola vyrazená v Kremnici, časť v košickej mincovni. Mince sú dobre až veľmi dobre zachované. Súčasťou pokladu boli aj platidlá okolitých štátov (Čechy, Poľsko, Prusko). Mimoriadne vzácnou súčasťou michalovského nálezu sú dva aquilejské denáre Antonia II. Panciera, ktorý pôsobil v úrade cirkevného patriarchu v r. 1402-1408. Je to druhý nález takýchto mincí na Slovensku. Vzácnym je

aj kúsok striebornej mince, spočiatku pokladaný za zlomok uhorského denáru, ktorý sa však podarilo určiť ako časť rímskeho denáru z obdobia prvých dvoch storočí cisárstva. Minca je však príliš zničená dlhodobým obehom, preto jej bližšie numizmatické zaradenie nebude možné. Pravdepodobne bola okolo polovice 16. stor. nájdená niekde v okolí Michaloviec a zaradená do pokladu ako kus strieborného kovu (odborné určenie nálezu dr. J. Hunka, dr. E. Kolníková).

Prehľad mincí z hromadného nálezu z Michaloviec

Uhorsko, Matej Korvín (1458-1490), denár, 1468-1470, Huszár 717 (3 ks), 1468-1478, Huszár 717-718 (1 ks), 1472-1478, Huszár 718 (2 ks), 1479-1485, Huszár 719 (25 ks), 1479-1486, Huszár 720 (2 ks), 1487-1490, Huszár 722 (16 ks).

Uhorsko, Vladislav II. (1490-1516), denár, 1490-1491, Huszár 804 (6 ks), 1500-1502, Huszár 805 (1 ks), 1500-1502, Huszár 806 (4 ks), 1500-1502, Huszár 807 (2 ks), 1501-1502, Huszár 809 (6 ks), 1504 (5 ks), 1505 (4 ks), 1506 (3 ks), 1507 (8 ks), 1508 (5 ks), 1509 (4 ks), 1510 (7 ks), 1511 (5 ks), 1512 (3 ks), 1513 (7 ks), 1514 (7 ks), 1515 (6 ks), 1516 (3 ks), 1504-1516 (1 ks). Obolus, 1490- po 1499, Huszár 814 (1 ks), 1500-1502, Huszár 815 (1 ks), 1502-1508, Huszár 818 (1 ks).

Uhorsko, Ľudovít II. (1516-1526), denár, 1516 (1 ks), 1517 (2 ks), 1518 (6 ks), 1519 (8 ks), 1520 (8 ks), 1521 (5 ks), 1525 (9 ks), 1526 (33 ks), 1527 (3 ks). Obolus, 1508-1521, Huszár 855 (9 ks).

Uhorsko, Ján Zápoľský (1526-1540), denár, 1527 (1 ks).

Uhorsko, Ferdinand I. (1526-1564), denár, 1528 (9 ks), 1529 (5 ks), 1530 (3 ks), 1531 (6 ks), 1532 (3 ks), 1533 (6 ks), 1534 (6 ks), 1535 (9 ks), 1536 (15 ks), 1537 (8 ks), 1538 (7 ks), 1539 (11 ks), 1540 (9 ks), 1541 (19 ks), 1542 (12 ks), 1543 (16 ks), 1544 (14 ks), 1545 (21 ks), 1546 (20 ks), 1547 (15 ks), 1548 (22 ks), 1549 (41 ks), 1550 (33 ks), 1551 (11 ks), 1552 (21 ks), 1553 (1 ks), 1554 (1 ks), 1555 (3 ks), 1556 (1 ks). Denáre so skomoleným letopočtom 136=1536 (1 ks), 159=1539 (1 ks), s neznámym letopočtom (2 ks). Obolus, bez letopočtu, Huszár 963 (4 ks), 1540 (2 ks), 1544 (1 ks), 1547 (1 ks), 1551 (1 ks).

Čechy, Ľudvík I. (1516-1526), Kutná Hora, biely peniaz (1 ks). Typ ako Smolík, tab. IV/53. Podľa neuzavretého D ich Smolík, s. 52, datuje do rokov 1516-1520.

Poľsko, Kazimír IV. Jagelovský (1447-1492), Krakov, polgroš z r. 1456-1492 (1 ks). Nad kráľovskou korunou je značka trojlístok, pod korunou značka rozeta, znak úradníka mincovne Petra Kurozweckiego, minca vyrazená v r. 1479-1492. Kopicki I., s. 283, č. II.

Prusko, Albrecht Hohenzollern (1525-1569), Królewiec, groš 1540 (1 ks), 1545 (1 ks).

Taliansko, Aquilea, Antonius II. Panciera (1402-1408), Aquilea, denár (2 ks).

Rímsky denár, 2. stor.(?), 1 ks.

Literatúra

Huszár 1979 - L. Huszár: Münzkatalog Ungarn (von 1000 bis Heute). München 1979.

Kopicki 1974 - E. Kopicki: Katalog podstawowych typów monet i banknotów Polski oraz ziem historycznie z Polska zwiazanych. I. Warszawa 1974.

Smolík/Castelin/Pánek 1971 - J. Smolík/K. Castelin/I. Pánek: Pražské groše a jejich díly (1300-1547). Praha 1971.

MÜNZDEPOTFUND IN MICHALOVCE. Das Zempliner Museum in Michalovce gewann im J. 2002 einen Depotfund von zufällig auf dem Platz Nám. osloboditeľov in Michalovce (Bez. Michalovce) bei der Ausschachtung der Rille für den Gasanschluss entdeckten Münzen. Die im Gefäß deponierten Münzen befanden sich in der 40 cm Tiefe unter dem Niveau des Gehweges. Das dünnwandige hellockerige Gefäß stellt wahrscheinlich einen eiförmigen Krug mit schmalem Hals dar, der von dem Körper durch ein Rillenpaar abgetrennt ist (der Körper und streifenförmiger Henkel mit Spuren grüner Glasur sind nicht erhalten geblieben). Der Krug bestand aus fein geschlammtem Ton und war sehr gut gebrannt. Ausmaße: max. Höhe 18 cm; Ø der Bauchwölbung 13 cm; Ø der Länge 7,5 cm (Abb. 10). In dem Depotfund aus Michalovce wurden 592 Münzen gefunden. Es überwiegen vor allem Münzen einheimischen Ursprungs - ungarische Denare und Halbdenare folgender Könige: Matthias Corvinus (1468-1490, 49 St.), Wladislaw II. (1490-1516, Denare, Obolusse, 90 St.), Ludwig II. (1516-1527, Denare, Obolusse, 84 St.) und Ferdinand I. (1528-1556, Denare, Obolusse, 361 St.). Im Depotfund fanden sich auch Zahlungsmittel aus Tschechien (Ludwig I.), Polen (Kasimir IV. aus dem Hause der Jagiellonen) und Preußen (Albrecht Hohenzollern). Einen äußerst wertvollen Bestandteil des Depotfonds aus Michalovce bilden zwei aquileische Denare von Antonio II. Panciera, der in den Jahren 1402-1408 das Amt des kirchlichen Patriarchen bekleidet hat. Es ist der zweite Fund solcher Münzen in der Slowakei. Wertvoll ist auch das Stück einer Silbermünze, die ursprünglich für einen Torso des ungarischen

Denars gehalten wurde, die jedoch als ein Teil des römischen Denars aus der Zeit der ersten zwei Jahrhunderte des Kaisertums bestimmt worden ist. Die Münze ist aber infolge des langzeitlichen Umlaufs vernichtet, deswegen wird ihre nähere numismatische Einordnung nicht möglich sein.

UKONČENIE VÝSKUMU ZANIKNUTEJ STREDOVEKEJ OSADY V KATASTRI SLOVENSKEJ VSI

Marta Giertlová

Slovenská Ves (okr. Kežmarok), extravilán, poloha Slovenské Kamence (obr. 18), zisťovací výskum, stredovek, 2. polovica 14.- začiatok 16. stor., sídlisko. Uloženie nálezov: Múzeum v Kežmarku, Kežmarok.

Záverečná etapa výskumu, ktorý realizovalo Múzeum v Kežmarku v spolupráci s obcou Slovenská Ves, sa uskutočnila v mesiacoch august - október 2002. Výskum bol zameraný na doskúmanie plochy odkrytej v minulom roku (Giertlová 2002). Sústredil sa predovšetkým na pozostatky dvoch obdĺžnikovitých objektov s kamennou podmuroukou a na kamennú deštrukciu, ktorá uvedené objekty ohraničovala z východnej strany (obr. 19). Po postupnom odstránení podstatnej časti deštrukcie sa nezistili žiadne výrazné stopy, umožňujúce jednoznačnú interpretáciu objektov a ich vzájomného vzťahu. Je však zrejmé, že pôvodne boli pri stavbe, resp. úprave terénu, použité veľké ploché pieskovcové bloky, ktoré sa postupne vplyvom poveternostných podmienok rozpadli na menšie kusy. Medzi kameňmi sa našlo veľké množstvo materiálu - keramika a železné predmety.

V objekte 1 boli pod estrichom pece odkryté väčšie fragmenty najmenej troch hlinených hrncov s výzdobou v podobe slzičkovitých vrypov na pleciach nádoby a rytej vlnovky (obr. 20: 9). Uvedené nádoby možno datovať do 2. polovice 14. stor. Základ ohniska v objekte 2 tvoril zlomok kamenného žarnova. Po rozšírení sondy v SZ časti bolo možné preskúmať ďalšiu deštrukciu, ktorej časť sa zachytila v profile sondy už v predchádzajúcom roku. Zistilo sa, že deštrukciu predstavujú pozostatky ďalšieho ohniska obdĺžnikového pôdorysu s rozmermi 1x1,5 m, ktoré bolo vymedzené pieskovcovými kameňmi (obr. 19). S ohniskom súvisí deštrukcia kamenného muriva, ktoré prebieha rovnobežne k severnej strane kamennej podmurouky objektu 2 a dotýka sa severného okraja ohniska. Západne od ohniska sa našli fragmenty hlineného riadu a medzi železnými predmetmi i zlomok železnej lyžice (obr. 21: 6), ako aj vrstva uhlíkov. Objekt 2 v tejto časti narúšali dve kolmo na seba vedené novoveké melioračné ryhy. V blízkosti západného rohu objektu 2 bol v jednej z rýh, ktorá ho narúšala, odkrytý zbytok prepáleného dreveného trámu.

Pri znižovaní úrovne objektov 1 a 2, ako aj pri skúmaní novo odkrytých častí sondy I bolo nájdených celkovo 1440 zlomkov keramiky, 359 železných predmetov, 10 predmetov z kameňa (zlomky žarnovov) a 30 zvieračích kostí. Medzi keramickými tvarmi prevládajú hrnce (obr. 20: 3, 9), nie zriedkavé sú fragmenty pokrievok (obr. 20: 1), druhým najpočetnejším tvarom sú džbány (obr. 20: 5, 6), objavujú sa aj poháre (obr. 20: 8), misy a hlinené trojnožky (obr. 20: 2). Početné sú železné predmety. Okrem fragmentov poľnohospodárskeho náradia (zlomky kosa, kosákov, motyka) a nástrojov na spracovanie dreva (dláto, zlomok sekery) sa našli aj dve kováčske kladivá (obr. 21: 4, 7), ktoré majú paralelu napríklad medzi nálezmi z kováčskej dielne v Sezimovom Ústí (Krajč 1993, obr. 16: 2019, 17 287). Početné boli fragmenty podkov, klince rôznych tvarov i rôzne kovania. Z menších predmetov si pozornosť zaslúžia dva železné neskorogotické kľúče (obr. 21: 1, 2), z ktorých jeden sa našiel v objekte 2. Ich presnú analógiu nachádzame medzi nálezmi zo Zalužian (Polla 1962, 74, tab. VII: 7). Neistá je interpretácia železného predmetu s troma nitmi - pravdepodobne ide o rukoväť šable (obr. 21: 10). Zo sondy I pochádza aj predmet vymykajúci sa z rámca stredovekých artefaktov - čepieľka (dl. 11 mm, š. 9 mm) z hnedého radiolaritu z obdobia neskorého paleolitu, patriaca k podobným nálezom, ktoré sú známe z viacerých lokalít v povodí Popradu, najmä však z okolia Spišskej Belej.

Osadu je možné na základe archívnych materiálov stotožniť so zaniknutou osadou Sayerberg (Giertlová 2002). V archíve Rímsko-katolíckeho biskupského úradu v Spišskej kapitule sa zachovala časť metačnej listiny praedia Sayerberg z r. 1654 (HMSK, Scr. 3, Fas. 5, č. 13). Z metačie je zrejmé, že ide o majer s nemeckým názvom Scheuerberg (Lypszky 1808, 369) uvádzaný v r. 1808 v chotárnej časti Landy, ktorá susedí s polohou Slovenské Kamence.

Literatúra

- Giertylová 2002* - M. Giertylová: Výskum zaniknutej stredovekej dediny v katastri Slovenskej Vsi. AVANS 2001, 2002, 51-52.
- HMSK* - Archív Rímsko-katolíckeho biskupského úradu Spišské Podhradie, Fond Hodnoverné miesto Spišská Kapitula, Scr. 3, Fas. 5, č. 13.
- Krajč 1993* - R. Krajč: Středověká kovárna v Sezimově Ústí-Novém Městě. Arch. Hist. 18, 1993, 391-417.
- Lypszky 1808* - Johann von Lypszky: Repertorium Mappa Reghungariae I. Ofen 1808. Poprad. Nové Obzory 11, 1969, 271-283.
- Polla 1962* - B. Polla: Stredoveká zaniknutá osada na Spiši (Zalužany). Bratislava 1962.

ABSCHLUSS DER GRABUNG VON EINER MITTELALTERLICHEN WÜSTUNG IM KATASTER VON SLOVENSKÁ VES. Slovenská Ves (Bez. Kežmarok), Extravilan, Lage Slovenské Kamence (Abb. 18), Feststellungsgrabung, Mittelalter, 2. Hälfte des 14. - Anfang des 16. Jh.s., Siedlung. Unterbringung der Funde: Museum in Kežmarok. In der Endetappe wurde die Grabung auf die Nachuntersuchung der im vorigen Jahr freigelegten Fläche gerichtet (Giertylová 2002). Die Ausgrabung konzentrierte sich auf die Reste von zwei rechteckigen Objekten mit der Steinuntermauerung und auf die Steindestruktion, die die angeführten Objekte von der östlichen Seite umgrenzte (Abb. 19). Im Objekt 1 wurde der Lehmverputzschollen eines Ofens entfernt, unter dem größere Fragmente von mindestens drei Tontöpfen mit der Verzierung in Form von Ritzwellenlinie und tränenförmigen Ritzen auf der Gefäßschulter gefunden wurden (Abb. 20: 9). Die angeführten Gefäße können in die 2. Hälfte des 14. Jh.s. datiert werden. Nach der Erweiterung des Schnittes in der nordwestlichen Richtung wurden eine weitere Herdstelle mit rechteckigem Grundriss und mit Ausmaßen von 1,5x1 m und mit ihr zusammenhängende Destruktion der Steinmauer untersucht (Abb. 19). In der Nähe der Herdstelle wurden Fragmente von Tongeschirr und zwischen Eisengegenständen auch ein Bruchstück eines Eisenlöffels gefunden (Abb. 21: 6), wie auch eine Holzkohlenstückchenschicht. Das Objekt 2 in diesem Teil wurde durch zwei senkrecht übereinander geführte neuzeitliche Meliorationsrinnen gestört. In der Nähe der westlichen Ecke des Objekts 2 wurde in einer der Rinnen, die es gestört hat, der Rest eines gebrannten Holzbalkens gefunden. Sowohl bei der Senkung des Niveaus der Objekte 1 und 2, als auch bei der Ausgrabung der neu freigelegten Teile des Schnittes 1 wurden insgesamt 1440 Scherben (Abb. 20), 359 Eisengegenstände (Abb. 21) und 30 Tierknochen gefunden. Aus dem Schnitt I stammt weiter eine Klinge (L. 1,1 cm, Br. 0,9 cm) aus braunem Radiolarit aus der Periode des Spätpaläolithikums, die zu den ähnlichen Funden gehört, die aus mehreren Fundstellen im Poprad-Tal bekannt sind, insbesondere aus der Umgebung von Spišská Belá. Die Ansiedlung kann anhand der Archivmaterialien mit der abgegangenen Siedlung Sayerberg identifiziert werden (Giertylová 2002). Im Archiv des Römisch-katholischen Pontifikalamts in Spišská Kapitula hat sich ein Teil der Metationsurkunde von praedia Sayerberg aus dem J. 1654 erhalten (HMSK Scr 3, Fas 5, Nr. 13). Aus der Metation geht klar hervor, dass es sich um einen Meierhof mit dem deutschen Namen Schauerberg handelt (Lypszky 1808, 369), der im J. 1808 in dem Gemarkungsteil Landy angeführt wird, der an der Lage Slovenské Kamence grenzt.

PRIESKUM NA LOKALITE MARGECIANKA V KATASTRI OBCE STUDENEC

Marta Giertylová - Miroslav Števík

Studenec (okr. Levoča), extravilán, poloha Margecianka, povrchový prieskum, stredovek, zaniknutá osada, kostol(?), výšinná poloha opevnená bratříkmi. Uloženie nálezov: Múzeum v Kežmarku, Kežmarok.

V jarých mesiacoch r. 2002 sa uskutočnil povrchový terénny prieskum na lokalite Margecianka v katastri obce Studenec (obr. 22). Lokalita sa nachádza na severnom výbežku kopca Margecianka, tiahnuceho sa medzi rovnomenným potokom a jeho SZ ľavostranným prítokom, potokom Studenec. Leží v nadm. v. 800 m n. m. nad sútokom potoka Margecianka s menším severným pravostranným prítokom. Uvedená poloha predstavuje severnú dominantu pôvodného chotára Margecianky, osady pri Kostole sv. Margity, vymedzeného historickými prameňmi.

Vrch blahoslavennej Margity (Mons beate Margarete) sa spomína v listine Belu IV. pre spišského prepošta z r. 1249, týkajúcej sa zeme Jablonov (Almas; CDSL 1987, nr. 329, s. 230; Žitňák 1998, 81-87).

Spomínaný vrch sa nachádza medzi ľavostranným prítokom (Kemeneupatak) potoka Margecianka (Zedelnyk) a hornou časťou toku Margecianky, čoho dôkazom sú dva záznamy v metáciach z prvej štvrtiny 14. stor. V r. 1314 sa pri opise hraníc Podproča píše: „...prima meta incipit sub quodam monte, super quem est ecclesia sancte Margarete...“ (RDSL 1987, nr. 1168, s. 498). V r. 1321 sa pri popise hraníc osád Podproč, Oľšavica a Sv. Margita uvádza: „...prima meta inciperet a parte meridiei in loco, ubi fluvii Kemenow et Zedelnyk vocati convenirent in unum et in eodem fluvio Kemenow ascenderet penes montem Scentmargytahege usque caput eiusdem fluvii.“ (RDSL 1987, nr. 329, s. 230). Na vzťah lokality k zaniknutej osade Margecianka poukazuje aj údaj z r. 1300, podľa ktorého mala Margecianka kostol zasvätený sv. Margite: „villa Szentmargita in qua ecclesia lapidea in honorem sanctae Margarethae...“ (Polla 1975, 184; k doterajšej lokalizácii osady Polla 1975, 180; Žitňák 1998, 86).

V 15. stor. sa zmocnili Margecianky bratrské vojská a bola im dôležitým oporným a strategickým bodom na ceste k Ľubovni a Plavču. Margecianku si bratrci opevnili. Zbytky pevnosti - veže - boli viditeľné ešte v 18. stor. (zázpisy z kanonických vizitácií; Vencko 1941, 317-319).

S cieľom overiť lokalizáciu Margecianky na základe uvedených prameňov v teréne sa na vyššie spomínanej lokalite uskutočnil prieskum zameraný na zistenie pozostatkov prípadného opevnenia a osídlenia. Vrchol kopca predstavovala plošina s rozmermi 125x80 m, chránená zo všetkých strán strmými svahmi, prístupná z hrebeňa Margecianky na SZ strane. Na tejto strane boli badateľné aj pozostatky valu. V centrálnej časti plošiny sa nachádzala deštrukcia kamennej stavby, pôvodne pravdepodobne so štvorcovým pôdorysom s rozmermi 10x10 m (obr. 23). Hustý žihľavový porast prezrádzal stopy po antropogénnej činnosti. Na SV strane, na mieste, kde bol okraj plošiny v šírke 1,5 m narušený ťažbou hliny použitej pri výsadbe stromčekov, bolo možné identifikovať stopy kamennej deštrukcie (pozostatky opevnenia?). Na mieste deštrukcie sa našli črepy z keramiky obťahanej a na kruhu točenej, hnedej, sivej a čiernej farby, zdobenej jednoduchou strmou vlnovkou na vydutí, kombinovanou so slzičkovitými vrypami, prípadne nízkou vlnovkou na pleciah nádoby alebo obežnými rytými líniami na vydutí (obr. 24: 6, 8, 10, 13). Keramika a železné predmety boli nájdené na viacerých miestach plošiny. Z okrajov sa vyskytol jeden okraj z džbánu a štyri okraje z hrncovitých nádob (obr. 24: 1-4, 14). Okrem toho prieskum priniesol nálezy železných kľincov (obr. 24: 18-20) a kovaní (obr. 24: 17), železného nožika (obr. 24: 16), zlomok podkovy (obr. 24: 15), dva fragmenty železných ostrôh a i. (obr. 24: 22, 23). Celkovo pochádza zo zberu na lokalite 49 črepov, 23 drobných predmetov a 3 zvieracie kosti. Na SV strane sa pod kopcom nachádza menšia lúka, od severu a východu dobre chránená strmými svahmi. Aj tu boli badateľné stopy antropogénnej činnosti a na lesnej ceste sa našiel stredoveký črep. Nálezy z lokality možno rámcovo datovať do 13.-15. stor.

Opis nálezov

1. Črep z pliec nádoby. Materiál s prímесou do 1 mm, farba oranžovohnedá na vonkajšej strane, sivá na vnútornej. Výzdoba: horizontálny rad slzičkovitých vrypov, pod ním je rytá strmá jednoduchá vlnovka. Hr. 6 mm (obr. 24: 13).
2. Dva črepy z podhrdlia a pliec nádob. Materiál s prímесou do 1 mm, farba hnedá a tmavosivohnedá. Výzdoba: rytá nízka jednoduchá vlnovka. Hr. 6-7 mm (obr. 24: 5, 6).
3. Črep z hrdla nádoby. Povrch zbrúsený, materiál s prímесou do 1 mm, farba červenohnedá, na vnútornej strane zachovaný povrch tmavohnedej farby. Výzdoba: dva horizontálne pásy jednoduchej rytej vlnovky. Hr. 5 mm (obr. 24: 11).
4. Črep z von vyhnutého, mierne zosilneného okraja nádoby. Materiál s prímесou do 2 mm a drobných kamienkov, farba tmavosivohnedá na vonkajšom povrchu, červenohnedá na vnútornom a čierna na okraji. Hr. 7 mm (obr. 24: 3).
5. Črep z von vyhnutého a mierne zosilneného okraja nádoby. Materiál plavený, sludnatý, farba sivá. Hr. 4 mm (obr. 24: 2).
6. Črep z okraja džbánu. Materiál s prímесou do 1 mm, farba sivá. Hr. 4 mm (obr. 24: 14).
7. Črep z von vyhnutého okraja nádoby, mierne rozšíreného a vodorovne zrezaného. Na tele stopy po točení kruhu. Materiál drsný s prímесou do 1 mm, farba sivočierna. Hr. 4 mm (obr. 24: 1).
8. Črep z okraja nádoby. Okraj je mierne kyjovito zosilnený, rovný. Asi 1 cm pod okrajom je malý výstupok. Materiál plavený, farba biela. Hr. 2 mm (obr. 24: 4).
9. Črep z tela nádoby zdobený na podhrdlí tromi obežnými rytými líniami, pod ktorými je rad slzičkovitých vrypov. Materiál s prímесou do 2 mm, farba oranžovohnedá. Hr. 4 mm (obr. 24: 8).
10. Črep zo dna nádoby, hrubo vypracovaný. Materiál s prímесou do 1 mm a drobných kamienkov, farba červenohnedá. Hr. 4-6 mm.
11. Päť črepov z tiel nádob zdobených obežnými rytými líniami vo vzájomnej vzdialenosti asi 15 mm. Materiál s prímесou do 1 mm, farba hnedá a sivočierna. Hr. 5, 6, 8 mm.
12. Črepy (33 ks) z tiel nádob, nezdobené. Materiál s kremičitou prímесou, farba biela, oranžovohnedá, hnedá, sivá, sivohnedá, červenohnedá, svetlosivá, sivočierna. Hr. 4 a 6 mm.

13. Kovanie železné, pozostávajúce z dvoch plieškov spojených nitom. Rozmery: 21x14 mm (obr. 24: 12). Ďalšie podobné kovanie. Rozmery: 90x21 mm. Štyri amorfné kusy železa.

14. Železné klince (17 ks), 10 ks s obdĺžnikovým prierezom, 1 ks väčší s kruhovým prierezom a širokou oválnou hlavicou (Ø 30 mm). Dĺ. 25-8 mm. Úzky železný klin s ohnutým koncom, dĺ. 90 mm. (obr. 24: 18-20).

15. Fragment kľúča(?). Esovito skrútená železná tyčinka ukončená obdĺžnikovitým plieškom so zárezom v strede hornej hrany. Rozmery pliešku 30x10 mm, Ø tyčinky 3 mm (obr. 24: 21).

16. Fragmenty železných ostrôh (2 ks) - časť ramena s ukončením v podobe lichobežníkovitého pliešku s okrúhlym otvorom. Dĺ. 100 a 55 mm (obr. 24: 22, 23).

17. Železný nôž. Dĺ. 113 mm (obr. 24: 15).

18. Fragment dolnej časti ramena podkovy. Dĺ. 70 mm, max. š. 20 mm (obr. 24: 16).

19. Železný pliešok oblúkovito ohnutý, s otvorom na zadnej užšej hrane a rytou výzdobou. Rozmery: 60x11 mm, hr. 2 mm (obr. 24: 17).

20. Fragment predmetu tmavosivej farby - pravdepodobne z olova - valcovitý predmet s kruhovým otvorom uprostred - súčasť spúšťacieho mechanizmu muškety(?). Rozmery: Ø 21 mm, v. 10 mm, Ø otvoru 4 mm (obr. 24: 7).

21. Zvieracie kosti (3 ks).

Literatúra

CDSL 1987 - Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae (ed. R.Marsina). II. Bratislava 1987.

Polla 1975 - B. Polla: Stredoveké zaniknuté osady na Spiši. Nové Obzory 17, 1975, 184.

RDSL 1987 - Regesta diplomatica nec non epistolaria Slovaciae (ed. V. Sedlák). II. Bratislava 1987.

Vencko 1941 - J. Vencko: Z dejín okolia Spišského hradu. Spišské Podhradie 1941, 317-319

Žifčák 1998 - F. Žifčák: Listina z r. 1249 pre Spišského prepošta ako historický prameň. In: Z minulosti Spiša V-VI, 1998, 81-87.

ERKUNDUNG AUF DER FUNDSTELLE MARGECIANKA IM KATASTER DER GEMEINDE STUDENEC. Studenec (Bez. Levoča), Extravilan, Lage Margecianka, Oberflächenerkundung, Mittelalter, abgegangene Ansiedlung, Kirche(?), Höhenlage mit Brüdern befestigt. Unterbringung der Funde: Museum in Kežmarok (Fundbericht Nr. 7/2002). Die Fundstelle befindet sich auf dem nördlichen Ausläufer des Margecianka-Bergs in 800 m Überseehöhe (Abb. 22). Die angeführte Lage repräsentiert die nördliche Dominante der ursprünglichen Gemarkung Margecianky, der Ansiedlung bei der Kirche von hl. Margareta (Polla 1975, 184). Der Berg von hl. Margareta (mons beate Margarete) wird in der des Landes Jablonów betreffenden Urkunde von Béla IV. für den Propst aus dem J. 1249 erwähnt (Almas; Marsina CDSL 1987, nr. 329, S. 230; Žifčák 1998, 81-87). Seine Lokalisation ist anhand der Metationen aus dem 1. Viertel des 14. Jh.s., die die Grenzen von Ansiedlungen Poproč, Olšavica und hl. Margareta beschreiben, möglich (Sedlák RDSL 1987, nr. 1168, S. 498; nr. 329, S. 230). Im 15. Jh. war die Ansiedlung Margecianka ein wichtiger Stütz- und strategischer Punkt auf dem Weg nach Lubovňa und Plaveč der Brüder, die die Lage befestigt haben. Die Befestigungsreste - Turmreste - waren noch im 18. Jh. sichtbar (Einträge aus den kanonischen Visitationen; Vencko 1941, 317-319). Mit dem Ziel, die Lokalisation Margecianka anhand der angeführten Quellen im Terrain auf der oben erwähnten Fundstelle zu beglaubigen, wurde eine auf die Feststellung der Erkenntnisse einer möglichen Befestigung und einer Besiedlung gerichtete Erkundung durchgeführt. Die Bergspitze repräsentierte ein Plateau mit Ausmaßen von 125x80, das von allen Seiten durch steile Hänge geschützt und vom Kamm des Berges Margecianka auf der nordwest-lichen Seite zugänglich war. Auf dieser Seite konnten auch Wallreste beobachtet werden. Im zentralen Teil des Plateaus befand sich die Destruktion eines Steinbaus mit ursprünglich quadratischem Grundriss und mit Ausmaßen von 10x10 m (Abb. 23). Auf der nordöstlichen Seite, an der Stelle, wo der Plateaurand durch Tonförderung gestört wurde, konnten Spuren einer Steindestruktion (Befestigungsreste?) beobachtet werden. Aus dem Lesefundmaterial auf der Fundstelle stammen Keramikfragmente und Eisengegenstände (Abb. 24). Die Besiedlungsspuren wurden auch auf der Bergwiese unter der Bergspitze gefunden. Die Funde aus der Fundstelle können rahmenhaft in das 13.-15. Jh. datiert werden.

ARCHEOBOTANICKÉ NÁLEZY ZO STARŠÍCH ARCHEOLOGICKÝCH VÝSKUMOV NA SLOVENSKU

Eva Hajnalová - Mária Hajnalová - Jana Mihályiová

Pri riešení grantovej úlohy agentúry VEGA 2/7111/20 boli v r. 2002 analyzované, okrem iných nálezov z bohatých lokalít, aj staršie menšie nálezové súbory rastlinných makrozvyškov, získané z výskumov i náhodných nálezov datovaných do doby bronzovej, dosiaľ uložené v archíve Archeologického ústavu SAV v Nitre. Ak bol materiál málopočetný, analyzovali sa všetky nálezy z danej lokality, i keď boli datované aj do iných archeologických období.

V analyzovaných vzorkách boli zastúpené zuhoľnatené i nezuhoľnatené rastlinné makrozvyšky. Nezuhoľnatené zvyšky sú spravidla súčasťou dnešnej zásoby semien v pôde; predpokladáme, že nesúvisia priamo s výplňou archeologických vrstiev a objektov, preto nie sú v príspevku spomínané. Vymenované sú zuhoľnatené nálezy, pokiaľ nie je uvedené inak, ktoré sa analyzovali pod binokulárnou stereoskopickou lupou pri max. zväčšení 40-krát pre diaspóry a 250-krát pre uhlíky. Poradie vymenovaných druhov v texte závisí od ich početnosti a výskytu na danej lokalite. Všetky nálezy sú uložené v Archeologickom ústave SAV v Nitre. Detailné správy, ktorých prírastkové čísla sú napísané pri jednotlivých lokalitách, sú uložené v dokumentácii AÚ SAV.

Sídliská

1. Trnava (okr. Trnava), poloha Modranka, sídlisko, záchranný výskum J. Pavúka, rok výskumu 1976 (Pavúk 1977, 224-225).

Maďarovská kultúra

Z troch sídliskových jám odobral J. Pavúk archeobotanické vzorky (štyri vzorky hliny, dve vzorky samostatne vybraných uhlíkov). Z pestovaných rastlín tu boli zastúpené zrná jačmeňa siateho (*Hordeum vulgare*), prosa siateho (*Panicum miliaceum*), bližšie neurčené zrná (*Cerealia* inet.) a pleva pšenice (*Triticum* sp.), zo strukovín šošovica kuchynská (*Lens culinaris*). Z planorastúcich rastlín sa našli semená mrlíka bieleho (*Chenopodium album* aggr.), pravdepodobne stoklasu (cf. *Bromus* sp.), hluchavkovitých (*Lamiaceae*) a štavikrvovitých (*Polygonaceae*). V uhlíkoch, ktoré boli prítomné i v preplavených vzorkách, boli zastúpené dub (*Quercus* sp.), jaseň (*Fraxinus* sp.), javor (*Acer* sp.), buk lesný (*Fagus sylvatica*), drieň (*Cornus* sp.), pravdepodobne rešetliak (cf. *Rhamnus* sp.), breza (*Betula* sp.), brest (*Ulmus* sp.), hrab (*Carpinus* sp.) a bližšie neurčené listnaté drevá.

Doba bronzová (bez bližšieho určenia)

Z piatich objektov pochádza súbor šiestich vzoriek hliny a z jedného objektu dve vzorky uhlíkov. Z obilnín boli zastúpené v zrnách jačmeň siaty (*Hordeum vulgare*), proso siate (*Panicum miliaceum*), pšenica špalďová (*Triticum spelta*), v plevách pšenica jednozrnová (*Triticum monococcum*) a pšenica dvojrznová (*Triticum dicoccum*). Nález jedného semena viniča hroznorodého (*Vitis vinifera*) v objekte 22 je najstarším dokladom tohoto ovocia na našom území. Domnievame sa však, že sa semeno do súboru dostalo pravdepodobne z blízko ležiaceho objektu omnoho mladšieho dáta. V uhlíkoch boli zastúpené dub (*Quercus* sp.) a javor (*Acer* sp.).

Doba bronzová/doba rímska

Z objektu 28 - jamy, z jednej vzorky hliny a jednej vzorky uhlíkov pochádzali semená prosa (*Panicum miliaceum*), neurčiteľných zrn obilnín (*Cerealia* indet.), uhlíky javora (*Acer* sp.) a buka lesného (*Fagus sylvatica*). Domnievame sa, že datovanie týchto nálezov do praveku môže byť sporné. Vychádzame z toho, že medzi spomenutými uhlíkmi sa našiel aj fragment zuhoľnateného dreva pagaštanu konského (*Aesculus hippocastaneum*) - dreviny, ktorá sa na území Slovenska začala pestovať až v novoveku - od r. 1557 (Pagan/Randuška 1988, 214). Nie je však vylúčená možnosť, že uhlík predstavuje zvyšok importovaného predmetu z oblasti Balkánskeho polostrova, kde je gaštan pôvodný.

Doba rímska

Z piatich objektov (chaty, jamy a exploatačná jama) odobraté vzorky uhlíkov zachytili nasledovný sortiment drev: javor (*Acer* sp.), dub (*Quercus* sp.), brest (*Ulmus* sp.), lieska obyčajná (*Corylus avellana*), krušpán vždyzelený (*Buxus sempervirens*), hrab obyčajný (*Carpinus betulus*) a buk lesný (*Fagus sylvatica*). Zaujímavý je nález uhlíkov krušpánu vždyzeleného. Hoci sa tento, v oblasti Stredozemného mora pôvodný druh, dostáva na územie Slovenska ako pestovaná drevina až v novoveku - od r. 1752 (Pagan/Randuška 1988, 230), v západnej časti strednej Európy sú známe viaceré nálezy importovaných predmetov z krušpánového dreva. Tie boli spravidla nájdené počas výskumov väčších miest v rímskych kolóniách ako napr. Vindonissa, (Schweingruber 1978, 82). Výsk. správa 14895.

2. Bratislava (okr. Bratislava), časť Devín, poloha Hrad - Akropola, sídlisko, výskum V. Plachej a K. Harmadyovej, rok výskumu 2002 (Plachá/Paulík 2003).

Podolská kultúra

Do laboratória boli na analýzu odovzdané tri vzorky: výplň malej nádoby, hlina odobratá tesne pod nádobkou a hlina z okolia nádoby. Nádobka sa našla v kultúrnej vrstve, bola obrátená hore dnom a v jej blízkosti sa našli tri fragmenty samčieho pravého dolného diviacieho kla (*Sus scrofa*; za určenie ďakujeme Z. Miklíkovej). Výplň nádoby tvorila hmota spečených drvených zŕn (krúp) viacrakového plevnatého jačmeňa (*Hordeum vulgare* subsp. *vulgare*) a jedno semeno stoklasu (*Bromus* sp.). Vo vrchnej časti nádoby boli prítomné aj drobné úlomky slamy. Pri mikroskopickej analýze sa zistilo, že priestor medzi zrnami vyplňa organická látka neznámeho pôvodu. S cieľom určiť túto látku bola časť vzorky poslaná na chemickú analýzu do Kaposváru. Na výsledky analýz sa čaká. V hline pod nádobkou a z jej okolia sa našli uhľiky duba (*Quercus* sp.). Podrobnejšie je materiál spracovaný v príspevku M. Hajnalovej (Hajnalová 2003).

Doba laténska(?)

Z kamennej deštrukcie v kultúrnej vrstve odobratá vzorka obilia obsahovala zrná pšenice špaldovej (*Triticum spelta*), jačmeňa siateho (*Hordeum vulgare* subsp. *vulgare*), ovsu (*Avena* sp.), bližšie neurčiteľné zrná a jeden drobný neurčiteľný uhľík. Druhá vzorka, odobratá z kumulácie črepov v kultúrnej vrstve, pozostávala z niekoľkých stoviek nezuhoľnatých semien hadinca obyčajného (*Echium vulgare*). Tento nález je pravdepodobne zásobou, ktorú si na mieste vytvoril malý hlodavec alebo iný menší živočích.

10. -12. storočie

Jedna vzorka obilia odobratá z kultúrnej vrstvy obsahovala okrem obilných zŕn aj spečenú hrudku obilnej hmoty. Hrudka obsahovala predovšetkým raž (*Secale cereale*). Samostatné zrná patrili pšenici siatej nakopenej (*Triticum aestivum* - *compactum*), pšenici siatej (*Triticum aestivum* s.l.), raži siatej (*Secale cereale*), jačmeňu siatemu (*Hordeum vulgare* subsp. *vulgare*) a bližšie neurčeným obilným zrnám. Z planorastúcich rastlín boli prítomné veronika (*Veronica* sp.), štiav (*Rumex* sp.) a bôbovité (*Fabaceae*). Z uhľikov boli zastúpené dub (*Quercus* sp.), drieň (*Cornus* sp.) a breza (*Betula* sp.). Výsk. správa 14881.

3. Púchov (okr. Púchov), časť Dolné Kočkovce, poloha Medzi potočie, záchranný výskum J. Moravčíka, rok výskumu 1988 (Moravčík 1990, 113-114).

Lužická kultúra

Šesť vzoriek uhľikov z piatich objektov (jamy, výrobné objekty, pec s kupolou) zachytilo nasledujúci sortiment drev: borovica (*Pinus* sp.), buk lesný (*Fagus sylvatica*), dub (*Quercus* sp.), hrab (*Carpinus* sp.), breza (*Betula* sp.), topol (*Populus* sp.), listnaté drevo bližšie neurčené.

Lužická kultúra/púchovská kultúra

Jedna vzorka uhľikov z kultúrnej vrstvy obsahovala javor (*Acer* sp.) a dub (*Quercus* sp.).

Púchovská kultúra

Niekoľko tisíc zŕn a stoviek pliev pestovaných obilnín sa našlo vo dvoch vzorkách obilia, odobratých z pece s kupolou (objekt 12). Jednu vzorku, obsahujúcu takmer výhradne zrná obilnín, tvorila výplň misy. Zistený bol tento sortiment: pšenica špaldová (*Triticum spelta*), pšenica dvojzrnová (*Triticum dicoccum*), pšenica siatá (*Triticum aestivum*), jačmeň dvojradový nahý (*Hordeum distichon* var. *nudum*), ovos (*Avena* sp.), proso siate (*Panicum miliaceum*) a raž siatá (*Secale cereale*).

Stredovek

Súbor uhľikov z jednej vzorky z pece s kupolou obsahoval uhľiky ovocnej dreviny (*Pomoidae*), javora (*Acer* sp.), krušpánu vždyzeleného (*Buxus sempervirens*) a listnaté drevo bližšie neurčené. Výsk. správa 14884.

4. Stará Kremnička (okr. Žiar nad Hronom), poloha Skalka, náhodný nález (depot), neskorá doba bronzová, výskum K. Pietu, rok nálezu 2002, nepublikované.

Pri vyberaní depotu bronzových pukličiek zaregistroval K. Pietu v mieste nálezu koncentráciu nezuhoľnatých semien. Celý nález vyzdvihol aj s hlinou v okolí a priniesol ho do archeobotanického laboratória. V hline sa zistili drobné kostené korálky a niekoľko tisíc soľami kovov zakonzervovaných semien šošovice kuchynskej (*Lens culinaris*) a prosa siateho (*Panicum miliaceum*), ktoré bolo uchované aj s plevami. Je veľmi pravdepodobné, že pukličky boli ukryté v zásobe semien pestovaných poľných plodín. Zdá sa, že zásoba mala neprirodzené zloženie: zmiešané obilie (proso) a strukovina (šošovica), čo však mohlo byť zámerom (po konzultácii s K. Pietom). Výsk. správa 14876.

5. Iľja (okr. Banská Štiavnica), poloha Sitno, sídlisko (hradisko), doba bronzová, výskum P. Žebráka, rok výskumu 1986 (Žebrák 1987, 112-113).

Jedna vzorka uhľikov, odobratá zo sondy I/A-B v blízkosti bronzového depotu, obsahovala výlučne uhľiky borovice (*Pinus* sp.). Výsk. správa 14890.

6. Bučany (okr. Trnava), poloha Kopanice, sídlisko, maďarovská kultúra, výskum J. Bujnu a P. Romsauera, rok výskumu 1981 (*Bujna/Romsauer 1982*, 56-59).

Z dvoch sídliskových objektov bolo odobratých päť vzoriek uhlíkov jaseňa (*Fraxinus* sp.), dubu (*Quercus* sp.) a jelše (*Alnus* sp.). Výsk. správa 14891.

Pohrebiská

1. Rumanová (okr. Nitra), pohrebisko, záchranný výskum, únětická kultúra, výskum L. Veliačika, rok výskumu 1983-1985 (*Veliačik 1986*, 234-236).

Na kostrovom pohrebisku zachytil L. Veliačik v deviatich hrobách zvyšky vydrevenia. Drevo sa však nedalo z dôvodu zlého uchovania bližšie určiť. Iba v hrobe 46/85 bolo možné špecifikovať bližšie nedefinované listnaté drevo. V hrobách 3/83, 17/84, 47/85 sa zistila pravdepodobne koža. Uhlíky z hrobov 3/84, 18/84, 25/84, 32/84, 39/84, 41/84, 42/84 pochádzali z driena pravdepodobne obyčajného (*Cornus* cf. *mas*) a duba (*Quercus* sp.); časť materiálu bolo možné určiť iba ako listnaté drevo. Výsk. správa 14894.

2. Púchov (okr. Púchov), poloha Pod Lachovcom, pohrebisko, lužická kultúra, výskum O. Šedu, rok výskumu 1969 a 1971, nepublikované.

Počas systematického výskumu pohrebiska sa v 33 polohách vyberali uhlíky. Z popolníc pochádzajú uhlíky hrabu (*Carpinus* sp.), buka lesného (*Fagus sylvatica*), duba (*Quercus* sp.), javora (*Acer* sp.), borovice (*Picea* sp.) a bršlenu (*Euonymus* sp.). V hrobových jamách sa v hline vedľa popolníc našli buk lesný (*Fagus sylvatica*), hrab (*Carpinus betulus*), dub (*Quercus* sp.), ovocná drevina (*Pomoideae*), javor (*Acer* sp.), vrba (*Salix* sp.), bršlen (*Euonymus* sp.) a borovica (*Pinus* sp.). Z mohylových násypov sa vyzdvihli buk (*Fagus sylvatica*), hrab (*Carpinus betulus*), dub (*Quercus* sp.) a bršlen (*Euonymus* sp.). V priestore mimo hrobov sa vyskytoval dub (*Quercus* sp.) a borovica (*Pinus* sp.). Výsk. správa 14885.

3. Nemšová (okr. Trenčín), časť Luborča, poloha Tehelňa, pohrebisko, výskum L. Veliačika, rok výskumu 1972 (*Veliačik/Romsauer 1994*).

Lužická kultúra

Z piatich hrobov odobraté vzorky uhlíkov obsahovali buk lesný (*Fagus sylvatica*), dub (*Quercus* sp.), jaseň (*Fraxinus* sp.), hrab (*Carpinus* sp.) a ovocnú drevinu (*Pomoideae*). Výsk. správa 14889.

Literatúra

Bujna/Romsauer 1982 - J. Bujna/P. Romsauer: Záverečná výskumná sezóna v Bučanoch. AVANS 1981, 1982, 59-63.

Hajnalová 2003 - M. Hajnalová: Nález jačmenných krúp z devínskeho hradiska. Múzeum 1, 2003, 5-6.

Moravčík 1990 - J. Moravčík: Záchranný výskum sídliska lužickej kultúry v Púchove v časti Dolné Kočkovce. AVANS 1988, 1990, 113-114.

Pagan/Kanduška 1988 - J. Pagan/D. Raduška: Atlas drevín. 2. Cudzokrajné dreviny. Bratislava 1988.

Pavúk 1977 - J. Pavúk: Sídlisko z doby bronzovej a doby rímskej v Trnave-Modranke. AVANS 1976, 1977, 224-225.

Plachá/Paulík - V. Plachá/J. Paulík: Opevnenie devínskeho hradiska v neskorej bronzovej dobe. Múzeum 1, 2003, 1-4.

Schweingruber 1978 - F. H. Schweingruber: Microscopic wood anatomy. Zug 1978.

Veliačik 1986 - L. Veliačik: Výsledky výskumov v Rumanovej. AVANS 1985, 1986, 234-236.

Veliačik/Romsauer 1994 - L. Veliačik/P. Romsauer: Vývoj a vzťah osídlenia lužických a stredodunajských popolnicových polí na západnom Slovensku. Nitra 1994.

Žebrák 1987 - P. Žebrák: Pátá výzkumná sezóna na Sítně. AVANS 1986, 1987, 112-113.

Citované výskumné správy

Archeobotanické výskumné správy. Nepublikované. Archív Archeologického ústavu SAV v Nitre.

Výsk. správa 14 876 - Jana Mihályiová: Stará Kremnička, Skalka.

Výsk. správa 14 881 - Mária Hajnalová: Devín-Hrad, Akropola.

Výsk. správa 14 884 - Jana Mihályiová: Púchov-Dolné Kočkovce, Medzipotočie.

Výsk. správa 14 885 - Jana Mihályiová: Púchov, Pod Lachovcom.

Výsk. správa 14 889 - Jana Mihályiová: Nemšová-Luborča, Tehelňa.

Výsk. správa 14 890 - Jana Mihályiová: Ilja, Sitno.

Výsk. správa 14 891 - Jana Mihályiová: Bučany, Kopanice.

Výsk. správa 14 894 - Jana Mihályiová/Mária Hajnalová: Rumanová.

Výsk. správa 14 895 - Mária Hajnalová/Jana Mihályiová: Trnava, Modranka.

PLANT REMAINS FROM SOME EARLIER ARCHAEOLOGICAL EXCAVATIONS IN SLOVAKIA. Analysed for the project of the VEGA Grant Agency 2/7111/20. Smaller assemblages of plant macro remains (seeds, chaff fragments, charcoal) recovered from the earlier archaeological excavations of the settlement and burial sites mostly from the Bronze Age period, studied in the frame of the grant project are shortly presented. The species are listed according the category (cereals, pulses, other crops, weeds, wood) and their abundance in the assemblages.

Bronze Age

Bučany (Kopanice) - 2 settlement features, individual charcoal fragments, Maďarovce culture; *Fraxinus* sp., *Quercus* sp., *Alnus* sp.

Trnava (Modranka) - 11 settlement features, plant remains recovered by water flotation of soil samples, Maďarovce culture; *Hordeum vulgare*, *Panicum miliaceum*, *Triticum spelta*, *Triticum monococcum*, *Triticum dicoccum*, *Cerealia* indet., *Triticum* sp.; *Lens culinaris*; *Chenopodium album* aggr., cf. *Bromus* sp., *Lamiaceae*, *Polygonaceae*; *Quercus* sp., *Fraxinus* sp., *Acer* sp., *Fagus sylvatica*, *Cornus* sp., cf. *Rhamnus* sp., *Betula* sp., *Ulmus* sp., *Carpinus* sp. The seed of *Vitis vinifera*, identified in the assemblage, is highly probably only a contamination from the feature of much younger date situated close to the Bronze Age context.

Bratislava-Devín (Hrad-Akropola) - fill of the small ceramic vessel, and the soil from the immediate vicinity of the find, Podolská culture; carbonised mass of cracked hulled six row barley grains (*Hordeum vulgare* var. *vulgare*) and one seed of *Bromus* sp.; *Quercus* sp.

Ilija (Sitno) - charcoals from the vicinity of the rampart fortifications, Lusatian culture; *Pinus* sp.

Púchov-Dolné Kočkovce (Medzipotočie) - 5 settlement features, individual charcoal fragments, Lusatian culture; *Pinus* sp., *Fagus sylvatica*, *Quercus* sp., *Carpinus* sp., *Betula* sp., *Populus* sp.

Stará Kremnička (Skalka) - hoard of small bronze object, late Bronze Age; when recovering a hoard of small bronze object detected by metal detector thousands of mineralised seeds of *Lens culinaris* and husked *Panicum miliaceum* has been found. It is highly probable that the small bronzes have been hidden in the container with the store of these crops.

Rumanová - inhumation burial site, Uněťice culture; closer undetermined wood fragments from the wooden lining of nine graves, charcoal fragments of *Cornus mas*, *Quercus* sp. found in eight graves.

Púchov (Pod Lachovcom) - charcoal fragments from 33 contexts, cremation burial site, Lusatian culture; *Carpinus betulus*, *Fagus sylvatica*, *Quercus* sp., *acer* sp., *Picea* sp., *Euonymus* sp., *Acer* sp., *Salix* sp., *Pinus* sp.

Nemšová-Luborča (Tehelňa) - charcoal fragments from 33 contexts, cremation burial site, Lusatian culture; *Fagus sylvatica*, *Quercus* sp., *Fraxinus* sp., *Carpinus* sp., *Pomoidae*.

La Tène Period

Bratislava-Devín (Hrad-Akropola) - stone destruction layer, plant remains recovered by water flotation of soil samples, La Tène(?); *Triticum spelta*, *Hordeum vulgare* subsp. *vulgare*, *Avena* sp.,

Púchov-Dolné Kočkovce (Medzipotočie) - charred grain, oven, fill of the ceramic vessel, Púchov culture; *Triticum spelta*, *Triticum dicoccum*, *Triticum aestivum*, *Hordeum distichon* var. *nudum*, *Avena* sp., *Panicum miliaceum*, *Secale cereale*.

Roman Period

Trnava (Modranka) - 5 settlement features, individual charcoal fragments; *Acer* sp., *Quercus* sp., *Ulmus* sp., *Corylus avellana*, *Buxus sempervirens*; 1 settlement feature, uncertain dating; *Panicum miliaceum*, *Cerealia* indet., *Acer* sp., *Fagus sylvatica*, *Aesculus hippocastaneum*.

Middle Ages

Púchov-Dolné Kočkovce (Medzipotočie) - charcoal fragments, 1 context; *Pomoidae*, *Acer* sp. *Buxus sempervirens*.

Bratislava-Devín (Hrad) - plant remains recovered by water flotation of soil samples, 10-12 century; *Secale cereale*, *Triticum aestivum*-compactum, *Triticum aestivum* s.l., *Secale cereale*, *Hordeum vulgare* subsp. *vulgare*, *Veronica* sp., *Rumex* sp., *Fabaceae*; *Quercus* sp., *Cornus* sp., *Betula* sp.

ARCHEOBOTANICKÉ NÁLEZY ZO ZBEROV A NÁHODNÝCH NÁLEZOV

Mária Hajnalová - Jana Mihályiová

1. Mestečko (okr. Púchov), časť Skala, sídlisko/hrádok, púchovská kultúra, výskum G. Povalu, rok výskumu 1962, púchovská kultúra (*Petrovský-Šichman 1965*, 61; *Pieta 1982*, tab. 19, 8).

Cieľom mikroskopické analýzy bolo preskúmať otlaky organickej hmoty na časti železného krájadla. Zistilo sa, že ide o zhluky drobných hrudiek hrdze, a nie o organický materiál. Výsk. správa 14878.

2. Iža (okr. Komárno), poloha Leányvár, sídlisko (drevo-zemný tábor), výskum J. Rajtára a K. Kuzmovej, rok výskumu 1997, doba rímska (*Kuzmová/Rajtár 1999*).

Jedna vzorka uhlíkov z konštrukcie stavby v drevo-zemnom tábore bola určená ako dub (*Quercus* sp.) a uhlíky z dvoch vzoriek z navážky nad drevo-zemným táborom ako jaseň (*Fraxinus* sp.). Výsk. správa 14877.

3. Nová Vieska (okr. Nové Zámky), poloha Cintorín, pohrebisko, výskum E. Kovácsovej a R. Kiss, rok nálezu 2002, novovek

Do archeobotanického laboratória priniesla E. Kováčsová na analýzu fragment práchnivého dreva z rakvy, ktorý našiel R. Kiss pri úpravách cintorína v hĺbke 3 m. Zistilo sa, že išlo o drevo smrekajedle (*Picea abies/Abies alba*). Výsk. správa 14888.

4. Sklené Teplice (okr. Žiar nad Hronom), poloha Lom pod Pustým hradom, prieskum P. Bednára a E. Fottovej, rok nálezu 2002, stredovek/novovek(?).

Nálezy uhlíkov z jednej dvojlitrovej vzorky, odobratej zo zvyšku miliera, dokladajú veľmi rôznorodú drevinovú skladbu lesov na tomto území Štiavnických vrchov, ako aj spôsob výroby dreveného uhlia. Geologický podklad a stanovištné podmienky v tejto časti Štiavnických vrchov umožnili na malom území rozvoj výrazne odlišných lesných spoločenstiev. V tesnej blízkosti sa tu nachádzajú, dubovo-hrabové lesy s lesmi bukovými a jedľovými. Na výrobu dreveného uhlia bolo využité dostupné široké spektrum druhov. Najväčší počet úlomkov dreva patrili jedli bielej (*Abies alba*). Viac ako polovicu jej nálezov tvorili zlomky 3-5 ročných konárikov. Navyše bola vzorka veľmi bohatá na zlomky jedľového ihličia. Väčšie fragmenty drier patrili dubu (*Quercus* sp.), hrabu obyčajnému (*Carpinus* sp.) a buku lesnému (*Fagus sylvatica*). Našiel sa i jeden uhlík ovocnej dreviny (*Pomoideae*). Okrem zvyškov dreva tu boli i úlomky živice, kôry a listov/stebiel tráv (*Poaceae*). Predpokladáme, že tvrdé drevo duba, buka a hrabu sa použilo na výstavbu samotného telesa miliera, a práve z neho sa vyrábalo drevené uhlie. Centrálnne teleso miliera bolo zvonka obložené jedľovými konármi a utesnené mačinou. Výsk. správa 14892.

5. Malé Ripňany (okr. Topoľčany), poloha Hlavinka, sídlisko, výskum G. Brezinovej, rok nálezu 2001, latén(?).

Počas terénneho prieskumu boli nájdene fragmenty tuhej čiernej organickej hmoty. Mikroskopickou analýzou sa vylúčila možnosť, že ide o drevené uhlíky. Potvrdiť či vyvrátiť možnosť, že ide o úlomky sapropelitu, však nie je v podmienkach nášho laboratória možné. Výsk. správa 14893.

Literatúra

Kuzmová/Rajtár 1999 - K. Kuzmová/J. Rajtár: Pokračovanie výskumu a pamiatkovej úpravy rímskeho kastela v Iži. AVANS 1997, 1999, 102-105.

Petrovský-Šichman 1965 - A. Petrovský-Šichman: Juhozápadné Slovensko v dobe laténskej a rímskej. Vlastivedný Zborník Považia 7, 1965, 53-69.

Pieta 1982 - K. Pieta: Die Púchov Kultur. Nitra 1982.

Citované výskumné správy

Archeobotanické výskumné správy. Nepublikované. Archív Archeologického ústavu SAV v Nitre.

Výsk. správa 14 877 - Jana Mihályiová: Iža, Leányvár.

Výsk. správa 14 878 - Mária Hajnalová: Mestečko, Skala.

Výsk. správa 14 888 - Jana Mihályiová: Nová Vieska, Cintorín.

Výsk. správa 14 892 - Eva Hajnalová/Jana Mihályiová: Sklené Teplice, Lom pod Pustým hradom.

Výsk. správa 14 893 - Jana Mihályiová: Malé Ripňany, Hlavinka.

ARCHEOBOTANICAL FINDS FROM ARCHAEOLOGICAL FIELD PROSPECTION AND ACCIDENTAL FINDS. 1. Mestečko-Skala, imprints of organic matter on the iron plough, Púchov culture, no plant remains imprints; 2. Iža (Leányvár), earth-and-timber camp, Roman Period, wood

from the constructions *Quercus* sp., charcoal fragments from destruction layer *Fraxinus* sp.; 3. Nová Vieska (Cintorín), cemetery, modern era, wood fragment from the coffin *Picea abies*/*Abies alba*; 4. Sklené Teplice (Lom pod Pustým hradom), charcoal production place, middle ages/modern era, *Quercus* sp., *Carpinus betulus*, *Fagus sylvatica*, *Pomoidae*, *Abies alba*, *Poaceae*; 5. Malé Ripňany (Hlavinka), fragment of dark organic matter, settlement site, La Tène(?), sapropelite(?).

ARCHEOBOTANICKÉ NÁLEZY ZO ZÁCHRANNÝCH VÝSKUMOV USKUTOČNENÝCH V ROKU 2002

Mária Hajnalová - Jana Mihályiová

1. Levice (okr. Levice), časť Kalinčiakovo, poloha Pri kostole, pozemok p. Bónu, sídlisko, výskum M. Bielicha, eneolit, ludanická skupina.

Vo dvoch objektoch (obj. 1 a 3) kultového charakteru (informácia M. Bielicha) sa našli štyri nádoby, ktorých výplň bola odovzdaná na archeobotanickú analýzu. Nepreplavené vzorky hliny s objemom 200, 230, 250 a 300 ml sa prezreli nasucho. Neboli v nich zaznamenané nijaké rastlinné makrozvyšky, osteologický či iný organický materiál. Výsk. správa 14886.

2. Nový Tekov (okr. Levice), poloha Marušová - Pri Kálnickej ceste, sídlisko, výskum M. Bielicha, kalenderberská kultúra.

Výplň nádoby situovanej v objekte 2, pravdepodobne na kultové účely (informácia M. Bielicha), s objemom 200 ml, bola nasucho prezretá, neboli v nej zistené nijaké organické zvyšky. Výsk. správa 14887.

3. Pastovce (okr. Levice), poloha Pošta, sídlisko, výskum (Ruttkey/Bielich 2003), 15. stor.

Fragment dreva získaný z výplne pece (obj. 1) datovanej do 15. stor. nebolo možné určiť. Konzervačná látka, ktorou bola drevná hmota prestúpená, znemožnila akúkoľvek bližšiu determináciu. Výsk. správa 14880.

4. Tesárske Mlyňany (okr. Zlaté Moravce), poloha Gočol, pohrebisko, výskum (Ruttkey 2003) obdobie sťahovania národov (5. stor. n. l.).

Na analýzu bol prinesený bronzový predmet so zvyškom organickej hmoty, ošetrovaný opieskovaním. Spočiatku sa organická hmota javila ako zvyšok textilu, avšak pri bližšej analýze sa ukázalo, že môže ísť o „vlákno“ živočíšneho pôvodu. Výsk. správa 14879.

Literatúra

Ruttkey 2003 - M. Ruttkey: Pohrebisko z doby sťahovania národov v Tesárskych Mlyňanoch. AVANS 2002, 2003, 112.

Ruttkey/Bielich 2003 - M. Ruttkey/M. Bielich: Vrcholnostredoveká pec neznámeho účelu v Pastovciach. AVANS 2002, 2003, 115.

Citované výskumné správy

Archeobotanické výskumné správy. Nepublikované. Archív Archeologického ústavu SAV v Nitre.

Výsk. správa 14 879 - Mária Hajnalová: Tesárske Mlyňany, Gočol.

Výsk. správa 14 880 - Jana Mihályiová: Pastovce, Pošta.

Výsk. správa 14 886 - Mária Hajnalová: Levice, Kalinčiakovo.

Výsk. správa 14 887 - Mária Hajnalová: Nový Tekov, Marušová.

ARCHAEOBOTANICAL FINDS FROM THE RESCUE EXCAVATIONS UNDERTAKEN IN 2002.

1. Levice-Kalinčiakovo (Pri kostole), settlement site, four cult ceramic vessels, Aeneolithic Ludanice group, no finds; 2. Nový Tekov (Marušová, Pri Kálnickej ceste), settlement site, fill of the ceramic vessel, Kalendenberg culture, no finds; 3. Pastovce (Pošta), settlement site, oven, 15th cent., indeterminable wooden fragment from the oven; 4. Tesárske Mlyňany (Gočol), burial site, bronze artefact with organic matter, 5th cent. AD, fibre of non-plant origin.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM HISTORICKEJ RADNICE VO ZVOLENE

Václav Hanuliak

Zvolen (okr. Zvolen), historické jadro mesta, severná časť exteriéru farského Kostola sv. Alžbety, predstihový archeologický výskum, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Slovenská národná galéria - Zvolenský zámok, Zvolen.

V máji 2002 sa v súvislosti so sanáciou základového muriva farského Kostola sv. Alžbety vo Zvolene uskutočnil v jeho bezprostrednej blízkosti záchranný archeologický výskum. Archeologický výskum bol pojatý a zahrnutý v rámci realizácie I. etapy projektu pešej zóny v historickom jadre mesta, ktorej investorom je Mesto Zvolen.

Zvolenská historická radnica svojimi časovými a lokačnými kritériami zapadá do skupiny radníc banských miest, ktoré po získaní výsad budujú svoje teritória v snahe zabezpečiť prosperitu aj na ďalšie obdobie. Spoločným menovateľom pri umiestňovaní stavby radnice je výber najprestížnejšieho miesta, ktoré by zvýšilo autoritu rozhodovania správnych orgánov. Takým miestom sa spravidla stával priestor v susedstve už vybudovaného farského kostola. Historická radnica vo Zvolene sa stavebne viaže na farský Kostol sv. Alžbety v centrálnej časti námestia. (obr. 25: 1). Vznik radnice na základe historických správ rámcovo datujeme do prvej polovice, resp. do druhej štvrtiny 15. stor. Z r. 1465 sa zachoval historický prameň hovoriaci už o stojacej budove, ktorá nesie názov praetorium.

Budova radnice bola pristavaná k severnej lodi kostola. Táto prístavba z prvej polovice 15. stor. sa okrem severnej časti lode kostola (z polovice 13. stor.) viazala i na SV stavbu sakristie z druhej polovice 14. stor., s ktorou tvorila vo svojom počiatku už ako radnica jeden organický celok. Prízemie radnice v jej ranom období malo dvoj priestorové členenie. Hrúbka základov radnice sa pohybuje v rozpätí 70-90 cm. V oboch severných nárožiach boli odkryté základy oporných pilierov. V juhozápadnej časti interiéru pôvodnej radnice v hĺbke 40 cm bolo odkryté torzo liatej renesančnej podlahy. Na severozápadné i severovýchodné nárožie pôvodnej stavby nadväzovala priestorovo veľká západná a severovýchodná prístavba radnice, ktorú dokladajú písomné záznamy z r. 1511 a 1512. Radnica touto dostavbou dosiahla svoje plošné maximum. Prízemná časť radnice tým získala 4-priestorovú dispozíciu (obr. 25: 2)

Prízemné miestnosti radnice boli vyčlenené pre mestskú stráž a zbrojnicu, skladové priestory a s najväčšou pravdepodobnosťou aj väzenie. Podľa historického opisu na poschodí sa nachádzala reprezentačná radničná sieň, zvyšok poschodia zaberá mestský archív a priestor chodby, nazývaný átrium. Výstavba radnice v priamom susedstve farského kostola si vynútila zrušenie určitej časti kostolného cintorína.

Archeologický výskum sa napriek úzko vymedzenému plošnému rozsahu dotkol aj problematiky pochovávaní v období neskorého stredoveku. Dokladom staršieho pochovávaní sú odkryté ossária, ktoré ho jednoznačne prezentujú. K mladšiemu pochovávaniu môžeme priradiť osem hrobov, ktoré rešpektovali základy stavby radnice. Mladšie historické správy o tejto stavbe dokladajú, že v 18. a 19. stor. plnila už len funkciu mestskej sýpky. V r. 1882 bola už schátralá stavba niekdajšej radnice odstránená. Radnica ako úrad sa v 18. stor. presťahovala do radovej meštianskej zástavby na námestí, do dvojpodlažnej renesančnej budovy (dnes Lesnícke a drevárske múzeum).

Napriek tomu, že z historickej zástavby sa vo Zvolene zachovalo už len jej torzo, mesto sa v súčasnosti snaží zachrániť posledné relikty a solitéry pôvodnej architektúry. Projekt pešej zóny rieši aj problém ochrany a prezentácie historickej architektúry. Výsledky archeologického výskumu historickej radnice vo Zvolene budú zakomponované a prezentované v dlažbe formou pôdorysnej rekonštrukcie.

RETTUNGSGRABUNG DES HISTORISCHEN RATHAUSES IN ZVOLEN. Die archäologische Vorsprungsgrabung des abgegangenen historischen Rathauses der Stadt Zvolen (Bez. Zvolen) wurde im Mai 2002 im Zusammenhang mit der Sanierung der Grundmauer von der Pfarrkirche der hl. Elisabeth durchgeführt (Abb. 25: 1). Das Gebäude des Rathauses wurde an das nördliche Kirchenschiff in der 1. Hälfte des 15. Jh.s angebaut. Mit westlichem und nordöstlichem Anbau (der Anbau ist in schriftlichen Quellen aus den J. 1511 und 1512 belegt) erreichte das Rathaus mit 4-räumlicher Disposition sein Flächenmaximum (Abb. 25: 2). Außer freigelegten architektonischen Resten des Profanbaues wurden acht Gräber freigelegt, die in das 16. und 17. Jh. datiert werden. Das Rathaus hörte im 18. Jh. auf, seine Funktion zu erfüllen (das Gebäude diente nur als Stadtspeicher) und in den 80er Jahren des 19. Jh.s wurde das auffällige Gebäude entfernt. Im Rahmen der Rekonstruktion des Stadtplatzes sollen Reste des historischen Rathauses freigelegt und in das Pflaster einkomponiert und anschließend im Pflaster auch präsentiert werden.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V BREHOVE

Eva Horváthová

Brehov (okr. Trebišov), poloha Pod Veľkým vrchom, sídlisko, záchranný výskum, eneolit, badenská kultúra, stredovek 10.-11. stor. až začiatok 13. stor. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Severne od obce sa nachádza dominantná vyvýšenina Veľký vrch (Nagy hegy), v minulosti nazývaná aj Hora, ktorá sa výrazne vypína nad okolitými nížinami a miernymi svahmi. Zo samotného vrchu, ale aj z jeho okolia, evidujeme viaceré archeologické náleziská, vyskytujúce sa prevažne na pravom brehu rieky Ondavy. Najvýraznejšie stopy osídlenia sú na základe niekoľkoročných zberov J. Macáka doložené hlavne na severnom úpätí Veľkého vrchu, na polohe Pod Veľkým vrchom, odkiaľ evidujeme nálezy z neolitu, eneolitu, mladšej a neskej doby bronzovej, doby halštatskej, neskej doby laténskej a stredoveku (*Budinský-Krička 1977, 65; 1978, 39; 1979, 47*). Skúmaná poloha je preto z viacerých hľadísk veľmi dôležitá. Výskyt archeologických nálezov na temene vrchu nebol možné overiť z dôvodu aktívneho využívania kameňolomu.

Prieskum a následný záchranný výskum sa uskutočnil v rámci stavby Plynifikácia obalovne Brehov, závod Inžinierske stavby, a.s., na prelome mesiacov marec-apríl 2002. Obhliadkou výkopu a jeho okolia sme zistili dve od seba izolované archeologické lokality (obr. 27). Sídliskové objekty boli vo väčšine prípadov rozpoznané v profiloch ryhy, prípadne pri jej ďalšom rozširovaní. Nachádzali sa v hĺbke 40-50 cm od terajšej úrovne terénu.

Lokalita 1

Lokalita je situovaná v severnej časti polohy Pod Veľkým vrchom (obr. 27). Ryha, ktorá bola vyhlbená 8-9 m od pravej strany vedľajšej cesty z Brehova do závodu Inžinierskych stavieb, prešla časť sídliska badenskej kultúry. V asi 20 m úseku výkopu sme preskúmali celkovo šesť sídliskových objektov (*Horváthová 2003, v tlači*). K najpozoruhodnejším z nich patril komplex objektov 2A-2C, ktorý pozostával z deštrukcie hlinenej kopulovitej pece (2A), zásobnej jamy (2B) a zhluku mazanícovej deštrukcie (2C). Vzhľadom na to, že v rámci uvedeného komplexu bolo možné preskúmať len plochu menších rozmerov, je jeho interpretácia značne problematická. V každom prípade však vykazuje určité podobnosti s nálezovými situáciami zistenými na sídlisku v Šarišských Michaľanoch na polohe Fedelema (*Šiška 1995, 48*). Z tohto dôvodu je dosť pravdepodobné, že komplex objektov 2A-2C mohol byť súčasťou jedného väčšieho objektu, ktorého pôdorys sa nám nepodarilo zachytiť. Jediným viac-menej neporušeným objektom bolo ohnisko s predohniskovou jamou (obj. 6). Obe jeho časti sa sekundárne využívali ako odpadové jamy. Objekty 1, 3, 4 a 5 výrazne poškodil samotný výkop ryhy a čiastočne aj poľnohospodárska orba. Z výplne objektov pochádza šesť skoro celých nádob, zdobené a nezdobené črepy, štiepaná a hladená kamenná industria. Spôradicky sa v nich vyskytli aj kalcinované kostičky a menšie úlomky zvieracích zubov.

Lokalita 2

Lokalita sa nachádza v SZ časti polohy Pod Veľkým vrchom (obr. 27). Ryha, ktorá bola vyhlbená asi 5 m od pravej strany štátnej cesty z Brehova do Sirmíka, prešla stredoveký objekt. Pri rozširovaní výkopu v okolí objektu sme zistili jeho superpozíciu s ďalším súvekým objektom. Hĺbky v objektoch boli merané od súčasnej úrovne terénu.

Objekt 7 - jeho čierna výplň bola výrazne viditeľná na oboch profiloch ryhy. Mal nepravidelne oválny pôdorys. Preskúmaná časť dosahovala max. dĺžku 186 cm s hĺbkou dna 87 cm. Nálezy: keramické črepy.

Objekt 8 - zasahoval do západnej časti objektu 7. V jeho výplni sú zapustené korene ovocného stromu, čo znemožnilo jeho celkové preskúmanie. Zachovaná časť mala oválny pôdorys s dĺžkou 180 cm. Na jeho rovnom dne, v hĺbke 92 cm, boli nepravidelne zoskupené menšie kamene. Nálezy: keramické črepy.

Opísané objekty obsahovali fragmenty prevažne hrncovitých nádob, ktoré boli vyhotovené z hlíny s výraznou prímiesou piesku. Ich vnútorná strana mala sčasti hrboľatý povrch, čo poukazuje na techniku ich modelovania pomocou pomaly rotujúceho hrnciarskeho kruhu. Z výzdobných prvkov sa na keramike vyskytujú špirálovité ryté línie v kombinácii so slzičkovitými, prípadne nechtovými vrypami. Zo starších výzdobných prvkov pretrvávajú viaceré typy prelínajúcich sa rytých vlnoviek (obr. 26: 1-8).

Preskúmané stredoveké objekty 7 a 8 mali pravdepodobne súvis s neďalekými osadami, ktoré sa rozprestierali SZ smerom od terasy brehovského kostola až k úpätiu Veľkého vrchu a na polohe Váricska. *G. Povala (1970, 112, 118)* na základe menšieho predstihového výskumu v okolí kostola predpokladal vznik opevnenej osady už pred 11.-12. stor., pričom samotný kostol mal byť postavený až na prelome 12.-13. stor., prípadne v 13. stor. Skromné výsledky záchranného výskumu z r. 2002 neumožňujú bližšie

hodnotiť preskúmané časti stredovekých objektov. Na základe vyhotovenia keramiky a jej výzdobných prvkov ich datujeme v intervale od 10.-11. stor. do prvej polovice 13. stor.

Literatúra

Budinský-Krička 1977 - V. Budinský-Krička: Nálezy z prieskumu na východnom Slovensku. AVANS 1976, 1977, 65.

Budinský-Krička 1978 - V. Budinský-Krička: Archeologické prieskumy a nálezy na východnom Slovensku. AVANS 1977, 1978, 39.

Budinský-Krička 1979 - V. Budinský-Krička: Nové nálezy na východnom Slovensku. AVANS 1978, 1979, 47.

Horváthová 2003 - E. Horváthová: Sídliškové objekty badenskej kultúry na Východoslovenskej nížine.

Otázky neolitu a eneolitu našich zemí 2003, v tlači.

Povala 1970 - G. Povala: Opevnená osada s kostolom v Brehove. Východoslovenský pravek 1, 1970, 111-119.

RETTUNGSGRABUNG IN BREHOV. In den Monaten März - April 2002 realisierten wir in Košice die Erkundung und anschließende Rettungsgrabung im Kataster der Gemeinde Brehov, Lage Pod Veľkým vrchom (Bez. Trebišov). Auf Grund der wiederholten Erkundungen in der Lage wurden mehrere archäologische Funde aus dem Neolithikum, Äneolithikum, aus der Jung- und Spätbronzezeit, der Hallstattzeit, der Spätlatènezeit und aus dem Mittelalter festgestellt (Budinský-Krička 1977, 65; 1978, 39; 1979, 47). Die Grabung wurde durch den Bau „der Gasleitung im Verpackerbetrieb von Brehov“ ausgelöst. Durch Besichtigung des Aushubs und seiner Umgebung wurden zwei voneinander isolierte archäologische Fundstellen festgestellt (Abb. 27). Auf der Fundstelle Nr. 1 hat die Rinne einen Teil der Siedlung der Badener Kultur durchgetrennt (Horváthová 2003, im Druck). Insgesamt wurden hier sechs Siedlungsobjekte untersucht: der Komplex der Objekte 2A-2C (der Komplex bestand aus der Destruktion des Kuppelofens, einer Vorratsgrube und einer Anhäufung der Lehmverputzdestruktion), eine Herdstelle mit Vorofengrube (Objekt 6) und stark gestörte Siedlungsgruben (Objekte 1, 3, 4, 5). Aus der Verfüllung der Objekte stammen fast sechs vollständige Gefäße, verzierte und unverzierte Scherben, Silex-Spalt- und geglättete Industrie. Ausnahmsweise befanden sich in der Verfüllung auch kalzinierte Knöchelchen und Bruchstücke von Tierzähnen. Auf der Fundstelle Nr. 2 wurden Teile von zwei mittelalterlichen Objekten 7 und 8 untersucht. Aus ihrer Verfüllung stammen Fragmente von topfförmigen Gefäßen, die auf langsam rotierender Töpferscheibe hergestellt wurden. Von den Verzierungs-elementen dauern spiralförmige Ritzlinien in Kombination mit tränenförmigen, bzw. Daumennageleinkerbungen. Von den älteren Verzierungs-elementen überwiegen mehrere Typen von sich überschneidenden Ritzwellen (Abb. 26). Auf Grund der Keramik werden die Objekte in das 10.-11. Jh. - bis in die 1. Hälfte des 13. Jh.s datiert. Die Objekte 7 und 8 hingen wahrscheinlich mit nicht weit entfernten Ansiedlungen zusammen, die sich in der nordwestlichen Richtung von der Terrasse der Brehover Kirche bis zum Bergfuß von Veľký vrch (Großer Berg) und in der Lage Váricska erstreckten (Povala 1970, 112, 118).

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V KOŠICIACH

Eva Horváthová

Košice (okr. Košice-mesto), poloha Medzi cestami od Moldavy, sídlisko, záchranný výskum, neolit, kultúra s východnou lineárnou keramikou, skupina Tiszadob. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Archeologický prieskum a následný záchranný výskum bol vyvolaný stavbou obchodného centra Košice-Kaufland - Popradská ul. Novoobjavená archeologická lokalita sa nachádza 800 m SV od ľavobrežnej terasy Myslavského potoka. Na základe výsledkov geologických vrtov bolo zrejmé, že na uvedenej polohe sa pod 10-15 cm vrstvou ornice vyskytuje výrazná 2 m hrubá vrstva ílu, ktorá nasadá na štrkovité podložie.

Archeologický prieskum sme realizovali priebežne s ohľadom na stavebnú činnosť. Viaceré koncentrácie mazanice boli zistené pri výstavbe príjazdovej cesty na stavenisko, v SZ časti budúcej parkovacej plochy. Následne sme pristúpili k prieskumu parkoviska. Na základe sondážnych prác, vykonaných pomocou mechanizmu UDS, sa potvrdil výskyt archeologických nálezov len v jeho SZ časti. Zhľuky dočervena a miestami až dočierna prepálenej mazanice s výskytom pravekých črepov a kamennej industrie sa tu koncentrovali na dvoch od seba izolovaných miestach s rozmermi asi 9x12 a 25x12 m, ktoré sme označili ako sondy I, II (obr. 29).

Sonda I

Vzhľadom na to, že pri začistovaní skúmanej plochy sa nám nepodarilo jasne zachytiť pôdorysy objektov, zvolili sme metodiku plošného odkryvu s ponechaním kontrolných blokov a rozdelením sondy na sektory A, B, C, D (obr. 30). Časté dažde a opakované odčerpávanie vody poškodzovali skúmanú plochu a profily kontrolných blokov. Až viacnásobným začistovaním sa nám podarilo zachytiť zle čitateľné pôdorysy dvoch objektov. Objekt 1 bol nepravidelne oválneho tvaru s rozmermi na povrchu 172x140 cm bol preskúmaný do hĺbky 100 cm. Z časových dôvodov bolo možné preskúmať len južnú polovicu výplne, ktorá obsahovala ojedinelé kusy mazanice. Objekt 2 mal pravdepodobne väčší pôdorys. Jeho obrysy sa nám podarilo zachytiť len v sektoroch A-B, kde dosahoval šírku asi 660 cm. Uvedené rozmery dovoľujú predpokladať, že zasahoval aj do sektorov C-D, kde sa vyskytovali ďalšie zahĺbenia. V sektore D sa z výplne menšej jamy s oválnym pôdorysom získala výlučne štiepaná kamenná industria. Severovýchodne a východne od nej sa nachádzali výraznejšie koncentrácie mazanice, na ktoré sme urobili kontrolné rezy. Ani v jednom prípade sa nepotvrdila prítomnosť ohniska.

Sonda II

V rámci skúmanej sondy (obr. 28) sme našu pozornosť upriamili na miesta s najvýraznejšou koncentráciou mazanice, črepov a kamennej industrie, na ktoré sme urobili rezy s dĺžkou 13 a 8 m. Postupným prehĺbovaním a začistovaním ich okolia sa na ploche rysovali zle čitateľné pôdorysy dvoch, prípadne troch objektov. Objekt 3 mal na povrchu nepravidelne oválny pôdorys s rozmermi 600x540 cm. Jeho tmavšia výplň sa výraznejšie odlišovala od žltého fľovitého okolia. Z časových dôvodov bolo možné preskúmať len jeho východnú polovicu, aj to len prostredníctvom kontrolných rezov. Naším zámerom bolo zistiť aspoň úroveň dna, ktoré sa nepravidelne zvažovalo do hĺbky 55 až 84 cm. Z preskúmanej výplne sme získali keramické črepy, mazanicu a kamennú industriu. Preskúmaná časť objektu 4 mala nepravidelný tvar s dĺžkou viac ako 4 m. Úplne preskúmaná bola len jeho severná polovica, ktorej dno dosahovalo hĺbku 100 cm. Na jeho povrchu sa nachádzali jemné vrstvy popola s uhlíkmi a mazanicou, ktoré dokumentovali prítomnosť menšieho ohniska. Vo výrazne tmavej výplni objektu sa vyskytovali početnejšie keramické črepy a kusy mazanice. Nepreskúmaná časť výplne pokračovala JV smerom k objektu 3. Západným smerom od objektu 4 sa vyskytovali nesúvislé ale početné zhľuky mazanice a črepov. Len v západnom úseku ich koncentrácie sa vyrysovala tmavšia plocha, ktorá mohla naznačovať prítomnosť ďalšieho objektu.

Získaný keramický materiál, pochádzajúci z objektov a ich okolia, sa zachoval len vo veľmi fragmentárnom stave. Vyhotovený bol z jemne plavenej hliny. Keramické črepy sú zdobené v podobe rytých prelamovaných oblúkovitých pásov alebo zdvojených rovných tenkých línií, v ktorých sa zachovali zvyšky bielej inkrustácie. V jednom prípade sú na povrchu črepu evidentné stopy plošného čierneho náteru. Uvedený keramický materiál datujeme do mladšieho stupňa kultúry s východnou lineárnou keramikou, do skupiny Tiszadob. Hustotu osídlenia oboch terás Myslavského potoka dokumentujú aj ďalšie súveké náleziská, ktoré evidujeme na polohách Košice-Červený rak, Galgovec; Košice-Barca I, Svetlá III a Gyilkos (*Kaminská 1981, 129-131; 2001, 96-97; Šiška 1989, 84; Béreš/Novák 2002, 35*).

Literatúra

- Béreš/Novák 2002* - J. Béreš/M. Novák: Záchranný výskum na polohe Košice-Galgovec. AVANS 2001, 2002, 35.
Kaminská 1981 - L. Kaminská: Archeologický výskum v Košiciach-Barci. AVANS 1980, 1981, 129-131.
Kaminská 2001 - L. Kaminská: Záchranné výskumy v Košiciach. AVANS 2000, 2001, 96-97.
Šiška 1989 - S. Šiška: Kultúra s východnou lineárnou keramikou na Slovensku. Bratislava 1989.

RETTUNSGRABUNG IN KOŠICE. Die neu entdeckte archäologische Fundstelle liegt 800 m nordöstlich der linksuferigen Terrasse des Myslava-Baches. Die archäologische Erkundung und anschließende Rettungsgrabung wurden durch den Bau des Einkaufszentrums „Košice - Kaufland - Popradská Str.“ ausgelöst. Durch Verfolgung der Erdarbeiten auf der Baustelle wurden im nordwestlichen Teil der zukünftigen Parkfläche rot- und stellenweise auch schwarzgefärbte Anhäufungen von gebranntem Lehmverputz mit Vorkommen von urzeitlichen Scherben und Steinindustrie entdeckt. Die angeführten Funde konzentrierten sich auf zwei von sich isolierten Stellen mit Ausmaßen von 9x12 m und 25x12 m, die wir als Schnitte I-II bezeichnet haben (Abb. 29). Im Schnitt I ist uns gelungen, durch mehrmaliges Putzen schwach lesbare Grundrisse der Objekte 1 und 2 zu erfassen (Abb. 30). Im Schnitt II wurden Teile der Objekte 3 und 4 untersucht (Abb. 28). Aus den Objekten und ihrer Umgebung wurden keramische Scherben, Lehmverputz und Steinindustrie gewonnen. Anhand des Keramikmaterials wird die neu entdeckte Siedlung in die jüngere Stufe der Kultur mit östlicher Linearbandkeramik, Gruppe Tiszadob, datiert.

NOVOOBJAVENÉ NÁLEZISKÁ Z VÝCHODNEJ ČASTI SLOVENSKEHO KRASU

Eva Horváthová

1. Jablonov nad Turňou (okr. Rožňava), poloha Priepasť Prijavore, mladšia doba bronzová, speleologický prieskum, ojedinelý nález. Uloženie nálezu: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskýň, Liptovský Mikuláš.

Nálezisko bolo objavené členmi speleologickej skupiny ZO 1/11 CSS Barrandien Praha. Získaný keramický materiál nálezcovia odovzdali G. Lešínskemu (pracovníkovi Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva a vedúcemu speleologickej skupiny Drienka), ktorý ho poskytol na spracovanie pracovníkom Archeologického ústavu - VPS v Košiciach.

Priepasť Prijavore sa nachádza v krasovej oblasti Dolného vrchu, južne od Havranieho vrchu a východne od kóty 559. Pri začíšťovaní a prehlbovaní jej ústia sa v hĺbke 1-1,5 m zistili keramické črepy. Nálezcovia ich spozorovali až vo vyhodenej hline. Ďalšie prehlbovanie bolo z tohto dôvodu ukončené. Získaný keramický materiál pochádza z tela a dna sčasti zrekonštruovanej hrncovitej nádoby, ktorú na základe zrnitej keramickej hmoty s prímiesou drveného vápenca datujeme do mladšej doby bronzovej. Obhliadkou náleziska, ktorú sme realizovali v spolupráci s G. Lešínskym na jeseň 2002, sme pri priepasti zistili ďalšiu haldu zeminy. Prieskumom zvyšných sedimentov a najbližšieho okolia priepasti sme nezistili archeologický materiál.

2. Plešivec (okr. Rožňava), poloha Jaskyňa Kocka - prepadlisko, staršia až stredná doba bronzová, speleologický prieskum, nálezisko. Uloženie nálezu: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskýň, Liptovský Mikuláš.

Novoobjavená jaskyňa sa nachádza na Plešiveckej planine na temene plochého kopca s nadm. v. 629 m. Objavená bola speleológmi T. Matém a A. Jergom, ktorí prostredníctvom G. Lešínského sprístupnili získané archeologické nálezy na odborné spracovanie. Vchod do jaskyne sa nachádza pod západnou stenou prepادلiska, v hĺbke 3-3,5 m od povrchu. Horizontálna jaskyňa má rozmery 5,6x10 m. Jej vnútorný dóm je v súčasnosti vyplnený sutinou, takže rozdiel medzi dnom a stropom dosahuje len 0,5 m. Keramické črepy sa nachádzali v prepadlisku nad jaskyňou, v hĺbke asi 2 m od súčasného povrchu. Pravdepodobne ide o črepy z jednej nádoby s výrazným, do vonkajšej strany prehnutým hrdlom, ktoré plynule prechádzalo do max. výdute. Keramika je pomerne tenkostenná, s prímiesou drobných kamienkov a so zdrsnenou úpravou povrchu v podobe tzv. slamovania. Nález datujeme do staršej až strednej doby bronzovej.

NEUENTDECKTE FUNDE AUS DEM ÖSTLICHEN TEIL DES SLOWAKISCHEN KARSTES. Mit Hilfe der speleologischen Prospektion des östlichen Teiles des Slowakischen Karstes wurden neue archäologische Fundstellen entdeckt. 1. Jablonov nad Turňou (Bez. Rožňava), Kluft Prijavore, Karstgebiet von Dolný vrch. Die Fragmente eines topfförmigen Gefäßes aus der jüngeren Bronzezeit lagen in der 1-1,5 m Tiefe von der Kluftmündung. 2. Plešivec (Bez. Rožňava), Bodensenkung - Höhle Kocka (Nr. PP 227), Plateau von Plešivec. Die Keramikscherben lagen in der ca. 2 m Tiefe in der Bodensenkung über der Höhle. Die Keramik mit aufgerauter Oberfläche in Form von sog. Strohstrich wird in die ältere bis mittlere Bronzezeit datiert.

PRIESKUM V ŠEBASTOVCIACH A ŽDANI

Eva Horváthová

1. Šebastovce (okr. Košice-mesto), poloha Veľké lúky, povrchový prieskum, sídlisko, eneolit, staršia doba bronzová, včasný a neskorý stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Lokalita sa nachádza na pravej terase Hornádu, pozdĺž cesty Barca - Valaliky a východne od obce Šebastovce. Rozprestiera sa na rovine, ktorá sa postupne zvažuje smerom k železničnej trati. Nálezisko objavil v r. 1975 V. Budinský-Krička (1976, 66-67, obr. 41). Povrchovým prieskumom získal početné fragmenty eneolitických nádob lažníanskej skupiny a ojedinelú keramiku datovanú do obdobia staršej a mladšej doby bronzovej a staršieho stredoveku. Overovací prieskum zachovanosti stavu lokality uskutočnili M. Novák, D. Bomba a autorka príspevku na neskorej jesennej oráčine. Miestami sa zistili výraznejšie tmavšie plochy, ktoré pravdepodobne indikovali zvyšky rozorávaných archeologických objektov. K najpočetnejším nálezom

patrí fragmentárne zachovaná keramika z eneolitu a staršej doby bronzovej. S týmto osídlením môžeme pravdepodobne spájať aj výskyt kamennej štiepanej industrie vyhotovenej z obsidiánu. Vzhľadom na neustále poškodzovanie lokality poľnohospodárskou činnosťou bude v budúcnosti potrebné overiť kultúrne zaradenie početnej eneolitckej keramiky, a tak vyriešiť možný vzťah skúmaného náleziska k neďalekému birituálnemu pohrebisku lažňanskej skupiny na polohe Lapiše (Šiška 1972, 107-176). Prieskumom sme získali aj včasnostredovekú keramiku, ktorú reprezentuje ojedinelý nezdobený črep z tela hrncovitej nádoby s výraznou prímiesou sludy v keramickej hmote. Sporadicky sa tu vyskytovali aj črepy z neskorého stredoveku a novoveku.

2. Ždaňa (okr. Košice-okolie), poloha Višňová, povrchový prieskum, sídlisko, neolit, bukovohorská kultúra, doba bronzová. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Lokalita sa nachádza na miernej vyvýšenine SV od rómskej osady a východne od polohy s chotárnym názvom Kotel. Povrchový prieskum sme uskutočnili na jar, v čase vzhádzajúcej oziminy. Na temene miernej vyvýšeniny bol jasne viditeľný výkop sondy, ktorú v r. 2002 preskúmal L. Olexa. Východne od nej, v smere k polohe Kotel, sa výraznejšie odlišovala tmavšia plocha. Z nej a jej okolia pochádzajú keramické črepy s lešteným povrchom. Časť z nich je zdobená zväzkami rytých poloblúkových línií v kombinácii so žltou inkrustáciou. Uvedené nálezy datujeme do klasickej fázy bukovohorskej kultúry. Prieskumom sme získali aj fragmenty keramiky z doby bronzovej.

Literatúra

Budinský-Krička 1975 - V. Budinský-Krička: Praveké sídliskové nálezy zo Šebastoviec. AVANS 1975, 1976, 66-67.

Šiška 1972 - S. Šiška: Gräberfelder der Lažňany-Gruppe in der Slowakei. Slov. Arch. 20, 1972, 107-176.

ERKUNDUNG IN ŠEBASTOVCE UND ŽDAŇA. Die Forscher des Archäologischen Instituts der SAW, Nitra, Arbeitsstelle Košice, realisierten Beglaubigungserkundungen, um den Erhaltungszustand der bekannten archäologischen Fundstellen zu überprüfen. 1. In der Gemeinde Šebastovce (Bez. Košice-Stadt), Lage Veľké lúky. Durch wiederholte Erkundung hat sich eine ausgeprägte Besiedlung der Lage im Äneolithikum bestätigt. Vereinzelt kamen hier auch Scherben aus dem frühen und späten Mittelalter und aus der Neuzeit vor. 2. Gemeinde Ždaňa (Bez. Košice-Umgebung), Lage Višňová. Die Erkundung lieferte wiederum zahlreiches in die klassische Phase der Bükker Kultur datierbares Keramikmaterial und bronzzeitliche Scherben.

VÝSLEDKY SONDÁŽNEHO VÝSKUMU V CHODBE BÝVALÉHO VÄZENIA NA HRADE MODRÝ KAMEŇ

Erika Hrašková

1. Modrý Kameň (okr. Veľký Krtíš), poloha Hrad, chodba časti bývalého väzenia, sondážny výskum, novovek. Uloženie nálezov: Krajský pamiatkový úrad Banská Bystrica, pracovisko Lučenec.

V rámci obnovy časti priestorov bývalého väzenia bol vykonaný sondážny výskum zameraný na určenie pôvodnej nivelety podlahy v danom priestore a súčasne na určenie nivelety novej dlážky.

Otvorená bola sonda v priestore pri poslednom (západnom) pilieri nesúcom súčasnú klenbu, ktorá bola rozdelená kontrolným blokom na dve časti. V hornej časti, v hĺbke do 65, miestami do 85 cm, sa nachádzal suťový zásyp tvorený sypkou svetlohnedou hlinou s množstvom malty, zlomkami tehál, kamienka, piesku, ojedinele novovekým keramickým materiálom a zlomkami tehál so značkami. Keramický materiál predstavujú drobné fragmenty novovekej keramiky, datovanej do 18.-zač. 20. stor.

V priestore pod zásypom bola na niektorých miestach zachytená hnedá kompaktná vrstva so zlomkami zvieracích kostí a tesne pod ňou fragment maltovej dlážky. V hĺbke od 55 do 120 cm sa nachádzala vrstva silne prepálenej červenej, miestami až čiernej mazanice. Jednotlivé kusy majú značné rozmery. K najdôležitejším nálezom patria zvyšky staršej architektúry: deliaca priečka vymurovaná z lomového kameňa a tehál spájaných vápennou maltou, ktorá je z jednej strany (južnej) omietaná jemnozrnnou vápennou omietkou. Výška zachovanej časti nadzemného muriva je 35 cm, pod touto časťou nasleduje základové lícované murivo s roztieranou maltou vo výške 32-35 cm. Hrúbka priečky je 60 cm. Pod súčasne znázornenou pätkou piliera bolo zistené jeho ďalšie pokračovanie. Kamenný článok pokračuje v dĺžke 72 cm pod dnes naznačeným ukončením piliera. Podľa nálezovej situácie bol celý stĺp uložený na tehlovo-kamennom základe, v konštrukcii ktorého prevládajú

tehly. Južne od základu sa tiahne pás pravidelne ukladanych tehál zapustených do ťlového podložia; ide o dva neúplné rady tehál. Ďalšie pokračovanie múru nebolo možné v danej nálezovej situácii sledovať, ani overiť, či skutočne ide o tehlové murivo alebo len o dlážku. Na rozhraní sute a hornej časti vrstvy silne prepálenej mazanice bol objavený fragment horizontálne uloženého zuhoľnateného dreva s rozmermi 16x17 cm. V hĺbke asi 10 cm od úrovne začiatku tejto vrstvy ležala rozbitá nádoba - hrniec, z ktorého sa zachovala podstatná časť (fragment roztvoreného ústia s jedným uchom, takmer celé telo nádoby aj s dnom, v ktorom boli sekundárne vyvŕtané otvory na cedenie). Hrniec je zvnútra vylievavý hnedou glazúrou. Časovo ho možno zaradiť do 17.-18. stor. (obr. 31). Z tohto priestoru bola vyzdvihnutá aj pálená tehla značných rozmerov: hr. 15 cm, š. 17 cm, neúplná dĺ. 31 cm.

Na pôdorysnom zameraní objektu zo začiatku 20. stor. je zakreslená aj zaniknutá a dnes už znova objavená deliaca priečka. Podľa týchto plánov je priečok niekoľko, v pravidelných intervaloch rozdeľujú súčasnú chodbu na jednotlivé priestory. Na základe výskumu bolo zistené, že priečky boli dodatočne vstavané do už existujúceho priestoru. Neboli previazané so súčasne existujúcim obvodovým murivom chodby, ani s vnútorným murivom, ktoré je tiež sekundárne vložené medzi jednotlivé piliere. Na základe týchto znalostí je vysoko pravdepodobné, že pôvodne išlo o jeden ucelený priestor značných rozmerov, ktorý bol až neskoršie adaptovaný na väzenie. Túto hypotézu je nutné overiť stavebno-historickým výskumom danej časti objektu. Značná vrstva silne prepálenej mazanice a zuhoľnateného trámu nachádzajúceho sa pod fragmentom vápenej podlahy naznačuje možnosť existencie staršej drevo-hlinitkej konštrukcie na mieste súčasného západného krídla.

ERGEBNISSE DER SONDAGEAUSGRABUNG IM GANG DES EHEMALIGEN GEFÄNGNISSES AUF DER BURG MODRÝ KAMEN. Modrý Kameň (Bez. Veľký Krtíš), Lage Burg, Gang eines Teiles von dem ehemaligen Gefängnis, Songageausgrabung, Neuzeit. Unterbringung der Funde: Bezirksdenkmal in Banská Bystrica, Arbeitsstelle Lučenec. Im Rahmen der Erneuerung der Räume von dem ehemaligen Gefängnis wurde eine Songageausgrabung durchgeführt, die auf die Bestimmung der ursprünglichen Nivellette im gegebenen Raum und gleichzeitig auf die Bestimmung der Nivellette eines neuen Bodens gerichtet war. Während der Grabung wurden Reste älterer Architektur freigelegt - eine Trennwand, Fortsetzung des Steinpfeilers, von den Keramikfunden hat sich fast vollständig ein Topf mit dem Henkel erhalten (Abb. 31). Auf Grund der Analyse des Fundumstandes kann teilweise die Bauentwicklung des Objektes bestimmt werden: die als „ehemaliges Gefängnis“ bezeichneten Räume waren ursprünglich ein Raum größerer Ausmaße, der später durch den Einbau von Trennwänden in ein Gefängnis umgewandelt wurde. Zahlreiche Lehmverputzfunde und Funde von verkohltem Balken können die Annahme bestätigen, dass an der Stelle des heutigen Westflügels eine ältere Holz-Ton-Konstruktion existiert hatte.

VÝSLEDKY PRIESKUMU NA TRASE OPTICKÉHO KÁBLA NA VÝCHODNOM SLOVENSKU

Rastislav H r e h a

V období od augusta do novembra 2002 realizoval Archeologický ústav SAV - VPS v Košiciach, archeologický prieskum územia porušeného výkopovými prácami na trasách Prešov - Humenné, Michalovce - Humenné, Trebišov - Michalovce a Trebišov - Košice. Išlo o ukladanie optického kábla do vopred vyhlbených rýh na investičnej stavbe pre firmu Orange, a.s. Povrchová prospekcia terénu bola zameraná na výkop a jeho najbližšie okolie.

1. B l a ž i c e (okr. Košice-okolie)

a) poloha K o n ě a d e d i n y, povrchový prieskum, sídlisko, doba rímska. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Lokalita sa rozkladá asi 200 m vpravo od cesty z Blažíc do Ruskova, SV od obce a západne od železničnej trate. Prospekciou výkopu sa získali zlomky keramiky a mazanica. Nálezisko je zrejme pokračovaním osídlenia identifikovaného v polohe Konopistě, nachádzajúceho sa južne od tejto polohy.

b) poloha K o n o p i s t ě, povrchový prieskum, sídlisko, doba rímska, včasný stredovek, stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Nálezisko je situované východne od obce, 200 m vpravo od cesty z Bohdanoviec do Blažíc, na miernom svahu. Medzi železničnou traťou a obcou bola v úseku viac ako 500 m hĺbením ryhy porušená

časť evidovaného sídliska z doby rímskej (Jurečko 1982; Pástor 1960; 1961; 1970). Povrchovým zberom sa získal archeologický materiál, ktorý tvorí z väčšej časti črepový materiál, mazanica, zvieracie kosti, štiepaná industria a dva hlinené prasleny.

c) poloha Medzi jarkami, povrchový prieskum, sídlisko, doba bronzová, doba rímska, včasný stredovek, stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Lokalita sa nachádza severne od obce, asi 50 m vpravo od cesty z Blažíc do Ruskova. Približne v stometrovom úseku zasypanej ryhy bol zozbieraný črepový materiál a kusy mazanice.

2. Hanušovce nad Topľou (okr. Vranov nad Topľou), poloha Čistiny, povrchový prieskum, stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Lokalita sa nachádza na úpätí svahu zvažujúceho sa na SV, asi 150 m vľavo od cesty z Hanušoviec do Prešova, medzi železničnou traťou a cestou. Prieskumom boli nájdené tri črepy zo stredoveku.

3. Kapušany (okr. Prešov), poloha Nad liehovarom, povrchový prieskum, sídlisko, doba rímska. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Lokalita je situovaná severne od areálu liehovaru, na úpätí kopca stredovekého hradu. Obhliadkou výkopu sa našli dva črepy z doby rímskej. Na sever od miesta nálezov sa nachádza lokalita z doby rímskej, zistená v minulosti povrchovým zberom.

4. Košice - Krásna nad Hornádom (okr. Košice-mesto), cesta z Barce do Krásnej nad Hornádom, asi 1000 m východne od hlavnej cesty z Košíc do Šebastoviec, povrchový prieskum, sídlisko, pravek, neolit. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Lokalita sa nachádza približne 10 m vľavo od cesty z Barce do Krásnej nad Hornádom. Zo zásypu ryhy sa podarilo získať niekoľko nevýrazných črepov z praveku a neolitu.

5. Plechotice (okr. Trebišov)

a) poloha Vyhon, povrchový prieskum, sídlisko, pravek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Lokalita sa nachádza približne 400 m SZ od obce. V zásype ryhy bolo nájdených niekoľko úštepov a čepielok z obsidiánu.

b) poloha Povraz, povrchový prieskum, sídlisko, pravek, doba rímska(?). Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Na inom mieste v intraviláne obce, vzdialenom približne 500 m vľavo od cesty z Plechotíc do Sečoviec, sa zberom získalo niekoľko črepov z praveku, doby rímskej a kusy mazanice.

c) poloha Kotlík, povrchový prieskum, pravek, stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Lokalita sa nachádza asi 300 m vpravo od cesty z Plechotíc do Sečoviec, SV od obce. Prieskumom sa získalo niekoľko zlomkov keramiky.

6. Podhorany (okr. Prešov)

a) poloha Chotárka, povrchový prieskum, sídlisko, neolit, mladšia doba bronzová, stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Sídlisko sa rozkladá na úpätí svahu, asi 50 m SV nad poslednými rodinnými domami v obci, pri poľnej ceste. V dĺžke približne 60 m sa v profile výkopu črtali obrysy viacerých porušených objektov. Z tmavej výplne výkopu pochádza množstvo črepového materiálu a mazanice. Okrem dvoch zdobených črepov z neolitu (obr. 34: 3, 4) patrí väčšina keramického materiálu do mladšej doby bronzovej. Veľká časť črepov je druhotne prepálená (obr. 33: 1-9; obr. 34: 1, 2, 6-13). Rozsah sídelnej plochy zrejme zasahoval aj časť územia v polohe Stredný mlyn.

b) poloha Okružla, povrchový prieskum, sídlisko, pravek(?). Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Z tejto polohy na SZ okraji obce, približne 200 m západne od cesty, pochádza niekoľko kusov mazanice.

c) poloha Potôčiky, povrchový prieskum, sídlisko, pravek(?). Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Nálezisko sa nachádza asi 50 m východne od cintorína, v intraviláne obce. Z výkopu sa získalo niekoľko črepov a mazanica.

d) poloha Stredný mlyn, povrchový prieskum, sídlisko, neolit, doba bronzová, stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Pravdepodobne s identifikovaným sídliskom v polohe Chotárka súvisia nálezy z tejto polohy. Lokalita je situovaná severne od polohy Chotárka, severozápadne od obce. Povrchovým zberom na kultivovanej pôde sa získalo množstvo drobného črepového materiálu, mazanice a niekoľko úštepov rádiolaritu a obsidiánu.

7. **Ruskov** (okr. Košice-okolie), poloha **Vyšná rozľadňa**, povrchový prieskum. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Vo vzdialenosti asi 400 m SV od obce, na svahu nad Bystrým potokom, vpravo od cesty zo Slančíka do Ruskova, bol na zasypaní ryhy nájdený väčší kus mazanice bez ďalšieho sprievodného materiálu.

8. **Slanské Nové Mesto** (okr. Košice-okolie)

a) poloha **Josefova pustatina**, záchranný výskum, sídlisko, neolit, staršia doba bronzová. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Lokalita sa nachádza na mierne sa zvažujúcom svahu k juhovýchodu. Vo vzdialenosti približne 27 m vpravo od cesty v smere zo Slanského Nového Mesta do Trebišova bol výkopom porušený sídliskový objekt I (obr. 3). Objekt mal nepravidelný oválny tvar s rozmermi 210x200 cm a bol orientovaný dlhšou osou JV smerom. Časť jeho steny v SZ priestore bola sekundárne porušená. Výplň objektu obsahovala črepy, mazanicu a niekoľko kusov štiepanej obsidiánovej industrie.

b) poloha **Rúbanská**, povrchový prieskum, sídlisko, doba bronzová. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Lokalita sa nachádza asi 100 m vľavo od cesty zo Slanského Nového Mesta do Trebišova, na miernom svahu. Na poruenej pôde sa zberom podarilo získať črepový materiál, mazanicu a niekoľko obsidiánových úštepov.

9. **Trebišov** (okr. Trebišov), poloha **Varichovská ul.**, povrchový prieskum, ojedinelý nález, mladý paleolit, gravettien. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Miesto nálezu je vzdialené 300 m na východ od hlavnej cesty do Michaloviec, v SV zastavanej časti mesta. Na halde hliny z výkopu bolo objavené čepeľovité škrabadlo z patinovaného pazúrika.

10. **Vojčice** (okr. Trebišov), poloha **Vrbiny**, povrchový prieskum, sídlisko, stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Lokalita je situovaná v poli, asi 30 m vpravo od cesty z Vojčíc do Michaloviec. V zasypanej ryhe bola zistená porušená kultúrna vrstva, z ktorej sa získali drobné kusy mazanice a dva črepy zo stredoveku.

11. **Zemplínska Teplica** (okr. Trebišov)

a) poloha **Ortáše**, povrchový prieskum, sídlisko, pravek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Lokalita je situovaná v poli medzi Zemplínskou Teplicou a Plechoticami, na miernom svahu zvažujúcom sa k juhovýchodu. Zberom sa získalo niekoľko obsidiánových úštepov a zlomkov čepeľí.

b) poloha **Košariská**, povrchový prieskum, sídlisko, pravek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Miesto nálezu je vzdialené približne 300 m vľavo od cesty z Egreša do Zemplínskej Teplice, neďaleko potoka Teplica. Zo zasypanej ryhy pochádza niekoľko obsidiánových úštepov a zlomkov čepeľí.

Literatúra

Jurečko 1982 - P. Jurečko: Významné centrum hrnčiarskej výroby z doby rímskej na východnom Slovensku.

Nové Obzory 24, 1982, 113-139.

Pástor 1960 - J. Pástor: Sídlisko v Blažiciach. Arch. Rozhľedy 12, 1960, 800-810, 823-826.

Pástor 1961 - J. Pástor: Sídliskový výskum v Blažiciach. Štud. Zvesti AÚ SAV 6, 1961, 83-122.

Pástor 1970 - J. Pástor: Archeologický výskum Východoslovenského múzea v rokoch 1967-1968. Hist. Carpatia 2, 1970, 143-187.

ERGEBNISSE DER ERKUNDUNG AUF DER TRASSE DES OPTISCHEN KABELS IN DER OST-SLOWAKEI. Die angeführten Ergebnisse der archäologischen Erkundung auf der Trasse des Baues des optischen Kabels lieferten und gleichzeitig auch bestätigten die Besiedlung in verschiedenen urzeitlichen Perioden, in der Frühgeschichte und im Mittelalter. Diese Tatsache wird durch gewonnenes archäologisches Material bestätigt. Bei den neuentdeckten Fundstellen war es nicht möglich, angesichts des durch den Bau eingegriffenen Gebiets, nähere Ausmaße der ganzen Siedlungsfläche zu bestimmen.

PRIESKUM NA STAVBE PRÍPOJKY PLYNOVODU SEČOVCE - ALBÍNOV

Rastislav H r e h a

Počas niekoľkých dní v mesiacoch september a október 2002 uskutočnil Archeologický ústav SAV - pracovisko Košice, prieskum na stavbe prípojky plynovodu Sečovce - Albínov. Pri obhliadke výkopu sa podarilo zistiť dve nové lokality.

1. H r i a d k y (okr. Trebišov), poloha L a z y, povrchový prieskum, sídlisko, neolit, doba rímska, stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Lokalita je situovaná asi 280 m vpravo od cesty z Košíc do Michaloviec a asi 300 m západne od poľnohospodárskeho družstva Hriadky. V dĺžke približne 113 m sa v profile výkopu črtali obrysy viacerých objektov. Z výplní porušených objektov sa získalo množstvo keramického materiálu, obsidiánovej industrie a mazanice.

2. S e č o v c e (okr. Trebišov), poloha L a v i č k y, povrchový zber, sídlisko, doba rímska. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Lokalita sa nachádza v poli, asi 80 m vľavo od cesty z Košíc do Michaloviec. V zásype ryhy a v jej blízkosti sa zberom podarilo získať niekoľko keramických fragmentov a množstvo mazanice.

ERKUNDUNG AUF DER BAUSTELLE DES ANSCHLUSSES DER GASLEITUNG SEČOVCE - ALBÍNOV.

Auf der 6,3 km langen Baustelle des Gasleitungsanschlusses ist uns durch die Terrainerkundung gelungen, zwei neue Fundstellen festzustellen. Eine ausgeprägte Besiedlung wurde in der Gemarkung der Gemeinde Hriadky (Bez. Trebišov), in der Lage Lazy, erfasst, woher auch das Keramikmaterial aus dem Neolithikum, der Römischen Kaiserzeit und aus dem Mittelalter stammt. Im Kataster der Gemeinde Sečovce (Bez. Trebišov), aus der Lage Lavičky, wurde Keramikmaterial aus der Römischen Kaiserzeit gewonnen.

PRÍRASTKY MINCÍ V ARCHEOLOGICKOM ÚSTAVE SAV V ROKU 2002

Ján H u n k a - Eva K o l n í k o v á

1. Biely Kostol (okr. Trnava), poloha S p o d k y - M e d z i h á j e, zber I. Žundálek.

Rím, Philippus I., Rím, as, 244(?). 28,7 mm; 8,598 g (polovica mince). RIC 178 (8645).

Rím, Gallienus, Siscia, antoninianus, 267. 18,6 mm; 2,302 g, RIC 575 (8645).

2. Bratislava (okr. Bratislava), časť Jarovce, poloha Ľ a n o v i s k á (sekundárna), výskum V. Varsík.

Rím, Constantius II. (?), Siscia(?), polcentenionalis?, 350(?). 14,6 mm; 1,346 g. LRBC 1182 (8643).

3. F o l k u š o v á (okr. Martin), prieskum K. Pieta.

Kelti, typ s hrboľom, variant Veľký Bysterec, tetradrachma, 1. stor. pred n.l. 19,5 mm; 9,670 g (8778).

4. H r a b u š i c e (okr. Spišská Nová Ves), poloha Z e l e n a h u r a, Marcelov hrad, výskum M. Slivka.

Uhorsko, Vladislav I. (1440-1444), Lindava, denár 1442. 17 mm; 1,003 g. Huszár 605 (8776).

Uhorsko, Ladislav V. (1453-1457), Košice, denár 1446. 17-18 mm; 0,459, 0,526, 0,805, 0,641, 0,614, 0,869 g.

Huszár 652 (8764, 8767, 8770, 8771, 8772, 8775); denár po 1446. 16 mm; 0,602 g. Huszár 653 (8768); Kremnica, denár 1451-1452. 15 mm; 0,299 g. Huszár 660 (8766); neznáma mincovňa, denár 1455. 13 mm; 0,158 g. Huszár 664 (8763).

Falzum uhorského denáru z polovice 15. stor. 15 mm; 0,537 g (8773); nerazený medený a pomosadený (možno aj pozlátený) mincový kotúčik. 22 mm; 1,1004 g (8774).

Dolné Rakúsko, Albrecht V. (1411-1439), Viedeň, fenig 1411-1439. 14x15 mm; 0,402 g. Koch č. F a 6 (8769).

Hals-Leuchtenberg, Hals, fenig 1440-okolo 1460. 12x12 mm; 0,182 g. Koch č. F d 7 g (8765).

5. C h o t í n (okr. Komárno), poloha H o r n é k o n o p i š t e, zber I. Žundálek.

Rím, Herennia Etruscilla, Rím, antoninianus, 249. 209 mm; 1,496 g. RIC 58b (8659).

Rím, Herennius Etruscus, Rím, antoninianus, 250. 20,7 mm; 2,214 g. RIC 147c (8650).

Rím, Gallienus, Rím, antoninianus, 265. 22,7 mm; 4,231 g. RIC 191 (8655); neurč. mincovňa, antoninianus, 253-268. 20,6 mm; 2,432 g. RIC? (8648).

Rím, Claudius II. Gothicus, neurčená mincovňa, antoninianus, 268-270. 19,4 mm; 2,807 g. RIC? (8647).

Rím, Maximinus II. Daza, Siscia, follis, 311. 21,4 mm; 1,175 g (polovica mince). RIC 222b (8654).

Rím, Constantinus I. pre Urbs Roma, Rím, follis, 330-335. 17,3 mm; 2,425 g. LRBC 535 (8652).

Rím, Constantius II., Heraclea, follis, 330-335. 17,5 mm; 1,72 g. LRBC 906 (8651); Thessalonika, follis, 335-337. 16,5 mm; 1,203 g. LRBC 846 (8653); neurčená mincovňa, centenionalis(?) 346-350(?), 17,9 mm; 2,039 g. LRBC 1115? (8660).

- Rím, Constantius Gallus, Thessalonika, centenionalis, 351-354. 17,4 mm; 2,683 g. LRBC 1681 (8658).
- Rím, Valentinianus I., Siscia, centenionalis, 367-375. 17,4 mm; 1,806 g. LRBC 1302? (8661).
- Rím, Gratianus, Siscia, centenionalis, 367-375. 16,6 mm; 2,324 g. LRBC 1307 (8649); Rím, maiorina, 378-383. 22,2 mm; 3,780 g. LRBC 750 (8656).
- Rím, 4. stor., neurčený malý bronz. 16,6 mm; 1,095 g (8657).
6. I ž a (okr. Komárno), poloha L e á n y v á r, zber J. Rajtár.
- Rím, Probus, Siscia, antoninianus, 280. 21 mm; 2,982 g. RIC 713 (8646).
7. K o m á r n o (okr. Komárno), časť Veľký Harčáš, záhrada p. Kolena, získal J. Rajtár.
- Rím, provincia Horná Moesia, kolónia Viminacium, Gordianus III.(?), veľký bronz, 238-244. 29,8 mm; 15,818 g (8747).
8. N e c p a l y (okr. Martin), poloha Č e r v e n ý g r ú ň, prieskum K. Pieta, Š. Hritz.
- Uhorsko, Mária Terezia (1740-1780), Kremnica(?), medený denár 1767. 20 mm; 2,582 g. Huszár 1757 (8760).
- Maďarsko, Budapešť, 2-fillér 1940. 19 mm; 3,285 g. Huszár 2256 (8761).
9. N i t r a (okr. Nitra), časť Staré Mesto
- a) poloha H r a d, sakristia katedrály, výskum M. Samuel.
- Uhorsko, Mária (1385-1395), denár 1383. 15 mm; 0,373 g. Huszár 566 (8756).
- Uhorsko, Ladislav V. (1453-1457), Kremnica, denár 1451-1452. 14 mm; 0,356 g. Huszár 656 (8757).
- Čechy, Vladislav II. Jagellonský (1471-1516), Kutná Hora, jednostranný biely peniaz 1482-1516. 14 mm; 0,268 g (8758).
- b) poloha K a l v á r i a, za kostolíkom na temene kopca, r. 1986, prieskum M. Antala, J. Hunka, M. Strakoš.
- Rakúsko, František Jozef I. (1848-1916), Viedeň, 10-halier 1915. 19 mm; 2,999 g (8752).
- Československo, Kremnica, 5-haliernik 1928. 16 mm; 1,494 g (8753); 50-halier 1947. 20 mm; 3,038 g (8754).
- c) poloha T r ž n i c a, r. 2001, výskum P. Bednár, E. Fottová.
- Uhorsko, Ondrej I. (1046-1060), poldenár. 17 mm; 0,54 g. Huszár 9 (8777).
10. O z d í n (okr. Poltár), poloha H r a d O z d í n, prieskum G. Nevizánsky, O. Oždáni.
- Uhorsko, Vladislav I. (1440-1444), falzum denáru z r. 1442 razené ako obol. 12 mm; 0,332 g. Huszár 605 (8759).
11. S o l č a n y (okr. Topoľčany), záhrada J. Števkovej, oznámila M. Ondrušková, hlásil J. Hunka.
- Rím, Constantinus I., Rím, follis, 321. 17,4 mm; 2,208 g (dierka). RIC 232 (8676).
12. Š a Ľ a - V e č a (okr. Šaľa), r. 2001, prieskum P. Bednár.
- Čechy a Morava, Lysá nad Labem, 20-halier 1940-1944. 20 mm; 2,327 g (8748).
13. T r e n č i a n s k e B o h u s l a v i c e (okr. Nové Mesto nad Váhom), prieskum Š. Hritz.
- Poľsko, Žigmund III. (1587-1632), Riga, šiling 1597. 18 mm; 0,506 g. Kopicki s. 239, č. I-10 (8762).
14. T u r í k (okr. Ružomberok), poloha H r a d i š t e, hromadný nález, získal K. Pieta.
- Rím, Traianus, Rím, denár, 103-104. 18,9 mm; 2,799 g. RIC 156 (8781); denár, 103-111. 18,9 mm; 2,699 g. RIC 142 (8790); denár, 103-111. 19,4 mm; 2,679 g. RIC 126 (8788); denár, 103-111(?). 18 mm. 2,997 g. RIC(?) (8782); denár, 104-111. 19 mm; 2,765 g. RIC 228 (8783); denár, 112-114. 20 mm; 2,796 g. RIC 275 (8791); denár 114-117. 18 mm; 2,991 g. RIC 301 (8780); denár 114-117. 18,4 mm; 2,956 g. RIC 337 (8792).
- Rím, Hadrianus, Rím, denár, 119-122. 18,5 mm; 2,649 g. RIC 94 (8793); denár, 119-122. 18,3 mm; 2,539 g. RIC 127 (8785); denár, 119-122. 18,4 mm; 2,850 g. RIC 75 (8786); denár, 117-138. 18,6 mm; 2,255 g. RIC(?) (8789).
- Rím, Antoninus Pius, Rím, denár, 152-153. 17,6 mm 2,215 g. RIC 220 (8784).
- Rím, Lucilla, Rím, denár, 161-167. 17,9 mm; 2,769 g. RIC 786 (8787).
15. V i n n é (okr. Michalovce), poloha F u n d u š s k é, západný breh Širavy, zber M. Vizdal a kolektív.
- Rím, Faustina I., Rím, denár, 141-161. 17 mm; 1,692 g. RIC 368 (8746).
16. V ý č a p y - O p a t o v c e (okr. Nitra), časť Opatovce, pri rieke, prieskum .
- Uhorsko, František Jozef I. (1848-1916), Kremnica, 2-halier 1896. 19 mm; 3,222 g. Huszár 2210 (8749).
- Rakúsko, František Jozef I. (1848-1916), Viedeň, grajciar 1859. 19 mm; 2,8 g (8750).
- Čechy a Morava, Lysá nad Labem, koruna 1942. 23 mm; 4,357 g (8751).
17. Z v o n ě ě n (okr. Trnava), poloha D Ľ h é P o l e, prieskum K. Marková, M. Samuel, M. Vrabec.
- Uhorsko, Mária Terezia (1740-1780), Kremnica(?), medený denár 1766. 23 mm; 5,954 g. Huszár 1756 (8755).
18. Ž i l i n a (okr. Žilina), poloha R o c h o v i c a z hromadného nálezu získal K. Pieta.
- Kelti, typ s hrboľom, variant Veľký Bysterec, tetradrachma, 1. stor. pred n. l. 21 mm; 8,995 g (8779).

Literatúra

- Carson/Kent 1960 - R. A. G. Carson/J. P. C. Kent: Late Roman Bronze Coinage. London 1960 (v texte LRBC).
- Huszár 1979 - L. Huszár: Münzkatalog Ungarn (von 1000 bis Heute). München 1979.

Koch 1994 - B. Koch: Corpus nummorum Austriacorum. I. Mittelalter. Wien.

Kopicki 1976 - E. Kopicki: Katalog podstawowych typów monet i banknotów Polski oraz ziem historycznie z Polska związanych. II. Warszawa 1976.

Mattingly/Sydenham et al. 1923-1967 - H. Mattingly / E. A. Sydenham et al.: The Roman Imperial Coinage. 1-9. London 1923-1967 (v texte RIC)

Tab. 1. Prehľad prírastkov mincí v Archeologickom ústave SAV v roku 2002.

Nálezisko	Mince						Spolu
	Keltské	Rímske	Storočie				
			11.-13.	14.-15.	16.-17.	18.-20.	
Biely Kostol		2					2
Bratislava-Jarovce		1					1
Folkušová	1						1
Hrabušice				14			14
Chotín		15					15
Iža		1					1
Komárno		1					1
Necpaly						2	2
Nitra (Hrad)				3			3
Nitra (Kalvária)						3	3
Nitra (Tržnica)			1				1
Ozdín				1			1
Solčany		1					1
Šala-Veča					1		1
Trenč. Bohuslavice					1		1
Turík		14					14
Vinné		1					1
Výčapy-Opatovce						3	3
Zvončín						1	1
Žilina	1						1
Spolu	2	36	1	18	2	9	68

MÜNZZUWACHS IM ARCHÄOLOGISCHEN INSTITUT DER SAW IN 2002. Unter dem Zuwachs sind besonders folgende Funde wichtig: keltische Münzen aus Folkušová und Žilina, römische Münzen aus Biely Kostol und Bratislava-Jarovce, Münzen aus der römisch-germanischen Siedlung in Chotín (15 Exemplare) und aus dem militärischen Holz-Erde-Lager in Iža (1 Exemplar). Außergewöhnlich ist auch der Hortfund von 14 Denaren von Traian bis Lucilla aus Turík. Für die Kenntnis der Bauentwicklung von der mittelalterlichen Siedlung in Nitra-Tržnica ist auch der Fund eines Halbdenars aus der Hälfte des 11. Jh.s wichtig. Bei der Grabung in der Sakristei der Kathedrale von der Nitraer Burg wurden drei Münzen aus dem 14.-15. Jh. gefunden. Die Nutzung von militärischen Befestigungen in Hrabušice und Ozdín wird durch Funde von 15 Münzen aus der Hälfte des 15. Jh.s belegt. Die restlichen 11 Münzen werden in das Spätmittelalter und in die Neuzeit datiert. Außerdem weisen sie auf den ethnographischen Brauch hin, bei den christlichen Kirchen einen Teil von Münzen zu opfern (Nitra, Kalvária).

HROBOVÉ A SÍDLISKOVÉ NÁLEZY Z TRENČÍNA-BISKUPÍC

Ivan Č h e b e n

Trenčín (okr. Trenčín), časť Biskupice, poloha Záhu m n i e, žiarové pohrebisko, lužická kultúra, sídliskové objekty, záver 2. a prvá polovica 3. stor., koniec 5. a prvá polovica 7. stor., 9. a 12.-13. stor., kostrový hrob, druhá polovica 17. stor. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Od začiatku februára do konca augusta 2002 sa na ploche zhruba 6 ha, určenej k výstavbe hypermarketu, uskutočnil záchranný výskum na dovtedy neskúmanom archeologickom nálezisku. Zo širšieho územia však už boli známe, i keď nepočetné, nálezy keramiky. V JV časti sledovaného úseku sa pôvodne nachádzala stredoveká poľnohospodárska usadlosť s kamennými stavbami, ktorá pravdepodobne porušila aj viacero sídliskových jám z 12.-13. stor. Po asanácii obytnej budovy bol v tomto priestore zriadený dvor Lesostav-u, pričom tu došlo k viacerým zásahom do terénu.

Preskúmaný sídliskový areál sa rozkladal na pravobreží Soblahovského potoka, ktorý zároveň tvoril aj prirodzenú hranicu južnej časti plochy so sídliskovými objektami. Novodobo je na východe vymedzený v 80-tych rokoch vybudovanou cestou II/507 z Trenčianskeja Turneja do Trenčína a na západe železničnou traťou Trenčín - Bánovce nad Bebravou. Opakovaným povrchovým zberom sa nepočetné fragmenty keramických nádob získali v priestore na východ od cesty, a to medzi Soblahovským a bezmenným potokom prakticky až po dnešné chmeľnice (kóta 223). V tejto časti sa plánuje výstavba IBV.

Podstatná časť odkrytých sídliskových jám sa koncentrovala v JZ časti skúmaného areálu na ploche 150x120 m. V priestore medzi východným okrajom dvora Lesostav-u a cestou II/507 sa na odhumusovanej ploche objekty nenachádzali - pravdepodobne v dôsledku výskytu štrkového podlažia prakticky pod ornícou. Naproti tomu v severnej polovici skúmanej plochy sa sídliskové jamy nachádzali ojedinele alebo vytvárali málopočetné skupinky, ktoré boli výrazne od seba vzdialené.

Reliéf terénu od úpätia kóty 223 pozvoľne klesá, pričom v spodnej časti až po násyp železničnej trate je prakticky rovný (celkové prevýšenie je v rozmedzí 207,0-210,5 m n. m.). V inundácii ľavobrežia Váhu sa nadm. výška pohybuje od 205,0 do 206,0 m n. m. Povrch náleziska bol intenzívne poľnohospodársky obrábaný, okrem JV časti, ktorá sa v poslednom období po zregulovaní Soblahovského potoka využívala skôr ako záplavové územie.

Priebeh pedologicko-geologických vrstiev na nálezisku bol nasledovný: 0-40 cm hnedozem, 40-50/60 cm piesčito-zemité podorničie, 50/60-80/140 cm fľovito-piesčité podlažie a od hĺbky 80/140 cm sa nachádzal štrk.

Terénny výskum bol realizovaný vo dvoch na seba nadväzujúcich etapách, pričom prvej predchádzal geofyzikálny prieskum, ktorým sa zmerali dva štvorce veľkosti 100x100 m - ich situovanie v rámci lokality bolo obmedzené prítomnosťou viacerých kovových konštrukcií. Následne sa začiatkom februára 2002 zemným strojom urobili štyri rezy s celkovou dĺžkou 225 m (575 m²). V každom z nich sa zachytil rozdielny počet sídliskových objektov, takže ešte počas zisťovacieho výskumu sa sonda D rozšírila na celkovú plochu 12/18x70 m (asi 1000 m²). Na tejto ploche sa začalo so skúmaním archeologických objektov. V priebehu marca sa začalo aj s postupným odhumusovávaním plochy medzi železnicou a bývalým hospodárskym dvorom. V priebehu apríla a mája bola prakticky celá plocha odhumusovaná a začistená zemným strojom UDS. Vzhľadom na celoplošný archeologický výskum a najmä prebiehajúce stavebné práce nebola na ploche vytýčená sektorová sieť, a tak isto sa neoznačovali jednotlivé sondy. Pre potreby dokumentácie sa priebežne vyhotovovalo geodetické zameranie preskúmaných sídliskových jám, na základe ktorého sa zmapoval aktuálny stav. Pre potreby fixovania skúmanej plochy bol využitý celkový plán poskytnutý investorom.

Na ploche zhruba 6 ha sa preskúmalo 318 sídliskových objektov, dokladajúcich osídlenie tejto polohy vo viacerých časových horizontoch. Najväčšia koncentrácia sídliskových jám z 12.-13. stor. sa zistila v priestore medzi železničnou traťou a západným okrajom hospodárskeho dvora Lesostav-u. Naproti tomu v priestore vyhradenom pre parkoviská sa archeologické objekty vyskytovali už iba sporadickejšie. Z hľadiska ďalšieho sledovania tohto priestoru je veľmi dôležitým zistením skutočnosť, že objekty z obdobia doby rímskej sa na skúmanej ploche koncentrovali v jej SV časti, pri ceste II/507. Práve v priestore východne od cesty je povrchovým zberom doložený výskyt keramického materiálu na v súčasnosti poľnohospodársky využívanom poli. Je predpoklad, že osídlenie z tohoto obdobia sa koncentruje v tejto časti, a na preskúmanej ploche sme zachytili iba okraj sídliskového areálu. V tejto časti sa plánuje rozsiahla bytová výstavba.

Najstaršie sídliskové objekty pochádzajú zo SV časti odkrytej plochy, kde sa zachytilo deväť sídliskových jám, ktoré na základe črepového inventára a najmä výskytu fragmentu raetskej keramiky môžeme zaradiť do záveru 2. a do prvej polovice 3. stor. Išlo o rozmerné kruhové alebo oválne jamy, plytko zahĺbené do piesčito-zemitého podlažia. Koncentráciu keramického materiálu a zvieracích kostí

z toho istého časového horizontu, avšak bez možnosti určiť, či ide o objekt alebo veľmi tenkú „kultúrnu vrstvu“, sme zachytili v strede skúmanej plochy.

Nateraz ojedinelým dokladom včasnოსlovanského osídlenia tohoto regiónu je nález nádoby s nezachovaným okrajom a fragment okraja druhej nádoby keramiky pražského typu, ktorá bola položená na dno plytko zahĺbeného objektu 19 (obr. 35: 1, 13). V obsahu nádoby sa prepálené ľudské kosti nezistili. Podľa profilácie a spracovania materiálu ide o obdobie konca 5. a prvej polovice 7. stor. Tento nález je významný aj z toho pohľadu, že ide o najsevernejší nález tejto keramiky na juhozápadnom Slovensku.

Po malom časovom hiáte sa ďalšie osídlenie doložilo z obdobia 9. stor. Sídľiskové jamy z tohto horizontu sa koncentrovali v SZ časti skúmanej plochy, kde tvorili dve menšie zoskupenia. Odlišovali sa svojou načierno sfarbenou sypkou výplňou. Medzi keramickými tvarmi sú zastúpené hrncovité tvary zdobené obežnými ryhami a vlnovkou.

Podstatná časť sídliskových jám, ktoré sa koncentrovali pod terajšou západnou časťou predajnej haly hypermarketu a v priestore smerom k železničnej trati, spadá do 12.-13. stor. V tomto priestore sa zachytila veľká kumulácia jám rôzneho charakteru. Doložené sú kupolové pece, ohniská, predpecné jamy, zásobné i odpadové jamy. V rámci skúmanej plochy sa zachytili aj kolové jamy, ktoré tvorili súčasť nadzemných drevených stavieb. V jednom prípade môžeme podľa pôdorysnej dispozície predpokladať, že tvorili konštrukciu prístrešku nad kupolovou pecou.

Najčastejším nálezom z jám z tohto obdobia je keramika, pre ktorú je charakteristická tenkostennosť, čo svedčí o vyspelosti miestnych hrnčiarov na vtedajšiu dobu. Keramika bola vypaľovaná prevažne redukčne, ale ojedinelo sa vyskytujú aj fragmenty keramiky svedčiace o oxidačnom vypálení. Medzi tvarmi absolútne prevláda hrncovitá nádoba (obr. 35: 2-12). Zastúpené sú však aj misy, pokrievky a zriedka aj flaša. Samostatnú skupinu keramiky tvoria hrubostenné rozmerné zásobné nádoby, ktoré sa našli v zásepe viacerých jám.

V tridsiatich dvoch prípadoch sa doložilo využitie sídliskovej jamy na uloženie zvieracieho skeletu. V prevažnej miere boli oválneho tvaru, ale vyskytli sa aj jamy s nepravidelným alebo geometrickým pôdorysom. Aj počet uložených jedincov bol rozdielny - najčastejšie jeden, ale občas boli v rozmernejšej jame aj dvaja a v jednom prípade traja jedinci. Tak isto môžeme pozorovať rozdiely v ich veku.

Ojedinelým je nález železnej kopy a oradla, ktoré mohli byť do zásepu vhodene ešte vo funkčnom stave. V desiatich prípadoch sa vo výplni jamy zistila väčšia koncentrácia trosky, ktorá tvorila vrstvu alebo bola nasypaná na hromadu.

Najmladší sídliskový horizont, pravdepodobne úzko súvisiaci s budovaním poľnohospodárskej usadlosti v južnej časti skúmanej plochy, prezentujú zvyšky kamenných múrov a základové jamy troch kamenných stavieb. Z toho v jednom prípade sa ukazuje, že boli vybudované iba kamenné piliere, ktoré mohli byť súčasťou rozsiahlejšej nadzemnej stavby zhotovenej z väčšej časti z dreva. Odkryli sa aj zvyšky dvoch paralelne vedľa seba uložených kamenných útvarov obdĺžnikového pôdorysu, silne pripomínajúcich dláždenie cesty-choďníka. Boli vyhotovené z riečnych a lomových kameňov, výnimočne sa v nich nachádzal aj zlomok tehly.

V južnej časti sledovaného priestoru stredovekej osady sa odkryl aj jeden kostrový hrob, v ktorom bol dospelý jedinec uložený v nehlbokej hrovej jame. Ležal v natiahnutej polohe na chrbte v smere Z-V. Hrob obsahoval železnú pracku z koženého remeňa. Milodarom bola dobre zachovalá minca Fridricha Viliama (1640-1688), Brandenbursko-Prusko, strieborný 18-groš = štvrttoliar z r. 1681. Na jej povrchu sa zachovali zvyšky látky buď z odevu alebo z látky, v ktorej bola zabalená. V priestore hlavy zomrelého sa zachytili zvyšky dvoch kostier nedospelých zvieracích jedincov. Podľa zásekov v oblasti krku (Miklíková 2003, v tlači) môžeme predpokladať, že zvieracie kosti boli do zeme uložené neskôr. V zásepe sa druhotný zásah nedoložil.

Odhumusovávaním plochy pri SV okraji staveniska, v mieste prízjazdovej komunikácie na parkoviská, sa zachytilo desať buldozérmi viac alebo menej narušených zhľukov keramiky. Ako sa ukázalo neskôr, po odstránení vrchnej vrstvy ornice a začistení jednotlivých nálezových celkov, išlo o okrajové hroby žiarového pohrebiska lužickej kultúry z obdobia mladšej a neskej doby bronzovej. Postupným začisťovaním narušenej plochy sa ohraničila južná časť pohrebiska. Podľa zachyteného okraja na JV a JZ strane pohrebiska môžeme predpokladať jeho ďalší priebeh. Na základe terénnej situácie v tejto časti sledovaného územia pohrebisko pravdepodobne kopíruje miernu vyvýšeninu. V priebehu mesiacov júl-august sa zdokumentovalo 238 žiarových hrobov, z ktorých podstatná časť obsahovala keramiku. Iba ojedinelo sa vyskytli aj jamkové hroby bez akejkoľvek výbavy. Priemerný počet nádob v hroboch sa pohybuje od dvoch do štyroch. Výnimkou však nie je ani výskyt jednej nádoby v hrobe. V jednom hrobe bolo až 14 nádob. Z typologického radu sú to misy, amfory a hrnce. Z tenkostenných tvarov sú zastúpené šálky (obr. 36: 1, 6, 9), misy, amfory (obr. 36: 2-5, 7, 8, 10, 11) a džbány. Ojedinelým nálezom je nádobka v tvare ľudskej nohy. Bronzovú industriu reprezentujú ihlice, vlasové krúžky z drôtu, náramky, nášivky,

faléra, fragment nožíka, oštep. Samostatnú skupinu nálezov tvoria koráliky a závesky z jantaru, ktoré sa našli vo dvoch hrobách. Žiarové pohrebisko, i keď v časovom slede archeologických prác sa skúmalo až v závere výskumu, je zároveň aj najstarším dokladom o pobyte ľudí v skúmanom priestore.

Literatúra

Miklíková 2003 - Z. Miklíková: Osteopaleolitická analýza hrobu z Trenčína-Biskupíc. AVANS 2002, 2003, 94.

GRAB- UND SIEDLUNGSFUNDE AUS TRENČÍN-BISKUPICE. Auf der bis jetzt nicht untersuchten Fundstelle, auf der Fläche von 6 ha, wurde archäologische Rettungsgrabung durchgeführt. Aus dem breiteren Gebiet waren aber einige nicht zahlreiche Keramikfunde bekannt. Das untersuchte Siedlungsareal erstreckte sich auf der rechten Uferseite des Soblahov-Baches, der gleichzeitig auch die natürliche Grenze des südlichen Teils der Fläche mit den Siedlungsobjekten gebildet hat. Untersucht wurden im Osten ein durch den Weg und im Westen ein durch die Eisenbahnstrecke begrenzter Raum. Der wesentliche Teil der freigelegten Siedlungsgruben konzentrierte sich im südwestlichen Teil des untersuchten Areals auf der Fläche von 150x120 m. Im östlichen Teil befanden sich unter der Ackerkrumme infolge des Vorkommens von kiesigem Untergrund fast keine Objekte. In der nördlichen Hälfte der untersuchten Fläche kamen die Siedlungsgruben vereinzelt vor oder bildeten kleine Gruppen, die von sich ziemlich weit entfernt waren. Es wurden insgesamt 318 Siedlungsobjekte untersucht, die Besiedlung dieser Lage in mehreren Zeithorizonten belegen. Die größte Dichte von Siedlungsgruben ist aus dem 12.-13. Jh. Die Objekte aus der Römerzeit konzentrierten sich im nordöstlichen Teil. Auf Grund des Vorkommens vom Fragment der rätischen Keramik kann das Inventar von neun Gruben an das Ende des 2. und in die 1. Hälfte des 3. Jh.s datiert werden. Der Fund des Gefäßes mit nicht erhaltenem Rand und das Fragment des Randes eines zweiten Gefäßes der Keramik des Prager Typus, das auf der Sohle des flach eingetieften Objektes 19 lag (Abb. 35: 1, 13), können für einen vereinzelt Beleg der frühslawischen Besiedlung in dieser Region gehalten werden. Nach Profilierung und Bearbeitung des Materials geht es um die Periode des Ausgangs des 5. und der 1. Hälfte des 7. Jh.s. Die Besiedlung wurde auch im 9. Jh. belegt. Die Siedlungsgruben aus diesem Horizont konzentrierten sich im nordwestlichen Teil der untersuchten Fläche, wo sie zwei kleinere Gruppierungen gebildet haben. Ein wesentlicher Teil der Siedlungsgruben fällt in das 12.-13. Jh. Belegt sind Kuppelöfen, Feuerstellen, Vorofengruben, Vorrats- und Abfallgruben und Pfostengruben. In einem Fall kann anhand der Grundrissdisposition angenommen werden, dass sie die Konstruktion der Schutzhütte über dem Kuppelofen gebildet haben. Am öftesten wird in den Gruben aus dieser Periode die Keramik gefunden, für die Dünnwandigkeit charakteristisch ist. Unter den Formen überwiegt vor allem topfartiges Gefäß (Abb. 35: 2-12). Vertreten sind aber auch Schüsseln, Deckel und vereinzelt auch die Flasche. Eine gesonderte Gruppe der Keramik bilden dickwandige große Vorratsgefäße, die in der Verschüttung mehrerer Gruben gefunden wurden. In 32 Fällen wurde auch die Nutzung der Siedlungsgrube zur Deponierung des Tierskeletts belegt. Im südlichen Teil der mittelalterlichen Ansiedlung wurde auch ein Skelettgrab freigelegt. Im Grab befand sich ein erwachsenes Individuum, das in einer untiefen Grabgrube in der Strecklage am Rücken mit der W-O-Orientierung gelegen hat. Das Grab enthielt eine Eisenschnalle und eine gut erhaltene Münze von Friedrich Wilhelm (1640-1688), einen brandenburgisch-preußischen silbernen 18-Groschen = 1/4 Taler aus dem J. 1681.

Bei nordöstlichem Rand der untersuchten Fläche wurde der südliche Rand des Brandgräberfeldes der Lausitzer Kultur aus der Jung- und Spätbronzezeit erfasst. Nach erfasstem Rand auf der südöstlichen und südwestlichen Seite des Gräberfeldes kann sein weiterer Verlauf auf einer sanften Anhöhe angenommen werden. Freigelegt wurden insgesamt 238 Brandgräber, unter denen vereinzelt auch Grübchengräber ohne irgendwelche Ausstattung vorgekommen sind. Die durchschnittliche Zahl der Gefäße in den Gräbern bewegt sich von 2 bis 4. Die Ausnahme bildet nicht einmal das Vorkommen eines Gefäßes im Grab. In einem Grab fanden sich bis 14 Gefäße. Aus der typologischen Reihe geht es um Schüsseln, Amphoren und Töpfe. Aus dünnwandigen Formen sind vor allem Tassen (Abb. 36: 1, 6, 9), Schüsseln, Amphoren (Abb. 36: 2-5, 7, 8, 10, 11) und Krüge vertreten. Einen Einzelfund repräsentiert das Gefäß in Form von menschlichem Bein. Die Bronzeindustrie repräsentieren Nadeln, Haarringe aus Draht, Armbänder, Gewandbesatzbleche, eine Phalere, ein Fragment des Messers, ein Speer. Eine gesonderte Gruppe der Funde bilden Perlen und Anhänger aus Bernstein, die in zwei Gräbern gefunden wurden. Obwohl das Brandgräberfeld in der Zeitfolge der archäologischen Arbeiten erst in der Endphase der Ausgrabung untersucht wurde, gehört es zu den ältesten Belegen über die Migration der Menschen im untersuchten Raum.

NÁLEZ KOSTROVÉHO HROBU V PODBRANČI-PODZÁMKU

Igor Ch o m a - Jozef U r m i n s k ý

Podbranč (okr. Senica), časť Podzámk, pohrebisko, 16. stor., záchranný výskum. Uloženie nálezov: Krajský pamiatkový úrad, Trnava.

Dňa 22. októbra 2002 ohlásila starostka obce Podbranč Krajskému pamiatkovému úradu v Trnave nález ľudskej lebky, ku ktorému došlo pri sadení okrasných drevín na severnom svahu hradného kopca hradu Branč. Následným záchranným výskumom bola dňa 30. októbra 2002 zdokumentovaná zvyšná časť porušeného hrobu.

Výsledkom výskumu bolo odkrytie regulárneho hrobu orientovaného Z-V. Hrob bol situovaný na priamke asi 60 m vzdušnou čiarou na východ od zachovaného južného nárožia SV bastiónu, ktorý je súčasťou dnešného vstupu do areálu hradu a 1,5 m severne od okraja poľnej cesty. Niekoľko desiatok metrov dolu svahom pod hrobom sa nachádza starý cintorín. Napravo od hrobu sa črtala voľným okom viditeľná zreteľná terasovitá úprava pôvodnej cesty smerujúcej k hradu.

Hĺbka výkopu v súčasnom teréne k úrovni dosák pri hlave bola 40 cm. Hrob bol zapustený do planírovaného terénu, ktorý tvorila tmavohnedá pôda so zlomkami novovekých kachlíc a fragmentami atypických črepov. V hrobovej jame sa zachovali štyri bočnice drevenej rakvy s celkovou dĺžkou 185 cm. Dosky boli spájané železnými klincami. V rakve ležala, v polohe na znak, dobre zachovaná ľudská kostra. Hlava bola pravdepodobne obrátená na sever, čo mohlo byť dôsledkom neskoršieho posunu. Pravá ruka bola položená v lone, ľavá sa nachádzala vedľa panvovej kosti.

Na základe predbežného vyhodnotenia išlo o jedinca presne neurčeného pohlavia s prevahou ženských znakov. Telesná výška sa pohybovala okolo 163 cm. Adultus - dospelý vek približne 30 rokov.

Inventár hrobu tvoril prsteň (obr. 105: 1) z bieleho a žltého kovu (pozlátané striebro) so symbolom podaných rúk (sobášny prsteň), ktorý sa nachádzal na prstenníku pravej ruky. Medzi rebrami sa našla rozložená a značne skorodovaná minca: Uhorsko, Rudolf II. (1576-1608), Kremnica, hrubý denár, 1590. V oblasti ramien a zápästí sa našli nášivky z kovových nití s geometrickými vzormi (kosoštvorce a krížiky). V hornej časti rakvy pri hlave sa našiel úlomok bronzovej nádoby (obr. 105: 2), pochádzajúci najskôr z hrobového zásypu.

Hrob je pravdepodobne súčasťou väčšieho, doposiaľ nezdokumentovaného pohrebiska.

FUND EINES SKELETTGRABS IN PODBRANČ-PODZÁMOK. Im Oktober 2002 wurde in der Gemeinde Podbranč (Bez. Senica), in der Lage Podzámk, ein Skelettgrab entdeckt. Das Grab befand sich neben der Zufahrtsstraße zur Burg Branč, etwa 60 m von dem Eingangstor in die Burg. Das Skelett lag in der 40 cm Tiefe in der Lage am Rücken mit den Händen am Körper. Aus der persönlichen Ausstattung des Verstorbenen, wahrscheinlich einer Frau, haben sich ein silberner Heiratsring mit dem Symbol von gereichten Händen, Besätze aus Metallfäden (Abb. 105: 1) und eine ungarische Münze - dicker Denar von Rudolf II. aus dem J. 1590 - erhalten. Das Grab ist wahrscheinlich der Bestandteil eines größeren Gräberfeldes, das sich unter der Burg Branč erstreckt.

SPRÁVA Z ARCHEOLOGICKÉHO VÝSKUMU V MORAVANOCH

Lubomíra K a m i n s k á - Marek N o w a k - Marián V i z d a l

Moravany (okr. Michalovce), poloha Štredne polo, neolit, starý stupeň kultúry s lineárnou keramikou (AVK II), sídlisko, systematický výskum. Uloženie nálezov: Katedra všeobecných dejín FF PU, Prešov.

V dňoch 5.-30. augusta 2002 bola v Moravanoch na polohe Štredne polo realizovaná tretia sezóna slovensko-poľského archeologického výskumu neolitického sídliska. Práce boli zamerané na odkrývanie objektov, ktoré neboli úplne preskúmané v predchádzajúcom roku a zároveň sa začal odkryv nových sond na ploche 591 m² (obr. 32).

Pokiaľ ide o útvary prvej kategórie, odkrytím bloku medzi sondami A a C sa podarilo získať celkový pohľad na vzájomné situovanie objektov 3/99, 2/2000 a 8/2000. Výplne týchto jám v priestore spomínaného bloku siahali do hĺbky 75 cm. Našlo sa v nich len niekoľko črepov. Na základe ich pôdorysov v spodných vrstvách možno s veľkou pravdepodobnosťou tvrdiť, že nami rozpoznané objekty 3/99 a 2/2000 predstavujú v skutočnosti jeden pomerne veľký objekt oválneho pôdorysu (pracovne označený ako obj.

3/99-2/2000), ktorého východný okraj bol neskôr narušený menšou jamou 8/2000. Žiaľ, kvôli malému počtu nájdených artefaktov nebude zachytená interstratifikácia (ojedinelá!) nápomocná pre relatívnu chronológiu nálezov z neolitckej osady v Moravanoch,

V priestore sektoru 3/2001 (sonda F) bola preskúmaná jeho južná časť (pás široký 1-2 m). Do jej západného okraja zasahovala nevelká časť výplne južného okraja obj. 3/01. Obsahovala, podobne ako susedné časti tohto objektu, veľký počet črepov (414 ks), obsidiánovej industrie, drobných kostí a uhlíkov. V JV rohu sektoru 3/2001 bolo zistené vystupovanie dvoch nevelkých oválnych tmavých plôch (obj. 5/02 a 6/02). Ich význam, podobne ako ani funkcia skôr nájdených obj. 5/01 a 6/01 vo východnej časti sektoru 3/2001, nie je jasný.

V sektore 8/2001 (sonda F) bol preskúmaný obj. 8/01, ktorého pôdorys sa zachytil v uplynulej sezóne v hĺbke 40 cm. Plytká jama dosahovala max. hĺbku 67 cm. Inventár tvorilo len šesť nevýrazných črepov.

Kvôli dokončeniu výskumu západnej časti obj. 2/01 a objasneniu otázky jeho interstratifikácie s obj. 10/01, zisteným v predchádzajúcej sezóne, bol výrazne rozšírený sektor 2B/2001 (na rozmery 5x6 m) a vytvorené nové sektory 1/2001, 2/2002 a 3/2002, ktoré s ním susedili na severe, západe a severozápade. Šlo o najlepšie riešenie, pretože obj. 10/01 sa ukázal byť štruktúrou pomerne veľkých rozmerov. V hĺbke 50 cm získal hruškovitý tvar, ktorého dlhšia os presahovala 6 m a kratšia bola dlhá takmer 5 m. Jeho hlinité výplň mala sivočiernu farbu s početnými žltými prevrstveniami. V horných vrstvách (do hĺbky 60 cm) sa našlo relatívne veľa fragmentov keramiky (280 ks) a kúskov mazanice. V severnej časti obj. 10/01 na prítomnosť ohňa (možno aj ohniska) upozorňovali uhlíky a pomarančové zafarbenie pôdy. Pod touto úrovňou počet nálezov prekvapujúco radikálne klesol (22 ks). Komplexne sa preskúmala len časť situovaná na SV od vytvoreného profilu A-B-C, pričom bol v severnej časti ponechaný jeden výsek s predpokladaným ohniskom, ktorý bude dôkladne preskúmaný v nasledujúcom roku. Zistilo sa, že v dolných vrstvách sa obj. 10/01 výrazne znižuje len v severnej, prvotne najširšej časti. Dno je pomerne nerovné, členité.

V snahe získať odpoveď na otázku, ktorá sa objavila v uplynulej sezóne, týkajúcu sa existencie objektu v SV priestore sektoru 8/2001, boli južne od komplexu výkopových sektorov 3/2001 a 4/2001 otvorené sektory 4/2002 a 5/2002. Skutočne sa ukázalo, že v SZ časti výkopu 4/2002 je lokalizovaný dosť veľký oválny objekt. Vzhľadom na nedostatok času sa však zaznamenal len jeho pôdorys na úrovni v hĺbke 50 cm. V centrálnej a východnej časti južného sektoru 5/2002, rovnako na úrovni 50 cm, bol zachytený nepravidelný, približne zaoblený útvar hnedo-sivej farby. Zatiaľ je ťažké definitívne určiť jeho funkciu. Jeho pracovné označenie je obj. 7/02.

Každý zo sektorov 6/2002 a 7/2002 zaberá plochu 81 m² (sonda F). Odkryté boli pomocou mechanizmu a následne začistené na úroveň 40 cm. Neboli zaregistrované žiadne objekty.

Podobne sa postupovalo aj pri sektoroch 8/2002, 9/2002, 10/2002 v sonde H, ktoré zaberajú celkovú plochu 115,5 m². V sektore 9/2002 sa výrazne rysovala načierno sfarbená jama (obj. 4/02). Už vo vrstve 30-40 cm bolo nájdených 364 črepov a obsidiánová industria. V priebehu ďalších výskumov tu možno očakávať bohaté a dobre datovateľné nálezy.

Sektory 11/2002 a 12/2002 (sonda CH) majú rozlohu po 100 m². Po odkrytí mechanizmom sa splanňovala plocha v hĺbke 40 cm. Na tejto úrovni sa začali črtiť dva menšie oválne pôdorysy (obj. 1/02 a 3/02), ako aj jeden pomerne veľký objekt štvoruholníkovitého tvaru v sektore 12/2002 (obj. 2/02).

Počas výskumnej sezóny bola uskutočnená predbežná geologická sondáž v doline potoka Šarkan. Priniesla nádejné výsledky, pretože sa zachytili vistulianske (eemske?) navrstvenia. Pravdepodobne sa tiež zistili stopy po ťažení holocénnej(?) pôdy. Datovanie metódou C¹⁴ môže zodpovedať otázku jej veku.

Pre nepriaznivé počasie (dažde) bol rozsah prác menší než sa plánovalo. Tento dôvod spôsobil nedokončenie výskumu obj. 10/01. U niekoľkých ďalších objektov bol odkrytý len pôdorys v najvyššie zachytenej vrstve. Nálezové situácie však zostali zodpovedajúco zabezpečené. Nutnosť pokračovať v archeologickom výskume je zrejmá z viacerých dôvodov. K najzávažnejším patrí fakt, že sa doposiaľ nepodarilo zachytiť hranice osady. Z doterajších výskumov vyplýva, že zaberala dosť veľký priestor pri relatívne nízkej hustote antropogénnych objektov. Stratégia ďalších prác sa bude orientovať na komplexný výskum veľkých plôch.

BERICHT AUS DER ARCHÄOLOGISCHEN GRABUNG IN MORAVANY. Im August 2002 wurde in Moravany (Bez. Michalovce), die dritte Saison der slowakisch-polnischen archäologischen Grabung einer neolithischen Siedlung realisiert (Abb. 32). Durch Freilegung eines Blocks zwischen den Schnitten A und C bildete sich eine Gesamtansicht auf die Situierung der Objekte 3/99, 2/2000 und 8/2000, in deren Verfüllung einige Scherben gefunden wurden. Die Grundrisse der Objekte 3/99 und 2/2000 in den unteren Schichten erlauben die Annahme, dass es sich um eine ovalförmige Grube handelt (3/99-2/2000), deren östlicher Rand durch ein kleineres Objekt 8/2000 gestört wurde. Es wurde der südliche Teil des Objektes 3/01 mit zahlreichen Funden von Scherben (414 St.), Obsidianindustrie, Kleinknochen

und Holzkohlenstückchen untersucht. In der südöstlichen Ecke des Aushubs 3/2001 wurden kleinere ovale Objekte 5/02 und 6/02 mit nicht näher bestimmter Funktion freigelegt. Im Sektor 8/20001 wurde das Objekt 8/01 untersucht. Das Inventar bildete eine kleinere Zahl von wenig ausgeprägten Scherben (6 St.). Wegen der Klärung der Frage über die Interstratifikation zwischen den Objekten 2/01 und 10/01 wurde der Aushub 2B/2001 erweitert und neue Sektore 1/2001, 3/2002 und 2/2002 gebildet. Das Objekt 10/01 in der 50 cm Tiefe gewann eine birnenförmige Form. Die Tonverfüllung hatte grauschwarze Farbe mit zahlreichen gelben Umschichtungen. Im nördlichen Teil des Objektes 10/01 wiesen auf die Anwesenheit des Feuers (Herdstelle?) Holzkohlenstückchen und ziegelartige Verfärbung der Erde hin. Nur der nach NO situierte Teil von dem gebildeten Profil A-B-C wurde komplex untersucht. Die Indizien für die Anwesenheit des Objektes im nordöstlichen Teil des Sektors 8/2001 haben sich im neugebildeten Sektor 4/2002 bestätigt, wo die ovale Grube 7/02 lokalisiert wurde. Als besonders perspektivvoll scheint das Objekt 4/02 zu sein, das im Schnitt H festgestellt wurde. Schon in den oberen Schichten (in der 30-40 cm Tiefe) wurden zahlreiche Scherben (364 St.) und Obsidianindustrie gefunden. Die weiteren drei Objekte (1/02, 2/02, 3/02) wurden im bisher nördlichsten Schnitt CH entdeckt. Während der Grabungssaison wurde eine vorläufige geologische Untersuchung im Tal des Šarkan-Baches durchgeführt. Es wurden eemische Schichten und Spuren der Bodenförderung (Holozän?) erfasst. Die Aufgabe der zukünftigen Forscher in Moravany wird darin bestehen, die Grenzen der Ansiedlung zu erfassen. Die bisherigen Kenntnisse zeugen von ihrem verhältnismäßig großen Raum und relativ kleiner Dichte der anthropogenen Objekte.

NOVÉ NÁLEZY NA HRADNOM VRCHU V SEDLISKÁCH-PODČIČVE

Mária Kotárová - Jenčová

Sedliská (okr. Vranov nad Topľou), časť Podčičva, poloha Hradný vrch, kopec (Beskydské predhorie; nadm. v. 300 m), náhodný nález, mladšia doba bronzová, latén, stredovek. Uloženie nálezu: Vlastivedné múzeum, Hanušovce nad Topľou.

Pri povrchovom prieskume evidovanej polykultúrnej lokality vo východnej časti hradného vrchu tesne pod jeho vrcholom bola zistená kultúrna vrstva narušená pri terénnych úpravách areálu a okolia hradu. Vyzdvihli sa z nej zuhoľnaté zvyšky obilia, črepy tenkostennej keramiky (15. stor.), železný tyčovitý predmet, početná mazanica a uhľiky. V neskorých jesenných mesiacoch sa na mieste nálezu zrealizoval krátky záchranný výskum, ktorý však pre nepriazeň počasia nemohol byť ukončený. Zachytilo sa kamenné murivo (hr. 0,5 m), keramika z mladšej doby bronzovej a stredoveku, sporadicky aj fragmenty laténskej keramiky a osteologický materiál. Keďže ide o novú zachytenú polohu na dôležitej lokalite, vo výskume je nevyhnutné pokračovať.

NEUFUNDE AUF DEM BURGBERG IN SEDLISKÁ-PODČIČVA. Auf der polykulturellen Fundstelle, dem Burgberg in Sedliská (Bez. Vranov nad Topľou), Gemeindeteil Podčičva, wurden bei der Oberflächenerkundung im östlichen Teil direkt unter dem Berggipfel in gestörter Kulturschicht verkohlte Reste von Getreide, Scherben dünnwandiger Keramik (15. Jh.), ein eiserner stabförmiger Gegenstand, zahlreicher Lehmverputz und Holzkohlenstückchen gefunden. Während der kurzen und nicht beendeten Grabung wurden an dem Ort auch eine Steinmauer (Br. 0,5 m), Fragmente jungbronzezeitlicher, latènezeitlicher und mittelalterlicher Keramik und osteologisches Materials erfasst. Es handelt sich um eine neu erfasste Lage auf einer wichtigen Fundstelle.

LETECKÁ PROSPEKCIA NA JUHOZÁPADNOM SLOVENSKU

Ivan Kuzma - Martin Bartík - Ján Rajtár

V r. 2002 sme pokračovali pomocou leteckej prospekcie v systematickom vyhľadávaní a dokumentovaní archeologických nálezísk na Slovensku. Uskutočnili sme 4 prieskumné lety v celkovom trvaní 11 letových hodín. Prospekcia sa obmedzila na územie juhozápadného Slovenska, prieskumné lety smerovali hlavne do oblastí Trnavskej pahorkatiny, Žitného ostrova, dolného Považia, Ponitria, Požitia, Pohronia a pozdĺž ľavobrezia Dunaja.

Dovedna sa pri leteckej prospekcii dokumentovalo 95 nálezísk, z ktorých väčšinu tvoria sídliská s množstvom zahlbených objektov - jám a chát, prejavujúcich sa vo vegetácii pozitívnymi porastovými príznakmi. Tieto náleziská prevažne neboli overené povrchovým zberom alebo inými metódami, takže ich datovanie je neznáme.

Okrem vyhľadávania nových nálezísk sa dokumentovali i niektoré archeologické výskumy, známe náleziská, hrady, kaštiele, historické jadrá miest a ďalšie pamiatky.

Údaje o zistených náleziskách sú uvádzané v poradí: názov obce, okres, poloha, dátum letu, číslo letu, číslo filmu, číslo záberu.

1. Bernolákovo (okr. Senec), poloha Pažiť, 18. 5. 2002, 2/02, 242932, 11-23. Husté zoskupenia sídliskových objektov - chát a jám, pozitívne porastové príznaky, nedatované.

2. Blatné (okr. Senec), poloha Pusták, 18. 5. 2002, 2/02, 242939, 34-37. Dokumentácia výskumu pohrebiska zo staršej doby bronzovej.

3. Bošáca - Haluzice (obe okr. Nové Mesto nad Váhom), poloha Hájnica, 18. 5. 2002, 2/02, 242939, 22-24. Dokumentovanie zaniknutého kostola s ohradou s počiatkami v 13. stor.

4. Brodzany (okr. Partizánske), poloha Kaštieľ, 6. 4. 2002, 1/02, 154642, 6-9. Dokumentačný záber kaštieľa.

5. Budmerice (okr. Pezinok), 20. 6. 2002, 3/02, 123498, 20-23. Obdĺžnikový pravouhlý pôdorys rozmerov asi 8x12 m, negatívne porastové príznaky, sídliskové objekty, pozitívne porastové príznaky, nedatované.

6. Cífer (okr. Trnava), poloha Za Bolehádom, 18. 5. 2002, 2/02, 242939, 32. Štvornásobný rondel, porastové príznaky.

7. Cífer-Pác (okr. Trnava), poloha Nad mlynom, 18. 5. 2002, 2/02, 242939, 33. Dokumentačný záber na stav známeho náleziska z doby rímskej.

8. Čachtice (okr. Nové Mesto nad Váhom), poloha Botová, 18. 5. 2002, 2/02, 242939, 27-29. Sídliskové objekty, pozitívne porastové príznaky, nedatované.

9. Čachtice (okr. Nové Mesto nad Váhom), poloha Zádvorie, 18. 5. 2002, 2/02, 242939, 25-26. Štvorcovitý pravouhlý priekopový útvar, porastové príznaky, nedatované.

10. Čáry (okr. Senica), poloha Pod vŕškami, 20. 6. 2002, 3/02, 123505, 1-4. Sídliskové objekty, pozitívne porastové príznaky, nedatované.

11. Dedina Mládeže-Malý Ostrov (okr. Komárno), Poloha 1, 27. 6. 2002, 4/03, 257659. Husté zoskupenie sídliskových objektov - chát, jám, pozitívne porastové príznaky, nedatované.

12. Dedina Mládeže-Malý Ostrov (okr. Komárno), Poloha 2, 27. 6. 2002, 4/03, 257659, 24-27. Sídliskové objekty - chaty, jamy, pozitívne porastové príznaky, nedatované.

13. Dechtice (okr. Trnava), poloha Sv. Katarínka, 20. 6. 2002, 3/02, 266744, 20-27. Ruiny kostola zaniknutého Kláštora sv. Katarínky.

14. Dobrá Voda (okr. Trnava), poloha Hrad Dobrá Voda, 20. 6. 2002, 3/02, 123808, 15-18, 22. Dokumentačný záber zrúcanín hradu.

15. Dolná Krupá (okr. Trnava), poloha Zámok, 20. 6. 2002, 3/02, 123498, 5-7. Dokumentovanie empírového zámku.

16. Drietoma (okr. Trenčín), poloha Ostrá Hôrka, 18. 5. 2002, 2/02, 242939, 15-21. Dokumentovanie súčasného stavu hradiska.

17. Dubovany (okr. Piešťany), poloha Dolné noviny, 20. 6. 2002, 3/02, 266744, 36-37. Sídliskové objekty, pozitívne porastové príznaky, nedatované.

18. Gajary (okr. Malacky), poloha Hájikové, 20. 6. 2002, 3/02, 123505, 13-17. Sídliskové objekty, pozitívne porastové príznaky, nedatované.

19. Gajary (okr. Malacky), poloha Jazierkové 1, 20. 6. 2002, 3/02, 123505, 11-12. Sídliskové objekty, jamy, chaty, pozitívne porastové príznaky, nedatované.

20. Gajary (okr. Malacky), poloha Krovie 2, 20. 6. 2002, 3/02, 123505, 18-22. Husté zoskupenie sídliskových objektov, pozitívne porastové príznaky, nedatované.

21. Gajary (okr. Malacky), poloha Krovie 3, 20. 6. 2002, 3/02, 123505, 23-24. Sídliskové objekty, jamy, chaty, pozitívne porastové príznaky, nedatované.

22. Gbelce (okr. Nové Zámky), poloha Záhumnie, 18. 5. 2002, 2/02, 243099, 28-29. Pohrebisko, pozitívne porastové príznaky, nedatované.

23. Horné Otrokovce (okr. Hlohovec), poloha Berinová, 6. 4. 2002, 1/02, 154642, 19-22. Opätovné dokumentovanie rondelu, pôdne príznaky.

24. Hostie (okr. Zlaté Moravce), poloha Hrušovský hrad, 20. 6. 2002, 3/02, 323117, 6-15. Dokumentačný záber na súčasný stav zrúcanín hradu.

25. Jahodná (okr. Dunajská Streda), poloha Dĺžiny, 27. 6. 2002, 4/03, 257659, 14-16. Opätovne dokumentovaný obdĺžnikový pôdorys a kruhový útvar, pozitívne porastové príznaky, nedatované.

26. Jakubov (okr. Malacky), poloha Hoštácke tále, 20. 6. 2002, 3/02, 123505, 25-26. Sídľiskové objekty, pozitívne porastové príznaky, nedatované.

27. Janíky-Dolné Janíky (okr. Dunajská Streda), poloha Dunajské lúky, 18. 5. 2002, 2/02, 242932, 24-25. Husté zoskupenie sídľiskových objektov - chaty, jamy, exploatačné jamy, pozitívne porastové príznaky, nedatované. Hviezdicové zemné opevnenie z obdobia protitureckých vojen (Obr. 37: 1).

28. Janíky-Horné Janíky (okr. Dunajská Streda), poloha Dlhý hon, 18. 5. 2002, 2/02, 242932, 29-30. Sídľiskové objekty, pozitívne porastové príznaky, nedatované.

29. Kátlovce (okr. Trnava), poloha Kopanice, 6. 4. 2002, 1/02, 154642, 32. Znova dokumentované štvorcovité opevnenie s dĺžkou strán asi 120-150 m, pôdne príznaky, doba laténska; 20. 6. 2002, 3/02, 266744, 28-35, priebeh línie priekopy opevnenia, pozitívne porastové príznaky (Obr. 37: 2).

30. Kolárovo (okr. Komárno), poloha Ovčiarске, 27. 6. 2002, 4/03, 257659, 17-20. Zoskupenie sídľiskových objektov - chát, jám, pozitívne porastové príznaky, nedatované.

31. Komárno (okr. Komárno), 18. 5. 2002, 2/02, 242935, 32-36; 243099; 5-7. Dokumentovanie priebehu tzv. Palatínskej línie - bastióny 5 a 6.

32. Komárno (okr. Komárno), 18. 5. 2002, 2/02, 243099, 1-2. Dokumentovanie stavu komárňanského opevnenia - bašta 6.

33. Komárno (okr. Komárno), 18. 5. 2002, 2/02, 243099, 3-4. Dokumentovanie stavu komárňanského opevnenia - bašta 5.

34. Komárno (okr. Komárno), 18. 5. 2002, 2/02, 243099, 8. Dokumentovanie stavu komárňanského opevnenia - bašta 4.

35. Komárno (okr. Komárno), 18. 5. 2002, 2/02, 243099, 9-16. Stará a Nová pevnosť na sútoku Váhu a Dunaja (obr. 38: 1).

36. Kostolné Kračany (okr. Dunajská Streda), poloha Seniská, 18. 5. 2002, 2/02, 242935, 15-17. Sídľiskové objekty - chaty, jamy, exploatačné jamy, pozitívne porastové príznaky, nedatované.

37. Kráľovičove Kračany-Lesné Kračany (okr. Dunajská Streda), poloha Kaštieľ, 18. 5. 2002, 2/02, 242935, 18, 21. Dokumentovanie stavu kaštieľa.

38. Kráľovičove Kračany-Lesné Kračany, okr. Dunajská Streda, 18. 5. 2002, 2/02, 242935, 19-20. Sídľiskové objekty, pozitívne porastové príznaky, nedatované.

39. Krnáč (okr. Topoľčany), poloha Tábor, 6. 4. 2002, 1/02, 154642, 1-2, 4-5. Dokumentovanie súčasného stavu známeho hradiska ničeného ťažbou kameňa.

40. Kúty (okr. Senica), poloha Pri vrbových Myjavkách, 20. 6. 2002, 3/02, 123505, 5-7. Sídľiskové objekty, jamy, žlaby, pozitívne porastové príznaky, nedatované.

41. Láb (okr. Malacky), poloha Pri nívách 1, 20. 6. 2002, 3/02, 123505, 27-28. Sídľiskové objekty, a žlabové útvary, pozitívne porastové príznaky, nedatované.

42. Láb (okr. Malacky), poloha Pri nívách 2, 20. 6. 2002, 3/02, 123505, 29-32. Sídľiskové objekty - chaty, jamy a žlabové útvary, pozitívne porastové príznaky, nedatované.

43. Lehnice-Velký Lég (okr. Dunajská Streda), poloha Ramoš, 18. 5. 2002, 2/02, 242935, 5-10. Sídľiskové objekty, exploatačné jamy, pozitívne porastové príznaky, nedatované.

44. Letničie (okr. Skalica), poloha Lipovec, 20. 6. 2002, 3/02, 123808, 28-30. Päť pozdĺžnych priekopových útvarov usporiadaných do polkruhu s priemerom 70-80 m, pripomínajúcich anglické „causewayed enclosures“; sídľiskové objekty, pozitívne porastové príznaky, nedatované (obr. 38: 2).

45. Letničie (okr. Skalica), poloha Od Štefanova, 20. 6. 2002, 3/02, 123808, 34-36. Sídľiskové objekty, pozitívne porastové príznaky, nedatované.

46. Lozorno (okr. Malacky), poloha Rúbanice, 20. 6. 2002, 3/02, 123505, 33-36. Husté zoskupenie sídľiskových objektov - chát, jám, pozitívne porastové príznaky, nedatované.

47. Lukáčovce (okr. Nitra), intravilán, 27. 6. 2002, 4/03, 324696, 6-8. Dokumentačný záber kaštieľa počas rekonštrukčných prác.

48. Michal na Ostrove (okr. Dunajská Streda), poloha Potónske, 18. 5. 2002, 2/02, 242935. Sídľiskové objekty - chaty, jamy, exploatačné jamy, pozitívne porastové príznaky, nedatované.

49. Miloslavov (okr. Senec), poloha Štvrtocký majer, 18. 5. 2002, 2/02, 242935. Sídľiskové objekty, pozitívne porastové príznaky, nedatované.

50. Moča (okr. Komárno), poloha Stredný hon, 18. 5. 2002, 2/02, 243099, 17-20. Sídľiskové objekty, pozitívne porastové príznaky, nedatované.

51. Modra (okr. Pezinok), 18. 5. 2002, 2/02, 242932, 7-8. Dokumentačný záber historického jadra a zachovanej časti opevnenia.

52. Mužla-Jurský Chlm (okr. Nové Zámky), poloha Vnútorňý hon, 18. 5. 2002, 2/02, 243099, 21-25. Sídľiskové objekty, pozitívne porastové príznaky, nedatované.
53. Naháč (okr. Trnava), poloha Dielce, 6. 4. 2002, 1/02, 154642, 33-36, 243097, 2. Kruhový útvar s priemerom 40-50 m, prejavujúci sa svetlejším sfarbením, pôdne príznaky.
54. Ohrady (okr. Dunajská Streda), poloha Soliari, 27. 6. 2002, 4/03, 257659, 11-14.
55. Oponice (okr. Topoľčany), poloha Hrad, 18. 5. 2002, 2/02, 123808, 4-5. Dokumentačný záber zrúcanín hradu.
56. Partizánske (okr. Partizánske), poloha Šimonovany, 6. 4. 2002, 1/02, 154642, 10-14. Dokumentačný záber rekonštruovaného kaštieľa.
57. Petrova Ves (okr. Skalica), poloha Pole k háju, 20. 6. 2002, 3/02, 123808, 26-27, 31-33. Sídľiskové objekty, pozitívne porastové príznaky, nedatované.
58. Piešťany (okr. Piešťany), poloha Kanada, 20. 6. 2002, 3/02, 123808, 11-13. Dokumentovanie výstavby hypermarketu Tesco Piešťany.
59. Plavecké Podhradie (okr. Malacky), poloha Plavecký hrad, 20. 6. 2002, 3/02, 266744, 1-16. Dokumentovanie ruín Plaveckého hradu.
60. Plavecký Peter (okr. Senica), poloha Jágorské, 20. 6. 2002, 3/02, 266744, 17-19. Sídľiskové objekty - jamy a žlabové útvary, pozitívne porastové príznaky, nedatované.
61. Pobeďim (okr. Nové Mesto nad Váhom), poloha Hradištia, 20. 6. 2002, 3/02, 123498, 1-4. Dokumentovanie pôdorysu slovanského hradiska.
62. Podhorany (okr. Nitra), poloha Žibrica, 6. 4. 2002, 1/02, 243097, 15-16. Dokumentovanie stavu známeho hradiska z neskorej doby bronzovej a halštatskej.
63. Podhorany-Mechenice (okr. Nitra), poloha Hunták, 6. 4. 2002, 1/02, 243097, 4-14. Dokumentovanie rondelu lengyelskej kultúry, pôvodne zisteného na kolmej snímke, pôdne príznaky (*Kuzma/Tirpák v tlačí*).
64. Podhorany-Sokolníky (okr. Nitra), poloha Hríby, 6. 4. 2002, 1/02, 243097, 3-14. Opätovne dokumentovaný oválny priekopový útvar (*Kuzma/Tirpák v tlačí*).
65. Poľný Kesov (okr. Nitra), poloha Miklošovičová, 27. 6. 2002, 4/03, 257659, 28. Dokumentovanie zaniknutej stredovekej dediny s kostolom.
66. Prašník (okr. Piešťany), poloha Baraní majer, 6. 4. 2002, 1/02, 154642, 23-31. Dokumentovanie dvojitého rondelu lengyelskej kultúry (obr. 39: 1), zisteného pôvodne na kolmých topografických snímkach, pôdne, čiastočne porastové príznaky (*Kuzma 2002, 95*).
67. Senica (okr. Senica), 20. 6. 2002, 3/02, 123808, 23-25. Dokumentovanie cintorína s kruhovou ohradou.
68. Šaľa (okr. Šaľa), 27. 6. 2002, 4/03, 324696, 30-37; 257659, 1-7. Dokumentačné snímky výskumu (obr. 39: 2); sídľiskové objekty, pozitívne porastové príznaky, nedatované.
69. Šalgočka (okr. Galanta), 27. 6. 2002, 4/03, 324696, 9-12. Sídľiskové objekty - chaty, jamy, žľaby, pozitívne porastové príznaky, nedatované.
70. Šalgočka (okr. Galanta), poloha Za kostolom, 27. 6. 2002, 4/03, 324696, 13-16. Zoskupenie sídľiskových objektov - chát, pozitívne porastové príznaky, nedatované.
71. Šintava (okr. Galanta), poloha Prvé dlhé, 20. 6. 2002, 3/02, 123498, 24-27. Časť kruhového priekopového opevnenia priemeru asi 300 m (obr. 40: 1), pozitívne porastové príznaky, rondel(?).
72. Šoporňa (okr. Galanta), poloha Osminy 1, 27. 6. 2002, 4/03, 324696, 26-27. Sídľiskové objekty - chaty, jamy, žlabové útvary, pozitívne porastové príznaky, nedatované.
73. Šoporňa (okr. Galanta), poloha Osminy 2, 27. 6. 2002, 4/03, 324696, 28-29. Husté zoskupenie sídľiskových objektov - chát, jam, pozitívne porastové príznaky, nedatované.
74. Šoporňa (okr. Galanta), poloha Za jarčom 1, 27. 6. 2002, 4/03, 324696, 17, 20-21. Sídľiskové objekty - chaty, jamy, žlabové útvary, pozitívne porastové príznaky, nedatované.
75. Šoporňa (okr. Galanta), poloha Za jarčom 2, 27. 6. 2002, 4/03, 324696, 18-19, 24-25. Husté zoskupenie sídľiskových objektov - chát, jam, pozitívne porastové príznaky, nedatované.
76. Šoporňa (okr. Galanta), poloha Za jarčom 3, 27. 6. 2002, 4/03, 324696, 22-23. Zoskupenie sídľiskových objektov - chát, jam, pozitívne porastové príznaky, nedatované.
77. Štvrtok na Ostrove (okr. Dunajská Streda), poloha Pri mierovskom chotári, 18. 5. 2002, 2/02, 242932, 36; 242935, 1-2. Výrazné sídľiskové objekty - jamy, chaty, pozitívne porastové príznaky v obilí, nedatované.
78. Tesárske Mlyňany (okr. Zlaté Moravce), poloha Gočol, 6. 4. 2002, 1/02, 243097, 17-19; 18. 5. 2002, 2/02, 243099, 32-36; 20. 6. 2002, 3/02, 123498, 36; 323117, 1-5. Dokumentačné zábery na výskum pohrebiska z doby sťahovania národov.
79. Tomášikovo (okr. Galanta), 27. 6. 2002, 4/03, 257659, 8-10. Dokumentovanie stavu kaštieľa.
80. Trenčín (okr. Trenčín), 6. 4. 2002, 1/02, 243097, 22-37; 18. 5. 2002, 2/02, 242939, 2-8. Dokumentačné zábery výskumu na stavbe Tesco Trenčín.

81. Trenčín (okr. Trenčín), poloha Špitálky, 18. 5. 2002, 2/02, 242939, 1. Sídľiskové objekty, pozitívne porastové príznaky v obilí, nedatované.

82. Trenčín (okr. Trenčín), poloha Trenčiansky hrad, 18. 5. 2002, 2/02, 242939, 2. Dokumentačné zábery trenčianskeho hradu.

83. Trenčín-Záblatie (okr. Trenčín), poloha Horné Závažie, 18. 5. 2002, 2/02, 242939, 10-14. Sídľiskové objekty - chaty, jamy, pozitívne porastové príznaky v obilí, nedatované.

84. Trnava (okr. Trnava), poloha Medziháje, 18. 5. 2002, 2/02, 242939, 30-31. Sídľiskové objekty, pozitívne porastové príznaky. Zberom získané nálezy z doby bronzovej - velatická kultúra, z doby rímskej a neolitu, lokalita je nesprávne uvedená ako Zvončín (*Samuel/Gajdošík 2000*, 108).

85. Trnava (okr. Trnava), poloha Mestské jadro, 20. 6. 2002, 3/02, 123498, 8-19. Dokumentovanie štruktúry historického jadra mesta s opevnením.

86. Uhrovec (okr. Bánovce nad Bebravou), 6. 4. 2002, 1/02, 154642, 15-18. Dokumentačný záber zámku.

87. Veľké Zálužie (okr. Nitra), poloha Pod Sládečkovskou cestou, 20. 6. 2002, 3/02, 123498, 28-31. Sídľiskové objekty, pozitívne porastové príznaky, nedatované.

88. Veľký Meder (okr. Dunajská Streda), poloha Vámostelek 1, 18. 5. 2002, 2/02, 242935, 22-27. Dokumentačný záber skúmanej lokality (*Varsík v tlači*), sídľiskové objekty, pozitívne porastové príznaky.

89. Vráble (okr. Nitra), 18. 5. 2002, 2/02, 243099, 30-31. Dokumentovanie pokračovania výstavby priemyselného parku IGP.

90. Závod (okr. Malacky), poloha Pri hrubej doline, 20. 6. 2002, 3/02, 123505, 8-10. Opätovne dokumentovaný rímsky poľný tábor s viditeľným prerušením priekopy v strede východného frontu, pozitívne porastové príznaky.

91. Zlaté Klasy-Rastice (okr. Dunajská Streda), Poloha 1, 18. 5. 2002, 2/02, 242932, 26-28. Menšie zoskupenie sídľiskových objektov - jám, porastové príznaky, nedatované.

92. Zlaté Klasy-Rastice (okr. Dunajská Streda), Poloha 2, 18. 5. 2002, 2/02, 242932, 31-35. Husté zoskupenie sídľiskových objektov - chaty, jamy, žľaby; dvojité(?) kruhový útvar s priemerom 30-40 m, pozitívne porastové príznaky v obilí, nedatované (obr. 40: 2).

93. Zlatná na ostrove (okr. Komárno), poloha Vidov dom, 18. 5. 2002, 2/02, 242935, 28-31. Päť výrazných kruhových jám s priemerom 4-5 m, pozitívne porastové príznaky, nedatované.

94. Žabokreky nad Nitrou (okr. Partizánske), Poloha 1, 18. 5. 2002, 2/02, 123808, 6-10. Sídľiskové objekty, pozitívne porastové príznaky, nedatované.

95. Žabokreky nad Nitrou (okr. Partizánske), Poloha 2, 27. 6. 2002, 4/03, 324696, 1-5. Sídľiskové objekty - chaty, jamy, pozitívne porastové príznaky, nedatované.

Literatúra

Kuzma 2002 - I. Kuzma: Rondel v Prašníku. AVANS 2001, 2002, 95-96.

Kuzma/Tirpák v tlači - I. Kuzma/J. Tirpák: Dve kruhové priekopy v Podhoranoch, okr. Nitra. Podborského zborník.

Samuel/Gajdošík 2000 - M. Samuel/R. Gajdošík: Praveké nálezy zo Zvončína. AVANS 1999, 2000, 108-109.

Varsík v tlači - V. Varsík: Zur Entwicklung der quadischen Siedlung von Veľký Meder (SW-Slowakei). In: Grundprobleme der frühgeschichtlichen Entwicklung im nördlichen Mitteldonaugebiet. Štud. Zvesti AÚ SAV 36, v tlači.

LUFTBILDPROSPEKTION IN DER SÜDWEST-SLOWAKEI. Im J. 2002 setzten die Autoren mit dem systematischen Suchen und Dokumentieren archäologischer Fundstellen in der Slowakei mit Hilfe der Luftbildprospektion fort. Durchgeführt wurden vier Probeflüge mit der Gesamtdauer von 11 Flugstunden. Die Prospektion beschränkte sich auf das Gebiet der Südwestslowakei, die Probeflügen richteten sich vor allem auf den Raum des Trnavaer Hügellandes auf die Schüttinsel, das untere Waagtal, Nitratal, Grantal und auf das Gebiet entlang des linken Donauufers. Insgesamt wurden bei der Luftbildprospektion Fundstellen erfasst, von denen den Großteil Siedlungen mit einer Menge von eingetieften Objekten (Gruben und Hütten) bilden, die sich in der Vegetation als positive Bewuchsmerkmale äußern. Diese Fundstellen wurden bisher nicht durch Oberflächenfunde beglaubigt, so dass ihre Datierung unbekannt ist. Dokumentiert wurden außerdem manche archäologische Grabungen, bekannte Fundstellen, Burgen, Kastele, historische Stadtkerne und andere Denkmäler. Die Angaben über festgestellte Fundstellen werden in folgender Reihenfolge angeführt: Gemeinde, Bezirk, Lage, Flugdatum, Flugnummer, Filmnummer, Nummer der Aufnahme.

1. Bernolákovo (Bez. Senec), Lage Pažiť. Dichte Gruppierung von Siedlungsobjekten - Hütten, Gruben, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
2. Blatné (Bez. Senec), Lage Pusták. Dokumentierung der Grabung des Gräberfeldes aus der Altbronzezeit.
3. Bošáca - Haluzice (Bez. Nové Mesto nad Váhom), Lage Hájnica. Dokumentierung der untergegangenen Kirche mit der Einhegung vom Anfang des 13. Jh.s.
4. Brodzany (Bez. Partizánske). Dokumentationsaufnahme des Kastells.
5. Budmerice (Bez. Pezinok). Rechteckiger rechtwinkliger Grundriss mit Ausmaßen von ca. 8x12 m, negative Bewuchsmerkmale, Siedlungsobjekte, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
6. Cífer (Bez. Trnava), Lage Za Bolehádom. Vierfaches Rondell, Bewuchsmerkmale.
7. Cífer-Pác (Bez. Trnava), Lage Nad mlynom. Dokumentationsaufnahme der Zustands einer bekannten römerzeitlichen Fundstelle.
8. Čachtice (Bez. Nové Mesto nad Váhom), Lage Botová. Siedlungsobjekte, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
9. Čachtice (Bez. Nové Mesto nad Váhom), Lage Zádvorie. Quadratisches Grabengebilde, Bewuchsmerkmale, undatiert.
10. Čáry (Bez. Senica), Lage Pod vrškami. Siedlungsobjekte, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
11. Dedina Mládeže - Malý Ostrov (Bez. Komárno). Dichte Gruppierung von Siedlungsobjekten - Hütten, Gruben, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
12. Dedina Mládeže - Malý Ostrov (Bez. Komárno). Siedlungsobjekte - Hütten, Gruben, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
13. Dechtice (Bez. Trnava), Lage Sv. Katarínka. Ruinen des untergegangenen Klosters der hl. Katharine.
14. Dobrá Voda (Bez. Trnava), Lage Burg Dobrá Voda. Dokumentationsaufnahme der Ruinen von der Burg Dobrá Voda.
15. Dolná Krupá (Bez. Trnava). Dokumentierung einer Empireburg.
16. Drietoma (Bez. Trenčín), Lage Ostrá Hôrka. Dokumentierung des Burgwalls und seines gegenwärtigen Zustands.
17. Dubovany (Bez. Piešťany), Lage Dolné noviny. Siedlungsobjekte, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
18. Gajary (Bez. Malacky), Lage Hájikové. Siedlungsobjekte, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
19. Gajary (Bez. Malacky), Lage Jazierkové 1. Siedlungsobjekte, Gruben, Hütten, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
20. Gajary (Bez. Malacky), Lage Krovie 2. Dichte Gruppierung von Siedlungsobjekten, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
21. Gajary (Bez. Malacky), Lage Krovie 3. Siedlungsobjekte, Gruben, Hütten, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
22. Gbelce (Bez. Nové Zámky), Lage Záhumnie. Gräberfeld, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
23. Horné Otrokovce (Bez. Hlohovec), Lage Berinová. Wiederholte Dokumentierung des Rondells, Bodenmerkmale.
24. Hostie (Bez. Zlaté Moravce), Lage Hrušover Burg. Dokumentationsaufnahme des gegenwärtigen Zustands der Ruinen von der Hrušover Burg.
25. Jahodná (Bez. Dunajská Streda), Lage Dĺžiny. Wiederholt dokumentierte rechteckiger Grundriss und kreisförmiges Gebilde, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
26. Jakubov (Bez. Malacky), Lage Hoštácke tále. Siedlungsobjekte, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
27. Janíky-Dolné Janíky (Bez. Dunajská Streda), Lage Dunajské lúky. Dichte Gruppierung von Siedlungsobjekten - Hütten, Gruben, Exploationsgruben, positive Bewuchsmerkmale, undatiert. Sternförmige Befestigung aus der Zeit der Kriege gegen Türken (Abb. 37: 1).
28. Janíky-Horné Janíky (Bez. Dunajská Streda), Lage Dlhý hon. Siedlungsobjekte, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
29. Kátlovce (Bez. Trnava), Lage Kopanice. Wiederholt dokumentierte quadratische Befestigung von ca. 120-150 m Seitenlänge, Bodenmerkmale, Latènezeit, Linienverlauf des Befestigungsgrabens (Abb. 37: 2).
30. Kolárovo (Bez. Komárno), Lage Ovčiarске. Gruppierung von Siedlungsobjekten - Hütten, Gruben, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
31. Komárno (Bez. Komárno). Dokumentierung des Verlaufs von der sog. Palatinus Linie - Bastionen 5 und 6.
32. Komárno (Bez. Komárno). Dokumentierung des Zustands von der Befestigung von Komárno - Bastion 6.
33. Komárno (Bez. Komárno). Dokumentierung des Zustands von der Befestigung von Komárno - Bastion 5.

34. Komárno (Bez. Komárno). Dokumentierung des Zustands von der Befestigung von Komárno - Bastion 4.
35. Komárno (Bez. Komárno). Alte und Neue Festung am Zusammenfluss von der Waag und der Donau (Abb. 38: 1).
36. Kostolné Kračany (Bez. Dunajská Streda), Lage Seniská. Siedlungsobjekte - Hütten, Gruben, Exploationsgruben, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
37. Kráľovičove Kračany-Lesné Kračany (Bez. Dunajská Streda). Dokumentierung des Kastellzustands.
38. Kráľovičove Kračany-Lesné Kračany (Bez. Dunajská Streda). Siedlungsobjekte, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
39. Krnča (Bez. Topoľčany), Lage Tábor. Dokumentierung des gegenwärtigen Zustands von der bekannten durch Förderung von Stein zerstörenden Burgwallanlage.
40. Kúty (Bez. Senica), Lage Pri vrbových Myjavkách. Siedlungsobjekte, Gruben, Rinnen, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
41. Láb (Bez. Malacky), Lage Pri nivách 1. Siedlungsobjekte und Rinnengebilde, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
42. Láb (Bez. Malacky), Lage Pri nivách 2. Siedlungsobjekte - Hütten, Gruben und Rinnegebilde, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
43. Lehnice-Veľký Lég (Bez. Dunajská Streda), Lage Ramoš. Siedlungsobjekte, Exploationsgruben, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
44. Letničie (Bez. Skalica), Lage Lipovec. Fünf Grabengebilde, die in einem Halbkreis von ca. 70-80 m Durchmesser angeordnet sind und an die englischen „causewayed enclosures“ erinnern; Siedlungsobjekte, positive Bewuchsmerkmale, undatiert (Abb. 38: 2).
45. Letničie (Bez. Senica), Lage Od Štefanova. Siedlungsobjekte, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
46. Lozorno, Bez. Malacky, Rúbanice. Dichte Gruppierung von Siedlungsobjekten - Hütten, Gruben, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
47. Lukáčovce (Bez. Nitra), Intravillan. Dokumentationsaufnahme des Kastells während der Rekonstruktionsarbeiten.
48. Michal na Ostrove (Bez. Dunajská Streda), Lage Potônske. Siedlungsobjekte - Hütten, Gruben, Exploationsgruben, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
49. Miloslavov (Bez. Senec), Lage Štvrtocký majer. Siedlungsobjekte, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
50. Moča (Bez. Komárno), Lage Stredný hon. Siedlungsobjekte, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
51. Modra (Bez. Pezinok). Dokumentationsaufnahme des historischen Kerns und des erhaltenen Teils der Befestigung.
52. Mužla-Jurský Chlm (Bez. Nové Zámky), Lage Vnútorý hon. Siedlungsobjekte, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
53. Naháč (Bez. Trnava), Lage Dielce. Kreisgebilde von ca. 40-50 m Durchmesser, das sich durch helle Verfärbung äußert, Bodenmerkmale.
54. Ohrady (Bez. Dunajská Streda), Lage Soliari.
55. Oponice (Bez. Topoľčany). Dokumentationsaufnahme des Zustands von den Burgruinen.
56. Partizánske-Šimonovany (Bez. Partizánske). Dokumentationsaufnahme des rekonstruierten Kastells.
57. Petrova Ves (Bez. Skalica), Lage Pole k háju. Siedlungsobjekte, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
58. Piešťany (Bez. Piešťany), Lage Kanada. Dokumentierung der Lage während des Baues des Hypermarktes Tesco Piešťany.
59. Plavecké Podhradie (Bez. Malacky). Dokumentierung der Ruinen von der Plavecký Burg.
60. Plavecký Peter (Bez. Senica), Lage Jágerské. Siedlungsobjekte - Gruben und Rinnengebilde, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
61. Pobedim (Bez. Nové Mesto nad Váhom), Lage Hradištia. Dokumentierung des Grundrisses von dem slawischen Burgwall.
62. Podhorany (Bez. Nitra), Lage Žibrica. Dokumentierung des Zustands von dem bekannten Burgwall aus der Spätbronze- und Hallstattzeit.
63. Podhorany-Mechenice (Bez. Nitra), Lage Hunták. Dokumentierung des Rondells der Lengyel-Kultur, das ursprünglich auf der Vertikalaufnahme festgestellt wurde, Bodenmerkmale.
64. Podhorany-Sokolníky (Bez. Nitra), Lage Hríby. Abermalig dokumentiertes ovales Grabengebilde.
65. Poľný Kesov (Bez. Nitra), Lage Miklošovičová. Dokumentierung des untergegangenen mittelalterlichen Dorfes mit der Kirche.
66. Prašník (Bez. Piešťany), Lage Baraní majer. Dokumentierung des zweifachen Rondells der Lengyel-Kultur, das ursprünglich auf den topographischen Vertikalaufnahmen festgestellt wurde, Boden- und teilweise Bewuchsmerkmale (Abb. 39: 1).

67. Senica (Bez. Senica). Dokumentierung des Friedhofs mit der Kreiseinhegung.
68. Šaľa (Bez. Šaľa). Dokumentationsaufnahmen der Grabung; Siedlungsobjekte, positive Bewuchsmerkmale, undatiert (Abb. 39: 2).
69. Šalgočka (Bez. Galanta). Siedlungsobjekte - Hütten, Gruben, Rinnen, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
70. Šalgočka (Bez. Galanta), Lage Za kostolom. Gruppierung von Siedlungsobjekten - Hütten, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
71. Šintava (Bez. Galanta), Lage Prvé dlhé. Teil der Grabenbefestigung mit ca. 300 m Durchmesser (Abb. 40: 1), positive Bewuchsmerkmale, Rondell(?).
72. Šoporňa (Bez. Galanta), Lage Osmíny 1. Siedlungsobjekte, Hütten, Gruben, Rinnengebilde, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
73. Šoporňa (Bez. Galanta), Lage Osmíny 2. Dichte Gruppierung von Siedlungsobjekten - Hütten, Gruben, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
74. Šoporňa (Bez. Galanta), Lage Za jarčom 1. Siedlungsobjekte - Hütten, Gruben, Rinnengebilde, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
75. Šoporňa (Bez. Galanta), Lage Za jarčom 2. Dichte Gruppierung von Siedlungsobjekten - Hütten, Gruben, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
76. Šoporňa (Bez. Galanta), Lage Za jarčom 3. Gruppierung von Siedlungsobjekten - Hütten, Gruben, positive Bewuchsmerkmale.
77. Štvrtok na Ostrove (Bez. Dunajská Streda), Lage Pri mierovskom chotári. Ausgeprägte Siedlungsobjekte - Gruben, Hütten, positive Bewuchsmerkmale im Getreide, undatiert.
78. Tesárske Mlyňany (Bez. Zlaté Moravce), Lage Gočol. Dokumentationsaufnahmen der Grabung auf dem Gräberfeld aus der Völkerwanderungszeit.
79. Tomášikovo (Bez. Galanta). Dokumentierung des Kastellzustands.
80. Trenčín (Bez. Trenčín). Dokumentationsaufnahmen der Grabung auf dem Bau des Hypermarkts Tesco Trenčín.
81. Trenčín (Bez. Trenčín). Siedlungsobjekte, positive Bewuchsmerkmale im Getreide, undatiert.
82. Trenčín (Bez. Trenčín), Lage Trenčiner Burg. Dokumentationsaufnahmen der Trenčiner Burgs.
83. Trenčín-Záblatie (Bez. Trenčín), Lage Horné Závažie. Siedlungsobjekte - Hütten, Gruben, positive Bewuchsmerkmale im Getreide, undatiert.
84. Trnava (Bez. Trnava), Lage Medziháje. Siedlungsobjekte, positive Bewuchsmerkmale. Bronzezeitliche Lesefunde - Velatice-Kultur, Römerzeit, Neolithikum.
85. Trnava (Bez. Trnava), Lage Stadtkern. Dokumentierung der historischen Stadtkernstruktur mit der Befestigung.
86. Uhrovec (Bez. Bánovce nad Bebravou). Dokumentationsaufnahme der Burg.
87. Veľké Zálužie (Bez. Nitra), Lage Pod Sládečkovskou cestou. Siedlungsobjekte, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
88. Veľký Meder (Bez. Dunajská Streda), Lage Vámostelek 1. Dokumentationsaufnahme der untersuchten Fundstelle, Siedlungsobjekte, positive Bewuchsmerkmale.
89. Vráble (Bez. Nitra). Dokumentierung der Fortsetzung des Baues von dem Industriepark IGP.
90. Závod (Bez. Malacky), Lage Pri hrubej doline. Aermalig dokumentiertes römisches Marschlager mit sichtbarer Unterbrechung in der Mitte der östlichen Front, positive Bewuchsmerkmale.
91. Zlaté Klasy-Rastice (Bez. Dunajská Streda), Lage 1. Gruppierung von Siedlungsobjekten - Gruben, Bewuchsmerkmale, undatiert.
92. Zlaté Klasy-Rastice (Bez. Dunajská Streda), Lage 2. Dichte Gruppierung von Siedlungsobjekten - Hütten, Gruben, Rinne; zweifaches(?) Kreisgebilde mit ca. 30-40 m Durchmesser, positive Bewuchsmerkmale im Getreide, undatiert (Abb. 40: 2).
93. Zlatná na ostrove (Bez. Komárno), Lage Vidov dom. Fünf deutliche Kreisgruben mit ca. 4-5 m Durchmesser, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
94. Žabokreky nad Nitrou (Bez. Partizánske), Lage 1. Siedlungsobjekte, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.
95. Žabokreky nad Nitrou (Bez. Partizánske), Lage 2. Siedlungsobjekte - Hütten, Gruben, positive Bewuchsmerkmale, undatiert.

RONDEL V ŽITAVCIACH

Ivan K u z m a - Ján T i r p á k

Ž i t a v c e (okr. Nitra), poloha N a d h l b o k ý m j a r k o m, letecká prospekcia a povrchový zber, rondel, črepy, brúsená a štiepaná industria, lengyelská kultúra.

Rondel sme zistili ako pôdny príznak v máji 2001. Javil sa ako mierne nepravidelná, pravdepodobne dvojité kruhová priekopa bez viditeľných prerušení. V jej vnútri sa črtal ďalší, menej výrazný ovál (obr. 41: 2).

Lokalita sa nachádza v JV časti katastra obce Žitavce (obr. 41: 1), v polohe Nad hlbokým jarkom, na zvažujúcom sa pretiahlom chrbte (150-210 m. n. m.) s expozíciou na SZ, v nadm. v. 182-190 m. Na južnej strane sa chrbát prudko zvažuje k občasnému nepomenovanému potoku, vzdialenému asi 500 m, na severnej strane k občasnému toku a podmáčajanej pôde vo vzdialenosti asi 250 m. Objekt je umiestnený tak, že z jeho areálu je možný dobrý výhľad v južnom, západnom až severnom smere.

Z pedologického hľadiska leží nálezisko v oblasti, kde sa stýkajú prevažne typické a ilimerizované hnedozeme s černozemami, prevažne na sprašiach, menej na zvetralinách neogénnych hornín. Hydrologicky patrí územie lokality do povodia Žitavy.

Klimaticky ide o mierne teplú oblasť s priemernou teplotou v januári -2,6 °C, v júli 19,6 °C (pozorovacia stanica Vrábľa, merané za obdobie 1931-1960, vzdialená 6 km SV od lokality. Priemerný ročný úhrn zrážok je 560 mm (stanica Vrábľa), priemerný počet dní so zrážkami 10 mm a viac je 27,4 (stanica Tesárske Mlyňany), priemerný počet dní so snehovou pokrývkou je 39,3 (stanica Vrábľa).

Magnetometrickými meraniami v r. 2002 bolo na ploche 150x160 m pokrytých celkovo 2,4 ha. Z výsledkov geofyzikálneho merania vo forme mapy totálneho vektora magnetického poľa (obr. 41: 3) je možné vidieť celkový priebeh hodnôt, ktoré sa pohybujú v rozsahu od 48240 do 48261 nT a stanovíť na skúmanej ploche priemerné magnetické pole o hodnote 48246 nT. Na základe toho môžeme vyčleniť lokálne anomálie o intenzite od -6 do +15 nT. Vonkajšie priekopy (modré) dosahovali hodnoty do 15 nT, vnútorné do 7 nT (obr. 41: 4). Uvedené anomálie sa koncentrujú do uzavretých geometrických tvarov, ide o sústavu celkove šiestich priekop. Priemer prvých dvoch vonkajších je 132 a 118 m, tretia dosahuje priemer 108 m, ďalšie tri 75, 60 a 40 m v smere JZ-SV.

Nejasná je funkcia líniovej anomálie, tiahnucej sa krížom cez rondel a dosahujúcej hodnoty do 6 nT. Popri nej boli indikované aj izolované izometrické anomálie o intenzite 3-8 nT. Priemerná šírka týchto anomálií je do 8 m, ich pôvod je pravdepodobne v archeologických objektoch typu jama, chata a pod.

Nález možno interpretovať ako rondel s viacerými časovými etapami výstavby. Prvú etapu mohli tvoriť štyri vnútorné priekopy so šiestimi až siedmimi prerušeniami, navzájom sa rešpektujúcimi, druhú dve vonkajšie so štyrmi prerušeniami, ktoré taktiež rešpektujú vnútorné. Nemožno však vylúčiť ani opačný postup, pri ktorom by boli najprv vybudované tri vnútorné a až následne tri ďalšie, kde sa vstupy rešpektujú oveľa jednoznačnejšie.

Povrchovým zberom v r. 2002 bolo získané menšie množstvo črepového materiálu, ako i brúsená a štiepaná industria (obr. 42, 43). Na základe tohoto materiálu možno priekopový systém datovať predbežne do obdobia lengyelskej kultúry - do stupňa I. Presnejšie datovanie, ktoré by azda mohlo vyriešiť i otázku postupu budovania systému, však umožní až terénny výskum.

RONDEL IN ŽITAVCE. Das Rondell in Žitavce (Bez. Nitra) wurde als Bodenmerkmal im Mai 2001 festgestellt. Es zeichnete sich als unregelmäßiger, wahrscheinlich zweifacher kreisförmiger Graben ohne sichtbare Unterbrechungen ab. In seinem Inneren zeichnete sich ein weiteres, weniger ausgeprägtes Oval ab (Abb. 41: 2). Die Fundstelle Žitavce befindet sich auf dem Žitavce-Hügelland, ca. 20 km SÖ der Stadt Nitra (Abb. 41: 1). Die eigentliche Fundstelle liegt im südöstlichen Teil des Katasters, in der Lage Nad hlbokým jarkom, auf dem sich abfallenden gestreckten Rücken (150-210 m. ü. d. M.), mit der NW-Exposition, in 182-190 m Überseehöhe. Auf der südlichen Seite fällt der Rücken stark zu dem ephemerischen unbenannten Bach ab, der etwa 500 m entfernt ist und auf der nördlichen Seite zum ephemerischen Wasserlauf und vernässtem Boden in der ca. 250 m Entfernung. Vom Objekt aus hat man einen guten Ausblick in der südlichen, westlichen und nördlichen Richtung. Durch magnetometrische Messungen im J. 2002 wurden auf der Fläche von 150x160 m insgesamt 2,4 ha untersucht. Den Ergebnissen der geophysikalischen Messungen in Form von Karte des totalen Vektors des Magnetfeldes (Abb. 41: 3) können der Gesamtverlauf der sich von 48240 bis 48261 nT schwankenden Werte entnommen und das durchschnittliche Magnetfeld im Wert von 48246 nT bestimmt werden. Auf Grund dieser Tatsachen können auf der Fläche lokale Anomalien mit der von -6 bis +15 nT Intensität ausgegliedert werden. Die Außengräben (blaue) erreichten die Werte von bis 15 nT, die Innengräben bis 7 nT (Abb. 41: 4). Die angeführten Anomalien konzentrieren sich in die geschlossenen geometrischen Gebilde.

Generell geht es um ein System von sechs Gräben. Der Durchmesser der ersten zwei Außengräben erreicht 132 und 118 m, der dritte Graben hat den Durchmesser von 108 m, die weiteren drei Gräben erreichen den Durchmesser von 75, 60 und 40 m in der SW-NO-Richtung. Unklar bleibt die Funktion der Linienanomalie, die sich quer durch das Rondell zieht und die Werte bis 6 nT erreicht. Neben ihr wurden auch isolierte isometrische Anomalien von der 3-8 nT Intensität indiziert. Die Anomalien erreichen die durchschnittliche Breite bis 8 m, ihr Ursprung ist wahrscheinlich in den archäologischen Objekten des Typs Grube, Hütte u. ä. zu suchen. Was die Interpretation betrifft, könnte es sich um ein Rondell mit mehreren Zeitetappen des Ausbaus handeln. Die erste Etappe können vier Innengräben mit sechs bis sieben sich aneinander respektierenden Unterbrechungen gebildet haben. Die zweite Etappe bildeten wahrscheinlich zwei Außengräben mit vier Unterbrechungen, die aber die Innengräben auch respektieren. Das umgekehrte Verfahren, bei dem zuerst die drei Innengräben und erst dann die weiteren drei Gräben ausgebaut wurden und bei dem sich die Eingänge viel eindeutiger respektieren, kann auch nicht ausgeschlossen werden. Die Begehungen im J. 2002 lieferten eine kleinere Menge von Scherbenmaterial, wie auch die Schleif- und Spaltindustrie (Abb. 42; 43). Auf Grund dieses Materials kann das Grabenwerk vorläufig in die Zeit der Lengyel-Kultur (Stufe I.) datiert werden. Eine genauere Datierung, die vielleicht die Frage der Verfahren beim Bau des Systems lösen würde, wird erst eine archäologische Ausgrabung ermöglichen.

VÝSKUM NA ŽILE ŠPITALER V BANSKEJ ŠTIAVNICI

Jozef Labuda

Banská Štiavnica (okr. Banská Štiavnica), poloha Horná Ružová ul. 1, záhrada domu, stredovek, novovek, technické objekty, zisťovací výskum: Uloženie nálezov: Slovenské banské múzeum, Banská Štiavnica.

Na viacerých miestach dnešnej zástavby historického jadra mesta vidieť pozostatky po dobývaní rúd drahých a farebných kovov žily Špitaller. Jej najväčšie relikty možno pozorovať na JZ úpätí vrchu Staré mesto (Glanzenberg). Vďaka pochopeniu rodiny p. R. Lacku sa realizoval niekoľkodenný výskum v záhrade a umiestnili sa tu dve sondy. Sonda 1/02 s rozmermi 800x100 cm bola situovaná uprostred záhrady v smere V-Z, len 10 m od skalnej steny dobývok. Na takýchto plochách terasovitého charakteru sa odкрývajú pracovné miesta, súvisiace so spracovaním rudy.

Medzi ojedinelými záhonmi sa objavili črepy zo 14.-17. stor. Do bezprostrednej blízkosti skalnej steny sme situovali ďalšiu sondu 2/02 rozmerov 250x200 cm. Tu sa v zásype našiel typický haldový materiál a v skalnej stene sa objavil zásek, ktorý bol pozostatkom výdrevy pre postup do hĺbky. Asi 20 m vyššie sa nachádza malá štôlna, kde plánujeme vo výskume pokračovať.

GRABUNG AUF DER ADER ŠPITALER IN BANSKÁ ŠTIAVNICA. Auf mehreren Stellen der heutigen Bebauung des historischen Stadtkerns sind Reste nach Erzförderung von Edel- und Buntmetallen der Ader Špitaller zu sehen. Auf dem südwestlichen Fuß des Berges Staré mesto (Glanzenberg), wo eine mehrtägige Grabung realisiert wurde, können ihre größten Relikte beobachtet werden. Der Schnitt 1/02 ist 10 m von der Felswand entfernt. Auf solchen terrassenförmigen Flächen werden Stellen freigelegt, die mit der Erzverarbeitung zusammenhängen. In der unmittelbaren Entfernung von der Felswand befindet sich auch der Schnitt 2/02. In der Verschüttung wurde typisches Haldenmaterial gefunden. In der Felswand entdeckte man eine Kerbe, die ursprünglich zur Festigung einer hölzerner Schachtkonstruktion diente. Etwa 20 m höher befand sich ein kleiner Stollen.

SYSTEMATICKÝ VÝSKUM STARÉHO MESTA V BANSKEJ ŠTIAVNICI

Jozef Labuda

Banská Štiavnica (okr. Banská Štiavnica), poloha Staré mesto - Glanzenberg, 12.-15. stor., sídlisko, systematický výskum, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Slovenské banské múzeum, Banská Štiavnica.

Hlavným cieľom prác na tejto lokalite bolo ukončiť výskum stavby I (obr. 44) na polohe Kostolík (obr. 45). Počas viacerých sezón sa tak odkryli základy rozsiahlejšej stavby, ktorá sa na južnej strane pripájala k obvodovému murivu terasy. Analogická situácia bola pred rokmi zistená aj na polohe Plošina nad dobývkami. Základové murivo stavby I sa neodkrylo súvislo, časť muriva na západnej strane bola rozobraná. Aj v tomto roku sa našli zaujímavé nálezy (napr. ostroha, keramika - import pravdepodobne zo Saska a i., datované do 13.-14. stor.). V tomto čase plnil objekt funkciu sídla významného vlastníka (mince, sklo z 13. stor., importovaná keramika). Lokalitu v tomto období obývali podnikatelia v baníctve, na vrcholovej polohe reprezentant panovníka (obytná veža). Východne od Stavby I sme situovali tri na seba nadväzujúce sondy (1-3/02 s rozmermi 110x210 cm), ktorých cieľom bolo odkryť murivo, súvisiace so Stavbou I. Podľa konfigurácie terénu, ale aj nepreskúmaného muriva C z predchádzajúcich sezón, tu uvedenú súvislosť môžeme oprávnenne predpokladať.

Poloha 1. Na tejto polohe sa v mieste predpokladanej cestnej komunikácie ku Stavbe III, či vrcholovým stavbám vôbec, vymerala nová sonda 4/02 s rozmermi 500x100 cm. Skalné podložie bolo v hĺbke 100 cm. Z nálezov sú zaujímavé fragmenty architektonického článku, keramiky a zvieracích kostí, spadajúce do 13.-14. stor.

V závere roka firma BAPA realizovala na tejto polohe vyčistenie cisterny (šachty?) do hĺbky 7 m, zabezpečila novú výdrevu; objekt je tak pripravený výskumné práce v r. 2003.

SYSTEMATISCHE GRABUNG DER ALTSTAND IN BANSKÁ ŠTIAVNICA. Während mehrerer Saisons wurden Fundamente eines ausgedehnten Baues freigelegt, der sich von der südlichen Seite an die Umfassungsmauer der Terrasse anschloss. Die Grundmauer des Baues I (Abb. 44, 45) wurde nicht kontinuierlich freigelegt. Ein Teil der Mauer auf der westlichen Seite wurde auseinandergenommen. Von mehreren Funden, die in das 13.-14. Jh. datiert werden, sind u. a. ein Sporn und ein keramischer Import aus Sachsen zu erwähnen. Zu damaliger Zeit hatte das Objekt die Funktion des Sitzes eines bedeutenden Besitzers (Münzen, Glas aus dem 13. Jh., importierte Keramik). Die Fundstelle wurde damals von den Bergbau-Unternehmen bewohnt, in der höchsten Lage wohnte der Repräsentant des Herrschers (Wohnturm). Östlich des Baues I wurden drei aneinander anknüpfende Schnitte angelegt, die das Ziel verfolgten, die mit dem Bau I zusammenhängende Mauer freizulegen.

SIEDMA SEZÓNA VÝSKUMU VÝŠINNÉHO SÍDLISKA LIESKOVEC-HRÁDOK

Róbert Malček

Lieskovec (okr. Zvolen), poloha Hrádok, výšinné sídlisko, systematický výskum, eneolit (miestna pobadenská skupina), doba bronzová, staršia doba rímska (púchovská kultúra), novovek. Uloženie nálezov: Lesnícke a drevárske múzeum, Zvolen.

V sezóne 2002 sa výskum sústredil na severný výsek vrcholovej plošiny polohy. Skúmala sa plocha otvorená v sezóne 1997 (I: 4), ako aj plochy I: 0-2 a 5 (obr. 46). Počas sezóny sa zistili nasledovné skutočnosti:

Sektor I, sonda 0-2. Už v minulej sezóne sa v sonde 1 a 2 hneď pod povrchom (hĺbka 20-40 cm) odkryl kompaktný príkrov lomového štrkovitého materiálu, ktorý mal v tejto hĺbke šírku asi 3 m, po dĺžke presahoval skúmanú plochu a kopíroval severný okraj plošiny. Preto sa skúmaná plocha rozšírila na západ o pás široký 3 m, a to tak, aby sa zachytil pokiaľ možno celý pôdorys objektu (I/01). Tento však presahoval aj za západný okraj novej sondy. Zdá sa, že v týchto miestach je porušený novovekým zásahom. Odkrytá časť objektu mala pôdorys nepravidelný, vyplňal ho štrkovitý lomový materiál a lemovali ho väčšie lomové skaly; na severnom okraji, ktorý sledoval severnú hranu plošiny, to boli skaly pomerne veľkých rozmerov. Na ploche I: 2-B sa vyrýsovalo ďalšie zoskupenie skál (objekt I/02) - v tomto prípade však išlo o okruhlíky, ktoré sa podsúvalo pod objekt I/01. Medzi okruhlíkmi sa našiel celý džbánok (obr. 47: 1), ktorý by mohol prispieť k datovaniu situácie. Zdá sa, že spodný objekt môže patriť k „bronzovému“ horizontu pravekého osídlenia lokality. Osídlenie lokality v dobe bronzovej potvrdzuje aj fragment bronzovej sekery, nájdený na ploche I: 0-B (obr. 47: 2)

Sektor I, sonda 4. Na sonde sa exploatovalo dno kultúrnej vrstvy v severnej časti skúmanej plochy. Tu sa s klesajúcim podložíom v hĺbke 170-180 cm stále odstraňovala spodná subvrstva kultúrnej vrstvy s bohatými keramickými nálezmi mladého eneolitu, blokmi mazanice a kumuláciou lastúr korytka rybníčného, ktoré snád svedčia o odpadovej jame situovanej v týchto miestach a vo vrstve nerozlíšiteľnej. Bloky mazanice by mohli pochádzať z výmazu stien nejakej budovy, spadnutej do svahu. Sonda sa ani v tejto sezóne nedoskúmala.

Sektor I, sonda 5. Skúmaná plocha mala spresniť naše poznatky o opevnení lokality. V hlinitom násype svetlohnedého sfarbenia sa začistila štrukturovaná(?) kumulácia lámaných skál; deštruovaná stavba sa podľa uloženia skál sklzá po svahu. Datovanie objektu stále ostáva otvorené, pravdepodobne však zvyšky stavby pochádzajú z doby rímskej. Ani v tejto sezóne sa tu nepodarilo „prekopat“ na predpokladanú spodnú, kultúrnu vrstvu z eneolitu či doby bronzovej.

Výsledky výskumu

Sezóna okrem početného nálezového materiálu (jeden úlomok bronz. sekery, jeden železný predmet, dve plastiky, jedna nádoba, šesť práslenov, 2 902 črepov, 47 úštepov, 26 jadier, jedno závažie, 65 úlomkov kostí, 291 hrúd mazanice, dve vrecká lastúr, jedno vrecko uhlíkov, štyri náboje) priniesla predovšetkým objav ďalšieho sídliského objektu na vrcholovej plošine (okruhliaková vrstva I/02), ktorý snáď patrí do „bronzového“ horizontu osídlenia lokality a mohol by pomôcť aj datovaniu objektu I/01. Podstatne sa spresnila rozloha objektu I/01. Ďalej z plochy I: 4/97 pribudlo množstvo keramických úlomkov, ktoré nám môžu pomôcť pri definovaní mladoeneolitického horizontu prehistórie Zvolenskej kotliny. Situácia na sonde I: 5 si síce vyžaduje ďalší výskum, čoraz zreteľnejšie sa tu však javia pozostatky stavebných prác, ktoré azda súvisia s opevňovaním polohy v niektorej z pravekých fáz osídlenia polohy.

SIEBTE GRABUNGSSAISON IN DER HÖHENSIEDLUNG LIESKOVEC-HRÁDOK. Lieskovec (Bez. Zvolen), Lage Hrádok, Höhensiedlung, systematische Grabung, Äneolithikum (örtliche Nachbadener Gruppe), Bronzezeit, ältere römische Zeit (Púchov-Kultur), Neuzeit. Unterbringung der Funde: Forst- und Sägereimuseum, Zvolen.

In der Saison 2002 konzentrierte sich die Grabung auf den N-Ausschnitt des örtlichen Gipfelplateaus der Lage: Untersucht wurden teils die in der Saison 1997 erschlossene Fläche (I: 4), teils die Flächen I: 1, 2 und 5 (Abb. 46). In den Schnitten I: 0-2 wurde gleich unter der Oberfläche eine mit Schotter bestreute Fläche freigelegt, vielleicht die Fläche des Fußbodens eines Objekts, das etwa in die ältere römische Zeit(?) datiert werden könnte. Auf der Fläche I: 2-B wurde in der Superposition mit dem Objekt I/01 eine Geröllschicht I/02 freigelegt, in der ein vollständiger Krug gefunden wurde (Abb. 47: 1), der vielleicht ermöglicht, die ganze Situation zu datieren. Im Schnitt I: 4 wurden weiter auch Aufnahmen der unteren Niveaus der Kulturschicht gemacht, aus denen zahlreiches Material des jungäneolithischen Horizontes der besiedelten Lage stammte. Im Schnitt I: 5 wird schrittweise die Destruktion eines größeren Baues freigelegt, vielleicht einer Befestigung aus der älteren römischen Zeit(?).

ĎALŠIE NÁLEZISKO V MALÝCH LEVÁROCH

Klára Marková - Pavol Hránek

Malé Leváre (okr. Malacky), poloha Záhumenice, sídlisko, povrchový zber, pravek, stredná doba bronzová, novovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Lokalita sa nachádza JV od obce, na brehu potoka Rudava, pri hradskej v smere na Gajary. V marci 2002 sa uskutočnil povrchový zber, pri ktorom sa získali málo výrazné drobné praveké a novoveké črepy, väčšie množstvo zvieracích kostí a mazanica. Z materiálu tejto novozistenej lokality si predovšetkým zaslúži pozornosť fragment pozdĺžne rebrovaného bronzového náramku, patriaci najskôr do okruhu stredodunajskej mohylovej kultúry. Nová lokalita dokladá značnú hustotu osídlenia tejto časti Záhoria v uvedenom období praveku.

WEITERE FUNDSTELLE IN MALÉ LEVÁRE. Malé Leváre (Bez. Malacky), Lage Záhumenice, Siedlung, Oberflächenerkundung, Urzeit, mittlere Bronzezeit, Neuzeit. Unterbringung der Funde: Archäologisches Institut der SAW, Nitra. Von den gewonnenen Funden sollte eine besondere Aufmerksamkeit dem Fund eines länglich gerippten Armringes geschenkt werden, der wahrscheinlich zur mitteldanubischen Hügelgräberkultur gehört.

ĎALŠIE NÁLEZY ZO ZVONČÍNA

Klára Marková - Marián Samuel

Zvončín (okr. Trnava), poloha Medziháje II, povrchový zber, lengyelská kultúra, badenská kultúra, stredodunajská mohylová kultúra, doba laténska, doba rímska, stredovek (11.-15. stor.), pravobrežná terasa rieky Parnej. Uloženie nálezov: súkromná zbierka a Archeologický ústav SAV, Nitra.

Lokalita sa nachádza na rozľahlej dune pri pravom brehu rieky Parnej, po oboch stranách cesty z Trnavy do Bieleho Kostola. Keďže lokalita Trnava-Medziháje (pri obci Biely Kostol; *Farkaš 2000*) je situovaná SV smerom v inej časti polohy, označujeme nami skúmanú polohu ako Medziháje II. Lokalita, viackrát narušená zemnými prácami, bola v minulosti predmetom povrchového zberu (*Samuel/Gajdošík 2000a*, *Samuel/Gajdošík 2000b*) a v r. 1999 počas výstavby kanalizácie sa na nej realizoval záchranný výskum (*Bartík/Bazovský/Turčan 2000*). Na jar 2001 našiel R. Gajdošík na lokalite hlinenú antropomorfnú plastiku. Jej nález nás viedol k obhliadke a opätovnému prieskumu náleziska.

Povrchovým zberom autorov, J. Hunku a M. Vrableca, ako aj zdokumentovaním nálezov v zbierke R. Gajdošíka, sa rozšírilo doposiaľ publikované kultúrne zaradenie a časový rozsah osídlenia polohy. Okrem osídlenia v dobe bronzovej (velatická kultúra) a v dobe rímskej sa potvrdilo osídlenie z neolitu (lengyelská kultúra) a eneolitu (badenská kultúra, obr. 49: 9). Prvý raz je dokumentované osídlenie stredodunajskej mohylovej kultúry.

V nálezoch keramiky sú najpočetnejšie zastúpené fragmenty a črepy z doby laténskej a doby rímskej. Laténsku keramiku zastupujú situly so zvislým hrebeňovaním, misy, zásobnice a vazy (obr. 49: 6, 7; 50: 3); dobu rímsku reprezentuje súbor rímsko-barbarskej (misy, misy na nôžke, hrnce so širokým spektrom výzdoby; obr. 49: 1-5; 50: 2) a rímsko-provinciálnej panónskej keramiky (džbáňky či amfory tehlovočervenej farby, prstencové misky, hrnce sivej farby; obr. 50: 1, 4) a nezdobené zlomky terry sigillaty. Z bežného rámca nálezov stredovekej keramiky (10.-15. stor.) sa vymyká okrajový črep zdobenej hrncovitej nádoby z 11. stor., zhotovenej z materiálu s prímiesou tuhy (obr. 50: 5).

Literatúra

Bartík/Bazovský/Turčan 2000 - V. Bartík/J. Bazovský/V. Turčan: Záchranný výskum na trase Borová. AVANS 1999, 2000, 19-20.

Farkaš 2000 - Z. Farkaš: Nádoby neskorej železovskej skupiny. AVANS 1998, 2000, 64-65.

Samuel/Gajdošík 2000a - M. Samuel/R. Gajdošík: Praveké nálezy zo Zvončína. AVANS 1999, 2000, 107-108.

Samuel/Gajdošík 2000b - M. Samuel/R. Gajdošík: Nález aerofónu zo Zvončína. AVANS 1999, 2000, 108.

WEITERE FUNDE AUS ZVONČÍN. Durch Oberflächenerkundung und Zusammenstellung der Funde in der Sammlung von R. Gajdošík wurden die kulturelle Vertretung und zeitliches Ausmaß der Besiedlung der teilweise schon in der Vergangenheit durch eine Rettungsgrabung und Oberflächenerkundungen untersuchten Lage erweitert. Außer der Besiedlung in der Bronzezeit (Velatice-Kultur) und in der römischen Zeit hat sich auch die Besiedlung im Neolithikum (Lengyel-Kultur) und im Äneolithikum (Badener Kultur, Abb. 49: 9) bestätigt. Zum ersten Mal ist die Besiedlung der mitteldanubischen Hügelgräberkultur dokumentiert. In den Keramikfunden sind am zahlreichsten die Fragmente und Scherben aus der Latène- und Römerzeit vertreten. Die latènezeitliche Keramik ist durch Situlen mit senkrechtem Kammstrich, Schüsseln, Vorratsgefäße und Vasen vertreten (Abb. 49: 6, 7; 50: 3). Die römische Zeit repräsentieren römisch-barbarische pannonische Keramik (Schüsseln, Fußschalen, Töpfe mit einem breiten Verzierungsspektrum; Abb. 49: 1-5, 8; 50: 2), römisch-provinziale pannonische Keramik (ziegelrote Krüge oder Amphoren, ringförmige Schüsseln, graue Töpfe, Abb. 50: 1, 4) und unverzierte Bruchstücke von Terra sigillata. Aus dem üblichen Rahmen der mittelalterlichen Keramik (11.-15. Jh.) entzieht sich eine Randscherbe eines verzierten topfförmigen Gefäßes aus dem 11. Jh., das aus Material mit der Beimischung von Graphit hergestellt wurde (Abb. 50: 5).

STREDOVEKÉ NÁLEZY NA DOLNEJ ULICI V BANSKEJ BYSTRICI

Marta Mácelová

Banská Bystrica (okr. Banská Bystrica), Mestská pamiatková rezervácia, poloha Dolná ul. 33, sídlisko, stredovek (15. stor.), novovek (16.-17. stor.). Uloženie nálezov: Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica.

V letných a jesenných mesiacoch r. 2002 sa počas rekonštrukcie neskorobarokového domu na Dolnej ul. 33 zistila kultúrna vrstva so stredovekými a novovekými nálezmi z 15.-17. stor. Keramika sa našla v interiéri miestnosti vo dvornom trakte pri východnom múre pod podlahou v hĺbke 80-100 cm. Terajší dvojpodlažný objekt bol po požari v r. 1761 prestavaný zo staršieho gotického jadra na dom prejazdného typu. Prejazd je zaklenutý pruskými klenbami.

Opis nálezov

Najstaršiu keramiku z 15. stor. tvoria črepy hrncovitých nádob s prímесou drobných kamienkov a sludy sivej farby, zdobené rytou závitnicou (obr. 51: 2), fragmenty komôr komorových kachlíc s ovaleným a podrezaným okrajom (obr. 51: 1), črepy hrncovitých nádob žltohnedej farby s výraznou profiláciou okraja (obr. 51: 3-4) a fragmenty pokrievok (obr. 51: 6).

Novoveká keramika zo 16.-17. stor. je vyrobená z jemne plavenej hlíny tehlovočervenej farby s jemnejšími prímесami piesku a sludy, je neglazovaná i s glazúrami zelenej a hnedej farby. Okrem hrncovitých bezúchých nádob sa našli črepy hrncov a džbánov s uchami, misky a panvice s držiakmi. Tento typ kuchynskej a stolovej keramiky patrí medzi bežný inventár domácností meštianskych a remeselníckych domov v historických jadrách stredovekých miest na Slovensku.

Materiál poukazuje na starší horizont osídlenia parcely, podľa získaného materiálu najneskôr v 15. stor.

MITTELALTERLICHE FUNDE AUF DER STRASSE DOLNÁ ULICA IN BANSKÁ BYSTRICA. Während der Rekonstruktion eines barocken Hauses mit älterem gotischem Kern wurde im Interieur eines Raumes im Hofflügel eine Kulturschicht mit mittelalterlicher und neuzeitlicher Keramik entdeckt. Die älteste Keramik aus dem 15. Jh. repräsentieren unglasierte Scherben aus den mit geritzter Spirale verzierten Gefäßen (Abb. 51: 2), Kammern der gotischen Kacheln (Abb. 51: 1), Gefäße mit profilierten Mündungsrändern (Abb. 51: 3-4), Deckelfragmente (Abb. 51: 6). In den neuzeitlichen Keramikfunden aus dem 16.-17. Jh. befinden sich außer Töpfen auch Henkelkrüge, Schüsseln, Pfannen und glasierte Gefäße. Das Material weist auf eine mittelalterliche Besiedlung der Parzelle im 15. Jh. hin.

ARCHEOLOGICKÉ NÁLEZY Z OKOLIA BÁNOVIEC NAD BEBRAVOU(?) A CEJKOVA

Róbert Májský

1. okr. Bánovce nad Bebravou(?), ojedinelý nález, eneolit. Uloženie nálezu: súkromná zbierka.

Autorovi príspevku bol poskytnutý na zdokumentovanie nedohotovený sekeromlat z horniny čiernej farby (obr. 48), objavený údajne pred niekoľkými desiatkami rokov na poli pri bližšie nešpecifikovanej obci v okolí Bánoviec nad Bebravou. Predmet vykazuje v rámci svojej kategórie nadpriemernú veľkosť (dĺ. 208 mm).

2. Cejkov (okr. Trebišov), extravilán, štiepaná industria, mladý paleolit. Uloženie nálezov: Vlastivedné múzeum, Považská Bystrica-Orlové.

Do zbierok múzea v Považskej Bystrici daroval S. Grejták tri kusy gravettinskej obsidiánovej industrie (dve čepele a polkruhové škrabadlo). Podľa informácií získal darca predmety počas letnej dovolenky na poľnohospodársky využívanú plochu neďaleko intravilánu obce.

ARCHÄOLOGISCHE FUNDE AUS DER UMGEBUNG VON BÁNOVCE NAD BEBRAVOU(?) UND CEJKOV. Das Museum in Považská Bystrica-Orlové gewann durch Spende drei Stücke gravettoider Obsidian-Spaltindustrie (zwei Klingen, ein Halbrundkratzer), die aus einer unbekannten Lage in der Nähe des Gemeindegebiets von Cejkov (Bez. Trebišov) stammen. Zur Dokumentation wurde dem Autor des Beitrags eine unfertige äneolithische Hammeraxt aus Gestein schwarzer Farbe (L. 20,8 cm) zur Verfügung gestellt, die vor einigen zehn Jahren auf dem Feld bei einer nicht näher spezifizierten Gemeinde in der Umgebung von Bánovce nad Bebravou gefunden werden sollte.

ZBEROVÉ NÁLEZY ZO STREDNÉHO POVAŽIA

Róbert M á j s k y

1. B e l u š a (okr. Púchov)

a) poloha R a š o v I (temeno kopca s kótou 384,7 m n. m.), prieskum, opevnené refúgium (neskorý stredovek), ojedinelé nálezy (novovek). Uloženie nálezov: Vlastivedné múzeum, Považská Bystrica-Orlové.

Prieskum lokality s nevýraznými stopami valu, pôvodne uvedenej do literatúry bez bližšej chronologickej špecifikácie (*Petrovský-Šichman 1965, 56*), neskôr s výhradou stotožnenej s púchovským, resp. predpúchovským osídlením (*Pieta 1982, 218*), bol zameraný na získanie citlivejšieho materiálu, umožňujúceho spoľahlivejšie chronologické zaradenie. Zberom sa podarilo získať nevýrazné doklady osídlenia v podobe niekoľkých kovových predmetov. Najvýraznejším artefaktom je plechové železné kovanie (obr. 52: 2), ktoré podľa charakteru výzdoby datujeme do 15. stor. Rovnakému časovému rámcu neodporuje ani masívny kliniec (obr. 1: 4) a jednoduchá oválna pracka (obr. 52: 1), podľa rozmerov najskôr súčasť konského postroja. Z lokality pochádzajú tiež dva gombíky z konca 19. až prvej polovice 20. stor. - mosadzný (obr. 52: 6) a medený so stopami pocínovania (obr. 52: 3), ktoré sú zrejme dokladom sezónnej hospodárskej činnosti. Podľa sporadických kovových nálezov zo stredoveku môžeme predbežne lokalitu považovať za refúgium miestneho obyvateľstva, využívané najskôr v súvislosti s vojenskými akciami husitov, resp. bratříkov. Defenzívny ráz akcentuje i množstvo riečnych okruhliakov, tzv. obranných kameňov, ktoré sa koncentrujú pri zvyškoch valu.

b) poloha R a š o v II - asi 180 m na JZ od kóty 384,7 m n. m, prieskum, ojedinelý nález, neskorý stredovek-novovek. Uloženie nálezu: Vlastivedné múzeum, Považská Bystrica-Orlové.

Z blízkosti predchádzajúcej polohy pochádza drobná olovená plastika Madony s dieťaťom (obr. 52: 5), ktorá môže byť podľa štylistických znakov a blízkosti lokality Rašov I neskorostredovekej proveniencie. Solitérnosť nálezu a pretrvávajúce prvky insitného umenia v ľudovom prostredí však nevylučujú mladší pôvod.

2. H r i č o v s k é P o d h r a d i e (okr. Žilina), poloha H r a d H r i č o v, amatérska sondáž, neskorý stredovek až včasný novovek (16.-17. stor.). Uloženie nálezov: Vlastivedné múzeum, Považská Bystrica-Orlové.

Darom D. Kendralu z Považskej Bystrice získalo múzeum v Považskej Bystrici tri drobné kovové predmety, pochádzajúce zo sondy, plytko zahĺbenej do vrstvy hradnej sutiny. Okrem strieborného denára Ferdinanda I., Uhorsko - razba 1550, (obr. 52: 7) ide o hornú časť klinca (obr. 52: 8) a cvok z obuvi, ktoré budú približne súčasné s mincou (16.-17. stor.).

3. P o v a ž s k á B y s t r i c a (okr. Považská Bystrica), časť P o v a ž s k é P o d h r a d i e

a) poloha S i h o ť, amatérsky prieskum, sídlisko, neskorá doba laténska. Uloženie nálezov: Vlastivedné múzeum, Považská Bystrica-Orlové.

Z južného okraja polohy pri skladoch firmy Raven získal Š. Meliš z Považskej Bystrice dvadsať črepov hrubej úžitkovej keramiky púchovskej proveniencie a štyri kusy prepálenej mazanice. V súbore sú zastúpené črepy zo súdkovitých hrncov s ústím odsadeným jednoduchým a zdvojeným žliabkom, zdobené zvislým, resp. mierne diagonálnym hrebeňovaním, a fragment zo zásobnice s golierovito zhrubnutým okrajom. Podľa uvedenej keramiky môžeme sídlisko predbežne datovať do stupňa LTD. Poloha je vzdialená približne 400 m na SSZ od Považského hradu, kde bolo okrem iného zistené rovnako datované opevnené(?) sídlisko (*Moravčík 1995, 97; 2000, 132; Šedo 1976, 202*).

b) poloha P o v a ž s k ý h r a d - o k o l i e, ojedinelý nález, neskorá doba laténska - staršia doba rímska. Uloženie nálezu: Vlastivedné múzeum, Považská Bystrica-Orlové.

Bývalý zamestnanec múzea v Považskej Bystrici P. Jurčík získal od neznámeho darcu železný hrot kopije/oštep (obr. 52: 9), ktorý sa našiel počas zväžania drevnej hmoty na bližšie nešpecifikovanom mieste v okolí Považského hradu. Predmet je poškodený koróziou, no dochované znaky umožňujú typologicko-chronologické zaradenie. Podľa formy tuľajky a užšieho listovititého hrotu so stredovým rebrom sa javia ako najvýraznejšie analógie exempláre zo záveru doby laténskej až priebehu staršej doby rímskej. V zmysle funkčného zaradenia nie je možné jednoznačne určiť, či ide o hrot kopije alebo oštep.

4. P r u s k é (okr. Ilava), poloha P a r k, prieskum, navážka, mladý paleolit, staršia doba rímska, vrcholný stredovek. Uloženie nálezov: Vlastivedné múzeum, Považská Bystrica-Orlové.

Na upozornenie A. Lišaníkovej z Považskej Bystrice bol v parku kaštiela z poslednej tretiny 16. stor. (*Slovník 1977, 462; Súpis 1968, 574*) prevedený prieskum plochej navážkovej vrstvy, získanej z priestoru asi 30 m vzdialeného ihriska, vybudovaného v šesťdesiatych rokoch 20. stor. Povrchovým zberom sa podarilo získať niekoľko drobných fragmentov nádob, zlomok mazanice a radiolaritové jadro.

Stredovekú keramiku okrem atypických črepov definujú tri zlomky z tiel nádob, zdobené hustejším

alebo riedkym žliabkovaním/závitnicou alebo žliabkovaním/závitnicou v kombinácii s vlnkou, dva okrajové črepy s von vytiahnutým ústím a fragment z rozhrania tela nádoby a dna. Materiál je pomerne dobre oxidačne vypálený, s nerovnomerným sfarbením a prímiesou jemného piesku. V prípade jedného z okrajov s archaickejšou profiláciou je pozorovateľný redukčný výpal sivej farby a ostrivo vo forme silnej prísady zrníka sludy a hrubšieho piesku. Datovanie bude spadať podľa tvaru okrajov, výzdoby a materiálovo-technického vyhotovenia do druhej polovice 13. až 14. stor. V súvislosti s lokalizáciou pôvodu navážky môže stredoveká keramika indikovať staršiu usadlosť pred výstavbou renesančného kaštieľa.

Ojedinele sa medzi keramickými zlomkami vyskytol drobný tenkostenný čriepok z ručne robenej nádoby s vodorovne vyhnutým okrajom a lešteným povrchom čiernej farby, ktorý datujeme do staršej doby rímskej. Jemný sivohnedý lom črepu pripomína originálnu germánsku keramiku, no hrubozrnnejšie neplastické prímiesy v keramickej mase naznačujú, že môže ísť o jej napodobeninu v prostredí púchovskej kultúry.

Najvčasnejšie stopy osídlenia reprezentuje retušované jadro z čokoládovohnedého radiolaritu, podľa štýlu opracovania mladopaleolitickej proveniencie.

5. P ú c h o v (okr. Púchov)

a) poloha S k a l a - L ú k a, prieskum, sídlisko (staršia doba rímska), ojedinelé nálezy (nedatované, vrcholný až neskorý stredovek, novovek).

Opakovaný prieskum sídliska zo staršej doby rímskej (*Moravčík 1982, 191; 1983, 170; 1991, 6-8, 21; Petrovský-Šichman 1965, 62*) nepriniesol výraznejšie výsledky. Okrem bronzového páskového kovania svorkovitej formy, ktoré podľa tvaru a polohy v kultúrnej vrstve sídliska datujeme do staršej doby rímskej, sa nepodarilo získať podstatnejšie nálezy. Zvyšné predmety pochádzajú z miest mimo osídlenej plochy, bez stôp kultúrnej vrstvy. Ide o štíhly kliniec s krídlovitou hlavicom (14.-15. stor.), železnú trosku, drobnú rakúsko-uhorskú mincu (*Scheidemünze*) z r. 1859 a atypický čriepok. Ojedinelý nález klinca zatiaľ jednoznačne nedokladá prítomnosť stredovekého osídlenia, hoci podobné úvahy sa v odbornej literatúre vyskytli už dávnejšie v súvislosti so zničeným hradiskom (*Eisner 1933, 261; Petrovský-Šichman 1964, 57*), ktoré tesne nadväzovalo na polohu sídliska. Predbežne je niekoľko lokalít v bližšom okolí zistených v osi potoka Biela voda, ako i neďaleko polohy Skala, no ich datovanie neprekračuje včasný stredovek (*Bialeková 1977, 88-91; Moravčík 1976, 47; Pramene 1992, 92, 93, obr. 15*).

b) miestna časť H r a b o v k a

ba) poloha B r e z i e, kóta 419 m n. m., prieskum, dočasné sídlisko (refúgium?) - vrcholný až neskorý stredovek, ojedinelý nález - novovek. Uloženie nálezov: Vlastivedné múzeum, Považská Bystrica-Orlové.

Z temena vrchu Brezie pochádzajú dva klince a zlomok nožika (14.-15. stor.) a novoveká podkovička. Keďže v teréne sa nepodarilo identifikovať stopy opevnenia, azda ide o dočasné sídlisko, súvisiace so sezónnou prácou, no vzhľadom na strategicky výhodné postavenie na križovatke považskej magistrály a cesty z Moravy nemožno vylučovať ani refugiálne využitie. Osídlenie podľa všetkého nemalo trvalejší ráz.

bb) poloha M e d z i v r š i e I, kóta 445,1 m n. m., prieskum, ojedinelé nálezy, vrcholný až neskorý stredovek, novovek, nedatované. Uloženie nálezov: Vlastivedné múzeum, Považská Bystrica-Orlové.

Prieskum sa sústredil na overenie stôp halštatského osídlenia, uvádzaných z plošiny na temene vrchu, odsadenej od okolia prirodzenými strmými zrázmi (*Petrovský-Šichman 1965, 60-61*). Okrem nedatovaného zlomku drobného nástroja sa podarilo zachytiť len stredovekú dvojramennú skobu a jednoduchý prsteň v tvare obrúčky, ktorý bol pôvodne datovaný do širšieho časového úseku. Po chemickom očistení sa ukázalo, že predmet je mosadzný, spájaný letovaním a puncovaný; podľa dôkladných etnografických analógií spada do rozhrania 19. a 20. stor. Iné nálezy, ktoré by dokumentovali staršie osídlenie, sa získať nepodarilo.

bc) poloha M e d z i v r š i e II (SZ úpätie temena vrchu Medzivršie), prieskum, ojedinelý nález, záver stredoveku až včasný novovek (16.-17. stor.). Uloženie nálezu: Vlastivedné múzeum, Považská Bystrica-Orlové.

Na terase pod temenom Medzivršia sa vyskytol masívny kliniec s kladivovitou hlavicom. Príbuzné formy slúžili v priebehu stredoveku na upevňovanie dverových petlíc; podľa vyspelého spôsobu vykovania ide však o pokročilejší exemplár zo záveru stredoveku až včasného novoveku.

6. S t u p n é - U d i č a, časť Prosné (okr. Považská Bystrica), poloha Ž e r a v i c a, prieskum, sídlisko, hrádok (neskorá doba bronzová, neskorá doba laténska, staršia doba rímska), ojedinelé nálezy (novovek). Uloženie nálezov: Vlastivedné múzeum, Považská Bystrica-Orlové a súkromná zbierka.

Temeno vrchu Žeravica na rozmedzí katastrov obcí Stupné a Udiča tvorí dominantná vyvýšenina oválneho pôdorysu s terasou pod SV úpäťm. Z uvedeného priestoru pochádza železný kliniec púchovskej proveniencie a nálezy z doby bronzovej: sekera s tuľajkou a uškom, obojstranne zdobená trojitým plastickým V-vzorom (obr. 52: 10), a deformovaná špirálovitá trubička z bronzového drôtu - podľa priemeru najskôr vlasová ozdoba. Solitérne kovové nálezy lužickej kultúry sú z hľadiska jemnejšej chronológie menej spoľahlivé, no tvar a výzdoba sekery poukazujú na datovanie do stupňa HB1. Kovový inventár dopĺňa

mosadzná ihlica do kúdele (1. pol. 20. stor.) a novoveký železný klin trojhranného prierezu, získané v miernom sedle na SV od temena kopca.

Z temena vyvýšeniny, SV svahu a spomenutého sedla pochádza väčšie množstvo keramických fragmentov, získaných parciálne prieskumom Považského múzea v Žiline (za poskytnutie materiálu a informácie ďakujem J. Moravčíkovi) a amatérskou sondážou a zberom. V súbore dominujú zlomky úžitkových nádob púchovskej kultúry, prevažne svetlých odtieňov, vo viacerých prípadoch zdobené hrebeňovaním; zastúpené sú tiež fragmenty hrubej keramiky s prímiesou tuhy. Najvýraznejšiu oporu pre špecifikáciu datovania poskytuje časť horného obvodu súdkovitého hrnca a viaceré okrajové črepy z nádob točených na kruhu, podľa ktorých vymedzujeme ťažisko púchovského osídlenia do stupňa LTD. Niektoré fragmenty z tiel súdkovitých hrncov zdobených jemným, hustým hrebeňovaním a nedbanlivo vypracovaný fragment točenej keramiky svedčia o prítomnosti nositeľov púchovskej kultúry ešte na počiatku staršej doby rímskej. V súbore sa vyskytlo tiež niekoľko atypických črepov, ktoré nevylučujú lužickú provenienciu.

Podľa zistenej situácie môžeme v polohe Žeravica konštatovať otvorené sídlisko (sedlo) a predpokladať existenciu hrádka v priestore vyvýšeniny, prípadne terasy pod jej úpäťm. Exaktné doklady v podobe valu nie sú jednoznačne pozorovateľné, čo však nevylučuje prítomnosť ľahšej formy opevnenia, po ktorom sa v teréne nezachovali výraznejšie stopy. Na doplnenie celkového obrazu dodávame, že lokalita je len niekoľko stoviek metrov vzdialená od púchovského opevnenia v polohe Zlatý kôň (*Petrovský-Šichman 1965*, 67-68; *Pieta 1982*, 221; *Pieta/Moravčík 1980a*, 170; *1980b*, obr. 15: 13-16; *1987*, 87).

Literatúra

- Bialeková 1977* - D. Bialeková: Slovanské nálezy z Púchova. Arch. Rozhledy 29, 1977, 88-92.
Eisner 1933 - J. Eisner: Slovensko v pravěku. Bratislava 1933.
Moravčík 1976 - J. Moravčík: Nové archeologické nálezy z Púchova a okolia. Vlast. Zbor. Považia 12, 1976, 13-49.
Moravčík 1982 - J. Moravčík: Prieskumy na lokalitách severozápadného Slovenska. AVANS 1981, 1982, 191-196.
Moravčík 1983 - J. Moravčík: Prieskumy archeologických lokalít v okolí Žiliny. AVANS 1982, 1983, 168-172.
Moravčík 1991 - J. Moravčík: Archeologické nálezy v Považskom múzeu v rokoch 1981-1985. Vlast. Zbor. Považia 16, 1991, 5-42.
Moravčík 1995 - J. Moravčík: Prieskumy v okrese Považská Bystrica. AVANS 1993, 1995, 97-98.
Moravčík 2000 - J. Moravčík: Prieskumy opevnení v okolí Považskej Bystrice. AVANS 1998, 2000, 131-133.
Petrovský-Šichman 1964 - A. Petrovský-Šichman: Slovanské osídlenie severného Slovenska. Vlast. Sbor. Považia 6, 1964, 50-106.
Petrovský-Šichman 1965 - A. Petrovský-Šichman: Severozápadné Slovensko v dobe laténskej a rímskej. Vlast. Sbor. Považia 7, 1965, 53-129.
Pieta 1982 - K. Pieta: Die Púchov-Kultur. Nitra 1982.
Pieta/Moravčík 1980a - K. Pieta/J. Moravčík: Prieskum hrádkov púchovskej kultúry v Maríkovskej a Púchovskej doline. AVANS 1979, 1980, 169-172.
Pieta/Moravčík 1980b - K. Pieta/J. Moravčík: Spätlatènezeitlicher Opferplatz in Prosné. Slov. Arch. 28, 1980, 245-286.
Pieta/Moravčík 1987 - K. Pieta/J. Moravčík: Druhý prieskum hrádkov púchovskej kultúry v Maríkovskej a Púchovskej doline. AVANS 1986, 1987, 86-87.
Pramene 1992 - Pramene k dejinám osídlenia Slovenska z konca 5. až z 13. storočia (ed. D. Bialeková). 2. Bratislava 1992.
Slovník 1977 - Vlastivedný slovník obcí na Slovensku (ed. M. Kropilák) 2. Bratislava 1977.
Súpis 1968 - Súpis pamiatok na Slovensku (ed. A. Güntherová/M. Kosová) (2. Bratislava 1968).
Šedo 1976 - O. Šedo: Nové nálezy z areálu Považského hradu. AVANS 1975, 1976, 201-203.

LESEFUNDE AUS DEM MITTLEREN WAAG-GEBIET. Durch Untersuchung im mittleren Waag-Gebiet wurden Belege über die Besiedlung aus mehreren Lagen gewonnen. Partiell handelt es sich um die Fundstellen, die durch das Vorkommen des archäologischen Materials schon in der Vergangenheit bekannt sind, und teilweise wurden auch neue Fundstellen entdeckt. Im ersten Fall ermöglichten die Terrainaktionen die Erweiterung oder eine nähere Bestimmung der Datierung. Aus den einzelnen Fundstellen stammen Funde der folgenden chronologischen Bestimmung: 1. Beluša (Bez. Púchov), Lagen Rašov I, II - Spätmittelalter, Neuzeit; 2. Hričovské Podhradie (Bez. Žilina), Lage Burg Hričov - Endphase des Mittelalters, Neuzeit; 3. Považská Bystrica (Bez. Považská Bystrica), Teil Považské Podhradie, Lage Sihof - Spätlatènezeit, Umgebung von Považský Burg - Spätlatènezeit, ältere Römerzeit;

4. Pruské (Bez. Ilava), Lage Park - Jungpaläolithikum, ältere Römerzeit, Hochmittelalter; 5. Púchov (Bez. Púchov), Lage Skala-Lúka - ältere Römerzeit, Hoch- bis Spätmittelalter, Neuzeit; Púchov (Bez. Púchov), Teil Hrabovka, Lagen Brezie, Medzivršie I, Medzivršie II - Hoch- bis Spätmittelalter, Neuzeit; 6. Stupné/Udiča, Teil Prosné (Bez. Považská Bystrica), Lage Žeravica - Spätbronzezeit, Spätlatènezeit, ältere Römerzeit, Neuzeit.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V INTRAVILÁNE PÚCHOVA

Róbert M á j s k y

Púchov (okr. Púchov), poloha Moyzesova ul. (SV časť stavby diela Bytový dom pešia zóna L1), záchranný výskum, sídlisko (mesto), neskorý stredovek až novovek (15.-19. stor.), synagóga (19. stor.). Uloženie nálezov: Vlastivedné múzeum, Považská Bystrica-Orlové.

V novembri 2001 sa začala stavba bytového domu na Moyzesovej ul., ktorá porušila základy zaniknutej synagógy, architektonického typu z polovice 19. stor. (*Mešťan/Krivošová/Kissová 2002*, 15-16), a niekoľko desiatok cm hrubú kultúrnu vrstvu. Stavebník nálezy neoznámil, uvedené skutočnosti zistil autor príspevku pri náhodnej obhliadke. Po dohode medzi investorom stavby a Archeologickým ústavom SAV v Nitre začal v polovici novembra archeologický výskum, vymedzený na odkrytie povrchu základov sakrálneho objektu a odobratie vzoriek z kultúrnej vrstvy. Kvôli nepriaznivým klimatickým pomerom trval do konca apríla 2002.

V priebehu terénnych prác bolo oproti pôvodnému zámeru potrebné rozšíriť výskum do hĺbky, nakoľko povrchová časť základov z nasucho kladeného, čiastočne opracovaného lomového kameňa a ojedinele zastúpených tehál neposkytovala dostatočnú predstavu o jeho celkovej šírke, keďže, ako sa ukázalo, bol profil základu smerom k spodnej nivelete obojstranne schodovito rozšírený. Obvod synagógy, orientovanej dlhšou osou v smere SZ-JV, sa podarilo súvislo odkryť len na lizénami profilovanom priečelí. Základy pozdĺžnych stien boli v zásade zničené hĺbením základových pásov obytného domu - zachovali sa iba pozdĺž trojčlennej chrámovej predsiene s dvoma vretenovými schodiskami, vedúcimi na ženskú emporu. V torzovitom stave boli z rovnakého dôvodu aj dva zo štyroch čiastočne odkrytých pilierov trojlodia. Neporušené zrejme ostalo JV ukončenie synagógy s apsidou, ktoré výstavba nezasiahla, keďže aktuálne sa nachádzalo pod parkoviskom nákupného centra firmy Billa. Pri SV a JZ obvode chrámovej predsiene sa podarilo identifikovať ďalšie základy, paralelne vedúce s dlhšou osou synagógy. Situáciu však nebolo možné jednoznačne sledovať, pretože skúmaná plocha bola v týchto miestach rozrušená stavebnými mechanizmami a takmer po obvod sakrálneho objektu zaliala betónom. Najpravdepodobnejšie však išlo o súveké prístavby synagógy.

Z hľadiska staršieho osídlenia mesta určité poznatky priniesla stratigrafia zachytená vo výkopoch pre základové pásy stavby. Pod hornou vrstvou deštrukcie synagógy sa nachádzala piesčitá pôda, pod ňou tmavohnedá až čierna kultúrna vrstva, nižšie vrstva ílu a naspodku aluviálne štrkopiesky. Tmavá vrstva obsahovala okrem početných uhlíkov a osteologického materiálu zlomky keramických nádob, z ktorých sa podarilo zrekonštruovať hrniec datovateľný do 1. pol. 16. stor. Len malý počet keramických fragmentov pochádza z 15. stor., ostatné z priebehu 16.-18., resp. z počiatku 19. stor. Spektrum nálezov dopĺňa spodná časť včasnónovovekej sklenej čaše, dno rovnako datovanej fľaše, fragmenty gotických a renesančných kachlíc, neskorostredoveký kliniec a strieborný denár Leopolda I. (Kremnica, razba r. 1680 - určil J. Hunka). Z hľadiska hornej hranice datovania vrstvy je podstatné taktiež jej nadložie - piesčitá naplavenina, ktorú identifikujeme ako pozostatok najmasívnejšej historicky zaznamenatej povodne na Považí v r. 1813, po ktorej ostalo v meste iba niekoľko neporušených objektov (*Houdek 1936*, 135, 137; *Púchov 1970*, 79). Výskyt materiálu vo vrstve piesčitej pôdy sa väčšinou viazal na jej hornú časť a bol reprezentovaný keramikou z 19. stor. a recentným odpadom. Uvedené stratigrafické pomery boli sledovateľné i v ďalších základových pásoch stavby, hĺbených smerom na JZ od plochy výskumu. Počas sledovania stavebných prác sa z kultúrnej vrstvy v jednom z pásov podarilo vyzdvihnúť mosadzný plechový fragment, črepy keramiky zo 16. stor. a takmer úplný exemplár pohára zo 17. stor.

Ďalším výsledkom výskumu je zistenie staršej stavby v superpozícii nartexu synagógy a v jeho SZ susedstve. Objekt spočiatku indikovala tehlová deštrukcia, uložená pod piesčitou naplaveninou, neskôr podlahový trám, zvyšky úpravy terénu z plochých kameňov a časť základu. Pod hornou niveletou základu sa podarilo v tmavej kultúrnej vrstve získať už zmienený rekonštruovaný hrniec a ďalšie fragmenty keramiky, datovateľné do 16. stor., a o niečo nižšie typické črepy z 15. stor. Pod tehlovou deštrukciou sa na plochých kameňoch vyskytla spodná časť majolikového pohára s kameninovým výpalom a primitívnou bichrómnou maľbou v podobe vertikálnych vlnoviek a pásov. Podľa načrtnutých pomerov vymedzujeme

vznik objektu najväčsnejšie od druhej polovice 16. stor. (pravdepodobne však neskôr), pričom jeho zánik bude podľa stratigrafickej situácie najskôr súvisieť so záplavou v r. 1813. Takémuto datovaniu neodporuje ani charakter uvedenej majolikovej nádoby.

Literatúra

Houdek 1936 - I. Houdek: Povodeň na Považí v r. 1813. Sbor. MSS 30, 1936, 134-139.

Púchov 1970 - Púchov (ed. M. Gabriš/C. Janega/J. Meravý). Martin 1970.

Mešťan/Krivošová/Kissová 2002 - P. Mešťan/J. Krivošová/D. Kissová: Architektúra synagóg na Slovensku. Bratislava 2002.

RETTUNGSGRABUNG IM GEMEINDEGEBIET VON PÚCHOV. In den Monaten November 2001 - April 2002 wurde eine partielle Rettungsgrabung in der Moyzesova Str. in Púchov realisiert, die durch den Bau einer Baueinheit ausgelöst wurde. Der Bau der Baueinheit hat die Fundamente einer abgegangenen Synagoge aus der Hälfte des 19. Jh.s und eine spätmittelalterliche bis frühneuzeitliche Kulturschicht gestört. Während der Terrainarbeiten wurden teilweise ein gestörtes Fundament einer dreischiffigen Synagoge mit gegliedertem Narthex und in seiner Superposition ein abgegangenes Objekt freigelegt, dessen Entstehung frühestens ab der zweiten Hälfte des 16. Jh.s (wahrscheinlich aber später) und Untergang in den Anfang des 19. Jh.s datiert werden können. Die aus der Kulturschicht entnommenen Proben enthielten Keramik aus dem 15. bis vom Anfang des 19. Jh.s, Bruchstücke mittelalterlicher und renaissancezeitlicher Kacheln, einen spätmittelalterlichen Nagel, Teile von zwei frühneuzeitlichen Glasgefäßen, einen blechernen Messinggegenstand und einen silbernen Denar von Leopoldus I. Die dunkle Kulturschicht bedeckte eine Sandanschwemmung, die als Rest einer massiven Überschwemmung aus dem J. 1813 identifiziert wurde. Der Rest der Überschwemmung enthielt in dem oberen Teil keramische Fragmente aus dem 19. Jh. und rezenten Abfall.

NÁLEZ TERRY SIGILLATY V TRENČIANSKEJ TURNEJ

Tomáš Michalík

Trenčianska Turná (okr. Trenčín), poloha Bánovská ul. 131, intravilán, mierne návršie, doba rímska, ojedinelý nález. Uloženie nálezu: súkromná zbierka.

Pri zemných prácach, spojených s výstavbou rodinného domu, bola ešte v r. 1997 narušená stredoveká kultúrna vrstva z 13.-14. stor. (Nešporová 1999). Vyexploatovaná hlina bola následne navŕšená do hald. Z tejto sekundárnej polohy sa k autorovi dostal na spracovanie fragment terry sigillaty. Odbornú expertízu vykonala K. Kuzmová z Archeologického ústavu SAV, za čo jej patrí moja vďaka.

Opis nálezu

Ide o črep z misky typu Drag. 37. Farba červená, povrch matne lesklý, sčasti olúpaný. Medzi dvoma rečníkmi vpravo (Kiss, obr. 4: 16) tanečnica vpravo (Kiss, obr. 4: 9). Rozmery: 62x42 mm, hrúbka steny 7 mm; dielňa Westerndorf, majster Comitialis; datovanie: včasnoseverovské obdobie (posledná štvrtina 2. stor.).

Datovanie privádza k záveru, že fragment možno dať do súvislosti s obdobím markomanských vojen. Spolu s inými nálezmi terry sigillaty a münkami (Horňák 1969, Horňák et al. 1994, Horňák 1999) prístupujú k rímskoprovinciálnym nálezom v trenčianskom regióne.

Literatúra

Horňák 1969 - R. Horňák: Trenčianska Turná do roku 1918. Trenčianska Turná 1969, 16.

Horňák 1999 - R. Horňák: Trenčianska Turná 1269-1999. Trenčianska Turná 1999, 5.

Horňák et al. 1994 - R. Horňák/M. Michalík/M. Ábel/P. Marček: Trenčianska Turná 1269-1994. Trenčianska Turná 1994, 20.

Nešporová 1999 - T. Nešporová: Regionálny prieskum v Trenčianskom kraji. AVANS 1997, 1999, 120.

FUNDE VON TERRA SIGILLATTA IN TRENČIANSKA TURNÁ. Bei den mit dem Bau eines Familienhauses verbundenen Erdarbeiten, wurde eine mittelalterliche Kulturschicht aus dem 13.-14. Jh. gestört (Nešporová 1999). Die exploitierte Erde wurde anschließend zu einer Halde gehäuft. Aus dieser sekundären Lage stand dem Autor ein Fragment von Terra Sigillata zur Verfügung. Es handelt sich um

eine Scherbe des Typs Drag. 37. Zwischen zwei Sprechern rechts (Kiss, Taf. 4: 16) befindet sich eine Tänzerin (Kiss, Taf. 4: 9); Wanddicke 7 mm; Werkstatt Westerndorf, Meister Comitialis; Datierung: Frühseverer-Periode (letzter Viertel des 2. Jh.s.).

KOMPLEX PALEOLITICKÝCH SÍDLISK V OKRESE TRENČÍN

Tomáš Michalík

Počas opakovaných povrchových prieskumov chotárov obcí Trenčianske Stankovce-Velké Stankovce, Trenčianska Turná, Trenčianska Turná-Hámre a Mníchova Lehota navštívil autor celkovo 14 lokalít, z ktorých niektoré sú už desiatročia predmetom amatérskych povrchových zberov. Materiál z nich, až na jednu výnimku (Bárta 1985), však nikdy nebol odborné publikovaný; nepatrné zmienky možno nájsť len v monografiách obce Trenčianska Turná (Horňák 1969; Horňák et al. 1994; Horňák 1999). Nálezové celky jednotlivých lokalít sú z dôvodu obmedzeného rozsahu prezentované len zbežne, nemajú podať vyčerpávajúcu informáciu o industrii, skôr len poukázať na charakteristické prvky.

1. **Trenčianske Stankovce (okr. Trenčín), časť Veľké Stankovce**, polohy I-VI, stredný(?) a mladý paleolit, micoquien(?), szeletien, gravettien, sídliská, zber. Uloženie nálezov: súkromná zbierka.

Poloha Zadné Kopanice, na ktorej sú situované všetky lokality, predstavuje tiahly sprašový chrbát západne od obce, s klesajúcou tendenciou na sever pozdĺž Seleckého potoka. Jednotlivé polohy sú zoradené v poradí od severu na juh, t.j. smerom k obci Selec.

a) **Trenčianske Stankovce - Veľké Stankovce I**, asi 150 m JZ od cintorína vo Veľkých Stankovciach, nadm. v. 210 m n. m.; mladý paleolit, szeletien(?), mladý gravettien, sídlisko, zber. Uloženie nálezov: súkromná zbierka.

Nálezový celok predstavuje zatiaľ 67 ks štiepanej industrie. Celkovo prevažujú retušované i neretušované čepele a ich zlomky, z nástrojov sú zastúpené dve čepeľky s otupeným bokom, výrazné klinové rydlo a okrúhle škrabadlo, z kombinovaných nástrojov sa vyskytli škrabadlá s rydlami (2 ks). Z tejto polohy pochádzajú i štyri jadrá, z nich dve charakteristické ihlanovité, menších rozmerov. Výrazný artefakt predstavuje neúplný plošne retušovaný listovitý hrot, ktorý datuje lokalitu do szeletien. Prevažná časť kolekcie a použitý materiál (asi polovica inventára je vyrobená z bielo patinovaného pazúriku) však poukazuje na mladší gravettien. Ide teda pravdepodobne o polohu s viacnásobným osídlením.

b) **Trenčianske Stankovce - Veľké Stankovce II**, asi 300 m na západ od obce na mieste vyvýšenom pahorku, asi 300 m na juh od polohy I, nadm. v. 235 m n. m.; mladý paleolit, mladý gravettien, sídlisko, zber. Uloženie nálezov: súkromná zbierka.

Zatiaľ pomerne nevýrazná lokalita, industria pozostáva najmä zo zlomkov čepeľí, snáď len malické čepeľové škrabadlo a klinové rydlo datujú lokalitu do mladého gravettien. Z tejto polohy údajne pochádza i fragment mamutej stoličky (ústna informácia). Medzi materiálmi prevažuje pazúrik.

c) **Trenčianske Stankovce - Veľké Stankovce III**, stredný(?) a mladý paleolit, micoquien(?), mladý gravettien, sídlisko, zber. Uloženie nálezov: súkromná zbierka.

Táto snáď najperspektívnejšia lokalita je situovaná na temene sprašového chrbta asi 300 m na západ od obce, asi 250 m JV od polohy II, v nadm. v. 255 m n. m.

V porovnaní s ostatnými lokalitami v katastri Trenčianskych Stankoviec-Veľkých Stankoviec práve táto poloha poskytla najviac materiálu, presnejšie 614 ks štiepanej industrie. Podobne ako u predchádzajúcich, i tu dominujú hlavne retušované aj neretušované čepele väčších i menších rozmerov. Charakteristické čepeľové škrabadlá, dvojité škrabadlo, zahrotené čepele (obr. 53: 1), hroty menších rozmerov, v jednom prípade hrot kombinovaný so škrabadlom (obr. 53: 2), čepeľka s otupeným bokom a pomerne hojné jadrá (prevažne hranolovité, často väčších rozmerov) zaraďujú túto lokalitu do mladého gravettien. Pozoruhodný je nízky počet rydiel. Z tejto lokality pochádza údajne i hrot s vrubom typu Kostenki (ústna informácia), vyrobený z pazúrika. Miestami sa však vyskytne i industria archaickejšieho charakteru, na rozdiel od gravettskej (červenohnedý radiolarit a pazúrik) vyrábaná z menej kvalitného rohovca. Ako príklad môže poslúžiť masívne, bifaciálne opracované driapadlo (obr. 53: 3). Pravdepodobne patrí až do stredného paleolitu, snáď do micoquien.

d) **Trenčianske Stankovce - Veľké Stankovce IV**, asi 350 m západne od obce, nadm. v. 255 m n. m., od polohy III je oddelená asi 20 m širokým pásom bez nálezov; mladý paleolit, mladý gravettien, sídlisko, zber. Uloženie nálezov: súkromná zbierka.

Zatiaľ najchudobnejšia z lokalít v Stankovciach, nálezový celok doteraz tvorí 51 ks, z ktorých najpozoruhodnejšia je distálna časť masívnej zahrotenej čepele. Celkovo podobné, hoci menej výrazné nálezy ako v polohe III, no na rozdiel od nej sa tu na povrchu artefaktov bežne vyskytuje vápnitý povlak. Prevláda červenohnedý radiolarit. Rovnaký charakter nálezov ako v prípade polohy III umožňuje datovanie do mladšieho gravettienu.

e) **Trenčianske Stankovce - Veľké Stankovce V**, asi 350 m západne od obce, asi 300 m na juh od polohy III, nadm. v. asi 260 m n. m.; mladý paleolit, mladý gravettien, sídlisko, zber. Uloženie nálezov: súkromná zbierka.

Jediná z celého súboru lokalít v Trenčianskych Stankovciach-Veľkých Stankovciach, kde sa v prevažnej miere (asi 75%) na výrobu nástrojov používa pazúrik. Kolekcia obsahuje zatiaľ 149 ks industrie. Bežne sa vyskytuje drobná debitáž, do popredia vystupujú na tunajšie pomery masívne nástroje - čepeľové škrabadlo (obr. 53: 4) a škrabadlo-rydlo (obr. 53: 5), ku ktorým pristupuje masívna čepeľ. Tieto, no i bežné fragmenty čepeľí a čepeľovité úštepky jednoznačne datujú celok do mladšieho gravettienu. Zatiaľ sa nenašlo ani jedno jadro.

f) **Trenčianske Stankovce - Veľké Stankovce VI**, mladý paleolit, szeletien, gravettien, sídlisko, zber. Uloženie nálezov: súkromná zbierka.

Ako zatiaľ posledná lokalita na celom sprašovom chrbte Zadné Kopanice táto sa nachádza asi 350 m na západ od obce, asi 300 m juh od polohy V, v nadm. v. 265 m n. m.

Industria zatiaľ pomerne nevýrazná, až na fragment listovitého hrotu so zaoblenou bázou - typ Moravany nad Váhom-Dlhá, ktorý, ako typický pre szeletien, túto lokalitu datuje. Podobne ako analogické nálezy, i tento je vyrobený z domáceho materiálu - červeného radiolaritu. Majoritná časť industrie vykazuje však mladší charakter, potvrdzujú to nálezy čepeľí z pazúrika. Tak ako v prípade polohy I alebo prípadne polohy III i tu sa teda stretávame s viacnásobným osídlením.

2. **Trenčianska Turná** (okr. Trenčín), polohy I-V, mladý paleolit, szeletien, gravettien, sídliská, zber. Uloženie nálezov: súkromná zbierka.

a) **Trenčianska Turná I**, poloha Plieška, asi 700 m na juh od obce na temene sprašového výbežku, nadm. v. 265 m n. m.; mladý paleolit, szeletien, gravettien, sídlisko, zber. Uloženie nálezov: súkromná zbierka.

Nálezový celok tvorí nateraz 192 ks štiepanej industrie, medzi ktorými výnimočné postavenie zaujíma hrubý listovitý hrot, vyrobený z červeného radiolaritu (obr. 54: 1). Tento, no i fragment podobného hrotu, priradujú nálezisko k szeletienu. Početne väčšiu časť industrie však tvoria gravettské nálezy - najmä zlomky čepeľí, fragment čepeľky s otupeným bokom a čepeľové škrabadlo. Bežný je vrub. Z tejto polohy pochádza i nález atypického, masívneho, jednostranne veľmi hrubo opracovaného artefaktu z bližšie neurčenej kremitej horniny. Materiál prevláda miestny - radiolarity a rohovce, ale vyskytuje sa i pazúrik.

b) **Trenčianska Turná II**, poloha Vrlačka, asi 900 m južne od obce, asi 200 m južne od polohy I, nadm. v. 265 m n. m.; mladý paleolit, gravettien, sídlisko, zber. Uloženie nálezov: súkromná zbierka.

Kolekcia obsahuje zatiaľ 130 ks industrie, prevládajú čepele a ich zlomky, z nástrojov najvýznamnejšie je čepeľové škrabadlo z pazúrika a masívny, strmo retušovaný vrták z červenohnedého radiolaritu. Archaickejší prvok predstavuje obvodovo retušované zahrotené driapadlo(?). Industria je vyhotovená z pazúrika a radiolaritov rôznych farieb.

c) **Trenčianska Turná III**, poloha Vinohrady, asi 2 km na juh od obce, nadm. v. asi 305 m n. m.; mladý paleolit, gravettien, sídlisko, zber. Uloženie nálezov: súkromná zbierka.

Industria, pozostávajúca zo 155 ks, je na prvý pohľad charakteristická vysokým počtom jadier v rôznych fázach ťažby, ich zlomkov a dekortikačných úštepov, ktoré dokladajú spracovávanie suroviny priamo na mieste. Nástrojov sa našlo málo, z nich však treba spomenúť maličký hrot la Gravette z pazúrika a obvodovo retušované čepeľové škrabadlo zo zeleného radiolaritu. Počet čepeľí je v porovnaní s ostatnými gravettskými náleziskami v regióne relatívne nízky. Prevládajúci materiál (asi 80%) je radiolarit, hlavne jeho červenohnedá odroda.

d) **Trenčianska Turná IV**, poloha Nad stromky, asi 1,8 km JV od kostola v obci, nadm. v. 260 m n. m.; mladý paleolit, mladý gravettien, sídlisko, zber. Uloženie nálezov: súkromná zbierka.

Nálezový celok, obsahujúci 249 ks štiepanej industrie, je z 98-ich percent vytvorený z pazúrika. Absolútne prevládajú čepele a čepeľovité úštepky, zvyšok (okrem nástrojov) tvoria úštepky menších rozmerov. V porovnaní s ostatnými lokalitami sa tu bežne nachádzajú rydlá, prevažne hranové, ale i klinové, ktoré sú vyrobené na čepeľiach väčších rozmerov (obr. 54: 2). Efektívny nález predstavuje dlhá retušovaná čepeľ (obr. 54: 6). Vyskytol sa tiež maličký hrot s vrubom, čepeľka s otupeným bokom a kombinovaný nástroj: škrabadlo-rydlo. Výrazná industria a použitý materiál jednoznačne datujú lokalitu do mladšieho gravettienu. Práve toto nálezisko bolo ako jediné už odborne publikované (Bárta 1985).

e) *Trenčianska Turná V*, poloha Nad stromky, asi 1,5 km na JV od kostola v obci, asi 300 m na sever od polohy IV, nadm. v. 260 m n. m.; paleolit(?), sídlisko, zber. Uloženie nálezov: súkromná zbierka.

Málo výrazná industria, pozostávajúca zo 65 ks, poskytla zatiaľ len úštepky a hrubé čepele (hoci veľkých rozmerov - až 124 mm), vyrobené z bližšie neurčeného druhu kremeňa, príp. z limnosilicitu. Ani na jednom artefakte nebola zistená retuš. Predbežne nedatovateľné.

3. *Trenčianska Turná - Hámre* (okr. Trenčín), poloha I - Za dvorom, asi 600 m na východ od okraja miestnej časti Hámre, nadm. v. 255 m n. m.; mladý paleolit, szeletien(?), gravettien(?), sídlisko, zber. Uloženie nálezov: súkromná zbierka.

Kolekcia, pozostávajúca z 236 ks nájdených artefaktov, je podobného charakteru ako nálezy z *Trenčianskej Turnej III*, t.j. obsahuje evidentne veľký počet jadier a úštepov s pôvodnou kôrou. Nástroje reprezentuje súbor nevýrazných čepeľových a úštepových škrabadiel, jedno nechtovité škrabadlo a dve klinové a jedno dvojité hranové rydlo, no najmä bifaciálne plošne retušovaný listovitý hrot pozdĺžneho tvaru (obr. 54: 3), vyrobený pravdepodobne z limnosilicitu. Keďže s analogickým nálezom sa v blízkom okolí nestretávame, jeho kultúrne zaradenie je dosť problematické - pravdepodobne patrí szeletieniu. Materiál je najrozmanitejší zo všetkých lokalít, zastúpený je pazúrik, radiolarity rôznych farebných variet, kremence, rohovce, kremene, limnosilicity, dostatočne veľký podiel na surovínovej skladbe majú bližšie neurčené horniny.

4. *Mníchova Lehota* (okr. Trenčín), polohy I a II, mladý paleolit, gravettien, sídliská, zber. Uloženie nálezov: súkromná zbierka.

a) *Mníchova Lehota I*, poloha Nadalky, asi 500 m od západného okraja obce, nadm. v. 280 m n. m.; mladý paleolit, mladý gravettien, sídlisko, zber. Uloženie nálezov: súkromná zbierka.

Zatiaľ najbohatšie nálezisko v celom regióne, nájdený materiál obsahuje 770 ks. Početná je skupina čepeľových škrabadiel (8 ks), vyskytli sa i nechtovité a oblúkové, dokonca i kombinovaný nástroj škrabadlo - hrot (obr. 54: 4). Zriedkavo sa vyskytuje vrták (obr. 54: 5) a píłka. Čepieľka s otupeným bokom je zastúpená 12 kusmi. Celkovo industria vyказuje jednoznačne čepeľovitý charakter, najviac je drobných (do 2 cm) a tenkých úlomkov a inej debitáže. Bežné sú retušované čepele. Jadrá sú do značnej miery vyťažené, malých rozmerov. Asi 75% suroviny predstavuje pazúrik, zvyšok prevažne radiolarity. Celý súbor je jednoznačne datovateľný do mladšieho gravettieniu.

b) *Mníchova Lehota II*, poloha Stráže, asi 600 m od západného okraja obce, asi 600 m južne od polohy I, nadm. v. 305 m n. m.; paleolit, sídlisko, zber. Uloženie nálezov: súkromná zbierka.

Zatiaľ najchudobnejšia lokalita v celom komplexe poskytla doteraz 37 ks industrie. Najcharakteristickejší prvok predstavuje malé okrúhle škrabadlo, príp. jedno nevýrazné čepeľové škrabadlo. Vyskytol sa i plošne ventrálné retušovaný artefakt. Pazúrik je vzácny, prevažujú rohovce a radiolarity. Celá kolekcia je ťažko datovateľná.

Záver

Ako vidno z nálezových celkov, jednotlivé lokality v *Trenčianskych Stankovciach-Velkých Stankovciach*, *Trenčianskej Turnej*, *Trenčianskej Turnej-Hámroch* a v *Mníchovej Lehotě* predstavujú jednotný a vzájomne spätý komplex mladopaleolitických sídlisk. V porovnaní so známou aglomeráciou sídlisk v *Modrovke*, *Hubine*, *Moravanoch nad Váhom* a *Banke* treba vziať do úvahy takmer totožnú terénnu situáciu - tiahle sprašové chrbty, prítomnosť miestnych tokov i *Váhu* a pod. (*Hromada/Žemla 2000*), analogické nálezy a nápadnú koncentráciu lokalít na tomto relatívne malom území. K uvedeným faktom treba pridať i situovanie neďalekého priesmyku medzi *Považským Inovcom* a *Strážovskými vrchmi*, ktorý bol zároveň jediným prirodzeným prechodom z *Bánovskej kotliny* do *Trenčianskej*. Všetky spomenuté fakty autora oprávňujú k domnienke, že severné svahy *Považského Inovca* boli v paleolite osídlené práve tak, ako svahy západné v prípade širšieho okolia *Piešťan*.

Literatúra

- Bárta 1985* - J. Bárta: Nové paleolitické sídliská v okrese Trenčín. AVANS 1984, 1985, 34-35.
Horňák 1969 - R. Horňák: Trenčianska Turná do roku 1918. Trenčianska Turná 1969, 4-10.
Horňák 1999 - R. Horňák: Trenčianska Turná 1269-1999. Trenčianska Turná 1999, 3-4.
Horňák et al. 1994 - R. Horňák/M. Michalík/M. Ábel/P. Marček: Trenčianska Turná 1269-1994. Trenčianska Turná 1994, 18.
Hromada/Žemla 2000 - J. Hromada/M. Žemla: Gravettienske sídliská v Hubine. AVANS 1998, 2000, 88-89.

KOMPLEX PALÄOLITHISCHER SIEDLUNGEN IM BEZIRK VON TRENCÍN. Die wiederholten Oberflächenerkundungen in den Katastern der Gemeinden Trenčianske Stankovce-Veľké Stankovce, Trenčianska Turná, Trenčianska Turná-Hámre und Mníchova Lehota lieferten materielle Belege über die Existenz einer größeren Zahl der paläolithischen Siedlungen. Die aus Silex-Spaltindustrie bestehenden Fundkomplexe datieren den überwiegenden Teil von ihnen in das Gravettien und einen kleineren Teil in das Szelettien. Der Gesamtcharakter der Funde erlaubt diese starke lokale Besiedlung mit der bekannten Agglomeration in der Umgebung von Piešťany am linken Waag-Ufer zu vergleichen.

ZVIERACIE ZVÝŠKY Z DOBY RÍMSKEJ V BELUŠI

Zora Miklíková

Beluša (okr. Púchov), poloha Pechová II, doba rímska, sídlisko, záchranný výskum, materiál archeozoologický. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

V r. 1999 boli priebehu archeologického výskumu na diaľničnom uzle UKB Beluša v polohe Pechová II preskúmané zahĺbené sídliskové objekty, ktoré autorka výskumu (*Vikolinská 2000*, 154) datovala na základe štepového materiálu do doby rímskej. Archeofaunálny materiál získaný z piatich porušených objektov predstavoval súbor 316 vzoriek s hmotnosťou 5261,8 g. Zvyšky boli analyzované morfológicky a metricky v laboratóriu štandardnými archeozoologickými postupmi. Celkový charakter materiálu (vyššia fragmentárnosť, intencionálne zásahy na kostiach, spôsobené človekom, spálené kosti, ohlodanie zvyškov mäsožravcami) naznačil, že ide predovšetkým o potravinový odpad obyvateľov sídliska. V rámci určitých vzoriek sa podarilo identifikovať rôznorodú skladbu druhov zvierat (tabela).

V preskúmaných objektoch dominujú skeletové zvyšky domácich zvierat (86,3%) s výrazným podielom hovädzieho dobytku (58,0%). Podiel lovnej zvere tvoril 11,1%. Týmto zložením sa skúmaný súbor nelíši od starších analýz materiálu z doby rímskej z nášho územia (väčšinou nepublikované nálezové správy). Podiel domácich a divo žijúcich zvierat v Beluši sa rovnako zhoduje aj s najnovšími poznatkami zo súvekých lokalít z územia dnešnej Nitry (*Fabiš 2003*, *Fabiš/Miklíková 2002*), kde domáce druhy boli zastúpené 87,6% a divo žijúce 11,9%. Výraznejšie rozdiely boli zistené v skladbe domácich druhov zvierat, keď v objektoch z Beluše možno oproti nitrianskym lokalitám sledovať zvýšený podiel zvyškov hovädzieho dobytku (58,0% verzus 25,9%) a výrazne nižší podiel zvyškov koňa (1,1% verzus 13,7%). C. Ambros v predbežných výsledkoch analýz materiálu z mladšej doby rímskej z Cífera-Pácu uvádza podiel konských zvyškov 4,5%, naopak zo staršej doby rímskej z Liptovskej Mary 11,2% (*Ambros 1978*). Z hľadiska pomernejho zastúpenia ošípanej a ovce/kozy na všetkých publikovaných lokalitách okrem Liptovskej Mary, i v Beluši, prevládajú zvyšky ošípanej.

Ojedinelé nálezy kury domácej aj mačky domácej v Beluši môžu dokladať ich chov na sídlisku, nie je však vylúčené, že pochádzajú z recentných vrstiev, ktorými boli objekty na povrchu kontaminované. Chov domácej hydiny je v rámci lokalít z rímskeho obdobia na našom území doložený, nález mačky domácej z tohto obdobia je zatiaľ jediný. Doklady o jej prítomnosti na našich sídliskách máme potom až z obdobia včasného stredoveku z Bešeňova, Nitrianskeho Hrádku (*Ambros 1958*) a z Mužle-Čenkova (*Konč 1993*). Bohužiaľ, nález z Beluše (kompletne zachovaná ľavá časť sánky i so zuboradím) pochádza z prvej vrstvy objektu 3, čiže kontaminácia recentným materiálom nie je vylúčená a zaujímavý nález tak nemožno s určitosťou datovať.

Lovná zver je zastúpená vo väčšej miere jeleňom (7,6%), identifikované boli i zvyšky srnca, diviaka, jazveca a medveda. Ide o druhy, ktoré indikujú prítomnosť pomerne hustých lesov, zatiaľ čo nález zvyšku pratura (fragment prstového článku) naznačuje aj prítomnosť lesov otvorených a prechodných zón medzi lesmi a pasienkami.

Potravinové využitie zvierat z Beluše bolo dokumentované na základe stôp po zásekoch, zárezoch a roztrhnutí kostí predovšetkým u hovädzieho dobytku, ovce/kozy, ošípanej, jeleňa a v jednom prípade i u koňa. Z hľadiska veku v súbore prevažovali zvyšky dospelých jedincov, iba u hovädzieho dobytku tvoril podiel juvenilných jedincov 5,3% a u ošípanej 29,2% zvyškov patrilo infantilným až juvenilným jedincom. Tieto dva druhy zrejme patrili medzi hlavné jatočné zvieratá, zatiaľ čo ovca/koza bola chovaná hlavne pre mlieko a vlnu (zvyšky pochádzajú iba z dospelých jedincov).

Sporadické nálezy celistvých kostí v súbore z Beluše umožnili určiť v jednom prípade výšku v kohútiku u hovädzieho dobytku, a to 114 cm (priemerná výška v kohútiku u dobytku chovaného v germánskom prostredí je 110 cm). Kohútiková výška jeleňa z objektu 3 bola stanovená na základe najväčšej dĺžky metakarpu na 120 cm (recentné populácie jeleňa na našom území majú výšku v kohútiku 120-150 cm).

Literatúra

- Ambros 1958 - C. Ambros: Zvieracie zvyšky z Bešeňova a Nitrianskeho Hrádku, okr. Šurany. Slov. Arch. 2, 1958, 414-418.
- Ambros 1978 - C. Ambros: Prírastky a analýzy archeozoologického materiálu. AVANS 1977, 1978, 19-27.
- Fabiš 2003 - M. Fabiš: Analýza zvieracích zvyškov z lokality Nitra-Chrenová, stavenisko Shell a Baumax. In: G. Březinová a kol.: Nitra-Chrenová. Archeologické výskumy na plochách stavenísk Shell a Baumax. Nitra 2003, 99-131.
- Fabiš/Miklíková 2002 - M. Fabiš/Z. Miklíková: Chov zvierat na území dnešnej Nitry na prelome vekov. In: Aktuálne problémy riešené v agrokomplexe. Zborník z medzinárodného vedeckého seminára. Nitra 2002, 271-273.
- Konč 1993 - J. Konč: Archeozoologické nálezy (živočíšna výroba na lokalite). In: M. Hanuliak/J. Kuzma/P. Šalkovský: Mužla-Čenkov. I. Nitra 1993, 135-151.
- Vlkolinská 2000 - I. Vlkolinská: Výskum na diaľničnom uzle v Beluši. AVANS 1999, 2000, 154.

Tab. 1. Archeofaunálny materiál zo sídliska z doby rímskej v Beluši.

Druh	Počet		Hmotnosť (g)	
Hovädzí dobytok <i>Bos primigenius f. taurus</i>	152	58,00%	3298,1	65,90%
Ošipaná <i>Sus scrofa f. domestica</i>	41	15,60%	457,5	9,10%
Ovca/Koza <i>Capra/Ovis</i>	28	10,70%	166,5	3,30%
Kôň <i>Equus ferus f. caballus</i>	3	1,10%	138,4	2,80%
Mačka <i>Felis silvestris f. catus</i>	1	0,40%	4,5	0,10%
Kura <i>Gallus gallus f. domestica</i>	1	0,40%	1,4	0,00%
Domáce zvieratá	226	86,30%	4066,4	81,20%
Domáce alebo divo žijúce zvieratá	7	2,70%	56,2	1,10%
Jeleň obyčajný <i>Cervus elaphus</i>	20	7,60%	771	15,40%
Krt obyčajný <i>Talpa europaea</i>	2	0,80%	0,7	0,00%
Diviak <i>Sus scrofa</i>	2	0,80%	46	0,90%
Srniec hôrny <i>Capreolus capreolus</i>	2	0,80%	6,2	0,10%
Medveď hnedý <i>Ursus arctos</i>	1	0,40%	48	1,00%
Jazvec obyčajný <i>Meles meles</i>	1	0,40%	0,9	0,00%
Pratur <i>Bos primigenius</i>	1	0,40%	12	0,20%
Divo žijúce zvieratá	29	11,10%	884,8	17,70%
Podiel určených vzoriek	262	82,90%	5007,4	95,20%
Podiel neurčených vzoriek	54	17,10%	254,4	4,80%
Vzorky spolu	316	100,00%	5261,8	100,00%

ANIMAL REMAINS FROM THE ROMAN PERIOD IN BELUŠA. This article presents results from an analysis of the small bone assemblage recovered in 1999 during archaeological excavations at the site of Pechova II in Beluša (district of Púchov), the northwest territory of Slovakia. Analysed material comes from five settlement features dated to the Roman period. The total number of identified specimens (NISP) was 316 with the weight of 5261,8 g. Observations on the bones such as the high degree of fragmentation, butchering and animal gnawing suggested that analysed samples comes mainly from food processing by humans. Relative frequencies of taxa show the dominance of domestic animals (86,3%) with the highest proportion of cattle (58,0%). Proportion of wild game was 11,1%. Relative frequencies of all identified taxa are shown in the table. Among domestic animals a mandible of domestic cat was identified, although the age of this find stays questionable. The shoulder height of cattle (114 cm) was counted in order to compare it with published data of cattle kept in Germanic settlements (110 cm).

OSTEOLOGICKÁ ANALÝZA HROBU Z TRENČÍNA-BISKUPÍC

Zora Miklíková

Trenčín (okr. Trenčín), časť Biskupice, ľudské a zvieracie kostrové zvyšky z hrobu 170, druhá polovica 17. stor. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Kostrový hrob sa zachytil pri skúmaní sídliskových jám z 12.-13. stor. Jeho orientácia bola v smere Z-V a pochovaný jedinec ležal v natiahnutej polohe na chrbte (Cheben 2003). V hrobe sa nachádzali kostrové zvyšky mladého muža vo veku približne 20 až 25 rokov a kostrové zvyšky troch nedospelých jedincov ošípanej. Osteologické zvyšky boli veľmi dobre zachované, málo fragmentárne a ich povrchová štruktúra temer neporušená. Na dvoch rebrách a okraji lopatky ľudskej kostry boli stopy medenky.

Opis nálezov

Antropologický materiál tvoril nekompletný skelet jedinca mužského pohlavia (IDS=1,38), vo veku približne 20-25 rokov (adultus I). Z kráňa sa zachovali dva malé fragmenty z ľavej temennej a spánkovej kosti. Mandibula a zuby sa nezachovali vôbec. Z postkraniálneho skeletu sa nezachovala pravá kľúčna kosť a časť ľavej kľúčnej kosti, päť krčných stavcov, proximálne časti oboch lopatiek, proximálne časti ramenných kostí (z pravej sa zachoval zlomok) a proximálna časť hrudnej kosti. Morfológická a metrická charakteristika: Postkraniálny skelet je strednej až robustnej stavby, so stredne až slabo vyvinutým reliéfom svalových úponov. Panva ako celok je veľmi úzka a vysoká s mohutne vyvinutým reliéfom svalových úponov. Vchod do malej panvy je úzky a srdcovitý, angulus subpubicus zvierá uhol nad 60°. Foramen obturatum je oválny s oblým okrajom, incisura ischiadica major je viac uzavretá s tendenciou k tvaru písmena U, sulcus praeauricularis naznačený a plytký, arc compose vytvára jednoznačne jednoduchý oblúk, telo ossis ischii je veľmi široké s výrazne vytvoreným tuber ischiadicum, crista iliaca v tvare prehnutého S a fossa iliaca je vysoká a úzka. Křížová kosť je veľmi úzka a veľmi vysoká. Priemer hlavičky femuru je veľký a linea aspera (pilaster) je slabá a vytvorená iba laterálne. Indexy priereзов diafýz femurov: ISDF bilat. pilaster nevytvorený (96,4 dext., 89,7 sin.), IHDF dext. platymerný (75,8) a sin. hyperplatymerný (73,5). Indexy priereзов diafýz tibiaí: ISDT bilat. euryknémny (71,0 dext., 70,0 sin.), IDTFN dext. euryknémny (75,0) a sin. mezoknémny (69,7). Výška postavy podľa Manovriera je 159,0 cm (malá). Anomálie a patologické zmeny skeletu - jednostranná interartikulárna spondylolýza (L4 vpravo). Zaujímavosťou nálezu sú staré zlomy a krátke záseky spôsobené ostrým predmetom na oboch ramenných kostiach muža. Nachádzali sa na proximálnom konci diafýz, tesne pod chýbajúcimi hlavicami kostí. Podobné zlomy boli na oboch lopatkách a časti ľavej kľúčnej kosti približne v rovnakej rovine. Časti skeletu nachádzajúce sa nad touto zlomovou líniou sa v hrobe nenašli (okrem vyššie opísaných dvoch fragmentov lebky).

Archeozoologický materiál tvorilo 441 vzoriek (NISP) s hmotnosťou 554,6 g. Zvieracie kosti v hrobe patrili minimálne trom jedincom a to výlučne druhu *Sus scrofa* f. *domestica*. Ošípané boli približne rovnakého veku (u všetkých sa M1 prerezáva), t. j. zvieratá mali 3 až 5 mesiacov (vek. kategória infantil). Pohlavie nebolo možné určiť. Zvyšky boli uložené viac menej v anatomickom usporiadaní na mieste chýbajúcej hlavy muža. V materiáli boli zastúpené všetky skeletové elementy kostier. Stopy po intencionálnych zásahoch človeka na kostiach neboli identifikované. Je preto pravdepodobné, že do hrobu boli uložené celé telá zvierat.

Literatúra

Cheben 2003 - I. Cheben: Hrobové a sídliskové nálezy z Trenčína-Biskupíc. AVANS 2002, 2003, 65.

OSTEOLOGICAL ANALYSIS OF THE GRAVE FROM TRENČÍN-BISKUPICE. The osteological material analysed in this short contribution comes from one grave found in Trenčín (western Slovakia), part Biskupice, on the location of the current TESCO building. During archaeological excavation of the medieval settlement dated to the 12th-13th cent. A. D. a lonely grave, oriented W-E was found. It was dated to the 17th cent. A. D. In the grave a young adult man together with pigs were buried. His skeleton was placed in anatomical order, resting on his back. He died at the age 20-25 years. While three complete pig skeletons were intact, on the man's postcranial skeleton we found old cut marks and breakages situated on the proximal parts of humeri, scapula and on the left clavícula. The upper parts of these bones as well as the cranium and mandibula together with teeth were missing. In this location the skeletons of domestic pigs (*Sus scrofa* f. *domestica*) were placed. The three pig individuals died approximately at the same age of 3-5 months (first molar is erupting). The total number of identified archaeozoological specimens (NISP) was 441 with the weight of 554,6 g.

PRIESKUM POVODIA RADOŠINY

Peter Milo

Povrchovými prieskumami v širšej oblasti sútokov potokov Radošina, Andačský potok a Perkovský potok (okr. Nitra) bolo v r. 2002 objavených 16 nových polôh so znakmi pravekého až stredovekého osídlenia. Podrobným povrchovým prieskumom sa prebádala oblasť s rozlohou približne 15 km². Cieľom prieskumu bolo upresnenie údajov na datovanie už známych nálezísk a identifikovanie nových lokalít. Nálezy sú uložené v Archeologickom ústave SAV v Nitre.

1. Č a b (okr. Nitra)

a) poloha H o r n á L a h ň a I, sídlisko, zber, neolit, eneolit, doba bronzová, stredovek.

Nálezisko je situované na ľavobrežnej nive potoka Radošina, južne od poľnohospodárskeho objektu Lahňa. Zberom sa získali črepy ľudanickej skupiny, bližšie nedatovateľná keramika z neolitu až doby bronzovej a jeden okraj nádoby vrcholnostredovekého charakteru.

b) poloha H o r n á L a h ň a II, sídlisko, zber, neolit, eneolit.

Na ľavobrežnej nive potoka Radošina, oproti jeho sútoku s Andačským potokom, bolo zistené osídlenie v období kultúry s lineárnou keramikou, železovskej skupiny a mladšej fázy lengyelskej kultúry.

c) poloha H o r n á L a h ň a III, sídlisko, zber, doba bronzová, novovek.

Nálezisko sa nachádza na ľavobrežnej nive Radošiny, na chotárnej hranici so Zbehami. Z tmavšie sfarbené plochy v ornici sa získali nepočítané atypické črepy, z ktorých jeden možno datovať do mladšej až neskej doby bronzovej. Dva keramické fragmenty patria do novoveku.

d) poloha P a s i e n k y, sídlisko(?), zber, doba bronzová, doba laténska.

Nevelká, farebne odlišiteľná plocha sa nachádza južne od obce na pravom brehu Radošiny. Zberom sa získalo niekoľko laténskych črepov, sklo a železná troska. Jeden fragment z nádoby čiernej farby sa dá rámcovo zaradiť do mladšej doby bronzovej.

e) poloha P o d t o p o l m i II, sídlisko, zber, neolit, eneolit, doba bronzová.

Lokalita sa rozkladá na nevýraznej dune neďaleko ľavého brehu Andačského potoka pri chotárných hraniciach s Andačom a Zbehami. Na najstaršie osídlenie polohy poukazujú črepy z neolitu až eneolitu. Bohatý a rôznorodý keramický materiál čačianskej kultúry dokladá intenzívne osídlenie v mladšej dobe bronzovej.

f) poloha P o d t o p o l m i III, sídlisko(?), zber, neolit, eneolit, stredovek.

Na miernom svahu pri železničnej trati Zbehy-Andač bol nájdený vývrtok z otvoru sekeromlatu, nevýrazné črepy z neolitu až eneolitu a fragmenty sivo sfarbenej keramiky z 13. stor.

2. Č a k a j o v c e (okr. Nitra)

a) poloha D l h é I, sídlisko, zber, neolit, eneolit, včasný a vrcholný stredovek.

Na ľavobrežnej terase Perkovského potoka sa na nevýrazných dunách SZ od obce zistilo osídlenie z neolitu a eneolitu. Črepový materiál a štiepaná industria patria zrejme kultúre s lineárnou keramikou a lengyelskej kultúre, ktorej možno priradiť aj časť kamenného sekeromlatu. Výrazne sú zastúpené fragmenty stredovekých nádob datované do 9.-14. stor. Atypické a chronologicky nezaraditeľné črepy sa našli aj na pravom brehu Perkovského potoka, už v katastrálnom území Zbehov.

b) poloha D l h é II, sídlisko, zber, pravek, včasný a vrcholný stredovek, novovek.

Z lokality nachádzajúcej sa na ľavobrežnej terase Perkovského potoka sa získali včasno- až vrcholnostredoveké črepy, glazovaná novoveká keramika, tri kusy štiepanej kamennej industrie a ďalšie atypické črepy.

3. Z b e h y (okr. Nitra)

a) poloha C e l é, sídlisko, zber, doba laténska, stredovek.

V severnej časti obce sa na poli medzi domami našiel tuhový laténsky črep zdobený hrebeňovaním, stredoveký črep s obežnou ryhou z 9.-13. stor. a ďalšie nevýrazné keramické fragmenty.

b) poloha D o l n é / H o r n é l ú k y, sídlisko, zber, doba laténska.

Overovacím prieskumom na rozľahlom sídlisku z doby rímskej (Milo 1999, 116), tiahnucom sa v dĺžke zhruba 500 m po pravom brehu potoka Radošina, sa získal keramický materiál, dokladajúci osídlenie polohy už v dobe laténskej.

c) poloha D o l u b r e h m i I, sídlisko, zber, doba laténska, doba rímska, stredovek.

Lokalita sa nachádza na svahu klesajúcom k Andačskému potoku, v okolí ostrovčeka tvoreného krovínami, trstinou a stromami. Zeleň a podmáčaný terén indikujú prítomnosť prírodnej studničky, zrejme prameňa už zaniknutého potoka. Pri prieskume sa našli črepy z doby laténskej a doby rímskej.

Najpočetnejšiu skupinu nálezov tvorí keramika zo včasnostredovekých hrncovitých nádob zdobených viacnásobnými vlnovkami (9.-12. stor.). Najmladšiu fázu osídlenia dokladá líniami, vlnovkami a vrypmi zdobená dobre prepálená keramika z 12.-13. stor.

d) poloha **D o l u b r e h m i II**, sídlisko, pohrebisko(?), zber, neolit, eneolit, doba bronzová, doba laténska.

Lokalita sa nachádza na svahoch nad inundačným pásmom potoka Radošina na SZ od obce. Veľká časť lokality bola ešte v minulosti zničená stavbou železničnej stanice Zbehy. Na osídlenej ploche s rozlohou asi 10ha sa črtajú viaceré orbou narušené objekty s popolovou výplňou. Hustota keramických artefaktov prezrádza veľkú intenzitu osídlenia vo viacerých časových etapách. K najstarším nálezom patrí atypická keramika z neolitu až eneolitu. Bohatým keramickým inventárom je zastúpená staršia doba bronzová, konkrétne uněticko-madarovský horizont, a mladšia doba bronzová s bližšie nedatovaným materiálom. Jeden črep z na kruhu robeného džbánu patrí veckerzugskej kultúre. Najmladšie nálezy patria laténskej kultúre.

e) poloha **D o l u b r e h m i III**, sídlisko, zber, neolit, doba bronzová, doba laténska.

Lokalita sa nachádza na nive medzi hrádzou potoka Radošina a cestou spájajúcou obec Zbehy s jej železničnou stanicou. Zberom sa získala keramika nevýrazného charakteru. Spomedzi chronologicky zaraditeľných črepov sa dal rozoznať materiál z neolitu, mladšej doby bronzovej a doby laténskej.

f) poloha **I n g o v á ň - P a n s k é p o l e**, sídlisko, zber, neolit, eneolit, doba bronzová, doba laténska, doba rímska, stredovek.

Na pravobrežnej nízkej terase a miernom, od Andačského potoka zdvíhajúcim sa brehu sa do asi 100 m širokého a 1 km dlhého pásu koncentrujú nálezy z doby laténskej a rímskej. Germánska a rímsko-provinciálna keramika dokladajú ťažisko osídlenia polohy hlavne v mladšej dobe rímskej. Časť sídliska (poloha Panské pole sa nachádza už na katastrálnom území Andača. V tejto časti sa popri keramike z doby laténskej a rímskej nachádzajú i nálezy z neolitu, prípadne eneolitu, keramika čačianskej kultúry a materiál rámcovo datovaný do včasného až vrcholného stredoveku.

g) poloha **K a p u s t n í c e**, sídlisko, zber, doba laténska.

Na už známom nálezisku (Milo/Mitáš 1999, 117) s výrazným neolitickým a eneolitickým osídlením nájdený tuhový črep zdobený hrebeňovaním a črep z hrncovitej nádoby hnedej farby, chronologicky zaraditeľné do fáz Latén C-D.

h) poloha **P e r k y p o t o k - H o r n é l ú k y**, sídlisko, zber, neolit, doba bronzová, novovek.

Lokalita sa nachádza na nízkej terase medzi potokmi Radošina a Perkovský potok, na západ od cestnej komunikácie spájajúcej Zbehy s Novými Sadmi. Najstaršiu fázu osídlenia polohy v období kultúry s mladou lineárnou keramikou dokladajú črepy z jemne plavenej hlíny sivej a svetločervenej farby, zdobené notovými hlavičkami a líniami. Množstvo atypických črepov patrí do mladšej doby bronzovej. Skladbu nálezov uzatvárajú novoveké glazované črepy.

ch) poloha **Z a r y b n í k o m II**, sídlisko(?), zber, pravek.

Na pravostrannej nive potoka Radošina zistené stopy nevýrazného osídlenia. Z nevelkej, tmavo sfarbenej plochy sa získali len nevýrazné, chronologicky bližšie nezaraditeľné črepy.

4. **Z b e h y** (okr. Nitra), časť **A n d a č**, poloha **N a d z á h r a d a m i**, sídlisko(?), zber, eneolit, doba bronzová, stredovek.

Lokalita sa nachádza severne od obce, na kopci obtekanom zo severu a západu potokom Andač a z východu potokom Slivač. Na vrchole kopca, v jeho severnej časti, bola nájdená tehlovočervená keramika z mladších fáz lengyelskej kultúry (Lengyel III-IV). Jeden črep so slamovanou výzdobou možno zaradiť ku skupine Kosihy-Čaka alebo do staršej doby bronzovej. Jeden črep s obežnou líniou patrí do 9.-13. stor. Ďalšie, prevažne atypické črepy, sa našli na SV svahu kopca. Jeden keramický fragment zdobený presekávanou lištou sa dá rámcovo zaradiť do staršej doby bronzovej.

L i t e r a t ú r a

Milo 1999 - P. Milo: Sídlisko z doby rímskej v Zbehoch. AVANS 1997, 1999, 116.

Milo/Mitáš 1999 - P. Milo/V. Mitáš: Sídlisko z obdobia neolitu a eneolitu v Zbehoch. AVANS 1997, 1999, 117.

BEGEHUNG DES RADOŠINA-TALS. Durch Begehungen im breiteren Gebiet der Zusammenflüsse von den Bächen Radošina, Andačský potok und Perkovský potok (Bez. Nitra) wurden im J. 2002 insgesamt 16 Lagen mit urzeitlichen bis mittelalterlichen Besiedlungsspuren festgestellt. Durch detaillierte Untersuchung wurde eine Fläche von ca. 15 km² erforscht. Das Ziel der Begehung bestand in der Präzisierung der Daten, die für die Datierung der schon bekannten Fundstellen und Identifizierung der neuen Lokalitäten relevant sind.

POKRAČOVANIE ZÁCHRANNÉHO VÝSKUMU A PRIESKUMU NA STAVBE PRVEJ ETAPY PLYNOVODU ZEMPLÍN

Elena Miroššayová - Martin Novák

Po prechodnom pozastavení pokračovali zemné práce na stavbe I. etapy plynovodu Zemplín na jar 2002 v intraviláne a katastroch obcí Zemplín a Ladmovce. Pracovníci Archeologického ústavu SAV - VPS Košice výkopové práce priebežne sledovali a zachránili ďalšie archeologické pamiatky.

1. Zemplín (okr. Trebišov), poloha Za novým cintorínom, sídlisko, výrobný areál, záchranný výskum, doba laténska neskorá, stredovek včasný. Uloženie nálezov: AÚ SAV - VPS Košice.

Výskum sa zameriaval na dokumentáciu a záchranu objektov porušených výkopom ryhy, pripájajúcej sa od JZ na úsek, kde bol v r. 2001 realizovaný predstihový záchranný výskum (*Horváthová/Miroššayová 2002*, 65). Pri prvej obhliadke sa v profile ryhy črtali tri zahĺbené objekty. V týchto miestach sa plocha rozšírila tak, aby sa dali zachytiť celé pôdorysy, pričom sa prišlo na ďalšie. Celkovo sa v r. 2002 preskúmalo päť zahĺbených objektov. Objekt 9/02 mal pôdorys obdĺžnikový so zaoblenými rohmi, rozmery 3,45x2,9 m. Orientácia dlhšej osi JZ-SV. Max. zahĺbenie do podlažia 0,5 m. Konštrukčné prvky nezistené. Nálezový inventár bol pomerne chudobný. V tmavej hlinitej výplni sa objavovali drobné kúsky mazanice, vo vrstve na povrchu zahĺbenia roztrúsené fragmenty neskorolátenskej keramiky, nad dnom ležal zhluk črepov zo dna a hornej časti hrnca zdobeného viacnásobnou vlnovkou. Podľa spôsobu vyhotovenia výzdoby a profilácie okraja ho možno datovať do 9.-10. stor. Pri prehľbovaní objektu jeho SV okraj porušil starší objekt (12/02). Na základe nálezovej situácie predpokladáme, že objekt 9/02 súvisí s horizontom osídlenia polohy vo včasnom stredoveku. Fragmenty neskorolátenskej keramiky sa do objektu mohli dostať pri orbe.

Objekt 10/02 bol pretiahnutý, oválneho tvaru, dĺžka 4,9 m. Dve navzájom spojené priehlbne (A, B) s max. zahĺbením do podlažia 0,3 m. Výplň tvorila výrazná sivočierna hlina premiešaná s drobnými kúskami mazanice, uhlíkmi, úlomkami železnej trosky a keramiky. Na dne priehlbne A bola tenká prepálená štrkovitá vrstva. Priehlbne B bola porušená ryhou. Na východnej a južnej strane objektu boli zachytené dna štyroch jám. Funkčná interpretácia jamy 1 na okraji priehlbne B je problematická. Jamy 2-4 boli pravdepodobne súčasťou nadzemnej konštrukcie. Datovanie: neskorá doba laténska.

Objekt 11/02 bola jama, zahĺbenie nepravidelné. Obrisy severného okraja sa nepodarilo rozpoznať. Nie je vylúčené, že bola súčasťou objektu 13/02. Výplň - tmavá piesčitá hlina prechádzala nad dnom do svetlejšej, v ktorej sa vyskytovali ojedinelé kúsky mazanice a fragmenty nádob. Datovanie: neskorá doba laténska.

Objekt 12/02 bol oválneho tvaru, šírka 2,9 m. Porušený ryhou plynovodu a objektom 9/02. Max. zahĺbenie 0,4 m do podlažia. Na dne vrstva plochých kameňov a fragmentov keramiky, stopy sekundárneho prepálenia. Datovanie: neskorá doba laténska.

Objekt 13/02 mal nepravidelný tvar - sústava vzájomne sa prelínajúcich jám, dĺžka 5,8 m. Severný okraj nepreskúmaný. Max. zahĺbenie jamy v západnej časti objektu 1,1 m od dnešného povrch. Datovanie: neskorá doba laténska.

Z objektivých objektov bol získaný bohatý nálezový súbor. Keramický inventár s výnimkou nálezov z objektu 9/02 rámcovo radíme do neskej doby laténskej. Absolútnu prevahu majú zlomky z nádob vytočených na kruhu. Sú zastúpené tromi druhmi keramiky: maľovanou s červenohnedým povrchom so stopami bielej, prípadne hnedej výzdoby, sivou zdobenou okružnými ryhami alebo bez výzdoby a tmavohnedou nezdobenou. Na jednom fragmente sa zachoval malý odtlačok textilie. Morfologicky identifikovateľné fragmenty sú z vázovitých nádob so širším alebo zúženým hrdlom, súdkovitých nádob a výrazne profilovaných misiek. Na preskúmanej ploche sa našiel iba jeden fragment zo situlovitého hrnca s hrebeňovaným vydutím z tuhového materiálu. Úžitkové nádoby vyrobené v ruke reprezentujú misky s von vytiahnutým alebo do vnútra zalomeným okrajom, kónická tzv. dácka šálka, sudovité hrnce s plastickou výzdobou v podobe výrazných gombíkovitých výčnelkov, situovaných na vydutí samostatne alebo v kombinácii s girlandovitou líniou prstom vtlačených jamiek. Sú vyhotovené z hliny s prímiesou šamotu a hrubozrnného piesku. Povrch je väčšinou drsný. Keramika nájdená v polohe Za novým cintorínom je zhodná s nálezmi z iných polôh v obci (*Miroššayová/Čaplovič 1991*, 127-128). Z ostatných nálezov v objektoch spomenieme skorodované zlomky železných predmetov, zlomok lúčika železnej spony, bronzový krúžok a železnú trosku.

Počas výskumu sa sledovali aj výkopové práce v intraviláne obce. Z ryhy pred domami 133-135, ktoré sú od polohy Za novým cintorínom vzdialené približne 250 m, sa získala časovo súbežná keramika. Domy sa nachádzajú na SZ okraji obce, kde bola v r. 1955-1956 odkrytá hrnčiarska pec a nálezy súvisiace s metalurgickou činnosťou (*Benadik 1965*, 71-72, Abb. 2: 2).

Všetky doposiaľ získané nálezy prispievajú k rozšíreniu poznatkov o rozsahu neskorolaténskeho výrobného areálu na pravobrežnej terase Bodrogu a každý nový objav len potvrdzuje významné postavenie Zemplína v rámci severného Potisia. Z kvantitatívneho zastúpenia maľovanej keramiky v nálezových súboroch vyplýva, že jej výroba bola jednou z ťažiskových činností tunajšieho nadregionálneho produkčného centra a patrila k dôležitým obchodným artiklom.

Staršie neolitické osídlenie polohy Za novým cintorínom signalizuje prítomnosť obsidiánových úštepov. Sídľiskové objekty a keramika neboli nájdené.

2. Ladmovce (okr. Trebišov), poloha JV od kóty 120, výrobné objekty, prieskum, bližšie nedatované. Uloženie nálezov: AU SAV - VPS Košice.

Pri prieskume ryhy pre plynovod v úseku medzi obcou Zemplín a Ladmovce sa na miernom svahu JV od kóty 120 zistili narušené štyri samostatné archeologické objekty. V profile ryhy sa črtali vrstvou dočervena prepálenej hliny z výmazu dna, ktoré bolo v hĺbke približne 0,6m od dnešného povrchu. Šírka objektov bola 0,7 m. Výplň tvorila tmavá ílovitá hlina bez nálezov. V hline vykopanej z ryhy nad objektami sa vyskytli ojedinelé drobné fragmenty keramiky, ktoré je možné rámcovo datovať do neolitu a mladej doby bronzovej. O osídlení polohy v neskoršej dobe laténskej svedčia nepočetné fragmenty keramiky a železný sekáčovitý nôž s rukoväťou ukončenou očkom. Chronologická klasifikácia objektov je zatiaľ otvorená.

Literatúra

Benadik 1965 - B. Benadik: Die spätlatenezeitliche Siedlung von Zemplín in der Ostslowakei. Germania 43, 1965, 63-91.

Horváthová/Miroššayová 2002 - E. Horváthová/E. Miroššayová: Nové nálezy z katastra obce Zemplín. AVANS 2001, 2002, 65-67.

Miroššayová/Čaplovič 1991 - E. Miroššayová/D. Čaplovič: Najnovšie výsledky výskumu včasnodejinného a stredovekého osídlenia v Zemplíne. Východoslovenský Pravek 3, 1991, 126-132.

FORTSETZUNG DER RETTUNGSGRABUNG UND DER ERKUNDUNG AUF DEM BAU DER ERSTE ETAPPE VON DER GASLEITUNG ZEMPLÍN. Nach einer vorübergehenden Unterbrechung der Arbeiten auf dem Bau der I. Etappe der Gasleitung Zemplín setzten die Arbeiten im J. 2002 in Gemeindegebieten von Zemplín und Ladmovce fort. Die Forscher des Archäologischen Instituts der SAW in Košice verfolgten durchlaufend die Ausschachtungsarbeiten und haben weitere archäologische Denkmäler gerettet. In der Lage Za novým cintorínom wurde die Grabung auf die Dokumentation und Rettung der durch den Aushub der Rinne gestörten Objekte gerichtet, die sich vom SW an den Abschnitt anschloss, der im J. 2001 untersucht wurde (Horváthová/Miroššayová 2002, 65). Es wurden fünf eingetiefte Objekte freigelegt. Keramisches Inventar mit Ausnahme der Funde aus dem Objekt 9/02 wird rahmenhaft in die Spätlatènezeit datiert. Von den Funden überwiegen absolut die Bruchstücke der scheibengedrehten Gefäße. Während der Grabung wurden auch Ausschachtungsarbeiten im Gemeindegebiet verfolgt. Aus der Rinne vor den Häusern Nr. 133-135, die von der Lage Za novým cintorínom etwa 250 m entfernt ist, wurde zeitlich parallele Keramik gefunden. Alle bisher entdeckten Funde tragen zur Erweiterung der Erkenntnisse über das Ausmaß des spätlatènezeitlichen Produktionsareals auf der rechtsseitigen Terrasse von Bodrog-Flussarmes bei. Die Autoren haben betont, dass jede neue Entdeckung die bedeutende Stellung von Zemplín im Rahmen des nördlichen Theiß-Gebiets nur bestätigen. Aus quantitativer Vertretung der bemalten Keramik geht hervor, dass ihre Herstellung den Schwerpunkt des heimischen überregionalen Produktions-zentrums bildete, und dass sie zugleich zu wichtigen Handelsartikeln gehört hat. Auf eine ältere neolithische Besiedlung der Lage Za novým cintorínom weist die Anwesenheit von Obsidian-Abschlägen hin. Bei der Erkundung der Rinne für die Gasleitung im Kataster von Ladmovce wurden am Flachhang von der Quote 120 vier gestörte selbständige archäologische Objekte festgestellt. Im Profil der Rinne konnten sie anhand der rot gebrannten Tonschicht aus dem Estrich in der 0,6 m Tiefe beobachtet werden. Die Verfüllung bildete dunkler Klei ohne Funde. Vereinzelt Kleinfragmente der Keramik aus der Umgebung der Objekte werden rahmenhaft in das Neolithikum, in die jüngere Bronzezeit und in die Spätlatènezeit datiert, zu der noch ein eiserner Haumesser gehört, dessen Griff mit einer Öse beendet ist. Chronologische Klassifikation der Objekte haben die Autoren offen gelassen.

NOVÉ NÁLEZY Z HOSTŮVEJ

Vladimír M i t a š

Hostová (okr. Nitra), poloha Stredný hon, povrchový zber, sídlisko, starý eneolit, lengyelská kultúra, mladšie stupne s namaľovanou keramikou. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Novoobjavené sídlisko lengyelskej kultúry sa nachádza na poľnohospodársky obrábanom svahu východne od obce. Od televízneho stožiara, stojaceho na vrchole svahu nad obcou, je situované asi 10-50 m na západ až juhozápad. Sídlisko bezpečne dokladajú menšie i väčšie tmavé škvrny so zvýšeným výskytom archeologických nálezov, ktoré sa objavujú na ornici po hlbšej orbe (rozorané objekty). Po jesennej orbe v r. 2002 autor príspevku napočítal na ornici 10 tmavých škvŕn s archeologickým materiálom charakteristickým pre mladšie stupne lengyelskej kultúry s namaľovanou keramikou.

Opis nálezov

1. Sivé, sivohnedé, hnedé, čierne a tehlovočervené keramické fragmenty z okrajov, tiel, úch a dien nádob rôznych typov. Povrch črepov prevažne drsný piesčitý a poškodený, len zriedka hladký. Niektoré črepy sú zdobené menšími alebo väčšími pologulovitými a oválnymi výčnelkami, ktoré boli situované na tele, pod okrajom alebo na okraji nádob (obr. 55: 1-2, 5-6, 8-15).

2. Tehlovočervené a čierne hrudky mazanice rôznej veľkosti.

3. Štiepaná kamenná industria z limnosilicitu (ústupy a kus suroviny s odbitiami) a čepele z jurského pazúrika (obr. 55: 3-4, 7).

4. Fragment sivej kamennej podložky s plochou a vyhladenou pracovnou plochou zo sedimentárnej horniny arkózy (za určenie ďakujem M. Samuelovi z Archeologického ústavu SAV). Rozmery kamennej podložky: max. dĺ. 100 mm, max. š. 96 mm, max. hr. 26 mm, hmotnosť 308 g.

5. Menší fragment zvieracej kosti.

Zozbierané archeologické nálezy dopĺňajú archeologickú topografiu horného Požitavia a Hostovského potoka o ďalšiu sídliskovú lokalitu z mladšej éry lengyelskej kultúry.

NEUE FUNDE AUS HOSTOVÁ. Die vom Autor des Beitrags entdeckte Siedlung der Lengyel-Kultur (mit den für die jüngeren Stufen mit unbemalter Keramik charakteristischen Funden) liegt östlich der Gemeinde Hostová (Bez. Nitra), in der Lage Stredný hon. Die Oberflächenerkundungen lieferten für die Lengyel-Kultur typische keramische Fragmente aus verschiedenen Gefäßtypen, Lehmverputzmassen, Silex-Spaltindustrie (Abschläge und Rohstoff mit Abschlagnegativen). Das Fragment einer Steinunterlage und das Fragment eines Tierknochens erweitern die archäologische Topographie des oberen Žitava-Gebiets und des Hostová-Baches um eine weitere Siedlungslokalität aus der jüngeren Periode der Lengyel-Kultur.

NOVÉ NÁLEZY ZO SVÄTOPLUKOVA

Vladimír M i t a š

Svätoplukovo (okr. Nitra), intravilán obce, záhrada domu 401, povrchový zber, sídlisko, mladšia doba rímska, včasný stredovek, vrcholný stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Na jeseň 2002 priniesol M. Sýkora, žiak 8. C triedy ZŠ v Mojmirovciach, autorovi príspevku na posúdenie kolekciu črepov, ktorú nazbieral na záhrade patriacej k rodinnému domu 401 v intraviláne obce. Nálezca uviedol, že črepy sa na záhrade objavujú pravidelne po rýľovaní alebo po orbe. Prítomnosť artefaktov na pozemkoch susediacich s uvedeným domom nebolo možné overiť, ale je veľmi pravdepodobná. Nazbierané keramické fragmenty bezpečne indikujú novú polykultúrnú sídliskovú lokalitu na pravobrežnej terase Cabajského potoka. Vzhľadom na absenciu akýchkoľvek správ o archeologických nálezoch zo Svätoplukova v dokumentácii Archeologického ústavu SAV v Nitre ide o prvú archeologickú lokalitu z územia obce.

Mladšia doba rímska

Menšia časť keramických fragmentov pochádza z germánskeho sídliska z mladšej doby rímskej.

Opis nálezov

Črepy sivej a hnedočiernej farby z okrajov, tiel i dien nádob rôznych druhov. Niektoré črepy sú zdobené typickými germánskymi výzdobnými prvkami, hlavne rôzne orientovanými rytými líniami. Povrch črepov prevažne hladný, menej leštený (obr. 56: 9-11). Súbor keramických fragmentov germánskej

proveniencie dopĺňajú fragmenty jemnej sivej keramiky s tmavým povrchovým poťahom patriace do okruhu rímskej importovanej keramiky, jeden fragment s výzdobou (obr. 56: 8).

Včasný a vrcholný stredovek

Početnejšie sú v kolekcii nálezov zastúpené fragmenty keramiky datované do včasného a vrcholného stredoveku.

Opis nálezov

Črepy svetlohnedej, hnedej až čiernej farby z okrajov, tiel a dien nádob rôznych typov. Niektoré črepy sú vyzdobené viacnásobnými rytými vlnovkami, plytkými rytými líniami alebo kombináciou rytých líní a vlnoviek. Vrcholnostredoveké črepy majú povrch prevažne vyhladený, včasnostredoveký materiál má povrch mierne drsný (obr. 56: 1-7).

Súbor keramických fragmentov z obce Svätoplukovo dopĺňa archeologickú topografiu horného povodia Cabajského potoka a nálezy z novej polykultúrnej sídliskovej lokality.

NEUE FUNDE AUS SVÄTOPLUKOVO. Die im Gemeindegebiet von Svätoplukovo (Bez. Nitra) gewonnenen Lesefunde können in die jüngere Römerzeit und in das Früh- und Hochmittelalter datiert werden. Die angesammelten keramischen Fragmente aus verschiedenen Gefäßtypen weisen auf eine neue polykulturelle Siedlungslokalität im Nitra-Gebiet hin, und ergänzen somit die Lücke in der bisher wenig erforschten Topographie des oberen Tals vom Cabaj-Bach.

PRIESKUM VO VEĽKEJ HRADNEJ

Tamara Nešporová

Veľká Hradná (okr. Trenčín, predtým Bánovce nad Bebravou), prieskum, mladšia doba bronzová, stredovek-novovek. Uloženie nálezov: Trenčianske múzeum, Trenčín.

a) osada Patrovce, SZ od obce Veľká Hradná, v blízkosti Považského Inovca medzi potokmi Svinica a Hradniansky potok, prieskum, mladšia doba bronzová.

Do archeologických zbierok Trenčianskeho múzea sa dostal hromadný nález bronzových predmetov, na základe ktorého sa uskutočnil prieskum náleziska a jeho dokumentácia. Uvedené predmety tvorili jeden celok – depot pozostávajúci z puklicovitých miskovitých nášiviek vytepaných z pevného tenkostenného bronzového plechu, funkčne von vypuklé v počte 12 ks. Otvory sú prerazené z vonkajšej strany, symetricky umiestnené. Predmety vykazujú známky dlhodobého používania a poškodenia. Všetky sú pomerne plytké, na povrchu hladené až leštené, vnútorná strana dodatočne neupravovaná.

Opis nálezov

1. Puklice miskovité, bronzové (2 ks) s väčšími protiľahlými otvormi pri okraji, obvod vyštrbený, jasnozelená patina, Ø 54 mm, hr. 0,1 mm.

2. Puklice miskovité, bronzové (2 ks) s väčšími protiľahlými otvormi pri okraji, jeden z nich má poškodený okraj, jasnozelená patina, Ø 37 mm a 38 mm, hr. 0,1 mm.

3. Puklice miskovité, bronzové (6 ks) s protiľahlými otvormi pri okraji, jeden exemplár s menšou deformáciou, tmavosivá patina, Ø 37 a 36 mm, hr. 0, 1 mm.

4. Puklice miskovité, bronzové (2 ks) s otvormi pri okraji, ktorý je vyštrbený a na jednom kuse čiastočne odlomený, tmavosivá patina, Ø 32 mm, hr. 0, 1 mm.

Už v staršej dobe bronzovej bol odev zdobený bronzovými nášivkami, v mohylových kultúrach strednej doby bronzovej a v období popolnicových polí boli puklicové nášivky používané na výzdobu kože, chemickým rozborom boli v hrobch zistené zvyšky tejto organickej látky. Predpokladá sa, že kožený ochranný odev, prípadne odev zo silnej látky s aplikáciou bronzu, bol alternáciou celokovových pancierov v strednej Európe.

Rôzne druhy pukličiek, puklíc, či falér sú bežným inventárom v hrobch a depotoch doby bronzovej. Sú interpretované rôzne v súvislosti s nálezovými okolnosťami a pri ich interpretácii je namieste obozretnosť. Zo Zvolena je známa rekonštrukcia kruhového štítu z obdobia pilinskej kultúry s väčším počtom puklíc. V našom prípade nie je isté, či depot pôvodne nebol početnejší; predpoklad, že bol súčasťou bojovníckeho štítu, by bol oprávnený.

Hromadný nález puklicovitých nášiviek rámcovo datujeme do obdobia mladšej doby bronzovej, stupeň HA.

b) poloha Železníky, prieskum, stredovek až novovek.

V súvislosti s prieskumom Patrovca sme zamerali pozornosť aj na lokalitu Železníky, ktorá sa nachádza na horskom chrbte centrálnej časti Inoveckého pohoria, SV od Inovca (1042 m n. m.). Už samotný názov má svoj pôvod vo výskyte železa, v tomto prípade sú to magnetitové rudy (Polák 1956, 137-144).

Prieskumom sme zistili konkrétne doklady priamej ťažby a spracovania rudy na niekoľkých miestach pod Železníkom. Vybrali sme vzorky železnej trosky, uhlíkov a silno prepálenej zeminy. Otvorenou otázkou stále zostáva datovanie výrobnnej činnosti na tejto lokalite, ktorej počiatky sú pripisované obdobiu vlády Anjouovcov, t. j. do 14. stor. Chotárne názvy Hámre, Štoly, Nadštolie sú ďalším dokladom ťažby a spracovania rudy. Pravdepodobne pre nedostatok iných ložísk sa v Inoveckom pohorí ťažba po vyčerpaní na Železníku ukončila a nerozvinula sa v širšom meradle. V archeologickom materiáli zatiaľ nemáme konkrétne nálezy pre datovanie stredovekej banskej činnosti, ktoré by doplnili geologické údaje.

Literatúra

Polák 1956 - S. Polák: Výskyt magnetitu na Železníku pri obci Trenčianske Jastrabie, okres Bánovce nad Bebravou. Geologické práce, Zprávy 7, 1956, 137-144.

ERKUNDUNG IN VELKÁ HRADNÁ. a) Ansiedlung Patrovec, im Kataster der Gemeinde Velká Hradná (Bez. Trenčín), Depot von bronzenen Bestandteilen des Lederpanzers oder des Kampfschildes in Form von schüsselförmigen gehämmerten Zierbuckeln mit größeren Öffnungen, mit dem Durchmesser von 32-54 mm, insgesamt 12 Stück. Es wird angenommen, dass sie zu einem Satz Schutzkleidung oder Schutzschild gehören. Der Fund wird rahmenhaft in die Jungbronzezeit datiert; b) Lage Železník, Erkundung und Begehung von Eisenschutt, gebrannter Erde, Holzkohlenstückchen. Archäologisches Material hat bisher eine mittelalterliche Förderung aus der Herrschaft der Anjou-Dynastie (14. Jh.) nicht bestätigt. Das Vorkommen von Magnetit in der Lage Železník ist durch geologische Untersuchung belegt.

NÁLEZY Z VÝŠINNÝCH SÍDLISK ZÁPADNÉHO A STREDNÉHO SLOVENSKA

Tamara Nešporová

1. Podhradie (okr. Topoľčany), poloha Úhrad, sídlisko, prieskum, halštát-latén a stredovek. Uloženie nálezov: Trenčianske múzeum, Trenčín.

Obec leží na úpätí Považského Inovca, na hornom toku potoka Slivnica. Je známa najmä osídlením výšinného hradiska Úhrad (648 m n. m.) s valovým opevnením z obdobia neskorej doby bronzovej, halštátu a včasného stredoveku. Z tejto polohy máme k dispozícii niekoľko predmetov, napr. halštátsku sekery, či stredoveké krájadlo.

Opis nálezov

1. Sekera, masívna, vyrobená zo železa kovaním - zvarovaním kovového materiálu, s uzavretou tuľajkou, ktorá má obdĺžnikový prierez. Prechod ostria k tuľajke je plynulý, ostrie mierne zaoblené, poškodené, povrch skorodovaný. Rozmery: dĺ. 155 mm, š. ostria 70 mm. Spôsob výroby sekery je dobre viditeľný na vnútornej aj vonkajšej strane tuľajky. Sekery tohto typu sú charakteristické pre obdobie mladého halštátu, stupne HC-HD až stupen LA.

2. Krájadlo - masívny železný pluhový nôž v tvare veľkého noža bol súčasťou orbového náradia, jeho úlohou bolo kypriť pôdu pred radlicou. Má násadu pretiahnutého tvaru a ostro odsadenú vystupujúcu čepeľ. Na čepeľi sú rozpoznateľné pozdĺžne prehyby a zvar materiálu. Hranolovitá násada je ukončená plytkou priehlbínou, na krajnej polovici jednej zo strán je hlboko razená geometrická výzdoba v podobe vetvičkového ornamentu. Výzdoba bola razená za tepla. Rozmery: dĺ. 375 mm, max. š. 60 mm.

3. Nástroj vo funkcii láta, vykováný z hrubej železnej tyče obdĺžnikového prierezu, ukončený lyžicou s ostrými hranami. Rozmery: dĺ. 223 mm, pracovná časť 31x21 mm.

Stredoveké nálezy, najmä krájadlo, ktoré už bolo súčasťou pluhu, datujeme do obdobia 13.-14. stor.

2. Trenčianske Bohuslavice (okr. Nové Mesto nad Váhom), poloha Malovecko, horský masív Hájnica, výšinné sídlisko (oppidum), prieskum, ťažisko neskorá doba laténska.

Výšinné hradisko, ktoré na základe niektorých typických znakov možno charakterizovať ako oppidum doby laténskej, poskytlo množstvo atraktívneho archeologického materiálu. náš príspevok je len skromným doplnkom k celkovej skladbe nálezov (spracováva K. Pieta).

Zachovali sa doklady o razbe mincí priamo na hradisku v podobe váh na váženie kovu, z ktorého sa mince odlievali, a bronzoviny v tvare lievika, ktorá pripomína razidlo mincí už po procese roztavenia pre iné využitie. Podľa neoverených informácií sa na lokalite našlo nepoškodené razidlo, ktoré je teraz v súkromnej zbierke.

Opis nálezov

1. Neúplné váhy patria k typu pákových váh s použitím závaží, s vahadlom, ktoré je zachované len na jednej strane, uprostred vahadiel je kruhový terčík s uškom na zavesenie, na koncoch ramien boli pôvodne na retiazkach zavesené misky. Váhy sa objavujú od mladého laténu v súvislosti s razbou domácich keltských mincí alebo obchodnou činnosťou. Stredový terčík je pokrytý jemnými zásekmi v podobe nepravidelnej špirály. Jedno z ramien je

odlomené, na vnútornej strane terčika je stopa po odlomení. Na povrchu je jasnozelená patina. Rozmery: Ø terčika 38 mm, dĺ. ramien 46 mm.

2. Kruhový plochý prelamaný závesok vyrobený z bronz - prelamanie vytvára pravidelný tvar kríža. Na povrchu tmavosivá patina. Rozmery: Ø 52 mm, hr. 1,0 mm. Jeho funkcia ako závesku s magickou úlohou slnečného kultu je známa už v starších obdobiach praveku, objavuje sa pomerne často v prostredí latenských kultúr, púchovskú kultúru nevynímajúc. Z polohy Malovecko sú v zbierkach múzea drobné predmety: krúžky, závesky, hroty šípov, črepy a pod., získané v minulých rokoch.

Osídlenie oppida v Trenčianskych Bohuslaviciach je datované do posledného storočia pred Kristom s najväčším rozmachom okolo polovice 1. stor. pred n. l. Osídlenie tu pretrvalo aj v dobe rímskej.

3. *Visolaje* (okr. Púchov), sídlisko, prieskum, ťažisko neskorá doba laténska.

Z bližšie neurčenej polohy pochádzajú nálezy pracovného náradia a jeden exemplár z okruhu militárií.

Opis nálezov

1. Sekera vyrobená zo železa s tuľajkou pre násadu. Tuľajka je dlhšia, má pravidelne štvorhranné ústie. Vznikla vytiahnutím a následne dotiahnutím lalokov na určitom úseku. Prechod ostria k tuľajke je plynulý, ostrie je vejárovito modelované, zaoblené. Rozmery: dĺ. 108 mm, š. ostria 66 mm.

2. Sekera vyrobená zo železa s tuľajkou pre násadu. Ústie tuľajky je štvorhranné, zosilnené kovovou objímkou. Trojuholníkový výrez v tuľajke je technologickou záležitosťou. Ostrie je široko vejárovito tvarované. Na povrchu vrstva korózie. Rozmery: dĺ. 85 mm, š. 90 mm. Na oboch typoch sekier je viditeľný výrobný postup, t. j. vytiahnutie lalokov a ich spojenie, ktoré nie je dokonalé ani v jednom prípade. Sekery sa používali na spracovanie dreva, vyskytujú sa na moravských oppidách a výšinných sídliskách v Karpatskej kotline. Sekera zosilnená kovovou objímkou, ktorej úlohou bolo spevniť obvod tuľajky, sa zrejme používala podobne ako dláto a sekáč na veľmi tvrdý materiál.

3. Nôž železný, s rovným chrbtom, schodovito jednostranne odsadenou čepeľou, plochou rukoväťou ukončenou krúžkom, ktorý vznikol vytiahnutím a tvarovaním rukoväte. Povrch zčrsnený koróziou. Rozmery: dĺ. 274 mm, max. š. 32 mm.

4. Hrot kopije železný, s tuľajkou, má tvar podlhovastého listu s mierne naznačeným stredovým rebrom. Rozmery: dĺ. 290 mm, max. š. čepele 45 mm.

Visolaje sú známe osídlením púchovskou kultúrou z polohy Majbové, Pod Majbovým, Markech laz, Zákľuky, kde boli charakteristické nálezy črepov (zistenia A. Petrovského-Šichmana a J. Moravčíka). Nové nálezy sú dokladom intenzívnej pracovnej činnosti v období neskej doby laténskej až staršej doby rímskej pravdepodobne na niektorej z výšinných polôh, ktorej identifikácia je predmetom prieskumov.

FUNDE AUS DEN HÖHENSIEDLUNGEN IN DER WEST- UND MITTELSLOWAKEI. Neue Funde in den Sammlungen des Museums in Trenčín stammen aus den Höhensiedlungen: 1. Podhradie (Bez. Topoľčany), Lage Úhrad. Eine Tüllenaxt mit leicht abgerundeter Klinge aus der Hallstatt-Latène-Zeit. Ein Pflugmesser mit tiefem in der Wärme geprägtem Tannenzweigmotiv und ein Werkzeug in Form eines Meißels gehören zur mittelalterlichen Besiedlung der Lage. 2. Trenčianske Bohuslavice (Bez. Nové Mesto nad Váhom), Lage Malovecko. Die die Münzprägung belegenden Funde direkt auf der Siedlung - Bronzewaagen und trichterförmiger Bronzerohstoff, vielleicht ein Prägestempel nach der Entwertung aus der Spätlatènezeit. 3. Visolaje (Bez. Púchov), Lage nicht näher markiert. Zwei Tüllenäxte, eine mit dem Wulst bei der Tüllenmündung, ein Messer mit ringförmigem Ende, eine Lanzenspitze. Die Funde werden in die Spätlatènezeit bis in die Römerzeit datiert.

STREDOVEKÝ SÍDLISKOVÝ OBJEKT Z RUMANOVEJ

Gabriel Nevizánsky

Rumanová (okr. Nitra), severný okraj intravilánu obce, sídlisko, výkopom zničený objekt, stredovek (14.-15. stor.). Uloženie nálezov: Archeologický Ústav SAV, Nitra.

Za rodinným domom p. Majzela, pri výkope odvodňovacieho kanála, narušený sídliskový objekt, z ktorého časť keramického materiálu zozbieral a odovzdal do AÚ SAV M. Kerekeš z Nitry. V profile vykopanej ryhy sa rysovala odpadová jama kotlíkového tvaru, ktorá okrem keramického materiálu (koncentrovaného v hĺbke 60-100 cm) obsahovala aj zvieracie kosti, kúsky mazanice a vrstvu popola.

Kvalitne vypálená, na hrnčiarskom kruhu vytočená keramika hnedej, sivej a sivočiernej farby bola zdobená vodorovnými obvodovými líniami (obr. 57: 12; 58: 3, 5, 6). Je zastúpená aj výzdoba vyhotovená radielkom (obr. 58: 1, 4). Časť nádob mala kalichovitý, viacnásobne profilovaný okraj (obr. 57: 1, 6-8). Nálezový celok z narušeného objektu rámcovo datujeme do 14.-15. stor. Stredoveké osídlenie možno lokalizovať na JV svah miernej vyvýšeniny, ktorá sa dvíha na severnom okraji obce, nad terasou Bábskeho potoka, na ľavej strane hradskej do Rišňoviec.

MITTELALTERLICHES SIEDLUNGSOBJEKT AUS RUMANOVÁ (Bez. Nitra). Auf dem N-Rand des Gemeindegebiets, hinter dem Einfamilienhaus von P. Majzel, wurde bei den Ausschachtungsarbeiten für den Abzugskanal ein Siedlungsobjekt gestört. In der kesselförmigen Abfallgrube fand man Keramikmaterial aus dem 14.-15. Jh. (Abb. 57; 58), bzw. Tierknochen, Lehmverputz und Aschenschicht. Die mittelalterliche Besiedlung kann am SÖ-Hang einer Flachanhöhe lokalisiert werden. Die Anhöhe erhebt sich auf dem N-Rand der Gemeinde, über der Terrasse des Báb-Baches, auf der linken Seite der nach Rišňovce führenden Landstraße.

PRIESKUM A TACHYMETRICKÉ ZAMERANIE HRADISKA V HORNÝCH PLACHTINCIACH

Ondrej Ožďáni - Gabriel Nevizánsky - Ján Hunka

Horné Plachtince (okr. Veľký Krtíš), poloha Pohanský vrch, hradisko, povrchový zber, tachymetrické zameranie, mladšia a neskorá doba bronzová, kultúra kyjatická. Uloženie náleзов: Archeologický ústav SAV, Nitra.

V rámci plnenia grantového projektu Archeologická topografia juhu stredného Slovenska (č. úlohy 2/7113/20) sa v máji 2002 geodeticky zameralo hradisko kyjatickej kultúry v polohe Pohanský vrch, ktoré sa nachádza v katastri obce Horné Plachtince. Úlohu technicky zabezpečil a uskutočnil M. Bartík v spolupráci s J. Hunkom, a A. Arpášom. Zároveň autori príspevku vykonali detailnejšiu obhliadku lokality, spojenú so zberom materiálu.

Vzhľadom na skutočnosť, že informácie o geograficko-terénnych pomeroch celej lokality, ako aj o fortifikačnom systéme hradiska a jeho význame boli už viackrát podrobnejšie publikované vo viacerých odborných článkoch (*Furmánek/Ožďáni 1997, 2000; Ožďáni/Furmánek 1998*), v tomto príspevku sa obmedzíme len na zverejnenie nových poznatkov. Treba zdôrazniť, že výšinné hradisko v polohe Pohanský vrch je kultúrnou pamiatkou, ktorá je zapísaná v Ústrednom zozname KP SR pod číslom Ss/2234 ako chránené archeologické nálezisko. Napriek tomu bol areál hradiska v r. 1993 intencionalne porušený bulldozérom na štyroch exponovaných miestach (val, areál pri južnej a severnej bráne a okolie geodetického kameňa kóty 501). V oficiálnom stanovisku lesnej správy štátnych lesov sa však argumentovalo, že išlo len o bežnú úpravu zväžnice (*Furmánek/Ožďáni 1997, 48-49*). Po úspešných rokovaníach s príslušnými orgánmi štátnej správy, pamiatkovým úradom a podnikom Stredoslovenské lesy, š. p., Odštepny lesný závod Modrý Kameň, je areál hradiska od r. 1996 dlhodobo chránený, ukončila sa ťažba dreva a tým aj zásahy do terénu. Už v tomto období sa uvažovalo o geodetickom zameraní hradiska, žiaľ, tento zámer sa vtedy neuskutočnil najmä pre nedostatok financií.

Na základe v súčasnosti vyhotoveného tachymetrického plánu hradiska sa podarilo upresniť aj niektoré údaje o jeho rozmeroch a tvare. Zo štúdia mapy vyplynulo, že opevnenie je skutočne situované na hrebeni v južnej časti ostrohu, vychádzajúceho z dlhého horského masívu, ktorý sa tiahne od severu na juh. Celý ostroh s vrcholom v max. nadm. v. 501 m je značne úzky a od západu ohraničený Suchánskym a od východu Plachtinským potokom (obr. 60). Z konfigurácie terénu vychádza aj fortifikačný systém hradiska. Valy, ktoré sú dodnes v lesnom prostredí veľmi dobre viditeľné, ohraničujú areál hradiska, ktorý má tvar nepravidelného deltoidu (obr. 61). Upresnili sa aj celkové rozmery, ktoré sa predtým vypočítali len podľa počtu krokov (*Furmánek/Ožďáni 2000, 412*). Max. dĺžka hradiska je 465 m, max. šírka je 167 m a min. šírka približne v strede, kde je areál zúžený, je 128 m. Plocha, ktorá je uzavretá obvodovými valmi, predstavuje 5,9 ha a celkový obvod valov dosahuje dĺžku 1124 m. Vo vzdialenosti 120 m a 200 m od severného obvodového valu sa v SZ časti nachádzajú ešte dva podporné valy, orientované v smere V-Z, ktoré s najväčšou pravdepodobnosťou súvisia s hlavným opevnením areálu. Zameral sa však len jeden z nich, situovaný bližšie k vnútornému areálu hradiska, so zachovanou dĺžkou 37 m (obr. 60; 61), pretože nepriaznivé počasie znemožnilo pokračovať v meraniach.

Hradisko malo pôvodne dve brány, jedna bola v južnom vale a druhá sa nachádzala na severnej strane opevnenia (obr. 61). Prístup voziom bol možný jedine zo severu, pretože od južnej brány svah prudko spadá do Lomianskej doliny v nadm. v. 255 m, v ktorej sa zlievajú Suchánsky a Plachtinský potok. Táto situácia a celková konfigurácia terénu i s umiestnením hradiska na hrebeni ostrohu je dobre sledovateľná na trojrozmerných modeloch ostrožného masívu s vyznačeným pôdorysom opevnenia (obr. 62; 63).

Podmienky na prieskum sú v areáli hradiska veľmi zlé vzhľadom na súvislý trávnatý porast a kroviny, preto sa zberom získala len menšia kolekcia zväčša atypických črepov, ktoré sa našli výlučne len v miestach, kde bol val narušený výkopmi.

Opis nálezov

1. Fragment z okraja misky s mierne dovnútra vtiiahnutým ústím. Povrch hladný, farba šedočierna. Rozmery: v. 39 mm, š. 35 mm, hr. 6 mm (obr. 59: 1). Kultúra kyjatická.
2. Fragment väčšej misy s dovnútra zhrubnutým a vodorovne hraneným okrajom. Povrch hladný, najmä z vnútornej strany leštený a grafitovaný. Rozmery: v. 31 mm, š. 58 mm, hr. 5 mm (obr. 59: 3). Kultúra kyjatická.
3. Črep z vydutia dolnej časti amfory alebo amforovitej vázy. Povrch hladný, farba čierna. Hornú polovicu fragmentu zdobia vertikálne paralelné plytké žliabky. Rozmery: v. 56 mm, š. 37 mm, hr. 9 mm (obr. 59: 2). Kultúra kyjatická.

Na základe opísaných keramických nálezov možno opäť jednoznačne konštatovať, že hradisko patrí kyjatickej kultúre, pretože val, v ktorom sa keramika našla, musel byť budovaný už v čase existencie uvedenej kultúry. Vo vale sa však v minulosti našli aj mladopilinské črepy, ktoré evokujú myšlienku, či by sa počiatky výstavby opevnenia nemohli spájať už so záverečným stupňom pilinskej kultúry v stupni HA1 (Furmánek/Ožďáni 2000, 414). Vyriešenie tohto problému, ako sa to už viackrát zdôraznilo, umožní až cielený archeologický výskum.

Literatúra

- Furmánek/Ožďáni 1997- V. Furmánek/O. Ožďáni: Nálezy keramiky z hradiska kyjatickej kultúry v Horných Plachtinciach. AVANS 1995, 1997, 48-49.
- Furmánek/Ožďáni 2000- V. Furmánek/O. Ožďáni: Pohanský vrch - hradisko kyjatickej kultúry v Horných Plachtinciach. Pravěk 10, 2000, 411-419.
- Ožďáni/Furmánek 1998- O. Ožďáni/V. Furmánek: Ďalšie prieskumy na hradisku kyjatickej kultúry v obci Horné Plachtince. AVANS 1996, 1998, 125-127.

ERKUNDUNG UND TACHYMETRISCHE VERMESSUNG DER BURGWALLANLAGE IN HORNÉ PLACHTINCE. Im Rahmen des Grantprojekts „Archäologische Topographie des Südens der Mittelslowakei“ (Nr. 2/7113/20) wurde im Mai 2002 eine Burgwallanlage der Kyjatice-Kultur in der Lage Pohanský vrch, die sich im Kataster der Gemeinde Horné Plachtince (Bez. Veľký Krtíš), befindet, geodetisch vermessen. Gleichzeitig wurde von den Autoren des Beitrags eine detaillierte Besichtigung der Fundstelle durchgeführt, die auch Lesefundmaterial geliefert hat. Angesichts der Tatsache, dass die Informationen über geographische und Terrainverhältnisse, sowie die Informationen über das Fortifikationssystem der Burgwallanlage und über ihre Bedeutung schon mehrmals ziemlich ausführlich in mehreren Aufsätzen veröffentlicht wurden (Furmánek/Ožďáni 1997; 2000; Ožďáni/Furmánek 1998), werden in diesem Beitrag nur neue Erkenntnisse präsentiert. Auf Grund des tachymetrischen Plans der Burgwallanlage ist es gelungen, auch einige Angabe über ihre Ausmaße und Form näher zu bestimmen. Es hat sich auch bestätigt, dass die Befestigung wirklich auf dem Kamm im südlichen Teil des Sporns situiert ist, der sich vom Norden nach Süden zieht. Der ganze Sporn mit der Spitze in max. Überseehöhe von 501 m ist ziemlich schmal und vom Westen vom Suchaň-Bach und vom Osten vom Plachtince-Bach begrenzt (Abb. 60). Aus der Geländekonfiguration geht auch das Fortifikationssystem der Burgwallanlage aus. Die Wälle, die im Waldmilieu bis heute gut sichtbar sind, umgrenzen das Areal der Anlage, die die Form eines unregelmäßigen Deltoids aufweist (Abb. 61). Es wurden auch Gesamtausmaße präzisiert, die damals nur nach Schritten berechnet worden sind (Furmánek/Ožďáni 2000, 412). Die maximale Länge der Burgwallanlage beträgt 465 m, maximale Breite 167 m und minimale Breite ungefähr in der Mitte, wo das Areal verengt ist, beträgt 128 m. Die durch die Umfassungsmauer geschlossene Fläche stellt 5,9 ha dar und der Gesamtumfang der Wälle erreicht die 1124 m Länge. In der 120 m und 200 m Entfernung vom N-Umfassungswall befinden sich im NW-Teil noch zwei Stützwälle, die in der Ö-W-Richtung orientiert sind, und die mit größter Wahrscheinlichkeit mit der Hauptbefestigung, des Areals zusammenhängen. Es wurde nur der eine der Stützwälle mit der 37 m Länge vermessen, der näher zum Innenareal der Anlage orientiert ist (Abb. 60 und 61), weil ungünstiges Wetter weitere Arbeit verhindert hat. Der Burgwall hatte ursprünglich zwei Tore. Ein Tor befand sich im südlichen Wall und das zweite war in der N-Seite der Befestigung (Abb. 61). Der Zugang mit Wagen war nur vom Norden möglich, weil von dem südlichen Tor der Hang sehr steil ins Lomianska-Tal in 255 m Überseehöhe fällt. Die Situation und Gesamtkonfiguration des Geländes auch mit der Position der Burgwallanlage auf dem Kamm des Sporns sind sehr gut auf dreidimensionalen Modellen des Spornmassivs mit der Markierung des Befestigungsgrundrisses verfolgbar (Abb. 62 und 63). Die durch Lesefunde gewonnene Keramik in den gestörten Teilen des Walles gehört eindeutig zur Kyjatice-Kultur. Der Wall muss deshalb schon zur Zeit der Existenz der angeführten Kultur gebaut werden. Im Wall wurden aber in der Vergangenheit auch Scherben entdeckt, die der Jungpelinier Kultur angehören,

und den Gedanken evozieren, ob die Anfänge des Befestigungsaufbaus nicht mit der Ausgangsstufe der Pilinier Kultur in der Stufe HA1 verbunden werden könnten (Furmánek/Ožďáni 2000, 414). Die Lösung dieses Problems, wie das schon mehrmals betont wurde, würde nur eine gezielte archäologische Grabung ermöglichen.

VÝSLEDKY PRIESKUMU NA HRADE V KATASTRI OBCE OZDÍN

Ondrej Ožďáni - Gabriel Nevizánsky - Ján Hunka

Ozdín (okr. Poltár), poloha Hrad, zaniknutý hrad, povrchový zber, vrcholný stredovek (13.-15. stor.). Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

V rámci plnenia grantového projektu Archeologická topografia juhu stredného Slovenska (č. úlohy 2/7113/20) sa v máji 2002 uskutočnila v katastri obce Ozdín v priestore zaniknutého stredovekého hradu terénna obhliadka spojená so zberom materiálu.

Lokalita sa nachádza približne 1250 m SSZ od obce Ozdín a 1110 m JJZ od dediny Málinec. Situovaná je na vrchole výšiny s kótou 589,0 m n. m., ktorá sa z pravej strany týči nad bývalou inundáciou rieky Ipel. Najlepší prístup na hrad bol s najväčšou pravdepodobnosťou z južnej strany od Ozdína, od ktorého aj dnes k nálezisku vedie pomerne schodná lesná cesta. Aj podľa Z. Drenka sa vstupná brána s padacím mostom nachádzala na JV strane hradu (Drenko 1971). Žiaľ, areál hradu bol v šesťdesiatych rokoch 20. stor. čiastočne zničený vybudovaním retranslačnej televíznej stanice práve na najvyššom plató výšiny, zrejme v priestore, kde pôvodne stála ústredná budova hradu - obytná veža alebo menší palác (Drenko 1971; Ožďáni 1990, 134). Prieskumom sa nezistila žiadna kamenná architektúra. Celý areál je zarastený krovím a lesným porastom, napriek tomu sú v teréne dodnes dobre viditeľné pomerne hlboké priekopy a čiastočne aj valové násypy horného, vnútorného a vonkajšieho hradu, ktorého dlhšia os je orientovaná v smere JV-SZ. Hrad mal v pôdoryse tvar takmer pravidelného oválu s rozmermi približne 140x80 m (Drenko 1971, pozri obrázok pôdorysu a rekonštrukcie hradných budov).

V SZ časti vonkajšieho hradu sa nachádzala menšia „kutacia“ jama, ktorá nepochybne vznikla činnosťou vykrádačov, resp. tzv. detektoristov. Vo vyhodenej zemine sa našla väčšia kolekcia stredovekých črepov, železných klinev a amorfných kúskov železa. Prijemným prekvapením bol nález malej mince, ktorá sa objavila pri prehľbovaní výkopu.

Opis nálezov

1. Okrajový fragment tenkostennej nádoby, okraj z vnútornej strany odlomený. Povrch hladný, svetlej okrovej farby. Vonkajšia strana okraja a hrdlo zdobené červeno maľovanými vzormi. Hr. 5 mm (obr. 64: 1).
2. Fragment nádoby s mierne von vyhnutým okrajom ústia a zosilnenou, strechovito lomenou lištou pod okrajom. Povrch hladný, bielej farby. Hr. 44 mm (obr. 64: 2).
3. Okrajový črep nádoby, profiláciou podobný predchádzajúcemu. Povrch biely, zdobený červeno maľovaným obežným pruhom. Hr. 4 mm (obr. 64: 3).
4. Fragment z tela tenkostennej nádoby. Biely povrch zdobia červeno maľované geometrické vzory. Hr. 36 mm (obr. 64: 4).
5. Tenkostenný črep so šikmo von vyhnutým okrajom a výraznou plastickou obežnou lištou na hrdle. Povrch špinavobiely. Hr. 43 mm (obr. 64: 5).
6. Fragment z vydutia väčšej nádoby. Povrch bielej farby je bohato zdobený červeno maľovaným geometrickým ornamentom. Hr. 6 mm (obr. 64: 6).
7. Črep z tela nádoby so špinavobielym povrchom zdobia geometrické červeno maľované vzory. Hr. 54 mm (obr. 64: 7).
8. Fragment hrnca s profilovaným dovnútra vtiahnutým a vodorovne zrezaným okrajom ústia. Povrch svetlo okrovej farby je bez výzdoby. Hr. 46 mm (obr. 64: 8).
9. Fragment z dolnej časti vydutia džbánku(?) s odsadeným plochým dnom. Povrch svetlej okrovej farby zdobí červeno maľovaný geometrický ornament. Hr. 8 mm (obr. 64: 9).
10. Zlomok z hornej časti vydutia tela hrnca alebo väčšieho džbánu. Povrch špinavobielej farby zdobia paralelne horizontálne hlbšie žliabky, ktoré vytvárajú nepravé rebrovanie. Hr. 5 mm (obr. 64: 10).
11. Väčšia kolekcia črepov (55 ks), väčšinou zlomky z okrajov, dien a vydutia nádob i s červeno maľovanou geometrickou výzdobou.
12. Kolekcia železných klinev a amorfných zlomkov železných predmetov.
13. Medený postriebrený denár Vladislava I. z r. 1442, razený v poldenárovej veľkosti a hmotnosti. Rozmery: Ø kotúča 12 mm, hmotnosť 0,332 g, zaradený do numizmatického depozitu AÚ SAV v Nitre pod č. 8759.

Väčšina zberom získaných črepov patrí k typickej bielej gemerskej keramike, ktorú rámcovo možno zaradiť do 14.-15. stor., čo je v súlade s doteraz známym datovaním väčšiny nálezov z polohy Hrad (Ožďáni 1990). Železné predmety sú pre bližšie datovanie absolútne nepoužiteľné. V týchto súvislostiach je nájdená

minca určitým riešením, i keď nie celkom definitívnym. Podľa J. Hunku ide totiž o peniaz s nasledovným určením: Uhorsko, Vladislav I. (1440-1444), mincovňa neznáma, denár z r. 1442 razený v poldenárovej veľkosti a hmotnosti. Na averze by mala byť orlica, nie je čitateľná (možno ani nebola vyrazená). Na reverze je malý znak Uhorska - rozpolený štít s brvnami a dvojkrížom, a nad ním kráľovská koruna. Z legendy vidno iba písmená REG (z nápisu Regis). Je slabo zachovalá, vyrobená z medi, s priemerom 12 mm a s hmotnosťou 0,332 g (typ ako Huszár 1979, č. 605). Evidentne ide o súdobé falzum, pretože minca má veľmi zlú razbu a motív na averze je nečitateľný. Okrem toho bola len slabo postriebrená, samotný kotúčik je medený. Minca má síce námety ako príslušný denár (typ ako Huszár 1979, č. 605), t. z. štít s brvnami a dvojkrížom, čitateľná časť nápisu je však vyrobená v poldenárovej veľkosti a hmotnosti, pričom poldenáre nemajú nápisy. Ďalej denár nie je orezaný, pretože štít a písmená by museli byť väčšie. Razba je čisto medená. Z toho vyplýva, že minca bola síce pôvodne razená ako poldenár, ale do obehu bola uvádzaná ako kvalitný denár. Tak sa s minimálnymi nákladmi vyrobilo falzum, prezentované ako pomerne kvalitný denár, ktorý v skutočnosti mal mať hmotnosť asi 0,5 g a 35%-40% striebra v minci.

Odhladnuc od hypotézy postavenej na základe tohto jedného nálezu denára, podľa ktorej by na hrade Ozdín mala pracovať falšovateľská dielňa mincí, pre datovanie je dôležité, že máme k dispozícii jeden presný dátum (r. 1442). Časovo je tento údaj v súlade so správou, podľa ktorej hrad zanikol v r. 1460, kedy kráľ Matej Korvín vojensky dobyl Ozdín, ktorý bol obsadený bratíkmi (*Drenko 1971*). Vznik hradu sa zatiaľ spája s 13. stor. (*MES 1987*, 369, heslo Ozdín). Prvá písomná správa o hrade so zapísaným názvom Ouzden je až z r. 1279. Hovorí sa v nej o delení majetkov a hradných budov medzi Kácsikom a Mikulášom, synmi Etchuruha z rodu Kálnai (*Györffy 1998*, 283). Presnú odpoveď na otázky súvisiace so vznikom a so zánikom hradu však môže priniesť až archeologický výskum lokality.

Na lokalite sa doterajšími prieskumnými akciami nálezy zo staršieho osídlenia zatiaľ nezistili. Existujú však indicie, že v polohe Hrad možno predpokladať existenciu sídliska, prípadne aj hradiska z obdobia neskoršej doby bronzovej. O realnosti tohto predpokladu by svedčil nález fragmentu bronzového oštepú alebo kopije z r. 1938 (*Balaša 1960*, 57; *Paulík 1965*, 61), ak sa, pravda, našiel na hradnom vrchu. Citovaní autori neuvádzajú bližšiu polohu v katastri Ozdína. Je však možné, že tento predmet, ktorý sa v literatúre označuje za zlomok „dýky so stredovým rebrom s odlomenou tulajkou a hrotom“ (sic!), súvisí so správou A. Točíka z r. 1967 o nálezoch „halštatských bronzových predmetov“ na ozdínskom hrade (NS 3988/67 v dokumentácii AÚ SAV v Nitre). Okrem toho polohu Hrad označil za „zaniknuté, pôvodne asi halštatské hradisko“. Domnievame sa, že A. Točík mal na mysli najskôr záverečný stupeň neskoršej doby bronzovej, t. j. stupeň HB. Ak by sa v budúcnosti tieto predpoklady príslušnými nálezmi potvrdili, potom osídlenie hradného vrchu, prípadne aj existenciu hradiska, by bolo možné spájať jedine s kyjatickou kultúrou.

Literatúra

Balaša 1960 - G. Balaša: Praveké osídlenie stredného Slovenska. Martin 1960.

Drenko 1971 - Z. Drenko: Ozdínsky hrad. Vlastivedný Čas. 20, 1971, 191.

Györffy 1998 - Gy. Györffy: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza. IV. Budapest 1998.

Huszár 1979 - L. Huszár: Münzkatalog Ungarn (von 1000 bis Heute). München 1979.

MES 1987 - Malá encyklopédia Slovenska. Bratislava 1987.

Ožďáni 1990 - O. Ožďáni: Stredoveká keramika z hradu v Ozdíne. AVANS 1988, 1990, 134.

Paulík 1965 - J. Paulík: Súpis medených a bronzových predmetov v Okresnom vlastivednom múzeu v Rimavskej Sobote. Štud. Zvesti AÚ SAV 15, 1965, 33-106.

ERGEBNISSE DER ERKUNDUNG AUF DER BURG IM KATASTER DER GEMEINDE OZDÍN. Im Rahmen des Grantprojekts „Archäologische Topographie des Südens der Mittelslowakei“ (Nr. 2/7113/20) wurde im Mai 2002 im Kataster der Gemeinde Ozdín (Bez. Poltár) im Raum einer abgegangenen mittelalterlichen Burg eine Geländeerkundung durchgeführt. Die Fundstelle befindet sich etwa 1250 m NNW der Gemeinde Ozdín und 1110 m SSW des Dorfs Málinec. Sie ist auf der Spitze der Anhöhe mit der Kote von 589,0 m ü. d. M., die sich von der rechten Seite über dem ehemaligen Überschwemmungsgebiet der Eipel erhebt. Der Zugang zur Burg war von der südlichen Seite, von Ozdín, möglich. Auch nach Z. Drenko befand sich das Eingangstor mit der Fallbrücke auf der SÖ-Seite der Burg (Drenko 1971). Im Gelände sind bisher ziemlich tiefe Gräben und teilweise auch Wallaufschüttungen der oberen, inneren und äußeren Burg sichtbar, deren längere Achse in der Richtung SO-NW orientiert ist. Die Burg hatte einen Grundriss ovaler Form mit Ausmaßen von ca. 140x80 m (Drenko 1971). Durch die Ausgrabung wurde eine größere Kollektion von mittelalterlichen Scherben (Abb. 64), Eisennageln, amorphen Stücken, Eisen und eine Münze gefunden. Die Mehrheit der Scherben gehört zu der typischen

weißen Gemer-Keramik, die in das 14.-15. Jh. datiert werden kann, was mit bisher bekannter Datierung der Mehrheit der Funde aus der Lage Hrad übereinstimmt (Ožďáni 1990). Die Eisengegenstände sind für die Datierung unbenutzbar. In diesen Zusammenhängen bietet eine mögliche Lösung der Fund einer Münze. Es geht um einen kupfernen, ursprünglich versilbrenen Denar von Vladislav II. (1440-1444) aus dem J. 1442, der in der Halbdennargröße und -gewicht geprägt wurde, und der nach J. Hunka damaliges Falzum darstellt. Ursprünglich wurde der Denar als Halbdennar geprägt, aber in den Umlauf war er als qualitätsvoller Denar gekommen. Für die Datierung ist wichtig, dass uns ein genaues Datum zur Verfügung steht (J. 1442). Dieses Datum stimmt zeitlich mit dem Bericht überein, nach dem die Burg im J. 1460 zugrunde gegangen ist, als vom König Matthias Corvinus Ozdín militärisch bekämpft wurde (Drenko 1971). Die Entstehung der Burg wird heutzutage mit dem 13. Jh. verbunden (MES 1987, 369, Stichwort Ozdín). Der erste schriftliche Bericht über die Burg mit dem Namen Ouzden stammt aus dem J. 1279 (Györffy 1998, 283). Auf der Fundstelle wurden mit Hilfe der bisherigen Grabungsaktionen Funde aus der älteren Besiedlung nicht festgestellt. Es wird anhand des Berichtes von A. Točík aus dem J. 1967 über die Funde „der hallstattzeitlichen Bronzegegenstände“ auf dem Burgberg von Ozdín, der diese Lage mit dem Namen „Hrad“ als „untergegangen, wahrscheinlich der hallstattzeitliche Burgwall“ (Fundberichtnr. 3988/67 in der Dokumentation des Archäologischen Instituts der SAW, Nitra) bezeichnet hatte, angenommen, dass auf der Fundstelle auch mit der Besiedlung zur Zeit der Existenz der Kyjatice-Kultur gerechnet werden kann. A. Točík dachte eher an die Endstufe der Spätbronzezeit, d. h. die Stufe HB. Es ist ebenfalls nicht ausgeschlossen, dass der Fund des Bruchstückes eines Bronzespeers oder einer Lanze aus dem J. 1938 aus der Gemeinde Ozdín ohne eine nähere Lokalisation (Balaša 1960, 57; Paulík 1965, 61) mit den schon angeführten „hallstattzeitlichen“ Gegenständen zusammenhängt. Die Antworten auf die Fragen, die die Entstehung und den Untergang der Burg und eine eventuelle Existenz des Burgbergs betreffen, kann erst eine systematische archäologische Grabung der Fundstelle liefern.

ZISŤOVACÍ VÝSKUM V ŽIARI NAD HRONOM

Karol Pieta - Peter Mosný

Žiar nad Hronom (okr. Žiar nad Hronom), poloha Mestský (zámocký) park, zisťovací výskum, sídlisko, neolit, doba rímska (2.-4. stor.), včasný stredovek (12.-13. stor.). Uloženie nálezov: Mestské múzeum, Žiar nad Hronom.

Z iniciatívy mestského zastupiteľstva sa v priestore parku v r. 2002 realizoval sondážny prieskum, ktorého cieľom bolo overiť rozsah, periodizáciu a stupeň zachovalosti staršieho osídlenia v okolí historického objektu kaštieľa. Tento leží na jednej z pravobrežných terás rieky Hron, ktorá postupne klesá do inundácie. Dnešný terénny relief je značne zmenený v dôsledku úprav okolia historického objektu v dávnejšej i nedávnej minulosti (parkové úpravy, cesty). Skúmaná plocha leží v dolnej časti areálu, ohraničená potokom a umelými vodnými plochami. Ílovité podložie je tu prekryté tmavou pieskovitou hlinou, preto sa zvyšky objektov črtali až po odstránení humusu. Sondáž zisťovala skôr celkový stupeň zachovalosti areálu pre prípadný výskum väčšieho rozsahu. Nadväzovala pritom na informácie zo starších terénnych aktivít, kedy sa v tomto priestore pri parkových úpravách opakovane narušili vrstvy s archeologickými nálezmi z doby laténskej a rímskej (Pieta/Mosný 1990). Zisťovací výskum potvrdil plošnú narušenosť povrchových vrstiev sídliska a sekundárnu polohu niektorých nálezov, ale zároveň zistil aj rozsiahle intaktné časti s objektami zahĺbenými do podlažia.

K najstaršiemu horizontu osídlenia v neolite patria zlomky štiepanej industrie z miestnej limnositicovej suroviny a jeden keramický črep, ktorý možno patrí železovskej kultúre (obr. 65: 1). Silixy sa nachádzajú aj na okolitých terasách, najmä na sútoku Lutílskeho potoka a Hrona. Osídlenie kultúry s lineárnou keramikou sa zistilo aj na druhom brehu rieky v katastri Ladomerskej Viesky.

Podobne ako aj pri starších zberoch tu dominovala germánska keramika z 2.-4. stor., sprevádzaná zlomkami panónskeho červeno maľovaného tovaru, sivej keramiky (prstencové misky) a zásobnicových tvarov s okružiami z drsnej pieskovitej hliny. K charakteristickým tvarom v ruke zhotovených germánskych nádob patria zlomky tuhovanej misky s presekávanými plastickými lištami, zrejme zo stupňa Eggers B2/C1. Črepy z okrajov jednoduchých esovitých hrncov sú bezpochyby zo záveru rímskeho osídlenia lokality v 4. stor. Jej prežívanie do začiatku sťahovania národov dokumentuje v predchádzajúcom období nájdená oblúkovitá bronzová spona s dlhou nôžkou a kolkovaným lúčikom (Pieta/Mosný 1990, obr. 59: 9).

Pri sondážnych prácach sa našlo aj niekoľko kovových predmetov. Železná jednodielna spona s podviazanou nôžkou a vysoko klenutým drôteným lúčikom (typ Almgren 158: obr. 1: 2) mala pôvodne hornú tetivu. Tvarovo sa radí k starším variantom, aj keď facetovanie nôžky by mohlo naznačovať o niečo mladšie datovanie. Jednoduché spínadlá tohto typu ma sa vyskytujú sa počas pomerne dlhého obdobia (Kolník 1965; Ionița 1998). Naš exemplár by mohol v súhlase s keramickými nálezmi patriť k staršej časti osady a môžeme ho pravdepodobne zaradiť do začiatku 3. stor. (C1). Železnú pracku, nájdenú v objekte 1, takisto možno podobne datovať (obr. 65: 3). Patrí k typom s pravouhlým rámikom a šarnierovitým uchytением osky, na ktorej sa pôvodne nachádzala plechová platnička na pripavenie k opasku (G-16: Madyda-Legutko 1986, 48-49).

Osada v Žiari nad Hronom je súčasťou koncentrácie germánskeho osídlenia pozdĺž Hrona vo východnej časti Žiarskej kotliny, ku ktorej patria aj významné lokality Žiar nad Hronom-Senková, Ladomerská Vieska, Lovča a Dolná Ždaňa, zhodne osídlené od konca 2. do konca 4. stor.

Vo vrstve sa vyskytlo viac zlomkov keramiky zo včasnostredovekého obdobia, zdobenej okružnými ryhami a jednoduchými vlnicami. V jame na podloží ležali dve neúplné nádoby, ktoré je možné zaradiť niekde do 11.- začiatku 13. stor. (obr. 65: 5, 10). Na nálezisku, ako aj na okolitých terasách pozdĺž Hrona, sa zistilo viac keramických zlomkov, podľa spracovania a výzdoby zaraditeľných už do 9.-10. stor. Zdá sa, že v tomto priestore ide o značnú koncentráciu dlhodobého včasnostredovekého osídlenia.

Literatúra

Ionița 1998 - I. Ionița: Die Fibeln mit umgeschlagenem Fuß Almgren Gruppe VI, 1. In: J. Kunow (Hrsg.): 100 Jahre Fibelformen nach Oscar Almgren. Forschungen zur Archäologie im Land Brandenburg 5, Wünsdorf 1998, 231-240.

Kolník 1965 - T. Kolník: K typológii a chronológii niektorých spôn z mladšej doby rímskej na juhozápadnom Slovensku. Slov. Arch. 13, 1965, 183-236.

Madyda-Legutko 1986 - R. Madyda-Legutko: Die Gürtelschnallen der römischen Kaiserzeit und der frühen Völkerwanderungszeit im mitteleuropäischen Barbaricum. BAR 360, Oxford 1986.

Pieta/Mosný 1990 - K. Pieta/P. Mosný: Prieskum sídlisk z doby rímskej na strednom Pohroní. AVANS 1988, 1990, 139-140, obr. 60, 61.

FESTSTELLUNGSGRABUNG IN ŽIAR NAD HRONOM. Im Schlosspark im Stadtzentrum, auf der linksseitigen Terrasse des Hron-Flusses, wurden aus der Initiative der Stadtverwaltung Sondagearbeiten durchgeführt, die die Möglichkeiten größerer Ausgrabungen mit dem Beitrag zur Kenntnis der ältesten Vergangenheit beglaubigt haben. Außer sporadischen Besiedlungsspuren im Neolithikum haben wir eine intensive germanische Besiedlung vom Ende des 2.-4. Jh. belegt. In der Vergangenheit wurden hier auch junglatènezeitliche Funde und Funde vom Anfang der Völkerwanderungszeit entdeckt. Der Platz wurde auch im 9. und im 11.-13. Jh. besiedelt.

SLEDOVANIE ZEMNÝCH PRÁC PRI PLYNOFIKÁCII KOSTOLOV V POPRADE-MATEJOVCIACH A V HRANOVNICI

Peter Roth

V priebehu minulého roka sme sledovali priebeh zemných prác pri plynofikácii kostolov v Poprade, časti Matejovce, a v Hranovnici.

1. Poprad (okr. Poprad), časť Matejovce, intravilán, Kostol sv. Štefana Kráľa, nedatované, sledovanie zemných prác, bez nálezov.

Výkopové ryhy viedli v miestach, ktoré už boli porušené dávnejšie, preto sme nezistili porušenie žiadnych archeologických objektov. Našlo sa iba niekoľko ľudských kostí, ktoré boli evidentne v sekundárnej polohe.

2. Hranovnica (okr. Poprad), intravilán, Kostol sv. Jána Krstiteľa, cintorín, novovek, sledovanie zemných prác. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

Počas hĺbenia ryhy pre potrubie boli čiastočne porušené novoveké hroby, z ktorých sa zachovali ešte časti drevených truhiel. Vychádzajúc z terénnej situácie a získaných nálezov, z ktorých si pozornosť zaslúži hlavne kus vyšívanej látky, sme usúdili, že ide o pomerne mladé hroby, pravdepodobne zo začiatku až polovice 18. stor. Tento predpoklad potvrdzuje hlavne zachytenie časti pravdepodobne morového hrobu. Keďže mor je v obci doložený v r. 1710 a 1739 (Roth 1998, 89), mohli by sa viazať práve k týmto udalostiam.

Terénna situácia bola zdokumentovaná, archeologický výskum sa pre blízkosť asfaltového chodníka, pod ktorý hroby zabiehali, nerealizoval.

Literatúra

Roth 1998 - P. Roth: Dejiny obce Hranovnica. Hranovnica 1998.

VERFOLGUNG DER ERDARBEITEN BEI DER INSTALLIERUNG DER GASLEITUNG IN DEN KIRCHEN IN POPRAD-MATEJOVCE UND IN HRANOVNICA. Während der Legung der Gasleitung wurden Ausschachtungsarbeiten verfolgt. In Poprad-Matejovce (Bez. Poprad) wurden durch diese Arbeiten keine archäologischen Objekte gestört, in Hranovnica (Bez. Poprad) sind einige neuzeitliche Gräber, die wahrscheinlich aus der 1. Hälfte des 18. Jh.s stammen, gestört worden.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V NITRE-DRAŽOVCIACH

Matej Ruttkay

Nitra (okr. Nitra), časť Dražovce, poloha Dobrotka - Čaporská, doba bronzová - sídlisko, stredovek - sídlisko. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

V lete r. 2002 sa uskutočnil krátkodobý záchranný archeologický výskum v súvislosti s budovaním optických káblov pre firmu Orange v úseku medzi Nitrou a Topoľanmi. Lokalita sa nachádza na miernom k západu sklonenom svahu medzi dnešnou cestou Nitra - Lefantovce a potokom Dobrotka, v nadm. v. približne 150 m. Žiaľ, pre krátkosť času nebolo možné narušené objekty komplexne skúmať, a tak sa začistili profily, prípadne sa plošne odkryli úseky široké približne 1m.

Výkop pre optický kábel narušil objekty v dvoch tesne susediacich polohách. Na miernej ostrožnej vyvýšenine v severnej časti sa na poli nachádzali prevažne stredoveké črepy, predbežne zaraditeľné do 12.-13.stor. V týchto miestach výkop pre kábel porušil dva objekty, z toho jeden (obj. 4) s plochým dnom v hĺbke 105 cm od povrchu, so zvislými stenami a zachytenou dĺžkou 325 cm. Pravdepodobne ide o pozostatok zemnice. Jej zásyp pozostával z dvoch vrstiev. V hornej tmavo hnedej sa nálezy viac-menej nenachádzali. V spodnej bledohnedej vrstve sa zachytili zlomky mazanice, zvieracích kostí, uhľíky a črepy. Keramika má pomerne nehomogénny charakter, a preto je jej datovanie do 12.-13. stor. skôr orientačné (obr. 66). Väčšina nádob bola vyrobená za pomoci hrnčiarskeho kruhu z mierne zrnitého, resp. jemne zrnitého materiálu bez špecifických prímiesí. Prevažuje hnedá farba, iba výnimočne sa objavuje tehlovočervená (obr. 66: 7, 15) alebo čierna (obr. 66: 20). Ide výlučne o menšie hrncovité tvary. Pomerne širokú variabilitu má výzdoba (obr. 66) - odhačky rôznych radielok, viacnásobné vlnovky, vrypy na podhrdlí, jednoduché obežné línie a vlnovky. Iba na jednom dne sa našla plastická značka v tvare kríža (obr. 66: 16).

Južne od vyššie menovanej plochy sa rozkladá ďalšia mierna vyvýšenina ostrohoovitého tvaru. Na poli sa tu nachádzalo pomerne veľké množstvo keramických úlomkov indikujúcich praveké osídlenie. Výkopom sa narušili tri väčšie objekty, z ktorých sa ani jeden nepreskúmal úplne. Tvar objektov sa nepodarilo identifikovať. Pomerne ploché dno (80, resp. 115 cm od povrchu) mal iba obj. 2, v ktorom sa zachytila aj skupina kolových jám. Nie je vylúčené, že pôvodne išlo o príbytok, resp. superpozíciu dvoch príbytkov. Značne prepálený zásyp objektov naznačoval, že osada mohla zaniknúť požiarom.

V zásype objektov sa nachádzalo pomerne veľké množstvo keramiky. Iba malú časť tvoria zlomky z tenkostenných nádob s tuhým povrchom, spravidla amforky alebo šálky s rytou výzdobou (obr. 68: 4, 21, 22; 69: 3). Väčšina keramického materiálu má farbu v rôznych odtieňoch hnedej. V inventári sa našli šálky, džbány, veľký počet variantov mis, ale i hrncovité nádoby. Jedinou úplne zrekonštruovanou nádobou je 13,5 cm vysoká amfora. Jej hrdlo je zdobené rytou výzdobou a vydutie trojicami zvislých žliabkov. Našli sa i dva viac-menej do kruhu opracované črepy (obr. 69: 11, 15). Zvláštnym tvarom sú pohárovité nádoby na plnej nôžke (obr. 67: 7; 69: 13), ktoré sú použitým materiálom zhodné s malými misovitými tvarmi, avšak formou sa z rámca nálezového súboru vymykajú.

Nálezy naznačujú, že odkryté zlomky troch objektov predstavujú časť z osady lužickej kultúry z neskorej doby bronzovej. V inventári sa však objavili aj črepy, ktorých príslušnosť k tomuto horizontu nie je istá. Ide najmä o črep z jemne plaveného materiálu, zdobený rytím a bielou inkrustáciou (obr. 67: 5), a fragment nádoby (šálka/džbán - obr. 68: 13). Tieto predmety naznačujú, že poloha mohla byť osídlená už aj v predchádzajúcich úsekoch doby bronzovej.

Nie je vylúčené, že osada mala určité väzby k neďalekému hradisku Zobor alebo k žiarovému pohrebisku v asi 2 km vzdialených Dražovciach (Kraskovská 1962).

Literatúra

Kraskovská 1962 - L. Kraskovská: Lužické popolnicové hroby v Dražovciach. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 77-84.

RETTUNGSGRABUNG IN NITRA-DRAŽOVCE. Im Sommer 2002 wurde eine kurzfristige archäologische Rettungsgrabung im Zusammenhang mit der Legung der optischen Kabel für die Firma Orange im Abschnitt zwischen den Städten Nitra und Topoľčany realisiert. Die Fundstelle liegt auf einem in der westlichen Richtung abfallenden Hang zwischen der heutigen Straße Nitra - Lefantovce und dem Bach Dobrotka. Durch den Aushub der Rinne für das optische Kabel wurden Objekte in zwei eng benachbarten Lagen gestört. Auf einer Anhöhe im nördlichen Teil des Aushubs für das Kabel wurden zwei Objekte gestört. Das erste Objekt (4) hatte einen flachen Boden in der 105 cm Tiefe von dem Niveau der Oberfläche, senkrechte Wände und erreichte die 325 cm Länge. Wahrscheinlich handelt es sich um Reste einer Grubenhütte. Die Keramik weist einen verhältnismäßig unhomogenen Charakter auf und deswegen hat ihre Datierung in das 12.-13. Jh. eher eine Orientierungsfunktion (Abb. 66). Die Mehrheit der Gefäße wurde scheibengedreht. Sie bestehen aus leicht körnigem Sand, bzw. aus fein körnigem Material ohne spezifische Beimischungen. Es handelt sich ausschließlich um topfförmige Gefäße. Es wurde mannigfaltige Verzierungen festgestellt (Abb. 66) - verschiedene Formen von Rädchendekor, mehrfache Wellenlinien, Einkerbungen auf der Mündung, einfache umlaufende Linien und Wellenlinien. Nur auf einem Boden wurde ein plastisches Gepräge in Form eines Kreuzes gefunden (Abb. 66: 16). Südlich der oben angeführten Lage befindet sich eine weitere spornförmige Anhöhe. Durch Grabung wurden drei größere Objekte gestört, wobei keiner der Objekte völlig untersucht wurde. Ein verhältnismäßig flacher Boden (80, bzw. 116 cm von dem Niveau der Oberfläche) wurde nur im Objekt 2 entdeckt. Es ist nicht ausgeschlossen, dass es ursprünglich um eine Behausung, bzw. Superposition von zwei Behausungen ging. Die durchgebrannte Verfüllung der Objekte deutet darauf hin, dass die Ansiedlung durch den Brand zugrunde gegangen ist. In der Verfüllung wurde eine größere Keramikmenge entdeckt. Nur einen kleinen Teil bilden die Reste von dünnwandigen Gefäßen mit Graphitoberfläche, in der Regel geht es um Amphoren oder ritzverzierte Tassen (Abb. 68: 4, 21, 22; 69: 3). Die Mehrheit von keramischem Material weist verschiedene Schattierungen der braunen Farbe auf. Im Fundbestand wurden Tassen, Krüge, viele Varianten von Schüsseln, wie auch die topfförmigen Gefäße gefunden. Eine besondere Form stellen glasförmige Gefäße auf flachem Fuß dar (Abb. 67: 7; 69: 13), die durch verwendetes Material den kleinen schüsselförmigen Mustern ähnlich sind, die jedoch durch die Form aus dem Fundbestand herausragen. Die Funde deuten an, dass die freigelegten Fragmente der drei Objekte einen Teil der Ansiedlung der Lausitzer-Kultur aus der Spätbronzezeit repräsentieren. Im Inventar erschienen auch Scherben, die Annahme erlauben, dass die Lage schon in den vorausgehenden bronzezeitlichen Perioden besiedelt werden konnte (ritzverzierte und weiß inkrustierte Scherbe (Abb. 67: 5) und das Fragment eines Gefäßes (Tasse/Krug - Abb. 68: 13). Es ist nicht ausgeschlossen, dass die Ansiedlung eine bestimmte Beziehung zum nicht weit entfernten Burgwall oder zum ca. 2 km entfernten Brandgräberfeld in Nitra-Dražovce (Bez. Nitra) hatte (Kraskovská 1962).

VRCHOLNOSTREDOVEKÉ A RANONOVOVEKÉ NÁLEZY V MARTINE

Matej Ruttkay

Martín (okr. Martin), poloha Smrtná ul., záchranný výskum, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

V priebehu januára 2002 sa začali výskumné práce na stavbe budovy Slovenskej poisťovne, a. s., pobočka Martin, východne od Kostola sv. Martina, kde sa v minulosti realizoval jeden z prvých výskumov stredovekého kostolného cintorína (*Budinský-Krička 1942-1943*). Žiaľ, v čase príchodu archeológov už bola veľká časť záujmového územia výkopmi zničená. Obhliadka profilov však potvrdila, že cintorín už do priestoru staveniska nezasahoval. Na druhej strane sa dokázalo, že v stredoveku sa na tomto mieste nachádzala osada, predchodca dnešného Martina. Zatiaľ sa doložili súvrstvia a päť objektov prezentujúcich vývoj od 13./14. stor. až po 16./17. stor. Okrem toho sa zachytili aj relikty novovekých stavieb (klenbová pivnica a viaceré múry) so vznikom v 18.-19. stor. (ide dozaista o relikty domov zachytených na početných dobových fotografiách z 20. stor.).

Medzi stredovekými objektami je najzaujímavejšie súvrstvie 1. Zaujímavosťou je zachytenie dvoch výrazných požiarových vrstiev (všetky datovania sú predbežné). Prvá, približne z polovice 15. stor., urobila bodku za vrcholnostredovekým vývojom a druhá, z druhej polovice 16. stor., bola spojená s nástupom a rozmachom nového životného a kultúrneho štýlu - renesancie.

Prelom 13./14. až 15. stor. reprezentuje temer výlučne keramika. Našla sa iba jedna minca - Uhorsko, Matej Korvín (1458-1490), Kremnica, denár z r. 1463 (určil J. Hunka). Ucelenejšiu situáciu predstavovali spodné súvrstvia v objekte 1 a jama - objekt 5. Ostatné objekty boli výrazne narušené.

Obzvlášť interesantná je mladšia požiarová vrstva zo 16. stor. Horiaca stena dreveného domu(?), spolu so strechou z vonkajšej strany obmazaná hrubou vrstvou hliny, sa zrútila a spadli na priestor, v ktorom boli okrem hlinených nádob (misy, hrnce, panvice a pod.; obr. 70: 1, 2, 4-14) uložené drevené nádoby s obilím. Vďaka silnému žiaru a vhodnej mikroklimu sa obilie aj fragmenty drevených nádob pod deštrukciou zachovali. V rámci Slovenska ide o unikátnu situáciu. Analýza týchto nálezov umožní nielen definovať zložky potravy stredovekého človeka, ale aj rekonštruovať stredoveké klimatické pomery (v paleobotanických vzorkách sa nachádzajú semená mnohých burín, ktoré sú indikátormi stavu klímy). Veľmi zaujímavé a pre rekonštrukciu života stredovekého človeka dôležité sú nálezy rozmanitých tkanín (taktiež výnimočný nález; obr. 71: 1). Z ďalších nálezov treba menovať najmä početné fragmenty železných stavebných kovaní, bronzové ozdobné pukličky a zlomky nožíkov. Keďže v tomto prípade išlo o južný okraj objektu, je pravdepodobné, že pod neporušenou časťou námestia je zachovaná rozhodujúca časť objektu.

Literatúra

Budinský-Krička 1942-1943 - V. Budinský-Krička: Prvé staroslovanské radové pohrebištia v Turci a v Liptove. Martin 1942-1943.

HOCHMITTELALTERLICHE UND FRÜHNEUZEITLICHE FUNDE IN MARTIN. Martin (Bez. Martin), Smrtná Str., Bau des Betriebsgebäudes für die Versicherungsgesellschaft Slovenská poisťovňa AG, Filiale Martin, Unterbringung der Funde: Archäologisches Institut der SAW in Nitra. Im Laufe des Januars 2002 haben Grabungsarbeiten auf der schon erwähnten Baustelle - östlich der Kirche von St. Martin - angefangen, wo in der Vergangenheit eine der ersten Grabungen des mittelalterlichen Kirchhofs realisiert wurde. Die Besichtigung der Profile hat bestätigt, dass der Kirchhof in den Raum der Baustelle nicht eingegriffen hat. Auf der anderen Seite wurde bewiesen, dass sich in diesem Raum eine mittelalterliche Ansiedlung - Vorläufer der heutigen Stadt Martin - befand. Bisher wurden Schichtenreihen und fünf Objekte freigelegt, die Entwicklung vom 13./14. Jh. bis zum 16./17. Jh. präsentieren. Außerdem wurden auch Relikte von neuzeitlichen Bauten (ein Gewölbekeller und mehrere Mauern) mit der Entstehungszeit um das 18./19. Jh. erfasst (es geht sicher um Relikte der Häuser, die auf zahlreichen Fotos aus dem 20. Jh. abgebildet sind). Unter mittelalterlichen Objekten ist das Objekt - Schichtenreihe 1 - am interessantesten. Interessant ist die Erfassung von zwei ausgeprägten Brandschichten (alle Datierungen sind vorläufig). Eine Schicht aus der Hälfte des 15. Jh.s beendete die hochmittelalterliche Entwicklung und die zweite Schicht aus der Hälfte des 16. Jh.s war mit dem Antritt und dem Aufschwung eines neuen Lebens- und Kulturstils verbunden - mit der Renaissance. Das 13./14.-15. Jh. wird ausschließlich durch Keramikfunde repräsentiert. Es wurde nur eine Münze gefunden - Ungarische Monarchie, Matthias Corvinus (1458-490), Kremnica, Denar aus dem J. 1463 (bestimmt von J. Hunka). Eine umfassendere Situation repräsentierten die unteren Schichtenreihen im Objekt 1 und die Grube im Objekt 5. Andere Objekte waren stark gestört. Besonders interessant ist auch die jüngere Brandschicht aus dem 16. Jh. Die brennende Wand eines Holzhauses(?), die von der Außenseite mit einer dicken Tonschicht belegt war, ist zusammen mit dem Dach abgestürzt und in den Raum gefallen, in dem außer Tongefäßen (Schüsseln, Töpfe, Pfannen u. a. - Abb. 70: 1, 2, 4-14) auch Holzgefäße mit Getreide deponiert waren. Dank starker Glut und passendem Mikroklima erhielten sich unter der Destruktion Getreide und Fragmente von Holzgefäßen. Es geht um eine besondere Situation im Rahmen der Slowakei. Sehr interessant und wichtig für die Rekonstruktion des Lebens eines mittelalterlichen Menschen sind Funde von verschiedenen Geweben (auch ein Ausnahmefund) (Abb. 71: 1). Aus weiteren Funden sind zahlreiche Fragmente von eisernen Beschlägen, Bronzezierbuckeln und von Messerbruchstücken erwähnenswert.

POHREBISKO Z DOBY ŠTAHOVANIA NÁRODOV V TESÁRSKYCH MLYŇANOCH

Matej Ruttkay

Tesárske Mlyňany (okr. Zlaté Moravce), miestna časť Tesáre nad Žitavou, poloha Gočol, doba sťahovania národov, pohrebisko, neolit, doba rímska, sídlisko. Uloženie nálezov: Ponitrianske múzeum, Nitra.

Na jar r. 2002 sme podrobne sledovali výkopové práce pre vodovodné potrubie, ktoré sa vykonávali severne od Tesárskych Mlyňan v polohe Gočol. V miestach, kadiaľ prechádzala trasa vodovodu, sa v minulosti zachytili včasnostredoveké hroby a v tesnej blízkosti i sídliskové objekty z praveku, včasnej doby dejinnej i stredoveku (Ruttkayová 1985; 1988).

Na miernom svahu, sklonenom na JV, v nadm. v. 175-176 m, sa v mazľavej fľovitej zemine s podkladovým dočervena sfarbeným štrkom zachytili narušené hroby. Ihneď sa začalo s postupným odstraňovaním ornice v blízkosti ryhy a s následným odkryvom hrobov. Celkove sa preskúmala plocha 45x25 m. Odkryl sa systém zákopov z druhej svetovej vojny (tie porušili niekoľko hrobov) a 43 hrobov, z ktorých boli štyri (1, 2, 19, 22) priamo narušené výkopom vodovodného kanála. Podľa rozloženia hrobov možno predpokladať, že sa zachytil východný a západný okraj pohrebiska a aj neúplný severný okraj.

Hroby boli orientované v prevažnej miere v smere Z-V (hlavou na západ). Hĺbka kolísala od 60 do 165 cm od povrchu ornice, najčastejšie v rozmedzí 80-138 cm. Charakteristickou črtou hlbších hrobových jám boli steny, ktoré sa smerom ku dnu postupne alebo stupňovito zbíjali. Na dne mala jama v podstate šírku pochovaného jedinca.

V mnohých hroboch sa zachytili stopy po truhlách, výdreve alebo prikrytí doskou. Mŕtvy v hrobe 1 ležal v drevenom koryte a bol prikrytý drevenou doskou. V neporušenej časti hrobu 12 sa zachytili štyri vedľa seba uložené (alebo vzájomne spojené?) dosky, uložené nad mŕtvym.

Vo väčšine hrobových jám sa našli druhotne rozhádzané kostry. Stopy po vykrádačských šachtách sa nepodarilo identifikovať. Druhotné narušenie malo rôznu intenzitu. Narušenie sa spravidla sústreďovalo na západnú časť hrobu, teda na miesto, kde ležala horná časť tela. Viaceré situácie naznačujú, že v čase narušenia hrobu mnohé tkanivá ešte držali pokope.

Zvláštne znaky vykazoval aj hrob 32. Všetko nasvedčuje tomu, že k porušeniu kostry došlo ešte v čase, keď boli držané svalovou hmotou. Späť do hrobu boli minimálne dolné končatiny (a azda aj celý trup) hodený prednou časťou dole tak, že holenné kosti sa opierali o bok jamy. Mnohé zo zubov sa našli druhotne pohodené v zásype hrobu. Celkove sa dá z nálezových situácií vyvodiť záver, že k „rozhádzaniu“ kostry došlo v čase, keď niektoré telá neboli zotŕtuté, ale niektoré už boli v štádiu úplného rozpadu tkanív. Predpokladám, že k vykradnutiu došlo krátko po opustení pohrebiska, a to naraz. Okrem vyššie uvedených znakov to dokazuje napr. aj skutočnosť, že v jednom z hrobov bola navyše priložená lebka, v iných niektoré kosti a v ďalších zase mnohé kosti úplne chýbali.

Zvláštny pohrebný rítus bol zachytený v hrobe 39. V hornej časti jeho zásypu sa zaregistrovali stopy po ohni, pod nimi sa našla zvieracia kostra (pes?) a pri nej ojedinelé ľudské kosti. Hlavná skupina ľudských kostí sa našla až na dne hrobovej jamy, na hromade v jej východnej časti.

Vzhľadom na to, že veľká časť hrobov bola druhotne narušená, našiel sa v nich iba relatívne malý počet nálezov. V 17 hrobách neboli zaevidované okrem ľudských kostí žiadne iné nálezy. Zvláštnosťou vo vzťahu k doteraz preskúmaným hrobom na Slovensku je, že iba v jednom hrobe (hrob 26) sa našla nádoba. Všeobecne najčastejším nálezom sú rozmanité typy korálikov vyrobených zo sklenej pasty, jantáru, kosti, morskej mušle, ale i zo zlata. Výnimočne sa našli bronzové náušnice s polyedrickým uzáverom. Relatívne častým inventárom v hrobe boli obojstranné trojdielne kostené hrebene (obr. 73: 17), železné ocieľky s kresacími kameňmi (obr. 74: 9), väčšie i menšie pracky zdobené intarziou (obr. 72: 6) alebo nezdobené (obr. 72: 7), železné nože (obr. 74: 10), pinzety, nákončia malých remeňov (obr. 72: 3; 74: 5), železný náramok a pod.

Relatívne veľký počet hrobov dokazuje, že pohrebisko patrilo k osade, ktorá tu musela fungovať minimálne niekoľko desaťročí. Pohrebisko predbežne datujeme do 5. stor., azda skôr do jeho mladšej polovice. V jeho výskume sa bude pokračovať aj v r. 2003.

Severovýchodne od pohrebiska sa na zoranom poli nachádzali nevýrazné črepy z mladšej doby kamennej a pomerne bohatý keramický materiál z mladšej doby rímskej.

L i t e r a t ú r a

Ruttkayová 1985 - J. Ruttkayová: Záchranný výskum v Tesárskych Mlyňanoch. AVANS 1984, 1985, 212-213.

Ruttkayová 1988 - J. Ruttkayová: Zisťovací výskum v Tesárskych Mlyňanoch. AVANS 1987, 1988, 120.

GRÄBERFELD AUS DER VÖLKERWANDERUNGSZEIT IN TESÁRSKE MLYŇANY. Tesárske Mlyňany (Bez. Zlaté Moravce), Ortsteil Tesára nad Žitavou, Lage Gočol, Völkerwanderungszeit, Gräberfeld, Neolithikum, Römerzeit, Siedlung. Unterbringung der Funde: Museum Ponitrianske múzeum.

Auf einem sanften Hang mit der Orientierung nach SO, in etwa 175-176 m Überseehöhe, wurden gestörte Gräber erfasst. Insgesamt wurde die Fläche von 45x25 m untersucht. Es wurden ein System von Gräben aus dem Zweiten Weltkrieg (die Gräben haben einige Gräber gestört), und 43 Gräber, von denen vier Gräber (Nr. 1, 2, 19, 22) direkt durch den Aushub eines Wasserkanals gestört wurden, freigelegt. Nach Verteilung der Gräber kann angenommen werden, dass der östliche und westliche Rand und auch der unvollständige nördliche Rand des Gräberfeldes erfasst worden sind. Die Gräber befanden sich vorwiegend in der W-O-Orientierung. Die Tiefe schwankte zwischen 60-165 cm von dem Niveau der Ackerkrumme, am öftesten zwischen 80-138 cm. Die Wände der Grabgruben waren ein charakteristisches Merkmal. Die Wände liefen in der Richtung zur Sohle allmählich oder stufenweise zusammen. Die Sohle der Grube betrug die Breite des bestatteten Individuums. In vielen Fällen fanden sich auch Spuren nach Särgen, Schalung oder Deckung mit dem Brett. Der Tote im Grab Nr. 1 lag im Holztrog und war anschließend mit einem Holzbrett zugedeckt. In dem ungestörten Teil des Grabes 12 wurden vier nebeneinander gelegte (oder miteinander verbundene?) Bretter über dem Toten gefunden. In der Mehrheit der Grabgruben wurden auch sekundär durcheinander gebrachte Skelette gefunden. Alles deutet darauf hin, dass die Störung des Skeletts noch in der Zeit verursacht wurde, als die Knochen noch mit der Muskelmasse verbunden waren. Zurück in das Grab wurden mindestens die unteren Gliedmaßen (vielleicht auch der ganze Rumpf) mit dem Vorderteil nach unten hineingeworfen, so dass sich die Schienbeine auf die Seite der Grube stützten. Viele der Zähne wurden sekundär hingeworfen in der Grabverschüttung gefunden. Zusammenfassend kann anhand der Fundumstände folgendes Fazit formuliert werden: zur „Hinwerfung“ des Skeletts kam es in der Zeit, als einige Körper noch nicht vermodert waren, aber einige von ihnen befanden sich schon im Stadium des totalen Gewebszerfalls. Es wird angenommen, dass zur Plünderung kurz nach dem Verlassen des Gräberfeldes gekommen ist und zwar auf einmal. Außer oben genannten Merkmalen belegt dies auch die Tatsache, dass in einem der Gräber ein Schädel zusätzlich gelegt wurde und in anderen Gräbern einige und in anderen Gräbern alle Knochen gefehlt haben. Ein besonderer Bestattungsritus wurde beim Grab 39 erfasst. In seiner oberen Verschüttung wurden Brandspuren entdeckt, unter ihnen fand sich ein Tierskelett (Hund?) und daneben befanden sich vereinzelte Menschenknochen. Die Hauptgruppe von Menschenknochen fand sich erst auf der Sohle der Grabgrube - auf einem Haufen in ihrem östlichen Teil.

In 17 Gräbern waren außer Menschenknochen keine anderen Funde erfasst. Eine Besonderheit in Beziehung zu den bisher untersuchten Gräbern in der Slowakei bildet das Grab Nr. 26. Einen allgemein oft vorkommenden Fund repräsentieren verschiedene aus Glaspaste, Bernstein, Bein, Seemuschel oder auch aus Gold hergestellte Perlentypen. Ausnahmsweise wurden auch Bronzeohrringe mit polyedrischem Verschluss gefunden. Relativ oft vorkommendes Inventar im Grab bildeten beidseitige dreiteilige Beinkämme (Abb. 73: 17), eiserner Wetzstahl mit Zündsteinen (Abb. 74: 9), größere oder kleinere mit Intarsie verzierte Schnallen (Abb. 72: 6) oder unverzierte Schnallen (Abb. 72: 7), Eisenmesser (Abb. 74: 10), Pinzetten, Endbeschläge von kleineren Riemen (Abb. 72: 3; 74: 5), Eisenarmringe usw. Eine verhältnismäßig große Zahl von Gräbern beweist, dass das Gräberfeld zu einer Ansiedlung gehörte, die hier mindestens ein paar Jahrzehnte funktioniert haben muss. Das Gräberfeld wird vorläufig in das 5. Jh., eher in seine jüngere Hälfte, datiert. Die Grabung wird im J. 2003 fortsetzen.

Nordöstlich vom Gräberfeld befanden sich auf einem geackerten Feld unausgeprägte Scherben aus der Jungsteinzeit und relativ reiches Keramikmaterial aus der Römerzeit.

NOVÉ NÁLEZY NA HORNOM POŽITAVÍ

Matej R u t t k a y

1. Lúčnica nad Žitavou (okr. Nitra), poloha Horné Lúky, sídlisko, pravek, doba laténska, doba rímska, včasný stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Mierna vyvýšenina SV od obce, pretatá na dve časti zregulovaným korytom rieky Žitavy, resp. prírodným kanálom k zaniknutému vodnému mlynu. V priestore lokality sa na ploche približne 150x200 m objavuje relatívne veľký počet črepov, fragmentov mazarice a zvieracích kostí, v dôsledku aktívnej orby v rozdrobenom stave.

Opis nálezov

Pravek - črepy z hrubozrnného materiálu tehlovočervenej a hnejdej farby, pripomínajúce keramiku neskorej doby bronzovej.

Doba laténska - zlomky zo situlovitých nádob vyrobených z tuhovej i netuhovej keramiky (obr. 75: 11), črepy z ústia flašovitých nádob. (obr. 75: 15, 16).

Doba rímska - prvú skupinu tvoria črepy z nádob prevažne hrncovitého tvaru, vyrobených voľnou rukou (obr. 75: 1), prípadne z nádob misovitých tvarov. Iba výnimočne sú zdobené rôznymi druhmi vrypov a zásekov (obr. 75: 3, 5). Sporadicky sa objavuje barbotino (obr. 75: 2). Druhú skupinu tvoria črepy z rímskoprovinciálnej na kruhu točenej keramiky. Prevažuje najmä panónska keramika. Inventár predbežne zaraďujeme do mladšej doby rímskej.

Včasný stredovek - sporadicky sa vyskytli malé zlomky z obtáčaných nádob vyrobených z mierne zrnitej suroviny. Vo viacerých prípadoch sú zdobené viacnásobnými vlnicami. Nálezy možno orientačne začleniť do 8.-11. stor.

2. Č h o ě a (okr. Zlaté Moravce), severne od obce na pravobrežnom svahu Čerešňového potoka, prieskum, keramika, kamenná industria, neskorá doba kamenná - badenská kultúra. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Na rozoranom poli sa v hnedozemi črtali čierne flaky - narušené objekty. Na nich sa vyskytovali keramické zlomky, jednoznačne zaraditeľné do neskorej doby kamennej k badenskej kultúre. Okrem črepov z hrubostenných nádob bez výzdoby sa objavili fragmenty z tenkostenných misiek (obr. 76: 6, 8), rôzne tvary úch (obr. 76: 2, 9), zlomky z väčších misovitých a amforovitých tvarov. Vo výzdobe sa objavujú kanelúry (obr. 76: 3), ryté línie kombinované s rôznymi druhmi vpichov (obr. 76: 4, 5). Okrem viacerých limnosilicitových úštepov sa našiel aj zlomok z kamenného sekeromlatu (obr. 76: 1).

Prieskum vykonal technik AÚ SAV v Nitre V. Šima.

3. T e s á r s k e M l y ň a n y (okr. Zlaté Moravce), poloha K o n o p n i s k á, keramika, kamenná industria, neskorá doba kamenná, doba laténska, stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Na lokalite sa na povrchu nachádza pomerne veľké množstvo keramiky a kamenných úštepov. Najväčšiu časť tvorí eneolitický materiál - keramika boľerázskej skupiny - črepy z misovitých a hrncovitých nádob (obr. 77: 4). Niektoré črepy naznačujú aj prítomnosť osídlenia ľuďmi lengyelskej kultúry (obr. 77: 5). Do eneolitu možno s najväčšou pravdepodobnosťou zaradiť aj dva väčšie fragmenty sekeromlatov (obr. 77: 18), veľký počet kamenných, prevažne limnosilicitových úštepov, tiež "vývrtok" - odpadovú časť pri vŕtaní kamenných brúsených nástrojov (obr. 77: 8), ako aj časť hlineného praslena (obr. 77: 17). Sekeromlat (obr. 77: 18) je zaujímavý tým, že išlo o artefakt až s tromi nedovŕtanými otvormi (pri vŕtaní prvého z nich sa polotovár zlomil).

Iba malá časť z celkového počtu nálezov patrí do doby laténskej. Ide o črepy zo situlovitých nádob (obr. 77: 3, 7). Jeden takýto fragment z tuhovej nádoby bol druhotne používaný ako hladítko (obr. 77: 3). Z podobnej nádoby bolo vyrobené aj malé koliesko (praslen? - obr. 77: 16).

Sporadicky sa vyskytli aj vrcholnostredoveké črepy zdobené jednoduchým radielkom, orientačne zaradené do 14.-15. stor. (obr. 77: 12)

Prieskum vykonal technik AÚ SAV v Nitre V. Šima.

NEUFUNDE IM OBEREN ŽITAVA-GEBIET. Lúčna nad Žitavou (Bez. Nitra), Lage Horné lúky, Siedlung, Urzeit, Latènezeit, Römerzeit, Frühmittelalter. Unterbringung der Funde: Archäologisches Institut der SAW in Nitra.

Im Gelände der Fundstelle erscheint auf einer Fläche von etwa 150x200 m eine relativ große Zahl von Scherben, Lehmverputzfragmenten und Tierknochen, die infolge aktiven Ackerbaus zerkleinert sind. Urzeitliche Keramik wahrscheinlich aus der Spätbronzezeit.

Latènezeit - Bruchstücke aus situlaförmigen und flaschenförmigen Gefäßen (Abb. 75: 15, 16).

Römerzeit - die erste Gruppe bilden die Scherben aus den handgefertigten Gefäßen; es waren vorwiegend topf- (Abb. 75: 1) oder schüsselförmige Gefäße. Die zweite Gruppe bilden die Scherben aus römisch-provinzialer scheibengedrehter Keramik. Es überwiegt vor allem pannonische Keramik. Frühmittelalter. Es kamen sporadisch kleine Bruchstücke von aus den durch mehrfaches Wellenband verzierten nachgedrehten Gefäßen. Die Funde können vorläufig in das 8.-11. Jh. datiert werden.

Choča (Bez. Zlaté Moravce), nördlich der Gemeinde auf dem rechten Uferhang des Baches Čerešňový potok (Kirschenbach). Die Erkundung realisierte der Techniker des Archäologischen Instituts der SAW (AI der SAW), V. Šima. Unterbringung der Funde: AI der SAW, Nitra.

Oberflächenerkundung - keramische Bruchstücke aus der Spätsteinzeit, Badener Kultur. In der Verzierung kommen Kanneluren (Abb. 76: 3), mit verschiedenen Einsticharten kombinierten Ritzlinien

(Abb. 76: 4, 5) vor. Außer mehreren Abschlügen aus Limnoquarzit fand sich auch das Bruchstück einer Steinhammeraxt (Abb. 76: 1).

Tesárske Mlyňany (Bez. Zlaté Moravce), Lage Konopníská, Spätsteinzeit, Latènezeit, Mittelalter. Die Erkundung realisierte der Techniker des Als der SAW, Viktor Šima. Unterbringung der Funde: AI der SAW, Nitra.

Spätsteinzeit - Keramik der Boleráz-Gruppe - Scherben aus schüssel- und topfförmigen Gefäßen (Abb. 77: 4). Einige Scherben deuten auf die Anwesenheit der Besiedlung mit den Trägern der Lengyel-Kultur hin (Abb. 77: 5). In das Äneolithikum können mit größter Wahrscheinlichkeit folgende Gegenstände datiert werden: zwei größere Fragmente der Hammeräxte (Abb. 77: 18), eine große Zahl von Steinabschlügen vorwiegend aus Limnoquarzit, ein „Bohrkern“ - Abfallteil bei der Bohrung von geschliffenen Steinwerkzeugen (Abb. 77: 8), ein Teil des Tonspinnwirtels (Abb. 77: 17).

Nur ein kleiner Teil aus der Gesamtzahl der Funde wird in die Latènezeit datiert. Es geht um Scherben aus situlaförmigen Gefäßen (Abb. 77: 3, 7). Ein solches Fragment aus dem Graphitgefäß war sekundär als Glätter benutzt (Abb. 77: 3). Aus ähnlichem Gefäß war auch ein kleines Rädchen (Spinnwirtel? - Abb. 77: 16) hergestellt. Sporadisch fanden sich auch hochmittelalterliche Scherben mit einfachem Rädchen verziert, die in das 14.-15. Jh. datiert werden (Abb. 77: 12).

VRCHOLNOSTREDOVEKÁ PEC NEZNÁMEHO ÚČELU V PASTOVCIACH

Matej Ruttkay - Mário Bielich

Pastovce (okr. Levice), sídlisko, pravek, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

V r. 2002 sa pri pravidelnej obhliadke stavebnej činnosti v obci Pastovce vo dvore miestnej pošty zistili objekty, narušené dvoma šachtami pre vodovod. Žiaľ, vyhodенá hlina bola odvezená na neznáme miesto, a zo silne narušeného objektu 1 sa zachovalo iba torzo. Pod objekt 1 na východnej strane zasahovala novoveká, sčasti dutá, zásobná jama - objekt 2 (nedalo sa rozhodnúť, či porušila aj objekt 1). V južnej časti šachty sa zistil fragment zväčša zničeného pravekého objektu 3.

Výrazne prepálené obrisy objektu 1 naznačovali, že išlo o pec (obr. 78). Najskôr sa začistili profily oboch šacht, potom sa pristúpilo k vybratiu zásypu objektu 1 - vlastnej pece, a následne predpecnej jamy, ktorá bola z veľkej časti zničená.

Orientácia dlhšou osou bola približne S-J. Predpecná jama na severe mala v pôdoryse srdcovitý tvar rozširujúci sa smerom k peci (dĺžka 180 cm, neúplná šírka 125 cm, hĺbka od úrovne povrchu 94-103 cm). Vstup zo severnej strany bol schodovitý. O tom, či v dne predpecnej jamy bola ešte nejaká priehĺbina, resp. jama, sa v dôsledku silného narušenia nedalo rozhodnúť.

Vykurovací priestor - vlastná pec, mala v pôdoryse oválny tvar (150x 30 cm, hl. 94/104 cm). Jeho južnú časť narušila stavebná šachta. V plochom dne bol po okraji dookola žliabok široký 22-28 cm, hlboký asi 9 cm od úrovne centrálnej časti dna pece. Steny sa smerom k povrchu ihlanovito zbiehajú. Výmaz pece na dne i stenách bol temer zhodný, jeho hrúbka bola v priemere približne 1 cm. Tehlovočervená prepálená hlina bola až do vzdialenosti 8 cm od okraja výmazu. Celková dĺžka pece s predpecnou jamou je 340 cm.

Po obvode centrálnej časti dna bolo zachytených osem podstáv pre priečne hlinené nosníky dosadajúce na bok pece asi 35-52 cm nad stredom jej dna. Iba tri nosníky sa zachovali neporušené, z ďalších dvoch sa zachovali spodné časti a zvyšok indikovali iba stopy na výmaze dna pece, resp. v bočných stenách kupoly. Priemer priečných nosníkov bol v strednej časti 12-17 cm. Vo vnútri sa zachovala dutina obdĺžnikového prierezu jasne naznačujúca, že vo vnútri sa pôvodne nachádzal drevený hranol s rozmermi profilu 4x2,5 cm. Nosníky boli na dno, resp. bočnú stenu pece upevnené až po vymazaní a vypálení pôvodného výmazu pece.

Otvor do vlastnej pece so svetlosťou 40x30 cm bol vyhlbený do podlažia a už časť rozširujúca sa do predpecnej jamy je vymazaná a výrazne vypálená, podobne ako aj dno pece, ktorého sila výpalu a tiež hrúbka výmazu sa postupne stenčuje, až sa vytráca vo vzdialenosti 40-50 cm od vlastného otvoru.

Predpecná jama mala dvojvrstvový zásyp. V hĺbke 20-70 cm vrstvu tvorila sivá homogénna hlina a od 70 cm po dno sivočierna, viac prachová hlina s výraznejšou prímесou uhlíkov. Vlastná pec mala hnedočierny zásyp s výraznou prímесou keramiky, ale objavili sa i zvieracie kosti a uhlíky. V keramickom inventári ide prevažne o keramiku točenú na kruhu, vrcholnostredovekej kvality. Najväčšiu skupinu tvorili črepy z hrncovitých nádob. Menej časté boli misy, džbány či pokrievky. Výzdoba nie je častá, spravidla ide o otlaky rôznych druhov radielka, prípadne o použitie obežných línií.

Výskum jednoznačne potvrdil, že išlo o samostatne stojacu pec s predpecnou jamou. Určiť jej funkciu je zatiaľ problematické. Vložené oporné piliere mohli mať funkciu akéhosi nepravého roštu. Dozaista nemali úlohu podpory kupoly pece, lebo siahali k jej bočným stenám a nie k najslabšiemu hornému zaklenuťiu. Práve horná časť pece sa nezachovala. Zdá sa, že technicky tu bolo pomerne zložité aktívnejšie kúriť, t.j. pravdepodobne sa nedosahovala teplota potrebná na vypálenie kvalitnej keramiky. Skôr sa zdá, že mohlo ísť o pec na sušenie keramiky. Nazdávame sa, že vlastný zásyp (keramika) nemá nič spoločné s prvotnou funkciou pece - keďže sa podarilo zrekonštruovať iba zlomok nádob (obr. 79, 80).

Preskúmanú pec datujeme do 15. stor.

HOCHMITTELALTERLICHER OFEN UNBEKANNTEN ZWECKS IN PASTOVCE. Pastovce (Bez. Levice), Siedlung, Urzeit, Mittelalter, Neuzeit. Deponierung der Funde: Archäologisches Institut der SAW in Nitra.

Im J. 2002 wurden bei der regelmäßigen Besichtigung der Bautätigkeiten in der Gemeinde Pastovce im Hof des Postamts zwei Objekte festgestellt, die durch Wasserleitungsschächte gestörte wurden. Am ausgeprägtesten war das Objekt 1 - Ofen mit Vorofengrube (Abb. 78). Außerdem wurden auch eine stark gestörte neuzeitliche Grube (Obj. 2) und ein urzeitliches Objekt entdeckt.

Die längere Achse des Objekts 1 war in der N-S-Richtung orientiert. Bei der Vorofengrube mit treppenförmigem Eingang wurde ein sich zum Ofen ausbreitender herzförmiger Grundriss festgestellt - Länge 180 cm, unvollständige Breite 125 cm, Tiefe vom Geländeniveau 94-103 cm.

Heizraum - der eigentliche Ofen hatte einen ovalen Grundriss (150x130 cm, Tiefe 94/104 cm). In der flachen Sohle befand sich eine Rille, die 22-28 breit und 103-104 cm tief war, d. h. ca. 9 cm von dem zentralen Teil der Ofensohle entfernt. Die Wände laufen in der Richtung zur Oberfläche pyramidenförmig zusammen. Die Gesamtlänge des Ofens mit der Vorofengrube beträgt insgesamt 340 cm.

Am Umfang des zentralen Teils der Sohle wurden acht Gestelle für die queren Tonbalken erfasst, die auf die Seite des Ofens ca. 35-52 cm über der Mitte der Ofensohle anliegen. Nur drei Balken sind erhalten geblieben, von den weiteren zwei Balken fand man nur untere Teile und auf den Rest weisen nur die Spuren im Lehmverputzschollen der Ofensohle bzw. Spuren in den Seitenwänden hin. Der Durchmesser der queren Balken betrug im mittleren Teil 12-17 cm.

Die Öffnung des eigentlichen Ofens (40x30 cm) war im Unterboden eingelassen und schon der sich in die Vorofengrube ausbreitende Teil ist verputzt und stark gebrannt, ähnlich wie die Ofensohle, deren Brandstärke und Lehmverputz sich allmählich verdünnen, bis sie in der ca. 40-50 cm Entfernung von der eigentlichen Öffnung völlig verschwindet.

In der Vorofengrube wurde eine zweischichtige Verschüttung festgestellt. In der 20-70 cm Tiefe befand sich grauer homogener Ton und ab 70 cm bis zur Sohle wurde grauschwarzer, mehr staubiger Ton mit ausgeprägter Beimischung von Holzkohlestückchen erfasst. Im eigentlichen Ofen wurde eine braunschwarze Verschüttung mit ausgeprägter Bemischung von Keramik festgestellt. Man entdeckte auch Tierknochen und Holzkohlenstückchen. Im keramischen Inventar entdeckte man vorwiegend scheibengedrehte Keramik hochmittelalterlicher Qualität. Die größte Gruppe bilden Scherben aus topfförmigen Gefäßen. Weniger oft kamen Schüsseln, Krüge oder Deckel vor. Die Verzierung kommt nicht oft vor, meistens geht es um verschiedene Typen von Rädchen bzw. Umlauflinien.

Die Grabung hat eindeutig bestätigt, dass es sich um einen selbständig stehenden Ofen mit der Vorofengrube handelt. Die Bestimmung seiner Funktion ist jedoch ziemlich problematisch. Die vorhandenen Stützpfeiler dürfen die Funktion eines gewissen Pseudorostes gehabt haben. Mit Sicherheit kann aber gesagt werden, dass sie auf keinen Fall die Kuppel des Ofens gestützt hatten, weil sie zu seinen Seitenwänden reichten und nicht zur seiner schwächsten oberen Einwölbung. Gerade der obere Teil des Ofens hat sich nicht erhalten. Es kann angenommen werden, dass es ziemlich kompliziert war, hier aktiver zu heizen, d. h. die zum Brennen einer qualitätsvollen Keramik nötige Temperatur konnte nicht erreicht werden. Eher setzen wir voraus, dass der Ofen als Trockenanlage für die Keramik diente. Wir nehmen an, dass die eigentliche Verschüttung (Keramik) nichts mit der ursprünglichen Funktion des Ofens zu tun hat, da nur ein Bruchteil der Gefäße rekonstruiert werden konnte (Abb. 79; 80). Der untersuchte Ofen wird in das 15. Jh. datiert.

NÁLEZY Z MLADŠEJ ŽELEZNEJ DOBY A RÍMSKEJ DOBY V ČELADICIACH

Jaroslava Ruttkayová

Čeladice (okr. Nitra), poloha Hanisovo, sídliská, povrchový zber, mladšia doba železná, doba rímska. Uloženie nálezov: Ponitrianske múzeum, Nitra.

V októbri 2002 uskutočnili pracovníci Ponitrianskeho múzea povrchový prieskum v chotári obce Čeladice. Juhozápadne od obce, na pravobrežnej terase Hostovského potoka, zistili intenzívne osídlenie z mladšej železnej - laténskej doby a z doby rímskej. Osady sú doložené početným črepovým materiálom. Tmavé flaky na ornici s väčšou koncentráciou keramických fragmentov, mazanice, príp. aj uhlíkov naznačujú sídliskové objekty.

V nálezovom inventári z doby laténskej prevažuje keramika zhotovená na hrnciarskom kruhu, vyskytujú sa i fragmenty z ručne tvarovaných nádob. Časté sú najmä okrajové črepy zo súdkovitých, zvisle hrebeňovaných hrncovitých nádob so zosilneným oválnym okrajom, niektoré s tuhovaným povrchom, tiež črepy zo zásobníc a jeden okrajový fragment z fľašovitej nádoby z jemne plaveného materiálu so svetlohnedým lešteným povrchom (obr. 81).

Opis nálezov

1. Okrajový črep z fľašovitej nádoby vyrobenej na kruhu, so svetlohnedým lešteným povrchom (obr. 81:1).
2. Okrajový črep zo súdkovitej nádoby so zosilneným okrajom, oddeleným horizontálnou ryhou, striebřistý tuhovaný povrch (obr. 81: 2).
3. Črepy z tela súdkovitých hrncovitých nádob zdobených zvislými ryhami, so striebřistým tuhovaným povrchom (obr. 81: 3-5).
4. Okrajový črep z väčšej hrncovitej nádoby so zosilneným oválnym okrajom a sivočiernym hladným povrchom (obr. 81: 6).
5. Okrajové črepy z väčších hrncovitých nádob so zosilneným oválnym okrajom, so svetlohnedým (obr. 81:7, 9) a striebřistým, tuhovaným (obr. 81:8,10) povrchom.

Osídlenie z doby rímskej dokumentujú zlomky ručne tvarovaných hrncovitých, príp. misovitých nádob a tiež keramika vyrobená na kruhu (obr. 82). Ojedinelé črepy dokladajú prítomnosť slovanského etnika (obr. 82: 3).

Opis nálezov

1. Spodná časť - nízka nôžka z nádoby zhotovenej na kruhu, z jemne plavenej hliny a svetlosivým, hladným povrchom (obr. 82: 1).
2. Črep z ručne vyrobenej misovitej alebo hrncovitej nádoby z plavenej hliny, sivočierny hladný povrch je zdobený dvojicou vodorovných rýh (obr. 82: 2).
3. Črep z ručne zhotovenej nádoby z piesčitej hliny, sivohnedý drsný povrch je zdobený rytou viacnásobnou vlnovkou, slovanská keramika (obr. 82: 3).
4. Okrajový črep z prstencovitej misky vyhotovenej na kruhu, z jemne plavenej hliny, na povrchu s jemným povlakom šedočiernej farby, rímsko-provinciálna keramika (obr. 82: 4).
5. Črep z ručne vyrobenej hrncovitej (misovitej?) nádoby, hlina obsahuje prímes piesku, drsný svetlohnedý povrch je zdobený širšími ryhami (obr. 82: 5).
6. Zlomok dna z nádoby vytočenej na kruhu zo sivohnedej plavenej hliny a s sivočiernym hladným povrchom (obr. 82: 6).
7. Tenší črep zo svetlohnedej hliny s prímesou jemného piesku, so sivým povrchom zdobeným jemnými zvislými ryhami (obr. 82: 7).
8. Črepy zo zásobníc zhotovených na kruhu, s výrazne vyhnutým okrajom, vytvárajúcim okružie, hlina s prímesou jemného piesku, povrch sivý (obr. 82: 8, 10).
9. Okrajový črep z ručne vyrobenej hrncovitej nádoby, hlina obsahuje prímes piesku, povrch je hnedý, drsný (obr. 82: 9).

Oporou pri datovaní laténskeho sídliska je hlavne grafitová keramika, zdobená zvislými ryhami (hrebeňovaním), vyskytujúca sa najmä v stupni LTC. Vychádzajúc zo sortimentu i výzdoby vybranej germánskej i provinciálnej keramiky predpokladáme osídlenie v mladšej dobe rímskej, približne v 2.-4. stor.

FUNDE AUS DER JÜNGEREN EISENZEIT UND DER RÖMERZEIT IN ČELADICE. Die Erkundung in der Gemarkung von Čeladice (Bez. Nitra) am rechten Ufer des Baches Hostovský potok (Lage Hanisovo) lieferte neue Belege über die Besiedlung - Reste der latène- und römerzeitlichen Ansiedlungen. Diese sind vor allem durch Keramikmaterial und Reste der durch den Ackerbau gestörten Siedlungsobjekte belegt. Die jungeneisenzeitliche Siedlung wird anhand der durch Haarstrich verzierten Graphitkeramik vorläufig in die Stufe LC datiert; germanische Siedlung aus der jüngeren Römerzeit, 2.-4. Jh.

POKRAČOVANIE VÝSKUMU ZOBORSKÉHO KLÁŠTORA

Marián S a m u e l

N i t r a (okr. Nitra), časť Z o b o r, areál bývalého Zoborského kláštora, zisťovací výskum a prieskum, pravek, doba laténska, stredovek (9.(?).-15. stor.), novovek (17.-20. stor.). Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Cieľom archeologického výskumu bolo preskúmať časť areálu barokového kamaldulského Kláštora sv. Jozefa a overiť možnosť lokalizácie stredovekého benediktínskeho Kláštora sv. Hypolita. Výskum v r. 2002 sa koncentroval v štyroch polohách (obr. 83): severný okraj areálu liečebne (sonda 2/2002), nádvorie bývalej hlavnej hospodárskej budovy kláštora (sonda 5/2002), okolie ruín kláštorného kostola (sondy 3, 9/2002), areál príbytkov mníchov (sondy 1, 4, 8-11/2002).

Severný okraj areálu liečebne

Sonda 2/2002 bola situovaná na miernom svahu asi 50 m od polohy, kde sa roku 1997 pri prieskume ryhy našli črepy z 9.-11. stor. (*Bednár/Samuel/Chorvátová 1999*). Okrem jedného drobného nezdobeného pravekého črepu čiernej farby (lužická kultúra?) nájdeného v hĺbke 50 cm, hlinité vrstvy sondy neobsahovali žiadny archeologický materiál. Anomálie zistené geofyzikálnym prieskumom (*Tirpák 2002*) boli vyvolané akumuláciami kameňov zo zvetraného podlažia. Nádvorie bývalej hlavnej hospodárskej budovy kláštora

V sonde 5/2002 sme pod recentnými vrstvami, odkryli vápennú jamu vyplňajúcu väčšinu plochy sondy. Jama vznikla pravdepodobne počas výstavby kamaldulského kláštora v rokoch 1792-1796.

Okolie ruín kláštorného kostola

V sondách pri južnej stene kostola sme odkryli vrstvy barokovej navážky, ktorá vznikla počas výrazných úprav terénu pred výstavbou kamaldulského kláštora. Barokovú navážku od intaktného podlažia oddeľovala vrstva tmavosivej hliny, hrubá 10-20 cm. Sklon vrstvy v smere od východu na západ kopíruje pôvodný sklon terénu pred výstavbou kláštora. Tvrdá svetložltá hlina bez stôp antropogénnych zásahov ležala v hĺbke 50-120 cm.

Areál príbytkov mníchov

V priestore bývalého bazéna, vyhlbeného v r. 1942, sme situovali dve sondy (1, 6/2002). V oboch sondách sa potvrdilo, že počas jeho výstavby boli všetky antropogénne vrstvy odstránené a dnes nie je možné jednoznačne identifikovať priebeh, resp. pokračovanie murív odkrytých v r. 1942 (*Kraskovská 1942-1943*).

Sonda S4 bola vytýčená v ruínach mníšskeho príbytku 9 (obr. 83). Z príbytku s rozmermi asi 10x9 m sme zachytili 4 m dlhý úsek východnej obvodovej steny so vstupom, krátky úsek západnej obvodovej steny, časť chodby, časť miestnosti (č. 1), situovanej vľavo od vstupu do príbytku, a časť ďalšej miestnosti (č. 2; obr. 84). Pred vstupom do príbytku bola kamenná exteriérová dlažba z väčších plochých kameňov. Podlaha chodby bola vyhotovená z tehál. Do miestnosti 1 sa vstupovalo cez dverný otvor so skosenými špaletami. V miestnosti sa nachádzala rozrušená tehlová podlaha. Súť pokrývajúca podlahu obsahovala početné fragmenty a úlomky kachlíc z kachľovej pece, ktorej tehlový sokel bol pristavaný k stene, oddeľujúcej miestnosť a chodbu. Jednoduché nezdobené kachlice mali povrch pokrytý zelenou glazúrou. Miestnosť 2 pokrývala maltová podlaha. V interiéri príbytku sa na stenách miestami zachovala omietka so stopami po viacnásobnej maľovke. Murivo mníšskeho príbytku bolo vyhotovené z rôzne veľkých kameňov miestnej proveniencie, len miestami bola ako stavebný materiál použitá tehla. V exteriéri príbytku sme preskúmali krátky úsek dvora. Pod splachovými vrstvami svetlohnedej lesnej hliny, ktoré vznikli po zániku kláštora (1782), sme odkryli pôvodnú pochôdznu úroveň. Povrch dvora tvorila udupaná svetlosivá vrstva malty a hliny, hrubá 20-40 cm. Pod touto vyrovnávacou vrstvou sa nachádzala intaktná vrstva svetlohnedej hliny s kameňmi. V blízkosti vstupu sme pod vrstvou malty odkryli časť plytkého oválneho objektu zahĺbeného do podlažia. V hlinitej výplni objektu sa nenachádzal nijaký archeologický materiál, takže nie je možné zistiť, či objekt vznikol už pred výstavbou kamaldulského kláštora.

Zvyšky ďalšieho mníšskeho príbytku (č. 3) sme odkryli v sonde S10. Príbytok 3 sa čiastočne líšil od príbytku 9. V murive budovy bolo použitých viac tehál, základové murivo bolo oddelené od nadzákladového výrazným ústupkom, tehlová podlaha chodby vytvárala klasovitý ornament a severná miestnosť bola pravdepodobne podpivničená. V miestnosti 1 sa v maltovej vrstve podlahy nachádzali tri paralelné plytké žľaby, vzdialené od seba 80-100 cm. Predpokladáme, že sú to stopy po trámoch nesúcich drevenú podlahu. Na obvodovom murive sa zachovala miestami exteriérová hrubozrnná omietka okrovej farby; jemnejšie omietky v interiéri príbytku niesli stopy po viacnásobnej maľbe vápnom.

V priestore západne od bazéna sme situovali sondy S8, 9, 10, 11. Táto plocha v areáli barokového kláštora tvorila uličku medzi dvoma líniami príbytkov. Odkryli sme časť severného ohradového múru, ktorého nadzemné murivo, pozostávajúce z rôzne veľkých miestnych nepravidelne ukladaných kameňov spájaných vápennou maltou, sa zachovalo do výšky 90 cm. Nadzemné murivo prechádzalo do základového

cez základový ústupok široký 5 cm. Liate základové murivo vysoké 70 cm vytváralo 4-5 nepravidelných riadkov kameňov. Základová ryha bola vyhlbená do intaktnej žltohnedej lesnej pôdy. V profiloch sondy, tesne nad základovým ústupkom, ležala vodorovná vrstva malty a úlomkov tehál, hrubá 5-10 cm, ktorá siahala až do vzdialenosti 180 cm od líca muriva. Táto vrstva vznikla počas výstavby barokového kláštora. Vrstvu kompaktné malty s úlomkami tehál prekryvala vrstva maltovej drte s hlinou, priliehajúca tesne k lícu muriva. Maltová drť premiešaná s hlinou plnila funkciu pochôdznej úrovne v čase existencie kamaldulského kláštora. Všetky vrstvy nad ňou vznikli až po opustení kláštora (1782).

Vrstva svetlosivej hliny premiešanej s maltou bola hrubá 20-30 cm. Vrstva, obsahujúca aj značné množstvo drobných črepov stredovekej keramiky (obr. 85; 86), vznikla počas výstavby barokového kláštora ako vrstva vyrovnávajúca terén v uličke oddeľujúcej obe línie mníšskych príbytkov. Z vrstvy pochádza aj fragment skorodovanej železnej ostrohy z 15. stor.

V sondách S8 a S11 odkryli dva úseky kláštorného kamenného vodovodu. Tvorili ho rôzne dlhé (145-180 cm) profilované kamenné pieskovcové články. Odkryté úseky vodovodu dokumentujú pokračovanie jednej z dvoch vetiev vodovodu objaveného počas výskumov v r. 1961 (Habovštiak 1971).

V sonde S8 sme pod barokovou vyrovnávacou vrstvou odkryli dva zahĺbené objekty (O1, 2). Objekt 1 s obdĺžnikovým pôdorysom (160x100 cm), zaoblenými rohmi, kolmými stenami a rovným dnom na základe nálezov keramiky datujeme predbežne do 14. stor. Z plytšieho objektu 2 sme odkryli len jeho južnú časť. Pri severnom profile sondy sa nachádzali v objekte 2 dve menšie oválne (kolové?) jamky. Pri západnom okraji sondy sa koncentrovali kamene a zhluky malty vytvárajúcej v profile miestami kompaktnú vrstvu. Medzi kameňmi sme odkryli kostru psa. Nepočítané nálezy črepov keramiky dovoľujú len rámcové datovanie do obdobia vrcholného stredoveku.

V južnej časti sondy S10 sme pod recentnými a barokovými vrstvami odkryli plytký, max. 20 cm hlboký a 90 cm široký žlab. V jeho hlinitej výplni sa nenachádzal žiaden archeologický materiál. Vzhľadom na stratigrafickú situáciu a priebeh zhodný s orientáciou stredovekých murív odkrytých v r. 1942 nie je vylúčené, že ide o negatív stredovekého základového muriva asanovaného počas výstavby barokového kláštora. Približne v strede sondy sme v rovnakej hĺbke odkryli základové murivo, ktorého južné líce aj okraj základovej jamy mali rovnakú orientáciu ako negatív muriva vzdialený 3 m. Hrúbku muriva nebolo možné zistiť, pretože jeho severné líce ležalo pod obvodovým múrom mníšskeho príbytku 3. Liate základové murivo tvorili rôzne veľké kamene spájané hrubozrnnou vápennou maltou okrovej farby. Murivo sa zachovalo do výšky 35-40 cm.

Archeologickým výskumom v r. 2002 sa preskúmala časť barokového kamaldulského Kláštora sv. Jozefa. Výskumom v priestore príbytkov mníchov sa získali nové poznatky o ich stavebnom vývoji a výzore. Sondami rozmiestnenými v rôznych častiach rozsiahleho areálu barokového kláštora sa zistili výrazné úpravy terénu pred jeho výstavbou, počas ktorých sa asanovala podstatná časť zvyškov stredovekého Kláštora sv. Hypolita. Z obdobia pred výstavbou barokového kláštora sa podarilo odkryť krátky úsek a negatív základového muriva a dva zahĺbené objekty.

Literatúra

- Bednár/Samuel/Chorvátová 1999 - P. Bednár/M. Samuel/H. Chorvátová: Nové včasnostredoveké nálezy z areálu Zoborského kláštora. AVANS 1997, 1999, 29.
- Habovštiak 1971 - A. Habovštiak: Stredoveké nálezy a pozostatky kamenného vodovodu pri bývalom Zoborskom kláštore v Nitre. In: Zborník Slovenského Národ. Múz. Hist. 11. Bratislava 1971, 97-119.
- Kraskovská 1942-1943 - L. Kraskovská: Archeologický výskum na Zobore pri Nitre. In: Sborník Slovenského Národ. Múz. 36-37. Turčiansky sv. Martin 1942-1943, 217-227.
- Tirpák 2002 - J. Tirpák: Nitra-Zoborský kláštor. [Geofyzikálny posudok AÚ SAV]. Nitra 2002.

FORTSETZUNG DER GRABUNG IM AREAL DES ZOBOR-KLOSTERS. Durch elf in verschiedenen Teilen des ehemaligen Zobor-Klosters verteilten Schnitte (Abb. 83) wurde ein Teil des Areals von dem St. Josef-Kamaldulenser-Klosters (1696-1782) in Nitra (Bez. Nitra) untersucht. Die Grabung im Raum von der Mönchbehausung lieferte neue Erkenntnisse über ihre Bauentwicklung und über ihr Aussehen (Abb. 84). Es haben sich ausgeprägte Geländeerschließungen vor dem Aufbau des barocken Klosters bestätigt, im Verlauf deren ein wesentlicher Teil der Reste von dem mittelalterlichen St. Hippolytus-Klosters (11.-15. Jh.) assaniert wurde. Aus der Zeit vor dem Aufbau des barocken Klosters ist uns gelungen, einen kurzen Abschnitt und das Negativ der Fundamentmauer und zwei eingetiefte Objekte freizulegen. Die eingetieften Objekte werden auf Grund der Keramikfunde in das 14. Jh. datiert. In den Schichten aus dem 17. Jh. befanden sich zahlreiche Keramikscherben aus dem 11.-15. Jh. (Abb. 85; 86) und einige latènezeitliche Scherben.

ZDOBENÝ HROT ŠÍPU DO KUŠE Z OSTRÉHO KAMEŇA

Marián Samuel

Buková (okr. Trnava), hrad Ostrý Kameň (?), nejasné nálezové okolnosti, koniec 14.-15. stor.
Uloženie nálezov: súkromná zbierka.

Pán R. Gajdošík poskytol na dokumentovanie hrot šípu do kuše, ktorý získal kúpou na burze v r. 2001. Podľa informácií predajcu hrot pochádza z hradu Ostrý Kameň.

Opis nálezu

Štvorboký hrot železného šípu do kuše (obr. 99). Hmotnosť 64,4 g, dĺ. 108 mm. Pri konzervácii hrotu (R. Gajdošík) sa na jednej z plôch listu objavila rytá zoomorfná(?) výzdoba a pás opakujúcich sa šípok. Na báze listu sa nachádza nezreteľný kruh s vpísaným rovnoramenným krížom. Tulajka je zdobená dvoma rytými prstencami.

Nie je vylúčené, že list hrotu bol pôvodne intarzovaný bronzovými plieškami, tak ako hrot ceremoniálneho šípu do kuše zo Smoleníc zo 14. stor., zdobený bronzovým plátovaním (Ruttkay 1978). Podobne ako pri náleze zo Smoleníc predpokladáme ceremoniálnu funkciu opisovaného hrotu.

Literatúra

Ruttkay 1978 - A. Ruttkay: Umenie kované v zbraniach. Bratislava 1978.

VERZIERTE ARMBRUSTPFEILSPITZE AUS OSTRÝ KAMEN. Eine eiserne Armbrust-pfeilspitze (Abb. 99) stammt wahrscheinlich aus der Burg Ostrý kamen in Buková (Bez. Trnava). Bei der Konservierung der Spitze ist auf einer der Flächen des Blattes eine zoomorphe(?) Ritzverzierung und ein Band von sich wiederholenden Pfeilern erschienen. Auf der Blattbasis befindet sich ein undeutlicher Kreis mit gehämmertem gleicharmigem Kreuz. Die Tülle ist mit zwei geritzten Wülsten verziert. Es ist nicht ausgeschlossen, dass das Blatt der Spitze ursprünglich mit Bronzeblechen intarsiert wurde, so wie die Spitze des zeremoniellen Armbrustpfeils aus Smolenice aus dem 14. Jh., der mit der Bronzeplattierung verziert wurde (Ruttkay 1978).

PRIESKUM V OKOLÍ KOSTOLA SV. ŠTEFANA KRÁĽA V KUZMICIACH

Marián Samuel

Kuzmice (okr. Topoľčany), poloha Vítkovce, zaniknutá dedina, sakrálna stavba, návršie, pravek, lengyelská kultúra, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

V súvislosti so zemnými prácami v blízkosti románskeho Kostola sv. Štefana Kráľa (12. stor.?) sa uskutočnila obhliadka ryhy dlhej asi 150 m. Zistilo sa, že ryha hlboká 80 cm, vyhlbená na okraji komunikácie, čiastočne porušila pôvodnú cintorínovú vrstvu stredovekého a novovekého cintorína. Ohlásená akumulácia ľudských kostí však pochádza z hrobov rozrušených počas budovania komunikácie v 50-tych rokoch 20. stor., kedy bol pôvodný terén znížený o 1 m. Vo profiloch a výkopku z ryhy v blízkosti kostola sme našli niekoľko stredovekých a novovekých črepov. Vo vzdialenosti asi 50 m východne od kostola sa vo výkopku z ryhy nachádzalo niekoľko črepov z hrubostennej nádoby lengyelskej kultúry. Črepy pochádzali z objektu, ktorého zvyšok sme odkryli v hĺbke 60-80 cm pod novovekými navážkami v bledohnedej piesčitej pôde. Podľa informácií pracovníkov pracujúcich na obnove klasicistického kaštieľa stojaceho tesne pod návrším s kostolom, početné črepy a kosti sa v minulosti nachádzali aj v ryhách situovaných južne od kostola a v širšom okolí kaštieľa.

ERKUNDUNG IN DER UMGEBUNG VON DER HL. STEPHAN-KIRCHE IN KUZMICE (Bez. Topoľčany). Auf Grund der Meldung über die Anhäufung von Menschenknochen wurde bei den Ausschachtungsarbeiten die Erkundung einer etwa 150 m langen Rinne realisiert. Es wurde festgestellt, dass die Anhäufung von Knochen in den 50er Jahren des 20. Jh.s während des Aufbaus der Straße entstanden ist, die einen Teil eines mittelalterlichen und neuzeitlichen Friedhofs zerstört hatte. In der Aushubmasse befanden sich mittelalterliche Scherben und im Profil der Rinne wurde ein Teil des zur Lengyel-Kultur gehörenden Objektes erfasst.

VÝSKUM SAKRISTIE NA NITRIANSKOM HRADE

Marián Samuel - Peter Bednár

Nitra (okr. Nitra), časť Staré Mesto, poloha Hrad, zisťovací výskum, stredovek, novovek, 15.-20. stor. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Trojpodlažná sakristia katedrálneho chrámu, postavená v druhej tretine 17. stor., sa v hradnom areáli nachádza v priestore medzi východnou stenou veže (okolo 1630) a južnou stenou dolného kostola (pred polovicou 13. stor.; obr. 87b).

V súvislosti s výmenou podlahy na prízemí sakristie sa v jej interiéri uskutočnil krátky zisťovací výskum, ktorého cieľom bolo zistiť stratigrafickú situáciu v blízkosti najstaršej časti sakrálného komplexu (Bednár/Staník 1992, 22) a overiť priebeh a datovanie muriva odkrytého na východnom nádvorí počas výskumu J. Böhma a V. Mencla v r. 1930-1931 (Böhm/Mencl 1931, 79). Kamenné murivo široké 95 cm je pristavané k južnej stene dolného kostola a zabieha pod východnú stenu dnešnej sakristie (obr. 87a). Autori výskumu vyslovili predpoklad, že patrí k hromadnej novovekej hrobke, ktorá vznikla pred výstavbou dnešnej sakristie.

Situovanie sond a ich rozmery limitoval čas vymedzený pre archeologický výskum. Preto boli sondy (A-D) umiestnené tak, aby sa vyriešili základné otázky súvisiace s cieľmi výskumu (obr. 87a). Po odstránení drevenej a tehlovej podlahy sme pri východnej stene sakristie odkryli kamenné základové murivo obdĺžnikového pôdorysu (obr. 87a: 7). Plytko ležiaca základová škára, rozmery muriva a situovanie v osi okenných otvorov východnej steny sakristie naznačujú, že ide o základy oltára, ktorý bol odstránený pred inštalovaním dodnes funkčného barokového mobiliára. Zvyšok plochy vo všetkých sondách vyplňala piesčitá sutina použitá ako zásyp pod podlahu počas výstavby dnešnej sakristie (druhá tretina 17. stor.), keď bola niveleta podlahy sakristie vyrovnaná do úrovne dlažby v dolnom kostole.

V sondách B a C sme pod novovekou navážkou zachytili kamenné murivo široké 95 cm - pokračovanie muriva odkrytého v exteriéri súčasnej sakristie počas výskumu V. Mencla a J. Böhma (obr. 87a: 3). Pozostávalo z rôzne veľkých neopracovaných kameňov, ukladných do nepravidelných riadkov a spájaných vápennou maltou okrovej farby. Na severnom interiérovom líci muriva sa zachovala biela vápenná omietka hrubá 1-2 cm. Južné exteriérové líce muriva nebolo omietnuté. Na oboch stranách muriva sa nachádzal základový ústupok široký 15-25 cm. Základové murivo bolo z väčších nepravidelne ležiacich kameňov spájaných maltou. Vonkajšia exteriérová časť muriva bola ukladaná, vnútorná liata. Základová škára muriva ležala na mierne klesajúcom skalnom podlaží. V sonde C boli murivo a k nemu priliehajúca tehlová podlaha porušené výkopom stavebnej jamy veže.

V sondách A a B sme pod navážkou z druhej tretiny 17. stor. odkryli precízne vyhotovenú tehlovú podlahu. Tehly s rozmermi 29-31x14-15x4-5 cm boli pri okrajoch stien ukladané dlhšou stranou k lícu muriv a vytvárali rám pre klasovité usporiadanie zvyšku dlažby. Smerom k portálu sa hrúbka tehlí znižovala, niektoré kusy boli „zošliapané“ na hrúbku 2,5 cm. Pod touto tehlovou dlažbou sme vo východnej časti sondy A zachytili zvyšky staršej tehlovej podlahy, z ktorej sa zachovali len vrstvičky tehloviny a jej maltové lôžko. Pri východnej stene dnešnej sakristie na tehlovej dlažbe ležala pieskovcová platňa hrubá 10 cm. Jej úplné rozmery sme nemohli zistiť, pretože južná časť zachádzala pod profil sondy. Keďže odkryté okraje platne sú rešpektované dlažbou, predpokladáme, že sa nachádza v primárnej polohe. Umiestnenie tejto platne vo východnej časti objektu naznačuje, že by mohlo ísť o základovú platňu oltára.

Pod najstaršou tehlovou podlahou sa nachádzali 20-35 cm hrubé vrstvy sypkej piesčitej hliny, pod ktorými ležala tenká vrstva čiernej ílovitej hliny. Jej homogénny charakter a pomerne vyrovnaný priebeh naznačujú, že predstavuje pochôdzu úroveň, resp. provizórnu podlahu v čase tesne po vybudovaní objektu. Nad podlahou sa našla strieborná minca Ladislava V. (1453-1457), razená v r. 1451-1452 (Hunka/Kolníková 2003). Okrem mince je výnimočným nálezom z tejto vrstvy fragment skorodovaného gotického pečatidla s vlastničkým znakom na pečatnej ploche s motívom streľky s rozdvojeným zakončením a priečnym brvnom. Pečatný znak je orámovaný perlovcom (obr. 88: 15). Ide o prvý nález pečatidla z nitrianskeho hradu.

Pri vnútornom líci obvodového odkrytého muriva sme odkryli kolovú jamu s rozšíreným lievikovitým ústím, ktorá vznikla v čase výstavby objektu. V jej výplni sa našiel denár kráľovnej Márie (1385-1395) z r. 1383 (Hunka/Kolníková 2003).

Odkryté zvyšky stavebných konštrukcií pochádzajú zo stavby obdĺžnikového pôdorysu, pristavanej k južnej stene Dolného kostola. Stavba mala šírku 3,8 m a dĺžku min. 10 m. Predpokladáme, že plnila funkciu sakristie. Výstavbu sakristie na základe mincí datujeme do obdobia okolo polovice 15. stor.

Z interiéru odkrytého objektu sa vstupovalo do dolného kostola cez portál (svetlosť 100 cm), ktorý vznikol prelomením muriva južnej steny Dolného kostola. O prelomení muriva svedčia stopy osekávania

na okraji pôvodného muriva a odlišné maltové spojivo v jeho tehlovom ostení. Os tohto portálu bola posunutá voči dnešnému o 70 cm východným smerom.

V priestore medzi portálom a južnou stenou objektu sme odkryli okraj nelícovaného ukladaného muriva prebiehajúceho v smere S-J, postaveného z rôzne veľkých lomových kameňov spájaných piesčitou maltou okrovej farby. Zreteľná cezúra medzi odkrytým murivom a murivom južnej steny Dolného kostola ukazuje, že odkryté murivo bolo pristavané k Dolnému kostolu. Vzhľadom na nedostatok času sme nemohli zistiť hrúbku muriva, charakter jeho západného okraja ani chronologický vzťah k obvodovému murivu sakristie.

Z obdobia pred výstavbou sakristie sa zachovala len tenká vrstva maltovej sutiny, ležiacej na mierne klesajúcom skalnom podloží. Plytké depresie v skalnom podloží vyplňala malta identická s maltou v najstaršom murive južnej steny Dolného kostola, ktorá vznikla počas jeho výstavby.

V exteriérovej časti architektúry sa nachádzali vrstvy, ktoré vznikli po výstavbe sakristie. V jednej z vrstiev sa našla strieborná minca Vladislava II. Jagellonského (1471-1516), razená v r. 1482-1516 (*Hunka/Kolníková 2003*). Prítomnosť početných fragmentov ľudských kostí a odkrytá časť hrobu potvrdzujú, že tento priestor bol využívaný od polovice 15. stor. ako cintorín.

Výskumom v sakristii Nitrianskeho hradu sa objasnila funkcia murív odkrytých počas starších výskumov na východnom nádvorí, posunulo sa datovanie ich výstavby zo 17. do polovice 15. stor., osvetlil sa stavebný vývoj staršej sakristie a stratigrafická situácia v tejto časti akropoly hradného kopca. Zatiaľ nevyriešenou zostáva otázka datovania a funkčnosti výskumom odkrytého kamenného muriva v interiéri staršej sakristie (*Samuel/Bednár v tlači*).

Literatúra

Bednár/Staník 1992 - P. Bednár/I. Staník: Archeologický a stavebno-historický výskum národnej kultúrnej pamiatky Nitra-Hrad. AVANS 1991, 1992, 21-22.

Böhm/Mencl 1931 - J. Böhm/V. Mencl: Výskum na hradě nitrianském 1930-1931. Pam. Arch. 37, 1931, 64-79.

Hunka/Kolníková 2003 - J. Hunka/E. Kolníková: citácia z tejto ročenky

Samuel/Bednár v tlači - M. Samuel/P. Bednár: Archeologický výskum sakristie nitrianskeho hradu. In: Archeol. Hist. 28. Brno (v tlači).

GRABUNG IN DER SAKRISTEI AUF DER NITRAER BURG. Im Zusammenhang mit dem Wechsel des Bodens im Erdgeschoss der Sakristei der Nitraer Burg (2/3 des 17. Jh.s) wurde im Interieur eine kurze Feststellungsgrabung durchgeführt. Ihr Ziel bestand darin, die stratigraphische Lage in der Nähe des ältesten Teiles des sakralen Komplexes festzustellen und den Verlauf und die Datierung der im östlichen Burghof während der Grabung in den Jahren 1930-1931 freigelegten Mauer (Abb. 87) zu beglaubigen. Nach der Entfernung des Bodens wurde bei der östlichen Wand der Sakristei das Fundament des Altars freigelegt, der vor der Installierung des bis heute funktionierenden Barockmobiliars entfernt wurde. Der Rest der Fläche in allen Schnitten bildete sandiger Schutt, der als Verschüttung unter dem Boden während des Aufbaus der heutigen Sakristei verwendet wurde (2/3 des 17. Jh.s). In den Schnitten B und C wurde unter dem neuzeitlichen Aufwurf eine 95 cm breite Steinmauer erfasst - Fortsetzung der Mauer, die im Exterieur der heutigen Sakristei während der Grabung in den 30er Jahren des 20. Jh.s freigelegt wurde. Im Schnitt C waren eine Mauer und zu ihr anliegender Ziegelboden, der durch den Aushub einer Baugrube für den Turm (um 1630) gestört wurde. In den Schnitten A und B wurde unter dem Aufwurf aus dem 2. Drittel des 17. Jh.s ein präzise hergestellter Ziegelboden entdeckt. Die Ziegel waren bei den Rändern der Wände mit ihrer Längsseite zu Mauerfluchten gelegt und somit haben sie den Rahmen für die ährenförmige Gestaltung des Bodenrestes gebildet. Unter dem Boden wurden Reste von älterem Ziegelboden erfasst, von dem nur Ziegelschichten und sein Mörtelbett erhalten geblieben sind. Bei der östlichen Wand der heutigen Sakristei lag auf dem Ziegelpflaster eine sandige Platte - wahrscheinlich das Altarfundament. Unter dem ältesten Ziegelboden befanden sich Schichten von mulmigem sandigem Ton und eine dünne Schicht von schwarzem Klei. Es wird angenommen, dass die Schicht von festem Klei einen provisorischen Boden in der Zeit kurz vor dem Aufbau des Objektes darstellt. Einen besonderen Fund aus der Schicht über dem Boden repräsentiert das Fragment eines korrodierten Siegelstempels mit dem Eigentumszeichen auf der Siegelfläche (Abb. 88: 15). Es geht um den ersten Fund eines Siegelstempels aus der Nitraer Burg. Die freigelegten Reste der Baukonstruktionen stammen aus einem Bau mit rechteckigem Grundriss, der an die Südwand angebaut wurde. Der Bau hatte die Tiefe von 3,8 m und Länge von min. 10 m. Es wird angenommen, dass er die Funktion einer Sakristei erfüllt hatte. Der Aufbau der Sakristei wird anhand der Münzen (*Hunka/Kolníková 2003*) in die Hälfte des 15. Jh.s datiert.

Aus dem Interieur des freigelegten Objekts trat man in die Untere Kirche über das Portal ein, das durch den Bruch der Mauer von der Südwand der Unteren Kirche entstanden ist. Im Raum zwischen

dem Portal und der südlichen Wand der Sakristei wurde der Rand einer unangepassten gelegten Mauer freigelegt, die in der Richtung N-S verläuft. Eine deutliche Zäsur zwischen der freigelegten Mauer und der Mauer der südlichen Wand der Unteren Kirche weist darauf hin, dass die freigelegte Mauer an die Untere Kirche angebaut worden ist. Wegen Zeitmangels konnten weder die Mauerdicke, weder der Charakter ihres westlichen Randes, noch ihre chronologische Beziehung zur Umfassungsmauer der Sakristei festgestellt werden. Aus der Zeit vor dem Aufbau der Sakristei hat sich nur eine dünne Schicht von auf dem Felsenuntergrund liegendem Mörtelschutt erhalten. Eine flache Depression im Felsenuntergrund füllte der Mörtel aus, der während des Aufbaus der Unteren Kirche entstanden ist (vor der Hälfte des 13. Jh.s). Im Exterieurteil der Sakristei wurde ein Teil des Friedhofs freigelegt (2. Hälfte des 15.-17. Jh.s). Durch Grabung der Sakristei der Nitraer Burg wurde die Funktion der Mauern erklärt, die während der älteren Grabungen auf dem östlichen Burghof entdeckt worden sind und die Datierung ihres Aufbaus hat sich aus dem 17. Jh. in die Hälfte des 15. Jh.s verschoben und gleichzeitig wurde auch die stratigraphische Lage in diesem Teil der Akropolis des Burgbergs beleuchtet.

NÁLEZ MAMUTA V SALKE

Marián Samuel - Mário Bielič - Róbert Daňo

Salka (okr. Nové Zámky), poloha Sovie vinice, úpätie svahu, záchranný výskum a povrchový prieskum, vrchný pleistocén. Uloženie nálezov: Mestské múzeum, Nitra.

Na základe hlásenia p. Halló o náleze kostí počas prehlbovania vínnej pivnice sme vykonali krátky záchranný výskum a povrchový prieskum v širšom okolí nálezu. Lokalita sa nachádza necelých 2,5 km západne od stredu obce v polohe Sovie vinice. Vínna pivnica je vyhlbená na úpätí svahu (135 m n. m.) vo vrstve kompaktnej spraše. Koniec rovnej, nadol klesajúcej pivnice dlhej vyše 10 m je v hĺbke takmer 5 m. Po obhliadke miesta nálezu sme zistili, že porušené kosti sa nachádzajú v stene na konci pivnice, tesne nad podlahou a čiastočne aj v jej bočných stenách. V materiáli odovzdanom majiteľom pozemku, sa nachádzali fragmenty kostí a tri zuby z hornej čeľuste mamuta (*Mammuthus primigenius*). Z veľkosti zubov je zrejmé, že ide o nález nedospelého jedinca mamuta. Po rozšírení pivnice asi o 1 m v smere pivnice a 0,5 m do bočných stien, sme získali ďalšie úlomky kostí a takmer úplnú dolnú čeľusť. Vzhľadom na rozmiestnenie jednotlivých kostí je pravdepodobné, že v spráši je uložený skelet celého jedinca. V ďalšom odkrývaní sme z časových a statických dôvodov nepokračovali. Podľa informácií nálezcu sa zlomky „veľkých“ kostí nachádzali už v minulosti počas hĺbenia pivnice. Jedna z nich je doteraz zachovaná v stene pivnice v blízkosti portálu. Povrchovým zberom na svahu sme získali súbor silicitových úštepov pestrého petrografického zloženia bez možnosti ich presnejšieho chronologického zaradenia.

Z katastra obce Salka sú už z minulosti známe nálezy zvyškov mamuta. V r. 1985 sa na polohe Hantoš (Strážky), vzdialenej 2 km severne, pri znižovaní terénu počas rekultivačných prác našli dva kly mamuta (dĺ. 150 cm) v blízkosti ohniska (Ø 140 cm). J. Bárta na základe obhliadky nálezovej situácie predpokladal datovanie odkrytého ohniska na bázu W3 (NS 11390/85).

Literatúra

NS 11390/85 - J. Bárta: Salka. [Nálezová správa AÚ SAV 11390/85]. Nepublikované. Dokumentácia Archeologického ústavu SAV Nitra.

FUND EINES MAMMUTS IN SALKA (Bez. Nové Zámky). Durch eine kurze Rettungsgrabung wurde der Teil des Mammutsskeletts freigelegt, dessen Skelett bei der Erweiterung des Weinkellers in der 5 m Tiefe gestört wurde. Von dem unerwachsenen Individuum wurden Unterkiefer, ein Teil des Oberkiefers mit Zähnen und Bruchstücke der Backenknochen freigelegt. Durch Oberflächen erkundung in der Umgebung des Fundes wurden chronologisch undatierbare Silex-Abschläge gefunden. In der breiteren Umgebung von dem Fund wurden während der Ausschachtungsarbeiten schon in der Vergangenheit in der Nähe der Herdstelle liegende Knochen und Stoßzähne des Mammuts entdeckt (NS 11390/85).

PRIESKUM ZANIKNUTÝCH HÚT V POHORÍ TRÍBEČ

Marián Samuel - Ján Jahn - Ján Hunka

1. Velčice (okr. Zlaté Moravce), poloha Urbásky les

2. Lefantovce (okr. Nitra), časť Horné Lefantovce, poloha Hrášková východné a západné svahy pohoria Tríbeč, povrchový prieskum, novovek (18.-19. stor.). Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

V pohorí Tríbeč sa nachádzajú početné doklady hutníctva, ku ktorým nemáme historické pramene a v súčasnosti nie je uspokojivo vyriešená ani otázka druhu a časového zaradenia hutníckej produkcie. Na ich existenciu prvýkrát v literatúre upozornil J. Jahn, ktorý predpokladal ich súvislosť so sklárskou výrobou a nevylučoval ich stredoveký pôvod (Jahn 1997).

Jedna z najlepšie zachovaných lokalít sa nachádza asi 3,5 km SZ od obce Velčice, JZ od kóty Svinec a JV od kóty Ploská, v polohe Urbásky les. Na jar v r. 2002 sme na lokalite uskutočnili obhliadku a povrchový prieskum (Jahn/Samuel v tlači). Zreteľné stopy po antropogénnej činnosti, jednoznačne spojené s hutníctvom, sa rozprestierajú na okraji lúky tesne nad prameňom modelujúcim prilahlé údolie. Na ploche asi 150x100 m je dodnes možné identifikovať minimálne päť jednotlivých „pecí“, ktoré mali približne rovnaký vzhľad a veľkosť. Zvyšky pecí majú pozdĺžny tvar, vždy orientovaný v smere spádnic svahu a pozostávajú z dvoch výškovo členených priestorov s oválnym pôdorysom oddelených úzkou priečkou. Nižšie položený zahĺbený oválny priestor smerom po svahu prechádza do vejárovitej haldy, ktorá vznikla pravdepodobne z odpadu produkcie zhutňovania. Po bokoch zahĺbených priestorov sú často navrhované valy vytvorené z výkopku počas výstavby pece. Najlepšie zachované pece dodnes prečnievajú 1 m nad okolitý terén. Materiál hald vytvárali rôzne veľké kusy natavených kremencov, troska, kusy prepálenej mazanice z konštrukcie pecí a uhličky. Niektoré úlomky kremencov boli natavené do tej miery, že majú charakter trosky s dutinkami nepravidelného tvaru. Povrch úlomkov kremencov je často pokrytý nepravidelne popraskanou sklovitou hmotou hrubou max. 3 mm. Kremence a svetlé kremenné pieskovce pochádzajú z najbližšieho okolia. Na haldách sa nachádzali aj úlomky bielych a sivých vápencov. Úlomky vápencov pravdepodobne pochádzajú z primárnych odkryvov vzdialených necelých 300 m JV smerom na miernom svahu kóty 490 m. V týchto miestach sú v teréne zreteľné dva zárezy a k nim prilahlé odvaly. Predpokladáme, že sú to stopy po zaniknutých štôlnach, vyhlbených v karbonatických horninách. Nie je vylúčené, že ťažba vápencov súvisí s technológiou zhutňovania surovín v nižšie položených peciach. Drobné kúsky vápna a prepálených vápencov obsahuje aj troska na haldách vyššie opisovaných pecí.

Ďalšie lokality s dokladmi zaniknutého hutníctva sa nachádzajú na západných svahoch Tríbeča, SV od obce Horné Lefantovce medzi kótou Veľká Skala a kótou 474,8 m. Jedno z diel sa nachádza takmer na hrebeni medzi oboma kótami. Prevažnú časť okolia tvoria podobne ako na lokalite pri Velčiciach kremence, v blízkosti vystupujú na povrch aj vápence.

Zvyšky po zhutňovaní v teréne naznačuje jama s oválnym pôdorysom (5x4 m), ktorej dno leží dodnes v hĺbke vyše 2 m voči okolitému terénu. Pred jamou sa rozprestiera vejárovitá halda dlhá asi 10 m a vysoká takmer 2 m. Na povrchu haldy sme nachádzali rôzne veľké kremence, kremenné pieskovce a úlomky vápencov. Povrch mnohých kremencov niesol zreteľné stopy po ich natavení na jednej zo strán. Keďže všetky zozbierané kremence boli natavené len z jednej strany, je možné, že vytvárali konštrukciu pecí. Z haldy pochádza aj nález prepálenej mazanice spájajúcej pôvodne dva kamene klenby pece v mieste dymového otvoru.

Povrchovým prieskumom opisovaných lokalít sme nezískali žiadny archeologicky datovateľný materiál ani iné stopy po osídlení v blízkosti hút. Na základe odhadovaného veku stromov rastúcich na zvyškoch hutníckych diel je zrejmé, že diela boli opustené minimálne pred 100 rokmi, avšak vzhľadom na stav ich zachovania vylučujeme ich stredoveký pôvod.

K úvahám o možnosti sklárskej výroby na spomínaných dielach nás viedli nálezy početných úlomkov natavených až pretavených kremencov a skutočnosť, že v okolí opisovaných lokalít nemáme takmer žiadne doklady o existencii rudných akumulácií, ktoré by mohli byť predmetom ťažby a následného zhutňovania.

Z prieskumu spomínaných lokalít vyplýva, že predstavujú doklady zaniknutého novovekého (18.-19. stor.?) hutníctva so zatiaľ bližšie nešpecifikovaným druhom produkcie. Pre všetky lokality je charakteristická morfológická podobnosť, geologická viazanosť na styk kremencov s vápencami a blízkosť vodného zdroja. Bližšie určenie funkcie a datovanie týchto pecí môže osvetliť až podrobnejší prieskum hald, resp. zisťovací výskum niektorého z diel a analýza materiálu zvyškov zhutňovania.

Literatúra

Jahn 1997 - J. Jahn: Zabudnutá huta pri Velčiciach. Krásy Slovenska, 9-10, 1997, V.

Jahn/Samuel v tlači - J. Jahn/M. Samuel (v tlači): Indície sklárskej(?) výroby v pohorí Tríbeč. In: História skla 2002. Nitra, v tlači.

ERKUNDUNG DER ABGEGANGENEN HÜTTENWERKE IM TRÍBEČ-GEBIRGE. Im Tríbeč-Gebirge befinden sich zahlreiche Belege über das Hüttenwesen, zu denen uns keine historischen Quellen zur Verfügung stehen und in der Gegenwart ist auch die Frage der Art und der zeitlichen Einordnung der Hüttenproduktion nicht befriedigend gelöst. Durch Oberflächenerkundung einiger von ihnen wurde ihr mittelalterlicher Ursprung ausgeschlossen und ihre Entstehung wird in das 18.-19. Jh. datiert. Für alle Fundstellen sind ihre morphologische Ähnlichkeit, geologische Gebundenheit an die Grenzscheide von Quarzit mit Kalkstein und die Nähe der Wasserquelle charakteristisch. Die Reste der „Öfen“ haben einen ovalen Grundriss (max. 4x5 m), der immer in der Richtung der Falllinie des Hangs orientiert ist. Der Grundriss besteht aus zwei höhengegliederten Räumen, die durch eine schmale „Trennwand“ abgetrennt sind. Der niedriger gelegte ovale Raum in der Richtung nach dem Hang geht in die fächerförmige Halde über, die wahrscheinlich aus dem Produktionsabfall der Verhüttung entstanden ist. Auf Grund der Funde von verschmolzenen bis umgeschmolzenen Quarzit-Bruchstücken schließen wir nicht aus, dass die Reste der Hüttenwerke auch Spuren nach der abgegangenen Glasproduktion darstellen.

ARCHEOLOGICKÉ VÝSKUMY MMB PRI NOVOSTAVBÁCH V BRATISLAVE-RUSOVCIACH

Jaroslava Schmidtová

Bratislava (okr. Bratislava), časť Rusovce, predstihový výskum, doba rímska, stredovek, novovek, sídlisko - vicus a stredoveká dedina. Uloženie nálezov: Mestské múzeum, Bratislava.

V r. 2002 realizovalo Mestské múzeum v Bratislave trinásť výskumov v zadunajskej časti Bratislavy. Do tohto čísla sú zahrnuté jednoduché i niekoľkomesačné akcie. Dva z výskumov - pohrebisko z doby sťahovania národov v polohe Pieskový hon a Kanalizácia Rusoviec - pokračujú aj v r. 2003. O výskumoch informujeme v jednotlivých článkoch podľa kolektívu autorov, resp. podľa typu výskumov - stavby domov či líniové stavby.

Nová výstavba v Rusovciach je podmienená dôsledným dodržiavaním zákona o ochrane pamiatkového fondu č. 49/2002. V prípade rodinných domov ide väčšinou o nepodpivničené stavby a výskum pozostáva zo sledovania základov obvodových múrov. Novostavby sa nachádzajú v civilnej časti Gerulaty, ale sú tu aj tri výskumy v tesnej blízkosti kastela. Ostatné výskumy Mestského múzea v Bratislave ukázali, že hlavne v SZ časti pri ceste vedúcej do Carnunta sa nachádzajú zachované architektonické zvyšky vicusu.

a) poloha Maďarská ul., parc. 143. Stavebné povolenie bolo vydané v r. 2001. Novostavba sa nachádza na mieste staršieho rodinného domu príbuzných stavebníka. Podľa pokynov Krajského pamiatkového úradu v Bratislave rešpektoval stavebník v projekte obdĺžnikový pôdorys a umiestnenie predmetnej stavby, dodržiujúc uličnú čiaru. Preskúmané boli základové ryhy obvodových múrov, široké 50 cm, hlboké 90 cm. Neboli zachytené žiadne historické antropogénne vrstvy, zber detektorom zachytil iba novoveké železné predmety.

b) poloha Maďarská ul., parc. 152. Žumpa k domu. V ručne kopanej jame boli zachytené stredoveké a novoveké planírkové vrstvy, ktoré nasadali na zvyšok pôvodného rímskeho horizontu. V JV profile sondy sme zachytili upravený rímsky terén - hneďú hlinitú zeminu, na ktorej boli uložené fragmenty rímskej strešnej krytiny. Pod touto vrstvou sa nachádzal plytký žlab, tiahnúci sa v smere SZ-JV.

c) poloha Maďarská ul., parc. 29/3, 30/2. Preskúmané boli základové ryhy obvodových múrov stavby, široké 40, hlboké 90 cm. Okrem toho bola vyčistená novoveká odpadová jama, ktorá sa nachádzala v strede plánovanej novostavby. Boli začistené profily, čiastočne vybrané dno, ktoré sme prehľadali sondou. Nezachytili sme žiadne objekty, zdokumentované boli planírkové vrstvy z doby rímskej.

d) poloha Spojná ul., parc. 952. Nepodpivničená novostavba sa nachádza v záhrade domu. Priestor novostavby bol odhumusovaný a po obvode boli zahĺbené ryhy pre základy stavby. Nezachytili sme žiadne historické antropogénne vrstvy, zber detektorom zozbieral novoveké predmety.

e) poloha B a l k á n s k a ul., parc. 1111. Nepodpivničená novostavba. Preskúmali sme základy obvodových múrov. V SV časti sme zachytili žlab, ktorý pravdepodobne súvisí s polykultúrnou lokalitou Pri kaštieli (Bazovský 2000, 30; Bazovský/Bartík 2000, 22).

f) poloha P r i k a š t i e l i, parc. 1162/341, 340. Nepodpivničená novostavba v JV časti lokality Pri kaštieli, kde prebehol predstihový výskum SNM (Bazovský 2000, 30; Bazovský/Bartík 2000, 22). Preskúmali sme základové ryhy novostavby, kde sme zistili, že recentná vrstva priamo nasadá na piesčité podložie a poloha je v inundačnom pásme Dunaja. Nezistili sme žiadne antropogénne zásahy.

L i t e r a t ú r a

Bazovský 2002 - I. Bazovský: Záchrané výskumy v Bratislave-Rusovciach. AVANS 1998, 2000, 30.

Bazovský/Bartík 2000 - I. Bazovský/J. Bartík: Záchrané výskumy v Bratislave-Rusovciach. AVANS 1999, 2000, 22.

ARCHÄOLOGISCHE GRABUNGEN SMB BEI DEN NEUBAUTEN IN BRATISLAVA-RUSOVCE. Das Stadtmuseum realisierte in der Saison 2002 dreizehn Ausgrabungen im Transdanubienteil von Bratislava - in Jarovce, Rusovce und Čunovo. Zwei von den Ausgrabungen sind noch nicht beendet, sie setzen auch im J. 2003 fort. In den folgenden Beiträgen informieren wir über die einzelnen Ausgrabungen auf den Baustellen, die nach den Forscherteams, die an den Ausgrabungen kooperiert haben, eingeteilt sind. In Rusovce setzt weiter der Ausbau von Einfamilienhäusern fort. Drei von den Häusern befinden sich in der Nähe des Kastells Gerulata. Untersucht wurden die Fundamenttrinnen der Bauten. Die Stratigraphie wurde auch dokumentiert.

ĎALŠIE DÔLEŽITÉ POZNATKY O ROZLOHE CIVILNEJ ČASTI GERULATY

J a r o s l a v a S c h m i d t o v á

Bratislava (okr. Bratislava), časť Rusovce, záchranný výskum, doba rímska, stredovek, novovek, sídlisko - vicus a stredoveká dedina. Uloženie nálezov: Mestské múzeum, Bratislava.

a) poloha B a l k á n s k a ul., parc. 88. Pred domom č. p. 51/76 vykopali pracovníci firmy Ruseko jamu na opravu hlásenej poruchy. Jama sa nachádzala v zelenom pásme medzi chodníkom a hlavnou cestou - Balkánskou ulicou. Riaditeľ firmy D. Šefčík prišiel ohlásiť nález keramiky a umožnil výskum na skúmanej polohe. Zistili sme, že v hĺbke 195-130 cm sa nachádza rímska stratigrafia. Na najmladšiu rímsku vrstvu nasadá pevná a tvrdá lístkovitá vrstva, ktorú považujeme za pôvodnú stredovekú komunikáciu.

Medzi získaným materiálom vynikajú fragmenty panónskej včolkovanej keramiky, ktorú predbežne datujeme do 1. polovice 2. stor. Z doteraz získaného keramického materiálu z polohy Bergl, ktoré spracoval E. Krekovič, poznáme napriek niekoľkým doloženým dielňam v západnej Panónii len malý fragment (Krekovič 1998, 13). Niekoľko fragmentov z malého výskumu je ďalším dokladom bohatého dedičstva antickej Gerulaty.

L i t e r a t ú r a

Krekovič 1998 - E. Krekovič: Römische Keramik aus Gerulata. Bratislava 1998.

WEITERE WICHTIGE ERKENNTNISSE ÜBER DAS AUSMASS DES ZIVILEN TEILES VON GERULATA. Bei der Behebung der gemeldeten Störung in der Balkánska Str. vor dem Haus Nr. 51/76 wurde von den Arbeitern der Firma Ruseko eine interessante stratigraphische Lage mit dem Material aus der 1. Hälfte des 2. Jh.s freigelegt. Am interessantesten scheinen die Fragmente der Keramik mit der Einstemplungsverzierung zu sein, die zum ersten Mal in so einer großen Zahl vorkommen. Die untersuchte Fläche befindet sich im zivilen Teil des Kastells Gerulata in der südwestlichen Richtung.

ZÁCHRANNÝ ARCHEOLOGICKÝ VÝSKUM NA STAVBE JAROVCE - RUSOVCE - ČUNOVO

Jaroslava Schmidtová

Bratislava (okr. Bratislava), časť Čunovo, záchranný výskum, novovek. Uloženie nálezov: Mestské múzeum, Bratislava.

Prieskum a výskum MMB v mestskej časti Bratislava-Čunovo na stavbe Odkanalizovanie obcí - Výtlač Čunovo preskúmal a zdokumentoval geologickú stratigrafiu predmetného územia. Neboli zaznamenané žiadne historické antropogénne zásahy či vrstvy. Získaný materiál predstavuje novoveké nálezy a vo všetkých prípadoch pochádza zo zberov.

ARCHÄOLOGISCHE RETTUNGSGRABUNG AUF DER BAUSTELLE JAROVCE - RUSOVCE - ČUNOVO. Mit Hilfe der Erkundung und der Grabung auf einer Linienbaustelle im Katastergebiet Čunovo wurde die stratigraphische Lage der untersuchten Fläche erfasst. Die vorläufigen Erkundungen und Grabungen belegen eine intensive Besiedlung in der Römerzeit, der Völkerwanderungszeit und in einer späteren slawischen Periode. Auf der betreffenden Baustelle wurden keine anthropogenen Eingriffe erfasst.

KAMENNÁ STAVBA S PODLAHOVÝM VYKUROVANÍM Z BRATISLAVY-RUSOVIEC

Jaroslava Schmidtová - Jitka Jezná

Bratislava (okr. Bratislava), časť Rusovce, predstihový výskum, doba rímska, novovek, civilná časť kastela Gerulata, sídlisko. Uloženie nálezov: Mestské múzeum, Bratislava.

Výnimočná stratigrafia a superpozície kamenných stavieb z doby rímskej na Maďarskej ul., parc. 193, nás upozornili na výstavbný vicus, rozprestierajúci sa pri ceste vedúcej do Carnunta severozápadne od kastela Gerulata na miestach dnešnej Irkutskej a Maďarskej ul. (*Schmidtová/Jezná 2001, 174; Schmidtová/Jezná 2002; Schmidtová/Ridegová 2002*).

Žiadosť na stavbu podpivničeného rodinného domu v centrálnej časti Rusoviec v blízkosti hlavnej cesty na Irkutskej ul., parc. 186, bola podmienená predstihovým archeologickým výskumom, ktorý potvrdil prítomnosť súvislých kamenných urbanistických štruktúr doby rímskej, avšak priniesol aj nečakané a výnimočné doklady technickej vyspelosti rímskej architektúry. Skúmaná poloha sa nachádza v záhrade. Historické mapy dokladajú, že tento priestor nebol zastavaný. Tieto informácie potvrdzuje i archeologický výskum. Najmladšia rímska vrstva, ak nie je narušená plytkými novovekými objektami, sa nachádza už 50 cm pod súčasným povrchom terénu.

Plochu výskumu určil projekt pôdorysu suterénu novostavby s rozmermi 12x8 m. Odkrytý bol priestor pivnice domu, kde bolo zachytených niekoľko stavebných fáz, vrátane najstarších vrstiev a objektov - kamenného múru z obdobia pred markomanských vojen, stavby z nepálených tehál s interiérovými omietkami a kanalizáciou z tegúl - rímskej strešnej krytiny, datovanej do 2. polovice 2. stor., a hlavne technicky vyspelú kamennú stavbu s podlahovým vykurovaním. Táto stavba predstavuje rozsiahlejší komplex, z ktorého boli zatiaľ odkryté tri miestnosti s piliermi hypokausta a miestnosti s maltovo-štrkovou dlážkou s tehlovou drťou bez podlahového vykurovania. V južnej časti sme odkryli kúrenisko - praefurnium. Ďalšie kúrenisko sa nachádza v SZ rohu skúmaného priestoru. O kvalite stavby svedčia rôzne technické detaily a prvky. Priestor hypokausta bol spevnený štrkovo-maltovou podlahou, na ktorej stáli tehly, tvoriace pilier. Na pilieroch boli uložené tehly s výstupkami v rohoch a až na nich bola umiestnená podlaha. Tak vznikol priestor, do ktorého sa ťahom dostával horúci vzduch, ktorý zohrieval podlahu. Iné tehly - tubuly, duté, s otvormi po bokoch, sú dokladom vykurovaných stien. Fragment technickej ryhovanej keramiky svedčí aj o klenbách v kúrenisku. Fragменты omietok považujeme za interiérovú a exteriérovú úpravu stavby.

Stavba je datovaná kolkami civilných carnuntských tehelní do obdobia Severovcov na prelom 2.-3. stor. Zánikový horizont stavby podľa určenia A. Fialu datujú mince cisárov na prelom 3.-4. stor. Po zničení stavby prestal byť tento priestor obývaný, o čom svedčí nález dvoch hrobov. Rimania dodržiavali pravidlo pochovávaní za hradbami mesta. Tento zmenšený záber tábora i osady korešponduje s našimi doterajšími vedomosťami o najmladšej fáze osídlenia doby rímskej.

Spôľahlivým a dôležitým prameňom poznania doby je epigrafický materiál. Výskum na predmetnej polohe poskytol nezvyčajne bohaté nálezy tohto druhu. V prvom rade je to kamenný fragment so stopami pätriadkového nápisu. O prečítanie sme požiadali prof. Hoška z Karlovej univerzity v Prahe. Podľa tvaru kamenného fragmentu usudzujeme, že môže ísť o mŕtnik.

Priamo v kúrenisku v JZ rohu priestoru prvej miestnosti sme našli hlinený kahanec s kolkom FORTIS. Typologicky ho možno zaradiť medzi firemné kahance, typ Loeschke X, datovanie 2.-3. stor. Podobný poškodený, s kolkom FRTIS sa našiel nad objektom z nepálených tehál v sektore 3c.

V presnosti datovania na poprednom mieste stojí numizmatický materiál. Podľa určenia A. Fialu, pracovníka Mestského múzea v Bratislave, ide o razby cisárov 3. a 4. stor.

Pre datovanie jednotlivých stavebných komplexov má veľký význam rímska strešná krytina, ktorá často patrí medzi najpočetnejší nálezový materiál na rímskych lokalitách. Často na nej nachádzame rôzne značky, označenia vojenských jednotiek či súkromných firiem. Kolok CVALCONSTKAR patrí súkromnej tehelni, majstrovi Gaiovi Valeriovi Constansovi Karnuntskému z blízkeho hlavného mesta provincie Panónie Carnunta (*Schmidtová/Jezná 1999*, 5-11). Aj druhý kolok OF PLSF je značkou súkromnej tehelne a patrí do III. periódy Carnuntského mesta na prelom 2.-3. stor.

Keramický materiál predstavuje sivý a tehlový tovar. Medzi sivými nádobami sme identifikovali iba niekoľko črepov s jemnozrnným povrchom, medzi iným aj neskororímske glazované črepy, ale väčšinou ide o hrubozrnnú úpravu povrchu. Zastúpené sú hrncovité nádoby, zásobnice, džbány s výlevkou a s jednoduchým okrajom, misy, misy s horizontálnym okrajom, poháre, pokrievky. Tehlová keramika má rôznorodé tvary a povrchovú úpravu - nezdobená, červeno maľovaná, jemná keramika má kovovosklý pohľad zdobený pieskovaním, niektoré fragmenty sú zdobené vrypmi a radielkom, mortárie majú glazovaný i neglazovaný povrch; z ďalších tvarov sú to misy, misy s okružím, krčahy, hrncovité nádoby. Keramický materiál predbežne datujeme do 2., 3. a 4. stor.

Kastel Gerulata so svojím zázemím predstavuje celoeurópske kultúrne dedičstvo a svojím významom sa zaraďuje k najvýznamnejším pamiatkam doby rímskej. Prvýkrát je v Rusovciach odkrytá pamiatka svedčiaca o vysokej technickej vyspelosti rímskeho stavitelstva. Zároveň je kladným svedectvom o kultúrnosti súčasnej spoločnosti, ktorá nemusí za každú cenu zničiť také vzácne kultúrohistorické pamätníky.

V októbri 2002 bol nález Ministerstvom kultúry SR vyhlásený za národnú kultúrnu pamiatku.

Literatúra

Schmidtová/Jezná 1999 - J. Schmidtová/J. Jezná: Villa rustica v Bratislave-Čunove. Výrobky carnuntského tehliara. In: Bratislava. XI. Bratislava 1999, 5-11.

Schmidtová/Jezná 2001 - J. Schmidtová/J. Jezná: Záchranný výskum na stavbe HDPE v Rusovciach a Čunove. AVANS 2000, 2001, 174.

Schmidtová/Jezná 2002 - J. Schmidtová/J. Jezná: Odkryje sa v Rusovciach cesta Via Carnuntina? Rusovské noviny 4/2002.

Schmidtová/Ridegová 2002 - J. Schmidtová/L. Ridegová: Záchranné výskumy Mestského múzea v Bratislave-Rusovciach. AVANS 2001, 2002, 180.

STEINBAU MIT DER FUSSBODENHEIZUNG AUS BRATISLAVA-RUSOVCE. Die Ergebnisse der archäologischen Ausgrabungen von dem Stadtmuseum in Bratislava nordwestlich des Kastells Gerulata, wo angenommen wird, dass sich hier auch ein in die Hauptstadt der Provinz - nach Carnuntum - führender Weg befand, wurden Steinfundamente eines Vicuses freigelegt. Deswegen war der Antrag auf den Bau eines unterkellerten Hauses in der Irkutská Str. durch eine archäologische Vorsprungsgrabung bedingt. Die Grabung brachte unerwartete und besondere Belege über die technische Reife der römischen Architektur.

Die Fläche der Grabung wurde durch das Projekt des Untergeschossgrundrisses von dem Neubau mit den Ausmaßen von 12x8 m bestimmt. Erfasst wurden hier einige Bauphasen, einschließlich der ältesten Schichten und Objekte - einer Steinmauer aus der Zeit vor den Markomanenkriegen, der Bauten aus ungebrannten Ziegeln mit Interieurputz und der Kanalisation aus „tegulae“ und vor allem eines technisch reifen Steinbaues mit der Fußbodenheizung. Dieser Bau stellt einen ausgedehnten Komplex dar, von dem bisher nur drei Räume mit Pfeilern des Hypokaustums und Räume mit Mörtel-Schotter-Boden mit Ziegelschicht ohne Fußbodenheizung freigelegt wurden. In dem südlichen und östlichen Teil wurden zwei Feuerstellen freigelegt. Die Entstehung des Baues wird in die Zeit der Severer (2.-3. Jh.) datiert, der Ausgangshorizont des Baues wird anhand der Münzen datiert, die nach der Bestimmung von Mgr. A. Fiala an die Wende des 3.-4. Jh.s gelegt werden. Das verhältnismäßig reiche epigraphische Material, zu dem auch die schon erwähnten Münzen gehören, stellt nicht nur die Quelle der Erkenntnis

dar, sondern auch das wertvolle Fundmaterial. Zu den wertvollsten Funden gehört das Fragment eines Meilensteines mit Spuren einer fünfzeiligen Aufschrift. Um die Identifizierung der Aufschrift haben wir Herrn Prof. Hošek aus der Karls-Universität in Prag gebeten. Direkt aus dem Hypokaustum des ersten Raumes stammt eine Sicherheitslampe des Typs Loeschke X. Zwei „tegulae“ mit den Stempeln CVALCONSTKAR und OF PLSF gehören privaten Carnuntum-Firmen aus der 2. Hälfte des 2. Jh.s und aus der Wende des 2. und 3. Jh.s. Die Grabung der Lage ist noch nicht beendet. Im Oktober 2002 hat das Kultusministerium der Slowakischen Republik den Fund für ein Nationalkulturdenkmal erklärt.

POHREBISKO Z DOBY SŤAHOVANIA NÁRODOV V BRATISLAVE-RUSOVCIACH

Jaroslava Schmidtová - Jitka Jezná - Barbora Weberová

Bratislava (okr. Bratislava), časť Rusovce, predstihový výskum, doba sťahovanie národov, kostrové pohrebisko. Uloženie nálezov: Mestské múzeum, Bratislava.

Prognostiku nálezov archeologických pamiatok v k. ú. Jarovce, Rusovce a Čunovo podstatným spôsobom determinoval osobitný režim vyplývajúci z blízkosti hraníc s Rakúskom. Hodnotu a použiteľnosť informácií z predvojnového obdobia znižuje problematický polohopis. Po r. 1990 sa Mestské múzeum v Bratislave a Archeologický ústav SAV v Nitre systematicky venujú prieskumu a výskumu pôvodného hraničného pásma a výsledkom tejto činnosti je objav nových, ale predpokladaných lokalít.

Archeologický prieskum v polohe Pieskový hon bol podmienený stavbou Odkanalizovania zadunajských častí Bratislavy, II. etapa, 1. časť (Schmidtová/Baxa/Jezná 1999, 148-149). Nálezy získané zberom patria do doby rímskej (sklo, terra sigillata, strešná krytina) a obdobia stredoveku (12.-13. a 13.-16. stor.; sivá a tehlová keramika). Klasický prieskum sa verifikoval leteckým prieskumom, ktorý v obilnom poli zachytil zoskupenie pravidelných zahĺbených objektov, ktoré identifikoval ako stopy hrobových jam kostrového pohrebiska (Blažová/Kuzma/Rajtár 1998, 32). Výsledkom sledovania ďalších líniových stavieb na predmetnej polohe je zistenie, že pohrebisko nesiaha k blízkej komunikácii a rozprestiera sa na pieskovej dune s najvyššou vrstevnicou (Schmidtová/Jezná 2001a; 2001b).

Začiatkom r. 2000 sme obdržali projektovú dokumentáciu k uvažovanej výstavbe lokality Prímestské bývanie, poloha Pieskový hon. Práce na predmetnej polohe začali s posunom v auguste 2002. Hneď v prvej etape bolo lokalizované pohrebisko a po skrývke zeminy sme začali s výskumom pohrebiska ako aj s výskumom zbernej a obslužných komunikácií.

Odkrytá bola plocha 1, kde sme zachytili západný okraj pohrebiska, a plocha 2, ktorá sa nachádza na mieste zbernej komunikácie, kde majú byť v termínoch uložené inžinierske siete. Ide o radové pohrebisko s orientáciou Z-V. Odkrytých bolo 47 hrobov.

Z uvedeného počtu hrobov iba osem ostalo nedotknutých a nevykradnutých. Kvalita i farba týchto kostrových ostatkov sa líši od otvorených a vykradnutých hrobov, ku ktorým sa dostal vzduch. Zvyšky týchto kostier sa rozpadajú. Ostatných 39 hrobov bolo vykradnutých, a to vykrádačskými šachtami, ale častejšie vybratím celého hrobu. V týchto prípadoch sme zaregistrovali nedôstojné pohodenie kostrových pozostatkov. Hrob 17 bol prázdny, pričom nepredpokladáme, že ide o kenotaf. Naopak, v hrobe 15 sa dokonca nachádzali až tri lebky, čo svedčí o tom, že odkrytých a vykrádaných bolo niekoľko hrobov naraz.

Hĺbka dna hrovej jamy bola rozdielna. Po vybratí výplne hrovej jamy sme zvyčajne zachytili tmavohnedé okraje „hrovej vaničky“, v ktorej bola kostra uložená. Predpokladáme, že ide o organické zvyšky rakvy. V niektorých prípadoch (hrob 15) sme zaregistrovali klince v rakve. Odkryté boli dva dvojhroby, pričom v takom prípade vždy jedna kostra ostala nedotknutá (hroby 8, 32). Na pohrebisku sa nachádzali aj detské hroby (hroby 11, 18, 38). Antropologický materiál spracováva A. Šefčáková, pracovníčka SNM Bratislava.

Najpočetnejší hrobový inventár je z nevykradnutých hrobov. Zastúpené sú spony z drahých kovov, kovania a ozdoby, rímske mince (podľa určenia A. Fialu), militária, železné predmety, z kostených predmetov dva hrebene, morské lastúry.

Výskum pohrebiska nie je ukončený. Predpokladáme, že počet hrobov sa priblíži k číslu 100. Tento vysoký počet je nezvyčajný pre pohrebiská doby sťahovania národov. Podobné radové pohrebiská s približne rovnakým množstvom hrobov a príbuzným analogickým materiálom boli preskúvané v Kittsee a Schwechate v Rakúsku a v Gyorskej župe v Maďarsku (ústna informácia P. Tomku).

L i t e r a t ú r a

- Blažová/Kuzma/Rajtár 1998* - E. Blažová/I. Kuzma/J. Rajtár: Nové výsledky leteckej prospekcie na Slovensku. AVANS 1996, 1998, 32-35.
- Schmidtová/Baxa/Jezná 1999* - J. Schmidtová/P. Baxa/J. Jezná: Prieskumy zadunajských častí Bratislavy. AVANS 1997, 1999, 148-149.
- Schmidtová/Jezná 2001a* - J. Schmidtová/J. Jezná: Záchranný výskum na stavbe odkanalizovania Bratislavy-Rusoviec. AVANS 2000, 2001, 173.
- Schmidtová/Jezná 2001b* - J. Schmidtová/J. Jezná: Záchranný výskum na stavbe HDPE v Rusovciach a Čunove. AVANS 2000, 2001, 174.

DAS GRÄBERFELD AUS DER VÖLKERWANDERUNGSZEIT IN BRATISLAVA-RUSOVCE. Die Lage Pieskový hon im Katastergebiet Rusovce wurde durch Grabungen und Erkundungen bei Linienbauten schon in der Vergangenheit verfolgt (Schmidtová/Baxa/Jezná 1999, 148-9; Schmidtová/Jezná 2001, 173-174). Die Lesefunde werden in die Römerzeit und in das Mittelalter (12.-13. Jh. und 13.-16. Jh.) datiert. Die klassische Erkundung wurde durch die Luftbildprospektion verifiziert, anhand deren im Getreidefeld eine Gruppierung von regelmäßig eingetieften Objekten erfasst wurde, die als Spuren der Grabgruben eines Skelettgräberfelds identifiziert werden (Blažová-Kuzma-Rajtár 1988, 32). Der Aufbau der Lokalität Prímestské bývanie rief auf der jeweiligen Lokalität eine Vorsprungsgrabung der Lage hervor, besonders des Gräberfeldes und der Sammel- und Anliegerstraßen. Freigelegt wurden die Fläche 1, wo der westliche Rand des Gräberfeldes erfasst wurde und die Fläche 2, die sich auf der Stelle der Sammelkommunikation befand, wo die Ingenieurnetze gelegt werden.

Es handelt sich um das Reihengräberfeld mit der W-O-Orientierung. Freigelegt wurden insgesamt 47 Gräber, davon 39 waren geöffnet und durch einen Schacht geplündert oder war die ganze Grabgrube herausgenommen. Nur acht Gräber sind ungeplündert geblieben. In den geplünderten Gräbern lag oft unvollständiges Skelett hingeworfen. Umgekehrt im Grab 15 waren sogar drei Schädel und das Grab 17 war leer, was auf die Plünderung mehrerer Gräber auf einmal hinweist. Die Toten lagen in den Särgen, worauf die dunkelbraunen organischen Reste in den Gräbern hindeuten. In den Gräbern wurden sowohl erwachsene als auch nicht erwachsene Individuen bestattet, sowohl Männer als auch Frauen. Die anthropologische Analyse wird von Šefčáková aus dem Slowakischen Nationalmuseum in Bratislava durchgeführt.

Das zahlreichste Grabinventar stammt aus den ungeplünderten Gräbern, bis jetzt im Stadium der Restaurierung und der Konservierung. Die Ausgrabung des Gräberfeldes ist noch nicht beendet. Es wird angenommen, dass sich die Endzahl der Gräber auf 100 beläuft.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM NA STAVBE JAROVCE - RUSOVCE - ČUNOVO

Jaroslava Schmidtová - Barbora Weberová

Bratislava (okr. Bratislava), časť Rusovce, záchranný výskum, doba rímska, novovek, sídlisko - okrajová časť civilnej časti kastela Gerulata. Uloženie nálezov: Mestské múzeum, Bratislava.

Pokračovanie prác doplnujúcich ekologických stavieb na stokovej sieti v zadunajskej časti Bratislavy. Práce sú realizované v SZ časti Rusoviec, zatiaľ na Balkánskej a Hájovej ul. Zachytená depresia - pravdepodobne zvyšok riečneho ramena; ostatné skúmané ryhy zatiaľ bez historických antropogénnych zásahov (pod cestnými štrkami miestami zachytené novoveké vrstvy). Výskum nie je ukončený.

RETTUNGSGRABUNG AUF DER BAUSTELLE JAROVCE - RUSOVCE - ČUNOVO. Eine weitere Etappe der ökologischen Bauten im transdanubischen Teil von Bratislava setzt im nordwestlichen Teil von Rusovce fort. Inzwischen wird im Randteil des Kastells Gerulata in der Hájová Str. gearbeitet. Erfasst wurde eine Depression - der Rest des Flussarmes und ein näher nicht identifiziertes Objekt. Die Grabung ist nicht beendet.

ĎALŠIE POZNATKY O ROZLOHE VICUSU SEVEROZÁPADNE OD KASTELA GERULATA

Jaroslava Schmidtová - Barbora Weberová

Bratislava (okr. Bratislava), časť Rusovce, predstihový výskum, doba rímska, stredovek, novovek, civilná časť kastela Gerulata, sídlisko. Uloženie nálezov: Mestské múzeum, Bratislava.

Predstihový výskum prebehol na mieste stavby rodinného domu v mestskej časti Bratislava-Rusovce, Colnícka ul., parc. 229 (obr. 89: 7). Ide o podpivničenú novostavbu a bazén v záhrade pôvodných majiteľov v SZ časti Rusoviec v blízkosti hlavnej cesty z Bratislavy do Rakky. Archeologické výskumy MMB odkryli v tejto časti obce objekty civilnej časti Gerulaty mimoriadnej hodnoty - objavené boli stavby z nepálených tehál ako aj zvyšky kamenných stavieb, fragmenty bohatých interiérových malieb, kanalizácie a mimoriadne dobre zachované priestory s hypocaustom.

Na predmetnej polohe sme predpokladali pokračovanie tejto časti vicusu, ktorý sa rozprestieral pri ceste vedúcej do Carnunta. Výskum potvrdil intenzívne osídlenie v dobe rímskej a odkryl kamenné základy stavieb, sídliskové jamy a kolové jamy.

Pri definovaní jednotlivých fáz sme vychádzali z vertikálnej stratigrafie a superpozícií objektov, z ktorých sa zachovali iba konštrukčné prvky. Predmety nájdené výskumom sú datované do obdobia Severovcov (prelom 2.-3. stor.) a na prelom 3.-4. stor. Z uvedeného vyplýva, že najstaršie osídlenie Gerulaty nezasahovalo do tejto časti dnešných Rusoviec. Zachytená a preskúmaná je tu však bohatá a rozkvitajúca osada - vicus z 3. stor. Predpokladáme, že sa rozprestiera až k pohrebisku I Pri škole, kde najnovšie výsledky výskumov ukazujú, že pohrebisko sa rozkladalo aj pri hlavnej Balkánskej ul., resp. za ňou.

WEITERE ERKENNTNISSE ÜBER DAS AUSMASS DES VICUSES NORDWESTLICH DES KASTELLS GERULATA. Die Grabung wurde durch den Bau eines unterkellerten Hauses hervorgerufen, das sich nur einige zehn Meter von dem Bau mit der Heizung in der Irkutská Str. befindet. Unsere Annahme über die Fortsetzung des Vicus bei der Straße nach Carnuntum hat sich bestätigt. Freigelegt wurden steinerne Baufundamente, zwei von ihnen sogar in der Superposition, Siedlungsobjekte und Pfostengruben. Anhand der Gegenstände werden die Bauten in die Zeit der Severer (2.-3. Jh.) und an die Wende des 3.- 4. Jhs datiert. Die älteste Besiedlung von Gerulata hat nicht in diesen Teil von Rusovce eingegriffen, es wurde aber eine Ansiedlung aus der Zeit der Markomannenkriege erfasst, die sich wahrscheinlich bis zum Gräberfeld I Pri škole (Bei der Schule) erstreckt.

PREDSTIHOVÝ VÝSKUM PRED STAVBOU FARY V BRATISLAVE-JAROVCIACH

Jaroslava Schmidtová - Barbora Weberová

Bratislava (okr. Bratislava), časť Jarovce, predstihový výskum, bez akýchkoľvek antropogénnych zásahov.

Výskum bol podmienený stavbou pastoračného centra v priestore kostolnej záhrady neskorobarokového rímsko-katolíckeho Kostola sv. Mikuláša (obr. 90).

Predchádzajúce archeologické výskumy a prieskumy potvrdili bohaté polykultúrne osídlenie intravilánu i extravilánu Jaroviec (Baxa/Schmidtová/Jezná 1995, Turčan 1983, 253-254). Písomné pramene nás informujú aj o intenzívnom živote obce v stredoveku. Archeologický prieskum a výskum ďalšej polohy na území bohatom na archeologické pamiatky, ktoré bolo súčasťou Panónie, bývalej provincie Rímskej ríše, nepotvrdil žiadne antropogénne vrstvy ani objekty, čo však vzhľadom na doteraz zistené historické súvislosti, ktoré sa dotkli predmetného územia, tiež považujeme za výsledok.

Literatúra

Baxa/Schmidtová/Jezná 1995 - P. Baxa/J. Schmidtová/J. Jezná: Výskumná správa z prieskumu a zisťovacieho výskumu na trase diaľnice D2 v Bratislave, k.ú. Petržalka, Jarovce, Rusovce, Čunovo. Bratislava 1995.

Turčan 1983 - V. Turčan: Výskum zvyškov románskeho karnera v Bratislave-Jarovciach. AVANS 1982, 1983, 253-254.

VORSPRUNGSGRABUNG VOR DEM BAU DER PFARRE IN BRATISLAVA-JAROVCE. Das Stadtmuseum in Bratislava hat das römisch-katholische Amt in Jarovce angesprochen, um die Erlaubnis zur Realisierung einer Vorsprungsgrabung im Garten der Kirche von hl. Nikolaus, zu bekommen. Eine reiche polykulturelle Besiedlung sowohl im Gemeindegebiet, als auch im Extravilan von Jarovce hat sich in dieser Lage nicht bestätigt. Es wurden keine anthropogenen Eingriffe erfasst (Abb. 90).

PRIESKUM A VÝSKUM V OBLASTI SPIŠA

Marián Soják

Prieskum a výskum na Spiši, ktorý mal overovací a najmä záchranný charakter, bol vyvolaný stavebnou činnosťou. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Spišská Nová Ves.

A. Okres Poprad

1. Gánovce, poloha Do hájnice, SV nad obcou, medzi cestou č. 18 (Poprad - Levoča) a širším okolím kóty 714,1, sídlisko(?), prieskum, 13.-15. stor., novovek.

Prieskumom ryhy pre uloženie diaľkového optického kábla sa nezistilo poškodenie zaniknutých objektov. V okolí sa získali drobné črepy z 13.-15. stor. (7 ks), z nich jeden zďobia na pleci obežné ryhy. Prípadný súvis keramických zlomkov so stredovekou osadou musí overiť ďalší prieskum. Pravdepodobne s hnojením pôdy sa na pole dostali novoveké črepy. Prír. č. 27/02.

2. Hôrka (prv osada Miklušovce), poloha Pod križovatkou, JZ od Hôrky - časti Primovce, v klíne sútoku Gánovského a Tarnovského potoka, pri východnom okraji cesty Hôrka - Spišský Štiavnik, sídlisko, prieskum, mladšia doba bronzová, doba rímska, 10.-12. stor., stredovek, novovek.

Prieskumom stavby East ring sa v uvedenej polohe doložila nová archeologická lokalita, datovaná črepmi do mladšej doby bronzovej (7 ks), doby rímskej - púchovskej kultúry(?; 12 ks), ďalej do 10.-12. stor. (2 ks), stredoveku a novoveku (13 ks). Nálezisko leží pri severnom okraji močariska, na miernom JZ svahu (570 m n. m.). Po výdatnej zrážkovej činnosti ryhu zaplavila voda, čo znemožnilo v jej profile farebne rozlíšiť predpokladanú kultúrnu vrstvu od rašelinovej pôdy, príp. lokalizovať miesta prerezaných zahlbených objektov. Ich prítomnosť naznačuje drobný kus mazanice a prepálené kamene s uhlíkmi. Prír. č. 28/02.

3. Hôrka, časť Ondrej, poloha Kratiny, severne od cesty č. 18 (Poprad - Levoča), terasa nad ľavým brehom potôčika, sídlisko, prieskum, doba bronzová, neskorá doba rímska až počiatok sťahovania národov, 13.-15. stor., novovek a bez možnosti datovania.

Lokalita je na výraznej terase nad ľavým brehom prameňa neoznačeného potoka (dnes močarisko). Overovacím prieskumom sa na orávine získali črepy z doby bronzovej (5 ks), severokarpatskej skupiny (1 ks), z 13.-15. stor. (9 ks) a z bližšie nedatovaného obdobia praveku (4 ks). Otázne je datovanie malého kúska mazanice. Novoveké sú dva zlomky hlavic zdobených fajok, z nich jedna so závesným očkom. Možno sa domnievať, že ide o polohu, na ktorej v r. 1980 identifikoval F. Javorský sídlisko púchovskej skupiny (Javorský 1981a, 108). Lokalita leží asi 500 m SV od známej polohy Smrečániho skala (tiež Skalka), kde je okrem viacvrstvového paleolitického osídlenia doložené aj sídlisko otomanskej kultúry. Prír. č. 29/02.

4. Hôrka, časť Primovce

a) poloha Brezina (Pod terasami), južne od miestnej časti, pohrebisko(?), prieskum, bez možnosti datovania.

Na halde vykopanej hlíny, pochádzajúcej z čiastočne zasypanej ryhy pre uloženie diaľkového optického kábla, sa našli viaceré fragmenty z ľudskej lebky. V ryhe ani v okolí sa sprievodné nálezy nevyskytli. Možno sa domnievať, že kostra - pôvodne spočívajúca v hĺbke asi 1,2-1,3 m - je súčasťou zatiaľ nedatovaného pohrebiska. Pozoruhodné je, že poloha je situovaná asi 750 m SZ od miesta (JZ od kóty 660,6 v polohe Španí háj), kde sa pri geologických prácach v r. 1967 našiel hrob skrčenca. Prír. č. 30/02.

b) poloha Západné úpätie Hôrky (s kótou 689,6), medzi miestnou časťou Primovce a Vydrníkom, ojedinelý nález(?), sídlisko(?), prieskum, starý eneolit.

Prieskumom (v spolupráci s L. Novotným) SZ svahu západného úpätia kopca nazývaného Hôrka sa na tmavšie sfarbenej ornici našiel ojedinelý nález štiepaného artefaktu. Predstavuje terminálnu časť masívnej čepele z kraja jednopodstavového jadra, s úžitkovou retušou hrán. Zhotovená je z pruhozaného volynského pazúrika (obr. 92: 15). Typologická a surovinová charakteristika artefaktu poukazuje na možnosť jeho zaradenia do horizontu staršieho eneolitu. Na území dnešného Poľska sa štiepaná industria z analogickej odrody pruhozaného volynského pazúrika vyskytuje aj v náplni kultúr staršej doby bronzovej (informácia P. Valde-Nowaka). Metrológia nástroja indikuje skôr eneolitický vek. Prír. č. 31/02.

c) poloha **K a p u s t n i c e**, za severným okrajom Primoviec, nad sútokom Tarnovského potoka a jeho lavostranného prítoku, sídlisko, prieskum, staršia až stredná a mladšia doba bronzová, staršia(?) doba rímska, neskorá doba rímska až počiatok sťahovania národov, 9.-10., 13.-15. stor., novovek a bez možnosti datovania.

Hlboká orba na evidovanom polykultúrnom sídlisku (*Soják 2002a*, 6, 7 a n., tu ďalšia literatúra) poškodila vrchné časti objektov, črtajúcich sa výrazným sivočiernym sfarbením ornice s výskytom prepálených kameňov a archeologického materiálu. Najstarší je nálezový materiál zo staršej až strednej doby bronzovej. Patrí sem štiepaná industria (2 ks) a črepy (42 ks). Štiepané artefakty zastupujú úštepy, jeden drobný z prepáleného pazúrika a so sledovaním stôp techniky „luszczniowej“, druhý z krémovohnedého radiolaritu. Črepy sú prevažne z tela úžitkových nádob, z nich časť je slamovaná, dva zlomky sú voštinované (obr. 93: 1). Menšie percento tvoria zlomky z mladšej doby bronzovej (obr. 93: 2, 3). Úžitkovú i tenkostennú (zväčša sivú na hrnčiarskom kruhu) keramiku z konca doby rímskej až počiatku sťahovania národov (spolu 26 ks) možno priradiť k severokarpatskej skupine (obr. 93: 5-10). Na rozoranom objekte z tohto horizontu sa našiel dvojkónický praslen (obr. 94: 5) a denár Traiana (98-117). Hoci sa typická keramika staršej doby rímskej neobjavila, nemožno jej prítomnosť vylúčiť. Výrazne sú zastúpení Slovania, a to aj zdobenými črepmi (spolu 45 ks) z hrncovitých nádob (obr. 94: 1-4, 6-8). Nakoľko väčšina črepov je hrubozrnná bez výzdoby, mnohé sú datované rámcovo do neskej doby rímskej až slovanského obdobia (60 ks). Nepočítané zlomky patria do 13.-15. stor. (4 ks). Inventár dopĺňajú mazanica (zobratá vzorka 9 ks), bronzový zliatok, železný nožík (obr. 94: 9), brúška(?), dva pieskovcové a nesúmerne zbrúsené kamene a kruhová novoveká pracka z mosadzného plechu. Prír. č. 32/02.

d) poloha **T r e n č a n y i h o s k a l a** (Primovské skaly), východne od Primoviec (kóta 654,0), výšinné sídlisko, prieskum, eneolit a staršia doba bronzová.

Poloha predstavuje výraznú terénnu dominantu nad uvedenou miestnou časťou Hôrky. Zo severnej a západnej strany je lokalita prirodzene chránená skalnými zrázmi. Ako výšinné eneolitické sídlisko je známa od r. 1968 (*Javorský 1968*). Odvtedy nebola sledovaná. Overovacím prieskumom východne od kóty 654,0 sa doložilo osídlenie z eneolitu a staršej doby bronzovej, pričom, zdá sa, dominuje mladší z menovaných časových horizontov. Našli sa črepy (spolu 14 ks), štiepaná kamenná industria (2 ks) a patinovaný zlomok kosti zo zvieracej končatiny. Z typologického hľadiska ide v prípade štiepaných nástrojov o limnosilicítové škrabadlo na zlomenej čepeli (obr. 92: 14) a „luszczeni“ (ústep s protismernými negatívmi) z menilitového rohovca (obr. 92: 13). Z črepov si zasluhuje pozornosť okrajový zlomok s troma pásmi odtlačkov šnúry, ktorý možno zaradiť do epišnúrového priekarpatského kultúrneho komplexu z počiatku doby bronzovej (obr. 92: 12). Podľa P. Madeja a P. Valde-Nowaka (ústna informácia) nie je vylúčená muerzanowická kultúra. Z ostatných fragmentov, prevažne s prímiesou piesku a kamienkov, sa vyníma jedine pomerne tenkostenný okraj s mierne von vyhnutým ústím (obr. 92: 11). Prír. č. 33/02.

e) poloha **S e v e r n e o d P r i m o v s k ý c h s k á l**, JZ od Hôrky-Ondreja, sídlisko(?), prieskum, staršia doba bronzová(?), 13.-15. stor.

Severne od predchádzajúcej výšinnej lokality na náprotivnom kopci, chránenom zo západnej a južnej strany prudkými svahmi, sa našli nepočítané stredoveké črepy (8 ks) a jeden štiepaný artefakt - čiastočne otlčený hrubý úštep so sledovaním stôp techniky „luszczniowej“ z jurského podkrakovského pazúrika. Typológia artefaktu prezrádza, že môže súvisieť so sídliskom na Primovských skalách zo staršej doby bronzovej. Úštep sa našiel pri západnom okraji terénnej dominanty, keramika SV od neho, smerom k ranogotickému Kostolu sv. Ondreja v Hôrke-Ondreji. Črepy sú málo výrazné, až na fragment zdobený obežnými rytými líniami. Zatiaľ nemožno rozhodnúť, či indikujú sídliskový objekt alebo pochádzajú z niekdajších polí stredovekej obce. Prír. č. 34/02.

5. **P o p r a d**, časť **S p i š s k á S o b o t a**, poloha **Z a P o p r a d o m**, JV okraj mesta, pod železničným podjazdom na trati Spišská Nová Ves - Poprad, sídlisko, prieskum, neskorá doba rímska až počiatok sťahovania národov.

Novoobjavená lokalita severokarpatskej skupiny je situovaná na miernom západnom svahu, nad pravým brehom potoka Husí jarok (670-675 m n. m.). Ryhou pre uloženie diaľkového optického kábla sa v hĺbke 50-70 cm od úrovne dnešného terénu narušila kultúrna vrstva, príp. metalurgický objekt. Z profilu ryhy s výrazným čiernym sfarbením hliny charakteru rašeliny a z vykopanej hliny sa získali prevažne hrubé črepy zo zásobníc (niektoré s viacnásobnou vlnovkou; spolu 59 ks), ďalej mazanica (4 ks), železná troška (12 ks), fragmenty zo spečeného výmazu stien železiarskej pece a zvieracie kosti (5 ks). Početne sa vyskytovali prepálené pieskovcové kamene a hlina s drobnými kúskami mazanice. Prieskumom v okolí ryhy sa našli štyri rovnako datované črepy, dokladajúce väčší rozsah osídlenej plochy. Značná časť sídliska leží pod hrubšou vrstvou splavenej ornice a nepochybne zasahuje v západnom smere do bezprostrednej blízkosti pravého brehu potoka už v oplotenom priestore záhradkárskej osady. Prír. č. 45/02.

6. Poprad, časť Veľká, poloha Predné Hony (stavenisko Interfruct Cash & Carry), západne od mesta, medzi železničnou traťou a cestou č. 18 z Popradu do Svitú, náhodné nálezy, prieskum, novovek.

Prieskumom odhumusovanej plochy staveniska sa v ornici získali ojedinelé novoveké nálezy - glazovaný okrajový črep, železné klnce (4 ks), bronzový nít(?) a poškodený kremnický grajciar Františka Jozefa I. (1848-1916) z r. 1861. Prír. č. 46/02.

7. Poprad, časť Matejovce, poloha Zadné rovne, SV od Matejoviec, ľavobrežná terasa Popradu nad pravým brehom Červeného potoka, sídlisko, prieskum, neskorý paleolit(?), neolit až eneolit, eneolit, doba bronzová, mladšia až neskorá doba rímska / sťahovanie národov, 9.-10. stor., doba halštatská až púchovská kultúra(?), stredovek, novovek.

Prieskum (M. Soják, A. Suchý) overovacieho charakteru. Prínosom je získanie čepeľového jadra so šikmými podstavami zo špecifickej surovínovej odrody - pazúrika z „Birczy“ (obr. 91: 3), vyskytujúceho sa v oblasti „Pogórza Dynowskiego“ v Poľsku. Po Toporci ide o druhú neskoropaleolitickú(?) lokalitu na Spiši s výskytom tohto druhu pazúrika (Soják 2002b, 274, 275). Ďalšiu štiepanú industriu (spolu 13 ks) možno rámcovo zaradiť do neskorého paleolitu až eneolitu. Neolitické/eneolitické je čepeľové škrabadlo (obr. 92: 6) a vrubovitá čepeľ (obr. 92: 5), obidva z jurského podkrakovského pazúrika. Okrem nich sa vyskytli čepeľky, resp. ich zlomky (3 ks) z limnosilicitu (obr. 92: 3), prepáleného silicitu (obr. 92: 1, 2) a úštepky (8 ks) z jurského podkrakovského pazúrika (1 ks), hnedého radiolaritu (1 ks), limnosilicitu (3 ks) a prepáleného silicitu (3 ks). Do eneolitu patrí sekera (amfibolická bridlica?) s obojstranne zbrúseným oblúkovitým ostrím a zaobleným tylom (obr. 91: 1). Získané črepy sú z nasledovných období: neolit až eneolit (6 ks), staršia a mladšia doba bronzová (34 ks), mladšia až neskorá doba rímska / sťahovanie národov (3 ks; obr. 92: 4), 9.-10. stor. (14 ks), doba bronzová až halštat/púchovská kultúra (60 ks), stredovek - 13. stor. (?) (5 ks). Pozoruhodný je fragment z rozhrania tela a dna úžitkovej nádoby, ktorý má na dne odtlačenú textíliu (obr. 92: 10). Možno ho zaradiť rámcovo do neskorého rímskeho až slovanského obdobia, podobne ako tri hlinené prasleny (obr. 92: 7-9). Inventár dopĺňa mazanica (4 ks) a novoveké pamiatky (torzo fajky s firemným kolkom MISKOLC, olovená guľka zo strelnej zbrane a rameno bronzového kružidla?). Prír. č. 47/02.

8. Spišský Štiavnik

a) poloha Sedliská, SV od obce, pred križovatkou ciest od Spišského Štiavniku, Betlanoviec a Hôrky, sídlisko, prieskum, neolit, staršia až stredná doba bronzová.

Na pravidelne sledovanej lokalite sa našli ďalšie nálezy črepov z neolitu - kultúry s mladšou lineárnou keramikou (3 ks) a staršej až strednej doby bronzovej (23 ks). Do mladšieho z uvedených pravekých horizontov možno začleniť zlomok ihľancovitého závažia s otvorom na zavesenie a malý fragment z cedidla. Prír. č. 56/02.

b) poloha Nad rybníkom, SV od obce, JV od železničného podjazdu na trati Vydrník - Poprad, sídlisko, prieskum, neolit, neskorá doba rímska až počiatok sťahovania národov, 12.-15. stor.

Hlboká orba opätovne výrazne poškodila sídliskové objekty z neolitu a zo stredoveku, čo vidno na značne deštruovanom nálezovom materiáli. Z črepov prináleží 13 ks do stredného neolitu a 165 ks do horizontu 12.-15. stor. S pravekým sídliskom súvisí štiepaná kamenná industria (4 ks), doložená bazálnou časťou čepele a úštepmi. Až na prepálený silicitový úštep je zhotovená z jurského podkrakovského pazúrika. Menej výrazne je zastúpená severokarpatská skupina (dva úžitkové črepy). Zo stredovekých črepov, zdobených ryhami, slzičkovitými vrypami a vlnovkami, sa vyníma dno s plastickou značkou v podobe kríža. Súčasťou stredovekej osady sú polohy rozoraných ohnísk s prepálenými kameňmi a popolovitou hlinou. Z množstva prítomnej mazanice sa zobrala vzorka 6 ks. Z kovového inventára sa našiel zlomok oka predpokladanej závlačky. Prír. č. 57/02.

9. Vydrník

a) poloha Pod hrádkom III, západne od obce, severne od železničnej trate Vydrník - Poprad, sídlisko(?), prieskum, neskorá doba rímska až počiatok sťahovania národov(?).

Prieskum ryhy pre uloženie diaľkového optického kábla. V čiastočne zamokrenom teréne sa nedalo rozpoznať prípadné poškodenie objektov alebo kultúrnej vrstvy. Na halde hliny sa našiel drobný úžitkový črep z tela nádoby, ktorý sa materiálom ponáša na keramiky severokarpatskej skupiny. Poloha leží asi 350 m západne od evidovaného polykultúrneho sídliska Pod hrádkom I (západne od rímskej osady), kde je doložené osídlenie z neolitu, doby bronzovej a zo stredovekého obdobia. Prír. č. 58/02.

b) poloha JV od kóty 614,5, JV od obce, sídlisko(?), prieskum, stredovek.

Vykopaná ryha pre uloženie diaľkového optického kábla prebiehala aj cez JV svah čiastočne zalesneného kopca (s kótou 614,5). Na vykopanej hline sa našiel jeden tenkostenný črep z tela stredovekej nádoby, azda z 13. stor. Ryhou sa nepoškodil sídliskový objekt, ani kultúrna vrstva. Prír. č. 59/02.

c) poloha Pod hrádcom, JV od obce, za SV okrajom oplotenia drevárskeho podniku, sídlisko, prieskum, staršia až stredná doba bronzová, 9.-10., 13.-15. stor.

Vykopaná ryha pre diaľkový optický kábel tu poškodila kultúrnu vrstvu, z ktorej - a tiež z povrchu zoraného poľa - pochádzajú archeologické nálezy, datované do staršej až strednej doby bronzovej, 9.-10. a 13.-15. stor. Koncentrácia nálezového inventára v SZ časti evidovanej lokality (*Javorský 1981b*, 89; *Javorský 1983*, 104) poukazuje na jej väčšiu rozlohu, ako sa uvažovalo. Z prieskumu pochádzajú najmä črepy (spolu zo všetkých horizontov 165 ks), z ktorých väčšina je atypická. Časť slovanských zlomkov z 9.-10. stor. je zdobená obežnými ryhami a vlnovkami. Inventár dopĺňa mazanica (4 ks), drvič-otlíkač z kremenca a amorfné otlčené jadro z limnosilicitu, súvisiace s pravekým osídlením polohy. Zdá sa, že v sledovanej časti lokality dominuje osídlenie z doby bronzovej, kým slovanské pamiatky sa koncentrujú v JV časti osídlenej plochy, v blízkosti prameňa potoka Brusník. Nepočetné črepy z 13.-15. stor. (10 ks) zrejme nedokladajú prítomnosť zaniknutej stredovekej osady. Prír. č. 60/02.

B. Okres Kežmarok

10. Krížová Ves

a) poloha **Rovné 1** (Pri moste), JZ od obce a miestneho PD, nad sútokom bezmenného potoka (dnes vyschnutého) a rieky Poprad, východne od premostenia cez uvedenú rieku, sídlisko, prieskum, neskorý paleolit, neolit, staršia doba bronzová, neskorá doba rímska až sťahovanie národov, 13.-15. stor.

Novoobjavená lokalita je situovaná na vyvýšenej pravobrežnej terase Popradu (605-610 m n. m.). Systematickým prieskumom katastra obce (v spolupráci s A. Novákom a A. Suchým) sa získali doklady osídlenia z viacerých úsekov praveku až po včasný a neskorý stredovek. Nálezový materiál (prieskum v r. 2001-2002) pozostáva zo 64 ks črepov, 11 ks štiepanej kamennej industrie, fragmentu hlineného praslenú, mazanice a železnej trosky.

Najstaršie nálezy patria do neskorého paleolitu. Ide o nepočetnú štiepanú kamennú industriu, z ktorej tomuto horizontu možno určite prísúdiť štyri neúplné čepele, z nich dve radiolaritové (obr. 95: 1, 3), a ďalšie dve limnosilicitové (obr. 95: 5, 6). Radiolaritová čepeľ so zlomenou bázou z dvojpodstavového jadra (obr. 95: 1) by podľa typologicko-metrologických kritérií mohla prináležať šwiderienskej kultúre (v zhode s názorom B. Gintera). Bližšia kultúrna klasifikácia artefaktov však zostáva dosiaľ otvorená.

Do neolitu predbežne začleňujem jediný keramický zlomok z tela stredne hrubej nádoby, zdobenej poloblúkovitými hrubo rytými líniami (obr. 95: 4). Materiál s prímiesou organických zvyškov je typický pre stredoneolitický spišský materiál, aj keď charakter žliabkovitej výzdoby, nepochybne mladolineárny, pripomína skôr kultúru so staršou lineárnou keramikou. Do neolitu môže prináležať tiež časť štiepanej industrie, ktorú však vzhľadom k doloženému epipaleolitu a staršej dobe bronzovej možno zaradiť len rámcovo do praveku (4 ks): tri úštepky (z radiolaritu a jeden z obsidiánu) a úštepové radiolaritové jadro.

Hoci do doby bronzovej nemožno nateraz zaradiť jediný črep, podľa štiepaných artefaktov je doložený akeramický horizont zo staršej doby bronzovej. Reprezentujú ho mikrojadro z drobného okruhliaka z menilitového rohovca (obr. 95: 2), ďalej čiastočne otlčený úštep azda z jurského pazúrika - odrody „G“ (?) a hrubo retušovaný (naturálne?) radiolaritový úštep z kraja jadra (obr. 95: 7).

Ďalšie osídlenie sa viaže so severokarpatskou skupinou. Sídlisko sa v teréne výrazne črtá sivočiernym sfarbením ornice s početnými prepálenými kameňmi, železnou troskou (zobratá vzorka 3 ks), mazanicou (4 ks), množstvom zväčša rozdrobenej keramiky a drobným zlomkom dvojkónického praslena, veľkosťou pripomínajúceho korálik (obr. 95: 9). Prevládajú úžitkové črepy (obr. 95: 8, 10-14), objavuje sa aj sivá tenkostenná keramika. Podľa doterajších poznatkov sa zdá, že sídlisko sa rozkladá na ploche asi 1 ha, hoci ojedinelé črepy vystupujú aj v značnej vzdialenosti od centrálného sídliska. Pravdepodobne kvôli bezpečnosti sa spracovávanie železa koncentrovalo SV od osady, čo dokladá prevaha železnej trosky v smere bližšie k PD. Využívať sa mohla bahenná ruda z tunajších rašelin, lokalizovaných po obidvoch stranách prístupovej cesty do obce, západne od PD.

Ojedinelá je keramika z 13.-15. stor. (10 ks), ktorá nemusí svedčiť o zaniknutej stredovekej osade. Jeden črep zo 14.-15. stor. zdobia dva obežné žliabky. Niektoré fragmenty možno s výhradou prísúdiť 13. stor., teda obdobiu, z ktorého sa zachovala prvá písomná zmienka o obci (r. 1290; *SPS 1968*, 146). Prír. č. 115/01.

b) poloha **Rovné 2**, JZ od obce, na pravobrežnej terase Popradu, v kline medzi riekou a poľnou cestou, neskorý paleolit, neolit(?), pravek.

Lokalita situovaná asi 200 m južne od predchádzajúcej polohy (605-610 m n. m.). Prieskumom polohy (v spolupráci s A. Novákom a A. Suchým) sa doložila ďalšia archeologická lokalita, z ktorej pochádza štiepaná kamenná industria bez sprievodnej keramiky (spolu 6 ks). Artefakty nepatria do jedného časového horizontu. Azda do neskorého paleolitu (šwiderienska kultúra?) prináleží čepeľové dvojpodstavové jadro (obr. 96: 5) a úštep z hrany jadra - „zatěpiec“ so zlomenou bázou (obr. 96: 2), obidva zo zeleného radiolaritu. Výrazné čepeľové škrabadlo z jurského podkrakovského pazúrika (obr. 96: 4) je typologicky blízke neolitickým nástrojom a môže súvisieť s črepom kultúry s lineárnou keramikou z neďalekej polohy Rovné 1 (pri moste). Rámcovo praveké sú ďalšie tri radiolaritové artefakty - úštepové jadro z drobnej konkrécie

(obr. 96: 1), bazálna časť čepele (pruhovaný radiolarit(?); obr. 96: 3) a hrubý úštep z drobnej hľuzy. Dokladajú blízkosť lokality z neolitu až doby bronzovej. Ukazuje sa, že aspoň v prípade epipaleolitu ide o samostatné sídlisko, akých je na malom vymedzenom území po obidvoch stranách Popradu (v chotári tejto obce, Bušoviec a Spišskej Belej) niekoľko. Prír. č. 37/02.

c) poloha **J a r t a k y** (Oráčiny), na miernom SZ svahu nad pravým brehom rieky Poprad (620-645 m n. m.), 100-250 m JV a východne od lokality v polohe Rovné 2, neskorý paleolit, resp. mezolit(?), neskorá doba rímska až sťahovanie národov.

Na severozápadnom svahu pojednávanej polohy sa počas systematického prieskumu koncom r. 2001 (M. Soják, A. Novák, A. Suchý) získali sporadické doklady osídlenia. Do staršieho horizontu patrí mikrolitický čepelový úštep s čiastočnou koncovou retušou z hnedého radiolaritu (obr. 96: 17), datovaný do epipaleolitu až mezolitu. Jeden keramický fragment severokarpatskej skupiny zrejme súvisí s blízkym sídliskom z tohto obdobia, situovaným v polohe Rovné 1 (pri moste). Úlohou ďalších prieskumov je zistiť, či v prípade pravekého artefaktu ide o samostatnú lokalitu alebo o doklad širšieho zázemia evidovaných okolitých osád. Prír. č. 116/01.

d) poloha **D r u ž s t e v n é l ú k y**, asi 1,5 km SV od obce, na pravobrežnej terase Popradu, nad sútokom Popradu a jeho pravostranného neoznačeného potoka (590-595 m n. m.), pravek, neskorý paleolit(?), staršia doba bronzová(?).

Po prvýkrát uskutočnil na lokalite povrchový prieskum v r. 1995 a 1997 A. Novák. Našiel dve neúplné čepele z prepáleného pazúrika (obr. 96: 9) a z jurského pazúrika - odrody „G“(?; obr. 96: 11), rámcovo datované do obdobia praveku (Soják/Novák 2000, 125). Overovacím prieskumom lokality v r. 2001 a 2002 (M. Soják, A. Novák a A. Suchý) sa získala ďalšia štiepaná kamenná industria bez sprievodného keramického inventára. Spolu 17 ks štiepaných artefaktov je vyrobených z radiolaritu (13 ks), čokoládového pazúrika (2 ks), obsidiánu a świeciechowského pazúrika (po 1 ks). Typologicky sú prítomné čepele (7 ks; obr. 96: 6, 8-11, 14, 15), úštep (7 ks), jadro (obr. 96: 12), okruhliak s negatívmi a hrubý vrták - „przekłuwacz“ (obr. 96: 13).

Väčšinu artefaktov možno datovať len rámcovo do obdobia praveku. Na základe konzultácií s poľskými kolegami (P. Valde-Nowak, B. Ginter, Z. Sulgostowska) sa zdá, že prítomné sú kultúry epipaleolitu, najmä však neolitu-eneolitu, príp. aj doby bronzovej. Do prvého horizontu môžu patriť fragment hrubého radiolaritového úštepu z dvojpodstavového jadra, dve čepele z čokoládového pazúrika (jedna so strmo retušovaným ľavým bokom; obr. 96: 7) a snáď aj predpokladaný hrubý vrták - „przekłuwacz“ (obr. 96: 13). Posledne spomenutý nástroj je však typologicky nejednoznačne určený, a môže rovnako predstavovať čepel so šikmou koncovou retušou - „półtylczak“ - z mezolitu či neolitu. Do najmladšieho horizontu zrejme prináleží radiolaritový okruhliak s negatívmi úštepov a s otlčenými bokmi (obr. 96: 16). Akeramické sídlisko patrí do zoznamu početných lokalít v kežmarskej časti Popradskej kotliny (širšie okolie Spišskej Belej), ktorých presnejšiu chronologicko-kultúrnu klasifikáciu musia posúdiť výsledky realizovaných archeologických výskumov. Prír. č. 117/01.

C. Okres Stará Ľubovňa

11. **V ý š n é R u ž b a c h y**, poloha **V ý c h o d n e** o d o b c e (kóta 733,8 a JZ od kóty 721), ojedinelé nálezy, prieskum, pravek, novovek.

Prieskumom pri stavbe stožiaru Globtel (Orange, a.s., Bratislava) JZ od kóty 721 sa našiel nepočítaný novoveký materiál, doložený črepami (15 ks) a neúplnou hlavicou zdobenej hlinenej fajky. Nálezy skôr súvisia s existenciou novovekých políčok ako s prítomným objektom z tohto obdobia (16.-20. stor.). Severne od horeuvedenej stavby sa pri kóte 733,8 (poloha označená ako **Lenk**) našiel na povrchu riedkej vegetácie ojedinelý štiepaný kamenný artefakt, predstavujúci drobný úštep z kraja limnosilicitového jadra, s výrazným bulbusom. Poloha na výraznej terénnej dominante s viacerými stupňami terás zo západnej strany, prudko sa zvažujúcej k miestnemu potoku Rieka, je predurčená na osídlenie v praveku. Typológia artefaktu však neumožňuje jeho chronologicko-kultúrnu klasifikáciu (neskorý paleolit?, staršia doba bronzová?). Prír. č. 83/02.

D. Okres Levoča

12. **L e v o č a**

a) poloha **K a č e l á k**, južne od mesta, medzi Levočou a Harichovcami, sídlisko, prieskum, pravek (eneolit?), bez možnosti datovania.

Lokalita (podľa mapy 1 : 25 000 ide o polohu Žompy) je situovaná na západnom svahu a nad východným okrajom cesty č. 533 z Levoče do Spišskej Novej Vsi (475-500 m n. m.). Známa je od r. 1978, kedy sa prieskumom trasy plynovodu zistilo poškodenie troch zahĺbených objektov badenskej kultúry (Javorský 1980, 128).

Prieskum v r. 2002 (E. Javorská, M. Soják) sa realizoval v rámci systematického overovacieho prieskumu pred realizáciou naplánovanej stavby Prepojenie ciest Spišská Nová Ves - Levoča. Na čerstvo zoranej ploche lokality sa našli štyri praveké črepy a drobný kus železnej trosky. Jeden črep je z tenkostennej nádoby s von vyhnutým ústím, dva z tela úžitkových nádob a ďalší drobný fragment z rozhrania tela a

dna nádoby. Jediný zlomok zdobia nevýrazné hrubo ryté lomené ryhy, ostatné sú bez výzdoby. Zmieneny fragment spolu s ďalším sa materiálom ponášajú na neolitickú keramiku, možno predpokladať, že všetky súvisia s doloženým badenským osídlením. Prír. č. 42/02.

b) poloha **M e s t s k ý v r c h (S t a d t b e r g)**, JZ od mesta, asi 500 m južne od kóty 559,9, sídlisko(?), prieskum, mladý paleolit(?), 13.-15.(?) stor., novovek.

Overovacím prieskumom (E. Javorská, M. Soják) sa na trase naplánovanej komunikácie, vedúcej zo Spišskej Novej Vsi do Levoče, našiel osihotený štiepaný kamenný nástroj a črepy. Štiepaný silicitový artefakt neznámej surovínovej odrody (kremenec?, radiolarit?) predstavuje zrejme nedokončené kýlovité škrabadlo alebo masívny úštep z jadra (obr. 91: 2). Rámcovo ho predbežne s výhradami zaraďujem do mladého paleolitu. Početnejšia kolekcia štiepaných artefaktov, datovaná do stredného, resp. mladého paleolitu, pochádza z neďalekej polohy nad pravým brehom Šibenického potoka 100 m JZ od kóty 491,7 (Javorský 1980, 127). Tá sa našla na JV okraji rovnakej polohy, ležiacej necelý kilometer JV od sledovaného náleziska. Zo získaných črepov možno 7 ks priradiť do rozpätia 13.-15.(?) stor., pričom dominuje keramika zo staršieho stredovekého horizontu a môže súvisieť so zázemím evidovaného blízkeho sídliska z 13.-14. stor. (Javorský 1983, 106). Z viacerých novovekých zlomkov sa ponechala vzorka výraznejších 8 ks, zväčša so zvyškom glazúry. Prír. č. 43/02.

c) poloha **N a D a n i š o v s k o m c h o d n í č k u**, južne od Levoče, medzi železničnou traťou Levoča - Spišská Nová Ves a ľavým brehom Šibenického potoka (Windisch seifen), sídlisko, prieskum, mladšia až neskorá doba rímska/sťahovanie národov.

Overovací prieskum polohy (pred plánovaným rozšírením komunikácie na úseku Spišská Nová Ves - Levoča) uskutočnili v r. 2002 E. Javorská a M. Soják. Hlbokou orbou sa poškodili vrchné časti niekoľkých sídliskových objektov, z ktorých sa na povrch ornice dostali početné prepálené kamene, popolovitá vrstva hlíny a nevýrazné črepy, ktoré na základe keramického materiálu možno rámcovo zaradiť (6 ks) do mladšej až neskorej doby rímskej/počiatkov sťahovania národov. Lokalita je čiastočne zničená výstavbou železničnej trate Spišská Nová Ves - Levoča, stredovekou cestou a už vysušenými rybníkmi (Javorský 1988, 71). Prítomnosť rašeliny indikuje možnosť využívania miestnej bahennej železnej rudy. Prír. č. 44/02.

13. **S pi š s k é P o d h r a d i e**, poloha **D r e v e n í k - Ľ a d o v á j a s k y ň a**, eneolit (badenská kultúra), staršia až stredná doba bronzová, 18.-20. stor.

Známa jaskyňa leží vo svahu na JZ cípe travertínového komplexu Dreveník, pod slovanským hradiskom (vchod - 525 m n. m.). Je rozsadlinová, s celoročnou ľadovou výplňou.

Revíznym prieskumom (M. Soják a A. Suchý) sa z povrchu dna jaskynnej chodby získali nálezy črepov (spolu 9 ks) badenskej kultúry a zo staršej až strednej doby bronzovej, ako aj nepočítané novoveké pamiatky - plechový vrchnák pôvodne z keramickej fajky, pologuľovitý gombík s uškom a dve mince. Prvá predstavuje strieborný 20-grajciar Františka Jozefa I. (1848-1916) z r. 1869 z Kremnickej mincovne a druhá zinkovú korunu za Protektorátu Čechy a Morava z r. 1943. Jeden praveký črep zdobia zvislé kanelúry (badenská kultúra), časť je na povrchu slamovaná. Novoveký nálezový inventár patrí nepochybne do kategórie náhodných nálezov, zrejme súvisiacich so skúmaním jaskyne v 18.-19. až prvej polovici 20. stor. Otázne je datovanie dvoch slabobý čitateľných písmen, vysekaných do skaly na severnej stene vstupnej chodby. Prír. č. 52/02.

E. O k r e s S pi š s k á N o v á V e s

14. **J a m n í k**, poloha **K o b u l i a h o r a**, temeno kopca SV nad obcou (kóta 527,5), výšinné sídlisko, prieskum, badenská kultúra, 14.-15. stor.

Prieskumom v okolí kóty a na južnom svahu kopca sa získali ďalšie nálezy z eneolitického obdobia, zaradené do badenskej kultúry. Našli sa črepy (85 ks), štiepaná kamenná industria (8 ks), kamenná sekera, mazanica (3 ks) a zvierací zub. Z keramického materiálu, ktorý je značne rozdrobený a omletý, sa vynúma okrajový zlomok z tenkostennej šálky esovitej profilácie (obr. 97: 3), iný okrajový zlomok so zvislými ryhami (obr. 97: 4) a tri črepy s plastickou výzdobou (obr. 97: 5, 8). Štiepané artefakty zastupujú hrubý vrták na nevýraznej čepeli z limnosilicitu (obr. 97: 7), čiastočne retušovaný úštep z rovnakej suroviny (obr. 97: 2), úštepové jadro z pestrofarebného radiolaritu, dve čepieľky z obsidiánu a limnosilicitu (obr. 97: 1) a napokon tri úštepy - dva obsidiánové a jeden limnosilicitový. Sekera zo zelenej bridlice(?) má nesúmerne obojstranne zbrúsené a vyštrbené ostrie s rovným bokom a otlčeným tylom (obr. 97: 6). Severne od ryhy pre uloženie diaľkového optického kábla, prebiehajúcej južným úpäťm kopca, sa našli črepy zo 14.-15. stor. (5 ks). Na spojenie badenských populácií s východnejšie ležiacimi oblasťami východného Slovenska dokladá najmä surovina na výrobu štiepanej kamennej industrie. Prír. č. 35/02.

15. L e t a n o v c e

a) poloha **B i e l a j a s k y ň a**, vo vápencovom brale Kláštornej rokliny, prechodné sídlisko, záchranná exploatacia, badenská kultúra.

Obhliadkou jaskyne (M. Soják, O. Soják, A. Suchý) sa zistilo opätovné poškodzovanie kultúrnej vrstvy monokultúrneho osídlenia (Soják 1997, 164-165). V mieste obnaženej tenkej kultúrnej vrstvy (10-25 cm) vytyčená sonda asi 2x2 m. Z amatérskeho výkopu a zo sondy pochádzajú nálezy črepov (375 ks), ďalej radiolaritové úštepky (2 ks), kamenný vývrtok zo stredového otvoru kamenného brúseného nástroja, dvojkonické prasleny (2 ks), granodioritová podložka - zmotierka a neúplné kostené šidlo. Pomerne bohatý je aj osteologický materiál - zvieracie kosti a jedna ulita slimáka. Z badenských črepov je časť (19 ks) zdobená charakteristickým ornamentom, ďalšie (98 ks) sú slamované. Z časti ušíek (5 ks) je jedno typu ansa lunata a zdobené kanelúrami a vrypami. Dosiaľ zachovaný keramický materiál z jaskyne poukazuje na prítomnosť neskorobadskej kultúry. Prír. č. 38/02.

b) poloha O l m á r, SV od obce, na JV svahu nad pravým brehom potoka Štvrtok, sídlisko, záchranný výskum, 10.-11. stor.

Líniová stavba diaľkového optického kábla prerezala v uvedenej polohe sídliskový objekt, črtajúci sa v profile ryhy ako priehlbina široká 1,3 m a hlboká 0,8 m od úrovne dnešného terénu. V mieste poškodeného objektu sa vytyčila sonda 2x3 m. Aby sa preskúmal celý objekt, sonda sa v severnom smere rozšírila o ďalších 0,6x1,6 m. Preskúmaná sídlisková jama má oválny pôdorys (1,3x2,2 m) s nerovnomerne prežliabnutým dnom, ktoré bolo zahĺbené 60 cm do sterilného podložia. V čiernej výplni spočíval odpadkový materiál s prevládajúcou keramikou (454 ks), mazanicou (48 ks), železnou troskou (9 ks), tyčinkou a klincom, zvieracími kosťami, prepálenými kameňmi a uhlíkmi. Charakter výzdoby črepov spolu s profiláciou okrajov a keramickým materiálom ukazujú na horizont 10.-11. stor., ktorý nie je na Spiši tak často zastúpený a objavuje sa napríklad v Doľanoch (Pod Brusníkom), Spišskej Novej Vsi (Malé pole) a najvýraznejšie na Čingove v Slovenskom raji (Smižany a Spišské Tomášovce - polohy Hradisko I, Pod Hradiskom I, Hradisko II). Možno predpokladať, že na prezentovanej lokalite ležali pôvodné Letanovce, pretože všetky doposiaľ evidované stredoveké osady v chotári obce sú z mladšieho obdobia (odhliadnuc od veľkomoravských). Prír. č. 39/02.

c) poloha S e d l i s k á, západne od obce, nad sútokom potokov Sihot a Brusník, sídlisko, prieskum, staršia až stredná doba bronzová, mladšia až neskorá doba rímska/sťahovanie národov.

Prieskum polykultúrnej lokality doložil osídlenie z už známych chronologicko-kultúrnych horizontov (Javorský 1983, 105). Do staršej až strednej doby bronzovej (otomanská kultúra?) možno zaradiť okrem črepov (30 ks) aj štiepanú kamennú industriu - hrubý vrták („przekuwacz“) na ústepe z limnosilicitu a čepeľový úštep z jurského podkrakovského pazúrika. Keramické fragmenty sú málo preukazné. Okrem dvoch okrajových zlomkov z nádob s mierne von vyhnutým ústím je niekoľko črepov slamovaných. Ďalšia keramika (spolu 15 ks) patrí severokarpatskej skupine z konca doby rímskej až sťahovania národov, pričom nemožno vylúčiť ani mladšiu dobu rímsku (3.-4. stor.). Na jestvovanie metalurgických objektov nepriamo poukazuje železná troska (vzorka 4 ks) a masívnejší kus lupy. Zo zvyšných nálezov sa našla mazanica (1 ks), torzo masívneho hlineného závažia s otvorom, zlomok pieskovcovo-flovcovej brúsky a azda sekeromlatu z riečneho okruhliaka. Prír. č. 40/02.

d) poloha J a s k y ň a Č e r t o v a d i e r a, vo vápencovom brale Čertovej sihote, asi 80 m nad Hornádom naproti Tomášovskému výhľadu, sídlisko, záchranná exploatacia a výskum, neolit, eneolit, staršia a mladšia až neskorá doba bronzová, doba halštatská, rímska, novovek.

Systematické devastovanie jaskyne rozsiahlymi amatérskymi výkopmi si vynútilo realizáciu záchranného výskumu najviac ohrozených častí (Soják 2003, 6). Keďže jaskyňu takmer úplne preskúmali v r. 1925, väčšina nálezov pochádza z porušenej kultúrnej vrstvy. Ide o črepy (spolu 1880 ks), drobné predmety (81 ks), kosti a nepočítané uhlíky.

Najstaršie osídlenie jaskyne reprezentujú neolitické črepy z tenkostenných nádob kultúry s mladšou lineárnou keramikou a železovskej kultúry. Najintenzívnejšie je osídlenie z eneolitu, patriace badenskej kultúre. Okrem typickej keramiky (hlavne s neskorobadenským ornamentom) sa našli hlinené prasleny (9 ks), hlinená miniatúrna plastika sekeromlatu, kostené šidlá (8 ks), dláta (2 ks, z nich jedno parohové), dve kamenné sekerky (drobná pazúriková a masívna zo zelenej bridlice?) a zvieracie kosti. Pazúriková sekerka (jurský pazúrik - „G“?, volynský pazúrik?) je - popri staršom analogickom náleze v zbierkach popradského múzea - dokladom výmenných obchodných(?) vzťahov s územím dnešného Poľska. Tu možno nájsť aj pôvod troch črepov zdobených odtlačkami šnúry z konca eneolitu až začiatku doby bronzovej. Nasledujúce osídlenie možno spojiť s kultúrami doby bronzovej. Preskúmalo sa zahĺbené kruhové ohnisko, vo výplni s drobným črepom a uhlíkmi. Do staršieho úseku doby bronzovej začleňujem slamované črepy, do mladšieho úseku najmä zlomky sivočiernej farby bez výzdoby. Do mladšej doby bronzovej možno začleniť vzácny nález tordovaného nákrčníka zo zlatého drôtu. Má nevýrazne roztepané konce, stočené do očka. Príznačná je bronzová ihlica s hlavicou zvinutou do očka, aká vystupuje v lužickej kultúre. Z ďalšej sa zachovala ihla. Pretrvávajú lužickej kultúry do staršej doby železnej dokladá okrem

iného nález typologicky rovnakej ihlice, na rozdiel od predchádzajúceho exemplára vyrobenej zo železa. Popri nálezoč čiernych leštených črepov a hlavne staršieho nálezu skýtskeho kovania z konského postroja (z konca 7. až začiatku 6. stor. pred Kr.) sú novozískané pamiatky z Čertovej diery z tohto časového úseku azda najhodnotnejším príspevkom uskutočneného výskumu. O konskom postroji nepriamo vypovedajú ďalšie súčasti z bronz - dva zlomky pôvodne kruhových falér (ružíc) z konského postroja. Do halštatského horizontu patria tiež dva medené lichobežníkové závesky z tepaného plechu, na jednom s drôteným krúžkom na zavesenie. Na povrchu sú zdobené vybiňaným ornamentom. Súčasťou náhrdelníka sú koráliky z bronzových špirál a liaty bronzový závesok kotvovitého tvaru s kruhovým otvorom na zavesenie. Hranený dvojkónický praslen nachádza paralely na neskorobronzových a halštatských sídliskách. Metalurgiu priamo v jaskyni(?) dokladajú viaceré kovové zliatky (bronz, olovo?).

Najmladšie osídlenie dokumentuje skromný počet črepov z pomerne tenkostenných nádob sivohnedej farby, vytočených na hrnčiarskom kruhu. Rámčovo ich možno priradiť k dobe rímskej, najskôr jej mladšej fáze (3.-4. stor.).

Pravdepodobne o kultových praktikách svedčia niektoré antropologické nálezy. Ide o zlomok ľudskej sánky, no predovšetkým fragmenty z ľudských lebiek, ktoré sú prepálené buď z oboch strán alebo z jednej - vonkajšej strany lebky. V sprievode ľudských kostí prevládala badenská keramika, do úvahy však pripadajú i mladšie obdobia (mladšia doba bronzová, halštát). Prír. č. 41/02.

16. S m i ž a n y, poloha Š t r k o v i s k o II, JZ od obce na ľavobrežnej terase Hornádu, sídlisko, prieskum, doba bronzová.

Ryhou pre uloženie diaľkového optického káblu sa prerezala kultúrna vrstva, z ktorej sa vyzdvihli hrubozrnné nezdobené črepy s možnosťou rámcového zaradenia do doby bronzovej. Väčšina lokality je zničená dávnejšou exploataciou štrku. Pri nej došlo v minulosti aj k objaveniu slovanského hrobu. Prír. č. 48/02.

17. Spišská Nová Ves

a) poloha S m i ž i a n s k a r o v e ň, západne od mesta na ľavobrežnej terase Hornádu, prieskum a záchranná exploatacia, sídlisko, neolit, doba bronzová, 15. stor.

Ryha pre diaľkový optický kábel prebiehala severne od evidovanej lokality, pozdĺž severného okraja cesty Smižany - Spišská Nová Ves. Poškodila sa ňou kultúrna vrstva, príp. objekt z neolitu. Čiastočné zasypanie ryhy znemožnilo uskutočnenie výskumu. Z jej výrazne čierneho profilu a navrstvenej hliny sa získali črepy kultúry s mladšou lineárnou keramikou (spolu 73 ks) a štiepaná kamenná industria (6 ks) - čepele a ich zlomky z čokoládového pazúrika (1 ks), jurského podkrakovského pazúrika (2 ks) a obsidiánu (3 ks). Prieskumom južne od sledovanej plochy sa na sídlisku zozbierali črepy kultúry s mladšou lineárnou a bukovohorskou keramikou (spolu 46 ks), mazanica (10 ks), štiepané artefakty (4 ks) - obsidiánové rydlo na úštepe a úštepky z jurského podkrakovského pazúrika a prepáleného silicitu. Neolitická je aj tylová časť plochej sekery zo zelenej bridlice. Po jednom črepe je zastúpený horizont doby bronzovej a 15. stor. Záchranná exploatacia dokladá podstatne väčší rozsah neolitického sídliska v severnom smere, ako sa prv predpokladalo. Prír. č. 49/02.

b) poloha M a l é p o l e, SV od mesta, západne od železničnej trate Spišská Nová Ves - Levoča, sídlisko, prieskum, mladšia doba rímska, 9.-11. stor.

Overovací prieskum pred naprojektovanou stavbou „Prepojenie ciest Spišská Nová Ves - Levoča“. Po hlbokkej orbe sa na polykultúrnej lokalite zreteľne črtali polohy rozoraných sídliskových objektov. V ich miestach sa našla keramika z mladšej doby rímskej (11 ks) a z 9.-11. stor. (25 ks). Pri rozbitej nádobe z okruhu sivej mladorímskej keramiky, vytočenej na hrnčiarskom kruhu, spočívali početné uhlíky (analyzované v AU SAV Nitra) a prepálená hlina. Nemožno vylúčiť ani prítomnosť pohrebiska. Sprievodná je mazanica (3 ks) a železná troska (1 ks). Dislokácia tmavšie sfarbených plôch ornice s prepálenými kameňmi a nálezmi poukazuje na väčšiu rozlohu osídlenej plochy, prevažne v západnom smere. Prír. č. 50/02.

c) poloha D v o r f a r s k é h o k o s t o l a, jadro námestia, bezprostredné okolie Kostola Nanebovzatia P. Márie, sídlisko, pohrebisko, doba bronzová, 9. stor., stredovek, novovek.

Výskum mal záchranný charakter, nakoľko na nádvorí farského kostola sa uskutočňuje komplexná rekonštrukcia parku a chodníkov.

Spolu sa vytýčilo šesť sond. Sondy I a II/02 (s rozmermi 1x2 m) boli umiestnené pri SV okraji sakristie. Výskum ukázal, že v tejto časti je terén značne poškodený. V sondách sa zistili deštruované ľudské kosti z pôvodného stredovekého cintorína. V zásype spočívali okrem novovekých črepov a klincov z rakiev dve strieborné mince zo 17. stor. - denár Mateja II. (1608-1619) z r. 1618 a perforovaný poltorák Karola XI. Gustava (1660-1697) z r. 1669 (určil J. Hunka). Sonda III/02 (2x2 m) bola položená južne od kostola, blízko komunikácie na Zimnej ul. Jej zámerom bolo zistiť rozsah pôvodného kostolného cintorína a overiť prítomnosť sídliska z doby bronzovej, ktoré v minulosti skúmal F. Javorský na dnešnej Zimnej ul. Okrem vrchných novovekých

navážok sa v hĺbke 80-130 cm vyskytoval početnejší praveký keramický materiál, svedčiaci o intenzívnom osídlení. V hĺbke 140 cm od úrovne dnešného terénu sa našiel zvyšok zahĺbeného objektu (príbytku?) z doby bronzovej, ktorého dno spočívalo v hĺbke 190 cm. Jeho okraj čiastočne spevňovali kamene. Vo výplni objektu (č. 1/02) sa okrem črepov našli zvieracie kosti, zlomok medeného pásika a v zásepe železná troska, železné zlomky s ojedinelými stredovekými a novovekými črepmi. V sonde IV/02 (2x2 m) päť metrov východne od presbytéria kostola sa nachádzala výrazná deštrukcia tehál (na jednej kolok „S“), novoveké črepy, železný nožík, klince z rakiev a ľudské kosti. V SV rohu sondy sa preskúmalo nárožie tehlovej stavby. Sterilné dno spočívalo v hĺbke 160 cm od úrovne kostolného dvora. S pravekým horizontom súvisí nález pazúrikového artefaktu. Sonda V/02 (2x2 m) sa vytyčila 12 m severne od dnešnej sakristie kostola. Vo výplni sa našlo množstvo rozlámaných ľudských kostí z narušeného cintorína, početná novoveká keramika, zvieracie kosti, železná troska, medené kovanie z rakvy a klince. Sterilné podložie v hĺbke 130 cm skrývalo hrob dospelého jedinca so strávenou lebku (orientácia Z-V) a bez nôh od kolien nadol (poškodený mladšími zásahmi). Sprievodný materiál sa nevyskytoval. Hrob zrejme súvisí so starším stredovekým horizontom zo 14.-15. stor. Najdôležitejšia sonda VI/02 bola vytyčená západne od kostola. Pokusným rezom (0,8x4,5 m) sme sa snažili zachytiť obvodový múrik (ohradenie) kostolného dvora, ktorý sa spomína v starších historických správach a je rovnako zakreslený na viacerých dobových mapách (napr. z r. 1874, ktorá vychádza z podkladov z r. 1783). Doložil to už výskum F. Javorského v 80-tych rokoch. Pretože rez odhalil spleť múrov, sonda sa rozšírila na ďalších 5x3 m, neskôr v severnom smere o 2,5 m a vo východnom smere o 0,5 m. V sonde sa zachytili a čiastočne preskúmali pozostatky niekoľkých murovaných stavieb (zo štyroch až piatich stavebných fáz), doložených i v čiastočnej superpozícii. Najvýraznejší je obdĺžnikový murovaný objekt v južnej časti sondy, vo vnútri ktorej sa doložila aj výrazná čierna kultúrna vrstva z doby bronzovej (početné črepy). Odkryté zvyšky murovaných objektov pravdepodobne predstavujú výrobné či hospodárske stavby z konca stredoveku a novoveku, ktoré boli pristavané k pôvodnému ohradnému múru, v tejto skúmanej časti plochy deštruovanému. V zásepe prevládal novoveký nálezový materiál. Niekoľko črepov možno zaradiť do neskorého stredoveku (14.-15. stor.). Okrem črepov sa našli zlomky hlinených fajok, stredoveký železný hrot do kuše a pazúrikové kresadlo do pušky. V spodných partiách sondy spočívali aj črepy z doby bronzovej z porušenej kultúrnej vrstvy. V zásepe medzi novovekými črepmi sa objavil črep z 9. stor. Pochádza z hrncovitej nádoby, na pleci zdobenej viacnásobnou vlnkou. Je skromným dokladom slovanského Iglova, z ktorého splynutím s nemeckými kolonistami usadenými v Novej Ville vznikla dnešná (Spišská) Nová Ves.

Úlohou budúceho roku je doskúmať atypicky situovaný murovaný objekt pred dnešným hlavným vstupom do kostola (pri veži), kde dve tehlové klenby vnútri obdĺžnikovej stavby (asi 6x6,5 m) indikujú jestvovanie hrobky - krypty, v ktorej nepochybne spočívajú pozostatky tiel bohatších príslušníkov mestskej spoločnosti. Prír. č. 51/02.

18. Spišské Tomášovce

a) poloha **T o m á š o v s k ý v ý h l a d**, južne od obce na severnom okraji Slovenského raja, výšinné sídlisko, prieskum, eneolit, staršia až stredná doba bronzová.

Strategická poloha so zvislou skalnou stenou z južnej strany, nad ľavým brehom Hornádu. Na povrchu turistického chodníka sa našli malé črepy (20 ks) zväčša z úžitkových nádob s prímiesou piesku. Časť je slamovaná, dva sú zdobené prsovitými výčnelkami. Rámcovo ich možno zaradiť do náplne (tu evidovanej) badenskej kultúry a staršej až strednej doby bronzovej, najskôr otomanskej kultúry. Prír. č. 53/02.

b) poloha **Ú v r a t e**, nad južným okrajom obce, sídlisko, prieskum, doba bronzová, stredovek.

Na sídlisku, objavenom v r. 2001, sa na poľnej ceste našli nezdobené črepy (4 ks) z doby bronzovej a štiepaná kamenná industria - úštep a nepravidelne ihlanovité a sčasti otľčené jadro (obidva z limnosilicitu), ako aj čepeľ so zlomenou terminálnou časťou a vrubom na pravej hrane z neznámeho silicitu (limnosilicit?). V ich blízkosti spočívali dva čriepky z neskorého stredoveku. Prír. č. 54/02.

c) poloha **L u d m i a n k a** (južne od kóty 611 a medzi kótami 632 a 611), zahĺbený objekt, náhodné nálezy(?), prieskum, pravek, novovek a bez možnosti datovania.

Pri turistickom chodníku južne od kóty 611 je na JZ svahu zreteľný zahĺbený kruhový objekt, čiastočne zneprístupnený stromovou vegetáciou. Všade v jeho okolí sa nachádza početná mazačnica, z ktorej sa odobrala výraznejšia vzorka (15 ks). Asi 15 m severne od objektu sa našiel tenkostenný novoveký črep s jemnou žltozelenou glazúrou na vnútornej strane, ktorý nemusí mať s pojednávaným objektom žiadnu spojitosť. Pred prípadným výskumom zostáva jeho funkcia zatiaľ neobjasnená. SV od sledovanej polohy, medzi kótami 632 a 611, sa na lesnej ceste našiel ojedinelý limnosilicitový úštep. Akiste ležal na jednej z pravekých komunikácií, ktorou sa komunity uberali z Hornádskej kotliny do vnútra Slovenského raja. Prír. č. 55/02.

19. **Ž e h r a**, poloha **D r e v e n í k - P u k l i n o v á j a s k y ň a**, JV výbežok travertínového komplexu Dreveník, sídlisko, prieskum, neolit, eneolit, staršia až stredná doba bronzová, novovek, bez možnosti datovania.

Z travertínových jaskýň a priepastí na Dreveníku patrí Puklinová jaskyňa medzi najznámejšie, najnavštevovanejšie, a tým je aj najviac devastovaná. Prakticky celý povrch jaskynného dna je doslova rozrytý amatérskymi výkopmi. Môže to súvisieť s hľadačmi pokladov, ktorých stopy po vykrádaní pamiatok pomocou detektorov kovov sú zreteľné na celej výšine Dreveníka, jaskynné priestory nevynímajúc. Na povrchu jaskynného dna v priebehu r. 2000-2002 zozbierali J. Krišanda, A. Suchý a M. Soják črepy (spolu 148 ks), štiepaný kamenný nástroj, zlomok podložky z muskovitického pieskovca, mazanicu (9 ks), osteologický materiál (zvieracie i ľudské kosti) a drobné predmety. Z keramiky dominuje badenská kultúra (obr. 98: 2, 3, 6-8), menej početné sú zlomky zo staršej až strednej doby bronzovej. Svedčia o tom tri voštinované črepy (koštianska, hatvanská kultúra?; obr. 98: 9) a zlomok z profilovanej misy otomanskej, resp. pilinskej kultúry (obr. 98: 5). Ojedinelé sú dva neolitické fragmenty, z nich jeden s bukovohorským ornamentom (obr. 98: 1). Do konca eneolitu, resp. skôr na začiatok doby bronzovej patrí nožovitý nástroj na čepeli z kraja jadra („podtepiec“), zhotovený pravdepodobne z jurského pazúrika „G“ (obr. 98: 4). Inventár dopĺňa kremenný otlkač, neúplné korytko rybničné a dva zrejme novoveké predmety - malý železný kľúčik a puklička z tenkého medeného plechu. Na náš podnet jaskyňu zamerali jaskyniari SSS z oblastnej skupiny Slovenský raj. Prír. č. 3/02.

F. Okres Gelnica

20. Kluknava, poloha Pri Kostole sv. Anny, asi 3 km SV od obce, medzi kótami 571,3 a 489,4, sídlisko, pozostatky profánnych objektov, prieskum, 15. stor.(?), novovek.

Na polohu vedie cez Vyšnú dolinu lesná cesta (dnes zväčša vyasfaltovaná), v minulosti dôležitá spojnice dolného Spiša s JZ Šarišom.

Počas realizácie stavby vodovodu v Kluknave sa sledovali výkopy, vedúce od Kostola sv. Anny po západný okraj obce Ovčie. Prieskum (E. Javorská, M. Soják) sa zamerail na východný okraj kostola, ležiaceho asi 3 km SV od Kluknavy. Z prieskumu pochádzajú keramické zlomky zo stredoveku - 15. stor.(?; 3 ks) a novoveku (13 ks) a kus železnej trosky. Sledovaná poloha predstavovala dôležité pútnické stredisko. V stredoveku a novoveku tu vedľa pôvodnej kaplnky stál hostinec a neskôr aj majer. Okrem renovovaného kostola sú dnes všetky profánne objekty takmer úplne zničené a v teréne slabozreteľné. Dobre viditeľné sú jedine tehlové klenby pivničných priestorov východne od kostola, ktoré sa fotograficky zdokumentovali. Prieskum ryhy až po západný okraj obce Ovčie bol negatívny. Výskum polohy je dôležitý najmä z hľadiska nevyjasnených otázok spojených so vznikom samotného sídliska i počiatkov organizovania púťi. Vykopanými ryhami a v pätkách pre osadenie stĺpov VN prípojky sa na celej sledovanej trase nenašli žiadne pamiatky a nepoškodila sa kultúrna vrstva ani zaniknuté objekty. Všetky nálezy pochádzajú výhradne z prieskumu východne od pojednávaného kostola. Prír. č. 36/02.

Literatúra

Javorský 1968 - F. Javorský: Prieskum polohy Trenčanyho skála v Hôrke-Primovciach. [Nálezová správa 14/68]. Múzeum Spiša 1968.

Javorský 1980 - F. Javorský: Výskumy a prieskumy Výskumnej expedície Archeologického ústavu SAV na Spiši. AVANS 1978, 1980, 123-131.

Javorský 1981a - F. Javorský: Výskumy a prieskumy Výskumnej expedície Spiš Archeologického ústavu SAV. AVANS 1980, 1981, 108-126.

Javorský 1981b - F. Javorský: Výskumy a prieskumy Výskumnej expedície Spiš v roku 1979. Štud. Zvesti AÚ SAV 19, 1981, 67-95.

Javorský 1983 - F. Javorský: Výskumy a prieskumy Výskumnej expedície Spiš Archeologického ústavu SAV. AVANS 1982, 1983, 99-124.

Javorský 1988 - F. Javorský: Výskumy a prieskumy v mestskej pamiatkovej rezervácii Levoča. AVANS 1987, 1988, 71-73.

Soják 1997 - M. Soják: Prieskum severnej časti Slovenského raja. AVANS 1995, 1997, 164-165.

Soják 2002a - M. Soják: Archeologické prírastky Podtatranského múzea v Poprade v roku 1997. Štud. Zvesti AÚ SAV 34, 2002, 5-64.

Soják 2002b - M. Soják: Osídlenie horného Spiša na sklonku staršej doby kamennej. In: J. Gancarski (red.): Starsza i środkowa epoka kamienia w Karpatach polskich. Krosno 2002, 255-278.

Soják 2003 - M. Soják: Čertova diera vydala svedectvá. Podtatranské noviny 1-2. Poprad 7. 1. 2003, 6.

Soják/Novák 2000 - M. Soják/A. Novák: Prieskum okolia Spišskej Belej. AVANS 1999, 2000, 123-126.

SPS 1968 - Súpis pamiatok na Slovensku. 2. K-P. Bratislava 1968.

UNTERSUCHUNGEN UND GRABUNGEN IM ZIPS-GEBIET. Die Untersuchung und Grabung auf dem Zips-Gebiet hatte den Charakter einer Beglaubigungs- und vor allem aber einer Rettungsgrabung. Die archäologischen Aktivitäten wurden durch die Bauaktivitäten hervorgerufen. Die Funde stammen

aus den Fundstellen der Bezirke Poprad (Nr. 19), Kežmarok (Nr. 10), Stará Ľubovňa (Nr. 11), Levoča (Nr. 12, 13), Spišská Nová Ves (Nr. 14-19) und Gelnica (Nr. 20). Die Funde werden in die folgenden Perioden datiert: in das Paläolithikum (Nr. 7, 10a-d, 12b), Neolithikum (Nr. 7, 8a, b 10a, b, 17a, 19), Äneolithikum (Nr. 4b, d, 7, 12a, 13, 14, 15a, d, 18a, 19), Bronzezeit (Nr. 2, 3, 4c-e, 7, 8a, 9c, 10a, d, 13, 15c, d, 16, 17a, c, 18a, b, 19), Hallstattzeit (Nr. 7?, 15d), Römerzeit bis in die Völkerwanderungszeit (Nr. 2, 3, 4c, 5, 7, 8b, 9a?, 10a, c, 12c, 15c, d, 17b), 9.-11. Jh. (Nr. 2, 7, 9c, 15b, 17b, c), 12.-15. Jh. (Nr. 1, 3, 4c, e, 8b, 9c, 10a, 12b, 14, 17a, 20?) und in die Neuzeit (Nr. 1-3, 4c, 6, 7, 11, 12b, 13, 17c, 18c, 19, 20). In der Mehrheit der Fälle geht es um Siedlungsfunde. Gräberfelder oder Einzelgräber sind sehr selten (Nr. 4a, 13, 17b?, 19). Wichtig sind auch Ergebnisse der Rettungsgrabungen, vor allem in Letanovce - in der Höhle Čertova diera und in Letanovce - in der Lage Olmár. In der Höhle Čertova diera wurde die Besiedlung im Neolithikum (jüngere Linearband- und Želiezovce-Kultur), im Äneolithikum (Badener Kultur, Kultur des Volkes mit der Schnurkeramik), in der Alt-, Jung- und Spätbronzezeit, in der Hallstatt- und Römerzeit belegt. Erwähnenswert sind die Feuersteinaxt, ein goldener tordierter Halsring oder hallstattzeitliche trapezförmige Anhänger. Die angebrannten Bruchstücke von Menschenschädeln und das Bruchstück einer Mandibula zeugen vom Kult. In der Lage Olmár wurde auch ein eingetieftes Objekt mit ausgeprägter Keramik aus dem 10.-11. Jh. untersucht. Auf der polykulturellen Siedlung in Hôrka-Primovce - in der Lage Kapustnice wurden durch den Ackerbau Objekte der nordkarpatischen Gruppe gestört (Abb. 93: 5, 10) und Objekte aus dem 9.-10. Jh. (Abb. 94: 1-4, 6-8).

SÍDLISKOVÉ NÁLEZY ZO SPIŠSKÝCH TOMÁŠOVIEC

Marián Soják - Anton Suchý

Spišské Tomášovce (okr. Spišská Nová Ves), poloha Pod brezou, JV od obce, sídlisko, prieskum. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Spišská Nová Ves.

Prieskum zázemia dôležitého výšinného sídliska na rozhraní chotárov Smižian a Spišských Tomášoviec v polohe Hradisko I. Objavenie novej archeologickej lokality.

Lokalita leží nad križovatkou Smižany - Čingov - Spišské Tomášovce, na miernom SV svahu (515-530 m n. m.). Poloha sídliska je na ornici zreteľná jej tmavším sfarbením a vyskytujúcimi sa prepálenými kameňmi a nálezovým materiálom.

Opis nálezov

1. Sekeromlat, dokonale vybrúsený, s takmer rovným nevýrazne hraneným tylom a slabo vyštrbeným polo-blúkovitým ostrím. Rozmery: dĺ. 101 mm; max. š. 47 mm; max. v. 475 mm; priemer otvoru 19-22 mm. Nástroj patrí do skupiny eneolitických sekeromlatov. Podľa klasifikácie J. Lichardusa (*Lichardus 1960, 854, 855*) tvorí skôr medzi-stupeň medzi sekeromlatmi typu 15 a 17 (obr. 101: 1a, b).

2. Čepieľka - bazálna časť, zach. dĺ. 125 mm; max. š. 11 mm; hr. 3 mm; sivozelený radiolarit (?; obr. 101: 2).

3. Úštep - amorfný, zelený radiolarit.

4. Úštep, príp. drobný odštep zo značne vyfaženého jadra, čiastočne otlčený, limnosilicit.

5. Črep z rozhrania tela a dna úžitkovej nádoby, eneolit(?).

6. Črep okrajový z pologuľovitej nádoby, okraj zosilnený, púchovská kultúra staršej doby rímskej.

Až na okrajový keramický zlomok možno opísané nálezy zaradiť do eneolitu. Vzhľadom na dominantné badenské osídlenie blízkej centrálnej výšinnnej lokality Hradisko I je rovnaké kultúrne zaradenie nálezov z prezentovaného sídliska najpravdepodobnejšie. Prír. č. 84/02.

Literatúra

Lichardus 1960 - J. Lichardus: Kamenné nástroje na Slovensku a ich hlavné typy. Arch. Rozhľady 12, 1960, 842-859.

SIEDLUNGSFUNDE AUS SPIŠSKÉ TOMÁŠOVCE. Siedlungsfunde aus einer neu entdeckten Fundstelle in Spišské Tomášovce (Bez. Spišská Nová Ves) - in der Lage Pod brezou. Es geht um eine vollkommen geschliffene Hammeraxt, das Bruchstück einer Klinge aus Radiolarit(?), zwei Abschlüge (aus Radiolarit und Limnoquarzit) und um eine Scherbe, die sich an der Grenze des Gefäßkörpers mit dem -boden befand. Die Funde können in das Äneolithikum, wahrscheinlich in die Badener Kultur, datiert werden. Vereinzelt ist das Randfragment der Púchov-Kultur der älteren Römerzeit. Die Hammeraxt bildet typologisch die Zwischenstufe zwischen den Hammeräxten des Typs 15 und 17 nach der Gliederung von J. Lichardus (1960, 854, 855).

PRIESKUMY V DUBOVANOCH

Danica Staššíková - Štukovská

Dubovany (okr. Piešťany), systematické sledovanie kanalizačných výkopov s nálezmi v štyroch rôznych polohách extravilánu a intravilánu. Prieskumná činnosť súvisí s dlhodobým odborným záujmom autorky o vývoj osídlenia mikroregiónu so zameraním na spresnenie poznatkov o včasnostredovekých pamiatkach mikroregiónu, súvisiaci s výskumom pohrebísk s výklenkovými hrobmi v Borovciach a Dubovanoch. Sídlikové objekty kultúry lengyelskej, z doby bronzovej(?), doby rímskej, nálezy včasnostredoveké, z 14.-15. stor., 17.-18. stor., hrob stredoveký(?). Nálezy sa predbežne nachádzajú v Archeologickom ústave SAV v Nitre, s perspektívou uloženia v Balneologickom múzeu v Piešťanoch.

a) poloha Východná časť extravilánu tesne za poslednými domami, pôvodne zaniknutý tok potoka Holeška tesne pod okrajom Trnavskej sprašovej pahorkatiny, dnes poľnohospodársky obrábané poľa. Líniová stavba 1. etapy kanalizácie, ktorú buduje účelové združenie obcí Nad Holeškou, začala v Dubovanoch v mieste Pri páleníci a končila v Borovciach pod Chríbom. Prieskum prebiehal v spolupráci s Balneologickým múzeom v Piešťanoch, výsledky tu uvedené boli realizované autorkou v časti Dubovany - Veselé ČOV. Výkop ryhy sa zväčša realizoval v zaniknutom koryte riečky Holeška, pod sprašovým okrajom Trnavskej sprašovej pahorkatiny. Hneď na začiatku výkopu v časti „Pri páleníci“ sme v sekundárnej polohe našli dva črepy kultúry s lineárnou keramikou, ktoré boli zrejme priplavené zaniknutým tokom potoka. Sídlikovú vrstvu v dĺžke asi 10 m sme zistili v profile ryhy v Dubovanoch na rozhraní katastrov s Veselým, časť Ľapkové. Nálezy tvorili tri málo výrazné črepy azda zo staršej doby bronzovej. Z terénnych pozorovaní ako zaujímavé možno uviesť vrstvy čiastočne dekomponovaných dŕiev s dokladmi činnosti drevokazných húb, ktoré boli pozorované v profile výkopov a súviseli so zaniknutým tokom riečky Holešky. V katastri Veselého v časti ryhy, ktorá smerovala do ČOV, sa v dĺžke asi 100-200 m pozorovali 20-50 cm hrubé vrstvy hrdzavej farby, ktorú spôsobili oxidy železa (bahenná ruda?).

b) poloha Severná časť intravilánu, prvý okruh stavby kanalizácie obce v časti pri Obecnom úrade so začiatkom a ukončením na ulici s neoficiálnym názvom Majerská, obdĺžnikovitého tvaru s dĺžkou strán približne 200x143x180x93 m, šírka ryhy 40-50 cm, hĺbka 120-180 cm. V zastavanej časti ryha prebiehala v asi 100 cm širokom mäkkom pruhu medzi asfaltovým povrchom miestnej komunikácie a plotmi intravilánu. Prieskum spočíval v zameraní zistených archeologických pamiatok v profiloch ryhy a vo vyzdvihnutí nálezov z profilov alebo vyhodnených na halde z výkopov. Pôdorysy objektov neboli zamerané z priestorových dôvodov. Koncentrácia nálezov v dĺžke asi 150 m v časti Majerskej ul.: jeden ľudský kostrový pozostatok pravdepodobne stredoveký (hrob 1), jeden objekt zo 17.-18. stor. s veľkým počtom neglazovaných kachlíc s renesančnými motívmi zo zrušenej kachľovej pece a rozbitých nádob vrátane nálezov mazanice, zvieracích kostí a uhlíkov, dva objekty zo 14.-15. stor. s nálezmi črepov (16 ks), trosky (1 ks), uhlíkov a popola, zvieracích kostí, jeden objekt pravdepodobne z doby bronzovej s nálezmi črepov (4 ks), včasnostredoveká kultúrna vrstva (dva črepy).

c) poloha Intravilán - Pole, kanalizačná ryha v časti Pole. Severná strana ryhy v intraviláne v dĺžke asi 180 m prebiehala v mieste poľnohospodársky obrábaného poľa, kde sme zistili sporadické nálezy stredovekých a bližšie neurčených pravekých črepov. V profiloch ryhy sme z priestorových dôvodov nedokázali identifikovať tvary objektov, vrstva humusovitej pôdy dosahovala miestami hrúbku viac ako 180 cm. Nálezy sme získali z vykopanej zeminy. Geograficky ide o miernu depresiu medzi dvoma pahorkami.

d) poloha Intravilán - Bytovky, kanalizačná ryha v časti označenej ako Bytovky. Najvyšší bod pahorku, miesto výstavby nových bytoviek na Majerskej ul. V profiloch ryh sme zistili hliník z doby rímskej, šesť novovekých objektov a pravdepodobne zvyšok žlabu azda kultúry lengyelskej. Celá poloha bola z archeologického pohľadu dosť poničená dávnejšie hĺbenými novodobými jamami s kostrami zvierat pravdepodobne súvisiacimi s činnosťou družstevného majera, ktorý tu kedysi stál. Z tohto dôvodu sa archeologické objekty zachovali len fragmentárne a ťažko sa identifikovali. Z objektov pochádzali veľmi chudobné nálezy v podobe sporadických nálezov keramiky (6 ks) a zvieracích kostí.

ERKUNDUNGEN IN DUBOVANY. Dubovany, (Bez. Piešťany). Erkundungen des Aushubs für die Kanalisation (Br. 40-50 cm) mit festgestellten Funden in vier Lagen. Die Erkundungstätigkeit hängt mit dem langzeitigen Fachinteresse der Autorin an der Besiedlungsentwicklung der Mikroregion zusammen. Die Autorin bemüht sich um eine nähere Bestimmung der Erkenntnisse über die frühmittelalterlichen Denkmäler in der Mikroregion. a) Extravilan, landwirtschaftlich bestelltes Feld, ursprünglich abgegangener Lauf des Holeška-Flusses. Im Lage Pri páleníci kamen sekundäre Funde

von zwei Scherben der Kultur mit der Linearbandkeramik vor, im Teil an der Grenze der Kataster mit Veselé, Teil Ľapkové, wurde eine urzeitliche Siedlungsschicht entdeckt, wahrscheinlich aus der Bronzezeit. Aus den Terrainbeobachtungen der Profile gehen interessante Funde von Hölzern in der Dekomposition mit holzschädigenden Pilzen hervor, und im Kataster von Veselé wurden 20-50 cm dicke Schichten von eisernem(?) Sumpferz entdeckt; b) Intravilan, Lage Majerská Str. In der Länge von 150 m wurden mehrere archäologische Funde entdeckt: Reste eines vielleicht mittelalterlichen Menschen skeletts, ein Objekt der Lengyel-Kultur(?), ein Objekt mit Funden von Kacheln und zerbrochenen Gefäßen aus dem 17.-18. Jh., zwei Objekte aus dem 14.-15. Jh., eine frühmittelalterliche Schicht; c) Lage Pole. In der Rinne mit einer Länge von 180 m wurden Funde von urzeitlichen und mittelalterlichen Scherben entdeckt. In einem Abschnitt der Rille wurde eine Kulturschicht erfasst; d) Lage Bytovky. Entdeckt wurden eine römische Grube, ein Objekt der Lengyel-Kultur(?), sechs neuzeitliche Objekte. Die Lage wurde in der Vergangenheit durch die landwirtschaftliche Tätigkeit teilweise gestört (hier wurden wahrscheinlich tote Tiere eingegraben).

POKRAČOVANIE VÝSKUMU POHREBISKA V DUBOVANOCH

Danica Staššiková - Štukovská

Dubovany (okr. Piešťany), intravilán, pokračovanie predstihového záchranného výskumu, ťažisko: pohrebisko zo včasného stredoveku, ďalšie nálezy: polykultúrne sídlisko. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV v Nitre, perspektívne Balneologické múzeum v Piešťanoch.

Stred intravilánu obce, východný okraj Trnavskej sprašovej pahorkatiny nad nivou Dudváhu, 160 m n. m. Miesto lokality tvorí pahorok, na ktorom stojí obec. Ťažisko výskumu tvorí včasnostredoveké kostrové pohrebisko s výklenkovými hrobní, ničené stavbami v intraviláne a obrábaním ako i rekultiváciou záhrad. Výskum s prestávkami pokračuje od r. 1993. Cieľom je zistiť rozsah včasnostredovekého pohrebiska s vybratím zachovaných hrobov, prioritou sú priamo ohrozené miesta. Výskum prebiehal sondážou na parcele p. Pápeža, nadväzoval na dosiaľ preskúmané časti pohrebiska (pozemok p. Žažu a už preskúmané časti pozemku p. Pápeža). Celkovo sme odkryli tri kostrové včasnostredoveké hroby a jednu kosť s nálezi včasnostredovekej keramiky. Nálezy z hrobov tvorili nádoby. Dôležitý je nález hrobu v sonde I situovanej dosiaľ v najvýchodnejšej časti predpokladaného priebehu pohrebiska, ktorá je skoro úplne zneprístupnená stojacimi stavbami. Na vytipovanom mieste sme potvrdili pokračovanie pohrebiska aj východným smerom, zároveň sme však predpoklad o poškodení tejto časti zhoršili zistením dosiaľ neznámeho stredovekého osídlenia z 13.-15.(?) stor., s ktorým súvisia neobyčajne hlboké jamy (5 m od dnešného terénu) bližšie neurčeného technického významu, z ktorých sme jednu čiastočne preskúmali.

Z pravekých objektov sme zachytili dva objekty a pozostatok ohniska z doby kamennej, tri objekty lengyelskej kultúry, jeden objekt(?) z neskej doby bronzovej, jeden objekt z doby rímskej a sedem kolových jamiek. Z obsahu objektov pochádzajú hlavne nálezy črepov, ďalej zvieracích kostí, kamenných úštepov, petrografické nálezy, uhľiky a mazanica. Pozoruhodné boli nálezy zvieracích kostí s nálepmi bližšie nešpecifikovanej hlinitej hmoty, ktoré sa našli vo zvyšku ohniska z doby kamennej.

FORTSETZUNG DER GRABUNG DES GRÄBERFELDES IN DUBOVANY. Im Gemeindegebiet von Dubovany (Bez. Piešťany, ehemaliger Bez. Trnava) wurde eine systematische Rettungs-Vorsprungs-Grabung durchgeführt, deren Schwerpunkt auf dem Gräberfeld mit den Nischengräbern lag. Es wurden vier Schnitte auf dem Privatgrundstück von Herrn Pápež untersucht. Die Grabung ergab drei Skelettgräber mit Gefäßfunden und das Grab eines Unpaarhufers mit Funden von zerbrochenen Gefäßen. Die Fortsetzung des Gräberfeldes in der nördlichen und östlichen Richtung und die Frage der Beschädigung sind durch die Grabung präzisiert worden. Die Grabung lieferte auch den Fund eines tiefen mittelalterlichen Objektes, das als ein näher nicht spezifiziertes Objekt mit technischer Bedeutung interpretiert wurde. Weiter wurden eine starke Kulturschicht mit Funden aus verschiedenen Perioden der Urzeit und Siedlungsobjekte der Linearband-Kultur, Lengyel Kultur, der Spätbronzezeit und der Römerzeit entdeckt.

SONDÁŽNY VÝSKUM NA HRADISKU ŽIBRICA

Susanne Stegmann-Rajtár

Nitra (okr. Nitra), časť Štitáre, poloha Žibrica, hradisko, kultúra lužická, neskorá doba bronzová, doba halštatská, doba laténska, stredovek 13.-14. stor., novovek 16. stor., sondážny výskum. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

V rámci kooperácie medzi Archeologickým ústavom SAV (S. Stegmann-Rajtár), Univerzitou Konštantína Filozofa v Nitre (P. Romsauer) a Friedrich-Schiller-Universität v Jene (P. Ettel) vznikol v r. 2001 slovensko-nemecký projekt zameraný na prieskum a výskum výšinných hradísk lužickej kultúry v trbečskom pohorí (Štitáre-Žibrica, Kostofany pod Trbečom-Velký Lysec, Kovarce-Velký Trbeč, Klátová Nová Ves-Šiance, Krnáč-Tábor a Nitra-Zobor). Sú významné najmä tým, že vznikli v kontaktnej zóne lužického, stredodunajského a jazdecko-nomádskeho kultúrneho spoločenstva. Problematikou a kultúrnym zaradením týchto hradísk sa v minulosti zaoberal najmä Š. Janšák (*Janšák 1929, 1964*), neskôr L. Veliačik (*Veliačik 1989, 64; Veliačik/Romsauer 1994*) a P. Romsauer (*Romsauer 1993, 1998, 89-90; Romsauer/Veliačik 1998, 68*).

Najpočetnejší nálezový materiál sme získali zo systematických archeologických a geofyzikálnych prieskumov na hradisku Žibrica, ktoré potvrdili rozsiahle osídlenie lokality v neskej dobe bronzovej (HaB). Novým poznatkom je výskyt nálezov zaradených do staršej doby halštatskej, do strednej a neskej doby laténskej a do stredoveku (*Stegmann-Rajtár/Tirpák 2000; Stegmann-Rajtár 2002a, obr. 153-154; 2002b*). Na základe týchto zaujímavých výsledkov sme sa rozhodli uskutočniť v r. 2002 na hradisku aj krátkodobý sondážny výskum. Stanoveným cieľom bolo teda zistiť celkové časové rozpätie osídlenia a tiež získať prvé poznatky o stratigrafii kultúrnych vrstiev na jednej z vytipovaných terás jeho vnútorného areálu. Výskum, ktorého finančné zabezpečenie prevzala nemecká strana, sa uskutočnil v spolupráci so študentmi z Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, z Friedrich-Schiller-Universität v Jene a s technickými pracovníkmi AÚ SAV P. Červeňom a P. Krajňákom.

Výskum sa realizoval na jednej z najrozsiahlejších terás v SV časti hradiska, kde bol predpoklad intenzívneho osídlenia. Na výskyt sídliskových objektov poukazovali aj výsledky geofyzikálneho prieskumu zo sondážnych vrtov, v ktorých sme zaznamenali okrem niekoľkých črepov aj zvyšky mazanice, uhlíkov a zvieracích kostí. Na skúmanej ploche (sonda 1/2002), ktorá mala dĺžku 10 m (po predĺžení 13 m) a šírku 2,5 m, sme dosiahli nasledovné výsledky:

1. Tesne pod povrchom sme zistili rozsiahlu kamennú deštrukciu, ktorá siahala až po východný okraj terasy. Medzi kameňmi sa nachádzala vrstva čiernej až čierno-hnedej zeminy, naznačujúca, že ide o kultúrnu vrstvu s porušeným sídliskovým objektom, ktorého veľkosť sa zatiaľ nepodarilo ohraničiť ani bližšie špecifikovať. Skúmali sme ho do hĺbky 50 cm.

2. Z preskúmaných vrstiev pochádzala početná keramika s tuhým povrchom, mazanica, uhlíky a zvieracie kosti. Prvý výrazný črepový materiál sa našiel už vo vrstvách do hĺbky 30 cm, ktorý datuje ťažisko osídlenia lokality do obdobia neskej doby bronzovej a v staršej dobe halštatskej (obr. 102: 1, 2, 7). V týchto miestach sme však objavili aj ojedinelé črepy zo strednej doby laténskej (obr. 102: 3, 4) aj zo stredoveku (obr. 102: 5, 6), preto jednoznačné chronologické zaradenie odkrytej situácie nie je zatiaľ možné. V týchto miestach bolo teda staršie osídlenie evidentne porušené mladšími zásahmi.

3. Na samotnom východnom okraji terasy bola koncentrácia kameňov najväčšia, vyskytli sa tu ojedinele aj väčšie balvany. Pričným rezom so šírkou 1 m sme v týchto miestach zistili kamenno-zemný násyp, ktorý mal od úrovne vybudovania zachovanú výšku 1,10 m. Dá sa predpokladať, že bol postavený na spevnenie okraja terasy. Predĺžením sondy v týchto miestach o 3 m smerom k obvodovému valu sme zistili, že terén od okraja terasy prudko klesal a koncentrácia kameňov tu bola už menšia.

4. Pod kamenno-zemným násypom sa nachádzala kultúrna vrstva s hrúbkou 20 až 30 cm, z ktorej pochádza niekoľko nevýrazných črepov, predbežne zaradených do neskej doby bronzovej. Táto vrstva hnedej zeminy postupne prerastala do svetlohnej až žltej, ktorá už bola bez nálezov a predstavuje podložie.

Pretože nálezové situácie v sonde 1/2002 z časových dôvodov neboli doskúmané, plánujeme vo výskume pokračovať aj v r. 2003.

Literatúra

- Janšák 1929* - Š. Janšák: Slovenské hradiská z doby halštatskej. In: Sbor. MSS. 23. Turčiansky Sv. Martin 1929, 1-32.
Janšák 1964 - Š. Janšák: K problematike predhistorických hradísk na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 13, 1964, 9-20.

- Romsauer 1993* - P. Romsauer: K osídlení Nitry v období popelnicových polí a v době halštatské. In: Nitra. Príspevky k najstarším dejinám mesta. Nitra 1993, 43-63.
- Romsauer 1998* - P. Romsauer: Interakcie spoločenských s usadlým a jazdecko-nomádskym spôsobom života v I. tisícročí pred n. l. na západnom Slovensku. In: Acta Nitriensiae. Zbor. Fil. Fak. Univ. Konšt. Filoz. v Nitre. 1. Nitra 1998, 83-104.
- Romsauer/Veliačik 1998* - P. Romsauer/L. Veliačik: Der Umweltanteil an der Siedlungsstrukturgestaltung während der Urnenfelder- und Hallstattzeit in der Westslowakei. Przegląd Arch. 46, 1998, 59-72.
- Stegmann-Rajtár/Tirpák 2000* - S. Stegmann-Rajtár/J. Tirpák: Prieskum hradiska na Žibrici. AVANS 1999, 2000, 132-133.
- Stegmann-Rajtár 2002a* - S. Stegmann-Rajtár: Nové nálezy z prieskumov hradiska na Žibrici. AVANS 2001, 2002, 201-202.
- Stegmann-Rajtár 2002b* - S. Stegmann-Rajtár: Bronzové hroty šípov z doby halštatskej z hradiska Žibrica. Štud. Zvesti AÚ SAV 35, 2002, 45-52.
- Veliačik 1989* - L. Veliačik: Vergleich der befestigten Siedlungen in der älteren und späten Bronzezeit in der Slowakei aus der Sicht ihrer Genese und Funktion. In: Studia nad grodami epoki brązu i wczesnej epoki żelaza w Europie środkowej. Wrocław 1989, 59-72.
- Veliačik/Romsauer 1994* - L. Veliačik, L./P. Romsauer: Vývoj a vzťah osídlenia lužických a stredodunajských popelnicových polí na západnom Slovensku. I. Katalóg. Nitra 1994.

SONDAGEGRABUNG AUF DEM BURGWALL ŽIBRICA. Das überwiegende Fundmaterial haben wir aus systematischen Geländebegehungen und geophysikalischer Untersuchungen vom Burgwall Žibrica (Bez. Nitra) gewonnen. Aufgrund zahlreicher Oberflächenscherben wurde eine intensive Besiedlung vor allem in der jüngeren Phase der Spätbronzezeit (HaB) festgestellt. Neu ist die Erkenntnis, dass auch Fundmaterial aus der älteren Hallstattzeit, der Mittel- bis Spätlatenezeit und aus dem Mittelalter gefunden wurde (Stegmann-Rajtár/Tirpák 2000; Stegmann-Rajtár 2002a, Abb. 153-154; Stegmann-Rajtár 2002b). Die Grabungsfläche (1/2002) befindet sich im nordöstlichen Bereich des Burgwalls, wo wir während der Oberflächenbegehungen eine grosse Konzentration von Scherben festgestellt haben und wir eine ziemlich dichte Besiedlung voraussetzten. Diese Fläche wurde bereits im Jahr 2001 durch Bohrungen untersucht, wobei auch kleine Scherben, Hüttenlehm, Holzkohle sowie Tierknochen entdeckt wurden, so dass hier auf Siedlungsobjekte geschlossen werden konnte (Stegmann-Rajtár 2002a). Auf der untersuchten Fläche mit einer Länge von 10 m (nach Verlängerung 13 m) und einer Breite von 2,5 m wurden folgende Ergebnisse erzielt:

1. Gleich unterhalb der Oberfläche, in 5 bis 10 cm Tiefe, wurde eine Steindestruktion festgestellt, bestehend aus grösseren sowie kleineren Steinen, wobei einige der grösseren Steine bis zur heutigen Oberfläche herausragten. Diese Steinschicht konnten wir auf der ganzen Fläche bis zur Terrassenkante verfolgen. Zwischen den Steinen befand sich eine schwarze bis braunschwarze Kulturschicht in der vor allem Scherben und Hüttenlehm enthalten waren. Vermutlich handelt es sich hier um ein zerstörtes Siedlungsobjekt, das wir nur bis zu 50 cm Tiefe untersuchen konnten.
2. Aus der untersuchten Kulturschicht stammen neben Scherben (zahlreich sind Scherben mit Graphitoberfläche) und Hüttenlehm auch kleine Holzkohlenstückchen und Tierknochen. In der Schicht bis 30 cm Tiefe wurden auch verzierte Scherben festgestellt, die den Schwerpunkt der Besiedlung in der jüngeren Phase der Spätbronze- und in der älteren Hallstattzeit erkennen lassen (Abb. 102: 1, 2, 7). Zusammen mit diesen Scherben wurden auch vereinzelte mittellatenezeitliche (Abb. 102: 3, 4) sowie mittelalterliche Scherben (Abb. 102: 5, 6) freigelegt, deshalb ist eine chronologische Einordnung dieser Fundsituation nicht möglich. Daraus kann man schliessen, dass an dieser Stelle die älteren Siedlungsschichten durch jüngere Eingriffe zerstört wurden.
3. An der östlichen Terrassenkante wo sich die Anhäufung der Steine am deutlichsten zeigte, wurden vor allem grössere Steine vorgefunden. In einem 1 m breiten Querschnitt durch diese Steinschicht haben wir festgestellt, dass es sich um eine Stein-Erde-Aufschüttung handelt, die von der untersten Reihe bis zu einer Höhe von 110 cm erhalten war und vermutlich zur Befestigung der Siedlungsterrasse aufgebaut wurde.
4. Unterhalb dieser Stein-Erde-Aufschüttung befand sich eine 20 bis 30 cm dicke Schicht mit vereinzelten Scherben. Diese Schicht hatte braune bis hellbraune Verfärbung, darunter lag der gewachsene Boden. Die Freilegung der Fläche 1/2002 konnte aus Zeitgründen nicht beendet werden, eine Fortsetzung der Grabung ist auch für das Jahr 2003 geplant.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V KAŠTIELI SV. ŽOFIE V RUŽOMBERKU

Vítazoslav Struhár

Ružomberok (okr. Ružomberok), poloha Kaštieľ sv. Žofie, profánna stavba, sídlisko, radový cintorín, záchranný výskum, neskorý paleolit, 14. stor. až novovek. Uloženie nálezov: Liptovské múzeum, Ružomberok.

Rozsiahly objekt kaštieľa bol postavený na ostrohožitej skalnej vyvýšenine na sútoku Váhu a Revúcej, v SZ časti mesta. Archeologický výskum na lokalite bol vyvolaný asanáciou západnej časti stavby kaštieľa (asi 40%) a rekonštrukciou jej zostávajúcej časti, ktorá bola včlenená do novostavby polymarketu Hypernova. Preskúmaná bola časť mimo vlastného objektu (východný svah kaštieľa) a interiér kaštieľa (centrálna miestnosť vo východnom trakte). Ťažisko výskumu spočívalo na ploche nádvorja, kde bol plánovaný celoplošný odkryv.

Výsledky výskumu

Východný svah kaštieľa. Približne v strede dĺžky steny východného paláca bola vykopaná priečna sonda v azimute SZ-JV, široká asi 2 m, ktorá viedla od steny stavby až po úpätie návršia. Priečnym rezom sa zistilo, že násyp okolo samotnej stavby pozostáva z niekoľkých vrstiev stavebnej sute, ktoré vznikali postupne počas niekoľkých prestavieb kaštieľa. Sonda bola vyhĺbená až na súvislú úroveň kameňov (najväčšia hĺbka pri vrchole násypu asi 2 m). Skalné podložie tu bolo čiastočne umelo upravené a doplnené o balvany, takže vznikla súvislá kamenná plenta. Tesne nad jej úrovňou bola zachytená tenká uhlíková vrstva s vápennou konkréciou, ktorá pochádza z deštrukcie a zrejme je pozostatkom nejakej stavby s drevenými časťami.

Interiérová sonda. V centrálnej miestnosti východného paláca kaštieľa bola vyhĺbená zisťovacia sonda v šírke asi 1 m, vedená naprieč priestorom v smere V-Z a S-J. Výkopom mali byť verifikované prípadné objekty, resp. hroby v priestore pod súčasnou stavbou paláca. V hĺbke okolo 70 cm bola zachytená pôvodná maltová dlážka, na viacerých miestach porušená mladšími zásahmi. V severnej časti rezu bola v hĺbke 1,3 m zistená vrstva s keramickými nálezi a zlomkami kachlíc. V profiloch odkrytých stien boli zdokumentované staršie úrovne podláh a zvyšky pôvodnej maľovky modrej farby.

Studňa. Teleso studne sa nachádzalo v SV sektore nádvorja. Jej nádrž bola vysekaná do skalného masívu a spevnená travertínovými a vápencovými blokmi. Pred samotným prieskumom bola studňa až do výšky 2,5 m od úrovne povrchu zasypaná navážkou. Čistenie objektu uskutočnila Oblastná speleologická skupina Ružomberok. Celkovo bolo z hĺbky vyťažených 22 ton odpadového materiálu. Pôvodné dno sa nachádzalo v hĺbke 9 m, hladina spodnej vody bola na úrovni 8,5 m. Objekt bol na archeologicky významné nálezy veľmi chudobný, zo dna pochádzalo len niekoľko keramických zlomkov mladšieho veku.

Nádvorie. Vzhľadom na technické problémy (nedostatok disponibilného priestoru) nebolo možné uskutočniť pôvodný zámer - plošnú odkryvku na celej ploche zachovaného nádvorja, takže preskúmaná bola z neho asi jedna štvrtina. Pozornosť bola zameraná najmä na SV kvadrant nádvorja. Už po prvých výkopoch boli v tejto časti odkryté základy stavby, ktorú v superpozícii prekryval južný múr severného paláca, ktorý bol podľa pamiatkárskoho výskumu datovaný do 17. stor. Odkryté bolo nárožie väčšej stavby, ktorá mala základy prepojené so skalným podložíom a pozostávajúce z pieskovcových kvádrov a riečnych okruhliakov kladených do maltového lôžka. Z východnej strany priliehala k väčšej stavbe (základy s hrúbkou asi 80 cm) prístavba, ktorej základové múrivo s hrúbkou 20 cm bolo uložené len na hlinenom podklade. Obidve miestnosti mali súvislú maltovú dlážku. Presnejšie datovanie odkrytej stavby bude možné po vyhodnotení materiálu.

Ďalším objavom v priestore nádvorja bol pravdepodobne renesančný kanál, ktorý prebiehal v smere SZ-JV a tesne priliehal k južnému múru odkrytej stavby. Kanál bol odkrytý v dĺžke 9,4 m, jeho šírka bola 1,2 m. Jeho teleso bolo položené do zasekaného skalného podložja, dno tvorili ploché pieskovcové platne, postranný múr bol vybudovaný z pieskovcových kvádrov širokých asi 30 cm. Klenba bola vybudovaná z pálených tehál, škárovaných jemným pieskom. V blízkosti studne ústila kanál do cisternového zberača širokého 2x2 m. Vaňa mala kvadratický tvar a jej teleso bolo postavené z pieskovcových platní a riečnych okruhliakov. Vo vrchnej časti vane boli zachované zvyšky tehlovej klenby, resp. vyústenia zberača. Z južnej strany bol múr zberača čiastočne odstránený pri stavbe studne v mladšom období.

Nečakaným výsledkom výskumu bol objav radového stredovekého pohrebiska vo východnej časti nádvorja. Celkovo bolo odkrytých, vyzdvihnutých a zdokumentovaných 39 kostrových hrobov. Všetky skelety boli uložené v rovnakej V-Z orientácii, s tvárou obrátenou na východ. Pohrebný rítus bol prísne

jednotný, uloženie vo vystretej polohe na chrbte, s rukami uloženými na hrudníku, resp. v lone. Mŕtvi boli v prevažnej miere pochovaní samostatne, v niekoľkých hrobch však možno uvažovať o spoločnom pohrebe dospelého a dieťaťa, resp. detí. Obrys hrobových jám sa nepodarilo zachytiť, v pár prípadoch však boli identifikované zvyšky drevených truhel. Pozostatky hrovej výbavy boli veľmi skromné, v dvoch prípadoch sa zistili bronzové pukličky, resp. nášivky. Výrazná zelená impregnácia na kostiach viacerých jedincov však dokazuje, že bronzové či medené predmety mali viacerí pochovaní. Zaujímavým nálezom bol hrob 30, v ktorom mal pochovaný v oblasti drieku kožený opasok s bronzovými pukličkami.

Hroby boli situované v najmenej troch vrstvách nad sebou, čo napovedá, že sa v týchto miestach pochovávalo v dlhších časových intervaloch najmenej jedno storočie. Datácia pohrebiska zatiaľ vychádza len z relatívnej chronológie a superpozície objektov a rámcovo možno jeho existenciu vymedziť na 14.-16. stor.

V najspodnejšej úrovni nádvorja, tesne nad skalným podloží, bola na viacerých miestach objavená štiepaná kamenná industria s výraznými prvkami typickými pre neskorý paleolit, ktorá potvrdila predpoklady, že aj na Liptove môžeme rátať s existenciou sídlisk mladopaleolitických lovcov. Pre stredoveké dejiny je veľkým prínosom objav radového cintorína, ktorý je nesporne najstarším objaveným pohrebiskom na území mesta. Jeho prítomnosť nevyhnutne súvisí so sakrálnou stavbou, ktorá tu jestvovala v najstaršom období existencie kaštieľa, prípadne ešte pred jeho výstavbou. Podľa historických prameňov sa práve na mieste terajšieho kaštieľa a v jeho okolí (rovina pred vtokom Revúcej do Váhu) nachádzala najstaršia, už v 13. stor. slovanská osada Revúca, ktorej spojením s okolitými osadami neskôr vznikol Ružomberok (Varsík 1994, 210-211). Pôvodná osada musela mať aj svoj kostol, ktorý bol logicky umiestnený na prirodzenom skalnom pahorku v strede osídleného územia. Najdôležitejšou úlohou budúceho výskumu (ktorý závisí od poskytnutia finančných zdrojov) bude objavenie tejto sakrálnej stavby, ak sa, prirodzene, nenachádzala v barbarsky zničenej druhej polovici kaštieľa a nádvorja, kde dnes sčasti stojí objekt hypermarketu.

Literatúra

Varsík 1994 - V. Varsík: Kontinuita medzi veľkomoravskými Slovienmi a stredovekými severouhorskými Slovanmi (Slovákmi). Bratislava 1994.

RETTUNGSGRABUNG IM KASTELL VON HL. ZSOFIA IN RUŽOMBEROK. Während der archäologischen Rettungsgrabung, die mit dem Bau des Hypermarkts zusammenhängt, wurde ein Objekt des Kastells untersucht, von dem etwa 40% assaniert wurden und der Rest nach der Rekonstruktion in den Neubau des Hypermarkts eingegliedert wurde. Die Fundstelle befand sich am Zusammenfluss des Revúca-Flusses und der Waag, im NW-Teil der Stadt. Die Feststellungsschnitte wurden auf dem östlichen Hang des Kastells situiert, in seinem Interieur und auf dem zentralen Burghof, wo auch ein Brunnen untersucht wurde. Die Grabungsarbeiten haben sich vor allem auf den nordöstlichen Quadranten des Burghofs konzentriert. Außer den in das 17. Jh. datierten Baufundamenten und dem renaissancezeitlichen Ziegelkanal wurde hier auch ein mittelalterliches Etagegräberfeld freigelegt, das durch Superpositionen rahmenhaft in das 14.-16. Jh. datiert wird. Insgesamt wurden 39 Gräber entdeckt, einige mit Holzsargresten. Infolge der Aggressivität des Milieus hat sich die Grabausstattung nur in einigen Fällen erhalten und bestand aus einfachen Gewandschmuckstücken (Blehbuckeln, Besätze). Die Entdeckung des Friedhofs belegt die Existenz eines älteren Sakralbaues, dessen Fundamente bisher nicht freigelegt worden sind. Auf Grund der schriftlichen Quellen kann angenommen werden, dass uns gelungen ist, ein Gräberfeld freizulegen, auf dem die Bewohner der ältesten slawischen Ansiedlung von Ružomberok - Revúca - bestattet wurden, die hier schon im 13. Jh. existiert hatte. Einen Beitrag zur urzeitlichen Geschichte von Liptov liefern auch die Funde einer kleinen Zahl von der Spaltindustrie in den untersten Schichten des Burghofs, die in das Spätpaläolithikum datiert werden kann.

PRIESKUM POLOHY RÁZTOKY V LIPTOVSKOM MIKULÁŠI

Zuzana Šimková - Ján Zachar

Liptovský Mikuláš (okr. Liptovský Mikuláš), poloha Ráztok y, prieskum, otvorené sídlisko(?), pravek bez bližšieho určenia, eneolit(?), vrcholný stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, Liptovský Mikuláš.

V novembri 2002 realizovali zástupcovia Krajského pamiatkového úradu v Žiline a Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši prieskum na lokalite Liptovský Mikuláš-Ráztoky. Prieskum sa uskutočnil v súvislosti s plánovanou výstavbou zábavného parku Aqualand. Lokalita sa nachádza medzi obcami Liptovská Ondrašová a Liptovský Trnovec po oboch stranách cestnej komunikácie 584. Prieskumom sa identifikovali tieto polohy:

a) poloha Pole na pravej strane cesty 584 v smere na Liptovský Trnovec. Predstavuje zvltnú terasu, na JV v polohe Bobrovčeka ohraničenú terénnou depresiou. Nálezy boli nerovnomerne roztrúsené po celej ploche poľa. Išlo prevažne o stredoveký až novoveký keramický materiál (asi 16.-18. stor.). Črepy (26 ks) pochádzali z nádob tehlovej farby so stopami po vytáčaní na hrnčiarskom kruhu a zvyškami zelenej glazúry. Boli zhotovené z jemného plaveného materiálu s prímiesou drobných kamienkov. Na staršie obdobie (pravek) by mohlo poukazovať šesť atypických črepov z hrubého zrnitého materiálu. Najvýraznejšie z nich sú dva zlomky okrajov. Jeden je rovný zaoblený (obr. 100: 1), druhý mierne von vytiahnutý s naznačenou horizontálnou líniou idúcou popod okraj (obr. 100: 2). Osobitým nálezom je fragment z lomu nádoby (šálky?) zo sivého piesčitého materiálu (obr. 100: 3). Nález amorfného zlomku skorodovaného železa nie je bližšie časovo určiteľný.

b) poloha Pole na ľavej strane cesty 584 v smere na Liptovský Trnovec. Predstavuje terasu klesajúcu smerom k brehu Liptovskej Mary. Nálezy sa koncentrovali v JV časti priklonenej k chatovej oblasti. Osem glazovaných črepov z nádob vytáčaných na kruhu reprezentuje stredoveký až novoveký materiál. Tri keramické fragmenty svojím charakterom poukazujú na datovanie do praveku. Ide o dva drobné zlomky z tela nádoby s povrchom slamovaným, resp. zdobeným plytkými kanelúrami (Baden?) a plastický výčnelok elipsoidného tvaru. Svojím charakterom sa do mladšieho praveku hlási črep z okraja nádoby so zosilneným a jemne von vytiahnutým ústím z jemného plaveného materiálu (obr. 100: 4). Nález amorfného kúsku železoviny nie je bližšie zatriediteľný.

Z charakteru nálezov a nálezovej situácie jednoznačne nevyplýva, či ide o nálezy z kompaktného otvoreného sídliska, rozprestierajúceho sa na oboch poliach, alebo o sekundárnu intrúziu.

ERKUNDUNG DER LAGE RÁZTOKY IN LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ. Liptovský Mikuláš (Bez. Liptovský Mikuláš), Lage Ráztoky, Erkundung, Siedlung, Urzeit ohne nähere Bestimmung, Hochmittelalter, Neuzeit.

a) Feld - rechte Seite der Straße 584 in der Richtung nach Liptovský Trnovec: 26 mittelalterliche und neuzeitliche Scherben, sieben atypische urzeitliche Scherben ohne nähere Bestimmung, ein amorphes Stück von Eisenrohstoff; b) Feld - linke Seite der Straße 584 in der Richtung nach Liptovský Trnovec: acht mittelalterliche und neuzeitliche Scherben, zwei äneolithische Scherben(?), zwei atypische urzeitliche Scherben ohne nähere Bestimmung, ein amorphes Stück von Eisenrohstoff.

VÝSKUM NA SÍDLISKU II V PREŠOVE

Božena T o m á š o v á - J ú l i u s B é r e š

Prešov (okr. Prešov), intravilán mesta, poloha S í d l i s k o II, ul. Marka Čulena - Levočská, záchranný výskum, stredná doba bronzová, doba laténska (LC), sťahovanie národov, stredovek (12.-13. stor.). Uloženie nálezov: Krajské múzeum, Prešov.

V priebehu letných mesiacov sa v západnej okrajovej časti mesta realizovali úpravy terénu súvisiace s prípravou výstavby autosalónu Seat a parkoviska pred obchodným centrom Lidl. Počas zemných prác umožnili investori oboch akcií realizovať na ploche stavby predstihový záchranný výskum. Lokalita situovaná na pravobrežnej riečnej terase Torysy bola intenzívne osídľovaná už v mladšej dobe kamennej. Staršie nálezy získané zberom, resp. záchranným výskumom počas výstavby sídliskového komplexu v 60-tych rokoch, poukazujú na osídlenie územia aj v dobe bronzovej, laténskej, resp. v dobe rímskej (Blahuta 1963; Budinský-Krička 1965).

Skúmaná poloha sa nachádza na rozhraní ulíc pri hlavnom cestnom ťahu na trase Prešov - Poprad. V okrajovej časti lokality tiekol v minulosti bezmenný potok, ktorý dnes preteká časťou územia severne od lokality. V prvej etape bola odkrytá plocha pod halou autosalónu s rozlohou asi 638 m². Výskum komplikovala intenzívna vrstva odpadu siahajúca miestami až do hĺbky asi 70-100 cm od úrovne terénu. Súvisela s predchádzajúcim využívaním plochy ako vrakoviska starých áut. Na časti sterilnej plochy s rozmermi 30x40 m sa v hĺbke 60-80 cm podarilo zachytiť vrstvu s nálezmi fragmentov keramiky patriacej otomansko-pilinskému okruhu. Do obdobia sťahovania národov datujeme nález zahĺbeného objektu - polozemnice so šesťkolovou konštrukciou.

Opis nálezov

Početný keramický materiál, pochádzajúci z nádob vytáčaných na kruhu a zdobených najčastejšie vyhladzovanou výzdobou, dopĺňajú fragmenty hrncovitých a miskovitých nádob lepených v ruke. Z výplne objektu sa získala aj bronzová spona s podviazanou nôžkou, zdobená na lúčku jednoduchým facetovaním, jantárový korálik, kostená rukoväť s platničkami spojenými dvoma nitmi, fragment čepele železného noža.

Skúmaná plocha sa nachádzala v bezprostrednej blízkosti územia vymedzeného pre výstavbu parkoviska supermarketu Lidl, preto sa výskum plynule rozšíril SZ smerom. Rozmiestnenie sond však ovplyvňovali betónové pozostatky základov staršej zástavby rodinných domov s hospodárskymi budovami. Súbežne s hlavnou cestou boli umiestnené sondy II-III. Výskumom sa podarilo preskúmať 10 objektov, ktoré tvorili sídliskové jamy rôzneho zamerania. Množstvo kolových jám rozmiestnených na ploche sond vymedzuje pravdepodobne priestor pre objekty nadzemných konštrukcií hospodárskeho charakteru. Objekty patria do laténskeho obdobia (LC). V rozšírení sondy sme zachytili aj objekt - kultúrnu jamu patriacu časovo do mladšej doby bronzovej. Na časti územia, nedostupnej pre plošný odkryv, sme sledovali výkopy v základových ryhách. Vo vrstvách sa nachádzali fragmenty zdobených hrncovitých nádob, datovaných do 12.-13. stor. Z uvádzanej plochy sa získali početné zvyšky železnej trosky súvisiacej s intenzívnou železiarskou produkciou. V základovej ryhe bola zdokumentovaná časť deštrukcie pece so zvyškami železného koláča. Objekty sa nachádzajú takmer na úrovni terénu, preto sa domnievame, že časovo súvisia s produkciou najmladšieho skúmaného horizontu.

Počas záchranného výskumu sa podarilo odkryť iba časť rozsiahleho viacvrstvového sídliska, ktoré v kontexte s predchádzajúcimi vynálezmi umožňuje sledovať etnokultúrny vývoj územia dnešného mesta, doplnený o nové poznatky týkajúce sa najmä poznávania vnútornej štruktúry osád, resp. nížinných sídlisk v dobe laténskej.

Literatúra

Blahuta 1963 - F. Blahuta: Nálezy na Sídlišku 2 v Prešove v rokoch 1961-1962. Štud. Zvesti AÚ SAV, 1963, 153-166.

Budinský-Krička 1965 - V. Budinský-Krička: Doba laténska, rímska a stahovanie národov od Keltov k prvým Slovanom. Dejiny Prešova. I. Prešov 1965, 39-46.

ERKUNDUNG AUF DER SIEDLUNG II IN PREŠOV (Bez. Prešov). Durch die Rettungsgrabung wurde ein Teil einer ausgedehnten mehrschichtigen Siedlung untersucht, die sich auf der rechtseitigen Terrasse des Torysa-Flusses erstreckt. Die freigelegten Objekte des Siedlungscharakters stammten aus der mittleren und jüngeren Bronzezeit, der Latènezeit (LC), bzw. aus dem Mittelalter (12.-13. Jh.). Aus der Völkerwanderungszeit (4./5. Jh.) wurde eine Halbgrubenhütte mit rechteckigem Grundriss mit der Sechspostenkonstruktion freigelegt. In der Verfüllung befanden sich Fragmente von verzierter scheibengedrehten Keramik und handgeklebten Gefäßen, eine Bronzefibel mit umgeschlagenem Fuß, ein Beinrings, das Fragment eines Eisenmessers. Es wurde auch eine mittelalterliche Schicht erfasst, die die Eisenproduktion belegt - Ofendestruktion, Fragmente von Eisengegenständen.

POKRAČOVANIE REVÍZNEHO VÝSKUMU STAVEBNÉHO KOMPLEXU Z DOBY RÍMSKEJ V STUPAVE

Vladimír Turčan

Stupava (okr. Malacky), poloha Kopec, doba rímska, revízný výskum základov architektúry. Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

Výskum pokračoval terénnym odkryvom na dvoch plochách. Plocha A bola vytýčená v severnej časti veliteľskej budovy B v dĺžke 28 m (pás priliehajúci k veliteľskej budove A) a v šírka 4-6 m. V severnej časti plochy sa zistilo, že priečka napojená na škáru k severnému priebehu obvodového múru, tiahnúca sa smerom na juh, je mladšia ako objekt, zistený počas výskumu J. Bujnu (*Bujna 1976*). Z tohto objektu sme odkryli len jeho západný podzákladový múr a časť múru, v pravom uhle sa lomiaci v smere V-Z. Toto murivo je silne poškodené predchádzajúcimi výskumami. Odkrytá bola miestnosť IB s dlážkou z udupanej hliny so stopami druhotného prepálenia. Miestnosť IVB bola odkrytá len v jej západnej časti. Podlahu tvorila liata maltová dlážka, silne poškodená. Na viacerých miestach sa dali pozorovať stopy staršej vrstvy naliatej dlážky. Pri odkrývaní ryhy v južnej časti miestnosti IVB, ktorú V. Ondrouch

interpretoval ako kanál, sme zistili, že ide o základovú ryhu po múre, ktorý podľa tvarovania maltovej dlážky v mieste dotyku s múrom musel stáť v tom istom čase. Miestnosť IVB bola teda v skutočnosti členená na väčšiu miestnosť a južne od nej sa nachádzajúca pravdepodobne chodba. Plocha B bola situovaná v priestore východne od priečky medzi obvodovým múrom a severným múrom veliteľskej budovy B. Celková odkrytá plocha predstavuje 7,5x11 m. Ako najstaršia fáza na tejto ploche sa ukázal pás riečneho kameňa, položený do základovej ryhy bez maltového spojiva. Ako druhá fáza bola identifikovaná východná časť budovy, zistenej na ploche, odkrytej v r. 2001. Boli odkryté ďalšie dve miestnosti tejto budovy, pričom budova pokračovala pod južný profil odkrytej plochy. Najmladšiu fázu zastupuje základová časť obvodového múru, tiahnúca sa stredom plochy v smere V-Z.

Literatúra

Bujna 1976 - J. Bujna: Revízný výskum rímskej stanice v Stupave (okr. Bratislava-vidiek) v roku 1974. Arch. Rozhledy 28, 1976, 494-514.

FORTSETZUNG DER REVISIONSGRABUNG DES BAUKOMPLEXES AUS DER RÖMERZEIT IN STUPAVA (Bez. Malacky). Die Grabung setzte auf zwei Flächen im nordwestlichen Teil des Baukomplexes fort. Freigelegt wurde die Fortsetzung der Fundamentmauern der Architekturen von allen drei Phasen. Im Falle der jüngsten Phase kam es zur Berichtigung der Interpretation von der Innengliederung des Raumes IVB.

VÝSKUM GERMÁNSKEHO SÍDLISKA V STUPAVE

Vladimír Turčan - Eric Vrba

Stupava (okr. Malacky), poloha Urbárske Sedliská, výskum germánskeho sídliska. Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

Výskum germánskeho sídliska, z ktorého bol dosiaľ preskúmaný výrobný objekt, pokračoval v rámci spoločného projektu Archeologického múzea SNM a Boston University výskumom v severnej časti areálu. Výskum bol realizovaný v areáli s plochou 75x60 m. Areál bol geomagneticky zameraný a rozdelený na štvorce 5x5 m. V každom priesečníku boli vykopané sondy 50x50 cm, z ktorých sa získala vzorka materiálu. Na základe výsledkov tejto metódy boli vytipované dve polohy v severnej časti, na ktorých sa vytýčili sondy a plošne sa odkryli. V každej sonde bol zistený jeden pôdorys zahĺbenej časti germánskeho objektu. Objekty boli od seba vzdialené asi 7 m a predstavovali typické polozahĺbené príbytky s kolovými konštrukciami v interiéri. Na základe keramiky a ďalšieho sprievodného materiálu (spona, ihlica) možno objekty datovať ku koncu 1. stor., teda pred výstavbu rímskeho stavebného komplexu v Stupave.

GRABUNG AUF EINER GERMANISCHEN SIEDLUNG IN STUPAVA (Bez. Malacky). In der Lage Urbárske Sedliská wurden zwei germanische halbeingetiefe Behausungen untersucht, die an das Ende des 1. Jh.s datiertes Material enthalten haben.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM STREDOVEKÉHO KOSTOLA V GREGOROVCIACH

Marián Uličný

Gregorovce (okr. Prešov), poloha Kostol Panny Márie, záchranný archeologický výskum, stredovek, zaniknutá sakrálna stavba. Uloženie nálezov: Krajský pamiatkový úrad, Prešov.

Na základe zmienok v tlači o prestavbe kostola v Gregorovciach vykonal Krajský pamiatkový úrad Prešov v máji 2002 obhliadku stavby rím.-kat. Kostola Panny Márie. Na mieste bolo zistené, že pôvodný barokový kostol S-J orientácie bol zbúraný. Zlikvidovaná bola svätyňa aj loď kostola, ponechaná bola len kostolná veža. V značnom úseku bol rozobratý aj pôvodný stredoveký ohradný múr kostola. Na asanovanej ploche sa črtali základy starších architektur. Práce na novostavbe boli načas prerušené a záchranným výskumom sa podarilo začistiť zachované koruny základových murív staršej sakrálnej stavby V-Z orientácie. Išlo o tradičný ranogotický „kolonizačný“ kostol z konca 13., resp. začiatku 14. stor., ktorý pozostával z pozdĺžnej lode, štvorbokého presbytéria a sakristie na severnej strane. Základy boli

vymurované z lomového kameňa spájaného pevnou vápennou maltou. Základy západnej steny kostola neboli zachytené. Je však pravdepodobné, že boli zlikvidované pri výkope základov západnej steny lode barokového kostola.

RETTUNGSGRABUNG DER MITTELALTERLICHEN KIRCHE IN GREGOROVCE (Bez. Prešov). Auf Grund der in der Presse erwähnten Tatsachen über den Umbau der römischen-katholischen Kirche von der. hl. Jungfrau Maria in Gregorovce realisierte das Bezirksdenkmalamt Prešov die Besichtigung des Baues. Bei der Besichtigung wurde festgestellt, dass die Barockkirche aus der zweiten Hälfte des 18. Jh.s mit der N-S-Orientierung schon niedergerissen ist, aber auf der Fläche der Baustelle zeichneten sich Fundamente eines älteren Baues ab. Durch die nachfolgende Grabung wurden die erhaltenen Fundamentkronen einer mittelalterlichen Kirche mit der W-O-Orientierung geputzt. Es ging um den charakteristischen Kolonisationstyp der Kirche vom Ende des 13. und vom Anfang des 14. Jh.s. Sie bestand aus rechteckigem Schiff, quadratischem Presbyterium mit der Sakristei auf der N-Seite.

VÝSKUM V MESTSKEJ PAMIATKOVEJ REZERVÁCII PREŠOV

Marián Uličný

Prešov (okr. Prešov), intravilán mesta, predstihový sondážny výskum, meštianska zástavba, novovek. Uloženie nálezov: Krajský pamiatkový úrad, Prešov.

a) poloha Weberova ul.

V súvislosti so zamýšľanou výstavbou polyfunkčného objektu na Weberovej ul. v Prešove realizoval Krajský pamiatkový úrad predstihový archeologický výskum. Plocha budúcej stavby predstavovala pôvodne územie radovej meštianskej zástavby z 18.-20. stor. na severnej strane Weberovej ul., ktorá bola v 80-tych rokoch 20. stor. asanovaná. Na parcele boli vytyčené dve pozdĺžne zisťovacie sondy orientované v smere Z-V. Sonda I/2002 bola hĺbená až do hĺbky 220 cm, kde sa začínali objavovať štrkovité vrstvy pravdepodobne už súvisiace s podložíom. Sonda II/2002 bola hĺbená v jednom úseku až do hĺbky 310 cm, pričom najspodnejšiu vrstvu nemôžeme s istotou stotožniť s podložíom. Základy meštianskych domov boli založené do hlinitých vrstiev. Mohutná vrstva predstavuje zásyp datovaný na základe keramického materiálu do 18.- začiatku 19. stor. Na ulici bola pôvodne otvorená kanalizácia, ktorej upomienkou je aj pôvodný názov ulice (Žlabová ul. - *Uličný 2000*, 140-141). Na Casparovej vedute mesta z r. 1768 sa už tu zachytené solitérne domy nachádzajú. Jeden z týchto domov bol zachytený v sonde I/2002 s kamennou dlažbou v predsieni a drevenou podlahou v izbe v hĺbke 100 cm. Postupne tu pribúdali ďalšie domy, čím vznikla radová zástavba. V súvislosti s výstavbou murovanej kanalizácie došlo k zasypaniu jej povrchovej predchodkyne, a tým aj k čiastočnému zvýšeniu terénu.

Medzi dôležité nálezy z výskumu patrí predovšetkým kachliarska keramika. Ide v drivej prevahe o zlomky z komorových kachlíc z 18. - začiatku 19. stor. Výnimočne sa medzi nimi nájdu aj staršie renesančné exempláre. Z nich vyniká rekonštruovateľná kachlica zo 17. stor. Pôvodne bola druhotne použitá a zahladená maltovinou. Po jej odstránení sa odkryla čitateľná reliéfna doska. Výzdobu tvoril štylizovaný rastlinný ornament v renesančnej arkáde, doplnený v horných rohoch anjelskými hlavičkami (obr. 106).

b) poloha Baštová ul.

V súvislosti s rekonštrukciou a dostavbou hádzanárskej haly realizoval Krajský pamiatkový úrad Prešov sondážny predstihový archeologický výskum na ploche pripravovanej stavby. Objekt haly bol postavený v druhej polovici 20. stor. na ploche bývalého mestského opevnenia.

Sonda I/2002 bola vytyčená severne od objektu haly. Južne od haly sa vykopali sondy II-IV/2002, ktoré na seba nadväzovali a mali priniesť celkový profil medzi Baštovou a paralelnou Okružnou ul. Výskumom sa nepodarilo zachytiť priebeh hradbového múru, ktorý ležal už v priestore chodníka a nebol predmetom rekonštrukcie. Sondy I a II-III/2002 zachytili murované konštrukcie zástavby z konca 19. až prvej polovice 20. stor., situovanej do priestoru pôvodného parkánu. Pôvodná podlaha miestností bola v hĺbke až 120 cm pod súčasným terénom. Sondy boli vyplnené stavebnou suťou s materiálom od konca 19. - druhej polovice 20. stor. Na niektorých úsekoch sondy sa vykopali hĺbkové rezy až pod úroveň základov novovekej zástavby (do 290 cm). Vrchné sypké vrstvy s novodobým zásypom vystriedali kompaktné hlinité vrstvy bez archeologického materiálu, tvoriace zásyp priekopy mestského opevnenia. Z bezpečnostných dôvodov nebolo možné sondy prehĺbiť až po úroveň dna priekopy.

Literatúra

Uličný 2000 - M. Uličný: Archeologický prieskum počas rekonštrukčných prác v centre Prešova. AVANS 1999, 2000, 140-141.

GRABUNG DENKMALSCHUTZGEBIET IN PREŠOV. Im Zusammenhang mit dem geplanten Aufbau der Neubauten auf der Fläche des Denkmalschutzgebiets Prešov wurden zwei archäologische Vorsprungsgrabungen realisiert. a) die Grabung in der Weberová Str. wurde auf der Fläche realisiert, auf der in den 80er Jahren der Bürgerreihenbau assaniert wurde. Durch zwei Feststellungsschnitte wurden Fundamente eines Reihenbaues aus dem 18.-19. Jh. erfasst, die in die neuzeitlichen Kulturschichten gelegt worden sind. Aus der Verfüllung stammt zahlreiches neuzeitliches Material, dessen bedeutenden Teil die Bruchstücke von renaissancezeitlichen Blattkacheln mit pflanzlicher Verzierung bilden (Abb. 106); b) die Grabung in der Baštová Str. wurde auf der Fläche der mittelalterlichen Stadtbefestigung realisiert. Durch Feststellungsschnitte wurden Fundamente der Bebauung aus dem 19.-20. Jh. festgestellt, die Linie der Schanzmauer war außerhalb der Untersuchungsfläche. Die Mauernfundamente waren in den mulmigen Schichten mit dem Material aus der jüngeren Neuzeit gelegt. Unter den Schichten kamen tönernerne Verfüllungsschichten des Grabens von der Stadtbefestigung vor, jedoch ohne archäologisches Material. Aus Sicherheitsgründen konnten die Schnitte nicht bis zum Boden des ehemaligen Grabens der Befestigung ausgeschachtet werden.

DRUHÁ ETAPA ZÁCHRANNÉHO VÝSKUMU RADNIČNÉHO NÁMESTIA V BARDEJOVE

Marián Uličný - Gabriel Lukáč

Bardejov (okr. Bardejov), poloha Radničné nám., záchranný výskum, stredovek-novovek. Uloženie nálezov: Šarišské múzeum, Bardejov.

Komplexná obnova Radničného nám. v Bardejove začala v jarných mesiacoch 2002 rekonštrukciou vodovodu a kanalizácie. Záchranný archeologický výskum pozostával z predstihového sondážneho archeologického výskumu na vybraných najohrozenejších úsekoch stavby a z následného sledovania výkopových prác.

Sonda V/2002 bola situovaná v novej trase vodovodu, projektovanej v blízkosti rím.-kat. Kostola sv. Egídia. Výskumom bolo odkrytých 138 hrobov kostolného cintorína z 15.-18. stor., uložených v niekoľkonásobných superpozíciách. Sondou sa podarilo zachytiť aj základy ohradného múru cintorína, a tiež vymurované dno stredovekej povrchovej kanalizácie po jeho vonkajšej strane.

Sonda VI/2002 sa nachádzala na ploche vyústenia Kláštorskej ul. do Radničného nám. Na profile sondy sa zachytil postupný vývoj námestia, ktorý tak doplnil naše poznatky získané v sondách I-II/2001. K dôležitým nálezom treba zaradiť nálezy dvoch potrubí dreveného novovekého vodovodu.

Sonda VII/2002 bola vytýčená na Ródyho ul. na ploche bývalej Hornej brány mestského opevnenia. Výskum zachytil časť mestskej zástavby z 18.-19. stor.

Sonda VIII/2002 bola na vyústení Poštovej ul. do Radničného nám. Na profiloch sondy bol rovnako dokumentovaný vývoj plochy námestia od stredoveku až po súčasnosť.

Sonda IX/2002 sa nachádzala na vyústení ul. Na hradbách do Radničného nám. Sondou sa podarilo zachytiť pokračovanie hradbového múru východne od Malej brány skúmanej sondou IV/2001.

Po realizácii uvedených sond výskum pokračoval sledovaním výkopových prác. Dokumentovali sa predovšetkým nálezy murovaných konštrukcií predsunutých suterénov meštianskych domov. Z nich najdôležitejším nálezom bol suterén pred meštianskym domom na Radničnom nám. 40. Na severnej strane sa nachádzala šikmá úzka chodba pôvodne zaklenutá segmentovou klenbou. Z chodby viedol kamenný portál do susednej južnej predstúpenej miestnosti v súčasnosti s čiastočne zborenou valenou klenbou. Kamenný renesančný portál z polovice 16. stor., vedúci do tejto miestnosti, bol bohato zdobený rastlinno-geometrickým štylizovaným ornamentom. V nadpraží sa nachádzal nápis s datovaním. Oproti portálu na severnej stene chodby bola jednoduchá sedília so segmentovým záklenkom.

Dve sezóny predstihového archeologického výskumu na Radničnom nám. v Bardejove priniesli nové zásadné poznatky o vývoji tohto centrálného priestoru jedného z najvýznamnejších uhorských miest.

ZWEITE ETAPPE DER RETTUNGSGRABUNG AUF DEM RATHAUSSTADT-PLATZ IN BARDEJOV (Bez. Bardejov). Die zweite Etappe der archäologischen Rettungsgrabung auf dem Rathausstadtplatz setzte in den Frühlingsmonaten 2002 fort. Auf den gefährdetsten Stellen des vorbereiteten Aufbaus der Wasserleitung und der Kanalisation wurden fünf Schnitte ausgeschachtet, noch bevor die Erdarbeiten angefangen haben. Die Grabung hat uns ermöglicht, die wichtigen Erkenntnisse über die Entwicklung des Platzes vom Mittelalter bis zur Gegenwart zu erfassen. Gemeint sind die einzelnen Pflasterniveaus, historische Wasserleitungen und Kanalisationen, wie auch die Fundamente der Stadtbefestigung. Die Grabung brachte zahlreiches Keramik- und Metallmaterial vom Mittelalter bis zur Neuzeit.

PREDSTIHOVÝ VÝSKUM V ČERVENOM KLÁŠTORE

Marián Uličný - Gabriel Lukáč

Červený Kláštor (okr. Kežmarok), záchranný výskum, stredovek-novovek. Uloženie nálezov: Lubovnianske múzeum, Stará Lubovňa.

V mesiacoch október-december 2002 realizoval Krajský pamiatkový úrad Prešov predstižový archeologický výskum v trase plynovodného potrubia vedúceho cez objekt Červeného kláštora. V plánovanej trase boli postupne kopané 1 m široké sondy I-IV/2002. Sonda I/2001 viedla v smere J-S od južnej brány kláštorného komplexu ku kláštornému kostolu a zachytila profil južnej časti dvora ako aj zvyšky ohradných múrív kamaldulského a kartuziánskeho kláštora. Sonda II/2002 pokračovala pozdĺž južnej kaplnky kláštorného kostola a čiastočne prechádzala aj plochami preskúmanými počas archeologického výskumu realizovaného začiatkom 70-tych rokov. Na sondu v pravom uhle nadväzovala sonda III/2002, ktorá viedla v smere J-S naprieč celým dvorom. V sonde II/2002 aj v južnej časti sondy III/2002 sa podarilo zachytiť hroby pravdepodobne kartuziánskeho cintorína. V severnej časti sondy sa zachytili základy stredovekých múrív zaniknutého komplexu budov severne od kostola. Zo zásypu pochádzal početný archeologický materiál, v ktorom dominovali zlomky komorových kachlíc z kamaldulskej etapy kláštora. Za kratšou sondou IV/2002 vedúcou pozdĺž základov celej II trasy plynovodu viedla druhým nádvorím užšou ryhou východným smerom mimo areálu kláštora k Lipníckemu potoku.

VORSPRUNGSGRABUNG IN ČERVENÝ KLÁŠTOR. Im Zusammenhang mit der Legung der Gasleitung durch das Areal von Červený kláštor (Bez. Kežmarok) realisierte das Bezirksdenkmalamt in Prešov eine archäologische Grabung auf der Fläche des zukünftigen Baues. In der Trasse des Aushubs wurden 1 m breite Schnitte ausgeschachtet, durch die die abgegangenen Mauerarchitekturen des Kartusianen- und Kamaldulenserklusters und Gräber des Kartusianenfriedhofs erfasst worden sind. Die Grabung ergänzte unsere durch die Grabung anfangs der 70er Jahren gewonnenen Erkenntnisse über dieses Objekt und lieferte archäologisches Material vor allem aus der Kamaldulenseretappe der Existenz dieses Klosters.

DOKUMENTÁCIA STREDOVEKÉHO A NOVOVEKÉHO OSÍDLENIA V HISTORICKOM JADRE TRNAVY

Jozef Urminský

Trnava (okr. Trnava), historické jadro, mestské opevnenie, sídlisko, pohrebisko, záchranný výskum, 13.-15., 18. stor. Uloženie nálezov: Západoslovenské múzeum, Trnava.

a) poloha Vajanského ul., sídlisko, mestské opevnenie, 14.-15., 18. stor.

V mesiacoch jún - júl 2002 realizovalo Západoslovenské múzeum v Trnave archeologický výskum na Vajanského ul. v Trnave. Predmetom výskumu sa stala voľná nezastavaná plocha, nachádzajúca sa pri mestskom opevnení medzi Bernolákovou bránou a obytným poschodovým domom. Mestský úrad Trnava naplánoval na tomto mieste výstavbu verejného parkoviska, ktorú realizoval v mesiacoch júl - september 2002.

Pri mestskom opevnení bola vytyčená sonda tvaru písmena L majúca svoj začiatok v dotyku opevnenia vo vzdialenosti 13 m od nárožia veže stojacej pri Bernolákovej bráne. Sonda v pravom uhle vybiehala od opevnenia k uličnej čiare Vajanského ul. do vzdialenosti 13 m, kde sa opäť v pravom uhle lomila a pokračovala do vzdialenosti 5 m smerom k obytnému domu. Jej šírka kolísala od 250 do 270 cm. Max. hĺbka sondy pri opevnení bola 350 cm, v strede sondy bola jej hĺbka 480 cm.

V hĺbke 220 cm pod súčasnou úrovňou terénu bolo pri opevnení zistené násypové zvrstvenie pozostávajúce zo spraše a vrstvičiek tmavej humusovitej pôdy. Táto vrstva niesla všetky znaky násypu vytvoreného v období výstavby prvej fázy mestského opevnenia. Násyp klesal pod 30-stupňovým uhlom smerom do vnútra mesta, pričom rozdiel medzi pätou a vrcholom bol približne 200 cm. Pod sprašovým násypom sa nachádzalo torzo pôvodného stredovekého terénu s tenkou kultúrnou vrstvou bez nálezov. Táto vrstva sa nachádzala v hĺbke 340 cm. Približne v strede sondy boli v úrovni jej dna objavené dva do spraše zahĺbené objekty. V prvom prípade išlo o plytkú zahĺbeninu vyplnenú tmavohnedou zeminou bez nálezov, v druhom prípade išlo o 120 cm hlbokú jamu s mierne kónicky sa zvažujúcimi stenami, ktorá bola rovnako v dolnej časti vyplnená tmavohnedou humóznou zeminou bez nálezov, v hornej časti potom 20 cm vrstvou úlomkov tehál a mazanice. V prípade oboch objektov išlo najskôr o ťažobné jamy, z ktorých sa exploatovala spraš na stavebné, resp. remeselnícke účely. Pozoruhodnou skutočnosťou v sledovaní narastania terénu bolo, že ešte v stredoveku násyp smerujúci k hradbe splaňovali a vyrovnávali približne 150 cm vrstvou navážok. Len najspodnejšia vrstva, zistená v nadloží oboch objektov, mala charakter kultúrnej vrstvy, ktorá obsahovala organické zvyšky (úlomky dreva, rohovinu, opracované kúsky kože, slamu) a keramiku z 13.-14.stor. Nálezy boli premiešané s fekáliami, ktoré sem boli pravdepodobne po dlhšiu dobu účelovo odvádzané. Po postupnom zvyšovaní terénu došlo v priebehu 15.-16. stor. na tomto mieste k prvej výraznej stavebnej činnosti. Pozostatkom stavebných aktivít boli dve línie tehlových murív a murovaná žumpa.

Výsledky výskumu, vychádzajúceho z celkovej stratigrafie južného a východného profilu sondy, možno zhodnotiť nasledovne:

V čase pred výstavbou prvej fázy opevnenia rodiaceho sa mesta bol terén v tejto časti lokality približne o 340 cm nižšie ako dnes. Tvorila ho tmavohnedá pôda plynulo prechádzajúca do žltej spraše, na povrchu prekrytá tenkou kultúrnou vrstvou bez nálezov. Vrstva bola pravdepodobne v 12.-13. stor. prekrytá a čiastočne porušená násypom, nachádzajúcim sa v stope dnešného opevnenia. V zachovalej časti pod násypom mal pôvodný terén rovný priebeh, pričom mierne klesal smerom von z mesta k dnešnému korytu Trnávky. Násyp, ktorý vybudovali z odkopanej hliny z priekop, bol voči ostatnému terénu vo vnútri mesta vo výške približne 200 cm. Po veľkých úpravách terénu a jeho zvýšení o 150 cm vo vrcholnom stredoveku zostala plocha relatívne vyrovnaná a pripravená na ďalšiu výstavbu. V 16.-17. stor. tu stavebná činnosť nadobudla väčšie rozmery. Dve línie tehlových murív a murovaná tehlová žumpa v sonde boli pozostatkom domu, ktorý sa tu nachádzal ešte v 20. stor. a je zachytený na viacerých katastrálnych mapách. Archeologická sonda pravdepodobne odkryla obvodový múr domu a časť dvora s murovanou žumpou z 18. stor. Jej hĺbka dosahovala 355 cm, pričom v celom jej rozsahu sa nachádzali nálezy z druhej polovice 18. stor. Spomedzi nálezov stojí za pozornosť zeleno glazovaná úžitková keramika - taniere, misy a hrnce, habánske biele majolikové misky bez dekoru a úlomky kachlíc s rastlinnými ornamentami. Kolekciu barokových predmetov uzatvárajú sklené výrobky - fľaše, poháre a flakóny. Zaujímavé boli úlomky pohárov z brúseného skla a fragment maľovaného pohára s vročením 1746 a nemeckým nápisom, z ktorého však bolo čitateľné len prvé slovo MEIN... Predmety z objektu vypovedajú o vybavení domácností Trnavčanov v období baroka; preskúmané stredoveké objekty v nižších častiach sondy ozrejmuje spôsob a charakter zástavby v tejto časti mesta.

b) poloha D í v a d e l n á u l., sídlisko, pohrebisko, 13.-15., 18. stor.

Výskum bol situovaný do priestoru františkánskeho Kostola sv. Jakuba, kde bolo v r. 1998 počas zemných prác odokryté murivo staršej stavby z pálených plevových tehál a v r. 2001 ďalšie torzá murív a ľudské kosti.

Sonda 1 pri nároží kostola zachytila v hĺbke 30 cm tehlové murivo stavby, objavené v r. 1998. Išlo o nadzákladovú a základovú časť múru vybudovaného z plevových tehál. Múr bol na dvoch miestach sekundárne porušený. Na začiatku sondy bol porušený barokovým priečelím Kostola Sv. Jakuba a hneď vedľa vápennou jamou z 18. stor. Múr pokračoval do hĺbky 230 cm, pričom v niektorých jeho častiach sa až do hĺbky 120 cm nachádzala exteriérová omietka s nadzákladovým murivom. Posledné tri rady tehál čiastočne zahĺbené do sterilnej spraše boli vybudované klasovitou technikou. Na základe charakteru muriva, jeho priebehu i dĺžky bol tento múr vyhodnotený ako obvodový, pričom mohlo ísť o ohradenie kláštorného komplexu (obr. 104: 2). Tehla, z ktorej bol múr vybudovaný, je síce spájaná s najstaršou predmestskou architektúrou, avšak jej použitie bolo v tomto prípade sekundárne. Aj napriek tomu však jeho výstavbu možno položiť ešte do stredoveku. Najstaršími objektami v sonde 1 pri Kostole sv. Jakuba boli tri zahĺbené jamy (objekty 5, 6 a 7). V jednom prípade išlo o plytkú zahĺbeninu do spraše, vyplnenú tmavohnedou hlinou, v druhom prípade o obdĺžnikovú jamu hlbokú 100 cm a širokú 1 m a v treťom prípade o kolovú jamu s priemerom 38 cm a hĺbkou 50 cm. Objekty boli bez nálezov, avšak vo vrstve, ktorá ich prekryvala, sa našla keramika z 12.-13. stor. Nad touto vrstvou prebiehali z vonkajšej strany múru dve úrovne dlážok s keramikou rovnako z 12.-13. stor. Za najzaujímavejší nález v tejto sonde možno považovať časť základového muriva objaveného v hĺbke 250 cm. Múr z plevových tehál bol prekrytý vrstvou z 13.-14. stor. Jeho orientácia v smere V-Z naznačuje, že mohlo teoreticky ísť aj o stavbu so sakrálnou funkciou. Použitie plevových tehál

však aj v tomto prípade bolo sekundárne, keďže na niektorých tehách sa nachádzala omietka. V horných vrstvách sondy sa našlo viacero úlomkov ľudských kostí v sekundárnych polohách, zrejme zo zničeného cintorína, rozprestierajúceho sa v blízkosti Kostola sv. Jakuba. K jeho devastácii došlo pravdepodobne v priebehu 17.-18. stor. počas viacerých prestavieb kláštora.

Sonda 2 pri kláštore priniesla podobnú nálezovú situáciu ako sonda 1. Objavené základové murivo, prebiehajúce rovnobežne v línii s kláštorom, pochádzalo z mladšej stavby vybudovanej v priebehu 15.-16. stor. V blízkosti múru sa z vonkajšej strany našlo veľké množstvo zvieracích kostí opracovaných do podoby ihlančekov, kociek a rôznych zahrotených tvarov. Spolu s keramikou zo 14.-15. stor. poukazuje tento nález na činnosť spracovania kostí v blízkosti kláštora. V sonde 2 sa okrem tohoto muriva podarilo zachytiť aj múr budovaný klasovitou technikou, podobný tomu, čo sa našiel v sonde 1. Medzi oboma archaickými murivami však nebolo možné určiť vzájomnú súvislosť. Výskumom na Divadelnej ul. bolo zdokumentované murivo z františkánskeho a s najväčšou pravdepodobnosťou i benediktínskeho kláštora. Zároveň boli objavené objekty predmestského osídlenia, majúce charakter sídelných objektov (objekt 6 a 7) a spadajúce rámcovo do 12.-13. stor. Chýbajúce hroby v tejto časti lokality vypovedajú o dôslednosti pri nepochovávaní na tomto mieste. Absenciu hrobov, ako aj ľudské kosti nahádzané v zásype vápennej jamy, si možno zdôvodniť tým, že v blízkosti kostola sa naozaj pochovávalo, ale na mieste odlišnom od miesta výskumu.

c) poloha **Troj i č n é n á m. 4**, sídlisko, 15. stor.

V dňoch 23.-27. mája 2002 bol v suteréne meštianskeho domu na Trojičnom nám. uskutočnený krátkodobý záchranný archeologický výskum s cieľom zdokumentovať nálezovú situáciu odokrytú počas znižovania terénu v pivničných priestoroch domu. Dôvodom na zníženie terénu bolo podbetónovanie murív suterénu. Terén tu bol znížený približne o 50 cm, pričom bola pod základovou škárou východnej pivnice porušená jama s drevenou konštrukciou s nálezmi z 15. stor. Z komplikovane členeného pivničného priestoru sa ako najzaujímavejšia ukázala jeho zadná časť pri SV rohu. V týchto miestach sa podarilo identifikovať stredoveké tehlové murivo pravdepodobne jednopriestorového domu, ktorého obvodové steny boli zahĺbené do sterilnej černozelej pôdy bez nálezov (obr. 104: 1). Takto sa javila situácia pod odkopanou základovou škárou najstaršieho muriva. Len pri spomínanom SV rohu sa pod základovou škárou nachádzalo päť stredovekých vrstiev, porušených štvorcovou jamou s dreveným obložením. Objekt nebolo možné skúmať celý, pretože bol z časti zničený pri dávnejšom znižovaní terénu v suteréne a potom aj pri rozširovaní priestoru, kedy jeho vrchnú časť prefal východný obvodový múr pivnice.

Štvorcová jama s drevenou konštrukciou

Rozmery samotného objektu boli 120x120 cm, pričom jeho obvodové steny boli pôvodne obložené opracovanými, 2 cm hrubými doskami. Na šírku 15 cm lemovala okolie objektu štrková výplň, ktorá sa smerom nadol zužovala. Z tejto nálezovej situácie jednoznačne vyplynulo, že do odkopanej kónickej jamy (širokej hore 200 cm a dolu 120 cm) boli zapustené štyri koly tvoriace náročia budúceho objektu, poza ktoré boli následne po obvode osadené dosky. Do zostávajúceho odkopaného priestoru bol na spevnenie stien v závere nasýpaný riečny štrk. Jama bola sčasti zapustená do sterilnej černozelej pôdy a sčasti do sídliskových vrstiev s celkovou hrúbkou 60 cm. Výplň objektu tvorila hnedastá pôda so stopami organických zvyškov (semená rastlín, spráchnivené drevo) a zvieracích kostí (časť lebky koňa, úlomky kravských rohov a kostí z ďalších nešpecifikovaných zvierat). V hornej časti zásypu sa nachádzali zhľuky mazanice a popola. Pod touto vrstvou prebiehala zmieňovaná hnedastá vrstva obsahujúca bohatý keramický inventár (obr. 103: 1-14). Sivú keramiku zastupovali dve celé kónické miskovité pokrievky a nízky bezuchý hrniec esovitej profilácie s prímiesou grafitu. Bledú keramiku so žltkastou farbou črepu na povrchu reprezentovala kanvica s krátkym hrdlom, previsnutým okrajom a baňatým telom, na ktorom bola umiestnená trúbkovitá výlevka. Zaujímavým nálezom bola miska s ulomeným jazykovitým držadlom, pôvodne slúžiaca ako naberačka. Zvyšné keramické tvary z objektu sa zachovali len vo fragmentoch, medzi ktorými dominovali nízke hrnce sivej, hnedej až tehlovočervenej farby s výrazne profilovanými, do hora vyhnutými okrajmi, ako aj nádoby jednoduchej esovitej profilácie s previsnutým okrajom. Vo fragmentoch sa tiež zachovali hrnčekovité tvary gotických pohárov sivej farby, vysoká nádobkovitá kachlica so štvorhranným ústím a glazovaná trojnožka s dutým valcovitým držadlom. Zásyp objektu obsahoval neobvykle mnoho úlomkov pálenej strešnej krytiny.

Na základe zastúpených keramických tvarov bola nálezová situácia datovaná do prvej polovice 15. stor., pričom prítomnosť miskovitých pokrievok, ako aj kanvice s výlevkou naznačujú prežívanie niektorých tvarov ešte zo 14. stor. Absencia fekálneho sedimentu a aj izolačná funkcia štrku v okolí objektu poukazujú, že objekt bol zrejme skladovacou jamou. Objekt sa pôvodne nachádzal vo dvore parcely pri obvodovej stene domu, ktorý sa však nepodarilo presnejšie datovať.

ERFASSUNG VON MITTELALTERLICHER UND NEUZEITLICHER BESIEDLUNG IM HISTORISCHEN KERN VON TRNAVA. Das Westslowakische Museum in Trnava realisierte im J. 2002 archäologische Grabungen im historischen Kern der Stadt Trnava. Die Grabung wurde auf der Vajanského Str., Divadelná Str. und auf dem Platz Trojičné námestie durchgeführt. a) Die Grabung auf der Vajanského Str. verlief in Berührung mit der Stadtbefestigung, neben dem sog. Bernolák Tor. In der 340 cm Tiefe wurde der älteste Siedlungshorizont vom 12.-13. Jh. festgestellt, der unter der Aufschüttung der ersten Phase der Stadtbefestigung vom 13. Jh. verlief. Einen beständigeren Besiedlungscharakter gewann dieser Stadtteil erst im 17.-18. Jh., als neben den Stadtmauern die Häuser mit wirtschaftlichem Milieu aufgebaut wurden. Repräsentative Funde stammten aus der Senkgrube aus dem 18. Jh., in der Bruchstücke von Habaner-Keramik, Fragmente von gläsernen barockzeitlichen geschliffenen und bemalten Gläsern mit der Jahrschrift 1746 gefunden wurden. b) In der Divadelná Str. konzentrierte sich die Grabung auf den Eingang in die Franziskanerkirche von hl. Jakobus, wo die Umfassungsmauer der Zäune von dem ursprünglichen Benediktinerkloster aus dem 14. Jh. und weitere Mauern wahrscheinlich von einem älteren abgegangenen Sakralbau freigelegt worden sind (Abb. 104: 2). Die ältesten Funde auf der Fundstelle stammen aus der Kulturschicht vom 12.-13. Jh. c) Auf dem Platz Trojičné námestie Nr. 4 wurde im Kellergeschoss eines Bürgerhauses eine Vorratsgrube mit der Holzkonstruktion und der Keramik aus der ersten Hälfte des 15. Jh.s entdeckt (Abb. 103: 1-14). Die Grube war ursprünglich bei einer einräumigen Behausung situiert, deren Torso sich im Mauerwerk des heutigen Kellers befand (Abb. 104: 1).

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V JAKUBOVE

Vladimír Varsík

Jakubov (okr. Malacky), poloha Falošné, záchranný výskum, sídlisko, doba bronzová, doba rímska, novovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Záchranný predstihový výskum v Jakubove bol vyvolaný stavbou Intenzifikácia podzemných zásobníkov zemného plynu Láb - 3. stavba, ktorej investorom je Nafta, a. s., Gbely. Konkrétne priamo cez archeologickú lokalitu v Jakubove vedie plánovaná trasa spojovacieho plynovodu medzi Základným strediskom I a Centrálnym areálom v Plaveckom Štvrtku.

Lokalita Falošné bola objavená v r. 1998 počas archeologického prieskumu záujmového územia podzemných zásobníkov zemného plynu (*Elschek/Marková 2000, 56*). Pre výskum boli vytýčené plochy 1 (1912 m²) a 2 (741 m²), oddelené navzájom panelovou poľnou cestou. Celkovo bola preskúmaná plocha 0,26 ha, na ktorej sa nachádzalo spolu 15 archeologických objektov. Sídliskové objekty 8 a 9 aj kolové jamy 1-3 patrili do neskorej doby rímskej. Rozsiahly žľabový systém, pozostávajúci zo žľabov 1A, 1B, 2-4, 5, 5A, 6-7 a 10, vznikol pravdepodobne až v novovekom období.

Všetky sídliskové objekty z neskorej doby rímskej sa nachádzali na ploche 2 (obr. 107). Objekt 8 bola oválno-obdĺžniková jama so šikmými stenami a rovným dnom. Hlinitá výplň javila stopy prepálenia a nachádzalo sa v nej aj väčšie množstvo prepálenej mazanice, miestami aj s odtlačkami prútov (obr. 108: 19). Okolo jamy boli rozmiestnené tri kolové jamy - snáď zvyšok pôvodného zastrešenia tohto objektu. Objekt 8 spolu s kolovými jamami predstavuje pravdepodobne pozostatok zastrešeného výrobného zariadenia, v ktorom sa pracovalo s ohňom. Objekt 9 bola plytká zahlbenina nepravidelného tvaru.

Datovanie sa opiera o keramické súbory z oboch objektov. Prevláda v nich v ruke robená keramika jednoduchých hrncovitých (obr. 108: 15-16, 20-21) a misovitých (obr. 108: 18) tvarov. Jeden z lepšie zachovaných hrncov mal tuhovany povrch a výzdobu mierne šikmými až horizontálnymi žľabkami (obr. 108: 21). Okrem toho je v súbore zastúpená aj keramika robená na hrnčiarskom kruhu. Spodná časť misy na obr. 108: 17 patrí do okruhu domácej svébskej, tzv. sivej keramiky točenej na kruhu. Viaceré fragmenty z hrncovitých tvarov točených na kruhu sú na povrchu zdobené hustým rytým hrebeňovaním (obr. 108: 10, 13-14) alebo hrebeňovanou vlnovkou (obr. 108: 12). Okrem toho sa v zásype objektu 8 našlo hlinené hladidlo upravené z tuhovanej laténskej nádoby (obr. 108: 11), ktoré slúžilo na povrchovú úpravu keramiky.

Výskumom bola zistená pravdepodobne okrajová časť malého sídliska či dvorca, ktorá slúžila hospodárskym aktivitám v neskorej dobe rímskej. Jedinú indíciu pre ich bližšiu špecifikáciu poskytuje hladidlo slúžiace na povrchovú úpravu keramiky.

Pri začisťovaní plochy 1 (obr. 108: 4-5), a ako intrúzia aj vo výplni objektu 9 (obr. 108: 9), sa našli fragmenty pravekej keramiky, ktoré možno predbežne rámcovo datovať do obdobia od strednej doby bronzovej po dobu halštatskú. Objekty z tohto obdobia sa však zistiť nepodarilo a keramika svedčí o pravekom osídlení v blízkosti nášho výskumu.

Na plochách 1-2 boli zistené rôzne dlhé úseky viacerých žlabov (obr. 107). Mali priamy alebo zaoblený priebeh, len žlaby 6 a 10 sa lomili v pravom uhle. Žlaby boli 0,5-1,2 m široké a ich zistená hĺbka sa pohybovala v rozmedzí od 0,15 do 0,5 m. Nápadná bola súvislosť žlabov 3, 4 a 5 s depresiou, ktorá je dodnes viditeľná v teréne a ktorú sme zachytili aj v západnej polovici plochy 1. Predpokladám, že táto depresia bola v minulosti vyplnená vodou a má prírodný pôvod. Pozvoľna klesala do svojho stredu a vyplnená bola tmavou sivočiernou ílovitou hlinou. Miestami sa v nej objavovali napadané novoveké nálezy (klince, fragmenty keramiky a podomácky vyrábaných pálených tehál). Predovšetkým žlab 4 presne kopíroval „breh“ tejto depresie. Zaujímavá bola aj skutočnosť, že smerom na sever bol priebeh žlabu 4 prerušený 0,6 m širokým „vstupom“. S depresiou súviselo pravdepodobne aj vyhlbenie žlabov 3 a 5, ktoré tesne pred ňou vyúsťovali a akoby korešpondovali s prerušením v žlabe 4. Súvislosť ostatných žlabov s týmto „systémom“ nie je vzhľadom na obmedzenú plochu výskumu zrejmy (obr. 107).

Žlaby obsahovali minimum archeologického materiálu a ich datovanie je preto nanajvýš problematické. Najvýraznejším nálezom v tomto smere je bronzová dvojdielna pracka (obr. 108: 1), ktorá sa našla vo výplni žlabu 5A. Je vyrobená ručne a podobné pracky sa používali ešte v 19. stor. Z výplne žlabu 2 pochádza aj drobný fragment z tela sivej nádoby vyrobenej na kruhu, ktorú s rezervou možno taktiež datovať až do novoveku. Ostatné keramické fragmenty sa našli v okrajových partiách žlabov alebo v ich tesnej blízkosti. Najvýraznejšie z nich sú zlomky novovekých hrncovitých nádob na obr. 108: 7-8, ale sú medzi nimi aj atypické praveké črepy. Na základe týchto sporých indícií s rezervou datujem žlabový systém do obdobia novoveku. Prinajmenšom ako otvorenú treba ponechať i možnosť, že niektoré zo žlabov môžu byť staršie.

Na mape niekdajšieho Bratislavského komitátu z r. 1735, ktorej autorom je S. Mikovíny, sú severne od Jakubova (Jacobfalva), presne v miestach nášho výskumu, zaznačené tri rozsiahle vodné plochy. Tieto tzv. Pálffyovské rybníky (na ich existenciu ma upozornil p. Jánsky, bývalý starosta a miestny pamätník v Jakubove, za čo mu srdečne ďakujem) teda v prvej polovici 18. stor. už existovali. Prestali sa používať pred alebo počas prvej svetovej vojny a v medzivojnovom období postupne zanikli. Pokiaľ sa potvrdí datovanie nášho žlabového systému do obdobia novoveku, bude pravdepodobná domnienka, že žlabový systém vznikol v súvislosti s prevádzkou týchto rybníkov.

Literatúra

Elschek/Marková 2000 - K. Elschek/K. Marková: Archeologický výskum a prieskum na Záhorí v záujmovom území podzemných zásobníkov plynu. AVANS 1998, 2000, 53-64.

RETTUNGSGRABUNG IN JAKUBOV. Jakubov (Bez. Malacky), Lage Falošné, Rettungsgrabung, Siedlung, Römerzeit, Neuzeit. Unterbringung der Funde: Archäologisches Institut der SAW, Nitra. Die Rettungs-Vorsprungsgrabung in Jakubov wurde durch die Legung der Gasleitung hervorgerufen. Die Fundstelle Falošné in Jakubov wurde im J. 1998 während der archäologischen Erkundung des Einzugsgebiets der unterirdischen Erdgasspeicher entdeckt (Elschek/Marková 2000, 56).

Für die Grabung wurden zwei Flächen ausgegliedert - Fläche 1 (1912 m²) und Fläche 2 (741 m²), auf denen sich insgesamt 15 archäologische Objekte befunden haben. Es wurden zwei eingetiefte Objekte aus der späten Römerzeit untersucht. Das eine der Objekte - oval-rechteckige Grube mit fast zylindrischem Profil - enthielt eine größere Zahl von Lehmverputz und war von drei Pfostengruben umgeben. Die Datierung stützt sich nur auf die Keramik, in der zwei Bestandteile vertreten sind. Die handgefertigte Keramik besteht aus einfachen topfförmigen (Abb. 108: 15, 16, 20, 21) und schüsselförmigen (Abb. 108: 18) Formen. Der eine der besser erhaltenen Töpfe hatte die Graphitoberfläche und war mit leicht schrägen bis horizontalen Rillen verziert (Abb. 108: 21). Den zweiten Bestandteil bildet die scheibengedrehte Keramik. Der untere Teil der Schüssel auf der Abbildung 108: 17 gehört zum Kreis der heimischen swebischen Keramik, d. h. zur grauen scheibengedrehten Keramik. Mehrere Fragmente aus den scheibengedrehten topfförmigen Formen sind auf der Oberfläche mit geritztem Kammstrich (Abb. 108: 10, 13-14) oder mit der kammstrichförmiger Welle verziert (Abb. 108: 12). Durch Grabung wurde auch wahrscheinlich der Randteil einer kleinen Siedlung oder eines Gehöftes festgestellt, der für die wirtschaftlichen Aktivitäten in der Spät Römerzeit ausgenutzt wurde. Das einzige Indiz für ihre nähere Spezifikation bietet ein Glättstein, der aus der latènezeitlichen Scherbe bearbeitet wurde und zur Oberflächenbearbeitung der Keramik diente (Abb. 108: 11). Auf den Flächen 1-2 wurden verschieden lange Abschnitte mehrerer Gräben festgestellt (Abb. 107). Auffallend war der Zusammenhang der Gräben 3, 4 und 5 mit der Depression, die bis heute im Terrain sichtbar ist, und die auf der westlichen Hälfte der Fläche 1 erfasst worden ist. Es wird angenommen, dass diese Depression in der Vergangenheit mit Wasser ausgefüllt war und dass sie natürlichen Ursprungs ist. Vor allem der Graben 4 kopierte genau „das Ufer“ dieser Depression. Interessant war auch die Tatsache, dass in der nördlichen

Richtung der Verlauf des Grabens durch einen 0,6 m breiten „Eingang“ gestört war (Abb. 107). Die Gräben enthielten fast kein archäologisches Material und ihre Datierung ist deshalb höchstens problematisch. Den ausgeprägtesten Fund in dieser Richtung bildet die zweiteilige Bronzeschnalle (Abb. 108: 1), die in der Grabenverfüllung 5A gefunden wurde. Sie ist handverfertigt und ähnliche Schnallen wurden noch im 19. Jh. benutzt. Aus der Verfüllung des Grabens 2 stammt auch das kleine Fragment aus dem Körper eines scheibengedrehten grauen Gefäßes, das „vorsichtig“ auch in die Neuzeit datiert werden kann. Die restlichen keramischen Fragmente wurden in den Randteilen der Gräben oder in ihrer unmittelbaren Nähe gefunden. Am ausgeprägten sind die Bruchstücke von neuzeitlichen topfförmigen Gefäßen auf der Abb. 108: 7-8. Es befinden sich aber unter ihnen auch atypische urzeitliche Scherben. Auf Grund dieser umstrittenen Indizien wird mit der Reserve auch das Grabensystem in die Neuzeit datiert. Die Möglichkeit, dass einige Gräben auch älter sein könnten, muss aber offen bleiben. Auf der Karte des früheren Bratislavaer Komitats aus dem J. 1735, die von S. Mikoviny erstellt wurde, sind nördlich von Jakubov (Jacabfalva), dort, wo unsere Grabungen realisiert wurden, drei ausgedehnte Wasserflächen markiert. Die sog. Teiche von Pálffy haben in der 1. Hälfte des 18. Jh.s schon existiert. Sie wurden vor oder während des 1. Weltkriegs nicht mehr ausgenutzt und in der Nachkriegszeit sind sie langsam zugrunde gegangen. Falls sich die Datierung unseres Grabensystems in die Neuzeit bestätigen lässt, kann angenommen werden, dass das Grabensystem im Zusammenhang mit dem Betrieb der Teiche entstanden war.

NEZNÁME NÁLEZY ZO ZNÁMYCH ARCHEOLOGICKÝCH LOKALÍT

Jozef Z á b o j n í k

1. Bátorove Kosihy (okr. Komárno)

Počas kompletizácie údajov k pohrebisku z obdobia avarskeho kaganátu, ktorého hroby boli porušované počas výstavby školy v intraviláne obce Bátorove Kosihy (predtým Vojnice), sa mi dostalo do rúk vrečko s nálezmi - údajne z hrobu 4. Uvedené predmety (závesok náušnice, gombíky, koráliky a ich zlomky) však možno jednoznačne datovať do 10. stor. Pri revízií nálezovej správy z výskumu staromadžarského pohrebiska v Bátorových Kosihách, poloha Papajtó (Nálezová správa AÚ SAV Nitra 117/59), som zistil, že predmetné nálezy skutočne boli súčasťou inventára hrobu 4. Pri ich obrysových kresbách sa nachádza písmeno „ch“. Na základe uvedeného sa možno oprávnenne domnievať, že v čase spracovania pohrebiska boli ako chýbajúce jednoducho z opisov vynechané. V publikácii Z. Liptákovovej (Liptáková 1964, 240, obr. 7: 4-17) sa totiž o nich neobjavuje ani písomná, ani kresbová informácia. Vedený snahou o kompletnosť údajov o súbore pamiatok z hrobu 4 na staromadžarskom pohrebisku v Bátorových Kosihách, poloha Papajtó, prezentujem v predkladanom príspevku doposiaľ neuverejnené fakty. Tie sa týkajú predmetov, ktoré neboli doteraz publikované.

Opis nálezov

1. Nepravidłný kotúčovitý korálik vyhotovený ťahaním zo žltého nepriehľadného skla, základňa odseknutá, horná strana zaoblená; v. 5 mm, Ø 7-9 mm (obr. 109: 1).
 2. Dvojdielny, priečne členený korálik vyhotovený ťahaním zo žltého nepriehľadného skla; dĺ. 11 mm, Ø 6 mm (obr. 109: 2).
 3. Korálik vyhotovený ťahaním zo žltého nepriehľadného skla tvaru sploštenej guľky; v. 5 mm, Ø 7 mm (obr. 109: 3).
 4. Drobný kotúčovitý korálik vyhotovený ťahaním z čiastočne priehľadného skla tyrkysovej farby. Zachoval sa z neho iba fragment. V. 4 mm, Ø 6 mm (obr. 109: 5).
 5. Drobný bronzový pliešok srdcovitého tvaru; rozmery 8x9 mm (obr. 109: 4).
 6. Trubička vyhotovená z tenkého bronzového plieška; dĺ. 10,5 mm, Ø 3 mm (obr. 109: 6).
 7. Drobná bronzová puklička s nitom a s plieškom na prichytenie; v. 5 mm, Ø 7-8 mm (obr. 109: 7).
 8. Dva takmer identické liate bronzové gombíky s pologuľovitou hlavice a s prederaveným uškom; v. 9,5 mm, Ø hlavice 8 mm (obr. 109: 9, 10).
 9. Závesok náušnice vyhotovený z bronz. Dutá, takmer guľovitá spodná časť je oddelená od hornej časti tvorenej zvlnitým drôťikom pomocou prstenca zdobeného granuláciou; v. 23 mm, Ø guľovitej spodnej časti 11 mm (obr. 109: 8).
 10. Liaty bronzový gombík s uškom má spodnú časť hlavice v tvare sploštenej guľky zdobenú rytým ornamentom. V. 12 mm, Ø hlavice 10 mm (obr. 109: 11).
 11. Liaty bronzový gombík takmer guľovitého tvaru má prederavené uško oddelené od hlavice plastickým prstencom. V. 18 mm, Ø hlavice 10 mm (obr. 109: 12).
- Z hrobu pochádzajú okrem toho početné fragmenty korálikov vyhotovených z nepriehľadného skla tmavosivej farby so žltými škvrnami.

2. Chotín (okr. Komárno)

Z odbornej literatúry už známa nádoba nájdená v r. 1966 v Chotíne, v polohe Disznó legelő, pochádza z kostrového hrobu, ktorý bol porušený bagrovaním piesku v SZ časti pieskoviska (Béres 1977, 55-56, obr. 15: 1). Technológiou výroby (vyhotovená v ruke) a svojím archaickým vzhľadom pripomína keramiku z pohrebísk obdobia avarského kaganátu. Možno sa zda domnievať, že v uvedenej časti pieskoviska boli ťažbou piesku zničené hroby zo 7.-8. stor. V opačnej, JV časti pieskoviska boli podľa údajov robotníkov porušené údajne tri kostrové hroby, v ktorých nálezy neboli alebo sa zničili (Béres 1977, 56). V r. 1952-1954 (pohrebisko A), resp. 1961-1962 (pohrebisko B), skúmal M. Dušek v uvedenej polohe, označenej ako Chotín I, birituálne pohrebisko z doby halštatskej (Dušek 1966). V r. 1953 sa počas ťažby piesku narazilo na hroby včasnostredovekého pohrebiska. Preskúmaných bolo spolu 52 hrobov datovaných do 10. a 11. stor. (Dušek 1955, 244-263). Medzi keramickými nádobami vekezsugskej kultúry, ktoré boli dané k dispozícii na opätovné spracovanie (za poskytnutie informácie ďakujem A. Kozubovej), sa našiel fragment včasnostredovekej nádoby, ktorú sa podarilo v úplnosti rekonštruovať. Pochádza z Chotína I B a je evidovaná v zbierkach Múzea maďarskej kultúry a Podunajska v Komárne pod inventárnym číslom I 3387 ako zber.

Opis nálezu

Pomerne malá nádobka s lievikovitým ústím a zaobleným, zvislo formovaným okrajom. Vyhotovená bola z jemnozrného materiálu a v hornej časti pravdepodobne obtáčaná. Na podhrdlí sú badateľné nevýrazné stopy výzdoby v podobe viacnásobnej vlnovky. Nepatrne vyvýšený okraj dna robí dojem plastického prstenca (obr. 109: 14).

Dnes už nemožno presne stanoviť topografické súvislosti miesta nálezu uvedenej nádoby. Domnievam sa však, že pochádza z niektorého z kostrových hrobov pohrebiska tzv. belobrdskej kultúry, ktorý bol ťažbou piesku porušený v 50-tych rokoch 20. stor.

3. Pavlová (okr. Nové Zámky)

Začiatkom 60-tych rokov 20. stor. v obci Pavlová, poloha Emberfölddomb, ťažilo miestne JRD piesok. Počas zemných prác súvisiacich s exploatáciou piesku boli porušované kostrové hroby. Prvé nálezy (dve nádoby) zachránil v r. 1960 E. Rejholec (Nálezová správa AÚ SAV Nitra 88/61). O rok neskôr zistila D. Bialeková šesť až sedem porušených kostrových hrobov a zachránila z nich náramok a prsteň (Nálezová správa AÚ SAV Nitra 171/61). Okrem toho z lokality pochádza údajne až sedem nádob severopanónskej kultúry, z ktorých tri boli deponované v AÚ SAV Nitra. V r. 1961 uskutočnil Archeologický ústav SAV v Nitre pod vedením Z. Čilinskej na lokalite záchranný výskum, počas ktorého bolo preskúmaných dvanásť hrobov (Čilinská 1985). Počas obhliadky pieskoviska v r. 1962 získala V. Vendtová včasnostredoveký črepový materiál, ktorý údajne pochádzal zo sídliskových objektov (Nálezová správa AÚ SAV Nitra 1565/63). Je viac než pravdepodobné, že z uvedenej lokality pochádzajú aj štyri nádoby, ktoré zachránili žiaci ZDŠ z Kamenína v r. 1969 (Nevizánsky 1978).

V depozitároch Archeologického ústavu SAV v Malých Vozokanoch sa našlo množstvo včasnostredovekých črepov, ktoré pochádzajú z výskumu Z. Čilinskej v r. 1961. V nálezovej správe AÚ SAV 1336/63 sa uvádza, že pochádzajú z vrstvy. Vzhľadom na početnosť keramických fragmentov sa možno domnievať, že v uvedenej polohe bolo ťažbou piesku porušené aj sídlisko. Obrisy sídliskových objektov však zrejme nebolo možné v čase záchranného výskumu pohrebiska belobrdskej kultúry postrehnúť snáď pre krátkosť času, zložitost terénnej situácie, resp. rozsah odkrytej plochy. Z. Čilinská v nálezovej správe uvádza objav žiarového hrobu severopanónskej kultúry, v ktorom sa našiel fragment pomerne veľkej nádoby, údajne dva poškodené džbáňky a v ich blízkosti zvyšky kalcinovaných kostí. Súčasťou nálezovej správy je aj poznámka, že uvedené pamiatky budú po rekonštruovaní keramiky zverejnené. Poloha hrobu je náznakovo uvedená aj na celkovom pláne výskumu.

V krabici s črepovým materiálom, ktorý sa našiel vo vrstve, sa okrem početných fragmentov včasnostredovekej keramiky našli aj črepy, z ktorých sa podarilo zrekonštruovať torzo nádoby, pochádzajúcej zo žiarového hrobu. V depozitári AÚ SAV v Malých Vozokanoch sa našli ďalšie nádoby, ktoré pochádzajú z uvedenej lokality. Ide o dva džbáňky a misovitú nádobu, ktoré zrejme tvorili súčasť inventára už uvedeného žiarového hrobu. Nádoby, prezentované v nasledujúcej pasáži tohto príspevku, predstavujú charakteristické formy severopanónskej kultúry a možno ich datovať na rozhranie staršej a strednej doby bronzovej.

Opis nálezu

1. Torzo pomerne veľkej amforovitej nádoby s valcovitým hrdlom, výrazne odsadeným od pliec tela. Odsadenie zvýrazňuje plastická lišta, z ktorej vyčnieva jeden lalokovitý výčnelok. Výzdobu vydutia tvorí hlboká obežná ryha, z ktorej vychádza paralelné vertikálne ryhovanie. Nádoba má hladný povrch. Zach. v. 210 mm, v. hrdla 132 mm, Ø max. vydutia 291 mm, Ø ústia 175 mm (obr. 110: 1).

2. Džbáňok s pologuľovitým baňatým telom a lievikovitým, mierne nesymetrickým hrdlom, nevýrazne od-

sadeným od pliec nádoby. Pásikové uško spája stred hrdla a odsadenie tela. Nádoba má ploché dno a je nezdobená. V. 135 mm, Ø ústia 89 mm, Ø max. vydutia 98 mm, Ø dna 45 mm (obr. 110: 2).

3. Spodná časť džbánka, v dolnej polovici s baňatým, v hornej s kónicky tvarovaným telom. Pravdepodobne lievikovité hrdlo sa nezachovalo. Na úrovni max. vydutia tela sú krížovito symetricky umiestnené štyri nepravé ušká, ktoré spája horizontálna rytá línia. Na pleciah džbánka sa nachádzajú dvojice horizontálnych, asi 19 mm dlhých línií, z ktorých vychádzajú krátke šikmé ryhy. V mieste nasadenia hrdla na plecia nádoby sa nachádzala pôvodne obežná hlboká línia, zachovaná na krátkom úseku. V priemere malé dno je mierne dovnútra preliačené. Zach. v. 83 mm, Ø max. vydutia 111 mm, Ø dna 35 mm (obr. 110: 3)

4. Veľká misa s kónickým telom a s krátkym, mierne dovnútra zatiahnutým ústím, ktorého okraj je horizontálne hranený. Zachovalo sa jedno pásikové uško spájajúce plecia misy s okrajom. Časť nádoby na protiľahlej strane, pravdepodobne taktiež s uškom, sa nezachovala. Okraj ústia bol pôvodne na šiestich miestach cípovito vytiahnutý, zachovali sa len tri lalokovité výčnelky. Tesne pod max. vydutím tela misy je hlboká obežná ryha. Pod ňou je celé telo misy zdobené hlbokými ryhami vedenými v tvare poloblúkov a vertikál, navzájom sa prekrížujúcimi. Dno bolo pravdepodobne ploché, keďže sa z neho zachovala iba malá časť. V. 118 mm, R ústia 325 mm, predpokladaný Ø dna 120 mm (obr. 110: 4).

Dve včasnostredoveké nádoby pochádzajúce z porušených hrobov prevzal od miestneho občana E. Rejholec. V nálezovej správe 88/61 sú fotografie oboch nádob, pričom negatívy sú uložené v dokumentácii AÚ SAV v Nitre (P 32866, P 32867, P 32868).

5. Vlnovkami a obežnými ryhami zdobená hrncovitá nádoba vajcovitého tvaru s lievikovito formovaným ústím a šikmo nadol zrezaným, nevýrazne preliačeným okrajom. Plavená keramická hmota obsahuje prímes jemného piesku a najmä v hornej časti je precízne modelovaná pomocou hrnčiarskeho kruhu. Na dne je značka v tvare dvojitého kruhu s naznačeným krížovitým prepojením. V. nádoby 140 mm, R max. vydutia 127 mm, R dna 68-71 mm (obr. 109: 15).

6. Pomerne ťažká hrncovitá nádoba vajcovitého tvaru s lievikovitým ústím a nevýrazne zaobleným okrajom je zdobená štyrmi pásmi vlnovky vyhotovenej jednoduchým, pomerne širokým rydlom. Nádoba z kvalitného jemnozrného materiálu bola formovaná pomocou hrnčiarskeho kruhu, avšak menej dokonale než predchádzajúci exemplár. Isté nepravidelnosti sú pozorovateľné predovšetkým na vnútornej časti nádoby. V. nádoby 143 mm, R max. vydutia 128 mm, R dna 81 mm (obr. 109: 13).

Domnievam sa, že prezentované nádoby pravdepodobne pochádzajú z porušených hrobov pohrebiska tzv. belobrdskej kultúry a možno ich pravdepodobne datovať do 10. stor.

Okrem už uvedených fragmentov, resp. nádob, pochádza z lokality Emberföld v Pavlovej veľké množstvo črepového materiálu, ktorý pre svoj archaický vzhľad a podobnosť s materiálom zo sídliska v Obide (predtým Štúrovo, časť Obid, k tomu pozri Zábojník 1988, predovšetkým obr. 14-18), možno datovať do obdobia avarského kaganátu. Pre svoju početnosť bude publikovaný na inom mieste.

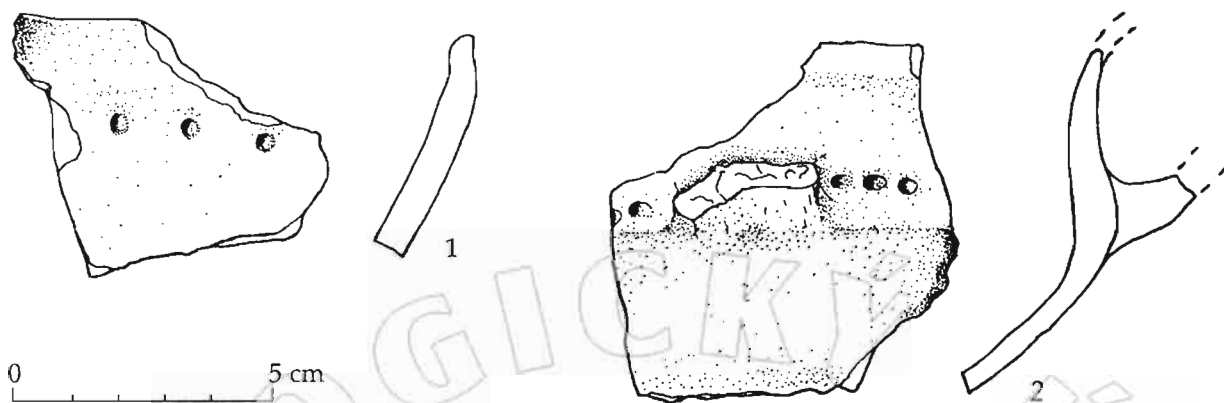
Zhrnutie

Keďže som črepový materiál zo zberu V. Vendtovej nemal k dispozícii, vo svojej štúdii o sídliskách z obdobia avarského kaganátu na Slovensku som datoval nálezy z Pavlovej na základe písomných informácií viac-menej rámcovo do 8. stor. (Zábojník 1988, obr. 18). Vychádzajúc z poznania sídliskového materiálu z viacerých lokalít obdobia avarského kaganátu sa domnievam, že aspoň časť keramického súboru z Pavlovej je nesporne staršia. Všetky vyššie uvedené skutočnosti mi dovoľujú vysloviť predpoklad, že na lokalite Emberfölddomb v Pavlovej sú zastúpené pamiatky minimálne z troch období. Najstaršie nálezy predstavuje pravdepodobne žiarový hrob severopanónskej kultúry. V období avarského kaganátu na lokalite vzniklo sídlisko, z ktorého sa zachovali početné fragmenty keramiky z vrstvy. V 10. stor. sa piesková duna v Pavlovej využívala ako pohrebisko tzv. belobrdskej kultúry.

Literatúra

- Béř 1977 - J. Béř: Včasnostredoveké hrobové nálezy z juhozápadného Slovenska. AVANS 1976, 1977, 55-59.
- Čilinská 1985 - Z. Čilinská: Pohrebisko z 10. storočia v Pavlovej. Štud. Zvesti AÚ SAV 21, 1985, 249-256.
- Dušek 1955 - M. Dušek: Kostrové pohrebište z X. a XI. storočia v Chotíne na Slovensku. Slov. Arch. 3, 1955, 244-263.
- Dušek 1966 - M. Dušek: Thrakisches Gräberfeld der Hallstattzeit in Chotín. Bratislava 1966.
- Liptáková 1964 - Z. Liptáková: Dve pohrebiská z X. storočia na juhozápadnom Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 14, 1964, 237-258.
- Nevizánsky 1978 - G. Nevizánsky: Pohrebisko z 9.-10. storočia v Pavlovej. AVANS 1977, 1978, 172.
- Zábojník 1988 - J. Zábojník: On the problems of settlements of the Avar Khaganate Period in Slovakia. Arch. Rozhľedy 40, 1988, 401-437, 480.

UNBEKANNTE FUNDE AUS BEKANNTEN ARCHÄOLOGISCHEN FUNDSTELLEN. 1. Während der Materialrevision aus der Zeit des Awarischen Kaganats in Bátorove Kosihy (früher Vojnice, Bez. Komárno) wurden auch in das 10. Jh. datierte Gegenstände gefunden (Abb. 109: 1-12). Durch die Analyse der im Fundberichtnr. 117/59 des Archäologischen Instituts der SAW angeführten Fakte konnten wir feststellen, dass die angeführten Funde (Anhänger, Ohringe, Perlen, Bronzeknöpfe) aus dem Grab 4 auf dem altmagyarischen Gräberfeld in der Lage Papajtó stammen, jedoch zur Zeit der Veröffentlichung des angeführten Gräberfeldes nicht zur Verfügung standen. 2. Unter der Keramik der Vekerzug-Kultur aus Chotín (Bez. Komárno) wurde auch ein frühmittelalterliches Gefäß identifiziert, das in der Flur Chotín I B gefunden wurde und als Lesefund im Donau-Museum in Komárno unter der Nr. I 3387 untergebracht (Abb. 109: 14). Es kann in das 10. Jh. datiert werden und hängt wahrscheinlich mit den Gräbern der sog. Bielo Brdo-Kultur, die durch Sandförderung gestört wurden, zusammen. 3. Bei der Beglaubigung der Fundumstände des Siedlungsmaterials aus der Zeit des Awarischen Kaganats in Pavlová, Lage Emberfölddomb (Bez. Nové Zámky) entdeckte der Autor weitere interessante Funde. Sie werden zwar in mehreren Berichten im Archiv des Archäologischen Instituts der SAW in Nitra erwähnt, der Fachöffentlichkeit wurden sie jedoch nicht zugänglich gemacht. Es geht vor allem um die das Inventar eines Brandgrabs der nordpannonischen Kultur bildende Gefäße (Abb. 110: 1-4) und auch um zwei frühmittelalterliche Gefäße, die aus den Lesefunden im Raum des Gräberfeldes von der Bielo Brdo-Kultur stammen (Abb. 109: 13, 15).

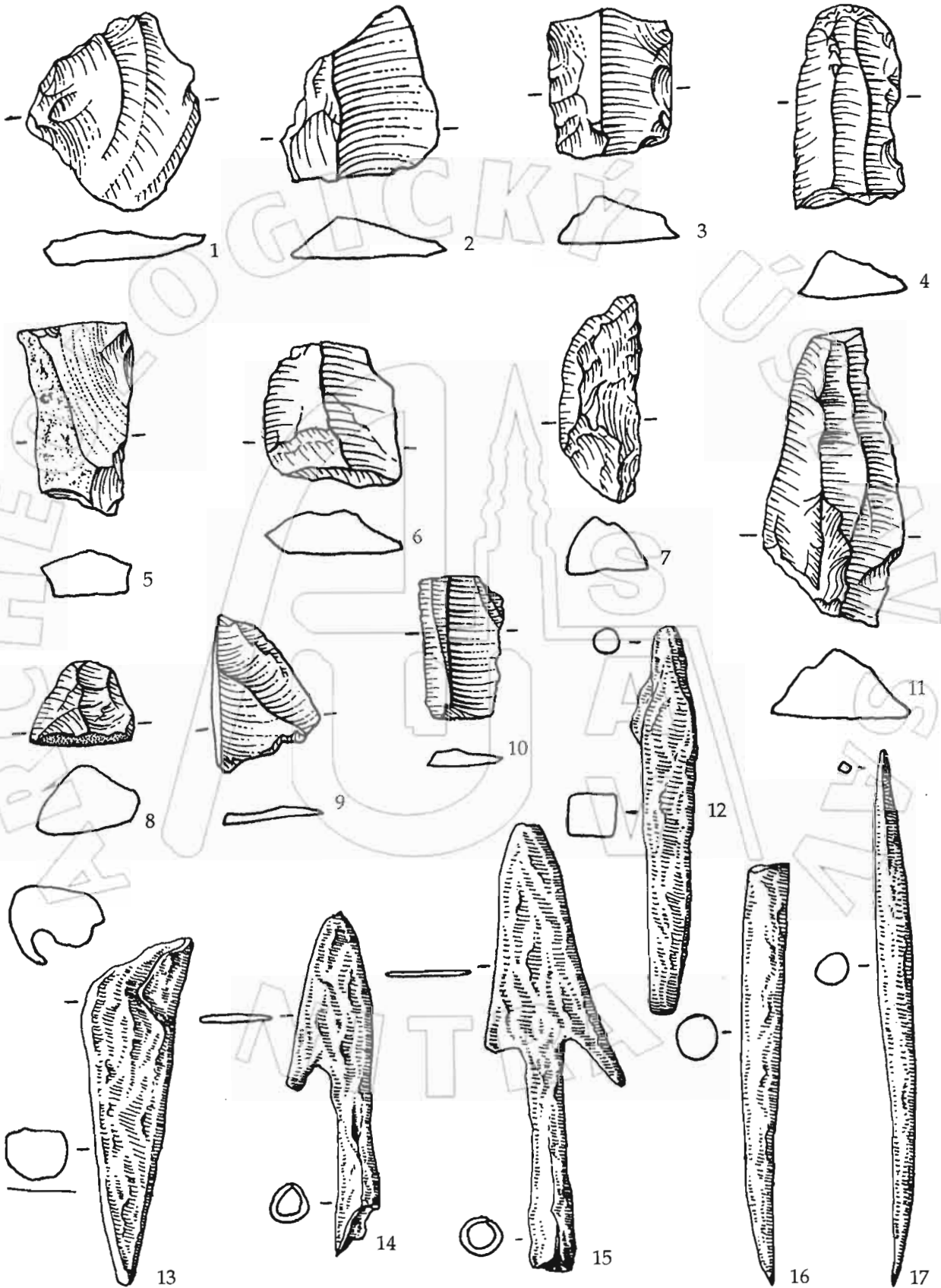
Obr. 1. Zlaté Moravce (Rázusova ul.). Črepový materiál badenskej kultúry (Bátora, 24).
 Abb. 1. Zlaté Moravce (Rázusova Str.). Scherbenmaterial der Badener Kultur (Bátora, 24).

Obr. 2. Dubovany (Majerská ul.). Výber materiálu z pravekého žlabu (Brezňanová/Laczková, 24).
 Abb. 2. Dubovany (Majerská Str.). Auswahl von Material aus der urzeitlichen Rinne (Brezňanová/Laczková, 25).

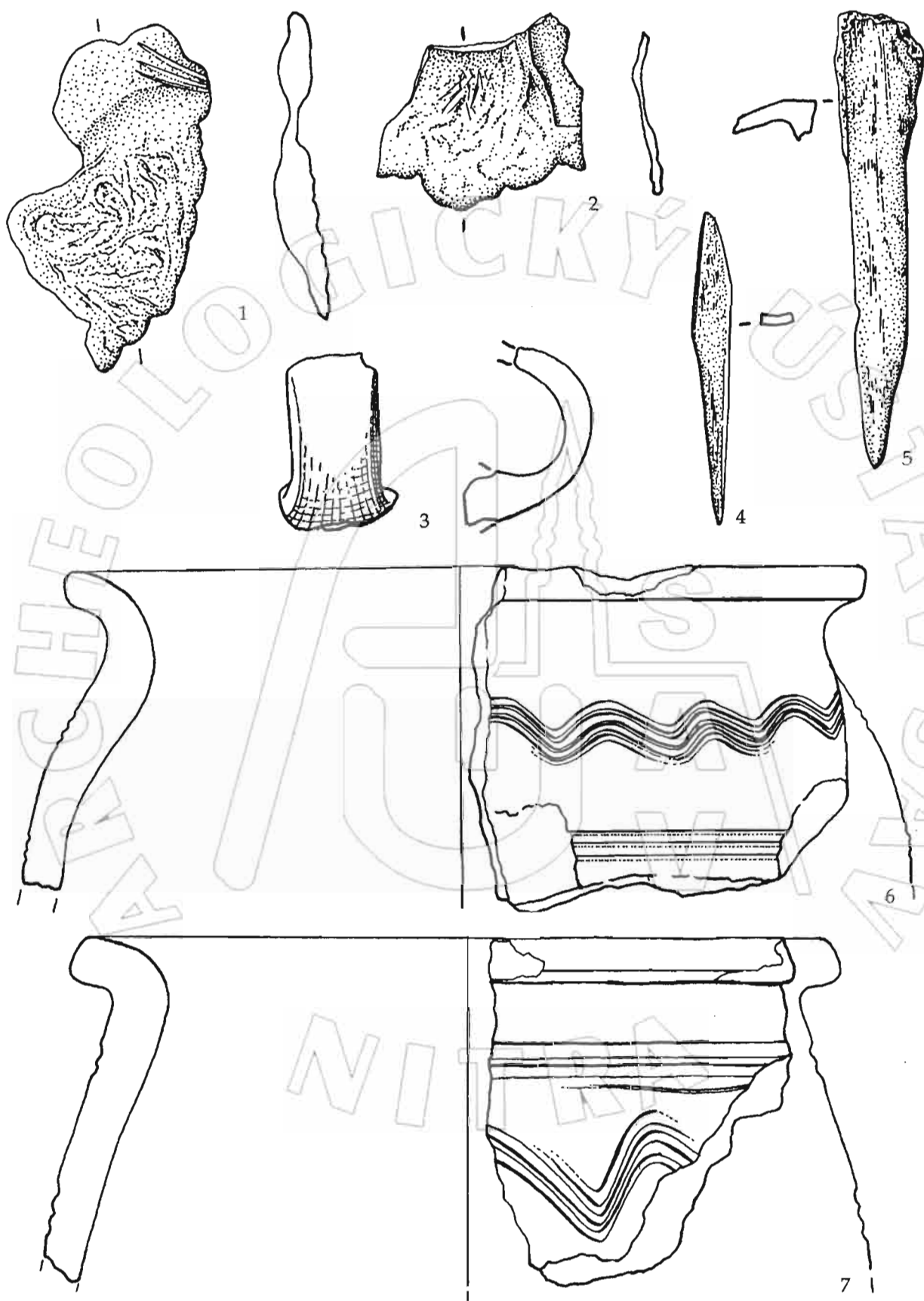

Obr. 3. Očkov (Dlhé Diely, Brehy). Priestor prieskumu (Březinová/Bezák, 25).
 Abb. 3. Očkov (Dlhé Diely, Brehy). Erkundungsraum (Březinová/Bezák, 26).

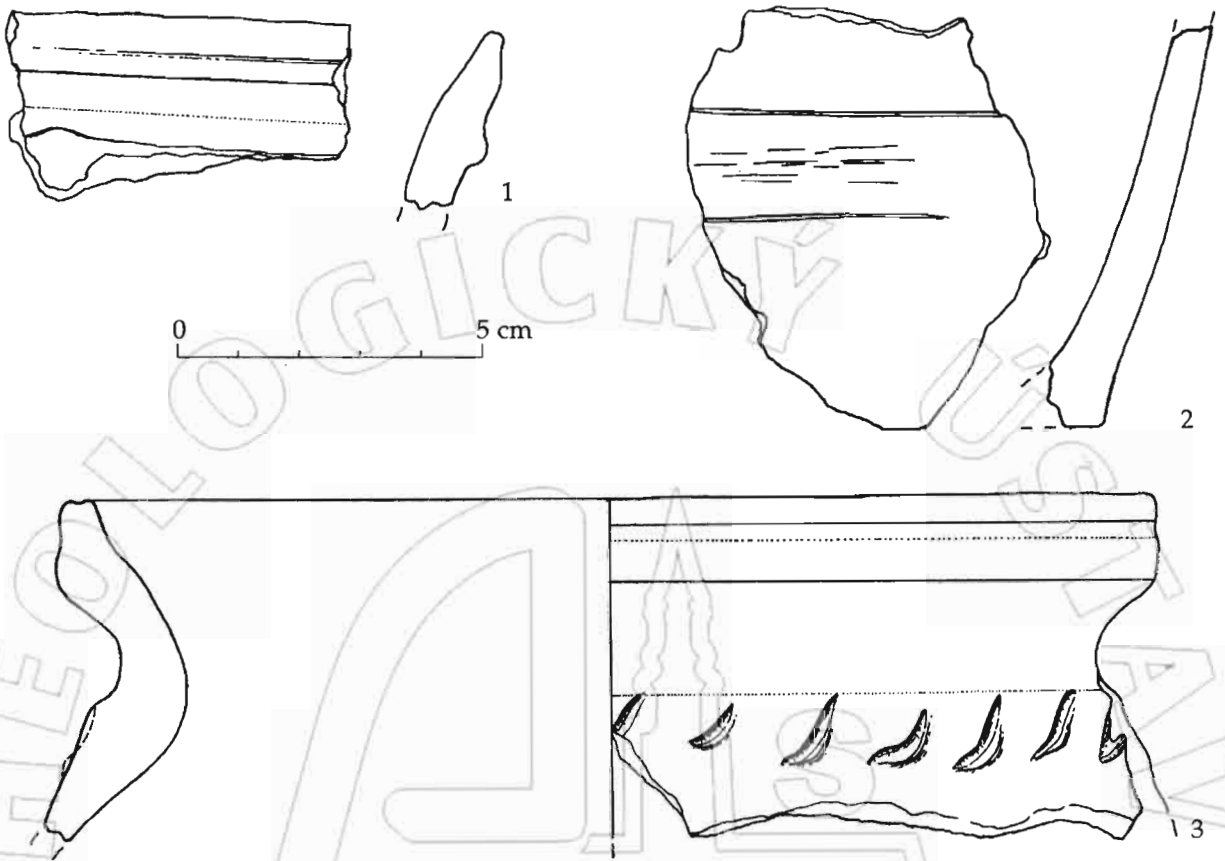

Obr. 4. Očkov. Nálezy zo zberu. 1-11 - Dlhé diely; 12-27 - Brehy (Březinová/Bezák, 25).

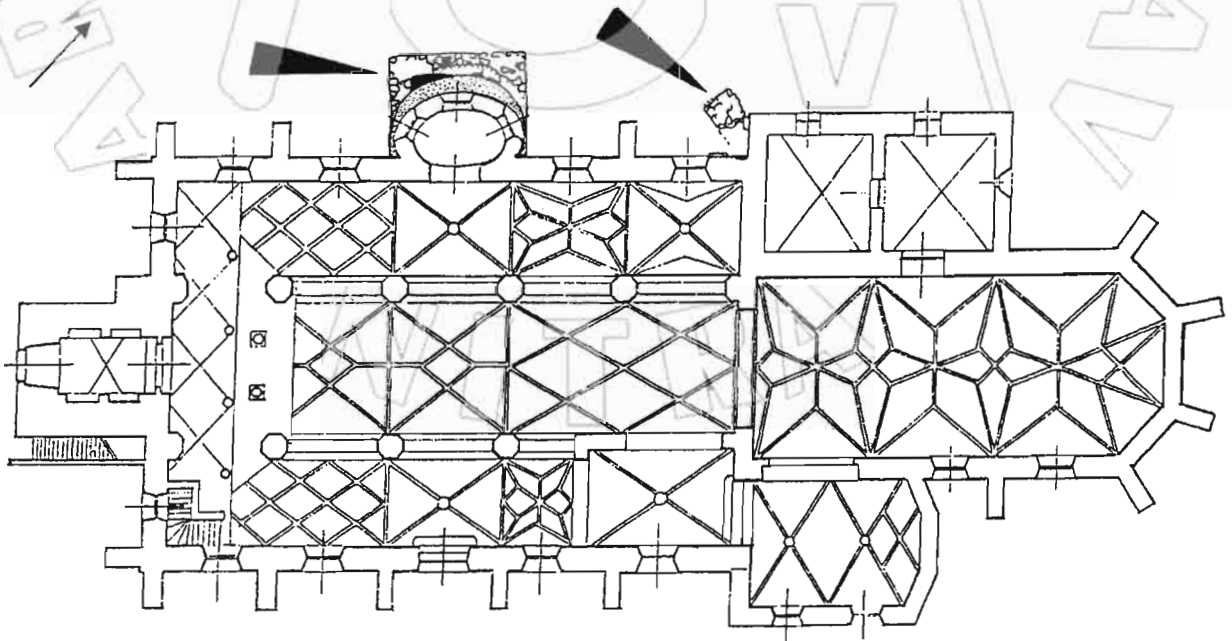
Abb. 4. Očkov. Lesefunde. 1-11 - Dlhé Diely; 12-17 - Brehy (Březinová/Bezák, 26).

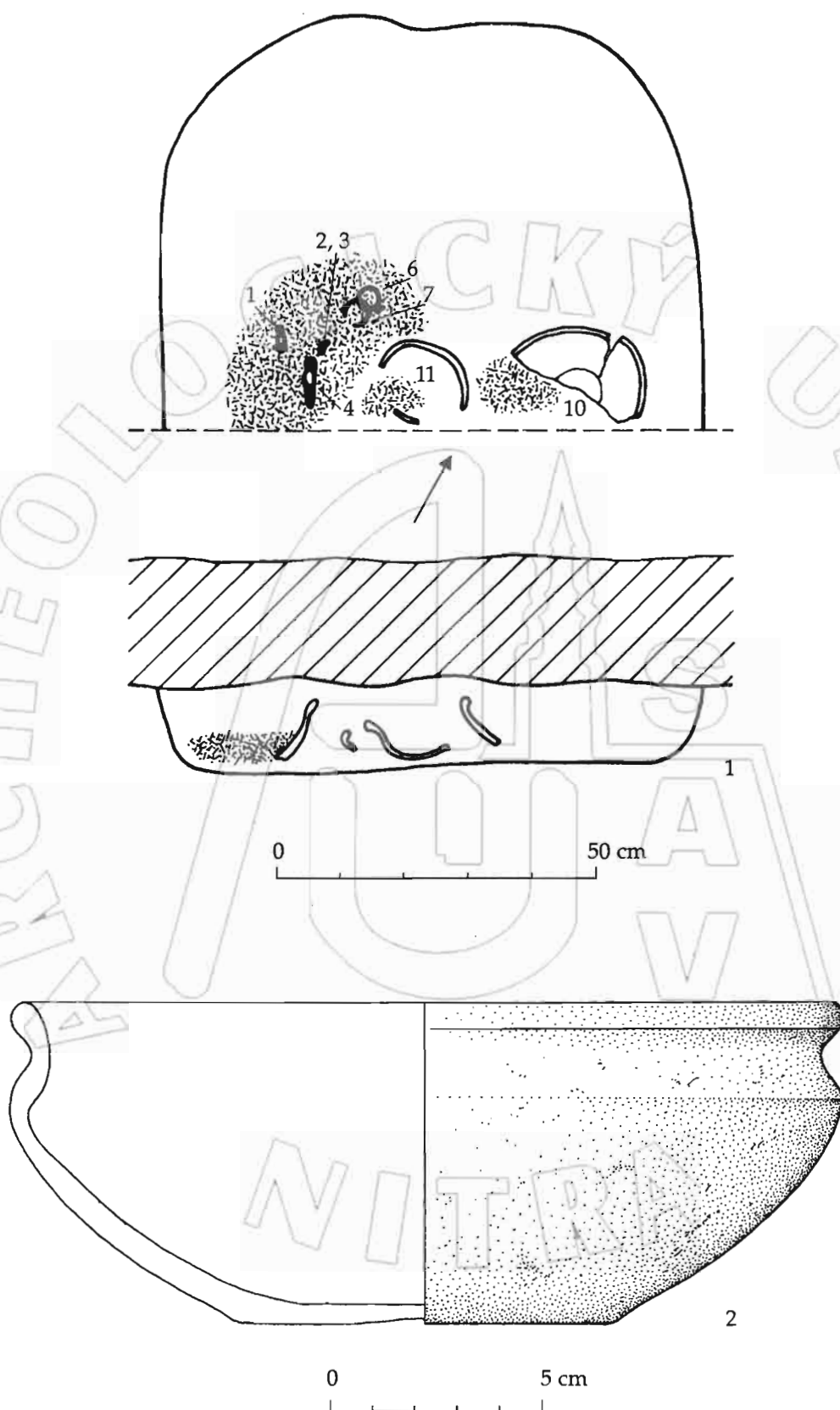
Obr. 5. Očkov (Brehy). Nálezy zo zberu (Březinová/Bezák, 25).
Abb. 5. Očkov (Brehy). Lesefunde (Březinová/Bezák, 26).

Obr. 6. Žabokreky nad Nitrou (Intravilán). Keramika z výkopu (Březinová/Bezák, 27).
 Abb. 6. Žabokreky nad Nitrou (Gemeindegebiet). Keramikfunde aus der Grabung (Březinová/Bezák, 27).

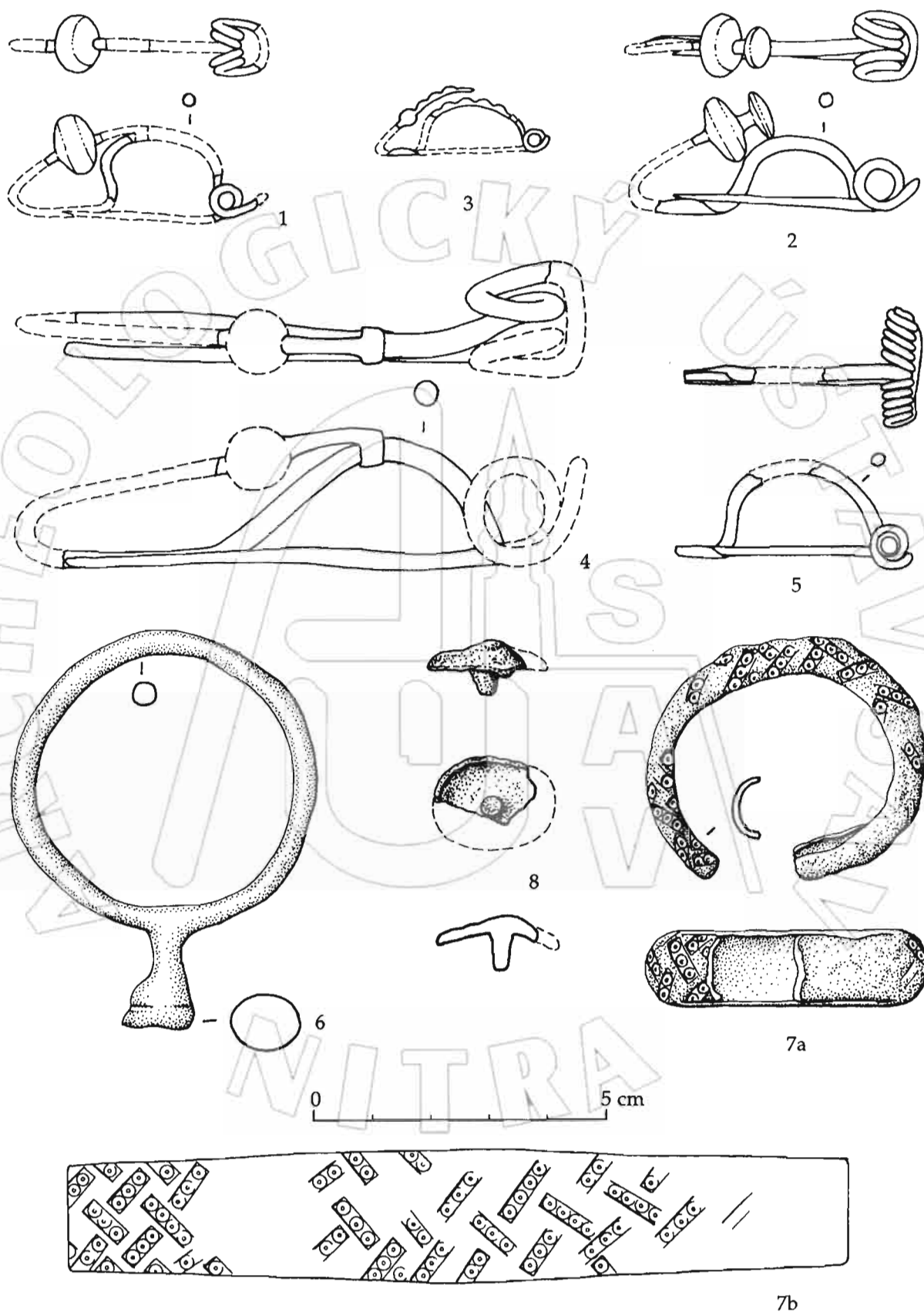

Obr. 7. Pezinok (Kostol Nanebovzatia Panny Márie). Pôdorys kostola (Farkaš, 34).
 Abb. 7. Pezinok (Kirche Maria Himmelfahrt). Grundriss der Kirche (Farkaš, 35).

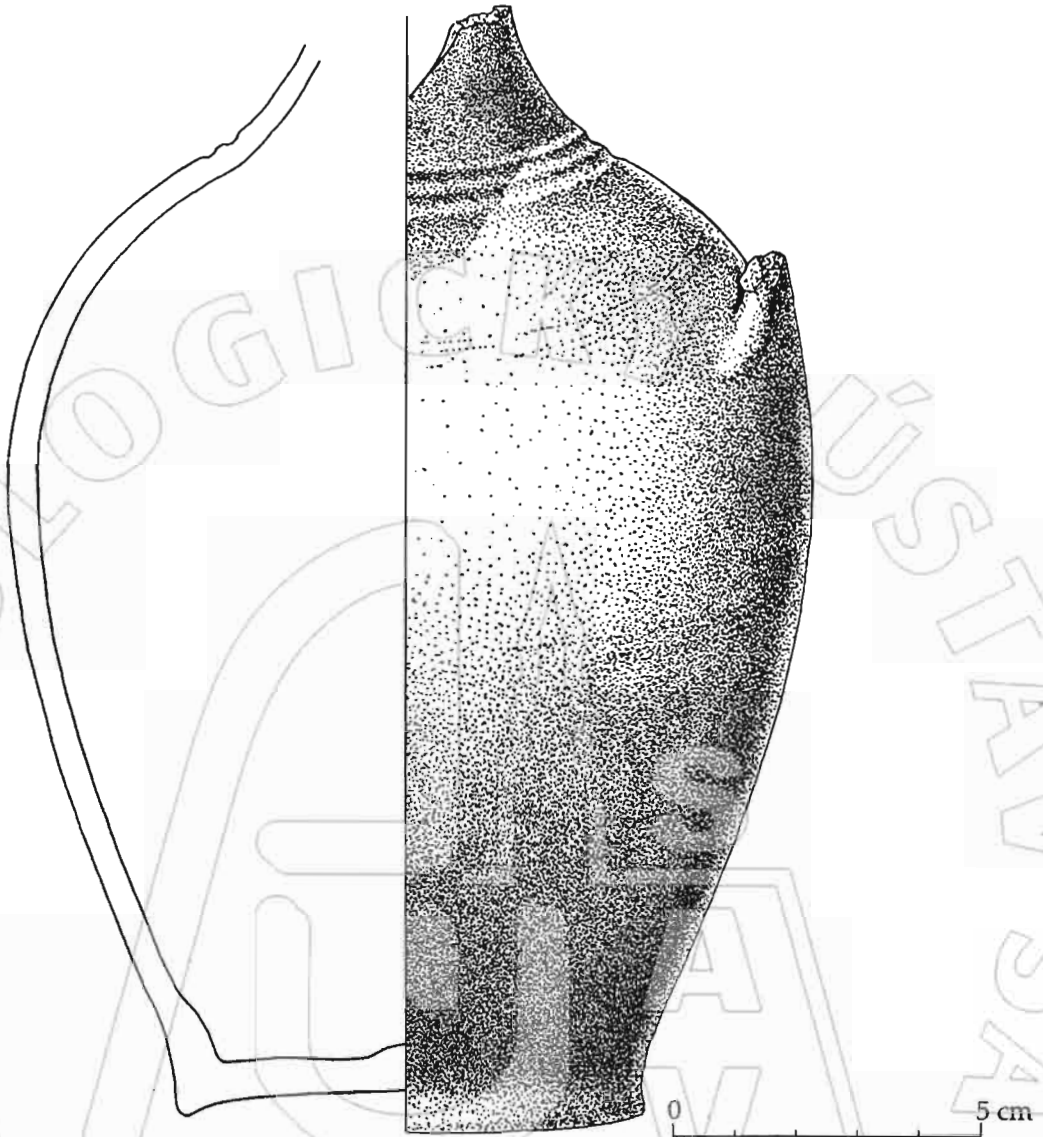

Obr. 8. Cejkov (Tokajský vrch). 1 - plán laténskeho žiarového hrobu 1/2001; 2 - misa z hrobu 1/2001 (Bujna/Kaminská, 27).

Abb. 8. Cejkov (Tokajský vrch). 1 - Plan des latènezeitlichen Grabes 1/2001; 2 - Schüssel aus dem Grab 1/2001 (Bujna/Kaminská, 29).

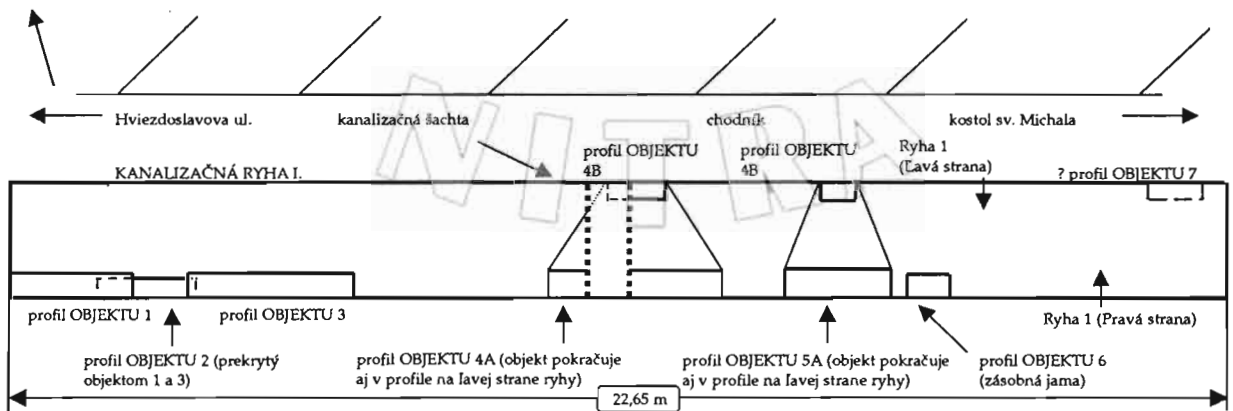

Obr. 9. Cejkov (Tokajský vrch). Kovový inventár z hrobu 1/2001 (Bujna/Kaminská, 27).
 Abb. 9. Cejkov (Tokajský vrch). Metallinventar aus dem Grab 1/2001 (Bujna/Kaminská, 29).

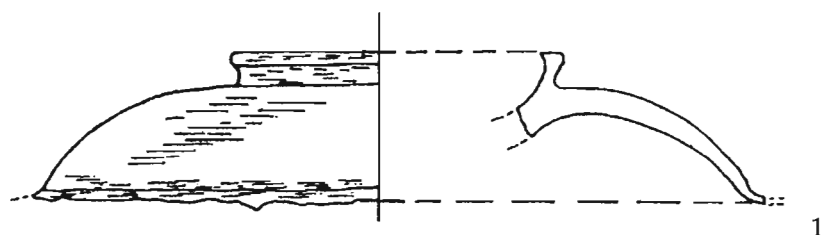
Obr. 10. Michalovce (Nám. osloboditeľov 58). Nádoba z hromadného nálezu mincí, 16. stor. (Gačková, 41).

Abb. 10. Michalovce (Nám. osloboditeľov 58). Gefäß aus dem Münzdepotfund, 16. Jh. (Gačková, 42).

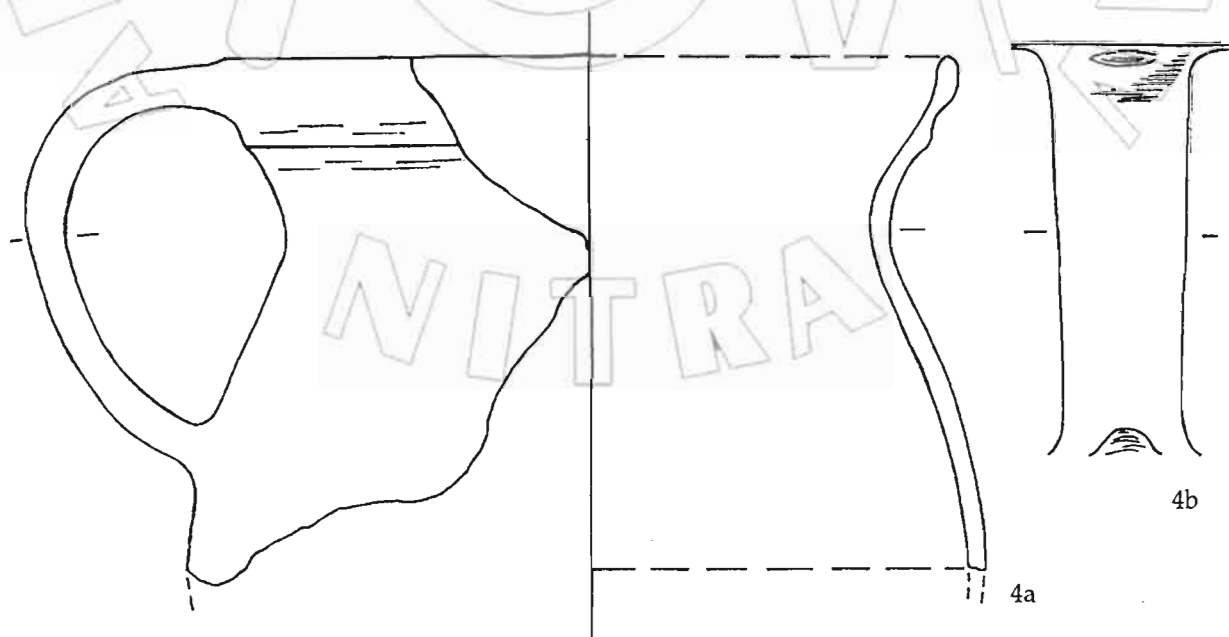
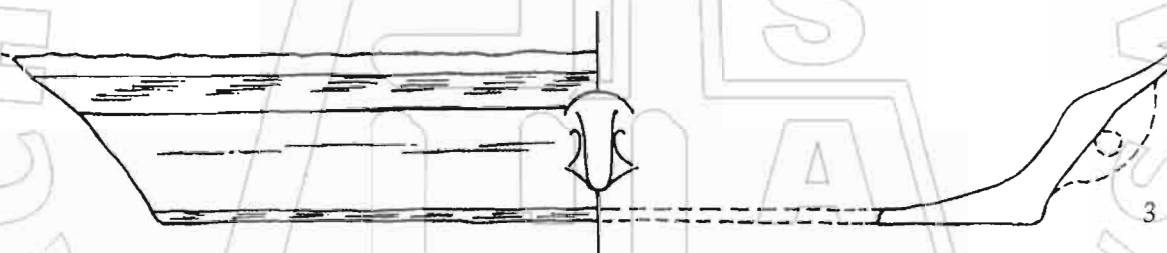

Obr. 11. Zlaté Moravce (Nám. A. Hlinku). Pôdorysný plán rozloženia profilov v objektoch 1-6 v kanalizačnej rýhe I (Ďuriš, 29).

Abb. 11. Zlaté Moravce (Nám. A. Hlinku). Grundrissplan der Verteilung der Profile in den Objekten 1-6 in der Kanalisationsrille I (Ďuriš, 31).

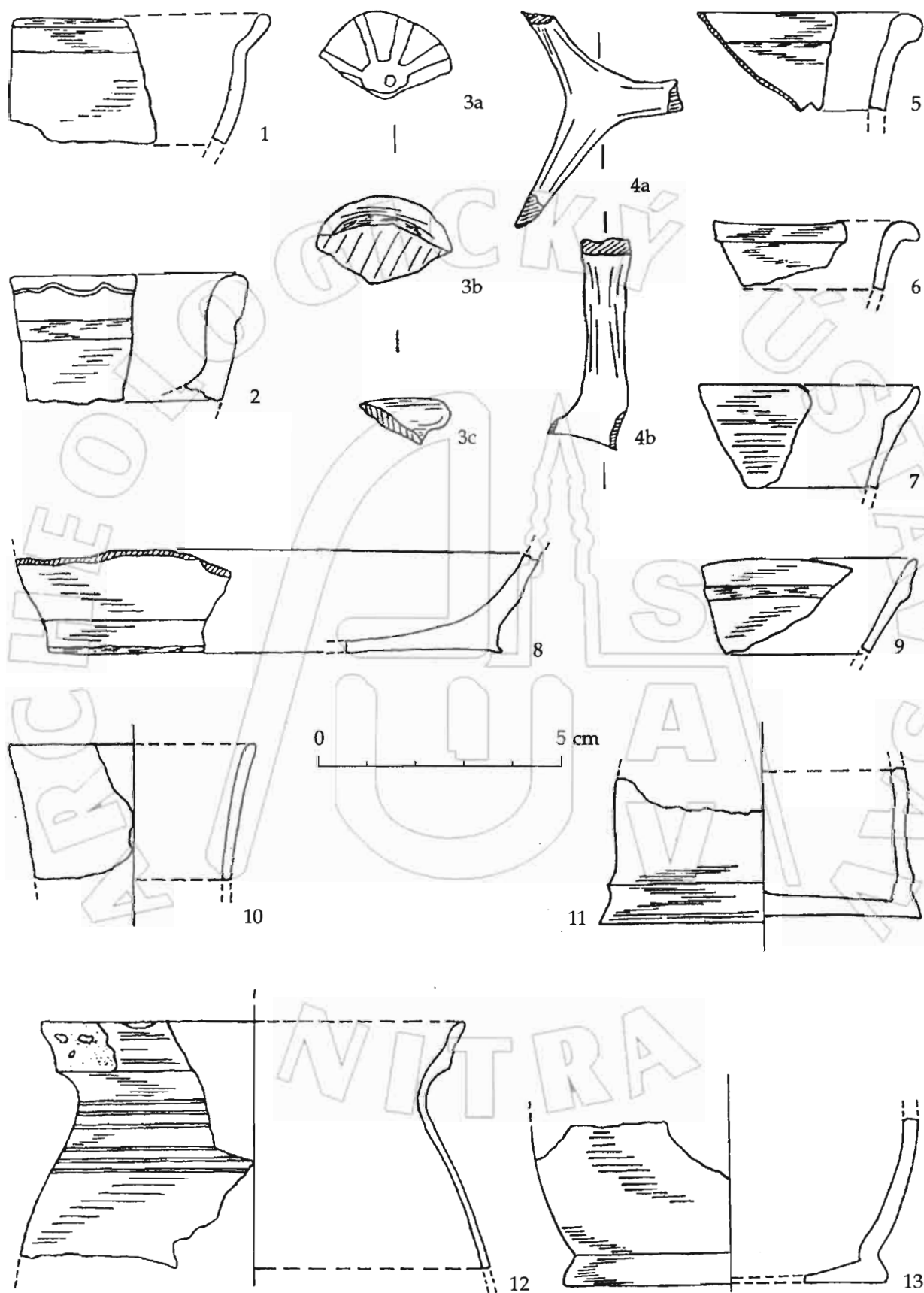

0 5 cm

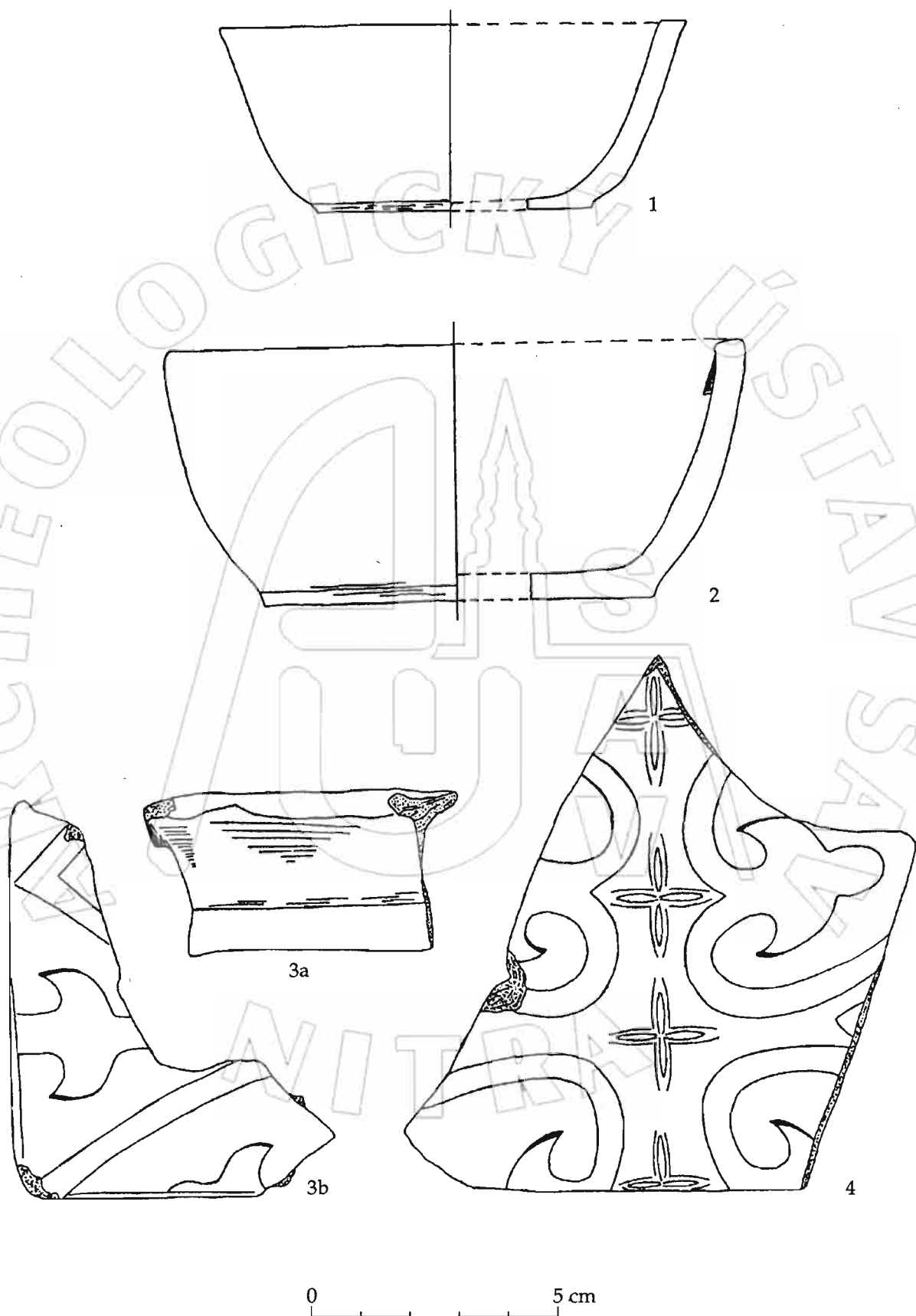

4b

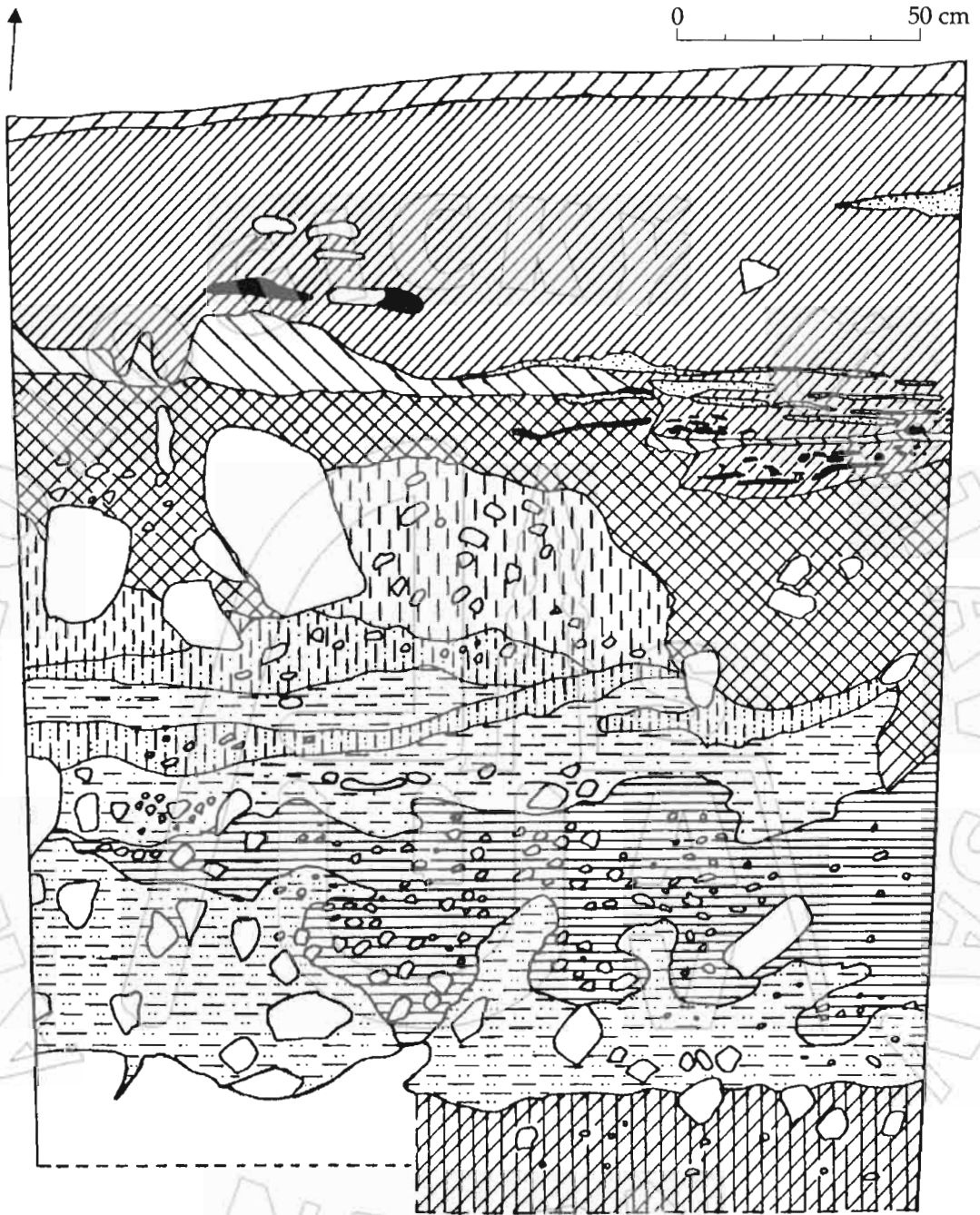
Obr. 12. Zlaté Moravce (Nám. A. Hlinku). Výber nálezov z objektu 1 (Ďuriš, 29).
 Abb. 12. Zlaté Moravce (Nám. A. Hlinku). Auswahl von Funden aus dem Objekt 1 (Ďuriš, 31).

Obr. 13. Zlaté Moravce (Nám. A. Hlinku). Výber nálezov z objektu 1 (Ďuriš, 29).
 Abb. 13. Zlaté Moravce (Nám. A. Hlinku). Auswahl von Funden aus dem Objekt 1 (Ďuriš, 31).

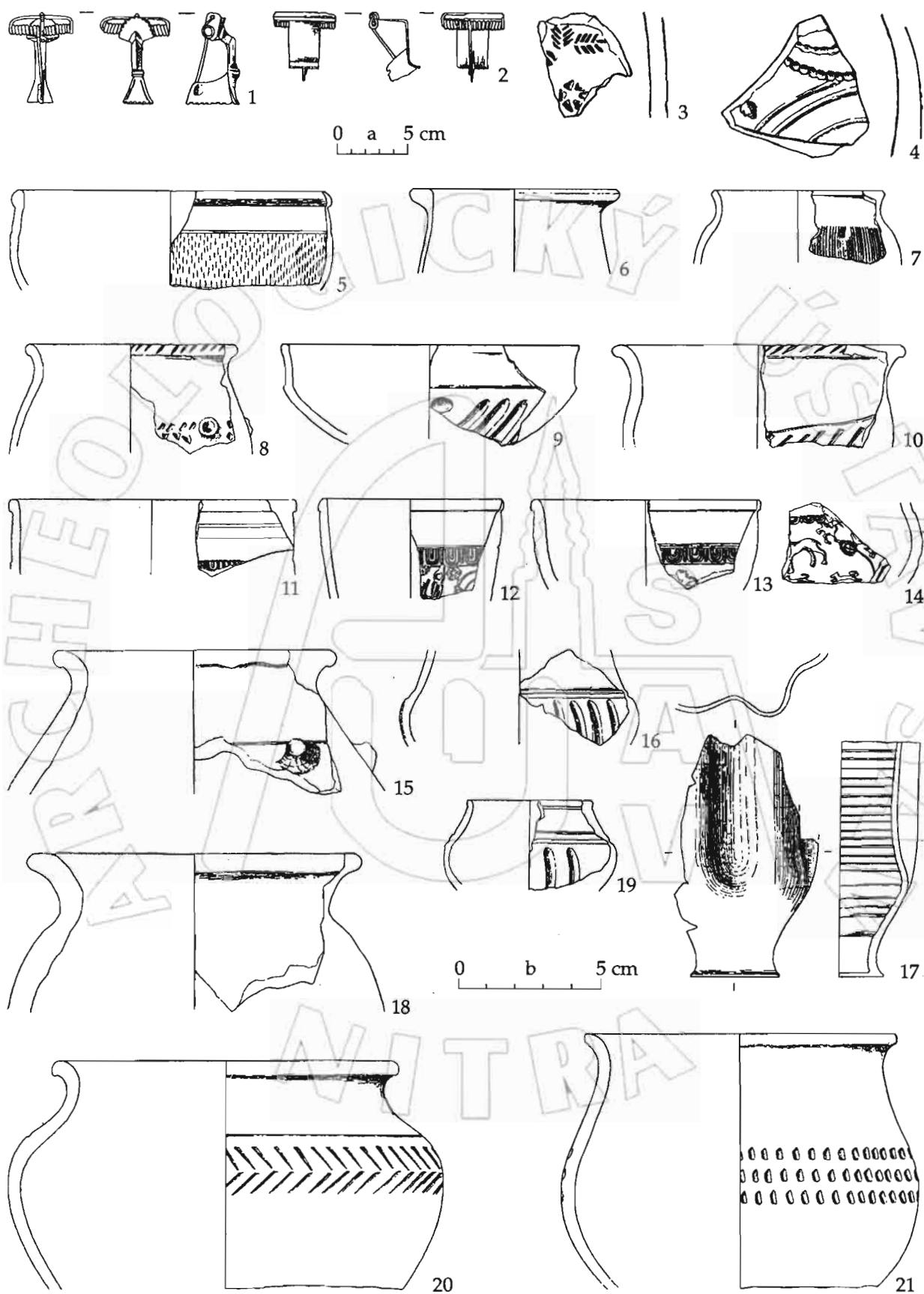
Obr. 14. Zlaté Moravce (Nám. A. Hlinku). Výber nálezov z objektu 1 (Ďuriš, 29).
 Abb. 14. Zlaté Moravce (Nám. A. Hlinku). Auswahl von Funden aus dem Objekt 1 (Ďuriš, 31).

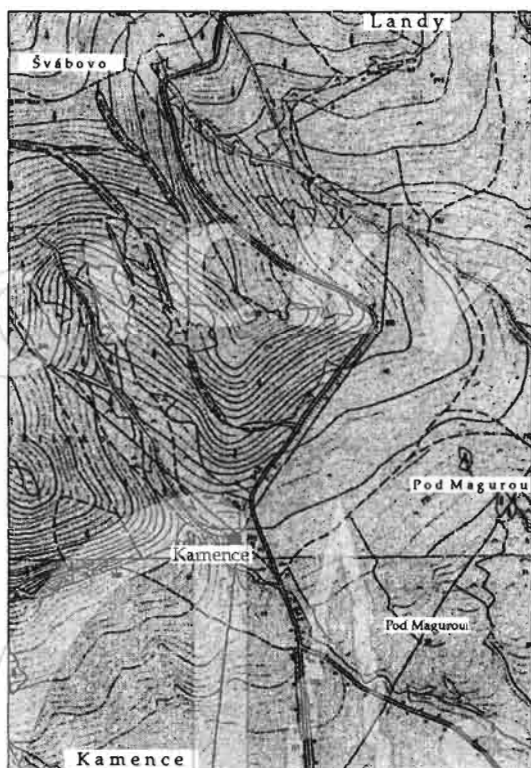
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14

Obr. 16. Plavecký Mikuláš (Jaskyňa Dzeravá skala). Severný profil pracovnej plochy 1. 1 - vrchná časť humusovitej vrstvy 10; 2 - humusovitá vrstva sivo čiernej farby 1a; 3 - dočervena prepálené polohy, vrstva 1b; 4 - uhlíkové polohy, vrstva 1c; 5 - holocénny penovec, vrstva 2; 6 - pleistocénna vrstva 3; 7 - pleistocénna vrstva 4 s neskoropaleolitickou industriou; 8 - vrstva 4a' s pamiatkami gravettien; 9 - vrstva 4a'' s pamiatkami gravettien; 10 - vrstva 5a s pamiatkami gravettien; 11 - vrstva 5a'; 12 - vrstva 9 s pamiatkami aurignacienu(?); 13 - vrstva 11; 14 - kamene (Farkaš/Kaminská/Kozlovski/Svoboda, 36).

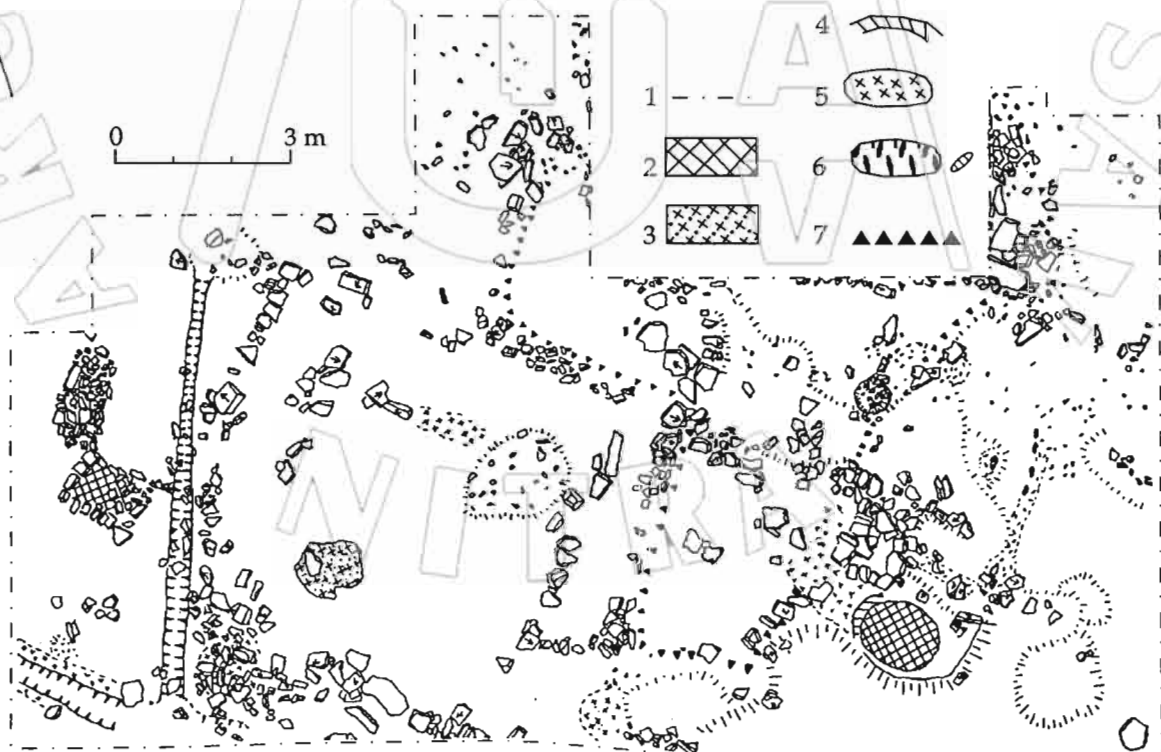
Abb. 16. Plavecký Mikuláš (Höhle Dzeravá skala). Nördliches Profil der Arbeitsfläche 1. 1 - Oberer Teil der Humusschicht 10; 2 - grauschwarze Humusschicht 1a; 3 - rotgebrannte Flächen, 1b; 4 - Holzkohlenstückchenlagen, Schicht 1c; 5 - holozäner Sepiolith, Schicht 2; 6 - pleistozäne Schicht 3; 7 - pleistozäne Schicht 4 mit spätpaläolithischer Industrie; 8 - Schicht 4a' mit Denkmälern aus Gravettien; 9 - Schicht 4a'' mit Denkmälern aus Gravettien; 10 - Schicht 5a mit Denkmälern aus Gravettien; 11 - Schicht 5a'; 12 - Schicht 9 mit Denkmälern aus Aurignacien(?); 13 - Schicht 11; 14 - Steine (Farkaš/Kaminská/Kozlovski/Svoboda, 38).

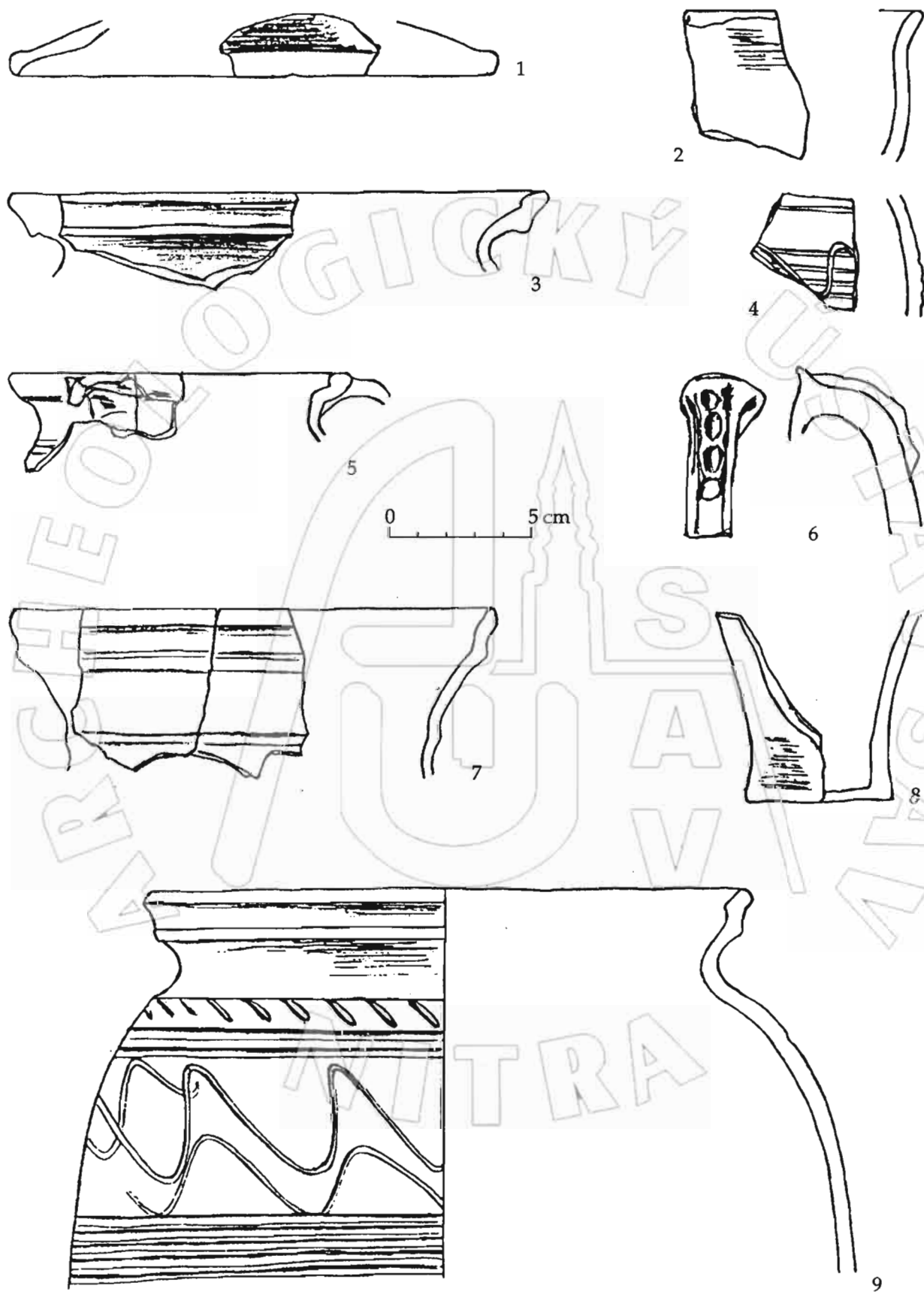
Obr. 17. Šala-Veča (Kečkemétska). Výber nálezov z mladšej doby rímskej. Mierka a: 1-4; b: 5-21 (Fottová, 39).
 Abb. 17. Šala-Veča (Kečkemétska). Auswahl von Funden aus der Jung Römerzeit. Maßstab a: 1-4; b: 5-21 (Fottová, 40).

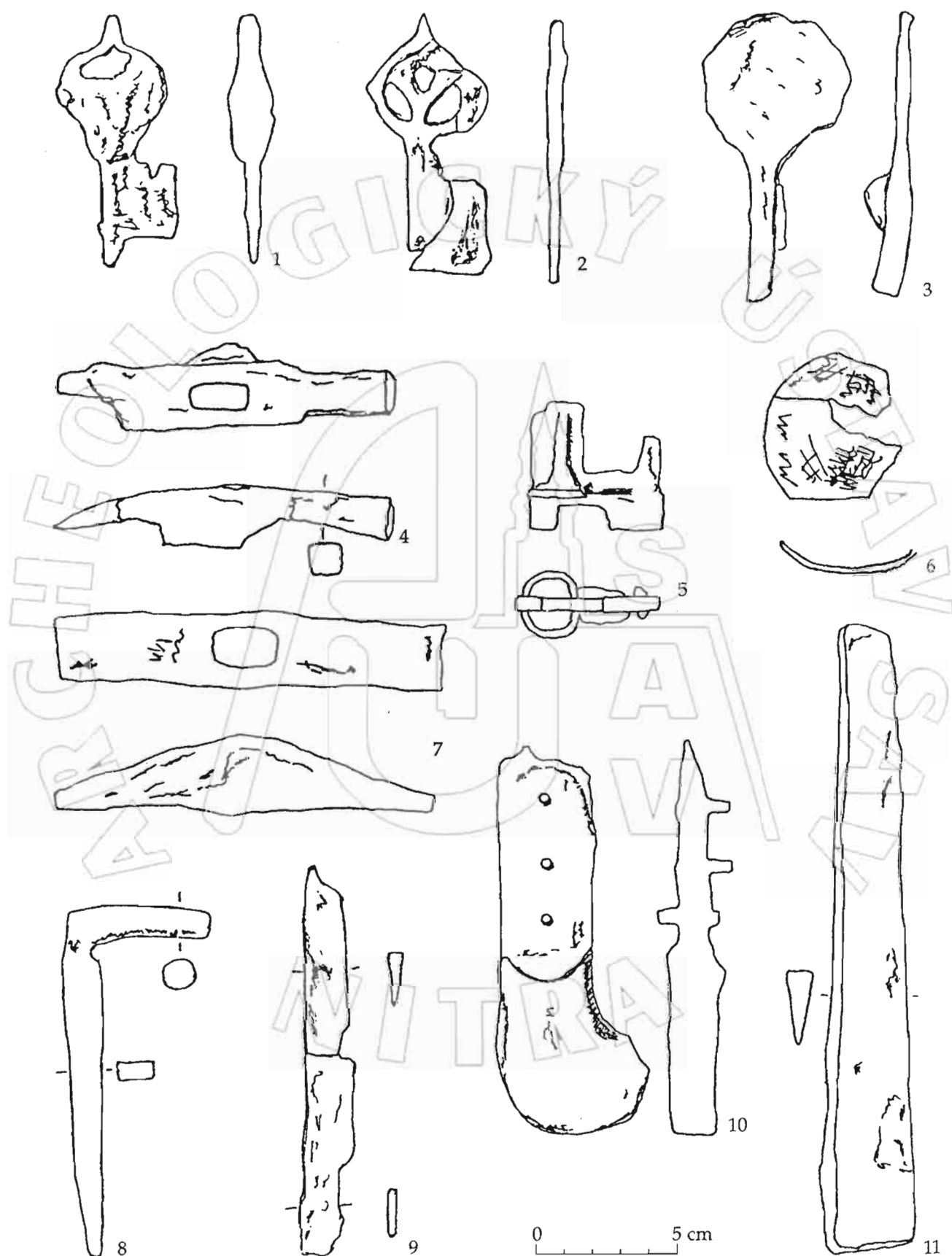
Obr. 18. Slovenská Ves (Slovenské Kamence). Situačný plán s vyznačenou polohou výskumu (Giertlová, 43).
 Abb. 18. Slovenská Ves (Slovenské Kamence). Situationsplan mit eingetragener Lage der Grabung (Giertlová, 44).

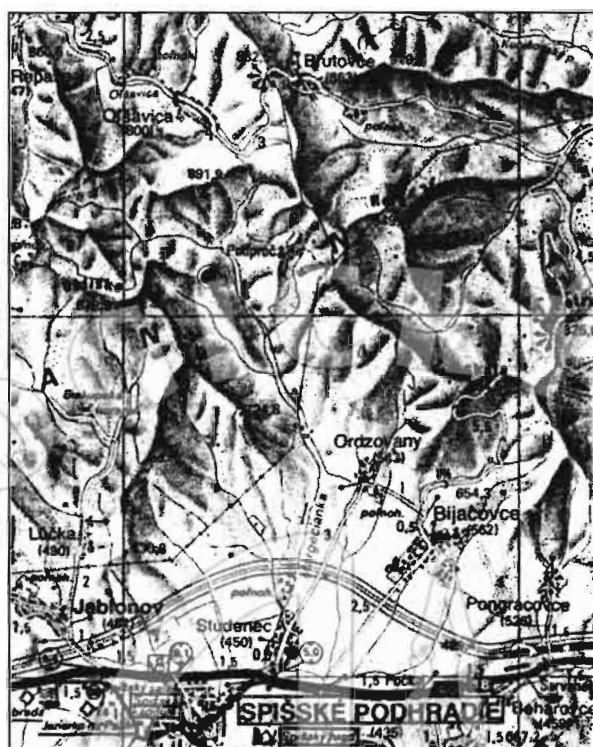
Obr. 19. Slovenská Ves (Slovenské Kamence). Pôdorys Sondy I. 1 - hranica sondy; 2 - estrich pece; 3 - ohnisko; 4 - základ steny pece (žltý íl); 5 - žltý íl so stopami prepálenia; 6 - uhlíky a prepálená hlina; 7 - hranica plochy pôvodne pokrytej kamennou deštrukciou (Giertlová, 43).
 Abb. 19. Slovenská Ves (Slovenské Kamence). Grundriss des Schnittes I. 1 - Schnittgrenze; 2 - Estrich des Ofens; 3 - Herdstelle; 4 - Fundament der Ofenwand (gelber Klei); 5 - gelber Klei mit Brennsuren; 6 - Holzkohlenstückchen und gebrannter Ton; 7 - Grenze der ursprünglich mit Steindestruktion bedeckten Fläche (Giertlová, 44).

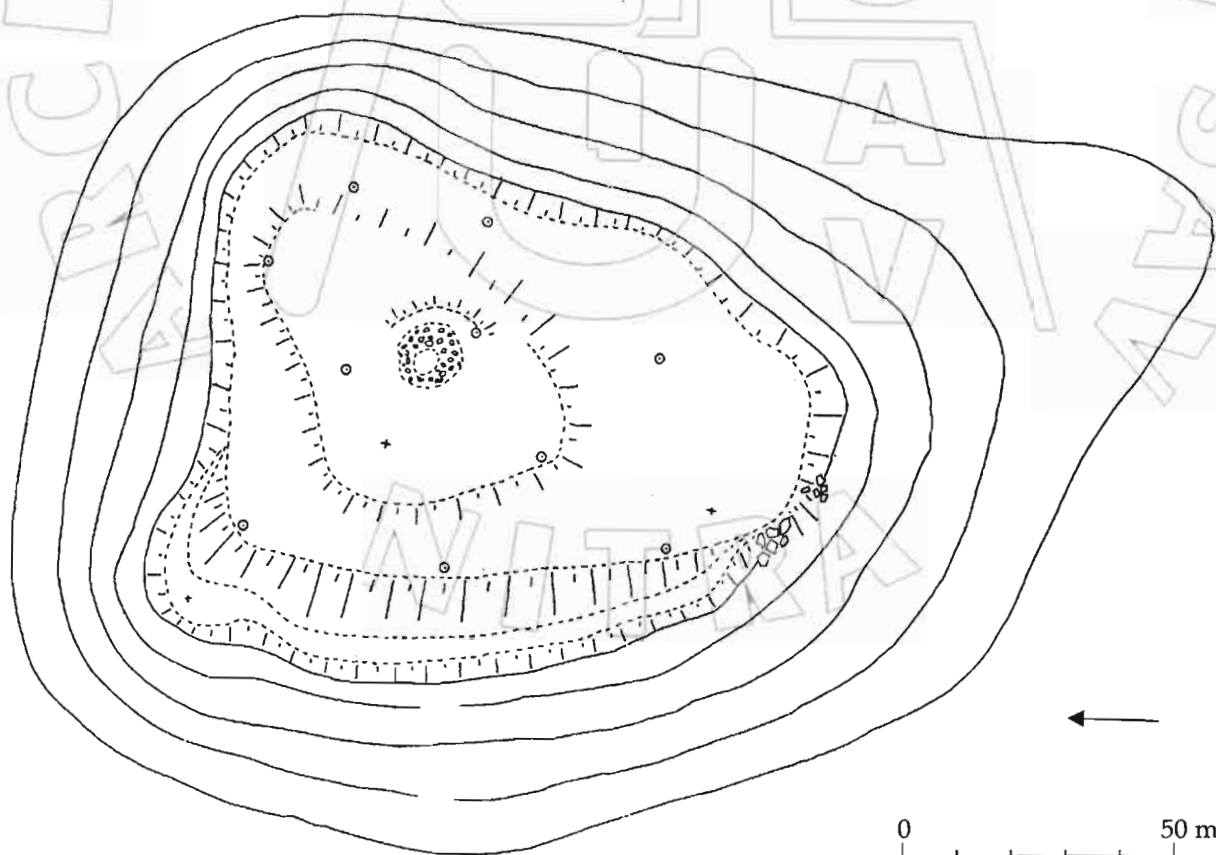
Obr. 20. Slovenská Ves (Slovenské Kamence). Výber nálezov keramiky (Giertlová, 43).
 Abb. 20. Slovenská Ves (Slovenské Kamence). Auswahl von Keramikfunden (Giertlová, 44).

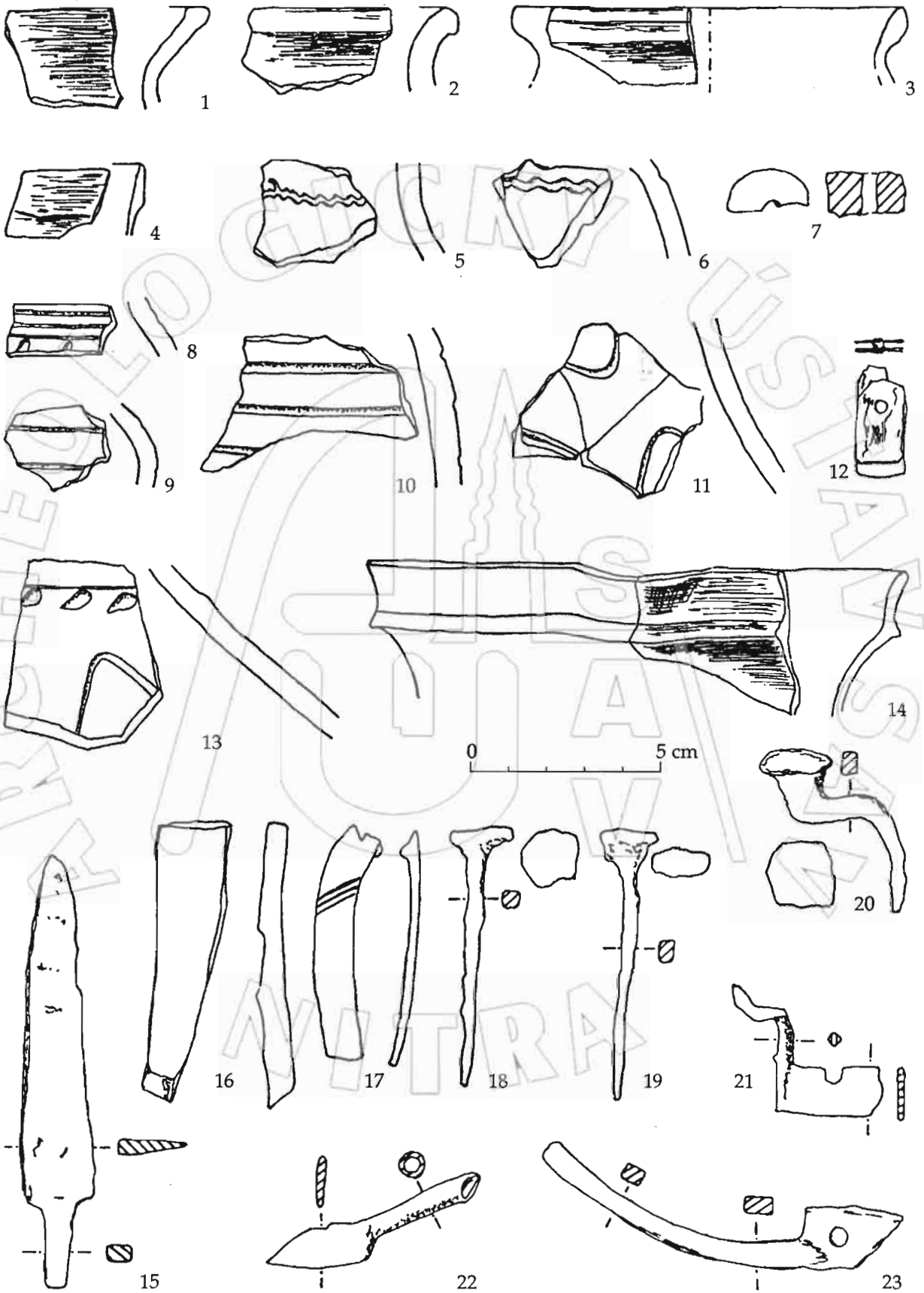
Obr. 21. Slovenská Ves (Slovenské Kamence). Výber nálezov železných predmetov (Giertlová, 43).
 Abb. 21. Slovenská Ves (Slovenské Kamence). Fundauswahl der Eisengegenstände (Giertlová, 44).

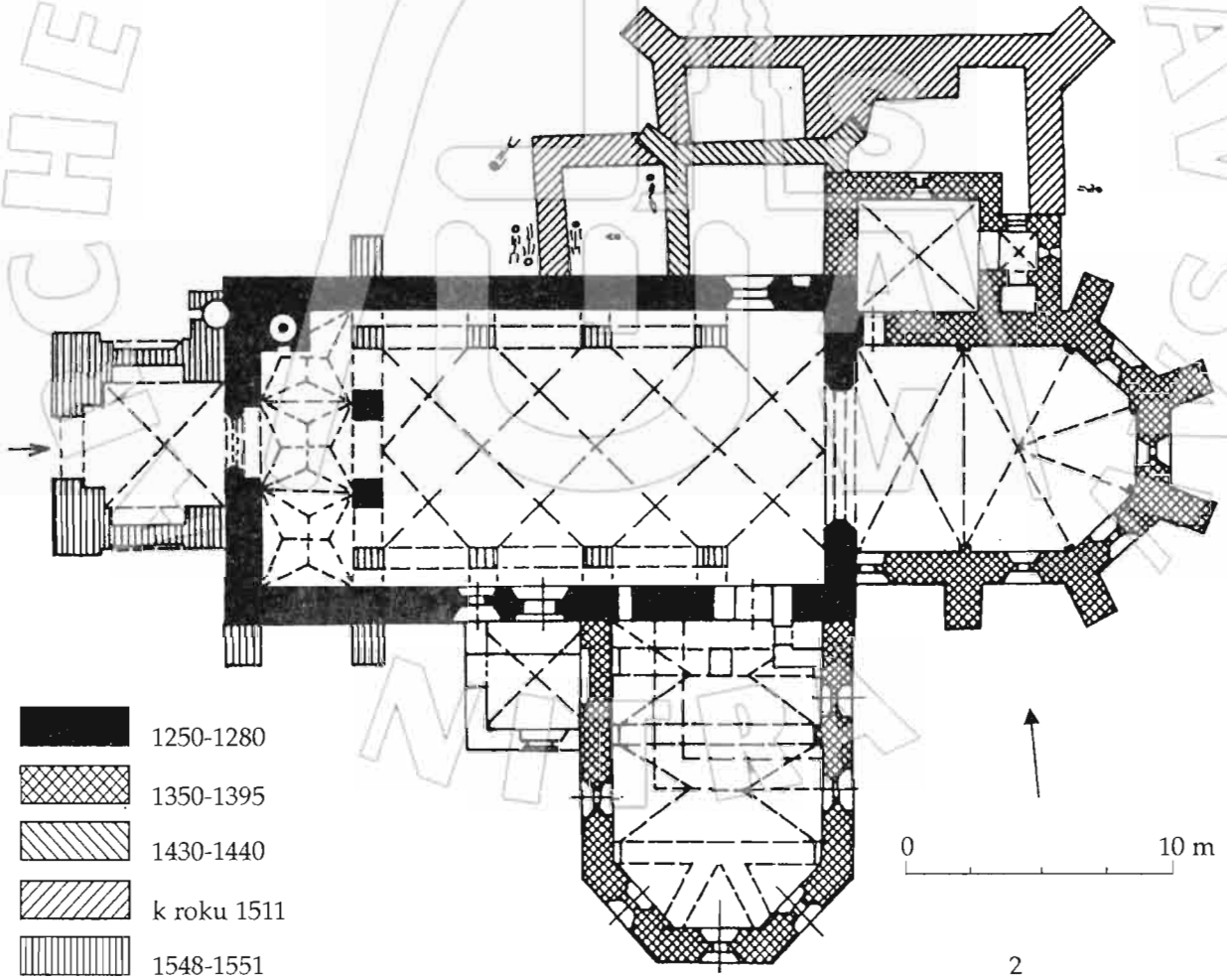
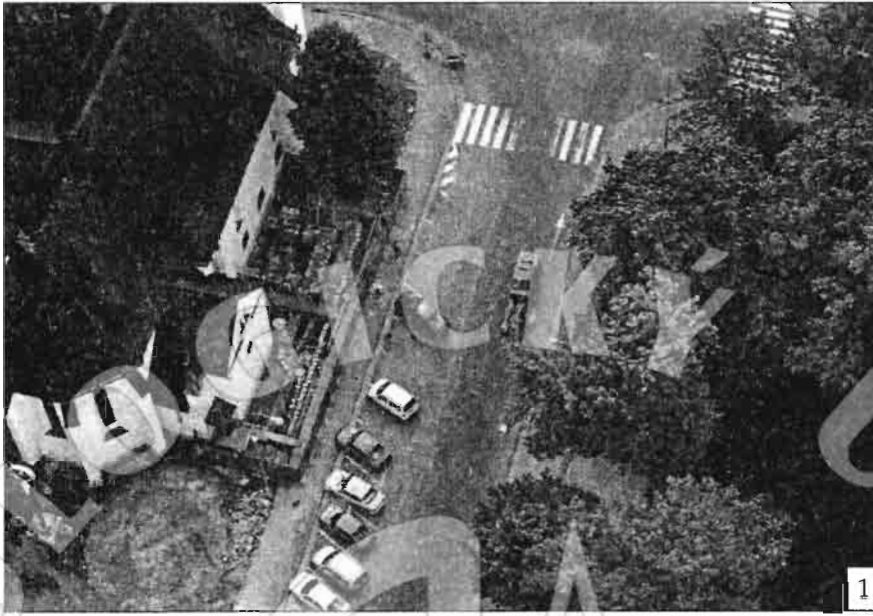
Obr. 22. Studenec (Margecianka). Situovanie lokality (Giertlová/Števík, 44).
 Abb. 22. Studenec (Margecianka). Situierung der Fundstelle (Giertlová/Števík, 46).

Obr. 23. Studenec (Margecianka). Pôdorysný plán lokality (Giertlová/Števík, 44).
 Abb. 23. Studenec (Margecianka). Grundrissplan der Fundstelle (Giertlová/Števík, 46).

Obr. 24. Studenec (Margecianka). Výber nálezov (Giertlová/Števík, 44).
 Abb. 24. Studenec (Margecianka). Auswahl von Funden (Giertlová/Števík, 46).

2

Obr. 25. Zvolen. Záchranný archeologický výskum historickej radnice. 1 - odkryté základy radnice, pohľad od SV;

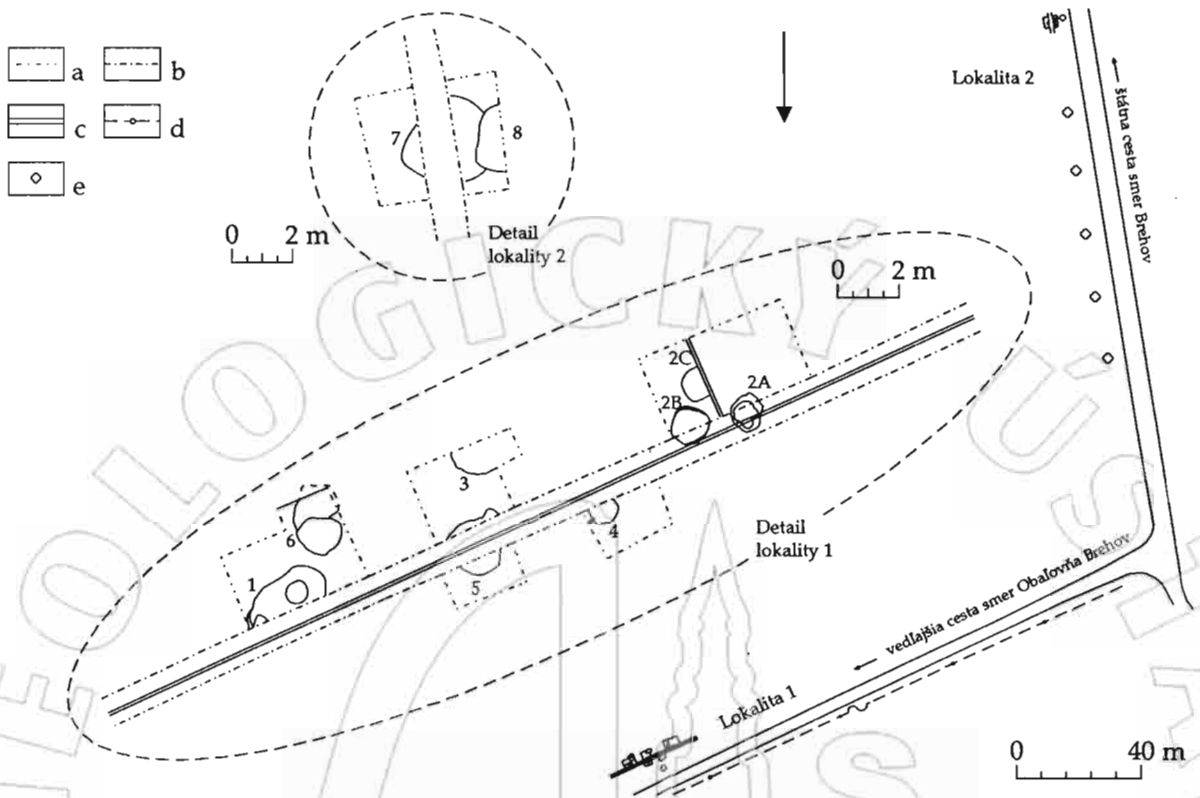
2 - pôdorys farského Kostola sv. Alžbety a odkrytej prístavby radnice (Hanuliak, 53).

Abb. 25. Zvolen. Archäologische Rettungsgrabung des historischen Rathauses. 1 - freigelegte Fundamente des Rathauses, Blick von NO; 2 - Grundriss der Pfarrkirche der hl. Elisabeth und des freigelegten Anbaus des Rathauses (Hanuliak, 53).

Obr. 26. Brehov (Pod Veľkým vrchom). Výber keramického materiálu. 1, 3, 5, 6, 8 - objekt 7; 2, 4, 7 - objekt 8 (Horváthová, 54).

Abb. 26. Brehov (Pod Veľkým vrchom). Auswahl von Keramikmaterial. 1, 3, 5, 6, 8 - Objekt 7; 2, 4, 7 - Objekt 8 (Horváthová, 55).

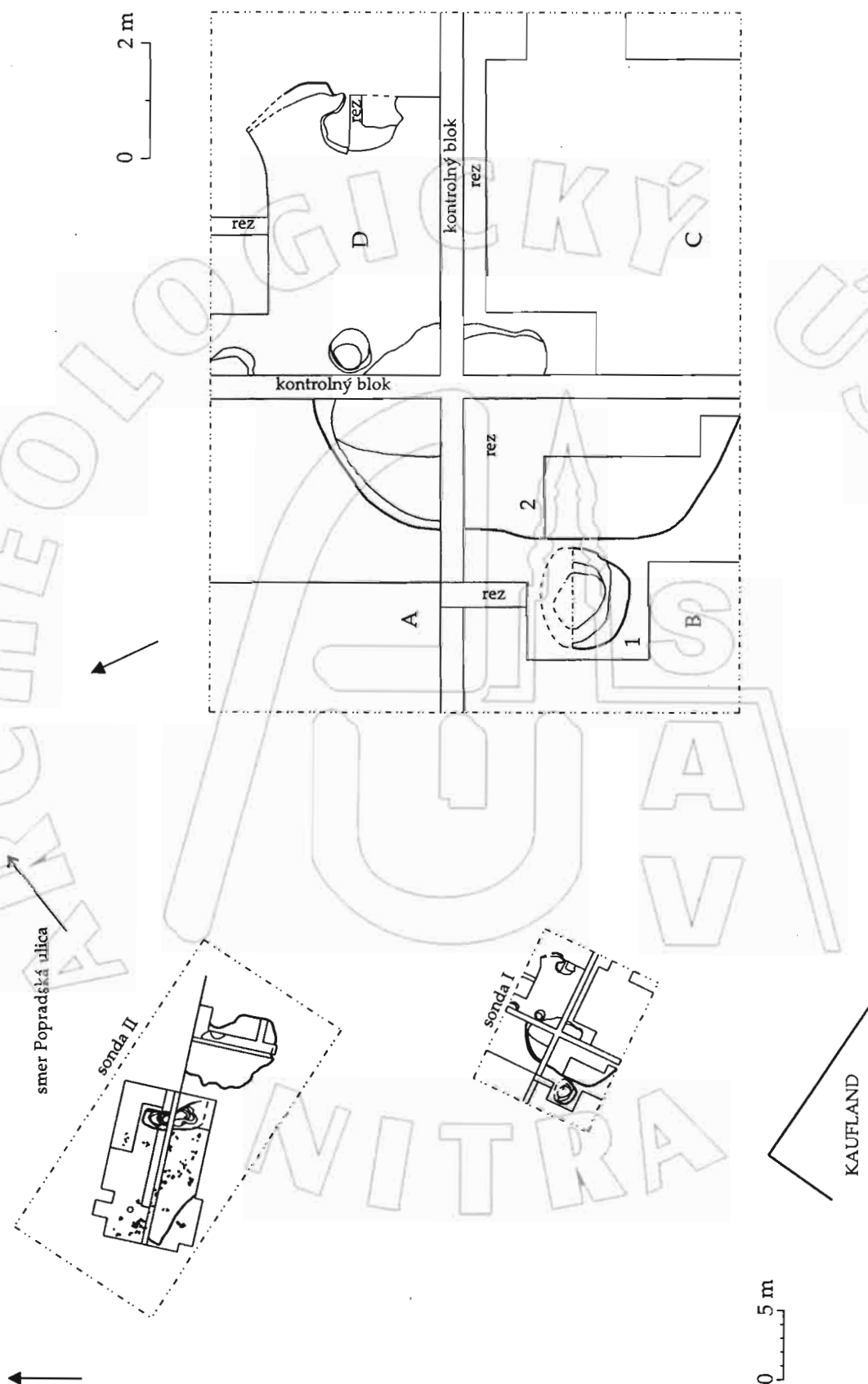
Obr. 27. Brehov (Pod Veľkým vrchom). Celkový plán záchranného výskumu. 1-6 - lokalita 1, objekty preskúmanej časti sídliska badenskej kultúry; 7, 8 - lokalita 2, stredoveké objekty; a - stena sondy; b - vyhlbená rýha; c - plynovodné potrubie; d - stĺpy elektrického vedenia; e - strom (Horváthová, 54).

Abb. 27. Brehov (Pod Veľkým vrchom). Gesamtplan der Rettungsgrabung. 1-6 - Fundstelle 1, Objekte des untersuchten Siedlungsteils der Badener Kultur; 7-8 - Fundstelle 2, mittelalterliche Objekte; a - Schnittwand; b - ausgehobene Rinne; c - Gasleitung; d - Leitungsmasten; e - Baum (Horváthová, 55).

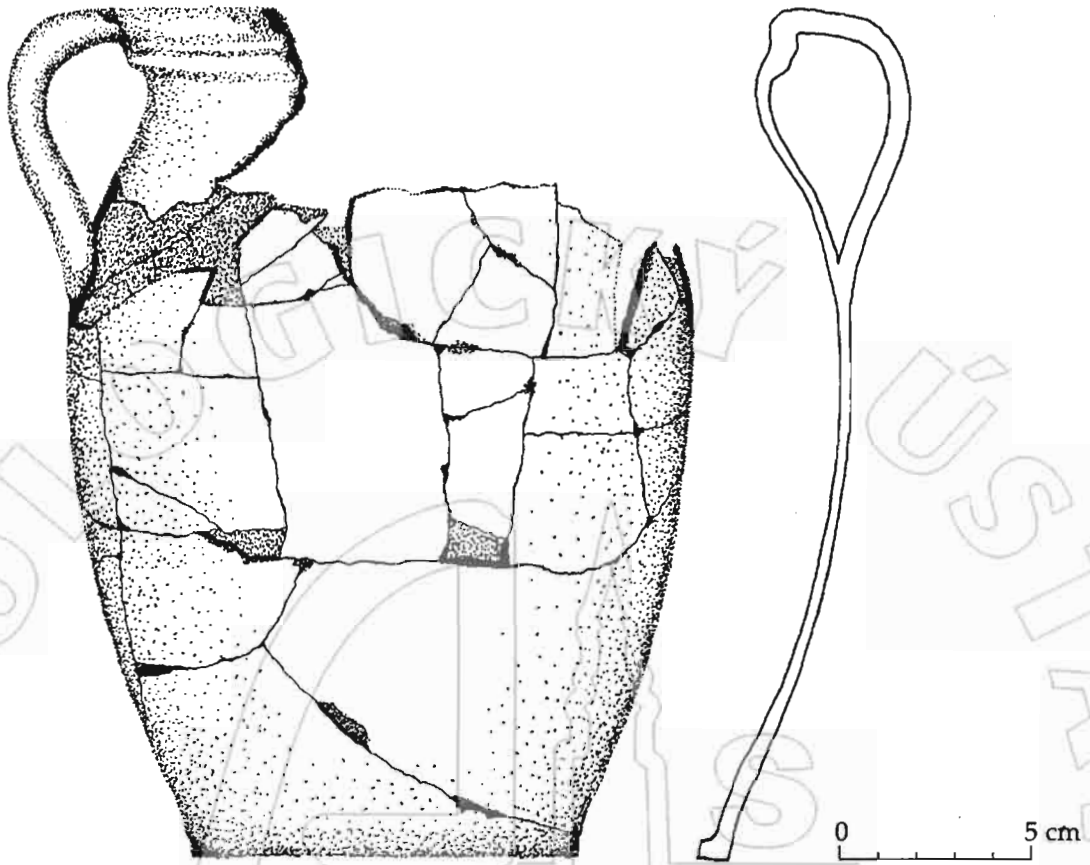
Obr. 28. Košice (Medzi cestami od Moldavy). Nálezová situácia v sonde II. Preskúmané časti objektov 3 a 4. a - črepy; b - mazanica; c - kamene (Horváthová, 55).

Abb. 28. Košice (Medzi cestami od Moldavy). Fundlage in dem Schnitt II. Untersuchte Teile der Objekte 3 und 4. a - Scherben; b - Lehmverputz; c - Steine (Horváthová, 56).

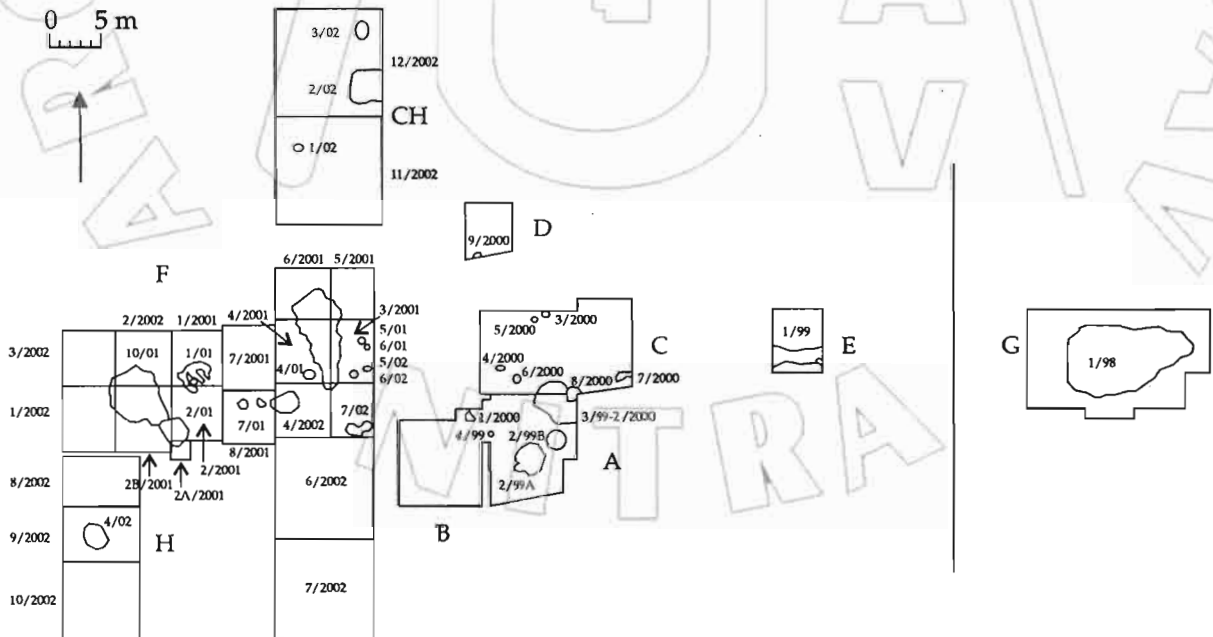

Obr. 29. Košice (Medzi cestami od Moldavy). Celkový plán záchranného výskumu (Horáthová, 55).
 Abb. 29. Košice (Medzi cestami od Moldavy). Gesamtplan der Rettungsgrabung (Horáthová, 56).

Obr. 30. Košice (Medzi cestami od Moldavy). Nálezová situácia v sonde I. Preskúmané časti objektov 1 a 2 (Horáthová, 55).
 Abb. 30. Košice (Medzi cestami od Moldavy). Fundlage im Schnitt I. Untersuchte Teile der Objekte 1 und 2 (Horáthová, 56).

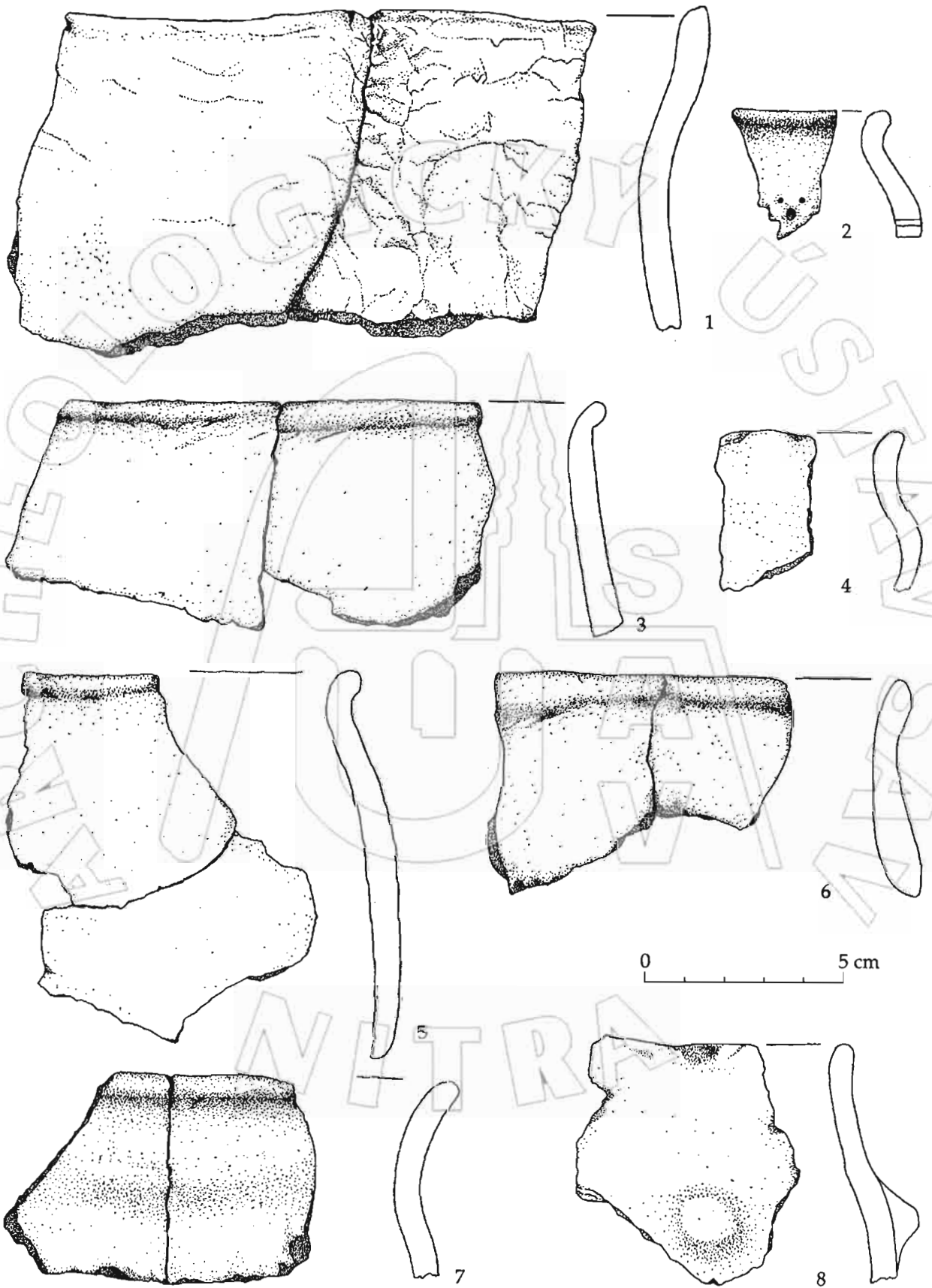

Obr. 31. Modrý kameň (Hrad). Hrnec zvonútra vylievavý hnedou glazúrou z vrstvy mazanice (Hrašková, 58).
Abb. 31. Modrý kameň (Burg). Von innen mit Glasur aus der Lehmverputzschicht ausgegossener Topf (Hrašková, 59).

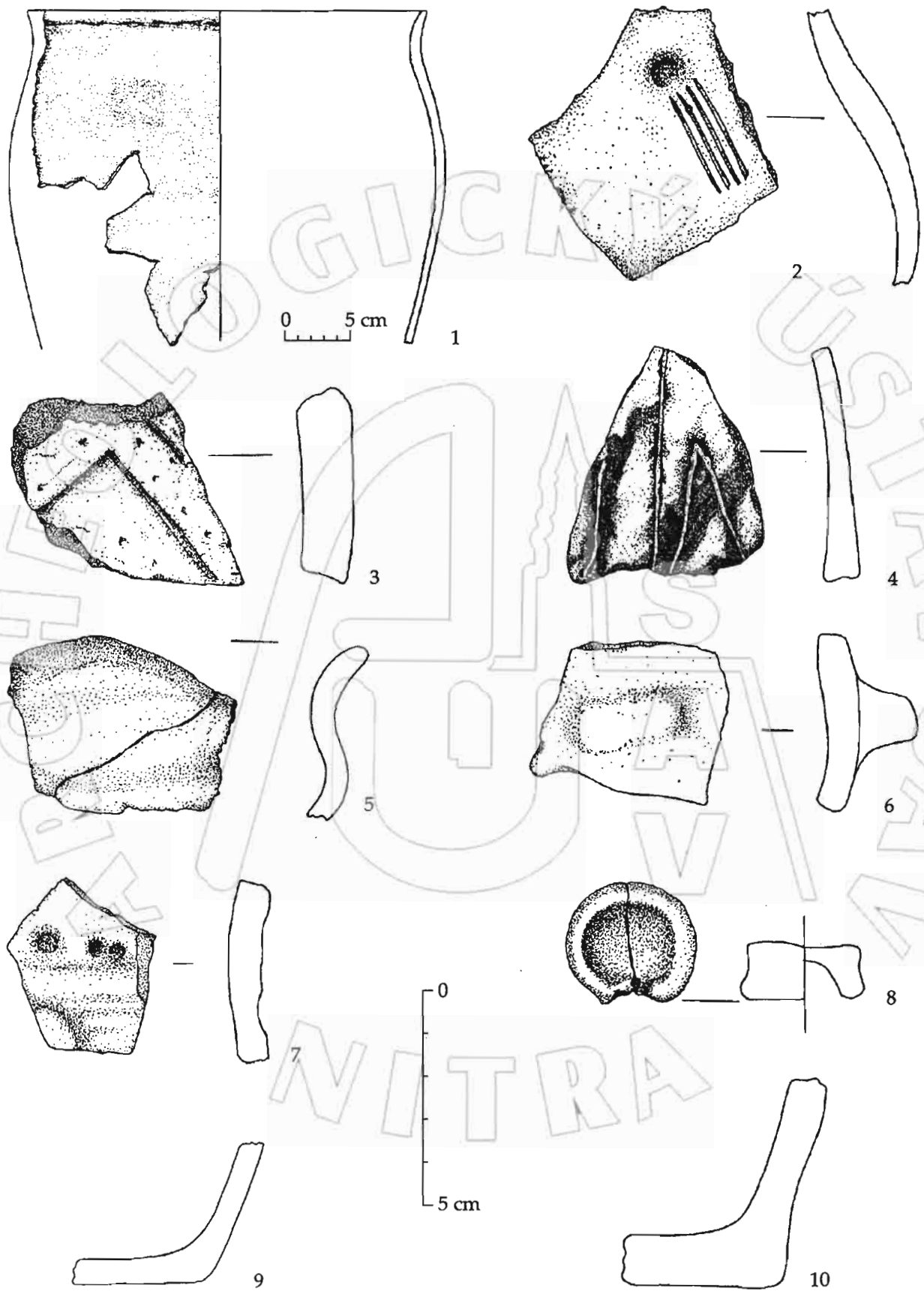

Obr. 32. Moravany (Štredne poľo). Plán sond a objektov neolitického sídliska. Pôdorysy objektov sú zachytené podľa stavu z najvyššej vrstvy. Západný okraj jamy 1/98 (sonda G) je vzdialený 54 m od východnej strany sondy E (Kaminská/Novak/Vizdal, 68).

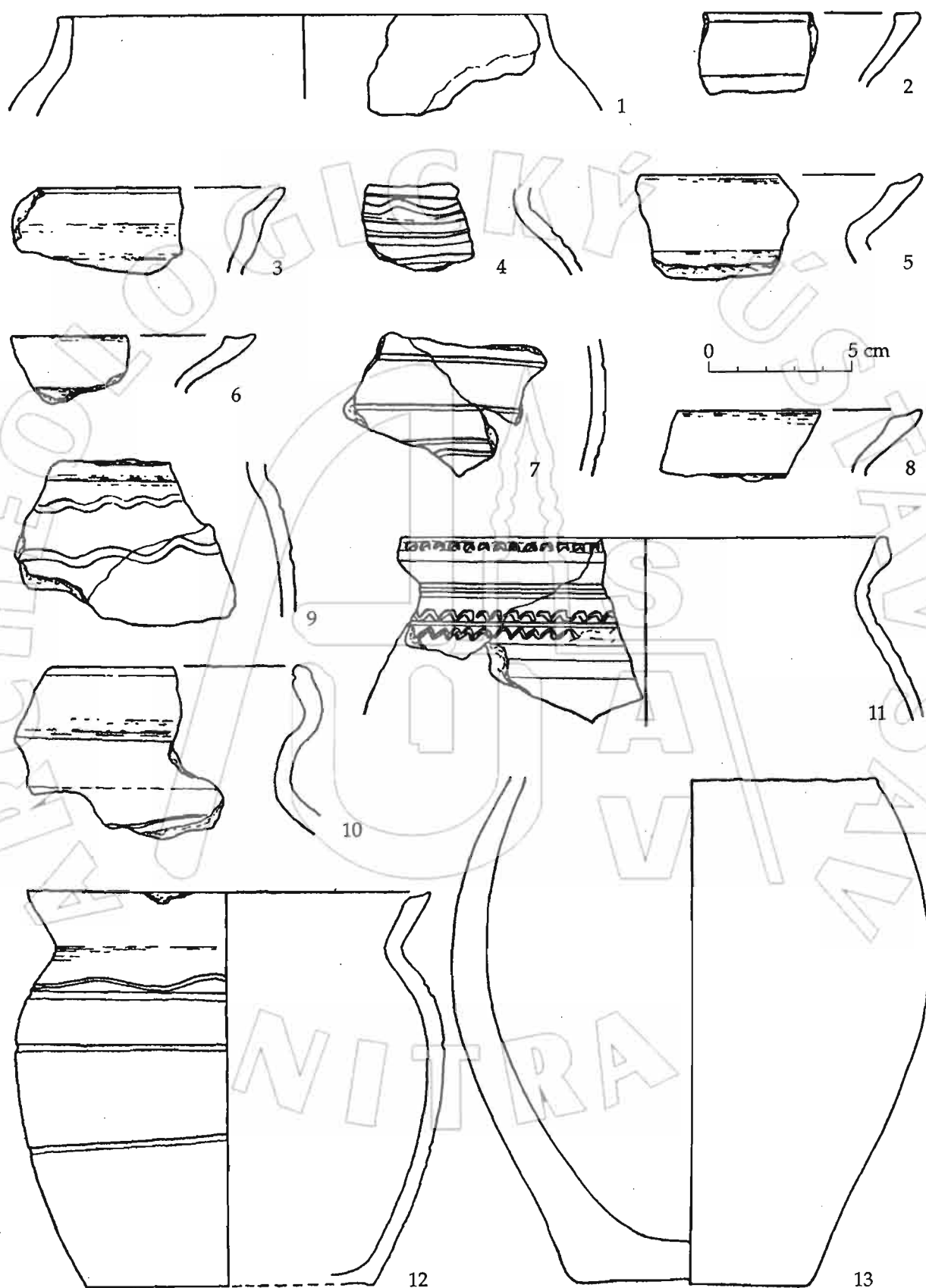
Abb. 32. Moravany (Štredne poľo). Plan der Schnitte und Objekte der neolithischen Siedlung. Grundrisse der Objekte sind nach dem Stand aus der neuesten Schicht erfasst. Westlicher Rand der Grube 1/98 (Schnitt G) ist 54 m von der östlichen Seite des Schnittes E entfernt (Kaminská/Novak/Vizdal, 69).

Obr. 33. Podhorany (Chotárka). Výber nálezov z prieskumu (Hreha, 59).
 Abb. 33. Podhorany (Chotárka). Auswahl von Lesefunden (Hreha, 61).

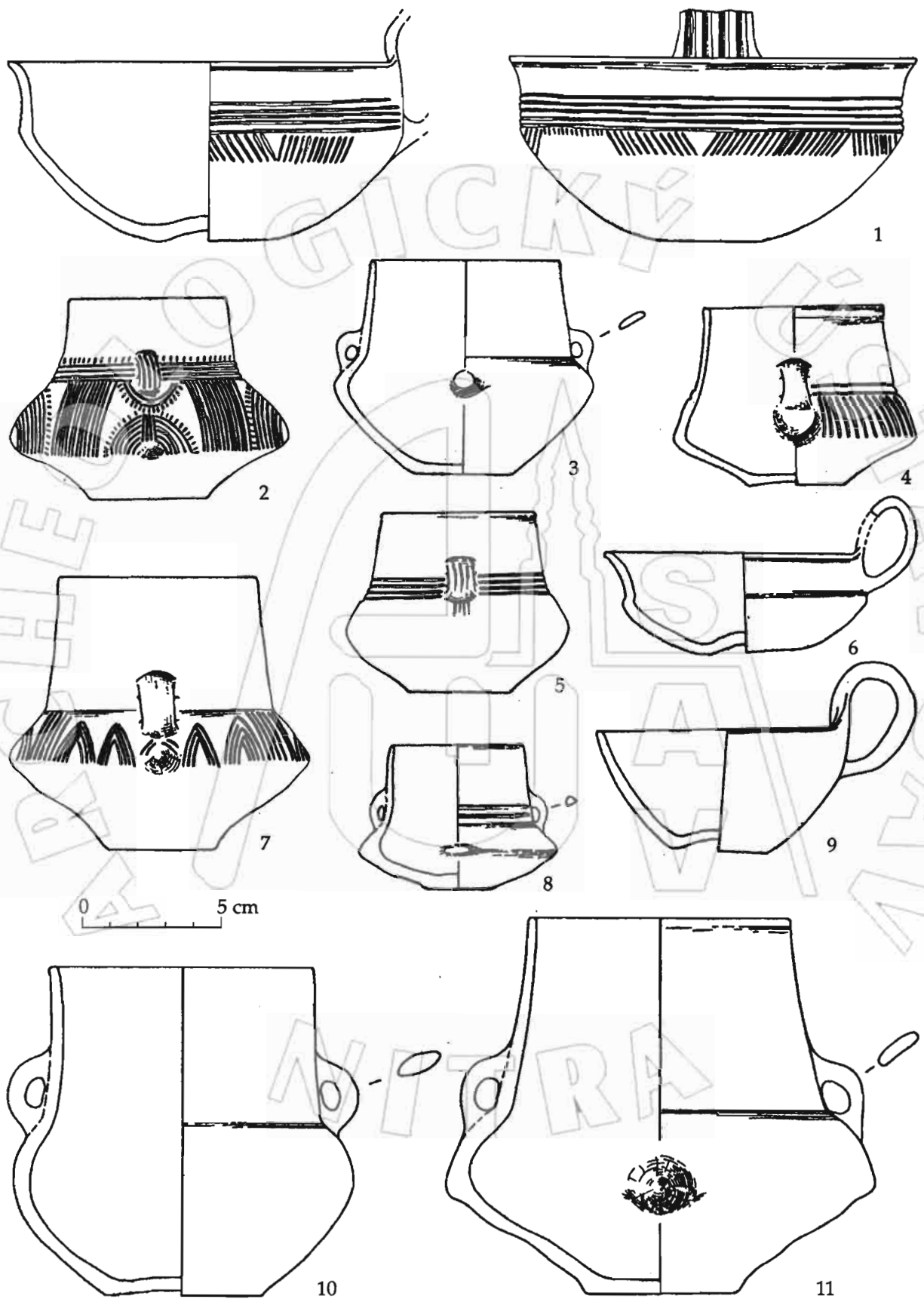

Obr. 34. Podhorany (Chotárka). Výber náleзов z prieskumu. 1, 2, 5-13 - mladšia doba bronzová; 3, 4 - neolit (Hreha, 59).
 Abb. 34. Podhorany (Chotárka). Auswahl von Lesefunden. 1, 2, 5-13 - Jungbronzezeit; 3, 4 - Neolithikum (Hreha, 61).

Obr. 35. Trenčín-Biskupice. Výber nálezov. 1, 13 - keramika pražského typu; 2-12 - keramika zo stredovekých jám (Cheben, 65).

Abb. 35. Trenčín-Biskupice. Auswahl von Funden. 1, 13 - Keramik des Prager Typus; 2-12 - Keramik aus den mittelalterlichen Gruben (Cheben, 67).

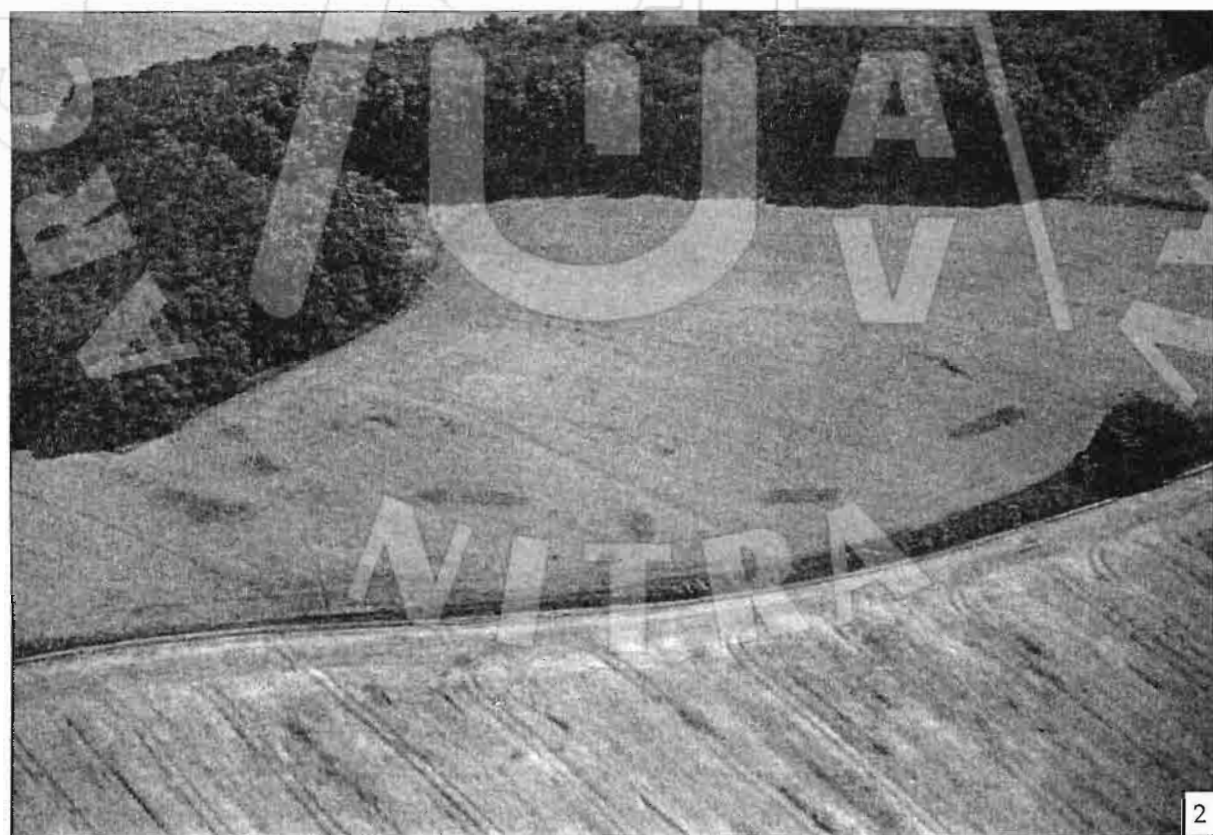
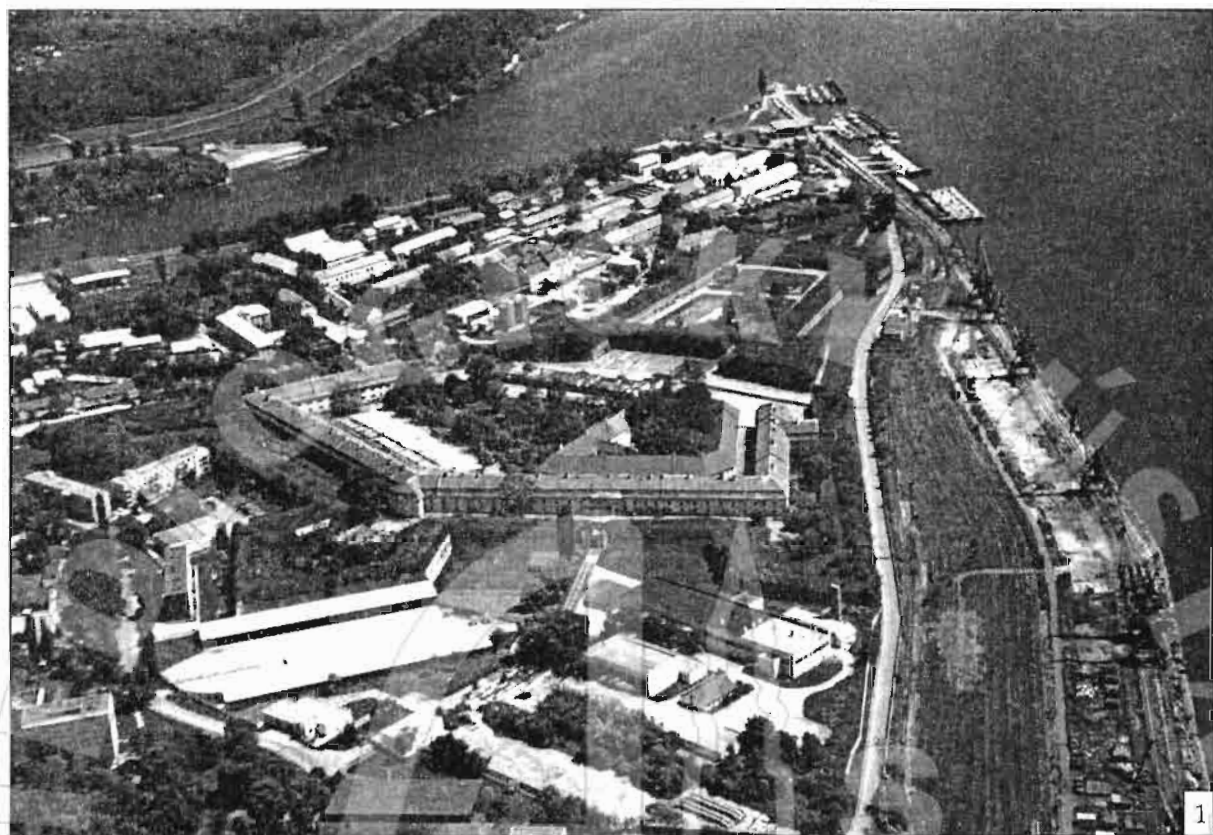

Obr. 36. Trenčín-Biskupice. Keramické prslahy z hrobův lužické kultúry (Cheben, 65).
 Abb. 36. Trenčín-Biskupice. Keramikbeigaben aus den Gräbern der Lausitzer Kultur (Cheben, 67).

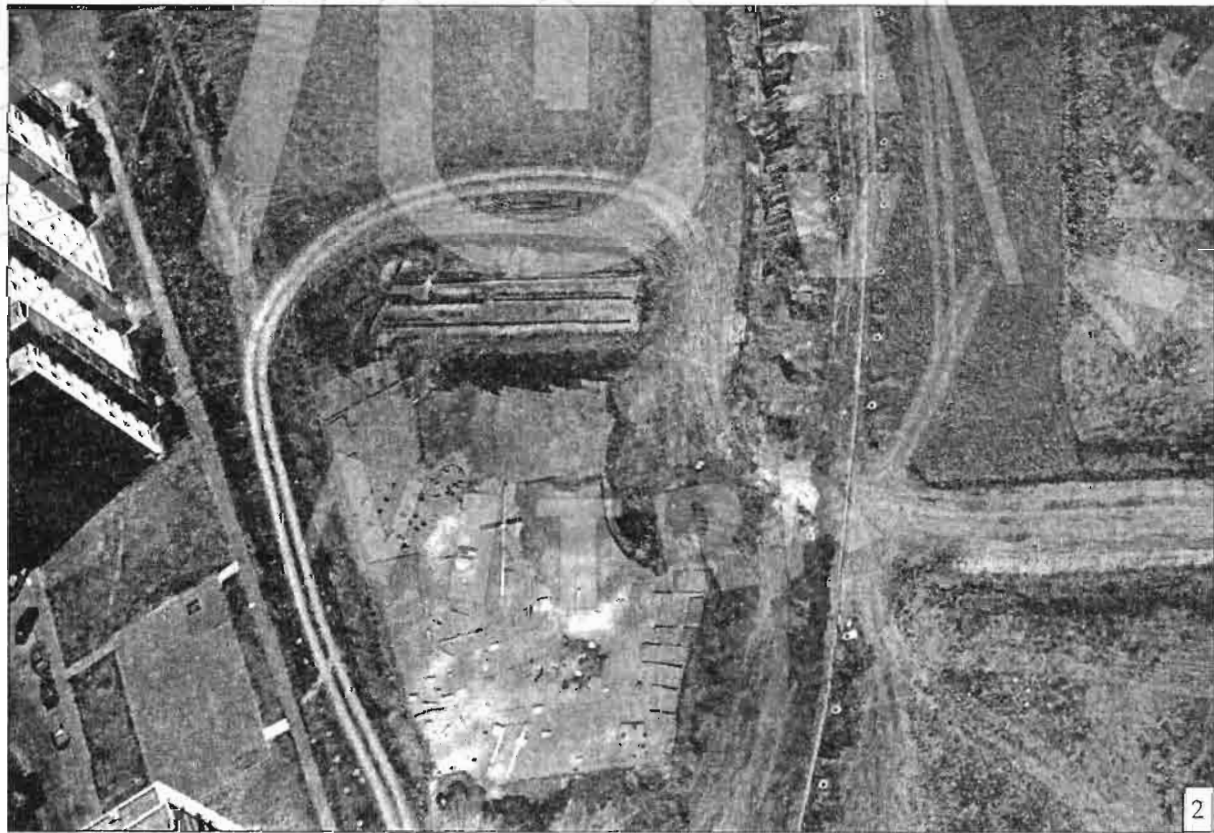
Obr. 37. Letecké snímky. 1 - Janíky-Dolné Janíky, poloha Dunajské lúky; 2 - Kátlovce, poloha Kopanice (Kuzma/Bartík/Rajtár, 70).

Abb. 37. Luftbildaufnahmen. 1 - Janíky-Dolné Janíky, Lage Dunajské lúky; 2 - Kátlovce, Lage Kopanice (Kuzma/Bartík/Rajtár, 74).

Obr. 38. Letecké snímky. 1 - Komárno. Stará a Nová pevnosť na sútoku Váhu a Dunaja; 2 - Letničie, poloha Lipovec (Kuzma/Bartík/Rajtár, 70).

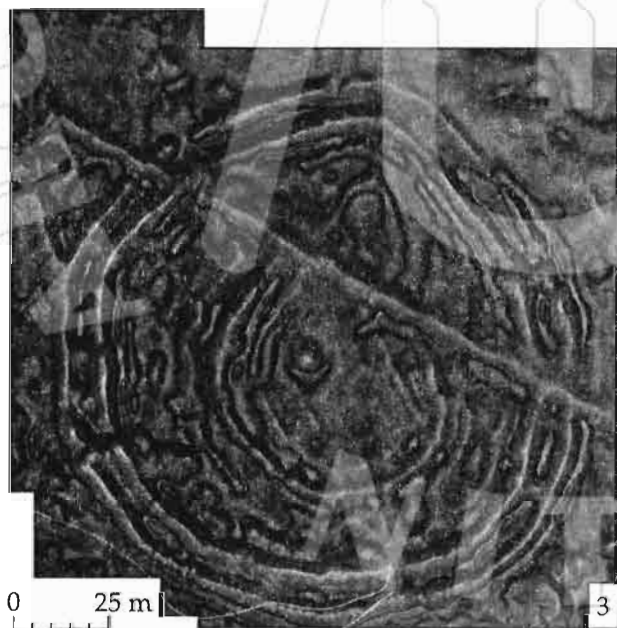
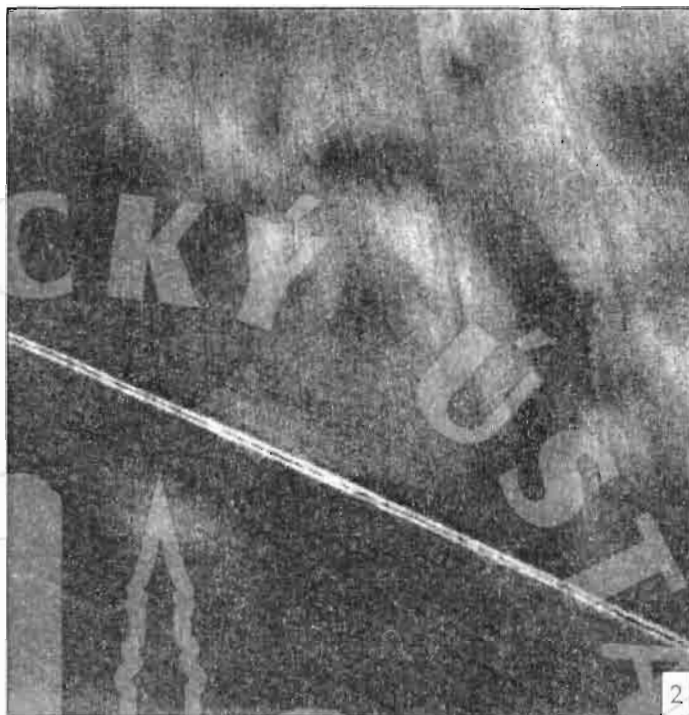
Abb. 38. Luftbildaufnahmen. 1 - Komárno. Alte und Neue Befestigung am Zusammenfluss der Waag und der Donau; 2 - Letničie, Lage Lipovec (Kuzma/Bartík/Rajtár, 74).

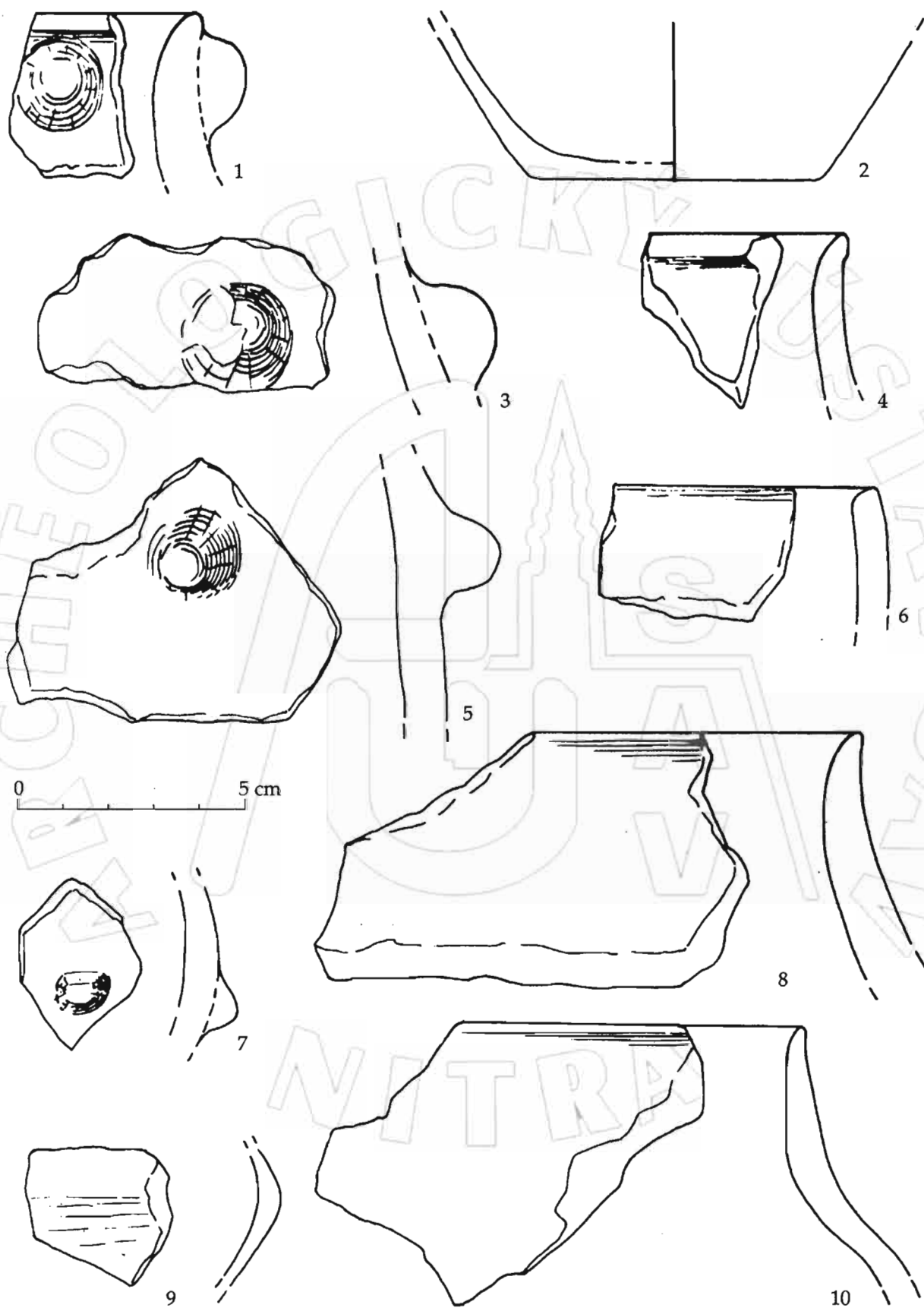
Obr. 39. Letecké snímky. 1 - Prašník; 2 - Šaľa (Kuzma/Bartík/Rajtár, 70).
 Abb. 39. Luftbildaufnahmen. 1 - Prašník; 2 - Šaľa (Kuzma/Bartík/Rajtár, 74).

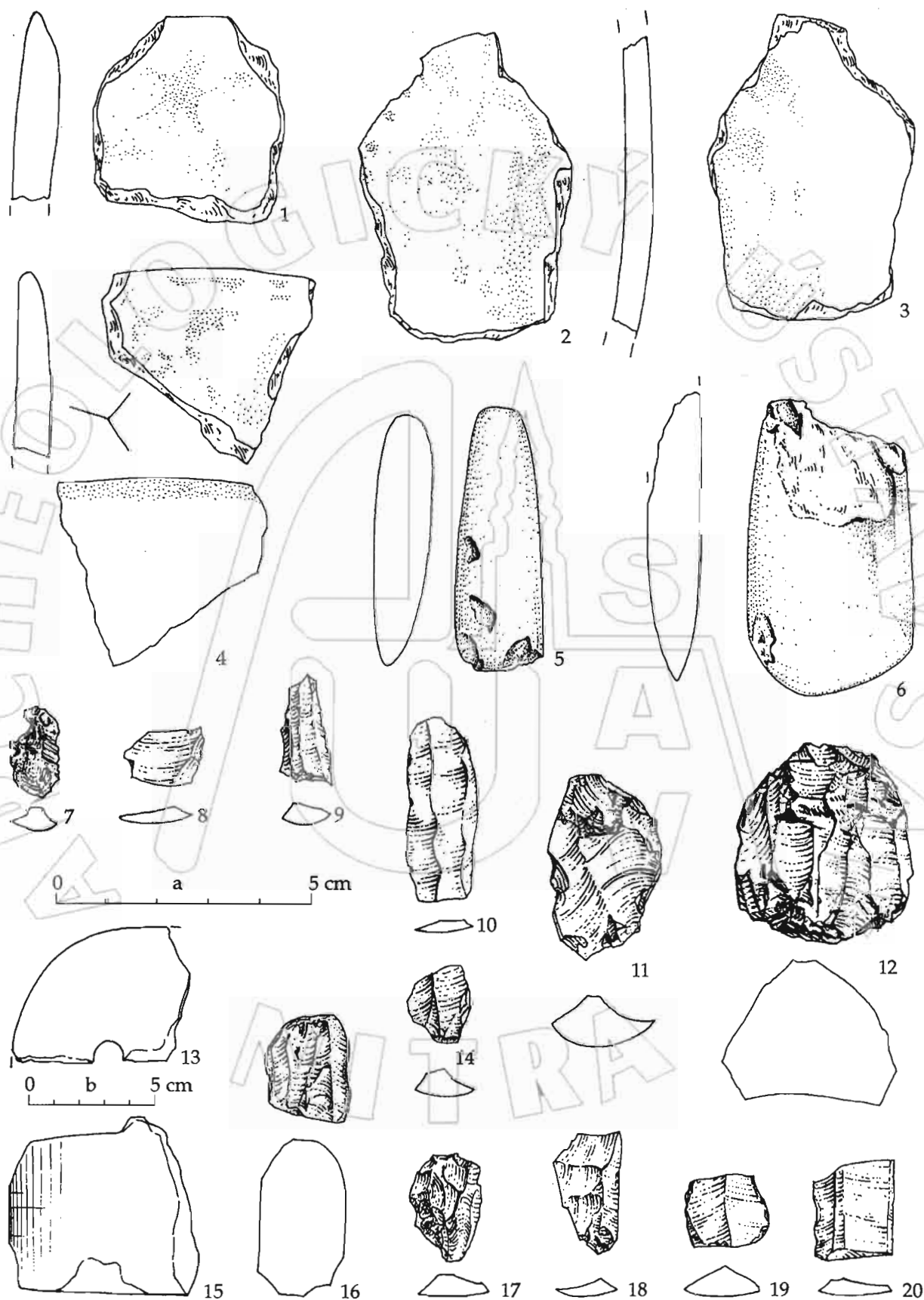
Obr. 40. Letecké snímky. 1 - Šintava, poloha Prvé dlhé; 2 - Zlaté Klasy-Rastice, Poloha 2 (Kuzma/Bartík/Rajtár, 70).
 Abb. 40. Luftbildaufnahmen. 1 - Šintava, Lage Prvé dlhé; 2 - Zlaté Klasy-Rastice, Lage 2 (Kuzma/Bartík/Rajtár, 74).

Obr. 41. Žitavce (Nad hlbokým jarkom). 1 - situovanie náleziska; 2 - letecká snímka rondelu (6. 5. 2001); 3 - mapa totálneho vektora magnetického poľa; 4 - interpretácia magnetického merania (Kuzma/Tirpák, 78).
 Abb. 41. Žitavce (Nad hlbokým jarkom). 1 - Situierung der Fundstelle; 2 - Luftbildaufnahme des Rondells (6. 5. 2001); 3 - Karte des totalen Vektors des Magnetfeldes; 4 - Interpretation der magnetischen Messung (Kuzma/Tirpák, 78).

Obr. 42. Žitavce (Nad hlbokým jarkom). Výber nálezov zo zberu (Kuzma/Tirpák, 78).
 Abb. 42. Žitavce (Nad hlbokým jarkom). Auswahl von Lesefunden (Kuzma/Tirpák, 78).

Obr. 43. Žitavce (Nad hlbokým jarkom). Výber náleзов zo zberu. Mierka a: 1-12, 14, 16-20; b: 13, 15 (Kuzma/Tirpák, 78).
 Abb. 43. Žitavce (Nad hlbokým jarkom). Auswahl von Lesefunden. Maßstab a: 1-12, 14, 16-20; b: 13, 15
 (Kuzma/Tirpák, 78).

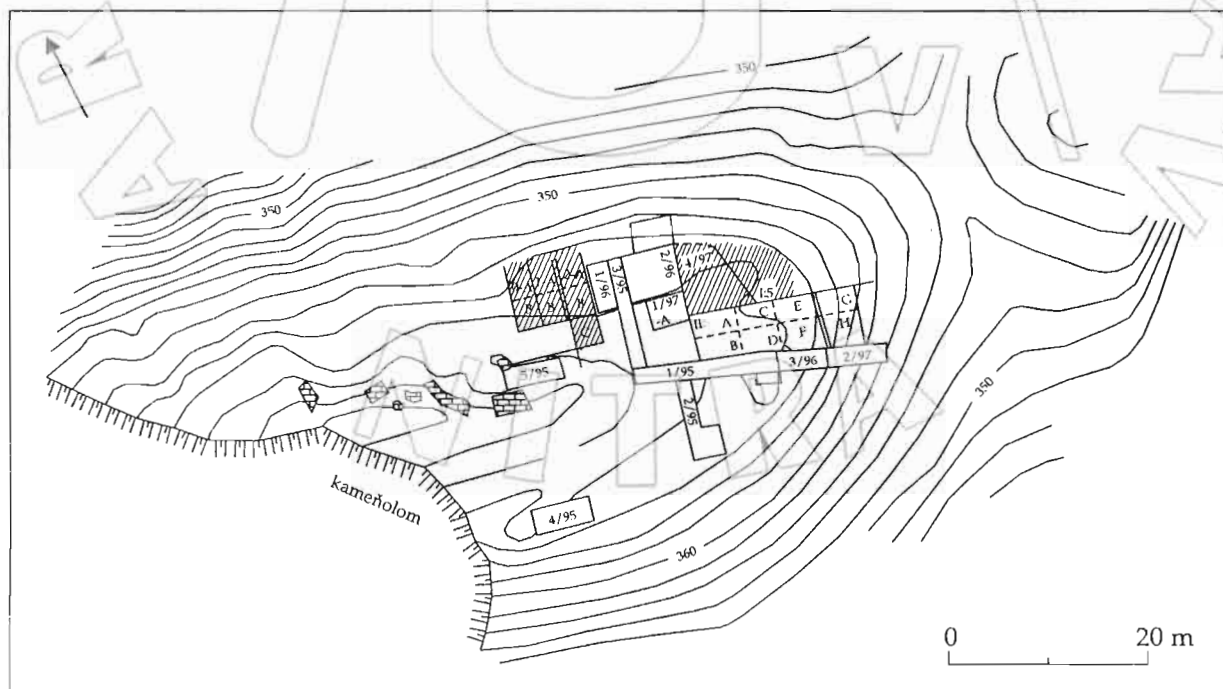
Obr. 44. Banská Štiavnica (Staré mesto). Stavba I
(Labuda, 79).

Abb. 44. Banská Štiavnica (Altstadt). Bau I
(Labuda, 80).

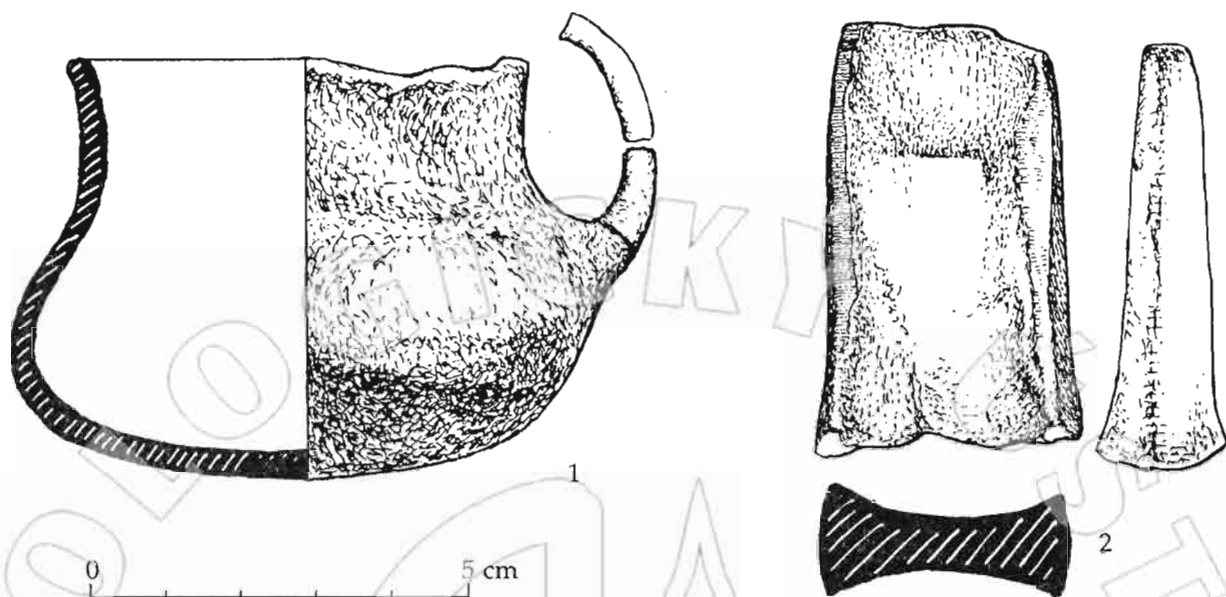
Obr. 45. Banská Štiavnica (Staré mesto).
Stavba I - detail (Labuda, 79).

Abb. 45. Banská Štiavnica (Altstadt). Bau I - Detail
(Labuda, 80).

Obr. 46. Lieskovec (Hrádok). Plocha skúmaná v r. 2002 je vyznačená šrafovaním (Malček, 80).

Abb. 46. Lieskovec (Hrádok). Die im J. 2002 untersuchte Fläche ist durch die Schraffierung markiert (Malček, 81).

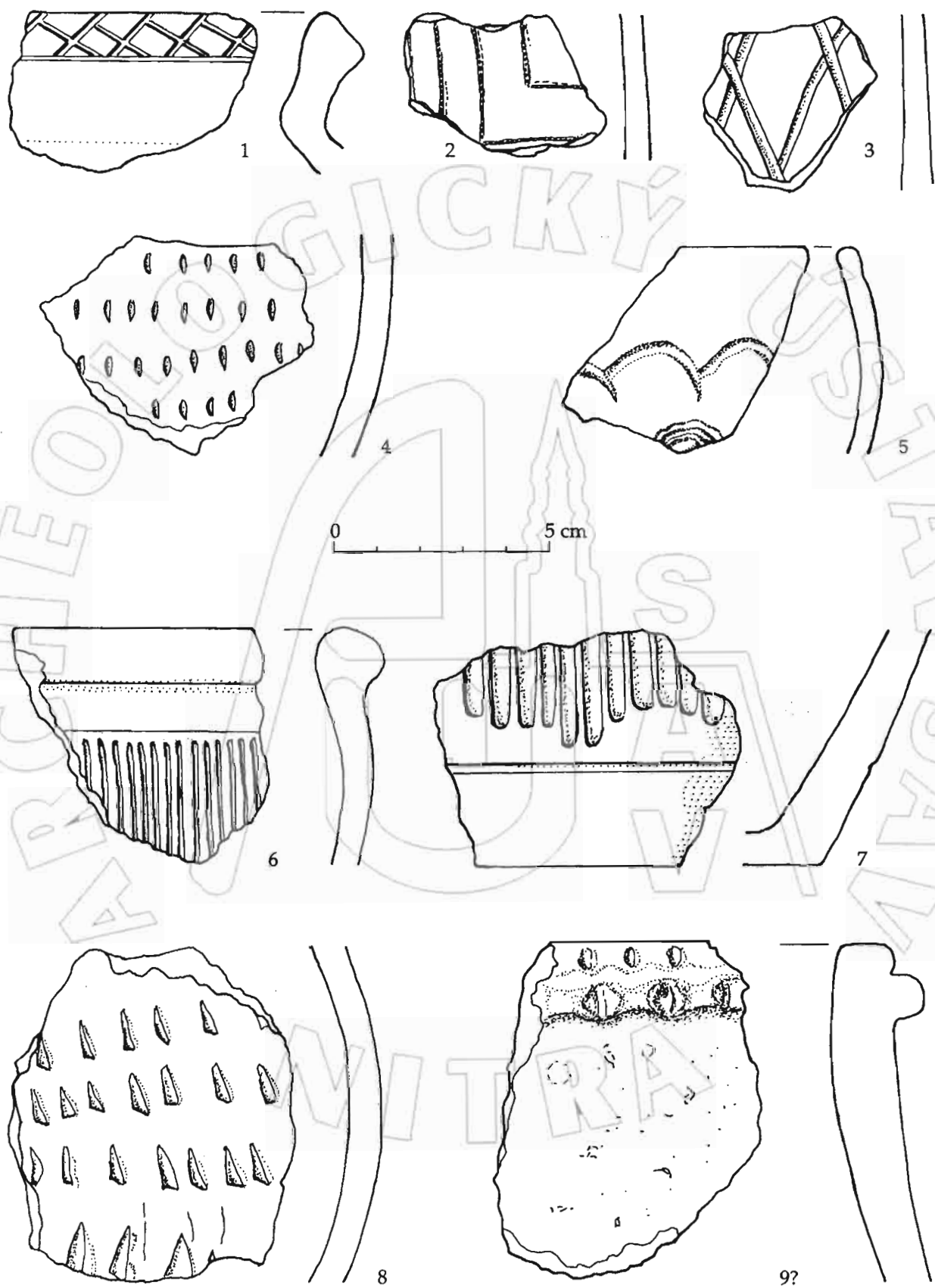
Obr. 47. Lieskovec (Hrádok). Výber nálezov. 1 - šálka či džbánok nájdený v objekte I/02;
2 - fragment bronzovej sekery (Malček, 80).

Abb. 47. Lieskovec (Hrádok). Auswahl von Funden. 1 - Tasse bzw. Krug, die im Objekt I/02 gefunden wurden;
2 - Fragment einer Bronzeaxt (Malček, 81).

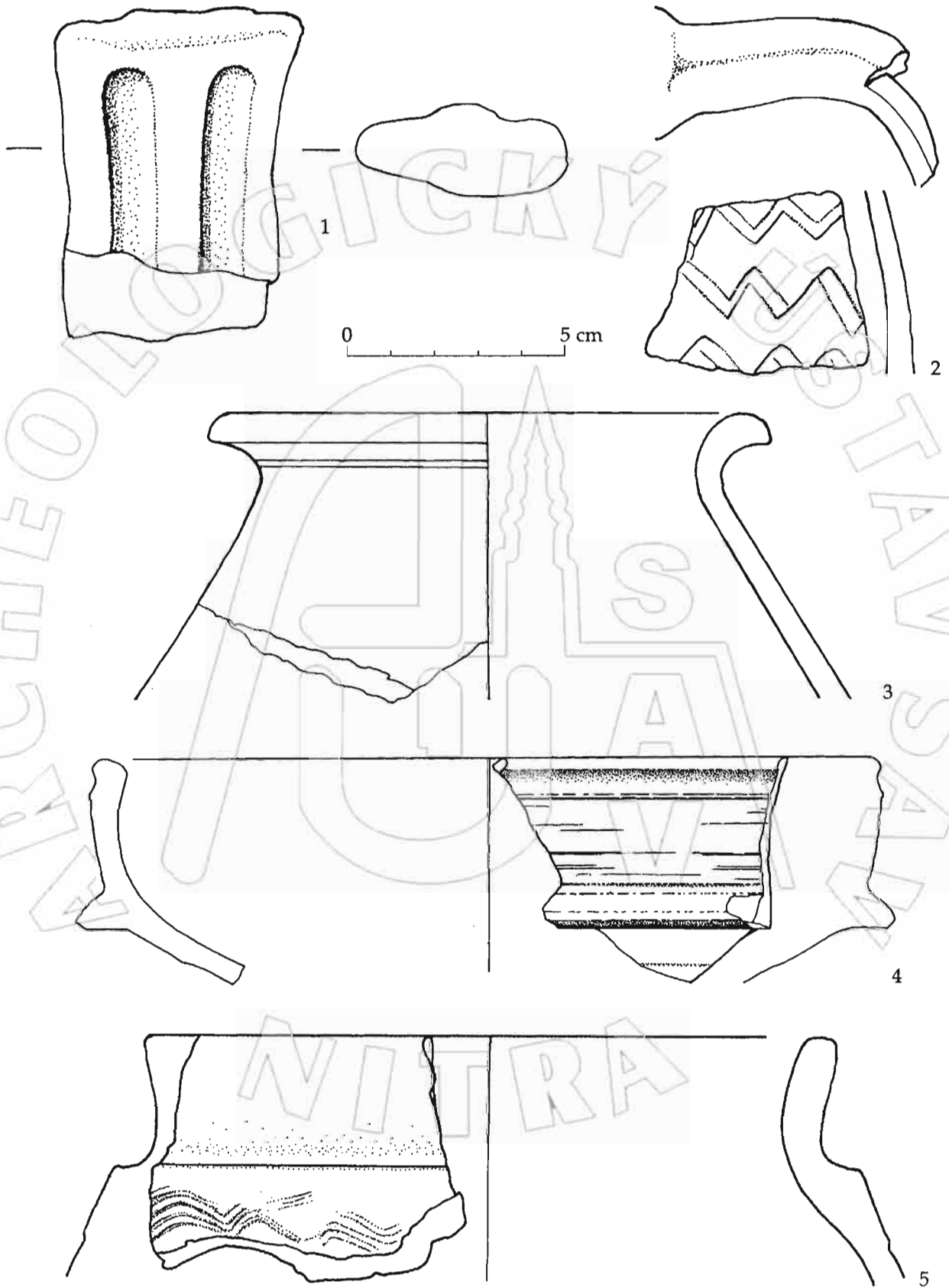
Obr. 48. Bánovce nad Bebravou. Nedohotovný sekeromlat z eneolitu (Májsky, 83).

Abb. 48. Bánovce nad Bebravou. Unfertige Hammeraxt aus dem Äneolithikum (Májsky, 83).

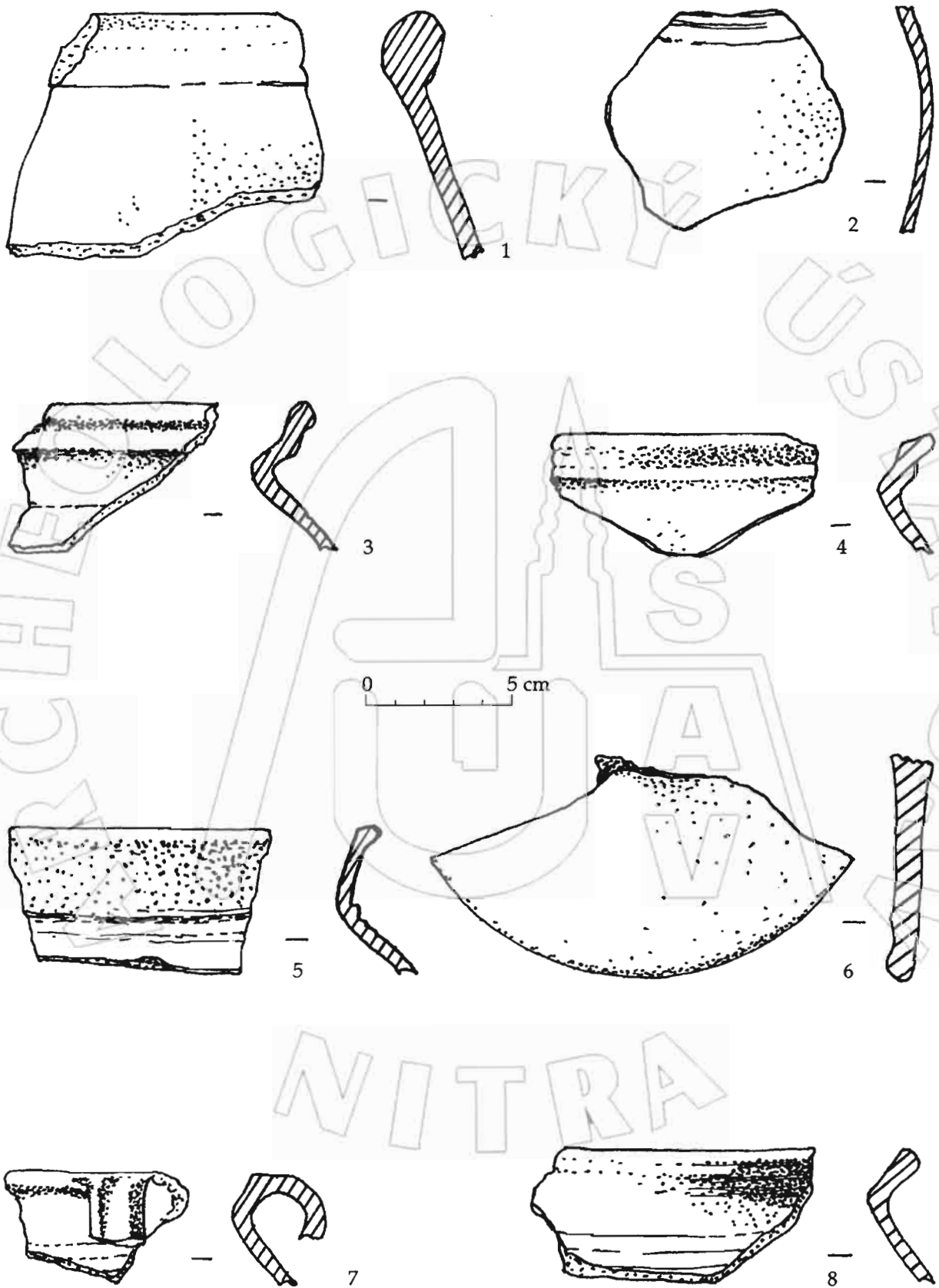
Obr. 49. Zvončín (Medziháje II). Výber nálezov. 1-5, - doba rímska; 6-7 - doba laténska; 8-9 - badenská kultúra (Marková/Samuel, 82).

Abb. 49. Zvončín (Medziháje II). Auswahl von Funden. 1-5, - Römerzeit; 6-7 - Latènezeit; 8-9 - Badener Kultur (Marková/Samuel, 82).

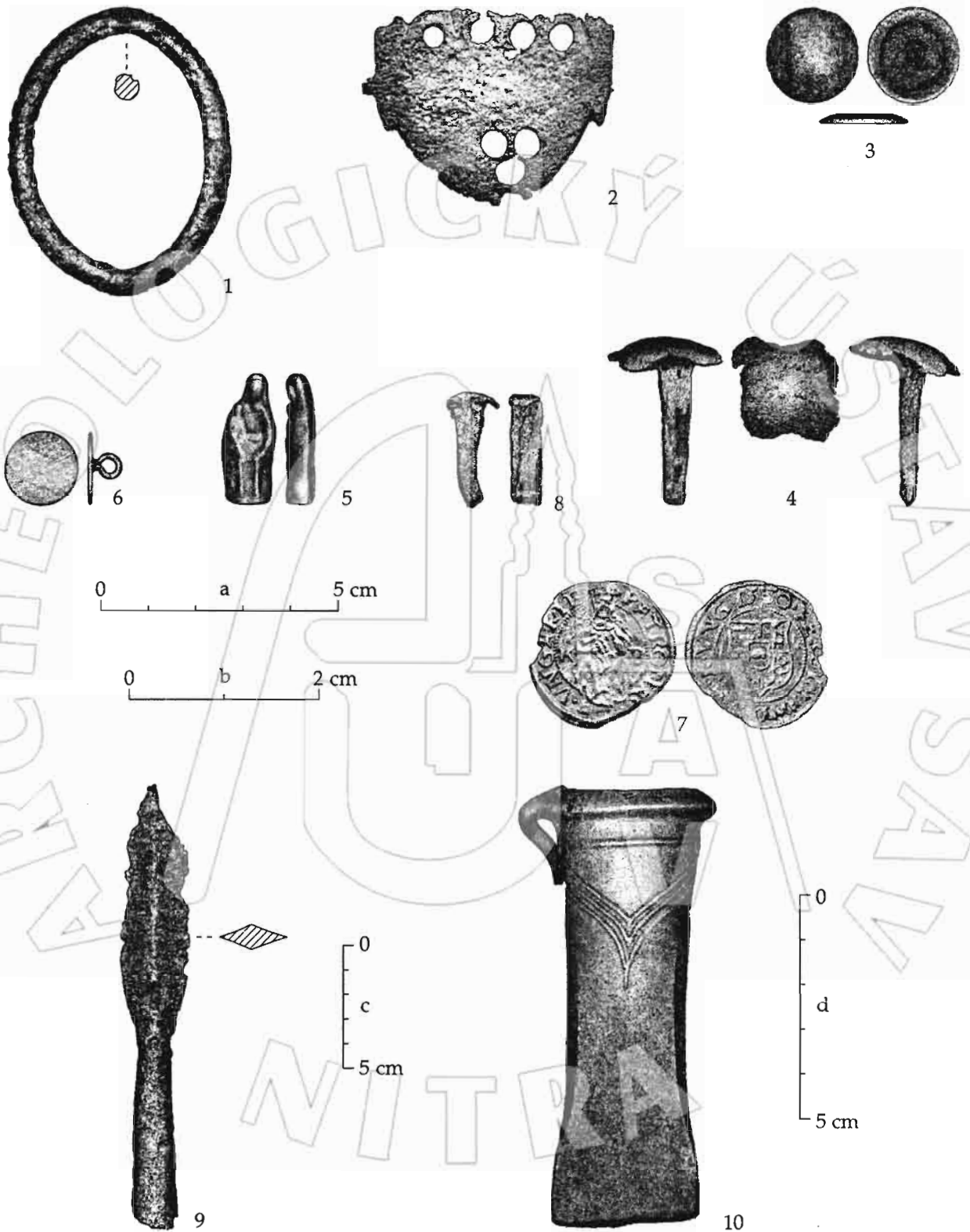
Obr. 50. Zvončeky (Medziháje II). Výber nálezov. 1-2, - doba rímska; 3-4 - doba laténska, 5 - stredovek, 11. stor.
(Marková/Samuel, 82).

Abb. 50. Zvončeky (Medziháje II). Auswahl von Funden. 1-2, - Römerzeit; 3-4 - Latènezeit, 5 - Mittelalter, 11. Jh.
(Marková/Samuel, 82).

Obr. 51. Banská Bystrica (Dolná ul. 33). Výber nálezov. 1 - komora z kachlice; 2-4, 6 - stredoveké črepy z 15. stor.; 5, 7-8 - novoveké črepy zo 16.-17. stor. (Mácelová, 83).

Abb. 51. Banská Bystrica (Dolná Str. 33). Auswahl von Funden. 1 - Kammer aus der Kachel; 2-4, 6 - mittelalterliche Scherben aus dem 15. Jh.; 5, 7-8 - neuzeitliche Scherben aus dem 16.-17. Jh. (Mácelová, 83).

Obr. 52. Výber nálezov. 1-4, 6 - Beluša (Rašov I); 5 - Beluša (Rašov II); 7, 8 - Hričovské Podhradie (Hrad Hričov); 9 - Považská Bystrica-Považské Podhradie; 10 - Stupné/Udiča-Prosné (Žeravica); 2, 4, 8, 9 - železo; 1 - železo a farebný kov; 3 - pocínovaná meď; 5 - olovo; 6 - mosadz a meď; 7 - striebro; 10 - bronz.

Mierka a: 1-6, 8; b: 7; c: 9; d: 10 (Májsky, 84).

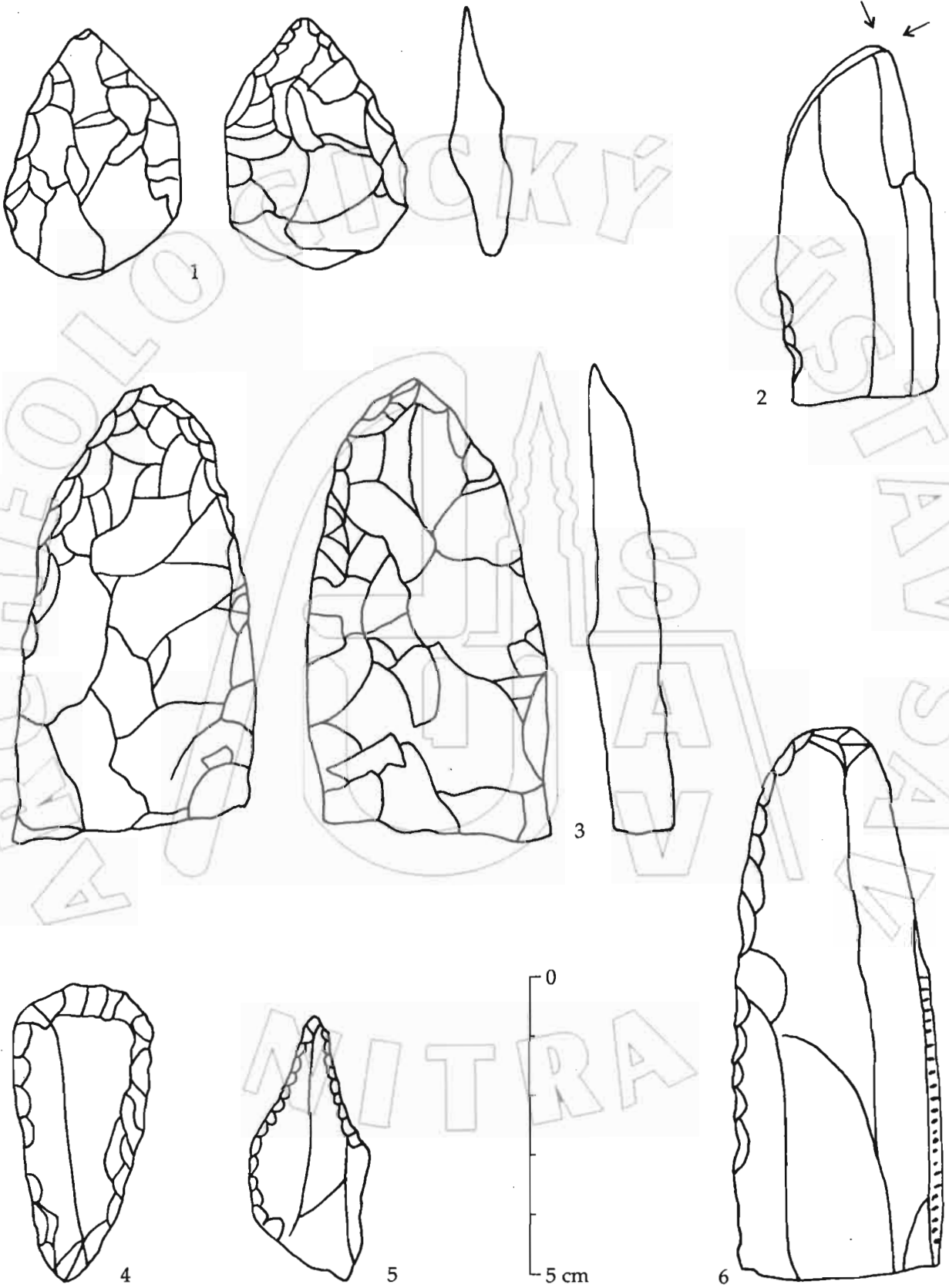
Abb. 52. Auswahl von Funden. 1-4, 6 - Beluša (Rašov I); 5 - Beluša (Rašov II); 7, 8 - Hričovské Podhradie (Burg Hričov); 9 - Považská Bystrica-Považské Podhradie; 10 - Stupné/Udiča-Prosné (Žeravica); 2, 4, 8, 9 - Eisen; 1 - Eisen und Farbmetail; 3 - verzinktes Kupfer; 5 - Blei; 6 - Messing und Kupfer; 7 - Silber; 10 - Bronze.

Maßstab a: 1-6, 8; b: 7; c: 9; d: 10 (Májsky, 86).

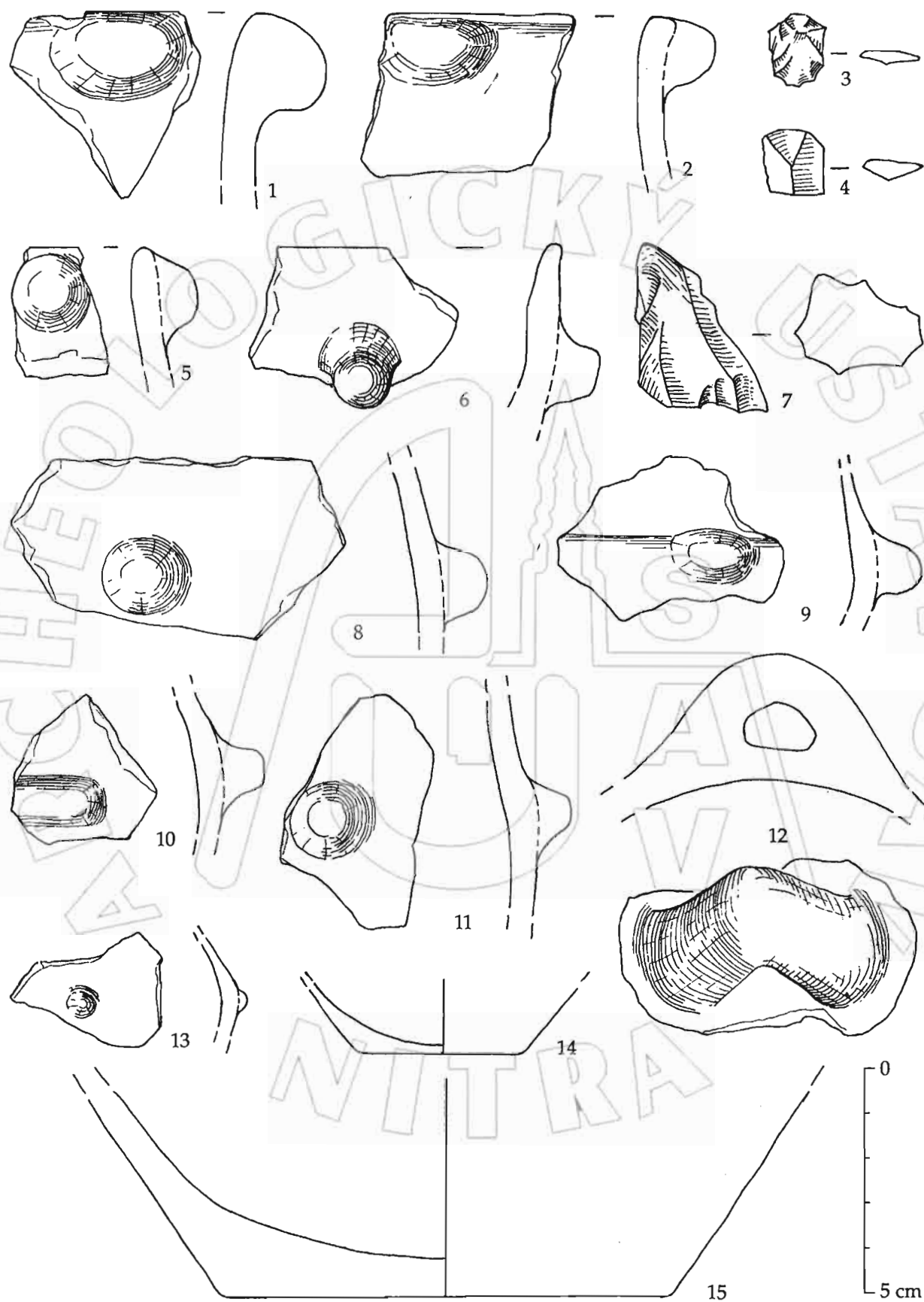
Obr. 53. Výber nálezov. 1-3 - Trenčianske Stankovce-Velké Stankovce III; 4, 5 - Trenčianske Stankovce-Velké Stankovce V (Michalík, 89).

Abb. 53. Auswahl von Funden. 1-3 - Trenčianske Stankovce-Velké Stankovce III; 4, 5 - Trenčianske Stankovce-Velké Stankovce V (Michalík, 92).

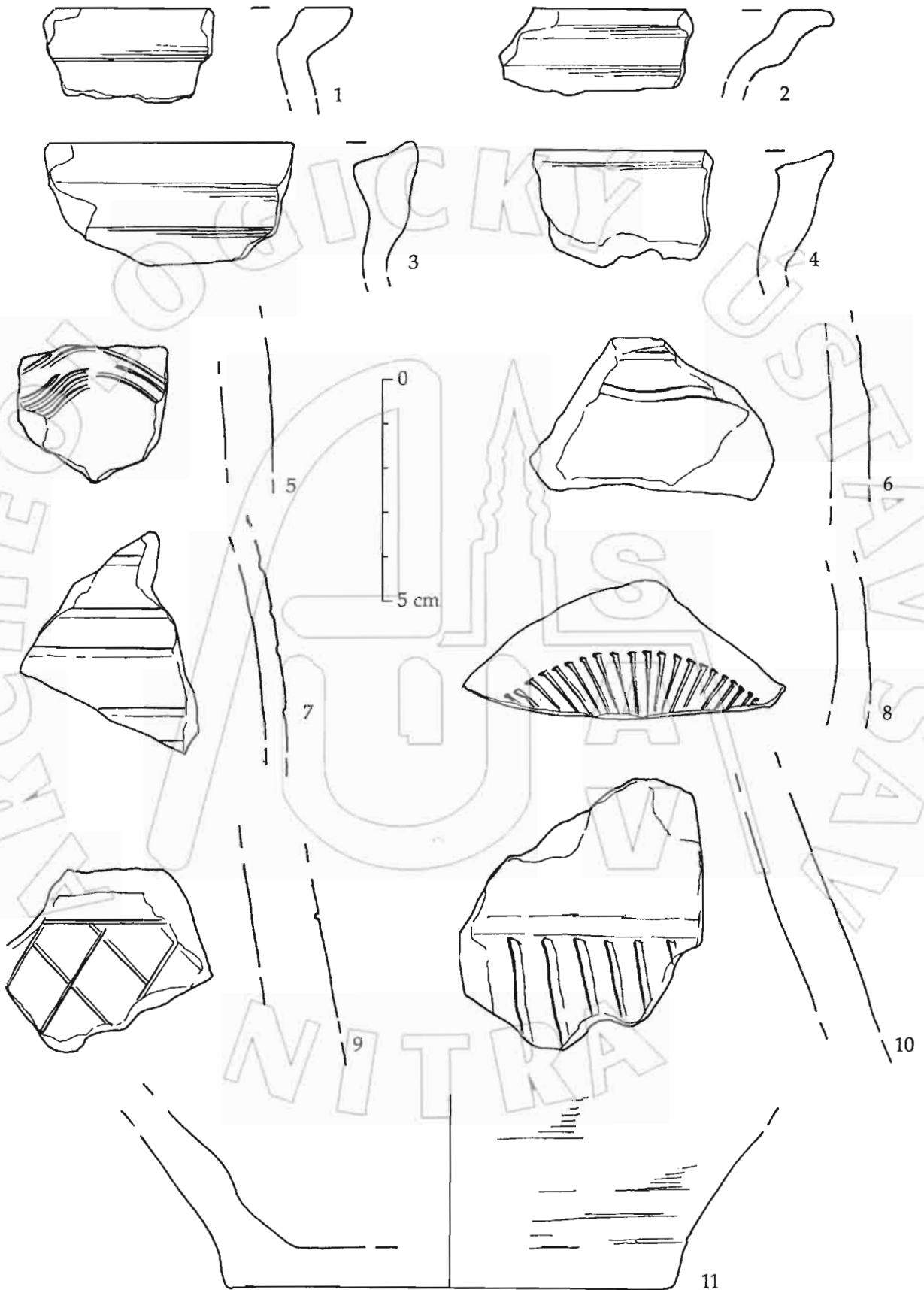

Obr. 54. Výber nálezov. 1 - Trenčianska Turná I; 2, 6 - Trenčianska Turná IV; 3 - Trenčianska Turná-Hámry I; 4, 5 - Mníchova Lehota I (Michalík, 89).

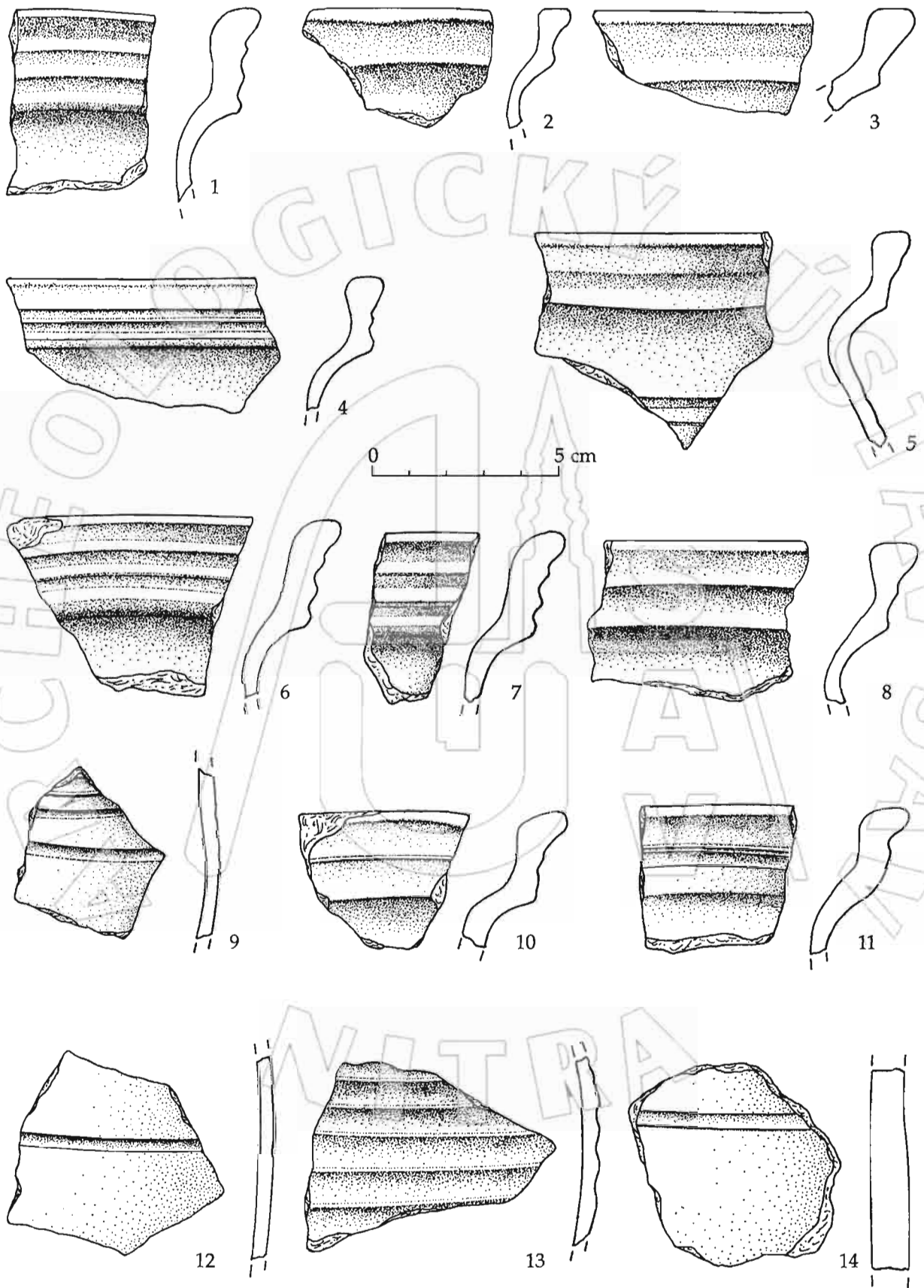
Abb. 54. Auswahl von Funden. 1 - Trenčianska Turná I; 2, 6 - Trenčianska Turná IV; 3 - Trenčianska Turná-Hámry I; 4, 5 - Mníchova Lehota I (Michalík, 92).

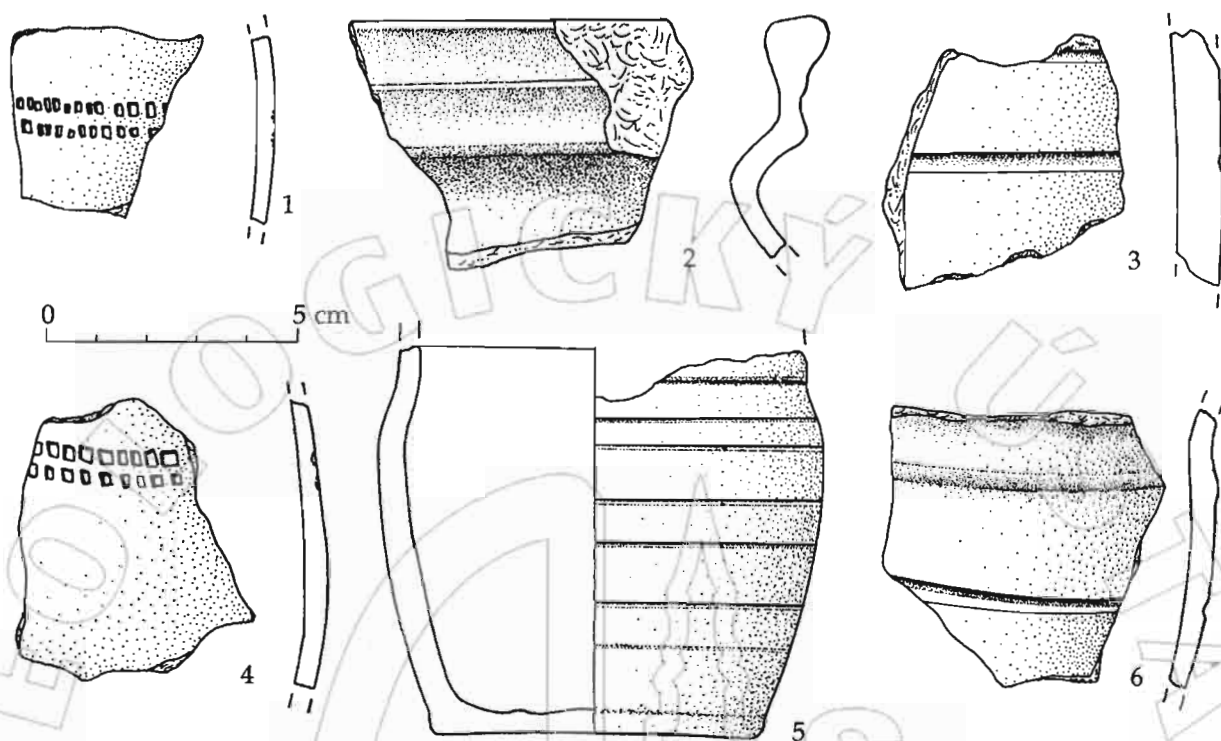
Obr. 55. Hostová (Stredný hon). Výber nálezov lengyelskej kultúry (Mitaš, 99).
 Abb. 55. Hostová (Stredný hon). Auswahl von Funden der Lengyel-Kultur (Mitaš, 99).

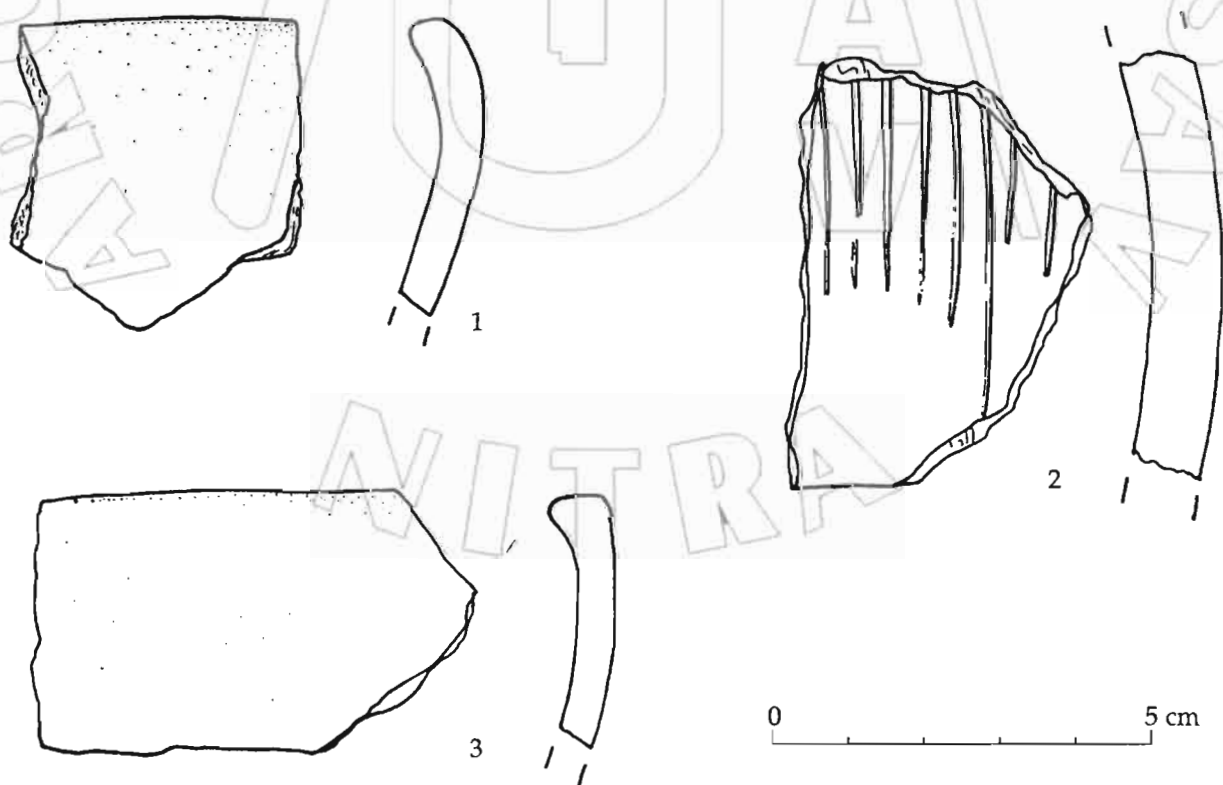
Obr. 56. Svätoplukovo. Výber keramických fragmentov zo zberu v intraviláne obce (Mitaš, 99).
 Abb. 56. Svätoplukovo. Auswahl von Keramikfragmenten aus der Erkundung im Gemeindegebiet (Mitaš, 100).

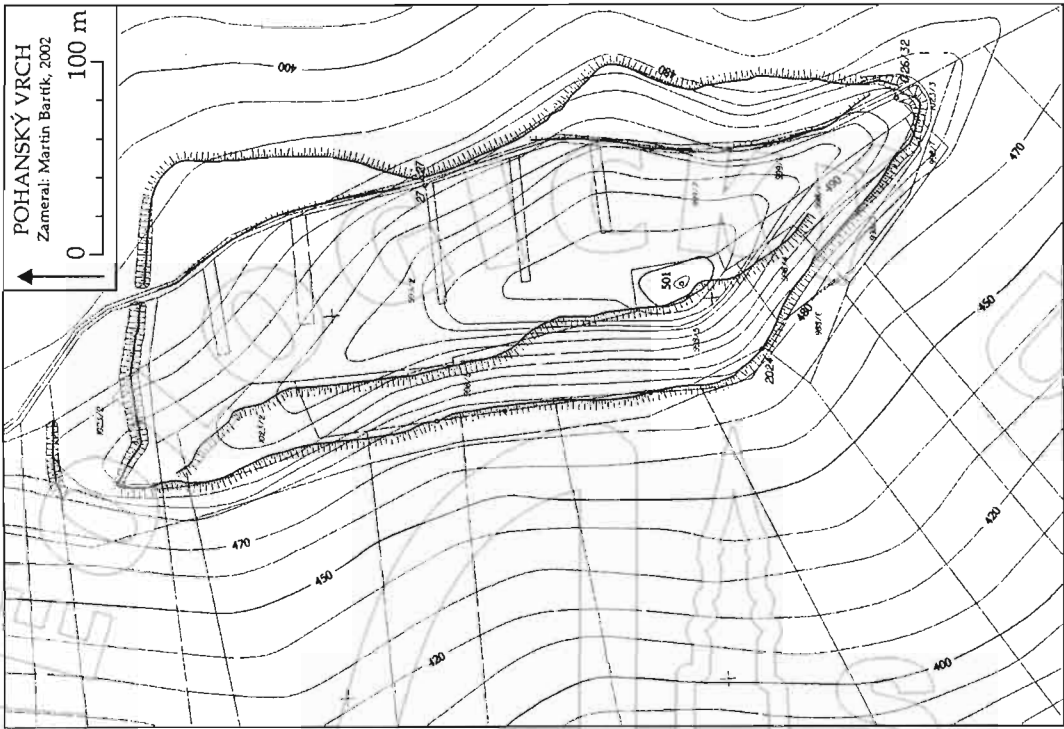
Obr. 57. Rumanová. Výber keramických fragmentov z odpadovej jamy (Nevizánsky, 102).
 Abb. 57. Rumanová. Auswahl von Keramikfragmenten aus der Abfallgrube (Nevizánsky, 103).

Obr. 58. Rumanová. Výber keramických fragmentov z odpadovej jamy (Nevizánsky, 102).
 Abb. 58. Rumanová. Auswahl von Keramikfragmenten aus der Abfallgrube (Nevizánsky, 103).

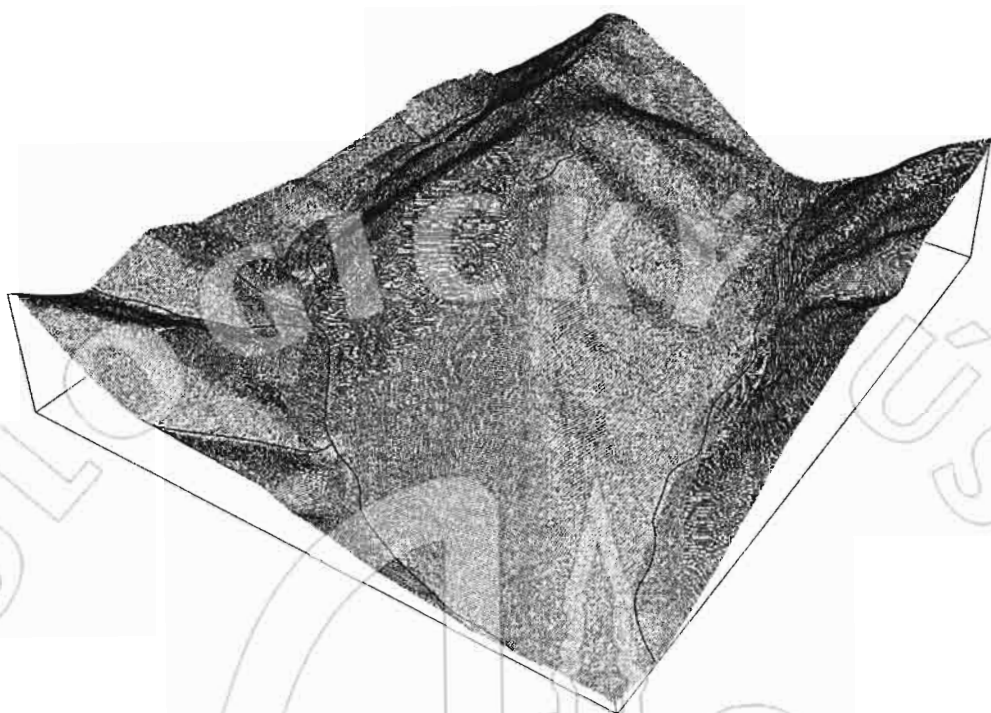
Obr. 59. Horné Plachtince (Pohanský vrch). Výber keramiky kyjatickej kultúry (Ožďáni/Nevizánsky/Hunka, 103).
 Abb. 59. Horné Plachtince (Pohanský vrch). Keramikauswahl der Kyjaticke-Kultur (Ožďáni/Nevizánsky/Hunka, 104).

Obr. 61. Horné Plachtince (Pohanský vrch). Tachymetrický plán hradiska kyjatickej kultúry (Ožďáni/Nevizánsky/Hunka, 103).
Abb. 61. Horné Plachtince (Pohanský vrch). Tachymetrischer Plan des Burgwalls der Kyjaticce-Kultur (Ožďáni/Nevizánsky/Hunka, 104).

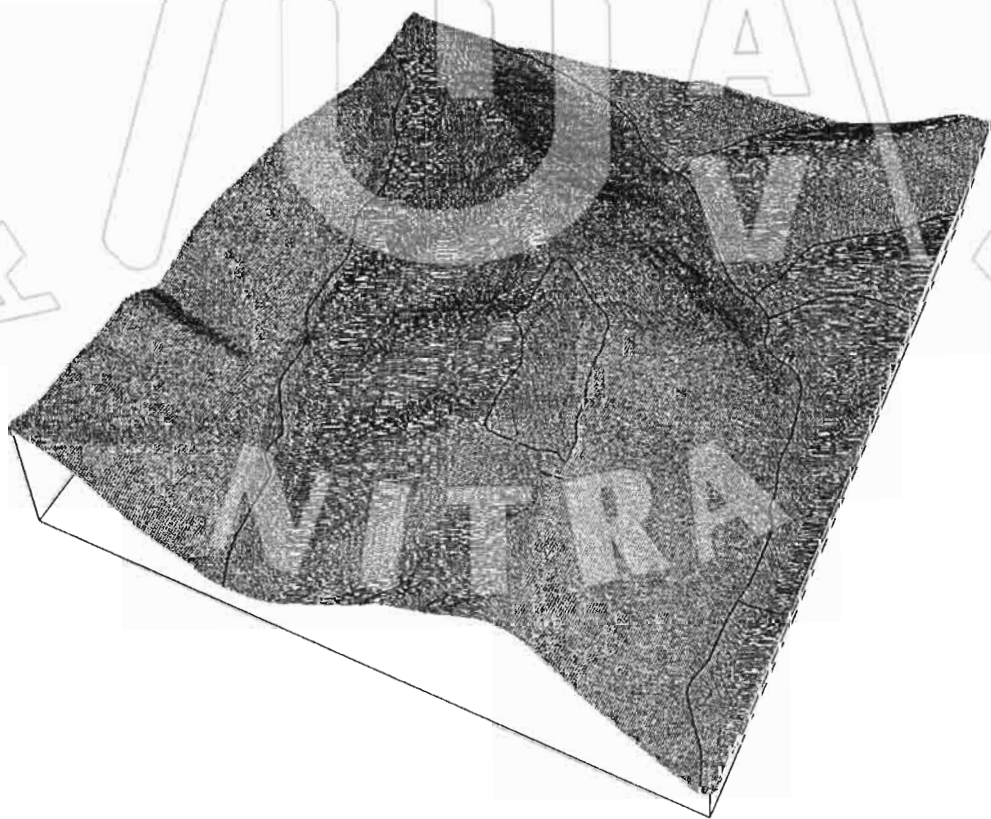

Obr. 60. Horné Plachtince (Pohanský vrch). Situačný plán hradiska kyjatickej kultúry (Ožďáni/Nevizánsky/Hunka, 103).
Abb. 60. Horné Plachtince (Pohanský vrch). Situationsplan des Burgwalls der Kyjaticce-Kultur (Ožďáni/Nevizánsky/Hunka, 104).

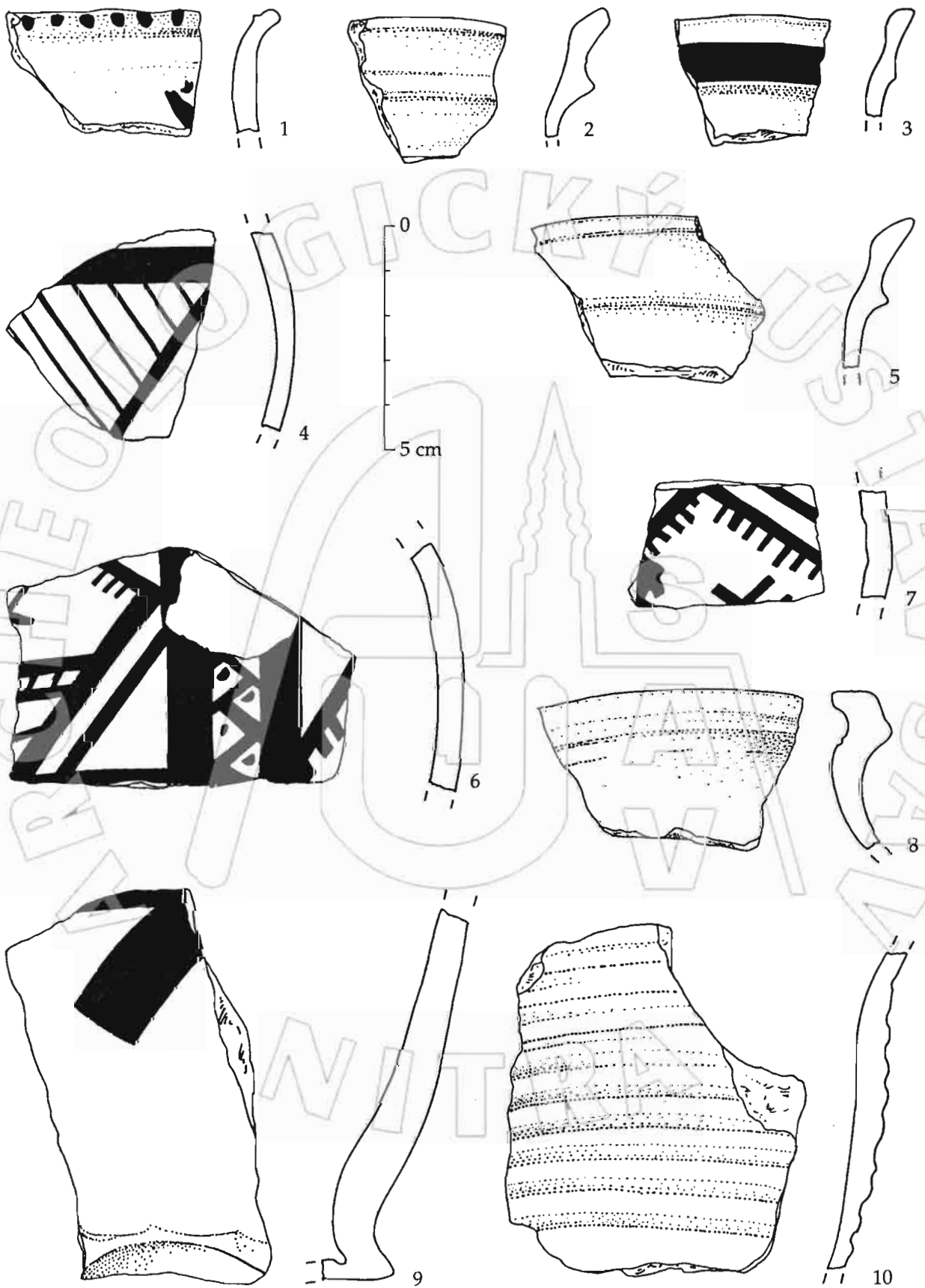
Obr. 62. Horné Plachtince (Pohanský vrch). Trojrozmerný model ostrohu s naznačeným priebehom opevnenia hradiska. Pohľad od juhovýchodu (Ožďáni/Nevizánsky/Hunka, 103).

Abb. 62. Horné Plachtince (Pohanský vrch). Dreidimensionales Modell des Sporns mit dem eingetragenen Verlauf der Burgwallbefestigung. Blick von SO (Ožďáni/Nevizánsky/Hunka, 104).

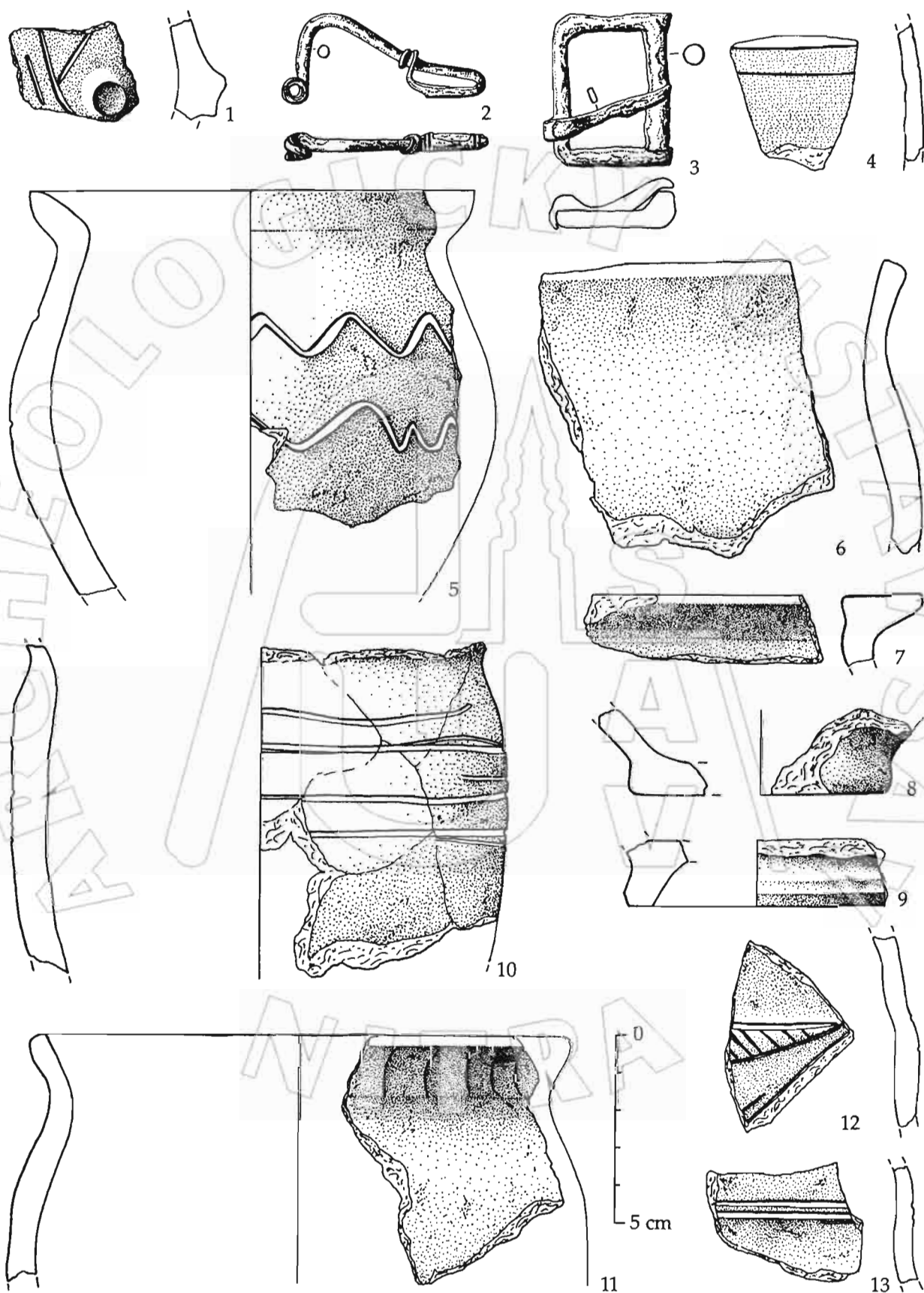

Obr. 63. Horné Plachtince (Pohanský vrch). Trojrozmerný model ostrohu s pôdorysom hradiska a jedným podporným valom. Pohľad od severu (Ožďáni/Nevizánsky/Hunka, 103).

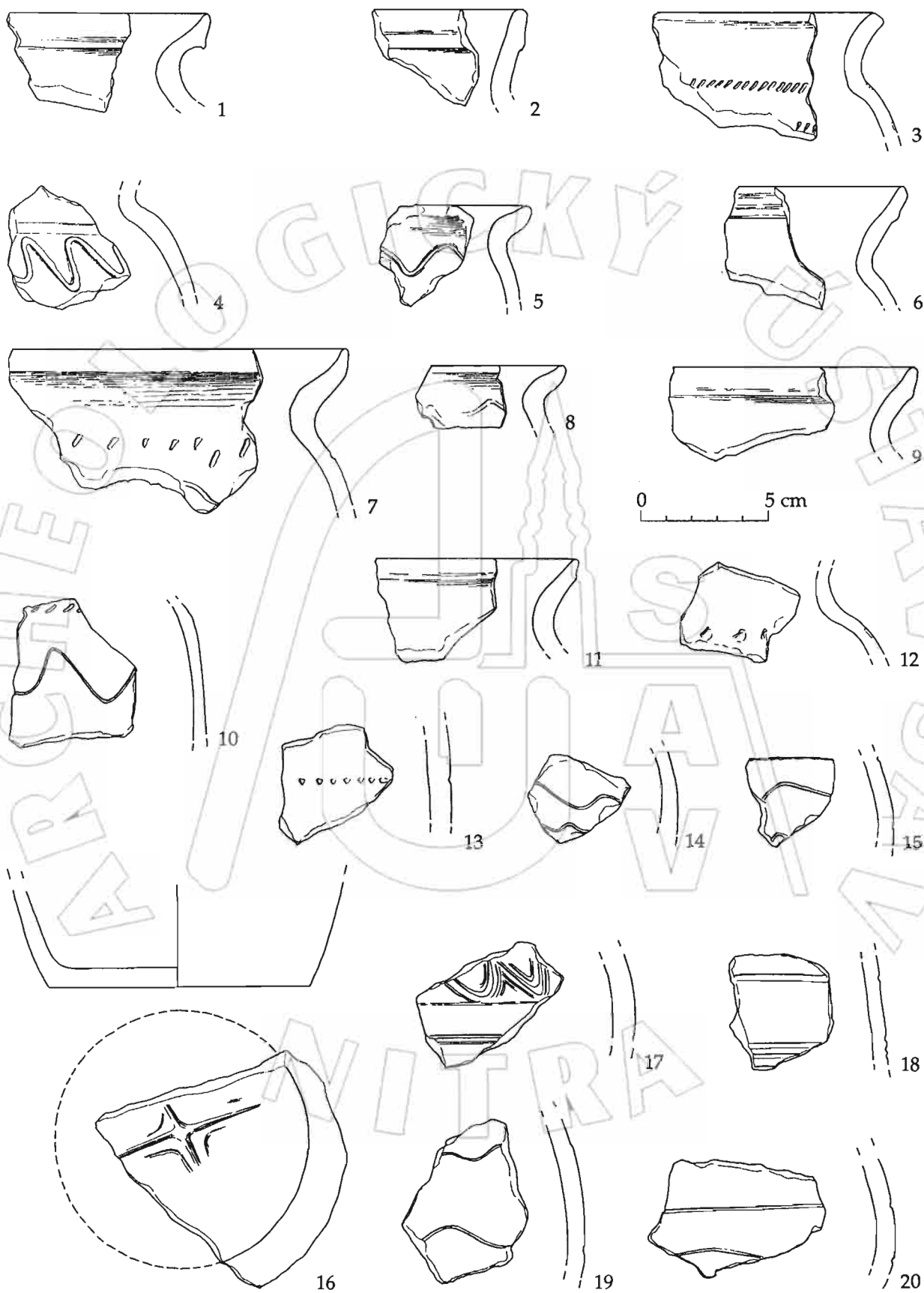
Abb. 63. Horné Plachtince (Pohanský vrch). Dreidimensionales Modell des Sporns mit dem Burgwallgrundriss und einem Stützwall. Blick von N (Ožďáni/Nevizánsky/Hunka, 104).

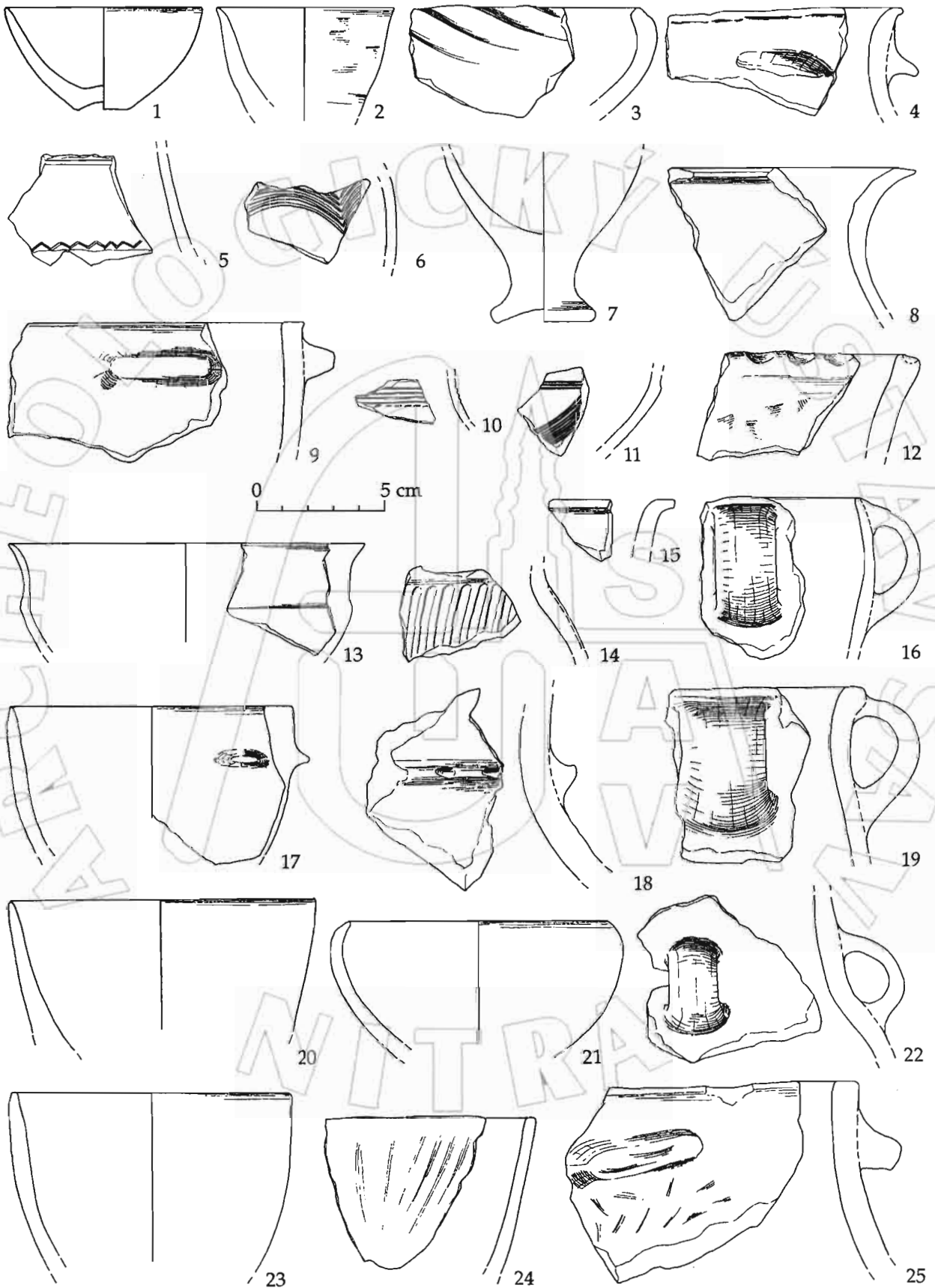
Obr. 64. Ozdín (Hrad). Výber stredovekej keramiky z areálu hradu (Ožďáni/Nevizánsky/Hunka, 105).
 Abb. 64. Ozdín (Burg). Auswahl von mittelalterlicher Keramik aus dem Areal der Burg (Ožďáni/Nevizánsky/Hunka, 106).

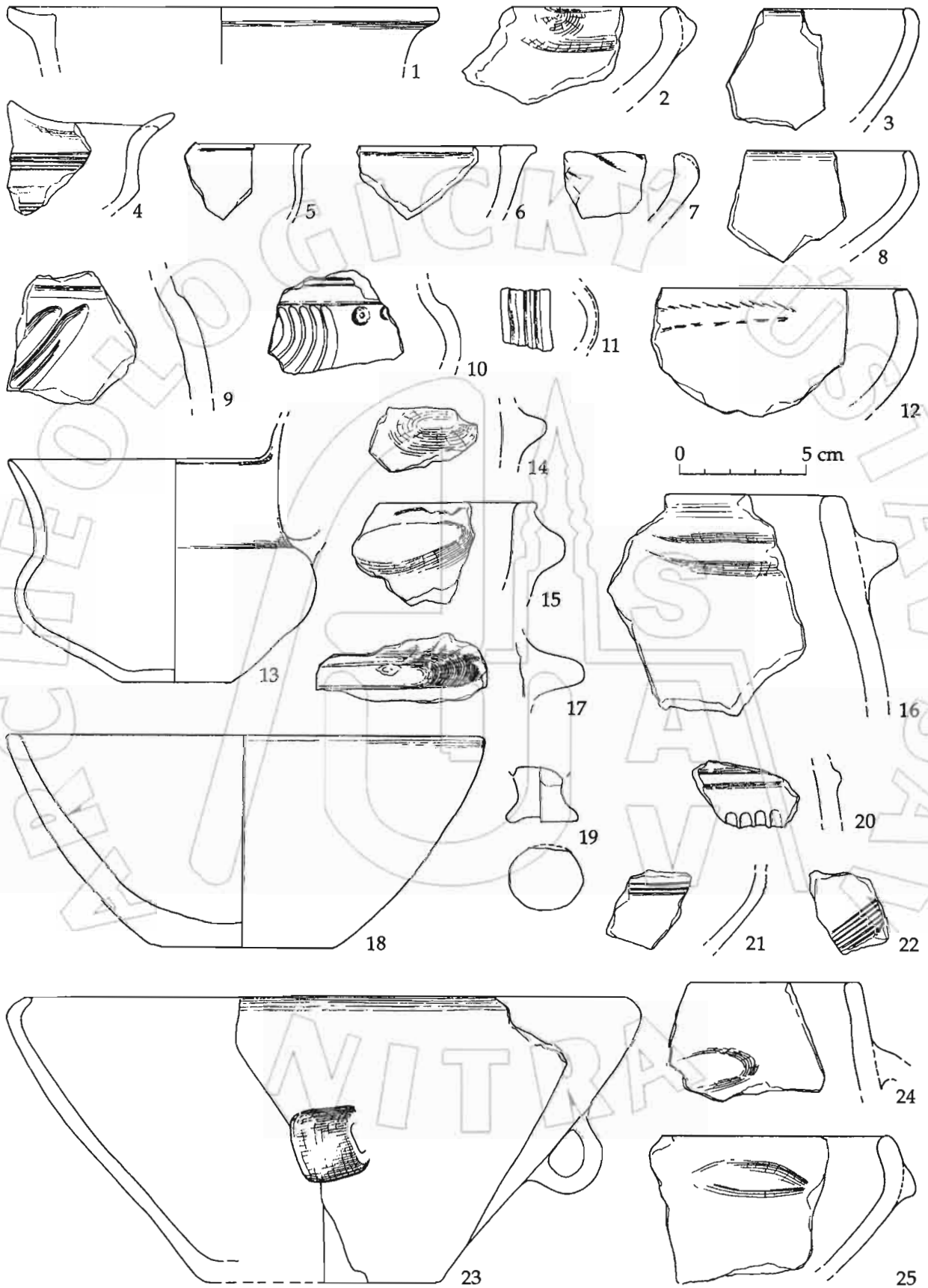
Obr. 65. Žiar nad Hronom (Mestský park). Výber nálezov. 1, 4-13 - keramika; 2, 3 - železo (Pieta/Mosný, 107).
 Abb. 65. Žiar nad Hronom (Stadtpark). Auswahl von Funden. 1, 4-13 - Keramik; 2, 3 - Eisen (Pieta/Mosný, 108).

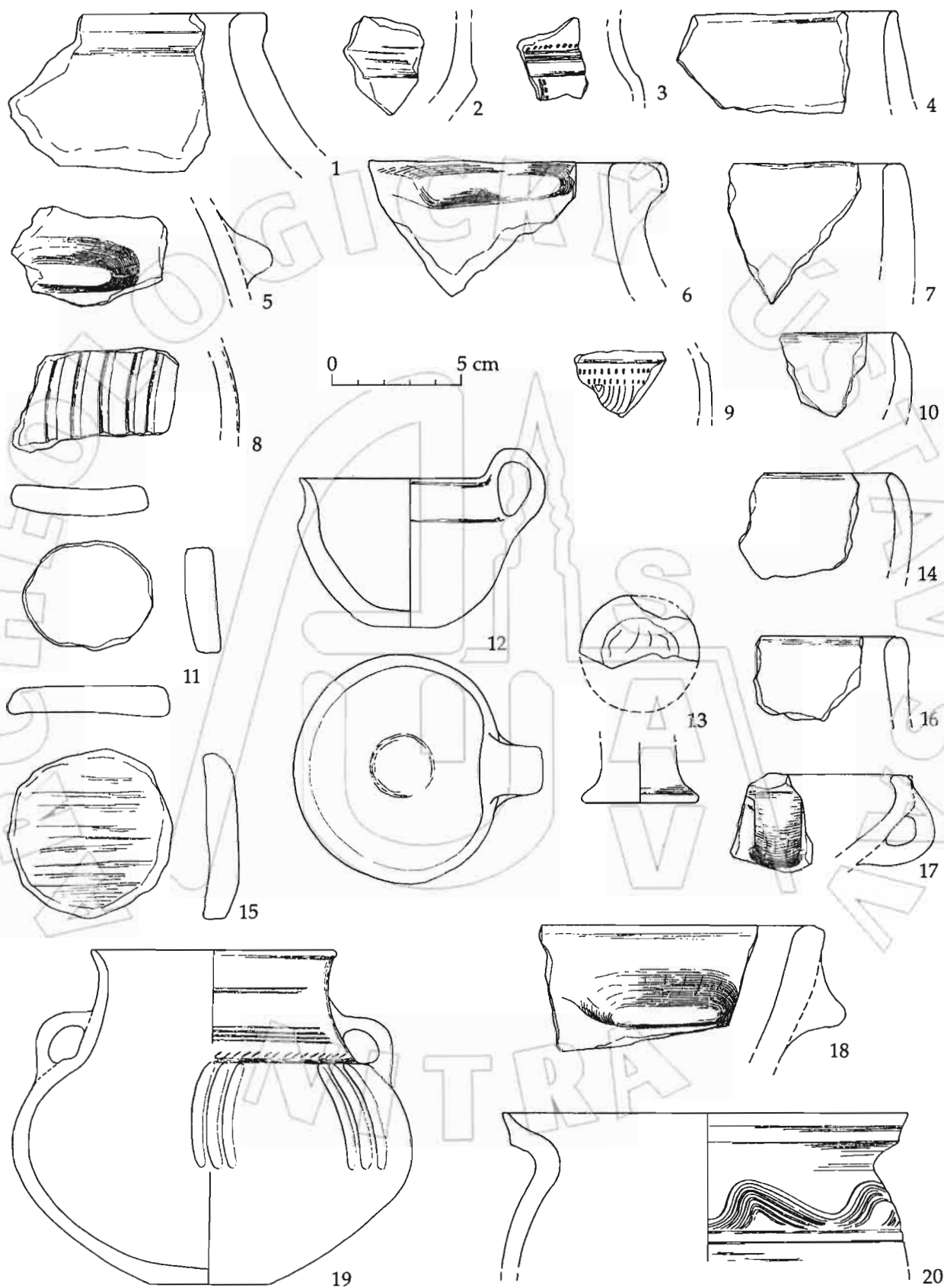
Obr. 66. Nitra-Dražovce. Objekt 4, 12.-13. stor. (Ruttkay, 109).
 Abb. 66. Nitra-Dražovce. Objekt 4, 12.-13. Jh. (Ruttkay, 110).

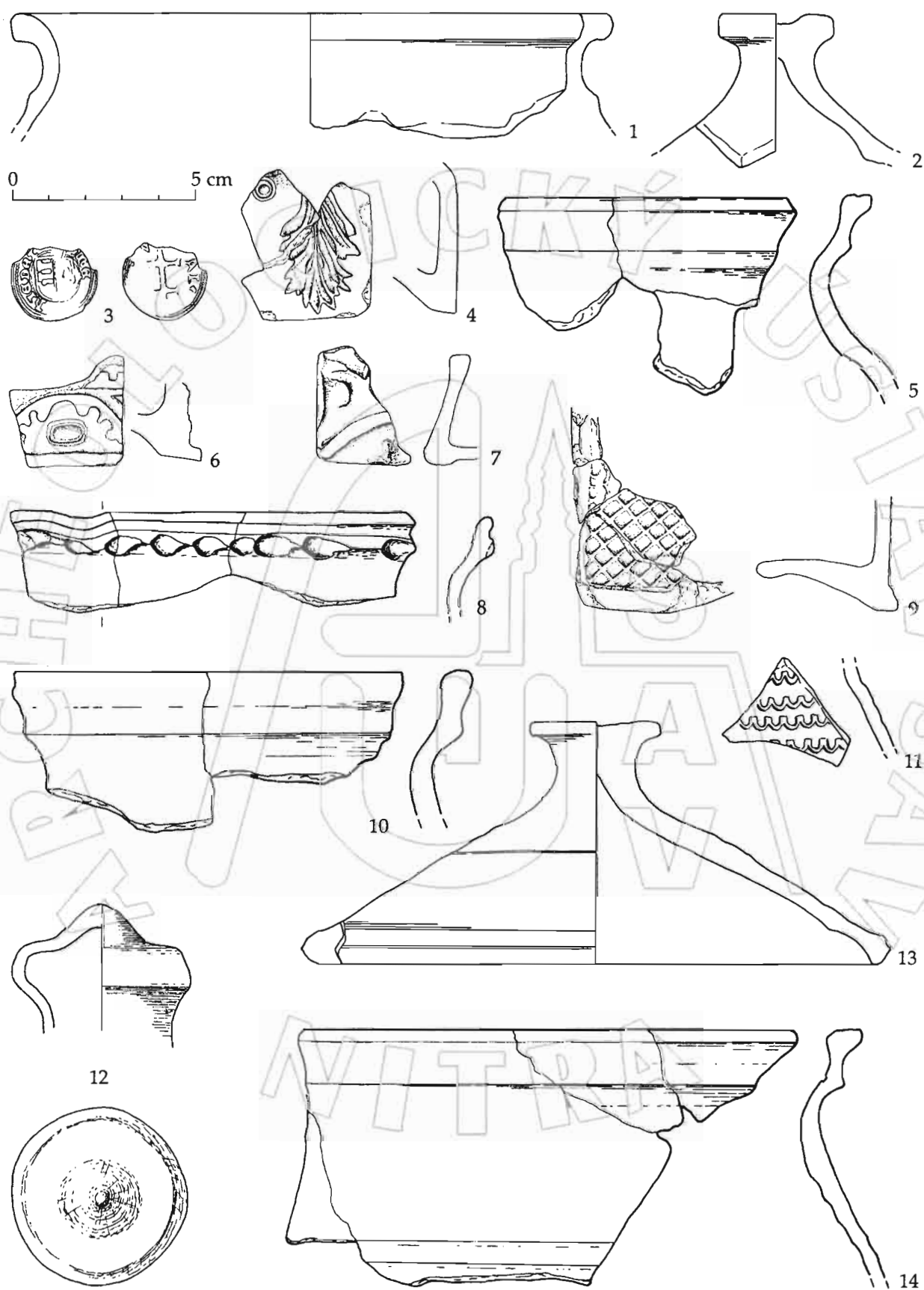
Obr. 67. Nitra-Dražovce. Objekt 5, doba bronzová (Ruttkay, 109).
 Abb. 67. Nitra-Dražovce. Objekt 5, Bronzezeit (Ruttkay, 110).

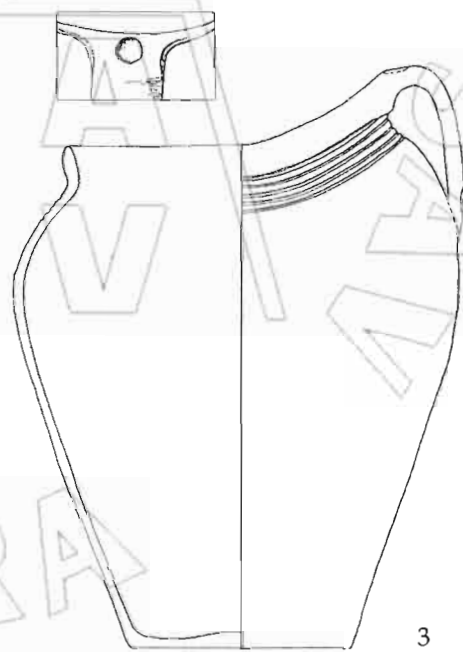
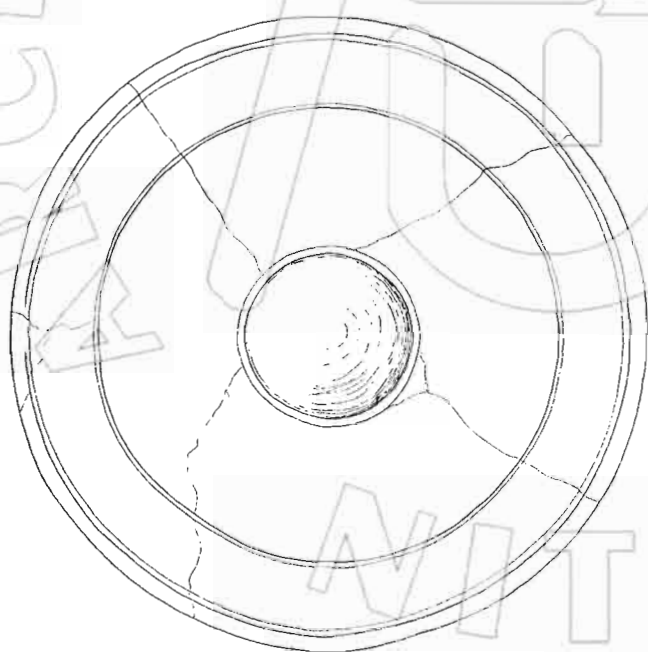
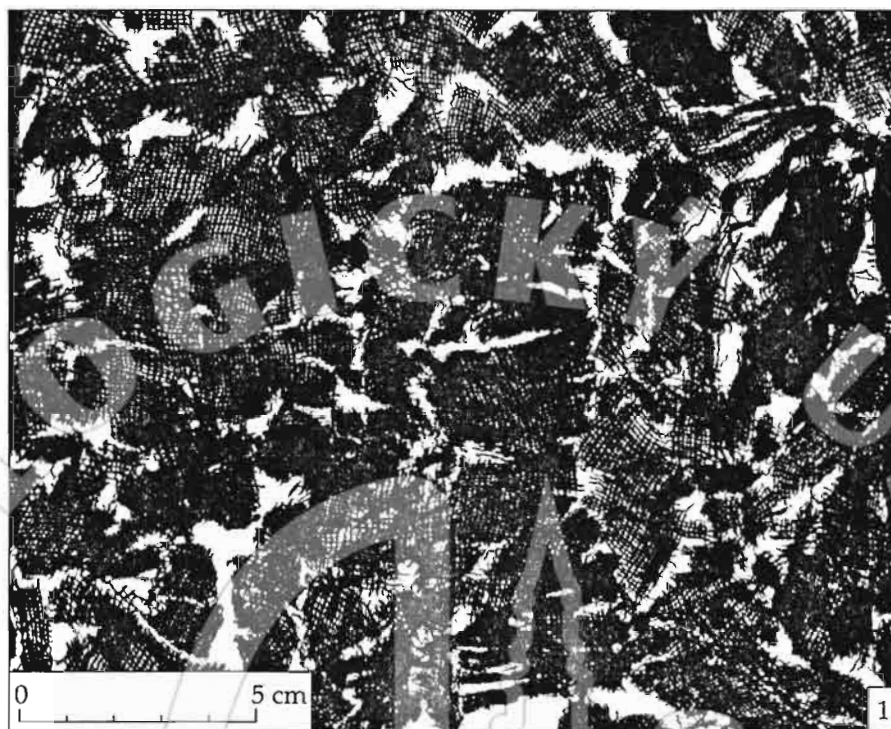
Obr. 68. Nitra-Dražovce. Objekt 2, doba bronzová (Ruttikay, 109).
Abb. 68. Nitra-Dražovce. Objekt 2, Bronzezeit (Ruttikay, 110).

Obr. 69. Nitra-Dražovce. Objekt 2. 1-18 - nálezy z povrchového prieskumu v blízkosti obj. 2; 19 - objekt 2; 20 - nález z okolia objektu 4 (Ruttkey, 109).
 Abb. 69. Nitra-Dražovce. Objekt 2. 1-18 - Lesefunde in der Nähe des Objekts 2; 19 - Objekt 2; 20 - Funde aus der Umgebung des Objekts 4 (Ruttkey, 110).

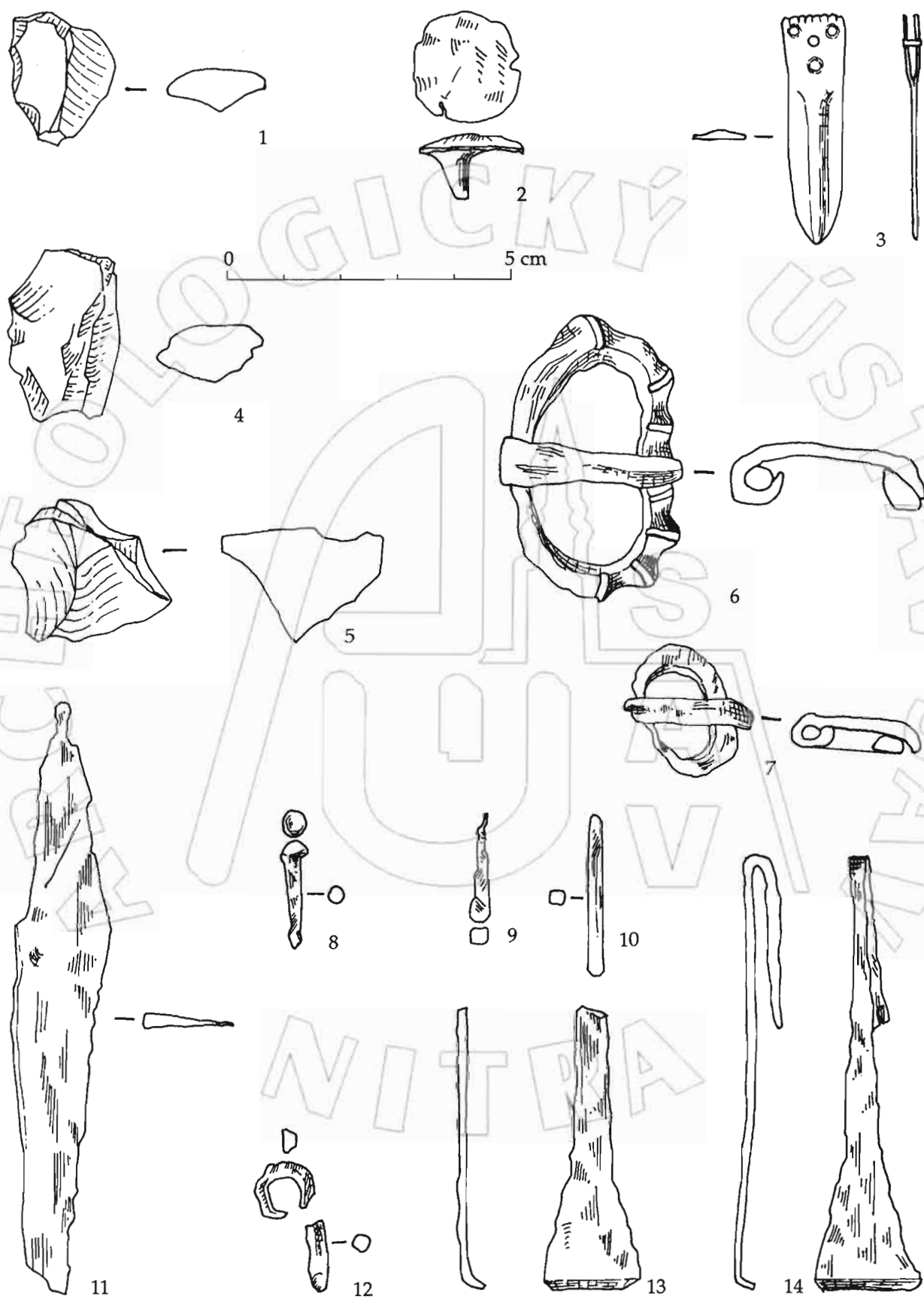
Obr. 70. Martin (Smrtná ul.). Výber nálezov. 1, 2, 4-14 - keramické nálezy zo 14.-16. stor.; 3 - minca (Ruttkay, 110).
 Abb. 70. Martin (Smrtná Str.). Auswahl von Funden. 1, 2, 4-14 - Keramikfunde aus dem 14.-16. Jh.; 3 - Münze
 (Ruttkay, 111).

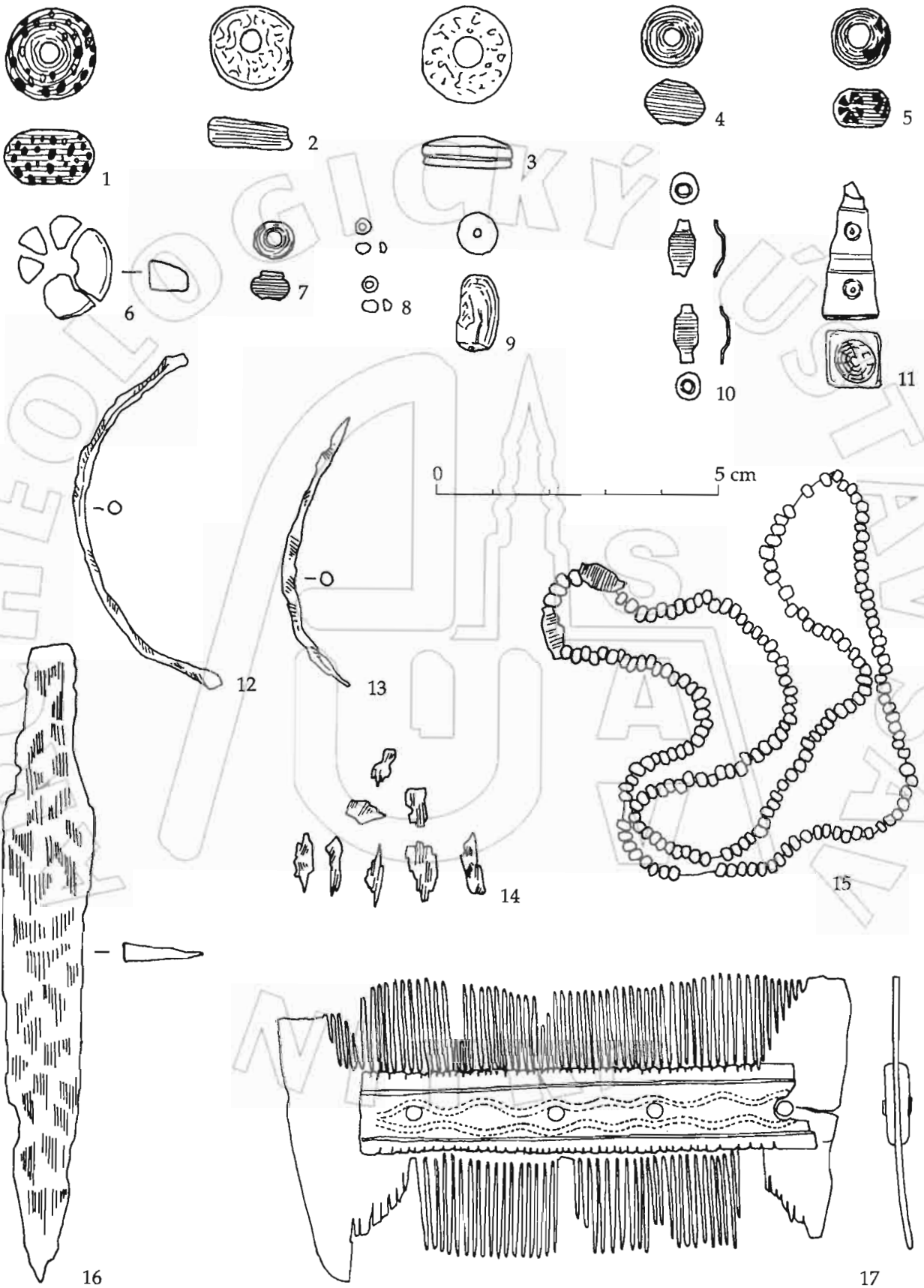
0 10 cm

Obr. 71. Martin (Smrtná ul.). Výber nálezov. 1 - zvyšky tkaniny zo 16. stor.; 2, 3 - rekonštruované žiarom poškodené nádoby (Ruttkay, 110).

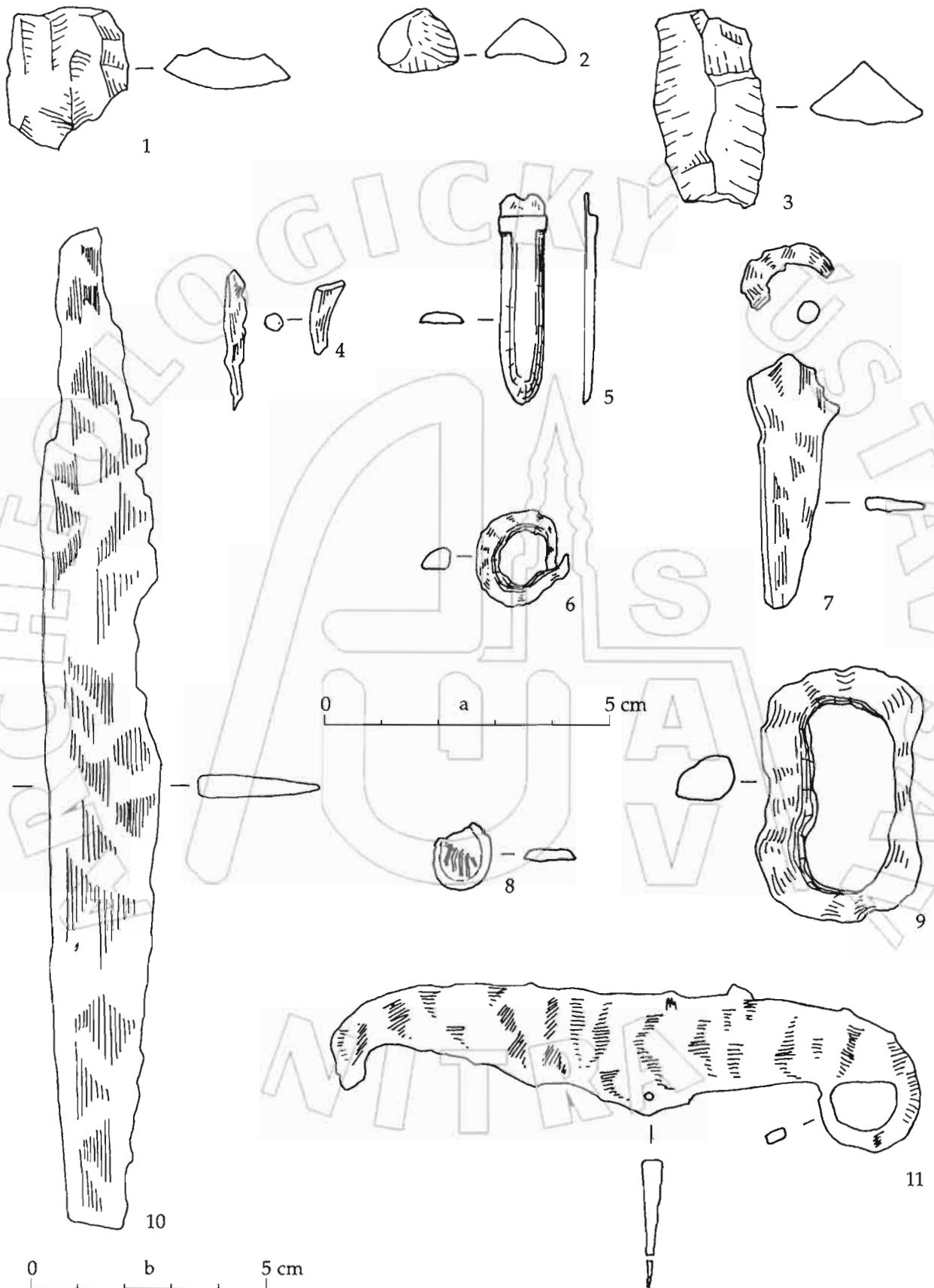
Abb. 71. Martin (Smrtná Str.). Auswahl von Funden. 1 - Stoffreste aus dem 16. Jh.; 2, 3 - rekonstruierte brandgestörte Gefäße (Ruttkay, 111).

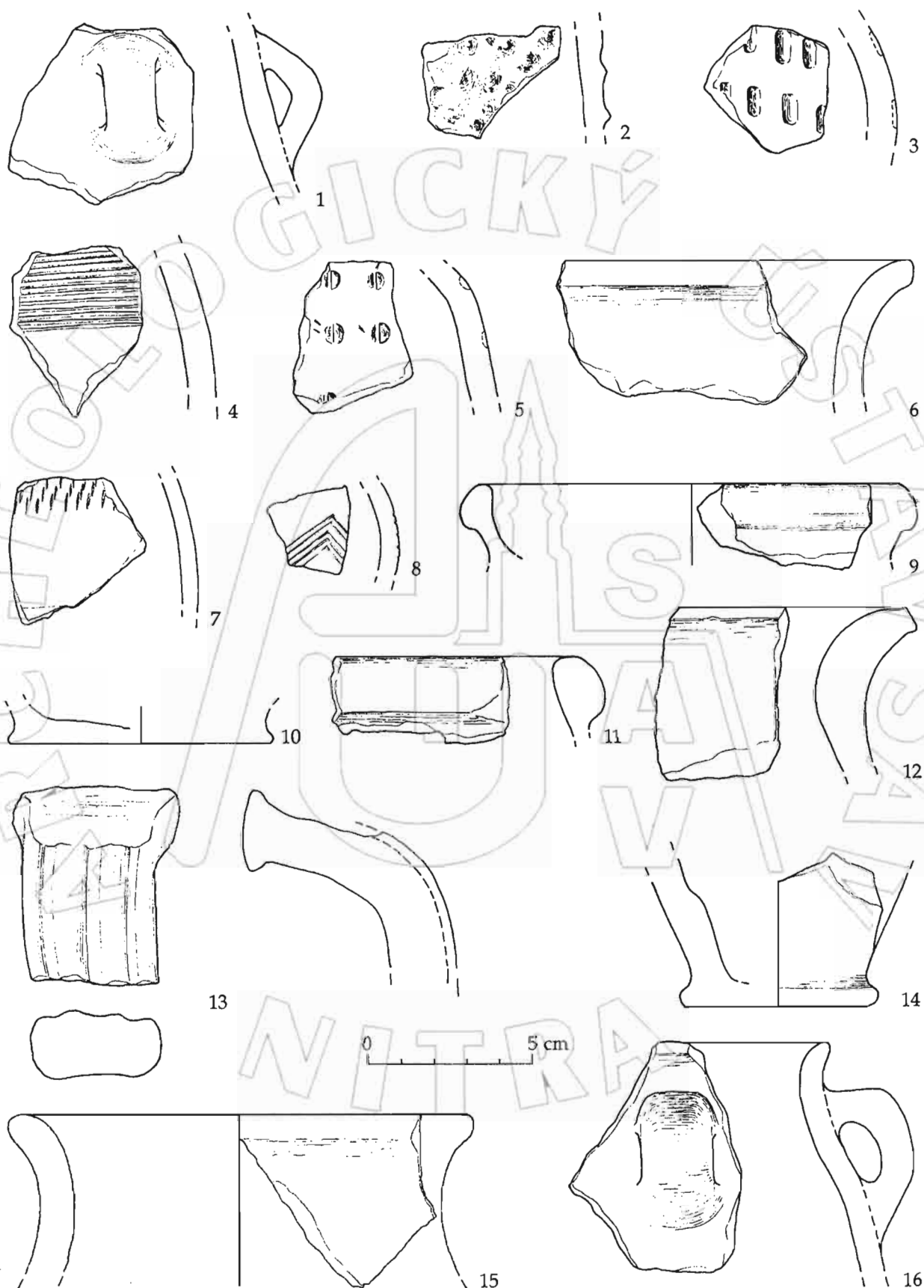
Obr. 72. Tesárske Mlyňany (Gočol). Výbava hrobu 15 (Ruttkay, 112).
 Abb. 72. Tesárske Mlyňany (Gočol). Ausstattung des Grabes 15 (Ruttkay, 113).

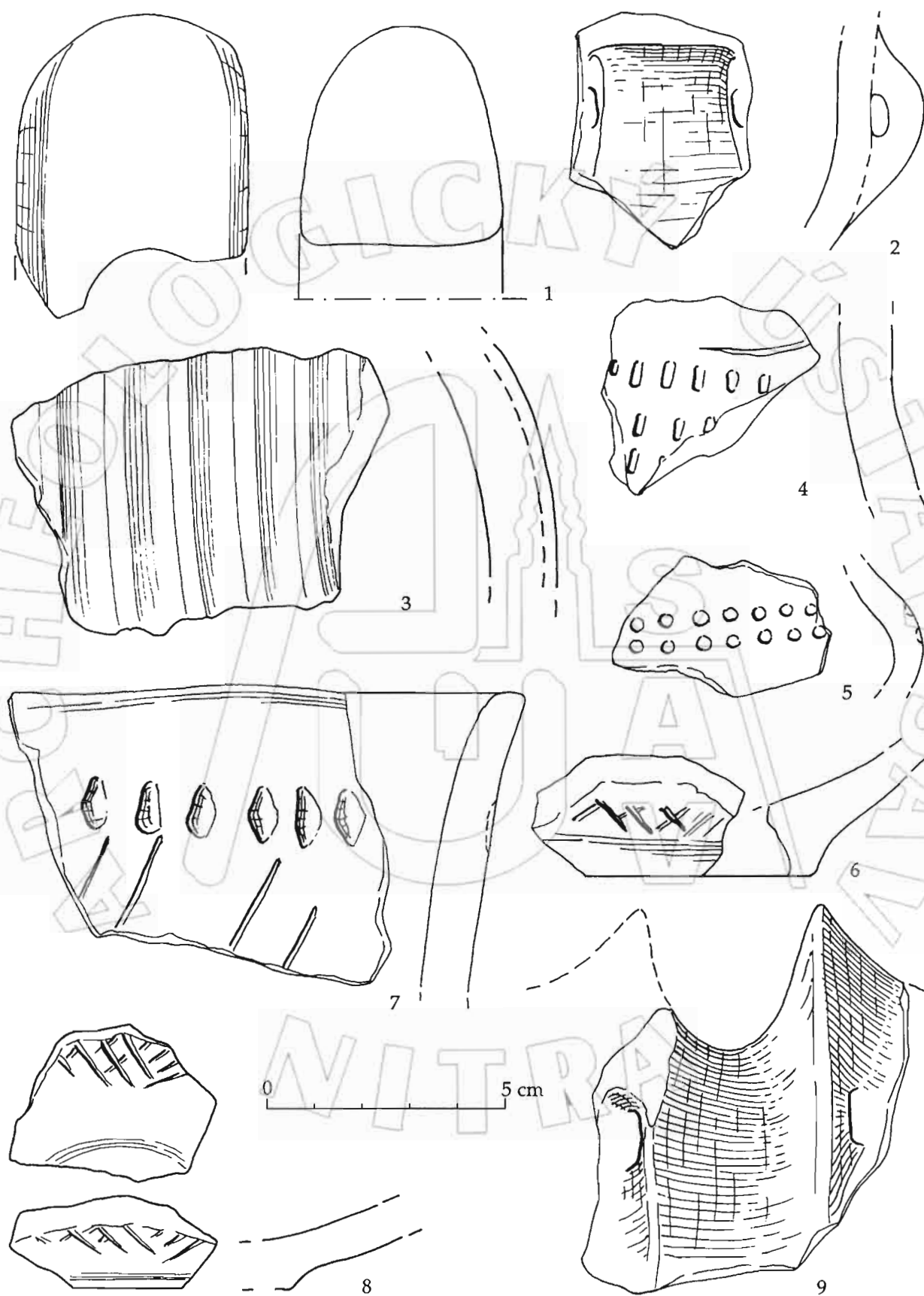
Obr. 73. Tesárske Mlyňany (Gočol). Výbava hrobu 25 (Ruttkey, 112).
 Abb. 73. Tesárske Mlyňany (Gočol). Ausstattung des Grabes 25 (Ruttkey, 113).

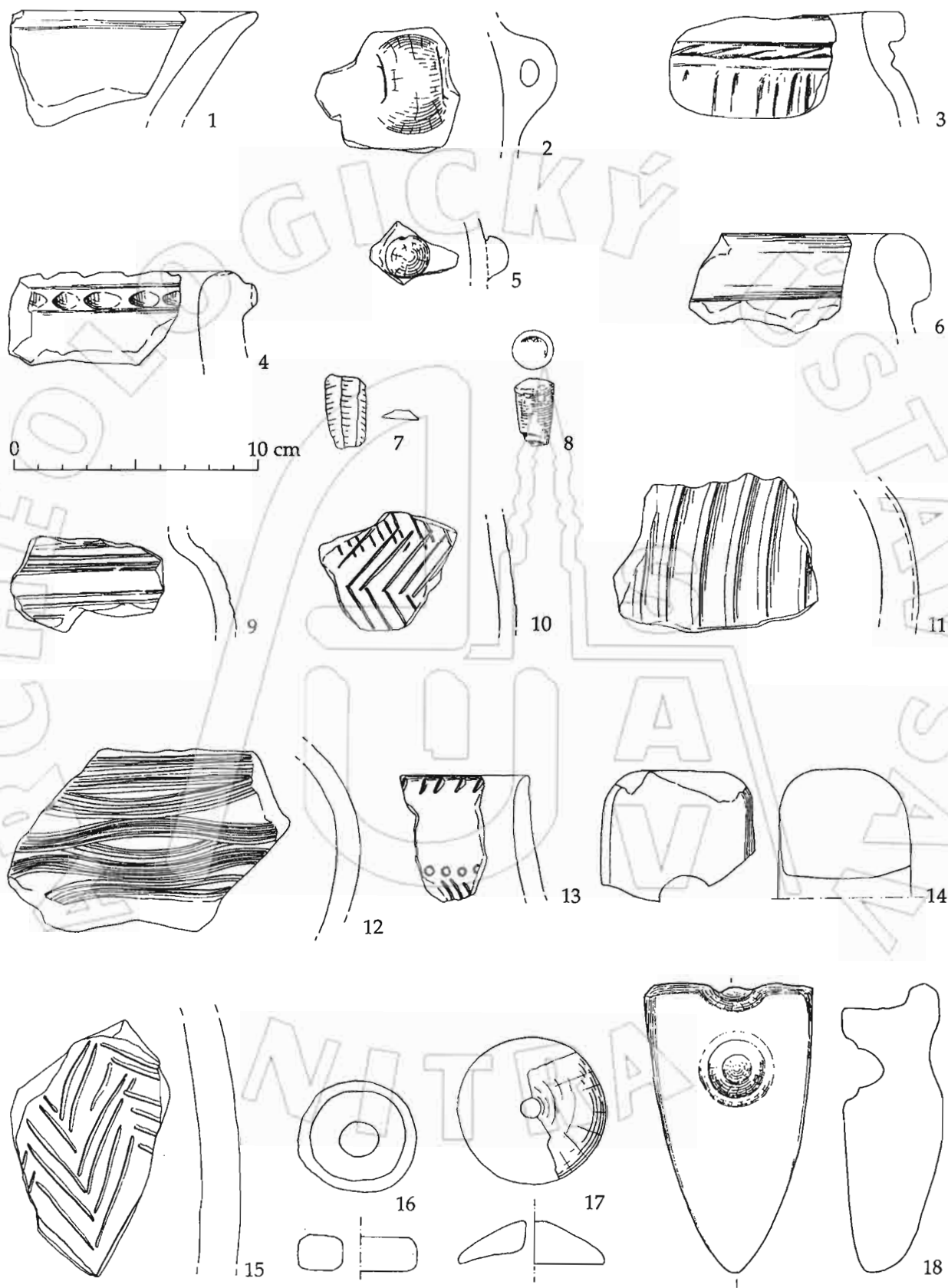
Obr. 74. Tesárske Mlyňany (Gočol). Hrob 36. Mierka a: 1-9, 11; b: 10 (Ruttkay, 112).
 Abb. 74. Tesárske Mlyňany (Gočol). Grab 36. Maßstab a: 1-9, 11; b: 10 (Ruttkay, 113).

Obr. 75. Lúčnica nad Žitavou (Horné Lúky). Výber nálezov. 1-9, 11-16 - doba rímska; 10 - doba laténska (Ruttikay, 113).
 Abb. 75. Lúčnica nad Žitavou (Horné Lúky). Auswahl von Funden. 1-9, 11-16 - Römerzeit; 10 - Latènezeit (Ruttikay, 114).

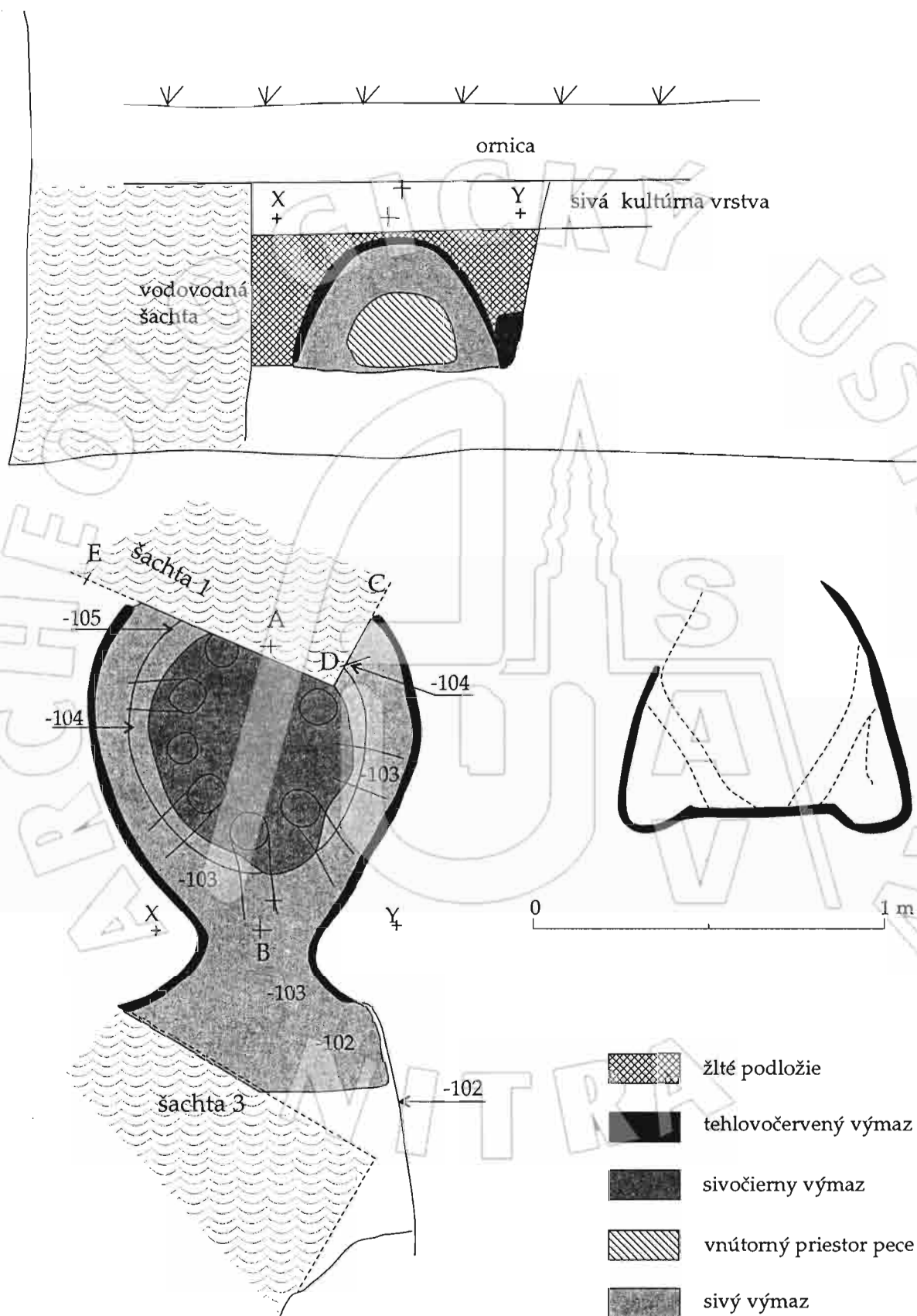

Obr. 76. Choča. Výber nálezov - badenská kultúra (Ruttkay, 113).
 Abb. 76. Choča. Auswahl von Funden - Badener Kultur (Ruttkay, 114).

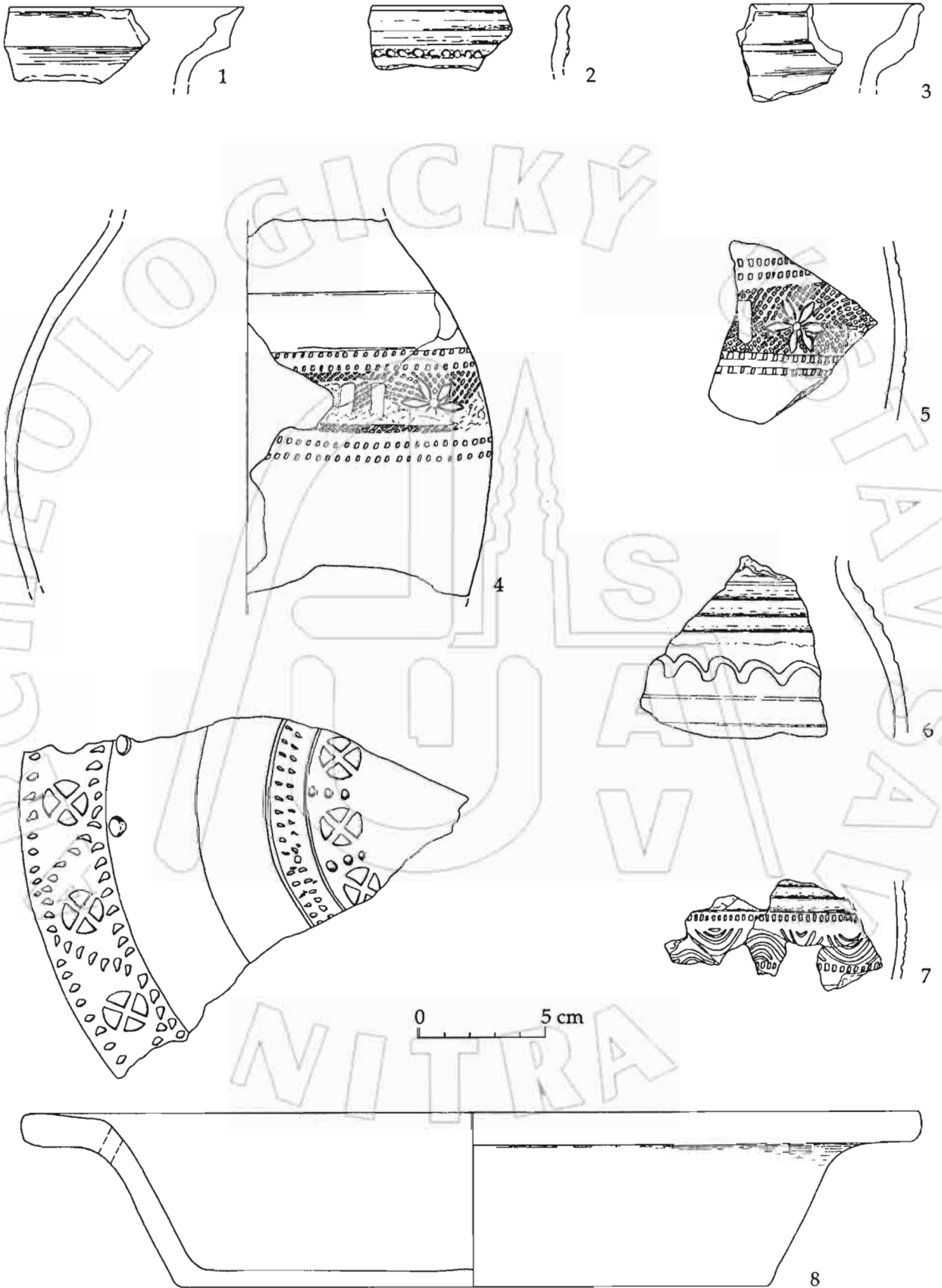

Obr. 77. Tesárske Mlyňany (Konopiská). Výber nálezov. 1, 2, 4, 5, 7, 8, 10, 11, 13-15, 17, 18 - neskorá doba kamenná;
3, 6, 16 - doba laténska; 9, 12 - vrcholný stredovek (Ruttkay, 113).

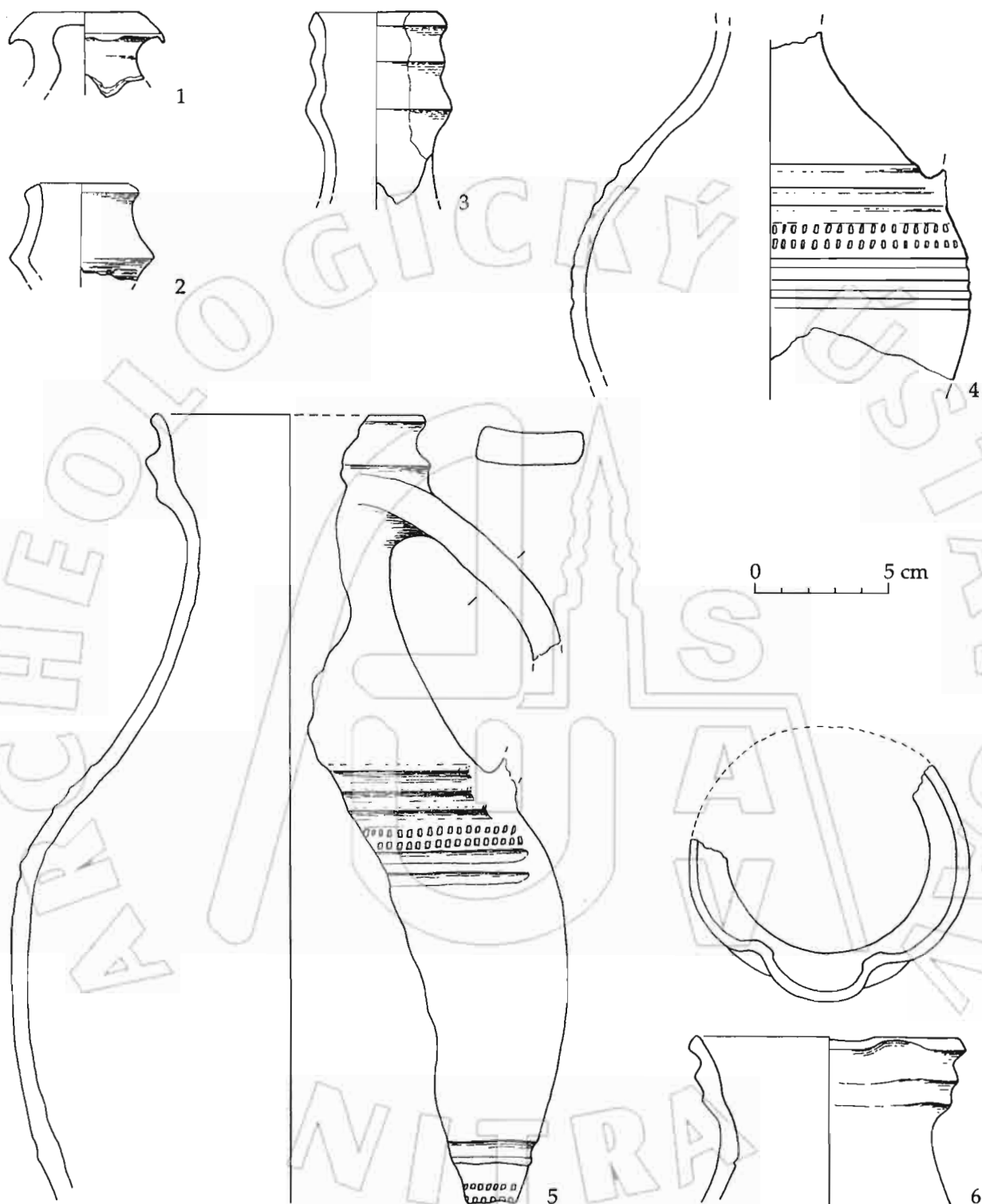
Abb. 77. Tesárske Mlyňany (Konopiská). Auswahl von Funden. 1, 2, 4, 5, 7, 8, 10, 11, 13-15, 17, 18 - Spätsteinzeit;
3, 6, 16 - Latènezeit; 9, 12 - Hochmittelalter (Ruttkay, 114).

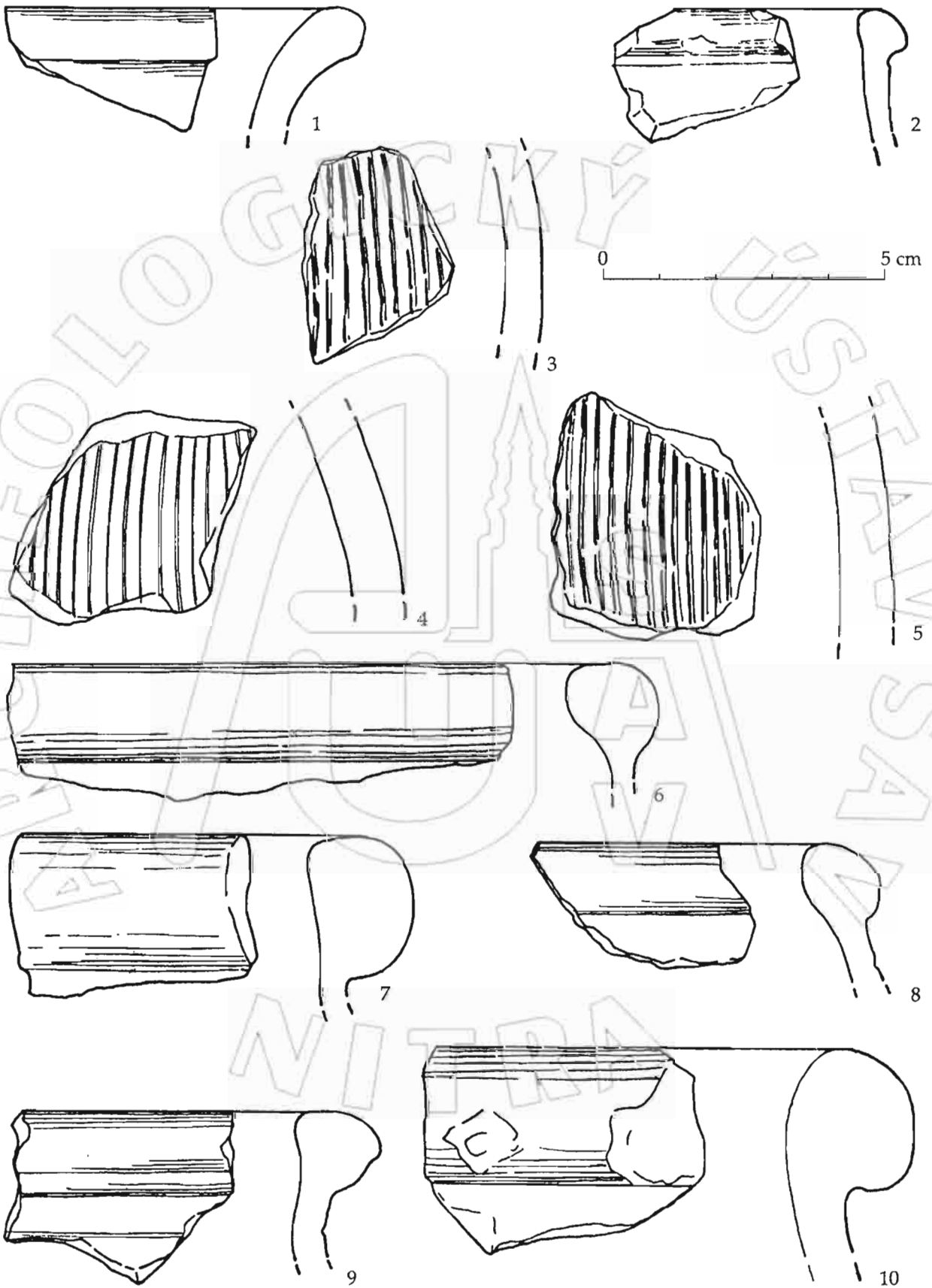
Obr. 78. Pastovce. Objekt 1 - vrcholnostredoveká pec neznámeho účelu (RuttKay/Bielich, 115).
 Abb. 78. Pastovce. Objekt 1 - Hochmittelalterlicher Ofen unbekannten Zwecks (RuttKay/Bielich, 116).

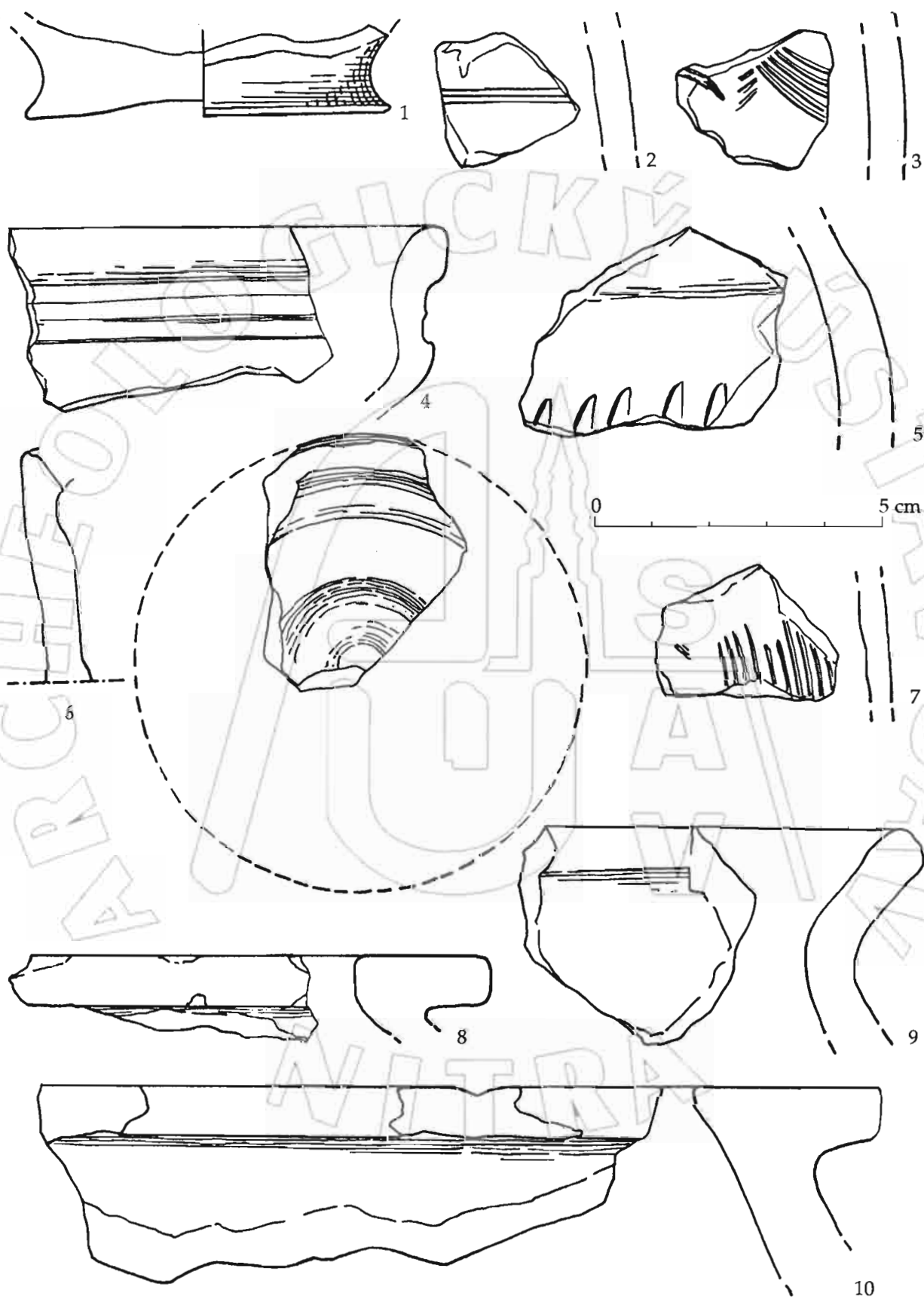
Obr. 79. Pastovce. Výber keramických náleзов z objektu 1 (RuttKay/Bielich, 115).
 Abb. 79. Pastovce. Auswahl von Keramikfunden aus dem Objekt 1 (RuttKay/Bielich, 116).

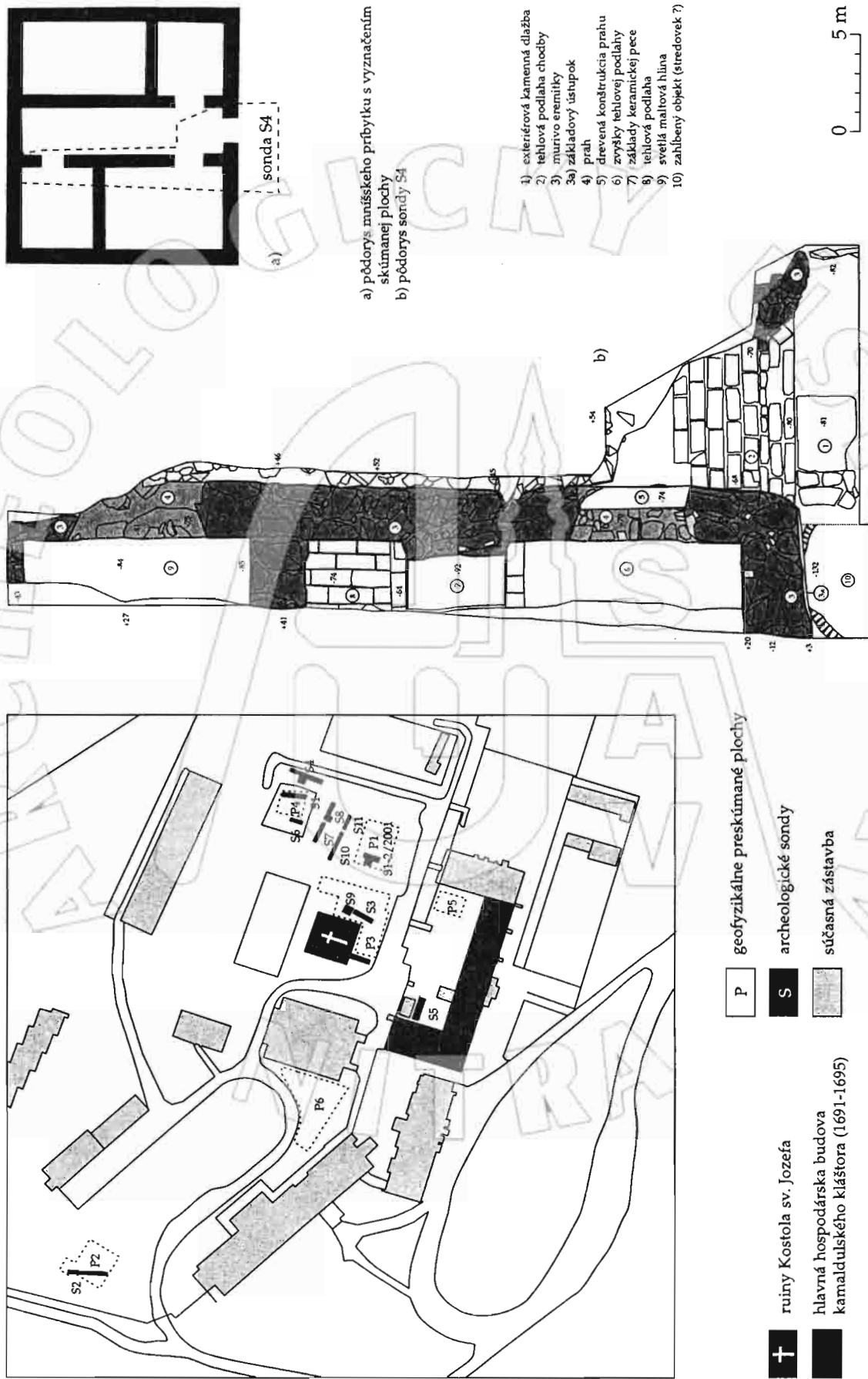
Obr. 80. Pastovce. Výber keramických nálezov z objektu 1 (RuttKay/Bielich, 115).
 Abb. 80. Pastovce. Auswahl von Keramikfunden aus dem Objekt 1 (RuttKay/Bielich, 116).

Obr. 81. Čeladice. Výber keramiky z mladšej železnej doby (Ruttkayová, 117).
 Abb. 81. Čeladice. Keramikauswahl aus der Jungeisenzeit (Ruttkayová, 117).

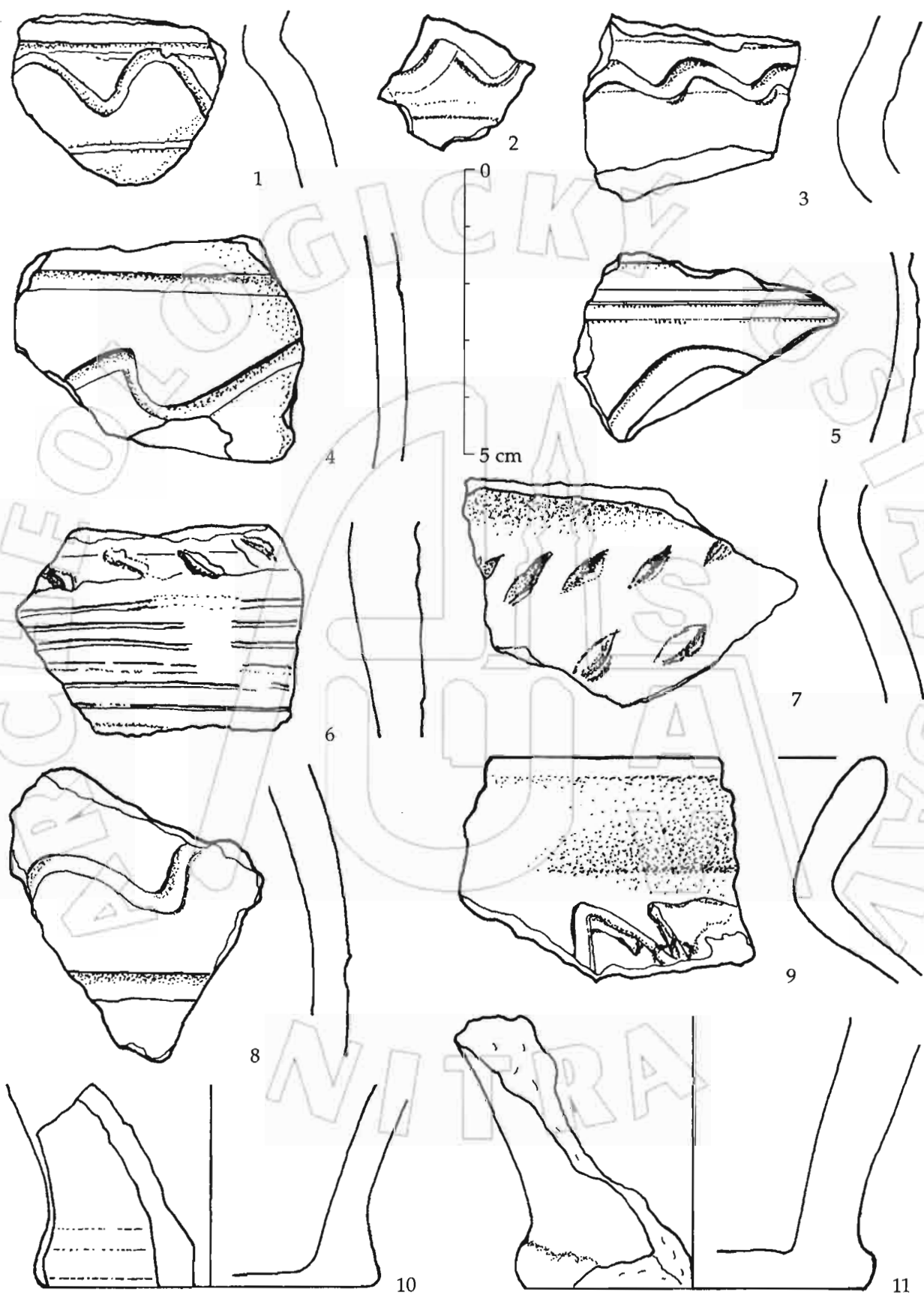

Obr. 82. Čeladice. Výber keramiky z rímskej doby a slovanská keramika (Ruttkayová, 117).
 Abb. 82. Čeladice. Keramikauswahl aus der Römerzeit und slawische Keramik (Ruttkayová, 117).

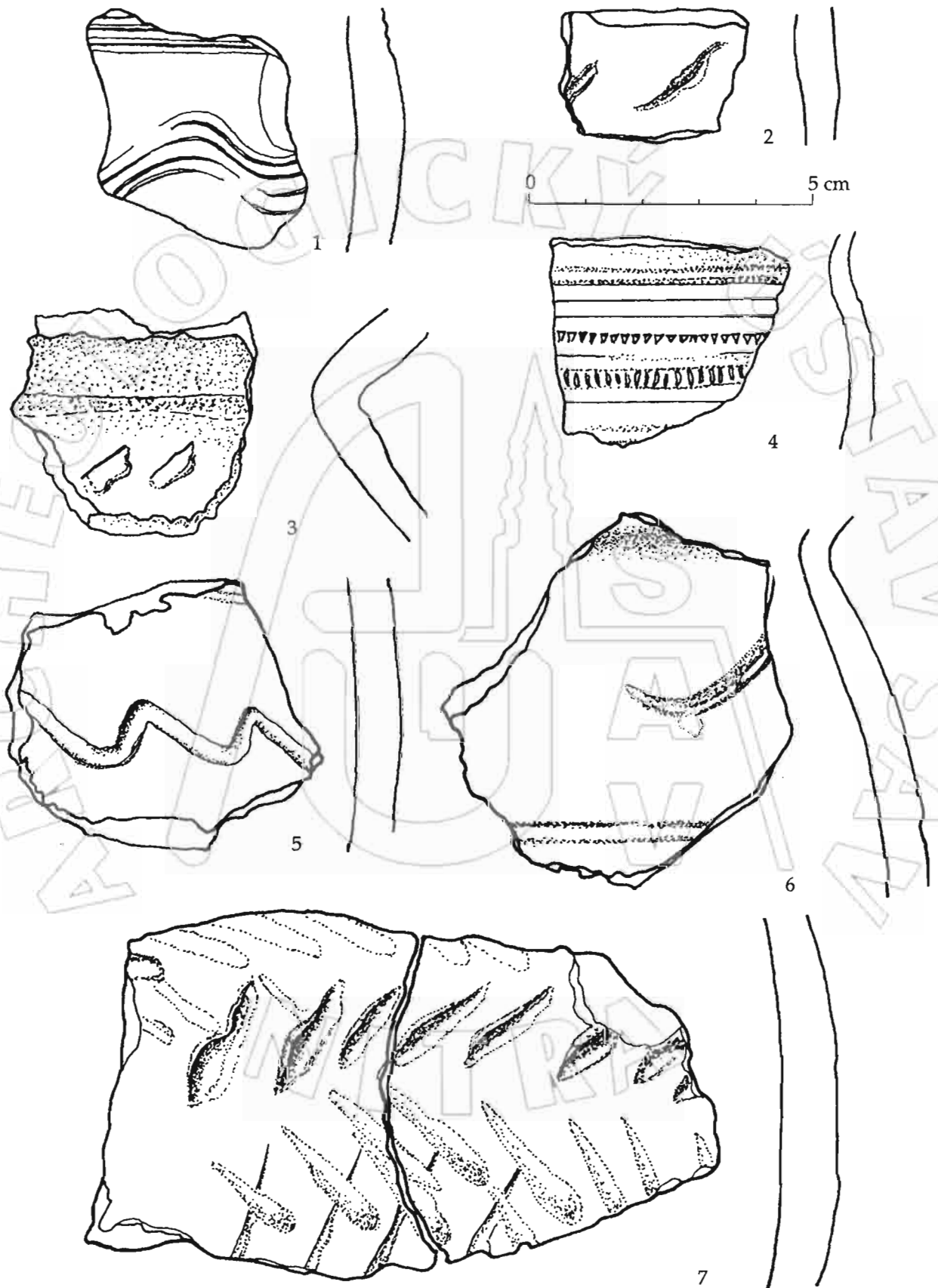

Obr. 83. Nitra (Zoborský kláštor). Plán zástavby lokality a situovanie sond (Samuel, 118).
Abb. 83. Nitra (Zobor-Kloster). Plan der Fundstellebebauung und Situierung der Schnitte (Samuel, 119).

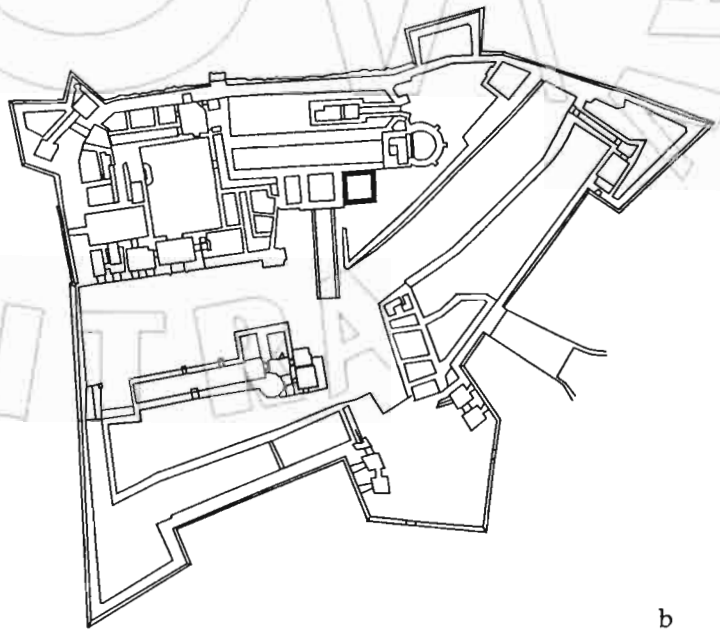
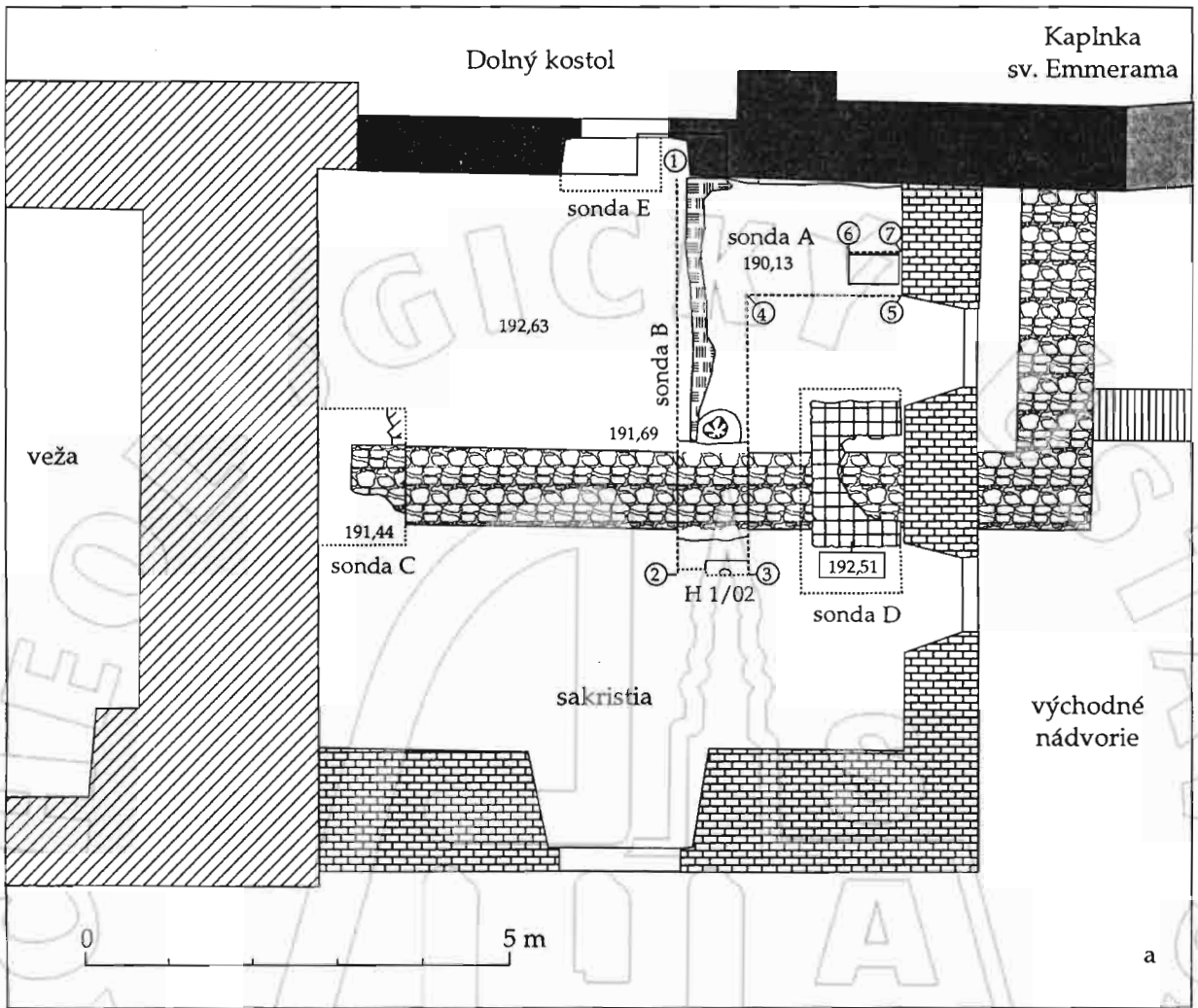
Obr. 84. Nitra (Zoborský kláštor). Pódorys sondy S4 (Samuel, 118).
Abb. 84. Nitra (Zobor-Kloster). Grundriss des Schnittes S4 (Samuel, 119).

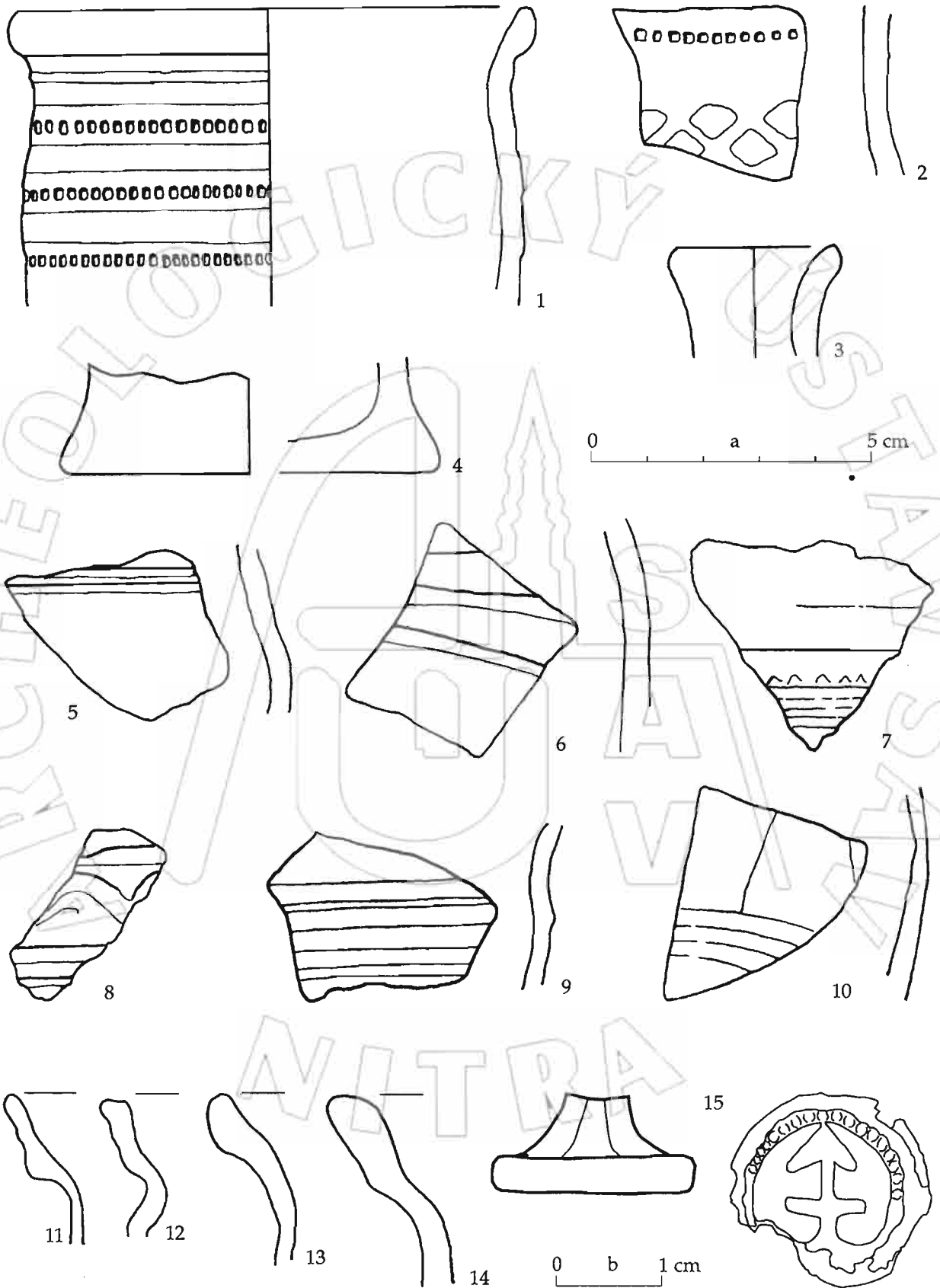
Obr. 85. Nitra (Zoborský kláštor). Výber nálezov stredovekej keramiky (Samuel, 118).
 Abb. 85. Nitra (Zobor-Kloster). Auswahl von Funden der mittelalterlichen Keramik (Samuel, 119).

Obr. 86. Nitra (Zoborský kláštor). Výber nálezov stredovekej keramiky (Samuel, 118).
 Abb. 86. Nitra (Zobor-Kloster). Auswahl von Funden der mittelalterlichen Keramik (Samuel, 119).

Obr. 87. Nitra (Hrad). a - pôdorys odkrytých murív; b - situovanie výskumu (Samuel/Bednár, 121).
 Abb. 87. Nitra (Burg). a - Grundriss der freigelegten Mauern; b - Situierung der Grabung (Samuel/Bednár, 122).

Obr. 88. Nitra (Hrad). Výber nálezov. 1-14 - stredoveká keramika; 15 - fragment pečatidla.

Mierka a: 1-14, b: 15 (Samuel/Bednár, 121).

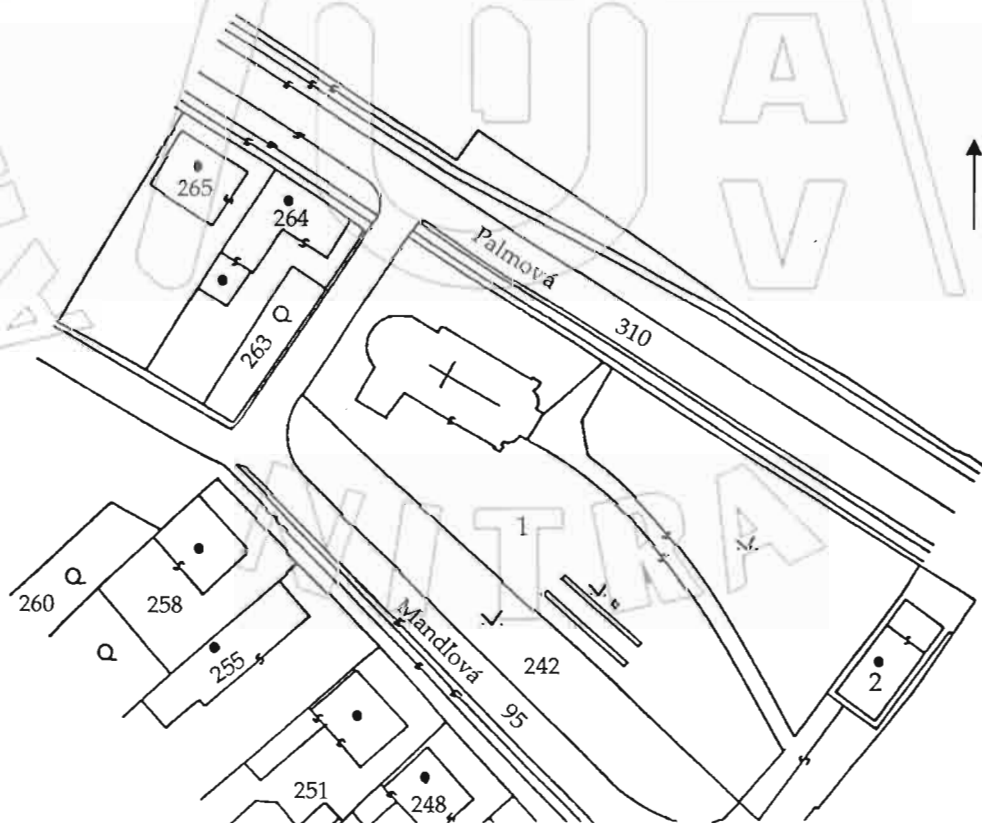
Abb. 88. Nitra (Burg). Auswahl von Funden. 1-14 - mittelalterliche Keramik; 15 - Fragment des Siegelstempels.

Maßstab a: 1-14, b: 15 (Samuel/Bednár, 122).

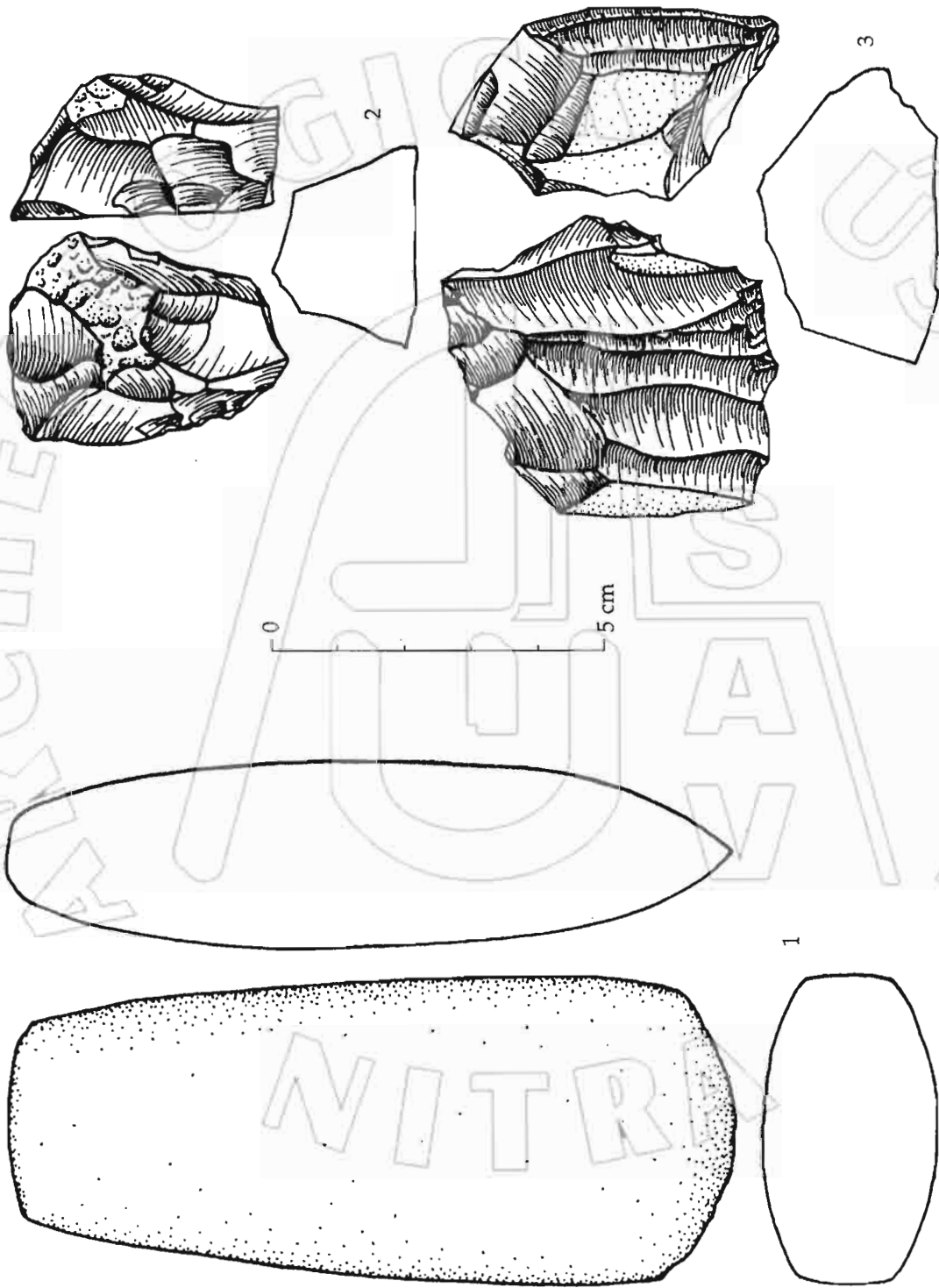
Obr. 89. Situačný plán predstihového výskumu (Schmidtová/Weberová, 131).

Abb. 89. Situationsplan der Vorsprungsgrabung (Schmidtová/Weberová, 131).

Obr. 90. Situačný plán predstihového výskumu (Schmidtová/Weberová, 131).

Abb. 90. Situationsplan der Vorsprungsgrabung (Schmidtová/Weberová, 132).

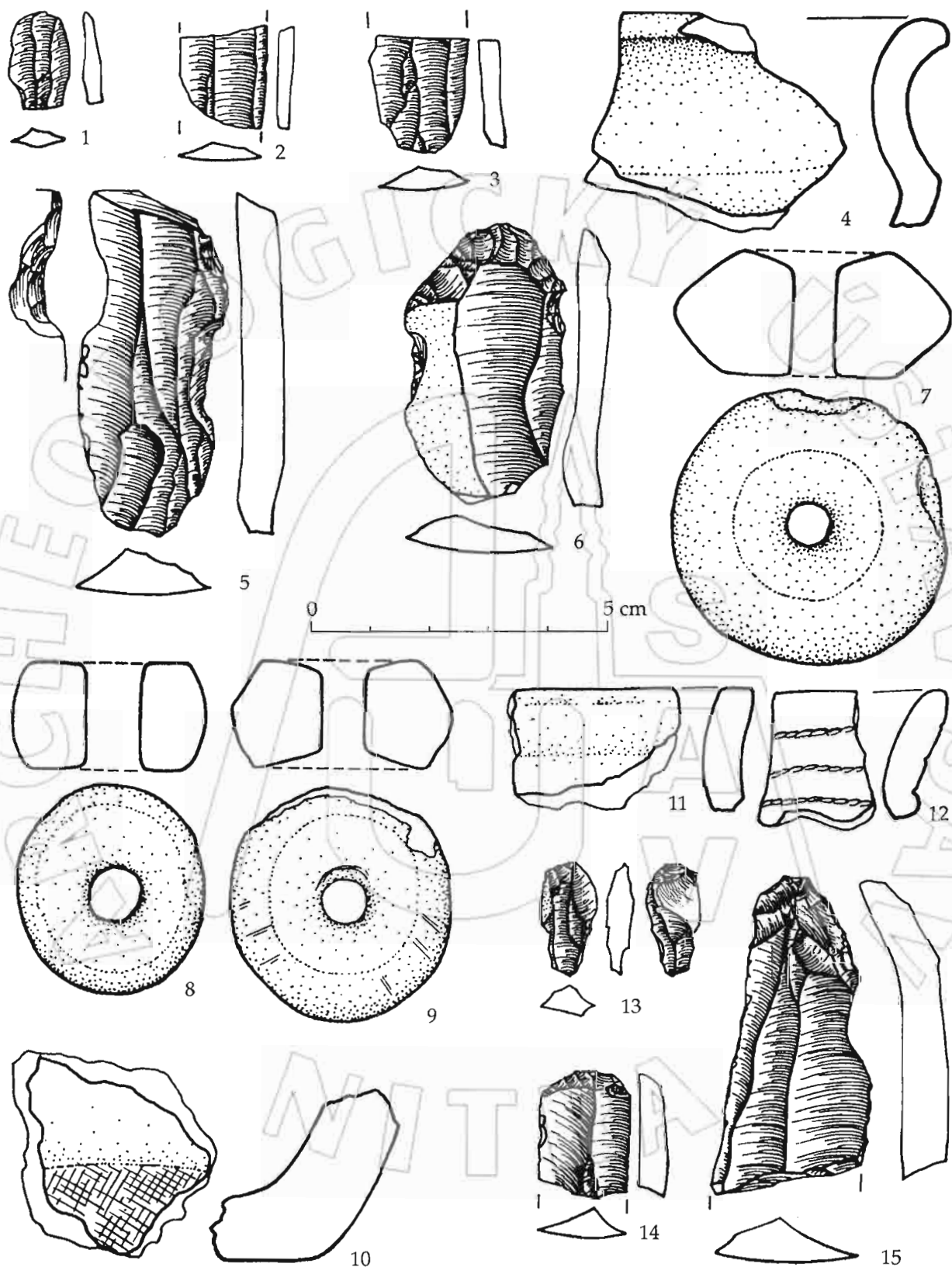

Obr. 91. Výber nálezov. 1, 3 - Poprad-Matejovce (Zadné rovne), eneolitická sekera z anfibolitickej bridlicy(?) a epipaleolitické(?) jadro z pazúrka „z Birczy“;

2 - Levoča (Mestský vrch/Štadtberg), kŕľovitý škŕľadlo(?) z neznámeho silicitu (Soják, 132).

Abb. 91. Auswahl von Funden. 1, 3 - Poprad-Matejovce (Zadné rovne), äneolithische Axt aus Amphibolit-Schieferstein(?) und epipaläolithischer(?) Kern aus Bircza-Feuerstein;

2 - Levoča (Mestský vrch/Štadtberg), Kiełkratzer(?) aus unbekanntem Silizid (Soják, 141).

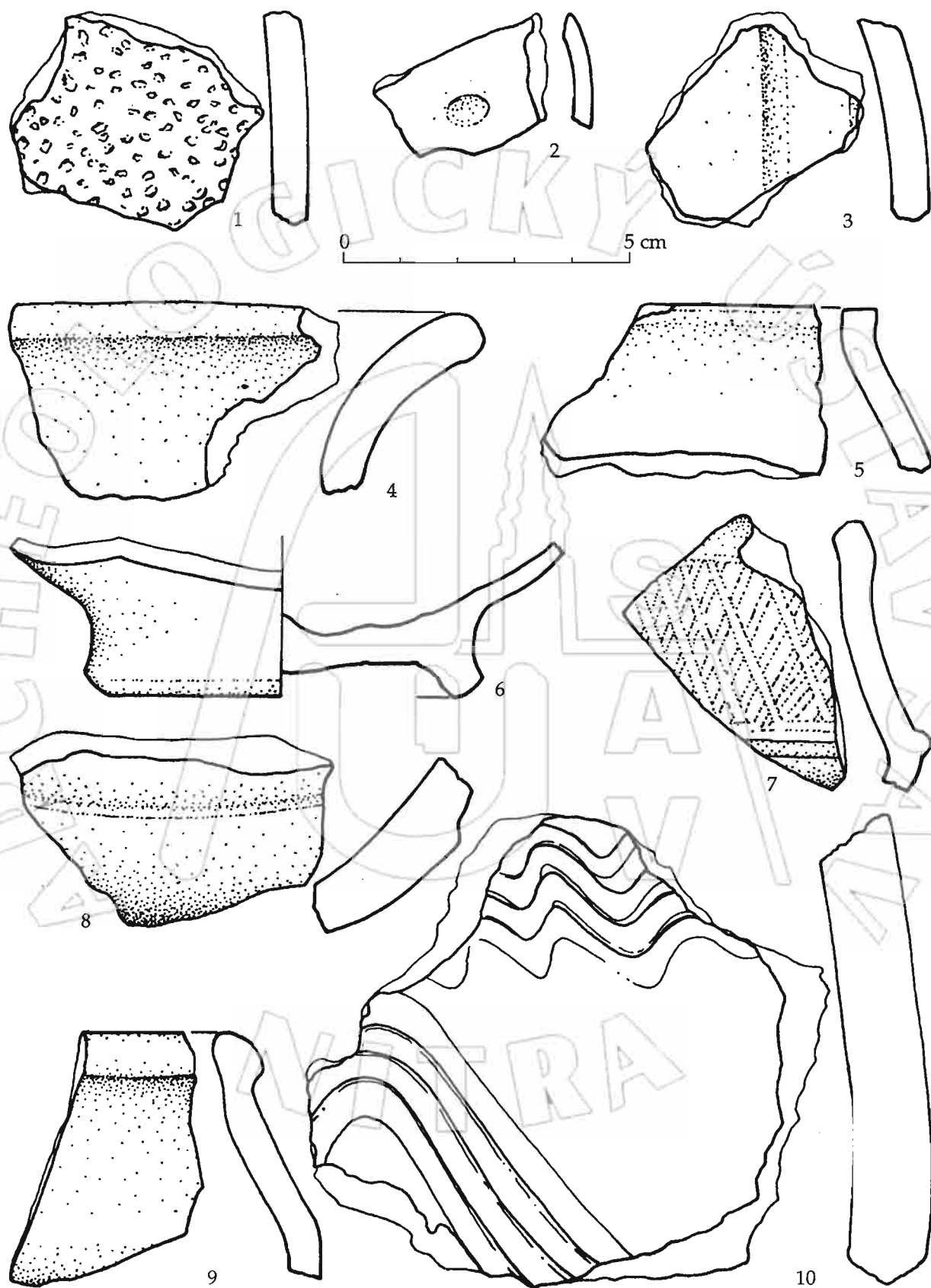

Obr. 92. Výber nálezov. 1-10 - Poprad-Matejovce (Zadné rovne); 11-14 - Hôrka-Primovce (Trenčanyho skala/Primovské skaly); 15 - Hôrka-Primovce (Západné úpätie Hôrky). 1, 2 - prepálený silicit; 3, 14 - limnokvarcit; 4, 7-12 - hlina;

5, 6 - jurský podkrakovský pazúrik; 13 - menilitový rohovec; 15 - pruhovaný volynský pazúrik (Soják, 132).

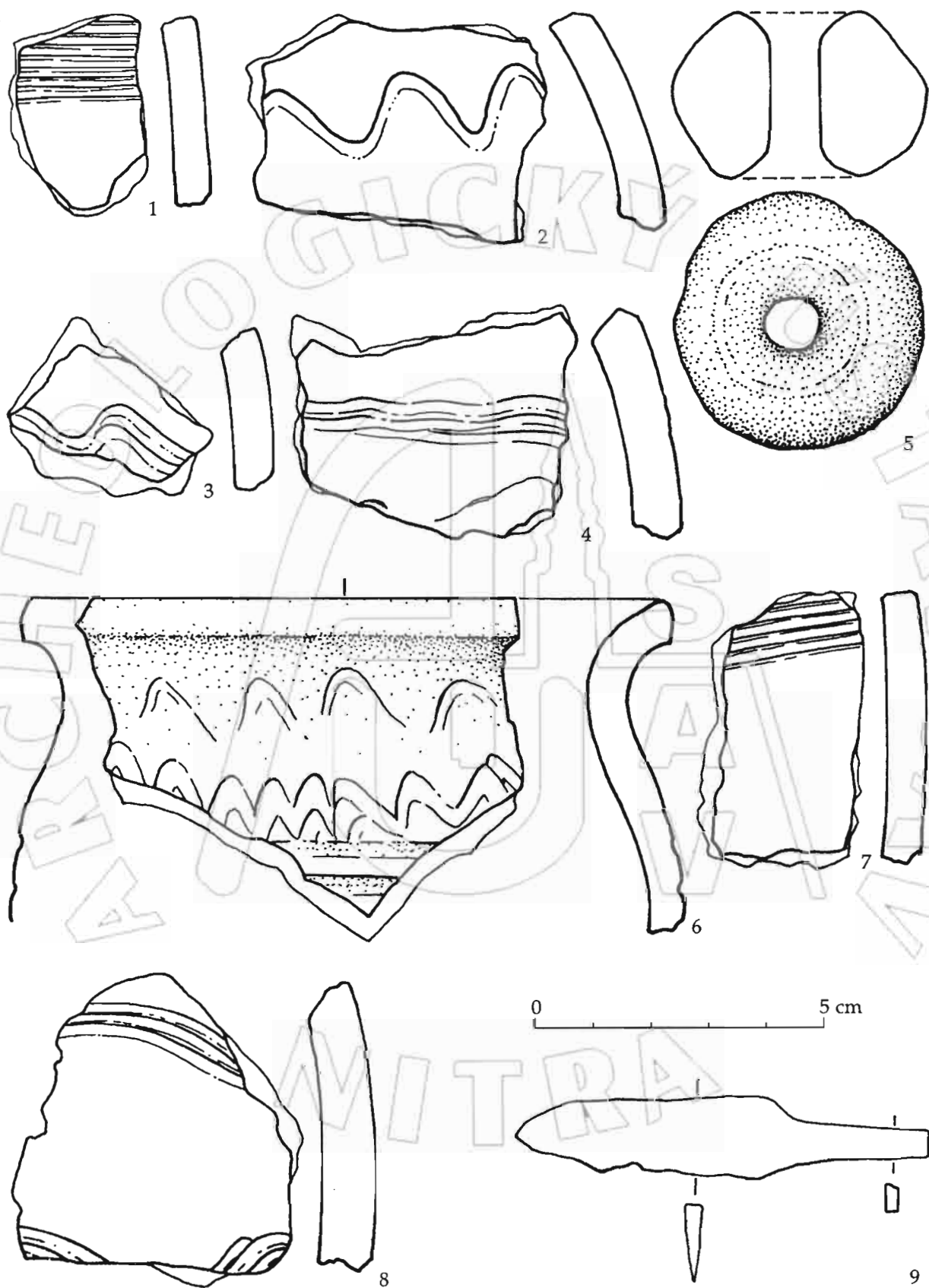
Abb. 92. Auswahl von Funden. 1-10 - Poprad-Matejovce (Zadné rovne); 11-14 - Hôrka-Primovce (Trenčanyho skala/Primovské skaly); 15 - Hôrka-Primovce (Westhang von Hôrka). 1, 2 - gebranntes Silizid; 3, 14 - Limnoquarzit; 4, 7-12 - Ton;

5, 6 - Krakauer Jurafeuerstein; 13 - Menilit-Hornstein; 15 - wolhynischer gestreifter Feuerstein (Soják, 141).

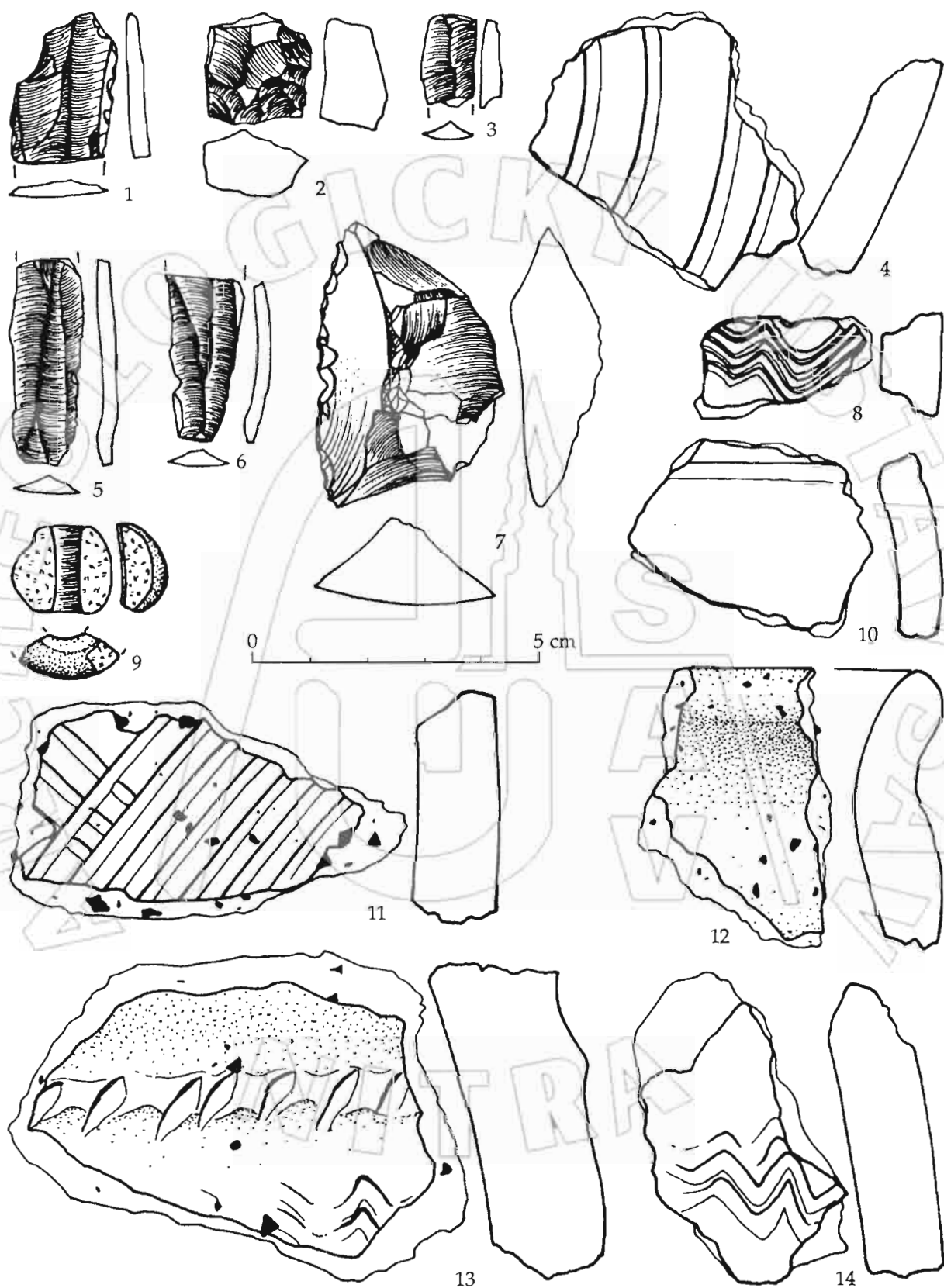
Obr. 93. Hôrka-Primovce (Kapustnice). Výber nálezov. 1, 4 - staršia doba bronzová; 2, 3 - mladšia doba bronzová; 5-10 - neskorá doba rímska až počiatky sťahovania národov (Soják, 132).

Abb. 93. Hôrka-Primovce (Kapustnice). Auswahl von Funden. 1, 4 - Ältere Bronzezeit; 2, 3 - Jungbronzezeit; 5-10 - Spättrömerzeit bis Anfänge der Völkerwanderungszeit (Soják, 141).

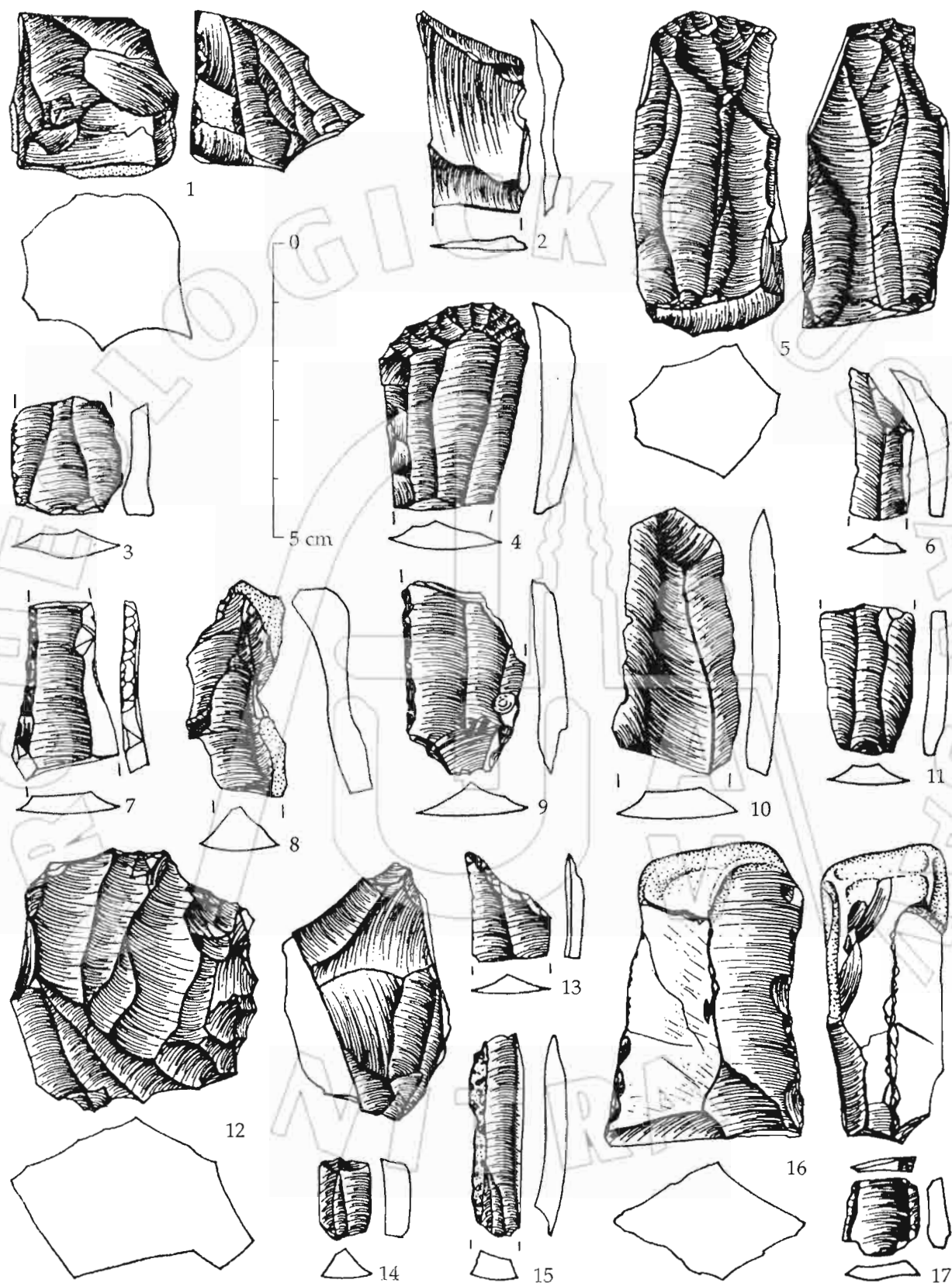

Obr. 94. Hôrka-Primovce (Kapustnice). Výber nálezov. 1-4, 6-8 - črepy z 9.-10. stor.; 5 - praslen severokarpatskej skupiny; 9 - železný nožík (Soják, 132).

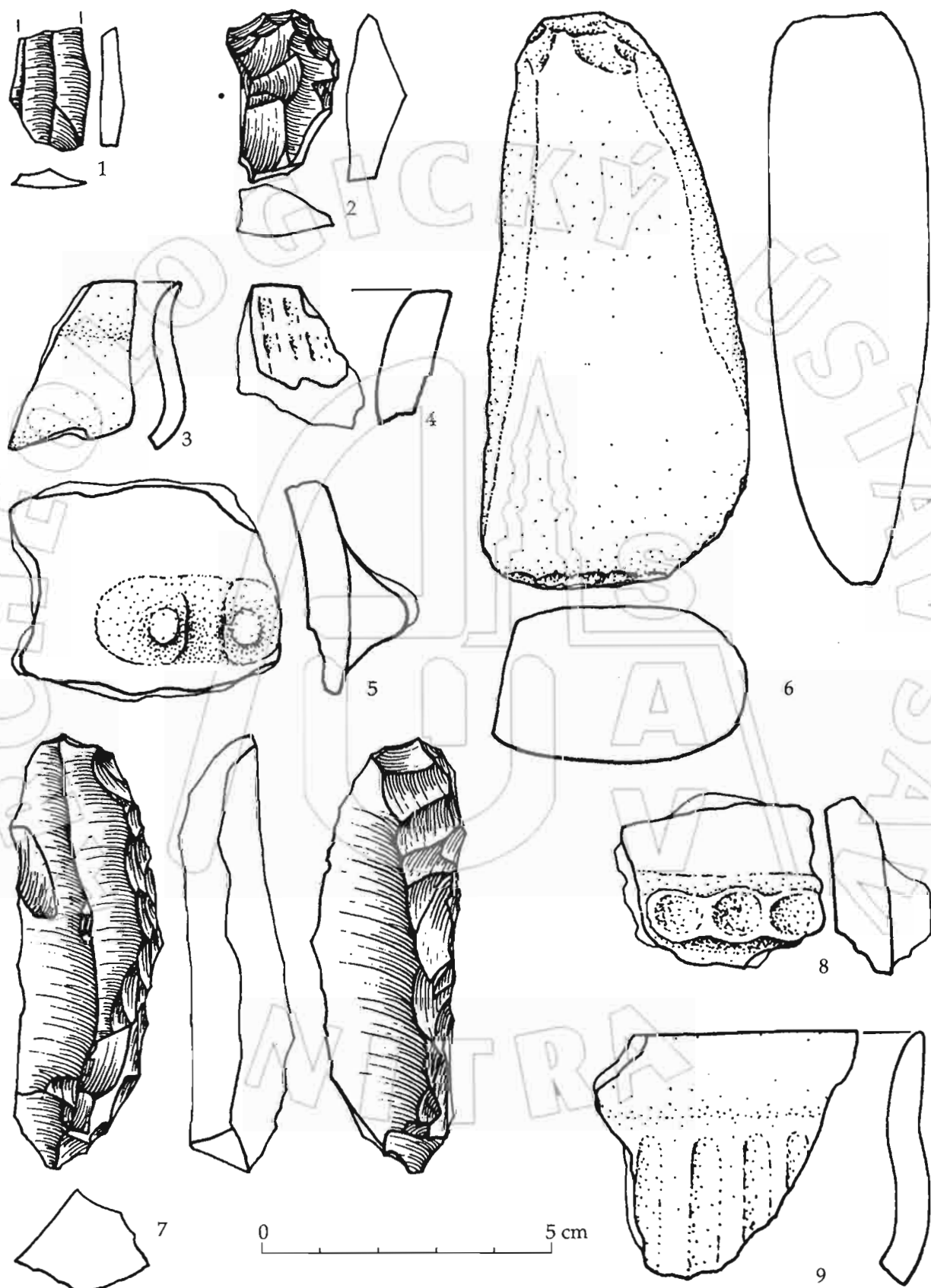
Abb. 94. Hôrka-Primovce (Kapustnice). Auswahl von Funden. 1-4, 6-8 - Scherben aus dem 9.-10. Jh.; 5 - Spinnwirtel der nordkarpatischen Gruppe; 9 - Eisenmesser (Soják, 141).

Obr. 95. Krížová Ves (Rovné 1). Výber nálezov. 1, 3, 5, 6 - epipaleolit(?); 4 - neolit; 2, 7 - staršia doba bronzová; 8-14 - severokarpatská skupina. 1, 3, 7 - radiolarit; 2 - menilitový rohovec; 4, 8-14 - hlina; 5, 6 - limnokvarcit (Soják, 132).
 Abb. 95. Krížová Ves (Rovné 1). Auswahl von Funden. 1, 3, 5, 6 - Epipaläolithikum(?); 4 - Neolithikum; 2, 7 - Altbronzezeit; 8-14 - Nordkarpatische Gruppe. 1, 3, 7 - Radiolarit; 2 - Menilit-Hornstein; 4, 8-14 - Ton; 5, 6 - Limnoquarzit (Soják, 141).

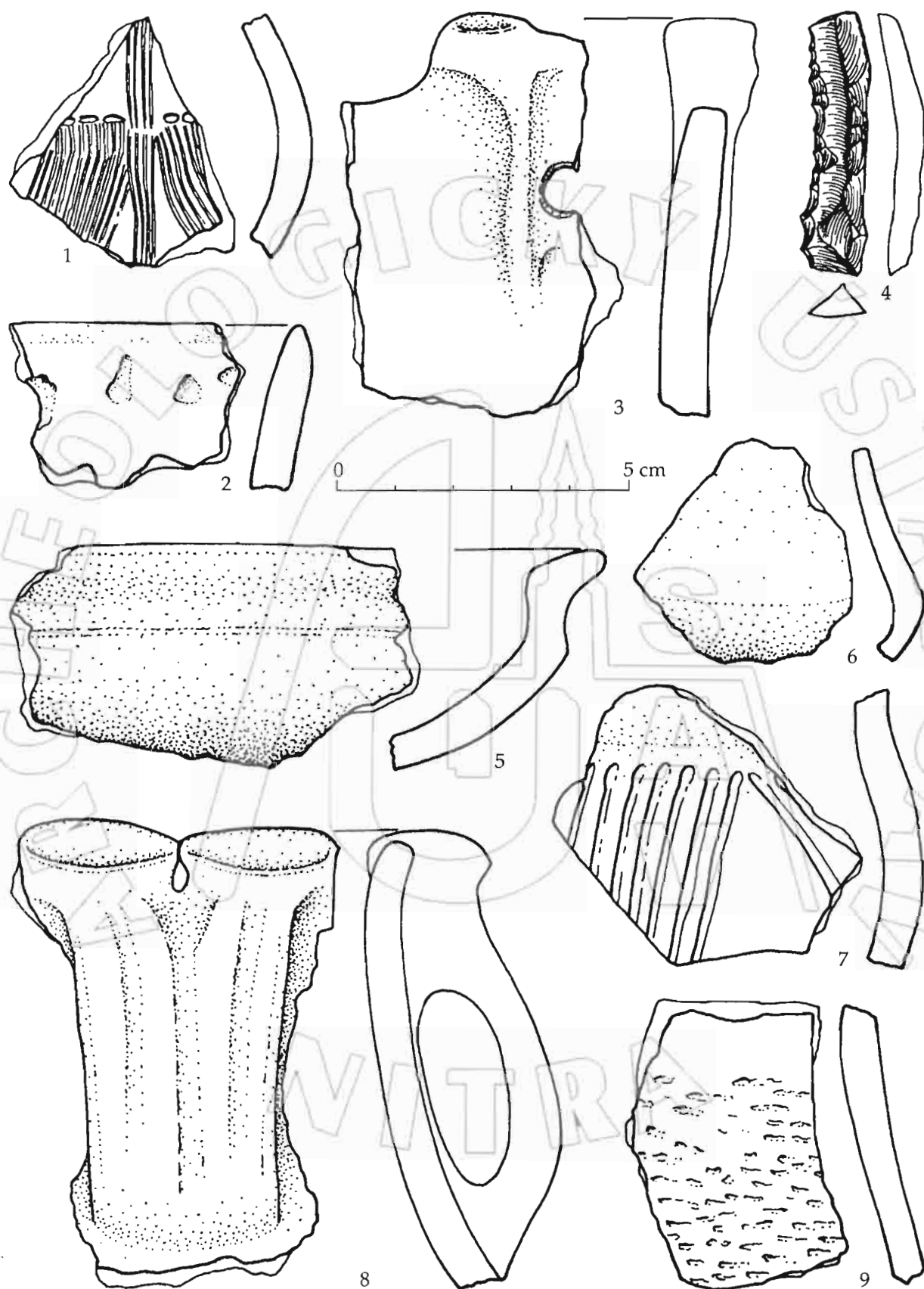

Obr. 96. Výber štiepanej kamennej industrie z Krížovej Vsi. 1-5 - poloha Rovné 2; 6-16 - poloha Družstevné lúky; 17 - poloha Jartaky (Oráčiny). 1-3, 5, 6, 10, 12, 13, 16, 17 - radiolarit; 4 - jurský podkrakovský pazúrik; 7, 8 - čokoládový pazúrik; 9 - prepálený pazúrik; 11 - jurský pazúrik „G“(?); 14 - šwieciechowski pazúrik; 15 - obsidián (Soják, 132).
 Abb. 96. Auswahl von Silex-Splattindustrie aus Krížová Ves. 1-5 - Lage Rovné 2; 6-16 - Lage Družstevné lúky; 17 - Lage Jartaky (Oráčiny). 1-3, 5, 6, 10, 12, 13, 16, 17 - Radiolarit; 4 - Krakauer Jurafeuerstein; 7, 8 - Schokoladen-Feuerstein; 9 - gebrannter Feuerstein; 11 - Krakauer Feuerstein „G“(?); 14 - Świeciechów-Feuerstein; 15 - Obsidian (Soják, 141).

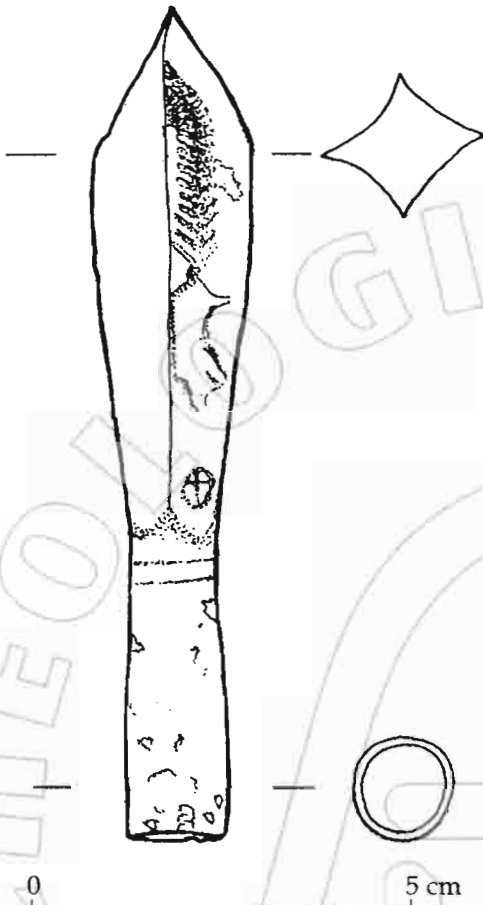
Obr. 97. Nálezy badenskej kultúry. 1-8 - Jamník (Kobulia hora); 9 - Žehra (Dreveník-Puklinová jaskyňa). 1, 2, 7 - limnokvarcit; 3-5, 8, 9 - hlina; 6 - zelená bridlica (?; Soják, 132).

Abb. 97. Funde der Badener Kultur. 1-8 - Jamník (Kobulia hora); 9 - Žehra (Dreveník-Puklinová Höhle). 1, 2, 7 - Limnosilizit; 3-5, 8, 9 - Ton; 6 - grüner Schieferstein (?; Soják, 141).

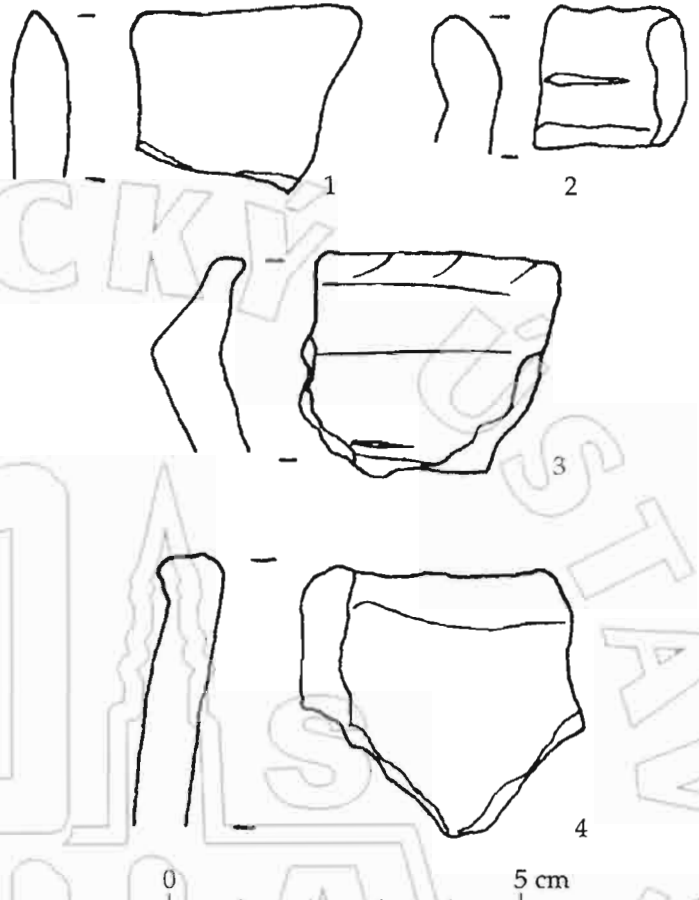

Obr. 98. Žehra (Dreveník-Puklinová jaskyňa). Výber nálezov. 1 - bukovohorská kultúra; 2-4, 6-8 - badenská kultúra; 5, 9 - staršia až stredná doba bronzová (Soják, 132).

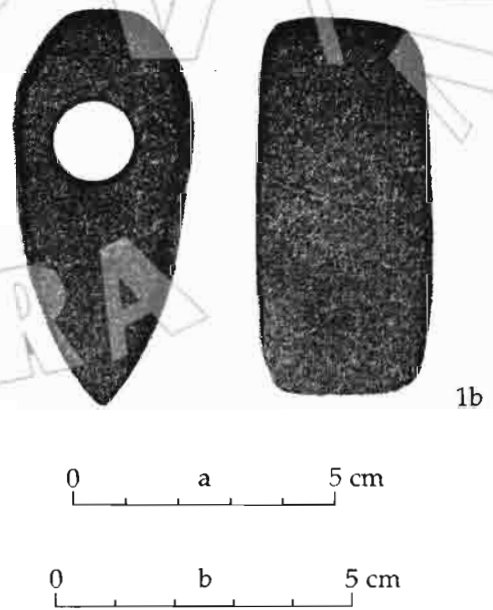
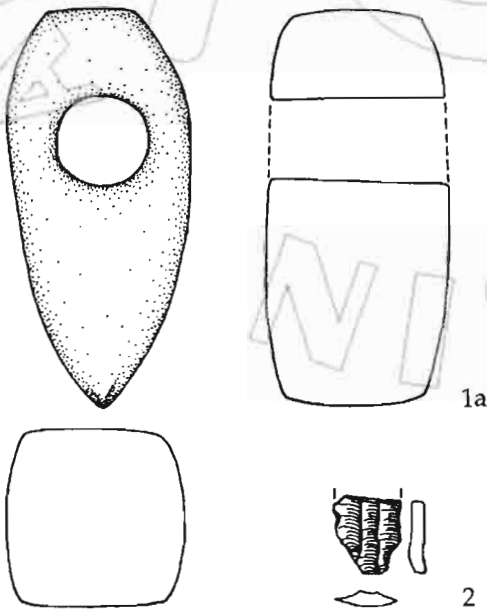
Abb. 98. Žehra (Dreveník-Puklinová Höhle). Auswahl von Funden. 1 - Bükker Kultur; 2-4, 6-8 - Badener Kultur; 5, 9 - ältere bis mittlere Bronzezeit (Soják, 141).

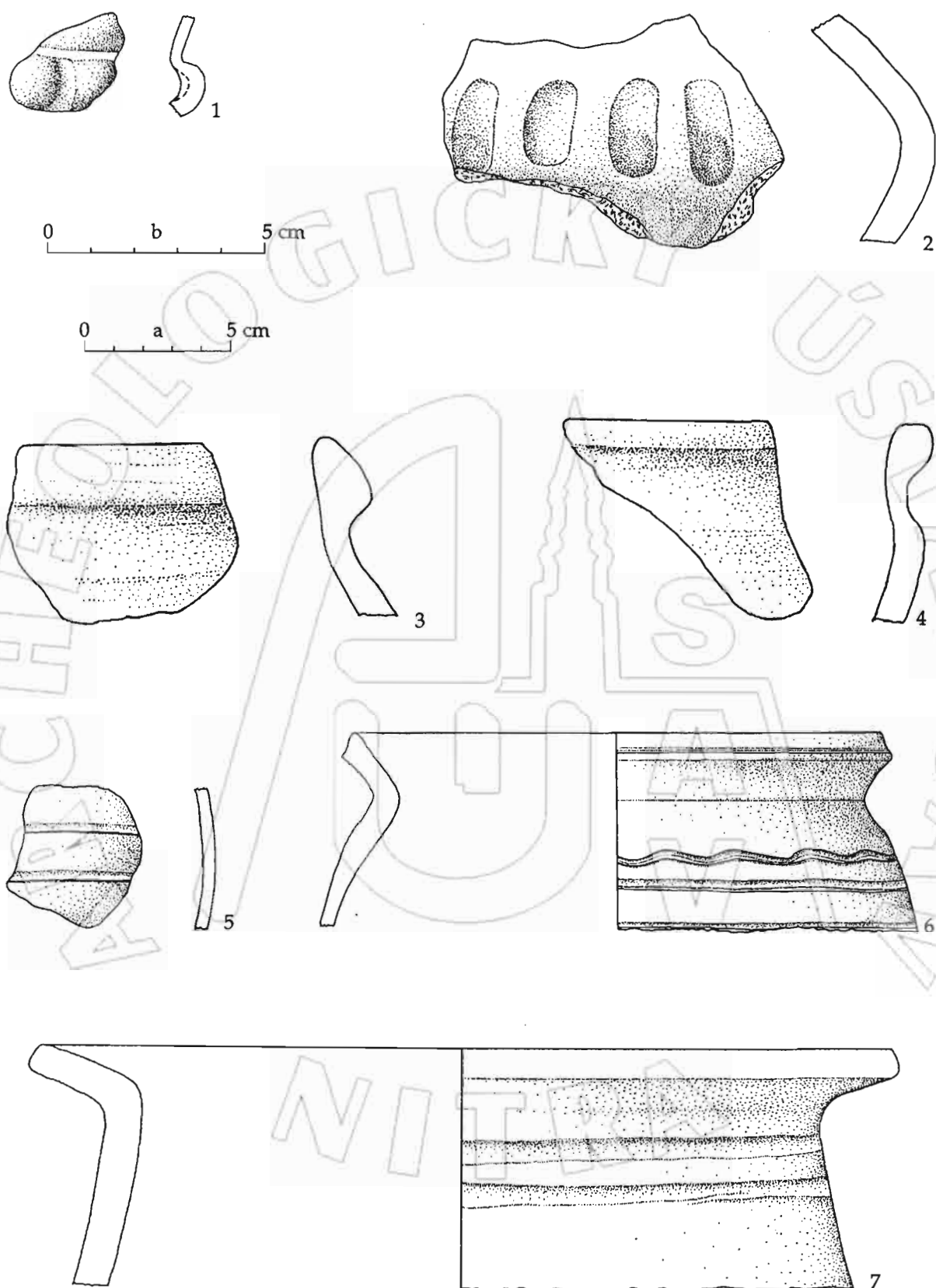
Obr. 99. Buková (Hrad Ostrý Kameň).
Zdobení hrot šípu do kuše (Samuel, 120).
Abb. 99. Buková (Burg Ostrý Kameň). Verzier-
te Pfeilspitze für die Armbrust (Samuel, 120).

Obr. 100. Liptovský Mikuláš (Ráztoky). Výber nálezov
(Šimková/Zachar, 148).
Abb. 100. Liptovský Mikuláš (Ráztoky). Auswahl von
Funden (Šimková/Zachar, 149).

Obr. 101. Spišské Tomášovce (Pod brezou). Výber sídliskových nálezov z eneolitu. 1a, b - sekeromlat;
2 - bazálna časť čepeľky z radiolaritu(?). Mierka a: 1a, b; b: 2 (Soják/Suchý, 142).
Abb. 101. Spišské Tomášovce (Pod brezou). Auswahl von äneolithischen Siedlungsfunden. 1a, b - Hammeraxt;
2 - basaler Teil der Klingenlamelle aus Radiolarit(?). Maßstab a: 1a,b; b: 2 (Soják/Suchý, 142).

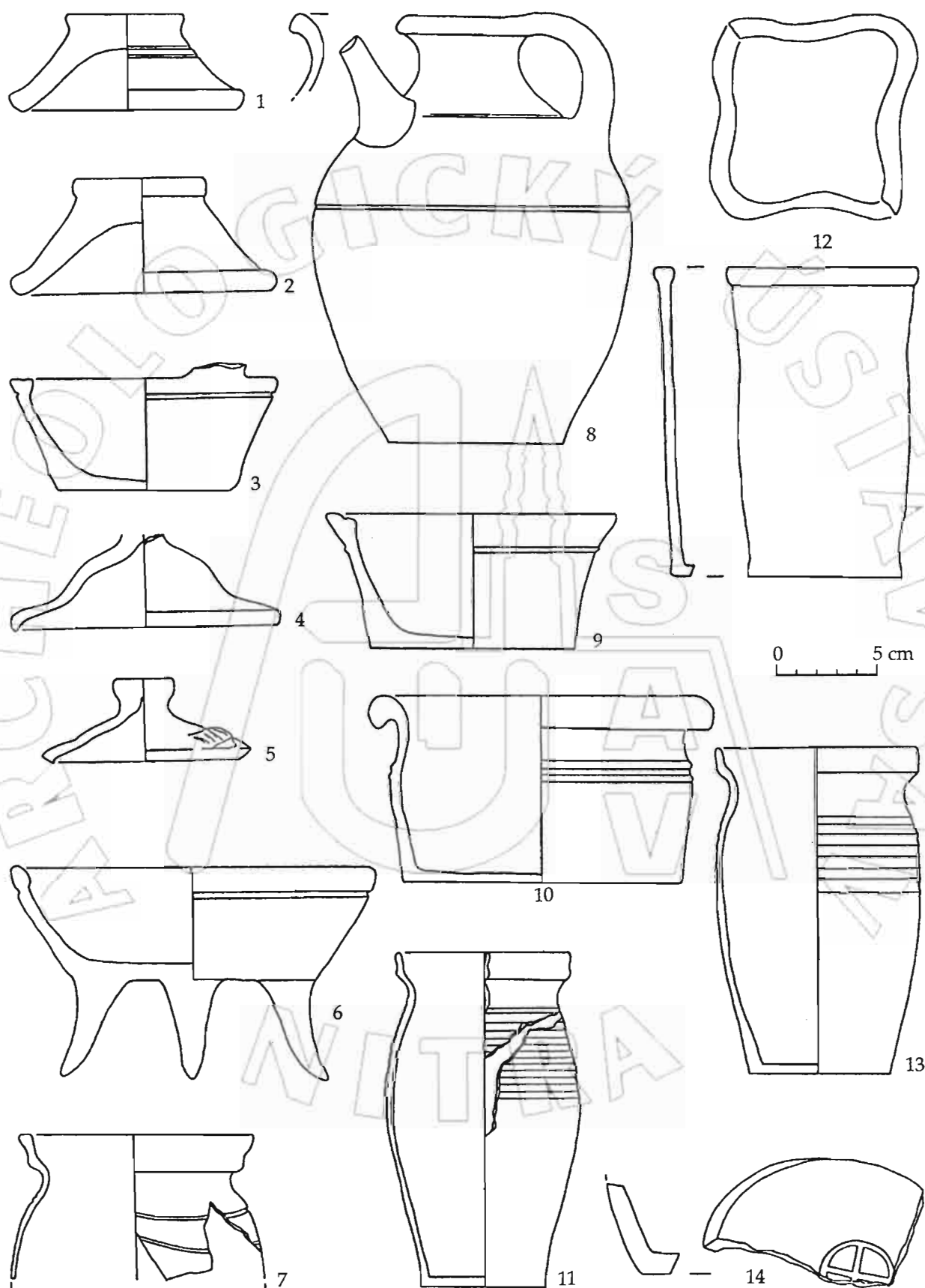

Obr. 102. Nitra-Štitáre (Žibrica). Výber charakteristickej keramiky z porušeného sídliskového objektu.

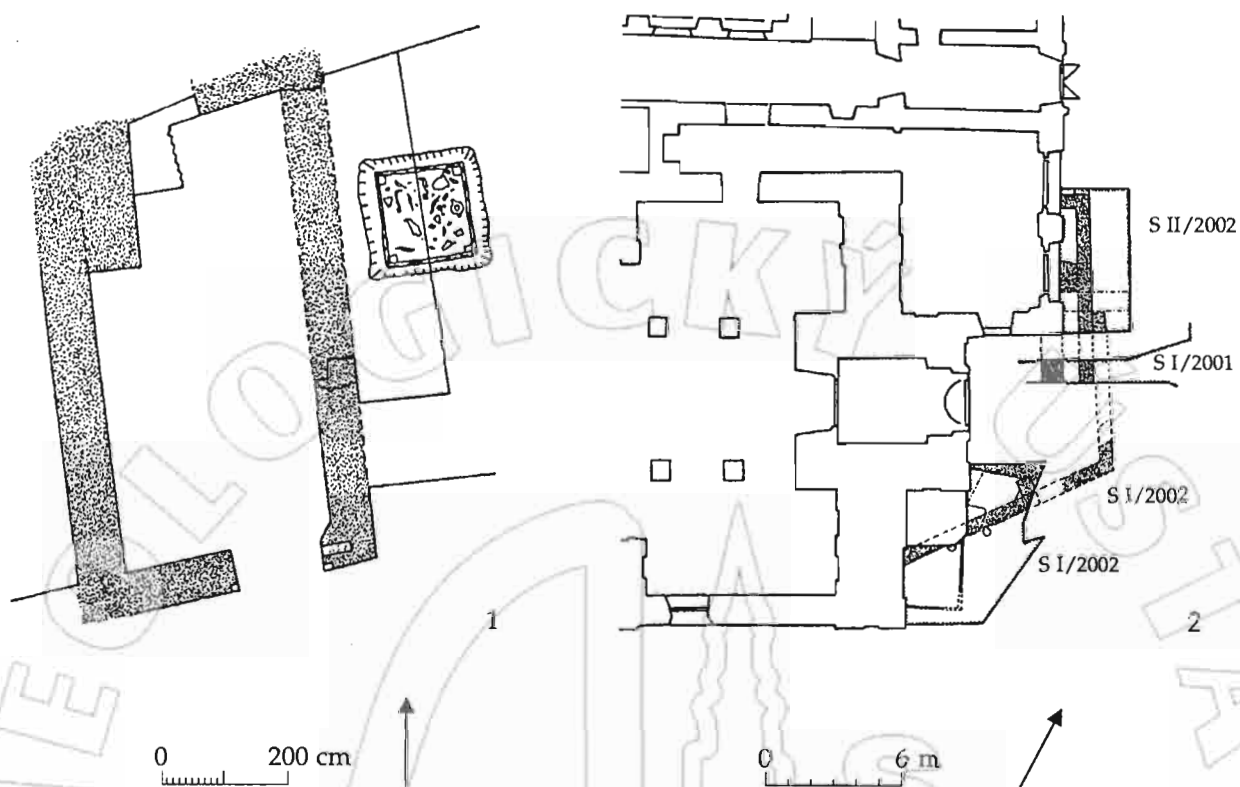
Mierka a: 1, 2, 5-7, b: 3, 4 (Stegmann-Rajtár, 145).

Abb. 102. Nitra-Štitáre (Žibrica). Auswahl charakteristischer Keramik aus zerstörtem Siedlungsobjekt.

Maßstab a: 1, 2, 5-7, b: 3, 4 (Stegmann-Rajtár, 146).

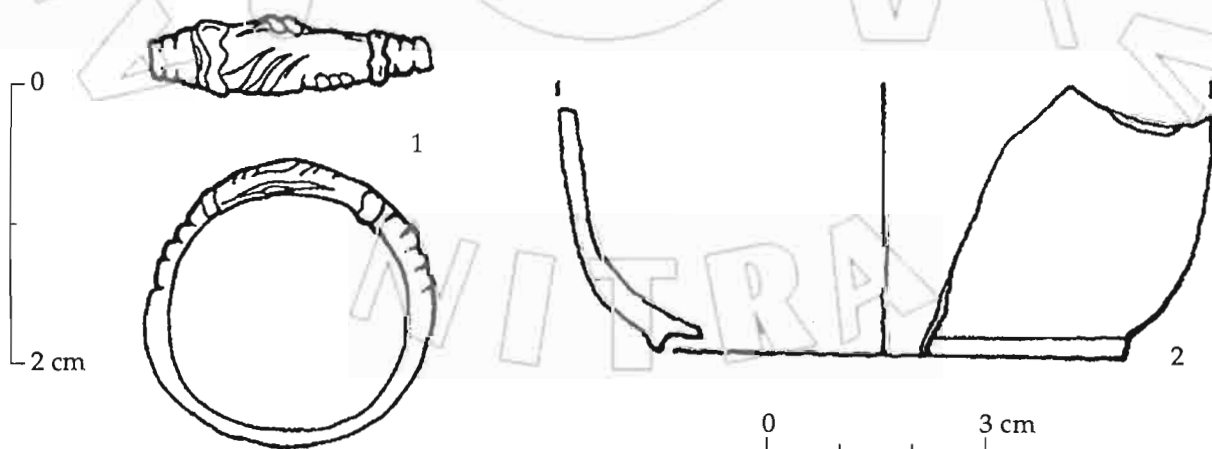

Obr. 103. Trnava (Trojičné nám. 4). Výber keramiky zo zásobnej jamy (Urminský, 154).
 Abb. 103. Trnava (Trojičné nám. 4). Keramikauswahl aus der Vorratsgrube (Urminský, 157).

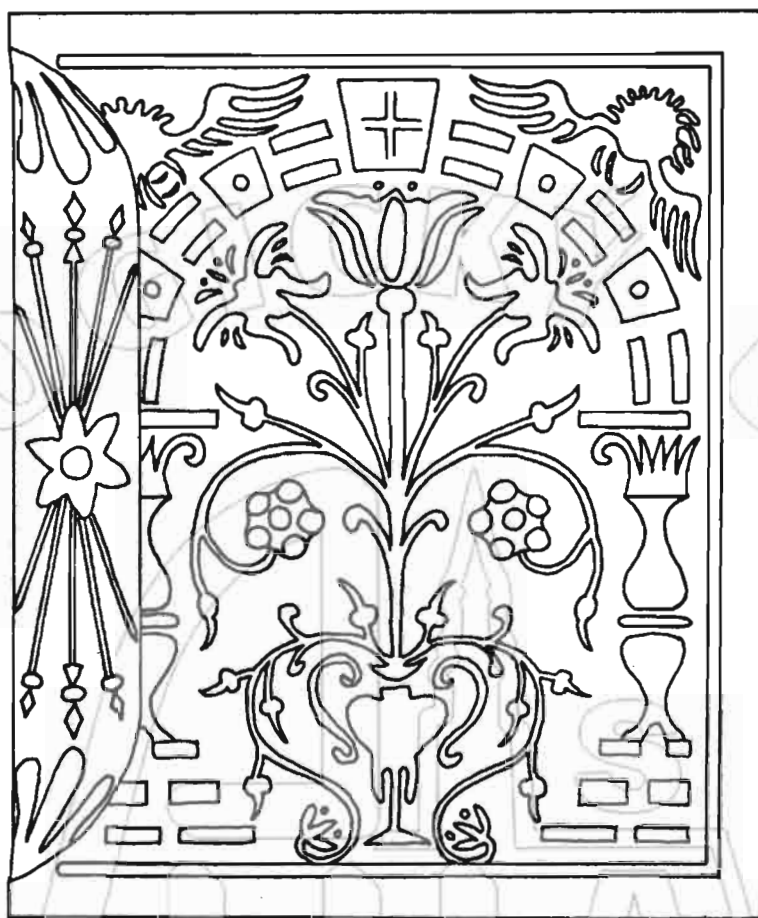

Obr. 104. Trnava. 1 - Trojičné nám. 4, pôdorys existujúcej a predpokladanej stredovekej zástavby (bodkovane) v čase používania zásobnej jamy; 2 - Divadelná ul., priebeh stredovekej zástavby pred františkánskym Kostolom sv. Jakuba (Urminský, 154).

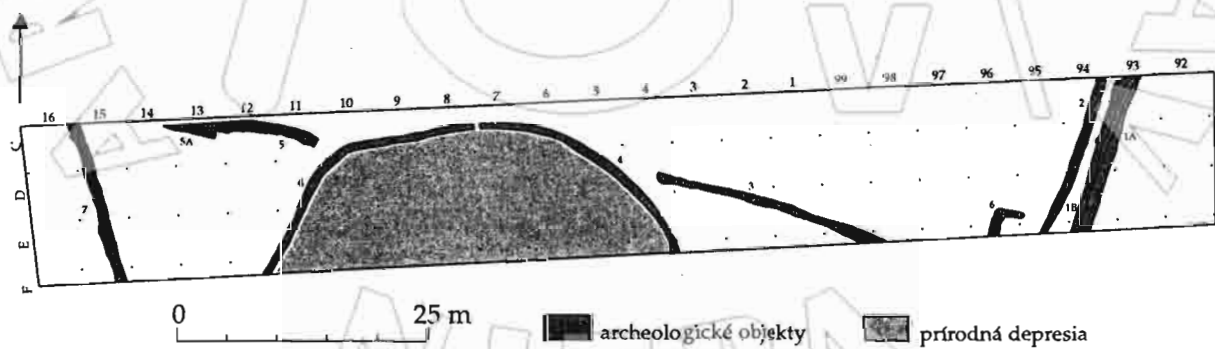
Abb. 104. Trnava. 1 - Trojičné nám. 4, Grundriss der existierenden und angenommenen mittelalterlichen Bebauung (punktiert) zur Zeit der Nutzung der Vorratsgrube; 2 - Divadelná Str., Verlauf der mittelalterlichen Bebauung vor der Franziskanerkirche des hl. Jakobus (Urminský, 157).

Obr. 105. Podbranč (Podzámok). Inventár hrobu zo 16. stor. (Choma/Urminský, 68).
Abb. 105. Podbranč (Podzámok). Grabinventar aus dem 16. Jh. (Choma/Urminský, 68)

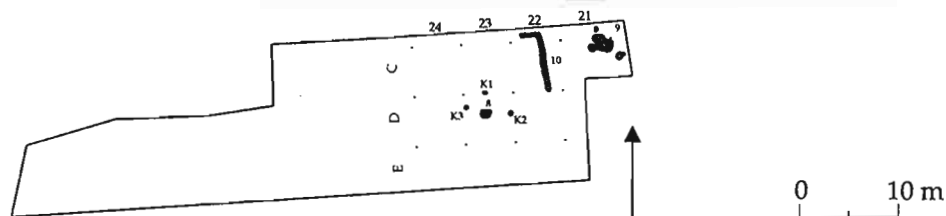

Obr. 106. Prešov (Weberova ul.). Renesančná kachlica (Uličný, 152).
Abb. 106. Prešov (Weberova Str.). Renaissancezeitliche Kachel (Uličný, 153).

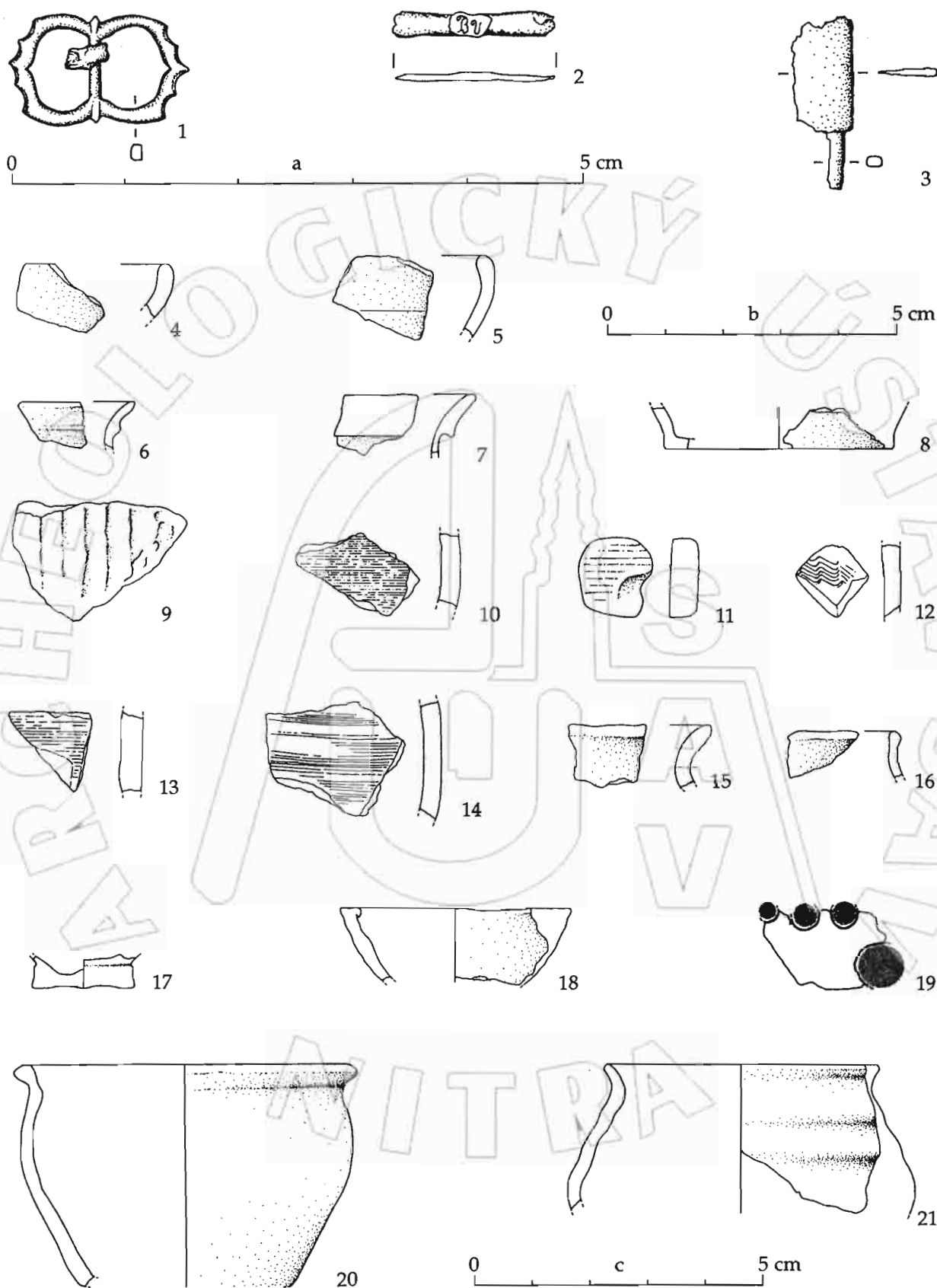

Plocha 1

Plocha 2

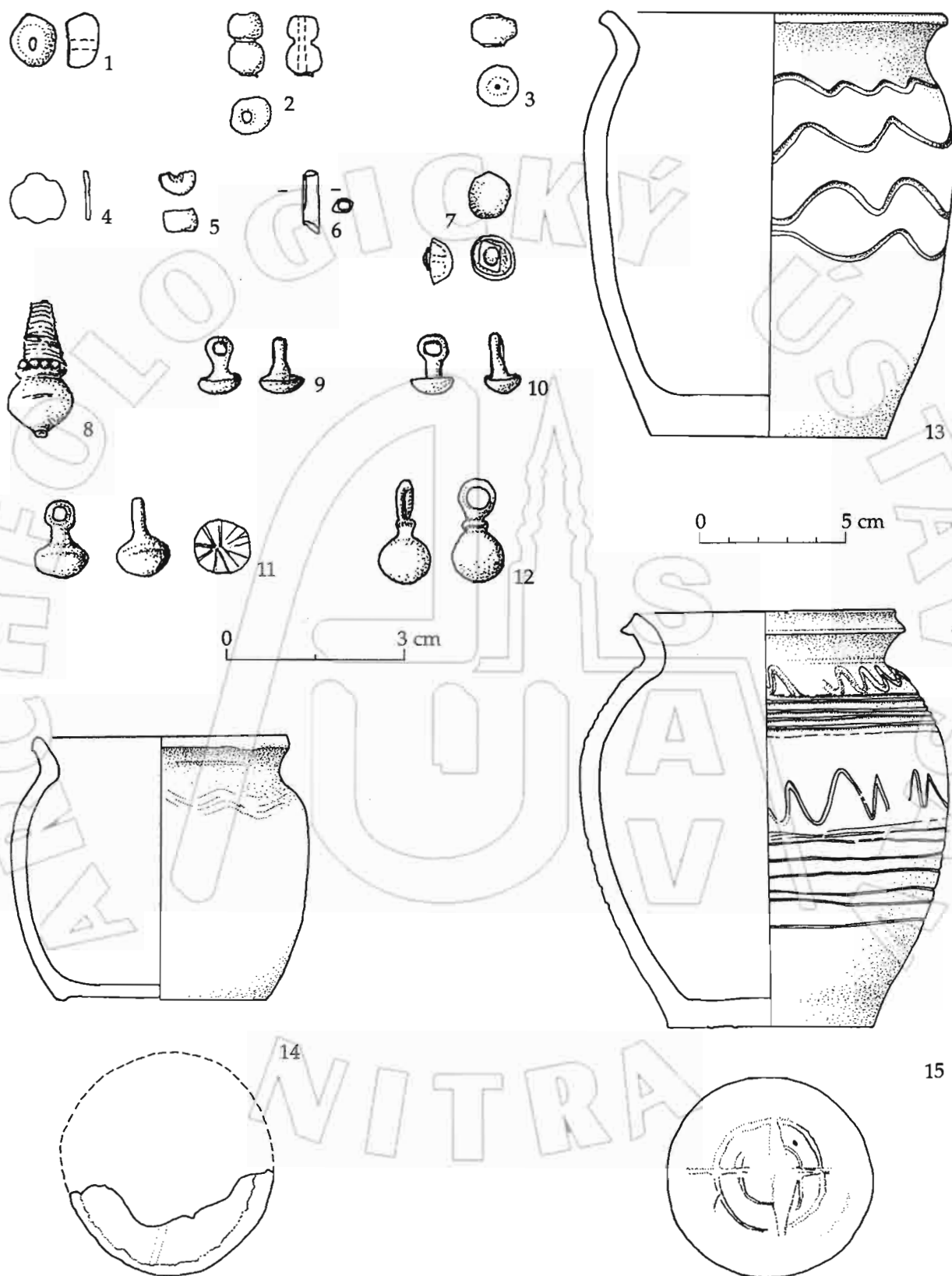

Obr. 107. Jakubov (Falošné). Výskumné plochy 1 a 2 (Varsík, 157).
Abb. 107. Jakubov (Falošné). Grabungsflächen 1 und 2 (Varsík, 158).

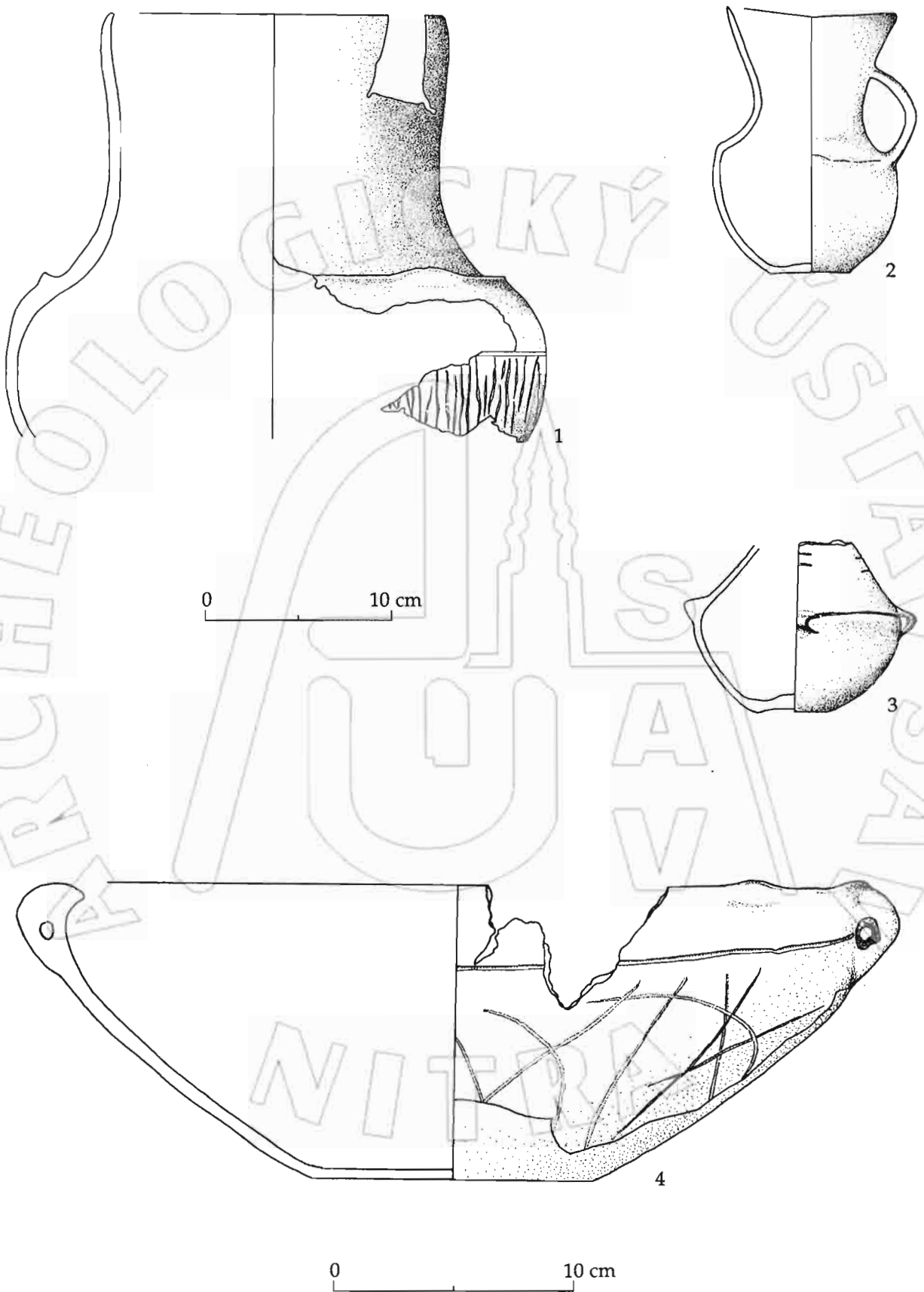
Obr. 108. Jakubov (Falošné). Výber nálezov z výskumu. 1-3, 6-8 - novovek; 4-5, 9 - pravek; 10-21 - mladšia až neskorá doba rímska. Mierka a: 1, 2; b: 4-18; 20, 21; c: 3, 19 (Varsík, 157).

Abb. 108. Jakubov (Falošné). Fundauswahl aus der Grabung. 1-3, 6-8 - Neuzeit; 4-5, 9 - Urzeit; 10-21 - jung- bis Spätrömerzeit. Maßstab a: 1, 2; b: 4-18, 20, 21; c: 3, 19 (Varsík, 158).

Obr. 109. Neznáme nálezy zo známych archeologických lokalít. 1-12 - Bátorove Kosihy (Papajtó), nálezy z hrobu 4; 13, 15 - Pavlová (Emberfölddomb), zberom získané nádoby; 14 - Chotín (poloha IB), zber, všetko pravdepodobne 10. stor. (Zábojník, 159).

Abb. 109. Unbekannte Funde aus den bekannten archäologischen Fundstellen. 1-12 - Bátorove Kosihy (Papajtó), Grabfunde 4; 13, 15 - Pavlová (Emberfölddomb), bei der Begehung gewonnenen Gefäße; 14 - Chotín (poloha IB), Lesefunde, alles wahrscheinlich aus dem 10. Jh. (Zábojník, 162).

Obr. 110. Pavlová (Emberfölddomb). Keramika pravdepodobne zo žiarového hrobu severopanónskej kultúry (Zábojník, 159).
 Abb. 110. Pavlová (Emberfölddomb). Keramik wahrscheinlich aus dem Brandgrab der Nordpannonischen Kultur (Zábojník, 162).

Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 2002

Odborný redaktor PhDr. Ivan Cheben, CSc.
Výkonný redaktor PhDr. Ľudmila Vaňková
Počítačová sadzba Zuzana Turzová
Nemecký preklad Mgr. Michal Dvorecký

Vydavateľ Archeologický ústav Slovenskej akadémie vied v Nitre
Rok vydania 2003
252 strán, 110 obr., 2 tabuľky, 2 mapy

Vytlačilo Reprografické stredisko AÚ SAV v Nitre ako svoju 123. publikáciu

ISSN 0231-925X
ISBN 80-88709-65-2
EAN 9788088709657

ISSN 0231-925X
ISBN 80-88709-65-2
EAN 9788088709657